

בעזה"י

באר יעקב

סימן

סיפור יציאת מצרים לספר

לבנים

מדרשים, ביאורים, משלים סיפורים,
השקפה ומוסר סביב ספר שמות
וסיפור יציאת מצרים

נלקט ונערך בע"ה ע"י:

יעקב בן לאאמור"ר יצחק ז"ל יעקב

מחה"ס: שערי נחמה, שער האמונה, באר יעקב (ע"ה והמועדים)
באר יעקב (על הש"ס), מעשי אבות ועוד

ב"ב, שנת ה'תשע"ז

© כל הזכויות שמורות

אולם מותר לצלם ולהעתיק חלקים מהספר, ובלבד שיהיה לזיכוי הרבים שלא למטרות רווח.

כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לספר בלא טעות, על כן אבקש מאת הקוראים, אם ימצאו טעות או כל הערה או הארה אשמח לקבלם.

כתובת המחבר:

גני גד 7 ב"ב

03-6190018

גרפיקה, עימוד והכנה לדפוס:

י. יעקב

052-7657859

y6190018@gmail.com

ל' ה' נשמת אדם

ספר זה מוקדש לע"נ:

אבי מורי

יצחק בן לולו ז"ל

נלב"ע ביום כ"ה באייר תש"ע

חמותי מרת ביאטריס בת שרה ע"ה

והדודים היקרים:

יוסף חיים בן לולו ז"ל

רחמים בן חיה יהודית ז"ל

תנצב"ה

ספר זה מוקדש לעילוי נשמת
מורנו ורבינו, נזר ישראל ותפארתו, סבא
דמשפטים, הגאון האדיר, שר התורה
הראשון לציון, מופת הדור והדרו

רבינו **עובדיה יוסף זצוק"ל**

בן ר' יעקב ז"ל ומרת גורג'יה ע"ה
נלב"ע ביום ג' במרחשון תשע"ד
יהיו דברינו לעילוי נשמתו, ויתפלל בעדנו ממוקום מנוחתו,
ויקרב לנו ביאת גואל, שאליו מייחל כל עם ישראל,
ימתק לנו כל הדינין ויעמוד לנו לקץ הימין.

ת נ צ ב " ה

הסכמת ראש הישיבה הרה"ג רבי משה יפרח שליט"א ונשיא הישיבה הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א

ישיבת שערי תשובה וחיים
YESHIVAT SHAARE TESHOUVA VEHAIM

רח' גיבורי ישראל 6 רמת אלחנן, בני ברק ת.ד. 2747 מיקוד 51100 מנ"כ 5742877, 5742877, 03-5742876 פקס.
6 Gibore Israel, Ramat Elhanan, Bnei Brak p.o.b 2747 Tel. 03-5742877, 5742711

ח' באלול תשע"ו

בס"ד

מכתב הסכמה

הריני להמליץ בזה עבור תלמיד ישיבתנו שכיום לומד במסגרת הכולל של ישיבתנו, הרב **יעקב יעקב הי"ו**, ובס"ד עם העמל היגיעה והשקידה מיום שנכנס לישיבה ועד היום גדל לאילן רברבי וקנה שם טוב בישיבה, ובמיוחד בחלק של ומקרבן לתורה, שמשפיע מיראתו וחכמתו לתלמידי הישיבה, וידיו רב לו בזיכוי הרבים ע"י מסירת שיעורים ודרשות וזכה לחבר כמה חיבורים נאים בעניינים שונים.

ועתה הראני גליונות מספרו השישי "**סימן לבנים**" על חומש שמות וסיפור יציאת מצרים, אשר בו ליקט, ערך והביא ביאורים נפלאים בטוב טעם ודעת, עפ"י מדרשי חז"ל ורבותינו מפרשי התורה. ובטוחני שרבים יהנו מהמאמרים ויתחזקו מהם בתורה ואמונה ויראת שמים טהורה.

ולא נותר לי אלא לברכו שיזכה שמעינותיו יפוצו חוצה להרבות כבוד שמים, ויזכה להוסיף עוד כהנה וכהנה חיבורים יקרים לכבודה של תורה, ויגדיל תורה ויאדירה, ויעלה ברום המעלות בתורה ויר"ש טהורה.

בברכה, ידידו ומוקירו

אלה יפרח
משה יפרח
ראש הישיבה

הנני מצטרף להמליץ על חיבורו הנ"ל ובהזדמנות זו להודיע כי חיבורו הנ"ל הוא יצירה חשובה ונכונה ויגדיל תורה ויאדירה ויעלה ברום המעלות בתורה ויר"ש טהורה. ויגדיל תורה ויאדירה, ויעלה ברום המעלות בתורה ויר"ש טהורה.

שמעון בעדני

ישיבת שערי תשובה וחיים
רחוב גבורי ישראל 6, בני ברק
ת.ד. 2747 מיקוד 51100 רמת אלחנן
03-5742711, 5742877
פקס: 03-5742876

הסכמת הגאון הגדול הרב יצחק יוסף שליט"א ראשון לציון, הרב הראשי לישראל, מחה"ס ילקוט יוסף

Yitzhak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, ג' ניסן תשע"ה
ה"פ/822-ע"ה

דברי ברכה

הובא לפני ספר "שערי נחמה" פרקי אמונה ונחמה, וספר "באר יעקב" על הש"ס, מעשה ידיו של היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראת ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נזרו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, כה"ר יעקב יעקב שליט"א.

ראיתי את אשר עשה בעט סופר מהיר, ללקט דברי אמונה וחיזוק הלכות ודרשות לבית אבלים, וגם דברי עידוד ונחמה, ובפרט לציבור שאינו מקפיד לשמור תורה ומצוות כראוי, ובדבריו מחזקם ומעודדם ומקרבים לאבינו שבשמים בשעה שלבם פתוח וקשוב לשמוע את דברי ה', כתב וסידר הדברים בסדר נכון, ובס"ד זכה והוציא בעבר את ספרו שערי נחמה באלפי עותקים ונתקבל ברצון, ועתה מוציאו במהדורה חדשה מורחבת ומתוקנת לזיכוי הרבים, אשריו ואשרי חלקו שזכות שמזכה את הרבים תלויה בו, איישר חיליה לאורייתא.

וברכתי למחבר נר"ו שיה"ר שחפץ ה' בידו יצלח, להגדיל תורה ולהאדירה, להמשיך ולשקוד על דלתות תורתנו הקדושה, ולזכות, בכריאות גופא ונהורא מעליא.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

ברכת הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
רב שכונת רמת אלחנן ב"ב וראש כולל בית דוד חולון

RABBI YITCHAK SILBERSTEIN
Rabbi of Ramat Elchanan
Bnei Brak

יצחק זילברשטיין
רב שכונת רמת אלחנן
בני ברק

בס"ד, יום ה' אב תשע"ו

האני זכור לך ר' יצחק זילברשטיין שליט"א
על שפתי ראויים שישארו עליהם חסד וחסד
הוא חסד וחסד

הסכמת ראש הכולל הרה"ג רבי שלום יפרח שליט"א
מחבר סדרת הספרים "מנחת שלום" על הש"ס

כולל אברכים "מנחת שלום"

שע"י ישיבת שערי תשובה וחיים

רח' ניסיוני ישראל 6 רמת אלחנן, בני ברק ת.ד. 2747 מיקוד 51100. טל. 5742877, 03-5742711, פקס. 03-5742876

ט' באלול תשע"ו

בס"ד

הסכמה

הנה ראיתי גליונות מהספר "סימן לבנים" אשר ערך וליקט האי גברא רבה ויקירא, תלמידי היקר מזכה הרבים הרב יעקב יעקב שליט"א, בו הביא בשפה ברורה ביאורים, משלים, סיפורים וחידושים נפלאים על ספר שמות וסיפור יציאת מצרים, המביאים לידי אמונה ויראת שמים טהורה, ובטוחני שרבים יתחזקו ויהנו מספר זה.

והנני לברכו שימשיך לעלות במעלות התורה והיראה כפי שאיפותיו הנעלות, ויזכה להרבות כבוד תורה וכבוד שמים מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא, אכ"ר.

החותם לכבודה של תורה

יפרח שלום

הסכמת הרה"ג רבי מרדכי בונים זילברברג שליט"א

מרא דאתרא דשיכון ה' בני ברק ת"ו

Rabbi Mordechai Bunim Zilberberg
Rabbi of Shikun Hey
Bnei Brak
TEL. 03-5740398

הרב מרדכי בונים זילברברג
רב שיכון ה'
בני ברק
טלפון: 03-5740398

י"ג אדר תש"ע

ד"ס 3

הסכמה

הביא לפני האברך המופלג בתורה ויר"ש טהורה, מזכה
הרבים, הרב הגאון ר' יעקב יעקב שליט"א, מחשובי
תושבי שכונתנו, תכריך כתביו על 'מעשי אבות'
המשלב בזה מדרשים, משלים, סיפורים, השקפה
ומוסר המביאים את האדם ליראת שמים ואהבת השם,

וכבר אתמחי גברא בספריו הקודמים "שערי נחמה",
"באר יעקב" עה"ת ועוד, וספר נוסף זה הוא תוספת
גדולה לחינוך הדת והאמונה התמימה,

ואברכהו עוד ועוד בזיכוי הרבים, בהרצת תורת
ואמונה בכלל ישראל

ב"מ אכ"ב י"ג אדר תש"ע
י"ג אדר תש"ע

הסכמת הרה"ג רבי יצחק פרץ שליט"א

ר"מ בישיבת 'שערי תשובה וחיים'

שלחו מתם: איזהו בן העולם הבא? ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה.

האברך היקר הרה"ג ר' יעקב יעקב שליט"א, שבהיותו בישיבה עלה ונתעלה, עליו נאמר מאמר חז"ל "איזהו בן העוה"ב וכו'". העונה שלו, יחסו החם לכל אחד, הארת הפנים וה"גריס באורייתא תדירא", זכה וזיכה את הרבים בספריו היקרים ועליו נאמר: "חֲזִיתָ אִישׁ מְהִיר בְּמִלְאֲקָתוֹ לְפָנָי מְלָכִים וְתִנְצֵב", מלאכת שמים, לקרב את ישראל לאבינו שבשמים בדברים המחזקים לכל אחד ואחד.

יכול אני להעיד בעז"ה שהמחבר ר' יעקב היקר עליו נאמר "נאה דורש ונאה מקיים", בבין אדם לחברו, בשבירת המידות, בקרוב רחוקים, במידת הסבלנות, בחינוך ילדיו, איש חסד ממדרגה ראשונה, ת"ח למדן המתיעץ על כל דבר, ולכן ראוי לכל בית ישראל שיקנו ספר קדוש זה וכל יתר ספרי המחבר ויביאו אוצר לביתם. עברתי על הדברים ב"ה והכל חיזוק והתעוררות ואהבת ה'.

ולא נצרכא אלא לברכה, ויזכה שיפוצו מעיינותיו חוצה ולהגדיל תורה ולהאדירה ויהיה לו נחת מיוצאי חלציו, ויקוים בו הפסוק: "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועליו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח", "אשרי איש ירא את ה'" - זה המחבר, "במצותיו חפץ מאוד" - זה המחבר, ויזכה ל"גיבור בארץ יהיה זרעו" - גבורה רוחנית, "דור ישרים יבורך, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד".

ממני מוקירו
שהוא תלמידו בן

יצחק פרץ
ר"מ בישיבה

תזכון העניינים

120	מעמד הסנה	1	פתח דבר
130	אנא מפניך אברח	9	פרשת שמות
132	בין אדם לחבירו		
134	הדקדוק עם הצדיקים	9	ישראל נמשלו לכוכבים
143	פרשת וארא	12	אחדות ישראל
143	הכל לטובה	15	מהות שם האדם
148	לא שינו לבושם	19	סכנת הטמיעה בעמים
151	כפי יכולתך	31	ריבוי הילודה
153	עשר המכות	34	מלך חדש
156	משה ואהרן אצל פרעה	35	עצת ה' היא תקום
158	מכת דם	39	הבה נתחכמה
159	הכרת הטוב	40	ערך החיים
166	מכת צפרדע	44	מידה כנגד מידה
167	גנות הכעס	46	עבדות בני ישראל במצרים
176	מכת כינים	49	עבודה ללא תכלית
179	מכת ערוב	55	עול תורה או עול מלכות
184	מחשבת הכפירה	57	המייילדות העבריות
187	מכת דבר	58	יראת שמים
192	מכת שחין	63	השלכת הבנים ליאור
199	מכת ברד	65	לא לעשות חשבונות
200	פרשת בא	69	מודה על האמת
200	אותות ומופתים	71	הולדת משה רבינו
204	מכת ארבה	75	כח הרצון
207	מכת חושך	81	נושא בעול עם חבירו
214	יצר הרע	89	מעלת הוותרנות
216	דם פסח ודם מילה	97	לשון הרע דבר נורא
219	שמירת המצוות	100	אין יאוש בעולם כלל
222	מכת בכורות	105	משה במדין
		108	כח התפילה

344	אמת ושקר	226	פפירוס איבובר
348	צער יתומים ואלמנות	229	פרשת בשלח
356	פרשת תרומה	229	קריעת ים סוף
356	ועשו לי מקדש	232	מהות התפילה
360	משכן בלב	247	ויאמינו בה'
361	גם אתה יכול	248	קשה כקריעת ים סוף
363	מְצוֹת הצדקה	251	שירת הים
369	ענווה	251	גמילות חסדים
376	פרשת תצוה	258	שירת מרים
376	עם ישראל - שמן זית	260	אין מים אלא תורה
377	עם חכם	266	לחם מן השמים
381	בגדי הכהונה	270	מדת הענווה
389	קדש קדשים	278	מלחמת עמלק
393	פרשת כי תשא	281	פרשת יתרו
393	אסור למנות את ישראל	283	לפום צערא אגרא
394	מְצוֹת הצדקה	285	אמונת חכמים
397	מטבע של אש	288	מתן תורה
398	למי נותנים חכמה	299	האושר שבתורה
400	אור השבת	301	כפה עליהם הר כגיגית
405	חטא העגל	303	נצחיות התורה
410	שבירת הלוחות	306	עשרת הדברות
415	הכל לטובה	306	אנוכי ה' אלקיך
417	י"ג מידות של רחמים	308	לא יהיה לך
422	פרשת ויקהל	312	לא תשא
433	צער ההחמצה	314	שבת
435	עשה מה שאתה יכול	316	כיבוד הורים
439	פרשת פקודי	320	לא תרצח
441	כל ישראל עֲרָבִים	324	לא תנאף
445	שכר הצדיקים לעוה"ב	326	לא תגנוב
448	עשה מה שאתה יכול	329	לא תענה
		330	לא תחמוד
		332	פרשת משפטים
		338	גלגולי נשמות

תזכרונות נוספים מפורט

<p>מחלוקת: 442, 332, 89.</p> <p>מעביר על מדותיו: 97, 96, 94, 83, 392.</p> <p>מצוות: 283, 259, 219-221, 66, 441, 300.</p> <p>נקי הטכנולוגיה: 360, 312, 261, 413.</p> <p>נסיונות: 325, 291, 147, 29, 4, 446, 437, 388.</p> <p>נסים ונפלאות: 121, 101, 71, 3, 279, 243, 200-203, 186, 156, 358, 293, 291.</p> <p>עוה"ז ועוה"ב: 114, 60, 41-44, 446, 445, 435, 253, 222, 123.</p> <p>צדקה וחסד: 159, 81-84, 38, 22, 394-397, 363-368, 252.</p> <p>צניעות: 388, 384, 148-150.</p> <p>שבת: 400-404, 314-316, 305, 423-429.</p> <p>שכר ועונש: 82, 78, 70, 63, 44.</p> <p>תאוות: 427, 413, 330, 187, 123, 446.</p> <p>תורה: 297-304, 261, 259.</p> <p>תפילה: 108-119, 77, 58, 45.</p> <p>תשובה: 324, 263, 131.</p>	<p>אחדות: 441-444, 120, 85, 11.</p> <p>אמונה: 201, 186, 147, 60, 1, 415, 307, 285, 249, 247.</p> <p>אמת ושקר: 329, 314, 203, 70, 344-347.</p> <p>בין אדם לחבירו: 89-97, 88, 86, 391, 351, 320-324, 167, 132.</p> <p>גזל: 326-328, 322, 262, 191, 16, 399, 347, 338-340, 335-337.</p> <p>הכרת הטוב: 159, 137, 36.</p> <p>השתדלות ובטחון: 249, 236, 35, 326-328, 266-269.</p> <p>וויכוחים: 89-96, 167.</p> <p>חטאים ועבירות: 96, 70, 60, 44, 324, 312, 214, 150, 137, 98, 446, 413, 361, 339, 325.</p> <p>יכולת: 448-, 435-438, 362, 151, 451.</p> <p>יסורים: 140-142, 56, 40-45, 376, 263, 148.</p> <p>יצר הרע: 327, 214, 139, 60, 15, 447, 446, 412, 330.</p> <p>כישוף, כפירה ועבודה זרה: 130, 308-, 280, 217, 184, 174, 156, 342, 312.</p> <p>כעס: 311, 167-171, 86-88, 5, 369.</p>
--	--

פְּתַח דְּבַר

ספר זה "סימן לבנים" הוא על חומש שמות ובעיקר על סיפור יציאת מצרים, וזה רמוז בשמו: **סיפור יציאת מצרים נספר לבנים** (שם הספר הוצע ע"י ידידי ה"ה גיא לוי נ"י מחבר הספרים "יז הלוי" על הש"ס).

נס יציאת מצרים הנו מאורע מרכזי בתולדות עם ישראל, שאין להשוותו לאף מאורע אחר, בין לפני יציאת מצרים ובין אחרי, ורק נס אחרית הימים יגדל ממנו. נס יציאת מצרים תופס בתורה מקום מרכזי ועילה וטעם לרוב המצוות, גם כאלו אשר אין להן כל קשר הגיוני ליציאת מצרים (ציצית, תפילין, איסור ריבית, משקולות ועוד). אנו מזכירים את יציאת מצרים גם בתפילה (קריאת שמע), באכילה (ברכת המזון), בכל שבת וחג (בקידוש), ובעוד הזדמנויות רבות. נמצא שכמעט ואין רגע בחייו של יהודי בלי שיזכור את יציאת מצרים.

מצינו גם שנס יציאת מצרים מהווה בתורה בסיס, יסוד ועילה לעצם האמונה, עד כי במעמד הנשגב ביותר בבריאה, בהתגלות ה' ית' במתן תורה בהר סיני, הדיברה הראשונה שהיא האמונה, תלויה ביציאת מצרים: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים". לא נאמר כאן אני ה' אלקיך אשר בראתיך, או בורא שמים וארץ, שאלו לכאורה סיבות יותר הגיוניות לקבלת עול מלכות שמים, אלא דווקא אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ויש להבין במה נתייחד נס יציאת מצרים, שעליו מושתת האמונה, התורה והייחוד של עם ישראל?

דבר נוסף הדורש ביאור, הוא התגלות ה' למשה בסנה: "וַיֵּרָא מְלֹאךְ ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינֶנּוּ אֶכְפָּלִי". מדוע ה' מתגלה למשה דווקא באופן כזה, ומה זה מבטא?

ועוד יש להבין, מהי טענת משה: "הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה

אמר אֱלֹהִים. ומה השיב לו ה': "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם". איד יתכן להניח שעם ישראל לא ידעו ממציאות הבורא, הרי שבט לוי לא נשתעבד אלא עסק בתורה, ואפילו פרעה ידע ממציאות הבורא, שהרי אמר ליוסף: "אֲחֵרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת אֵין נְבוֹן וְחָכָם כְּמוֹדִי", וכן: "וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כִּזֶּה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בוֹ". אלא שגם זה קשה, משום שכאשר משה אומר לו: "כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַחְגּוּ לִי בְּמִדְבָּר", נאמר: "וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקִלּוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה' וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח". מכאן משמע שאינו מכיר את הבורא.

קודם שנבאר בס"ד, יש להקדים ולומר, שישנן שתי בחינות של הנהגה אצל הבורא יתברך:

ישנה הנהגה טבעית, ע"י מערכת השמים ושרי מעלה הממונים על הנהגת האומות - בדרך זו הקב"ה התגלה לאבות, וכך היה מבראשית ועד ליציאת מצרים. על דרך הנהגה זו יורה התואר "אלקים", שפרושו מנהיג ובעל הכוחות שבטבע, וכן "אלהים" בגימטריה 86 כמו "הטבע". בתואר זה, המבטא את ההנהגה הטבעית הכירוהו ישראל, וגם פרעה שהיה חכם גדול הכיר את הבורא בתואר המבטא כח זה ככח בין כוחות, ושר בין שרים, וכשם שלכל אומה יש שר בשמים, כך גם לעברים יש שר בעל כח והכל בתוך מסגרת הטבע.

עם ישראל הכירו את הבורא רק בשם "אלקים", ולכן טען משה בסנה: "וַיֹּאמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים?" - אם אבוא בשם אלקים (בחינת טבע) לא יאמינו לי, כי באותה עת היה שרו של מצרים בפסגת המעלה, האומה המצרית היתה אימפריה, שלטה בעולם ומזלם היה בשיא, וא"כ "וְהָן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי", כי בדרך הטבע לא היה שייך להתגבר על מצרים, לצאת ממנה ולהגאל. זה גם מה שהבין פרעה, ולכן לא רצה לשחרר את עם ישראל.

במעמד הסנה, הקב"ה מתגלה למשה בהנהגה חדשה (בשם הוי"ה) שלא היתה מוכרת בעולם: "הִסְנֶה בְּעַר בְּאֵשׁ וְהִסְנֶה אֵינֶנּוּ אֶפְלֹ" - התגלות

של הנהגה שמעל לטבע. הנהגה זו החלה עם תחילת השיעבוד: "וְיִכְאָֹשֶׁר יַעֲנֵנוּ אֲתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ", שיעבוד עם ישראל במצרים היה מעל לטבע, בני ישראל נשתעבדו ועונו עד כדי כליון, ולעומת זאת החזיקו מעמד ועוד רבו ויפרצו. כאן, במעמד הסנה, ה' התגלה למשה הראה לו שכל עצם התהוותם ולידתם של בני ישראל כעם, קורה שלא כדרך הטבע. ועל הנהגה זו אמר פרעה "לא ידעתי את ה'".

● ספרי זה "סימן לבנים" על חומש שמות, הוא המשך לספרי "מעשי אבות" על חומש בראשית, על דרך מה שאמרו חז"ל (תנחומא, לך לך, ט"ו) שכל מעשי האבות הם סימן לבנים שיבואו אחריהם. ובספר נועם אלימלך, (ליקוטי שושנה) כתוב: הנה מעשה אבות סימן לבנים, כל נס ושינוי מעשה בראשית זה דבר קשה מאד, אבל כאשר הנס נעשה כבר פעם אחת, נסלל בזה דרך לדורות הבאים, שיהיו יכולים בעת הצורך, גם כן לשנות הטבע. ועל דרך זו נעשו הנסים לבני ישראל במצרים.

מעשיהם של אבותינו הקדושים אברהם, יצחק ויעקב ע"ה, השפיעו על כל מה שהיה עם בני ישראל בהיותם בגלות מצרים. כמו שבאו אברהם וסיעתו למצרים מפני הרעב שהיה אז בארץ כנען, כך גם ירדו בני יעקב למצרים בגלל הרעב, וכמו שהקב"ה נָגַע את פרעה בנגעים גדולים בעבור שרה, כך גם באו עשר המכות על המצריים בעבור בני"י, אברהם אבינו יצא ממצרים ברכוש גדול, וכך גם בני"י.

וכן מצינו גם עם יצחק אבינו ע"ה, שבתחילה אמר לו אבימלך: 'לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד', הוא אמר לו שכל העשירות של יצחק, הכל הוא 'ממנו' - מאתנו, כלומר מהפלשתים, ומעשה אבות סימן לבנים, שבגלות מצרים יטענו המצריים על בני ישראל שכל הממון שיש לישראל, הכל הוא משלהם.

וגם יעקב אבינו שהיה בגלות אצל לבן הארמי, שרימה אותו והעביד אותו, ולבסוף יעקב יצא מלבן בעושר עצום ורב, כך היה גם עם בני ישראל במצרים, שפרעה העביד אותם בפרך, דיבר עמם בהתחלה בפה רך, ורימה אותם ושיעבד אותם, ולבסוף יצאו משם בעושר עצום ורב.

וכתב רבינו בחיי (שמות א, ה) שהגאולה העתידה תהיה בדמיון גאולת מצרים. וכמו שעם ישראל סבלו והתענו תחת סבלות מצרים, וכל יום היה גרוע מקודמו, אך לבסוף יצאו משם באותות ובמופתים גדולים ועצומים, כך גם יהיה עמנו בע"ה בקרוב, שהקב"ה יוציא אותנו מאפילה לאורה, ויגאלנו באותות ובמופתים, וכמו שאמר הנביא מיכה (ו, טו): 'כִּי־מִי צִאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת'.

דבר נוסף: מעשי האבות הם סימן לבנים, שהאבות, בעמידתם בכל הנסיונות הקשים, נתנו בכך את הכח לבניהם ולבני בניהם לעמוד בנסיונות, וכן הטביעו תכונות ומדות טובות לצאצאיהם שבכל הדורות. אברהם אבינו כשנכנס לכבשן האש באור כשדים הטביע בבניו את היכולת למסור נפשם על קידוש ה'. יצחק אבינו שפשט את צווארו על גבי המזבח במעמד העקידה, בגלל שהאמין לאברהם אביו שקיבל בנבואה מהקב"ה שכך צריך לעשות, הטביע בבניו את אמונת החכמים. יעקב אבינו שלמד תורה בהתמדה ובמסירות נפש, הטביע בבניו את מסירות הנפש למען עמל התורה הקדושה. יוסף הצדיק שעמד בנסיון עם אשת פוטיפר, הטביע בבניו את הכח לשמור על קדושתם.

בשיכון סקווירא שבארה"ב התכנסו בני משפחה נרחבת, לחגוג את יום ההולדת התשעים לסבתא. זכתה הסבתא הישישה ובעת השמחה הקיפוח בנים ובנות, נכדים ונכדות, נינים ובני נינים, והיא רוותה נחת לרוב.

אחת הנכדות סיפרה במסיבה על נסיון לא פשוט שהיא הצליחה להתגבר עליו, היא ביקשה מבתה להוריד כלים מהשולחן, הילדה עשתה זאת בפזיזות, וקערת קריסטל יקרה נפלה על הרצפה והתנפצה לרסיסים. ברגע הראשון עמדה האם להתפרץ ולגעור בילדה בתקיפות רבה, אבל בו ברגע היא נזכרה במעשה שהתרחש עמה עצמה כשהיתה ילדה.

אמא שלה, בתה של הסבתא, בישלה לקראת שבת "שבע ברכות" בביתם. היה עליה לצאת מן הבית ביום חמישי בערב, והיא השאירה על הכיריים סיר ענק, שבו התבשלו הדגים לכבוד שבת. היא ביקשה מבתה לכבות את האש לאחר שעה. הבת שכחה והדגים נשרפו.

כשאמה חזרה, וראתה את מאות מנות הדגים החרוכות, שהלכו אחר כבוד אל פח האשפה, היא לא התפרצה ולא איבדה את עשתונותיה. היא אפילו לא גערה בילדה, רק ביקשה שבפעם הבאה תהיה אחראית יותר. "מכח זה", אמרה הבת, "גם אני לא התפרצתי היום ולא הטחתי עלבונות בבתי, אלא רק הערתי בעדינות שבפעם הבאה כדאי להיזהר".

האם שלא כעסה על מעשה שריפת הדגים, שהתה גם היא בכינוס המשפחתי. היא סיפרה שאותו לילה שבו השליכה לפח האשפה כמות עצומה של דגים חרוכים, זכור לה היטב. זה לא היה נסיון קל בכלל. היא טרחה זמן רב על הכנת הדגים הללו, לפני שיצאה מהבית. גם הנזק הכספי היה עצום. בנוסף ניצבה בפניה בעיה נוספת - מנין תיקח עכשיו דגים לעשרות האורחים לשלוש הסעודות? אך על אף כל זאת היא מצאה בתוכה את הכח לא לגעור ולא להתפרץ.

ומנין היה לה את הכח לכך? היא סיפרה שכאשר היא היתה ילדה, התרחש עמה מקרה דומה. אמא שלה, שהיא כלת יום ההולדת, ביקשה ממנה לסדר ולארגן את המטבח. בטעות שפכה הילדה אל הכיור סיר גדול ובו מרק שאמה בישלה בעמל רב, ובאותה תקופה הירקות והעופות היו יקרים מאוד. למרות כל זאת אמא שלה לא צעקה ולא התפרצה, אלא הרגיעה את בתה ושוחחה עמה על השגחה פרטית! מובן שהנהגה זו חדרה עמוק לתודעתה של הבת, וכך היא קיבלה כח להגיב באיפוק ובאופן נכון, כאשר קרה לה מקרה דומה בהיותה בעצמה אם.

עתה הופנו עיני כולם אל הסבתא הישישה, כמי שכתר ההבלגה שייך לה. הסבתא סירבה ליטול עטרה זו לעצמה, וסיפרה מה שהתרחש עמה כשהיתה ילדה. בעיירה בהונגריה, לפני מלחמת העולם השנייה, היא ליוותה את אחותה הפעוטה בשעת תפילת ליל שבת, לפינת רחוב שם התאספו חברותיה. היא לא השגיחה היטב, ולא הבחינה שהאחות הקטנה נעלמה.

שעות ארוכות חיפשו אחר הילדה, מלאי פחד ואימה, עד שלבסוף נמצאה בריאה ושלימה. אמא שלהן, מנוחתה עדן, לא צעקה ולא

התפרצה. היא רק הפטירה בחיבה, שבפעם הבאה יש צורך להיות זהירים יותר!

ממעשה זה רואים אנו בבירור עד כמה מדות יכולות לעבור בתורשה מאב לבן ומאם לבת, וכן שמעשי ההורים משמשים כמגדל אור לילדיהם, וא"כ כמה אנו צריכים להיזהר ממדות רעות שלא להורישן לבנינו.

● ספר זה מוקדש לזכרו ולעילוי נשמתו של אבי מורי, היקר באדם, ה"ה **יצחק** בן יעקב ולולו **יעקב** ז"ל, אשר כל ימיו זכה להרבות במעשי צדקה וחסד בגופו ובממונו. היה אוהב תורה ותומך תורה, קבע עתים לתורה וקיים מצוות במסירות. הוא זכה לחיות באמונה תמימה ונפטר מן העולם מתוך ייסורים קשים במוצש"ק, כ"ה באייר ה'תש"ע. יה"ר שהקב"ה ירחם עליו, יזכור לו מעשיו הטובים ויגמול לו חסדים טובים, לפתוח לו שערי חסד ורחמים. שיזכה להתענג על ה', ליהנות מזיו שכינתו, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, וילווה אליו השלום ועל משכבו יבוא שלום ונשמתו תהיה צרורה בצרור החיים ויעמוד לגורלו לקץ הימין, נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ. אכ"ר.

חוב קדוש עלי, להודות ולהכיר טובה מרובה לבאר ששתיתי ממנה מים חיים, ישיבת **"שערי תשובה וחיים"** בראשות מורנו ראש הישיבה הרה"ג ר' **משה יפרח** שליט"א. וכן ראש הכולל הרה"ג ר' **שלום יפרח** שליט"א, מחבר הספרים **"מנחת שלום"** על הש"ס, שזכיתי ללמוד ולשמוע מהם רבות בתורה, מוסר ועצה. יה"ר שהקב"ה יזכה אותם להמשיך להעמיד תלמידים ולהרביץ תורה, ללמוד וללמד מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא. אכ"ר.

כאן המקום להודות לכל מי שסייע, תמך ועזר ע"מ שספר זה יצא לאור עולם: לקב"ה בורא העולם על כל החסדים, הנסים והטובות שעשה ועושה עמדי, לרבנים הגאונים ר' **יהודה מקסימוב** ור' **נסים דיין** שליט"א על העצות המועילות. לכל התורמים, ולכל הידידים היקרים שעזרו בהגהת הספר. תודה מיוחדת לידידי ה"ה **גיא לוי** נ"י וה"ה **חיים פאר** נ"י שעברו על כל הספר, הגיהו באופן מקצועי והעירו הערות מחוכמות, וכן לכל החברים היקרים על העידוד,

היעוץ, ההארות, וההערות החשובות. יה"ר שיזכו לשפע של ברכה והצלחה ושהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה.

ברכות שמים מעל לאמי מורתי, **שרה יעקב** תחי', על כל העזרה, התמיכה והחסדים הרבים שעשתה ועושה עמדי, ה' ימלא כל משאלות לבה לטובה ושתזכה לאריכות ימים בטוב ובנעימים, שתרווה רוב נחת מילדיה ויוצאי חלציה ותחזה באור פני מלך המשיח שיבוא בקרוב, אמן.

ובזאת אבוא לברך בברכה מיוחדת ממקור הברכות את חמי היקר, איש החסד, ר' **שאל רוקח** הי"ו על כל העזרה והתמיכה, ועל התרומה הנכבדה להוצאת ספר זה. ה' ית' יברכהו וישמרהו מכל דבר רע, ויזכה לשפע של ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, וירווה נחת מכל יוצאי חלציו מתוך בריאות איתנה.

ולסיום, את ברכתי ותודתי אני חייב לנוות ביתי, אשת חיל עטרת בעלה, רעייתי הצנועה והנאווה **שרה** תחי', אשר עושה לילות כימים, בעול הפרנסה ובמלאכת הבית, כדי שאוכל לישב באהלה של תורה, ללמוד וללמד. ה' ימלא כל משאלות לבה לטובה וזכות התורה תעמוד לה שתזכה לשפע של ברכה והצלחה ובריאות איתנה ושנזכה לגדל כל בנינו לתורה ולמצוות, ליראת שמים, לחופה ולמעשים טובים, מתוך נחת ושמחה.

ואחתום בתפילה מעומקא דליבא לריבון העולמים: יה"ר שלא תצא תקלה מתחת ידי, שאזכה לכוון לאמיתה של תורה ויהיו כל מעשינו לשם שמים, וכשם שזכיתי להוציא לאור עולם בס"ד את הספרים "שערי נחמה", "שער האמונה", "באר יעקב" (עה"ת, ש"ס, דרשות), "מעשי אבות" על אבות האומה וחומש בראשית, וספר זה "**סימן לבנים**", כן אזכה להוציא ספרים נוספים בע"ה, להגדיל תורה ולהאדירה, אכ"ר.

הצב"י **יעקב** בלאאמו"ר יצחק ז"ל **יעקב** ס"ט

פְּרֶשֶׁת שְׁמוֹת

ישראל נמשלו לכוכבים

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה (א, א)

אף על פי שְׁמֵנָאן בְּחִייהֶן בְּשְׁמוֹתֵם חָזַר וּמְנָאן בְּמִיתָתָן
לְהוֹדִיעַ חֲבֵתָן שְׁנִמְשְׁלוּ לְכּוֹכְבִים (רש"י)

כתב השפת אמת: למי מודיע הכתוב חיבתו? לעם ישראל, כי התורה רוצה שכלל ישראל בעצמם ידעו חשיבותם ושכל יהודי בפני עצמו מחויב לדעת כי השם יתברך אוהבו ומונה אותו וכל אחד נמשל לכוכב.

והבעל שם טוב זצ"ל ביאר שכמו שהכוכבים נראים למטה קטנים אבל באמת למעלה בשמים הם גדולים מאד ועצומים, כן בני ישראל נראים קטנים למטה בעולם הזה, אבל באמת למעלה בשמים הם גדולים ועצומים מאד.

והנה מצינו שפעם נמשלו ישראל לכוכבים ופעם נמשלו לעפר הארץ (בראשית יג, טז), והביאור בזה שמניינם של ישראל יוכל להיות בכמות ובאיכות: וכמו שיש כמה דברים בעולם שאינם חשובים להימנות בפני עצמם, כמו עפר, שאם ניקח גרגר עפר בפני עצמו לא יחשב למאומה, אך כשניקח הרבה ביחד אז יש לזה קצת חשיבות, שאפשר להכין ממנו זכוכית ובטון ועוד. אבל דברים יקרים יש להם חשיבות עצמית, וכל אחד ואחד חשוב בפני עצמו, וראוי להימנות בפני עצמו, ומעלה זאת מצינו לגבי כוכבים, שאף שיש להם מספר כללי, מכל מקום לכל כוכב ביקום יש תכלית והוא חשוב בפני עצמו. וזה שאמר הכתוב 'מוֹנֶה מִסְפָּר לְכּוֹכְבִים', והיינו שאף שיש לכוכבים מספר כללי, בכל זאת 'לְכָלֶם שְׁמוֹת יְקָרָא', לכל אחד יש חשיבות בפני עצמו. כך גם עם ישראל שאף על פי שכולם יחידה אחת שנאמר 'וְיָמִי כְעַמְדָּ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ' (שמואל ב' ז, כג), בכל זאת גם לכל יהודי יש חשיבות בפני עצמו, והוא אהוב וחיביב בעיני ה' יתברך.

מעשה ביהודי אחד, כפרי פשוט שלא למד תורה מעולם, אבל היה בעל אמונה תמימה, ופעם בשבוע היה מביא בעגלה ירקות מהכפר לעיר. פעם אחת בא לעיר כרגיל ומצא את כל החנויות סגורות, ואפילו ילד אחד לא נמצא ברחובות, ולא הבין מה אירע, הלך לבית הכנסת הגדול, וראוהו מלא מפה לפה וכולם בוכים.

שאל מה קרה, וסיפרו לו שבאותה העיר יש כומר רשע גדול, ובא לפני המלך וביקש ממנו שיוציא כרוז שבעוד שבוע ימים, מתבקשים היהודים להביא אל המלך את אחד מחכמיהם, ליד המלך יעמוד הכומר שרוצה לשאול שלוש שאלות, אבל בלי דיבור אלא רק ברמזים בלבד, והעונה גם כן צריך להשיב לו ברמזים, ואם לא יצליחו היהודים, סכנת גירוש מרחפת עליהם וזו ערה גדולה.

כששמע זאת הכפרי, רץ אל הרב ואמר לו: אדוני הרב למה אתם כל כך מצטערים? הנה אני הולך תיכף ומיד אל המלך, אני אשיב לכוומר, ואתם תפסיקו את הבכיות ותלכו הביתה. הכפרי שלא חיכה לתשובה נסע בעגלה שלו ישר אל המלך, באמצע הדרך מצא יהודי אחד מוכר גבינות, ואמר לו: תמכור לע בבקשה חתיכת גבינה, הסוחר היהודי נתן לו ככר גבינה לבנה קשה, שם בחיקו והלך אל ארמון המלך.

ומכיוון שהוא היה לבוש כהדיוט, לא נתנו לו להיכנס. באותו הרגע נכנס הכומר צורר היהודים, ושאל אותו לרצונו, אמר לו העגלון שהוא בא להתעמת עם הכומר והוא מוכן להשיב ברמזים על כל החכמות, צחק הכומר וציווה להכניסו אל המלך.

המלך נתן לו להיכנס עד הפתח ולא יותר, כי לא כבוד למלכות להכניס אותו כמו שהוא, והכומר והמלך עמדו מרחוק עם כל שרי המלכות שהתאספו באותו שעה, לראות מה השאלה ומה התשובה.

שאלה ראשונה: הכומר הוציא שתי אצבעות אל מול היהודי, והיהודי הוציא אצבע אחת ממולו ופני הכומר נשתנו, אמר המלך לכוומר: תגיד לי את האמת, מה שאלת ומה הוא ענה לך? אמר לו הכומר: אני אמרת

סימן פרשת שמות לבנים

לו שיש שני אלוה בעולם, והוא ענה לי שיש רק אלוה אחד בעולם, זוהי השאלה הראשונה וזהו פתרונה.

שאלה שניה: הכומר הראה ליהודי חמש אצבעות פרודות אחת מהשנייה, והיהודי הראה לו אגרוף, אמר לו המלך: מה זה אומר? אמר לו הכומר: רמזתי לו אלוקים כבר אינו שומר ומשגיח עליכם, וההוכחה לכך שהרי אתם היהודים מפוזרים בכל העולם, והוא ענה לי שעתידים להיקבץ אל מקום אחד, זהו האגרוף.

שאלה שלישית: לקח הכומר בקבוק יין אדום והראה ליהודי מרחוק, כשראה היהודי את היין האדום, תיכף הוציא מכיסו את ככר הגבינה הלבנה והראה לו, ראה המלך שהכומר הולך להתעלף, אמר לו המלך: תגיד לי, מה הכוונה בין והגבינה?

השיב לו הכומר: אדוני המלך, יין אדום זה דם, אמרתי לו אתם שפכתם את דם זכריה הנביא שלכם בתוך בית המקדש, ואיך תקבעו כמו שאתה אומר? והוא הראה לי גבינה לבנה, כי כתוב בתורת ישראל 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו' (ישעיה א, יח).

באותו הרגע שמח המלך ביהודי, נתן לו מתנה הגונה ושלח אותו בכבוד רב. למחרת התפרסם בעיתונות כל המעשה שהיה עם הכומר והעגלון היהודי, בא אחד אל הרב עם עיתון בידו ואמר לו: אדוני הרב, העגלון הכפרי שהיה פה אתמול, הלך ועמד לפני המלך והכומר, וזה פלא, כי כתוב בעתון שאלה ראשונה כך וכך, והשנייה, והשלישית, והכפרי הפשוט הזה ידע להשיב על הכל כראוי, והוציאו כרוז מהמלך שהיהודים זכו, והתבטלה הגזירה. תיכף הפסיקו את תעניתם ושלח הרב אחרי העגלון הכפרי שיבוא.

סביב הרב התאספו כעשרים רבנים מגדולי התורה, כדי לראות את הכפרי ולשמע ממנו את הגרסה שלו לכל מה שהתרחש אצל המלך, נתנו לכפרי כסא לשבת על יד הרב והוא אמר לו, תגיד לי בבקשה, מה היתה השאלה הראשונה של הכומר? אמר לו: הוא הראה לי שתי

אצבעות, אני הבנתי שרועה להוציא ממני את שתי העיניים, ואני הראיתי לו אצבע אחת, כלומר, באצבע אחת אני מוציא את שתי עיניו. התחילו כולם לצחוק, כך לא היה כתוב בעיתון.

המשיך הרב ושאל, ומה היתה השאלה השנייה? אמר הכפרי: הוא הראה לי חמש אצבעות, וכוננתו שרועה לתת לי סטירה, ואני הראיתי לו אגרוף, אם רוצה לתת לי סטירה, באגרוף שלי אני אוציא את לו את כל השיניים שלו, ונתמלא כל החדר צחוק.

אמר לו הרב: ומה היתה השאלה השלישית? אמר לו הכפרי: כמדומה לי שפחד ממני, הלך והביא בקבוק יין, אני ידעתי שרועה לפייס אותי, ואני נתתי לו גבינה לעשות שלום בינינו. כולם צחקו והרב קם ונשק לו על מצחו, הבינו כולם שנעשה נס על ידו, ובזכותו הם ניצלו מעונש גלות. (אהבת חיים)

אחדות ישראל

עוד יש לומר במה שעם ישראל נמשלו לעפר, שהרי כל אחד מבין שמעלת החול היא רק מצד הריבוי, שהרי לכל גרגיר בפני עצמו אין שום חשיבות כלל, אבל טריליוני גרגירי חול שמתאחדים יחדיו, הם מרכיבים דבר עצום ויכולים לעצור אף את גלי הים. כך גם אנו עם ישראל עלינו לדעת שכוחנו באחדותנו (ובזכות האחדות זכינו לקבלת התורה שנאמר: "ויחן שם ישראל נגד ההר", כאיש אחד בלב אחד).

לאחדות יש כח מיוחד, וכן אמר שלמה המלך ע"ה, החכם מכל אדם: "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" (קהלת ד, ב). כל חוט יכול להקרע בקלות כאשר הוא עומד בפני עצמו, אך אם ניטול שלושה חוטים ונאגוד אותם יחדיו הם יהפכו להיות חבל, שלא במהרה ינתק, וככל שנצרף יותר חוטים, כך יהיה חזק יותר ובלתי מנוצח.

מספרים על אדם אחד שלפני מותו כינס את ילדיו, נתן ביד כל אחד מהם גזיר עץ, וציווה עליהם שכל אחד מהם ישבור את גזיר העץ שבידו, הבנים עשו כמצוות אביהם ושברו את גזירי העצים בהנף יד.

אח"כ נטל אביהם כמה גזירי עץ, צרפם יחד, אחזם בידו והורה לבניו: "נסו עכשיו לשבור את גזרי העצים", אך הם לא הצליחו. אמר האב לבניו: דעו לכם, שכל זמן שאתם תהיו מאוחדים ביניכם איש לא יוכל לכם, אבל אם חלילה יהיה ביניכם פירוד ומחלוקת, יהיה אפשר לגבור עליכם בנקל.

לפני כשבע מאות שנה, בארץ צרפת, גזרו הנוצרים הקנאים גזירת שריפה על כל ספרי התלמוד, וזאת בטענה שבתלמוד כתובים דברי הסתה ונאצה נגד הגויים ובכללם הנוצרים. אחד המקורות שעליהם ביססו את טענתם, היה מתוך הגמרא (יבמות סא). שם נאמר: "רבי שמעון בן יוחאי אומר, קברי גויים לא מטמאים טומאת אוהל, שנאמר: 'אדם כי ימות באהל', אתם קרויים אדם – ואין הגויים קרויים אדם". א"כ כתוב כאן מפורש, שהגויים לא נקראים 'בני אדם' ולכן לא שייך בהם את הדין של "אדם כי ימות באהל".

קפצו הנוצרים על המציאה, רצו עם הוכחה זו אל האפיפיור שלהם (פיאוס' הרביעי), הראו לו את הכתוב בגמרא, וביקשו ממנו להוציא צו החרמה על כל ספרי התלמוד, ולגזור שריפה על כל כתבי הקודש של היהודים, למען לא יישאר מהם שריד.

האפיפיור השתכנע לשמע הדברים, והכין צו מלכותי הקורא לאסוף את כל ספרי התלמוד אל מרכז העיר. אולם לפני שחתם על הצו, עצר את עצמו ואמר: נקרא לרבם של היהודים, ונשמע מה יש בפיו להגיב, והיה אם יישאר ללא מענה – נוציא את הצו הזה לפועל!

פלוגת חיילים נשלחה אל הרובע היהודי, הם דפקו בחזקה על פתח ביתו של הרב ואמרו: "האפיפיור מבקש אותך בבית המלכות, אנא התלווה עמנו ללא שהיות", הרב נבהל בתחילה לשמע הדברים ולבו לא ניבא לו טובות, אולם מיד התעשת ושם בטחונו בה' ית', אשר בוודאי ישום בפיו מענה לשון להשיב על דבריהם.

סימן פרישת שמות לבנים

הרב לבש את גלימתו, והתלווה עם החיילים לעבר כיוון בית הממשל, בהגיעו לשם, הבחין שמצפים לו כל הפמליה של בית הממשל, ובראשם יושב האפיפיור שקדמו ואמר לו בקול תקיף: "מצאנו בספרי דתכם אמירה שפוגעת בנו קשות, עליך מוטל להשיב על הטענה, ובאם לא – יוחרמו כל ספרי התלמוד ויעלו על המוקד!"

הרב בשומעו זאת הרצינו פניו, ונשא תפילה בלבו שינחחו ה' בדרך אמת. הנוצרים שטחו את טענתם: היאך אתם כותבים בספרי דתכם, שהגויים אינם נקראים "אדם", וכי אנו נחשבים בעיניכם ל'בהמות'?

עיני כולם הופנו כלפי הרב אשר נשא את קולו וענה בקול בוטח: "ישמעני אדוני! כפי שידוע לכם, שם העצם של "אדם" מתחלק בלשון הקודש לכמה תארים: איש, אנוש, גבר, וגם מכונה בלשון "אדם". ואולם הבדל משמעותי יש בין שלושת התארים הראשונים, לבין התואר "אדם", והוא שבכל שלושת התארים איש, אנוש, גבר, יש אפשרות לכנותם גם בלשון יחיד וגם בלשון רבים: אנשים, אנושיים, גברים. אך רק לתואר של אדם אין כינוי בלשון רבים, אלא הוא נקרא רק בלשון יחיד.

וא"כ, השיב הרב לנוצרים הנדהמים, בזה נעוץ הדבר שמייחד אותנו משאר הגויים: אתם הגויים לא באמת אכפת לכם האחד מהשני, יכול אדם למות ברחוב ואף אחד לא יגש אליו להגיש לו עזרה, אולם העם היהודי שונה הוא לחלוטין, בזה שהוא מתואר רק בכינוי של "אדם". כלומר, לעולם לא תראה אותנו מפורדים וכל אחד חושב רק על עצמו, אלא תמיד כל העם מאוחד ומגובש עד אשר נחשב לגוף אחד של "יחיד"!

על סוג של עם כזה, מתאים רק כינוי אחד: "אדם" שלעולם לא תעליח לעשותו לרבים מפורדים, סיים הרב את דבריו. האפיפיור נשתומם מן

הרעיון הנפלא שביאר הרב בכוננת דברי התלמוד, והנוצרים יצאו מלפניו – אבלים וחפויי ראש...

• עוד אפשר לומר, שמשל הכוכבים והעפר מרמז על שתי דרכים בהן יש להילחם כנגד היצר הרע: כאשר היצר בא לאדם ואומר לו אתה צדיק ויש לך כבר הרבה מצוות, מה כבר יקרה אם במקום לעשות עוד איזו מצוה תלך ותהנה קצת מהעולם הזה? על כך יש להשיב ליצה"ר: וכי אני צדיק?! אני כמו עפר שלא שווה כלום. וכאשר היצר מפתה את האדם לעשות עבירה באומרו, הרי אתה גם ככה לא כזה צדיק, דבר זה רק הצדיקים נזהרים שלא לעשותו, אז צריך לומר לו: אתה טועה, אני אכן צדיק גדול כמו כוכב עולה, ועלי להזהר מלעשות זאת. על זה נאמר "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים יז, ו).

מהות שם האדם

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה

'וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה יַעֲקֹב וּבָנָיו אִישׁ וּבֵיתוֹ בְּאוֹ, שְׁקוּלִים הֵם יִשְׂרָאֵל כַּצָּבָא הַשָּׁמַיִם, נֶאֱמַר כָּאֵן שְׁמוֹת, וְנֶאֱמַר בְּכּוֹכְבִים שְׁמוֹת, שְׁנֶאֱמַר (תהלים קמז, ד): 'מוֹנֶה מִסְפָּר לְכּוֹכְבִים לְכֻלָּם שְׁמוֹת יִקְרָא'. אף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁיִּרְדוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם מִנֶּה מִסְפָּרָם כִּמֶּה הָיוּ, וּלְפִי שְׁהֵם מְשׁוּלִים לְכּוֹכְבִים קִרָּא שְׁמוֹת לְכֻלָּם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: 'וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. (ש"ר א, ג)

שלוש מדות טובות היו בידן של ישראל במצרים ובזכותן נגאלו: שלא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ושגדרו עצמם מן הערוה (במדבר רבה יג, כ).

אחת המעלות החשובות שהיו לבני ישראל בהיותם במצרים, היתה שלא שינו את שמם, למרות היותם בין גויים הם לא התביישו בשמותם היהודיים, והמשיכו לקרוא לבניהם בשמות עבריים. בספר ערבי נחל (בראשית דרוש טו) מובא שכל הנמצאים, הן מהטוב והן

סימן פרשת שמות לבנים

מהפכו, שמם הוא חיותם, שאותיות שמותם הן צינורות המשפיעים להם חיות מלמעלה, וזהו שאמר הכתוב (בראשית ב, יט) 'נפש חיה הוא שמו'.

ובספר שער הגלגולים (הקדמה כ"ג) כתב רבי חיים ויטאל: "כאשר נולד האדם, וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם, אינו באקראי ובהזדמן, כי אם הקב"ה משים בפיו השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא, כמו שכתוב 'אשר שם שמות בארץ', כפי חלקו שבאדם העליון, אשר ממנו חוצב, והשם הזה נרשם למעלה בכסא הכבוד כנודע, ולכן אמרו רביתנו ז"ל שמא גרים" (שמו גורם).

מעשה ברבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי שהלכו בדרך, כשהגיעו למקום אחד בערב שבת, נכנסו להתאכסן באכסניה ושאלו לבעל המקום מה שמך? אמר להם: כידור. אמר ר' מאיר בלבו: משמע מכאן אדם רשע הוא דכתיב (דברים לב, כ) "כִּי דוֹר תִּהְיֶה הַמָּה", רבי יהודה ורבי יוסי הפקידו אצל זה האיש את כיסם עם המעות, אבל ר' מאיר לא רצה לתת לו את מעותיו לפקדון. הלך רבי מאיר ושם את המעות בכד אחד, והטמינו ליד קברו של אביו של בעל האכסניה.

בלילה הנפטר בא בחלום אל בנו ואמר לו: בוא וקח לך המעות המונחים אצלי. למחרת בא זה האיש אצל ר' מאיר וסיפר לו את החלום, אמר לו ר' מאיר: חלומות של ערב שבת הם בטלן ואין בהם ממש (הוא התכוון לדחותו שלא ילך ליטול את המעות), הלך ר' מאיר ושמר כל היום שלא ילך לשם. לעת ערב, במוצאי שבת, לקח ר' מאיר את מעותיו.

למחרת אמרו רבי יהודה ורבי יוסי לבעל הבית: תן לנו את המעות, אמר להם: לא היו דברים מעולם, אמר להם רבי מאיר: ולמה אין אתם מדקדקים בשם של בעל הבית, אמרו לו: ולמה לא אמר לנו כבודו לדקדק בשמו? אמר להם, אני לא אמרתי אלא רק שעריך לחשוש ולדקדק על בעל הבית, אבל להחזיקו לגנב לא אמרתי, משכוהו והכניסוהו (את בעל האכסניה) לחנות אחת והשקוהו יין, וראו על זקנו

סימן פרשת שמות לבנים

עדשים, הלכו לאשתו ואמרו לה שבעלה ציווה שתתן להם את מעותם ונתן להם סימן למסור לה, שאכל היום עדשים, היא האמינה להם ונתנה להם את כיסם והלכו, ואחר כך בא הוא לביתו והרג את אשתו בגלל שנתנה להם את המעות. (יומא פג.)

למדנו מכאן, עד כמה שמו של האדם, מזהה ומשקף את פנימיותו האמיתית. שהרי ר' מאיר, יכול היה לקבוע אם אדם זה ישר ואמיתי, או נוכח ושקרן, והכל על פי שמו בלבד!

וא"כ, כמה כסילים הם אותם הורים, שקוראים לילדיהם בשמות גויים, או בשמות מודרניים, שזרים לרוח היהדות (ומנמקים את מעשיהם, ששם זה הוא בעל "צליל יפה ונעים", שמתאים מאד לרוח ה'דור הצעיר', ומקובל מאד בחברה!), ואין הם מעלים על דעתם שבזה הם קובעים את כל עתידו של בנם! כל מהותו, אישיותו, ומידותיו, גנוזים בתוך שמו האישי!

מעשה בבחור שגדל בבית מסורתי, וברבות הימים יצא לתרבות רעה, והתדרדר למצב רע מאוד. הוריו, חשכו עיניהם בראותם כל זאת, היו אובדי עצות וחשבו מה ניתן לעשות כדי להחזיר את בנם למוטב.

והנה ביום בהיר אחד, שמעו ההורים, שבעיר אשדוד, מתגורר רב צדיק וקדוש, ר' מאיר אבוחצירא זצוק"ל, אשר היה מלומד בניסים, וגם היתה עומדת לו זכות אבותיו הקדושים. זיק של תקווה התעורר בעיני ההורים, והם התחילו להתחנן בפני בנם, שיאות לבוא עמם אל הרב, כדי להתברך מפיו. ואכן, לאחר שידולים ושכנועים רבים, הסכים הנער להגיע בלווי הוריו, אל ביתו של הצדיק.

כשהגיע תור ההורים להכנס אל הקודש פנימה, פרצה האם בבכי, וסיפרה לרב, איך שבנה סטה מדרך היהדות, עד שהגיע לשפל המדרגה. במר ליבה ביקשה האם מהרב, שיאות לברך את בנה שיזכה לחזור למקור היהדות, ושהוריו ירוו ממנו נחת.

סימן פרשת שמות לבנים

הרגיע הצדיק את האשה ואמר לה: אני אעשה לבנך "תיקון" מיוחד, ובעזרת ה' זה ישפיע עליו לטובה. רק אמרי לי את שמו של הנער, שאדע להזכירו בתיקון. שמחה האשה, ומיד אמרה לצדיק: שמו הוא "נמרוד בן רחל"!

כשמוע זאת הרב, החווירו פניו, ואמר בקול דואג להורים: עכשיו אני מבין מה גרם לבנכם לצאת לטרבות רעה! אתם חייבים להחליף מיד את שמו של הילד! "נמרוד" זה שם של אדם רשע, שמסופר עליו בתורה, שהיה ממריד את האנשים נגד הקב"ה, ואתם קראתם לבנכם על שם אותו רשע, ואח"כ אתם עוד מתפלאים מדוע הוא יצא כך?!

ההורים נבהלו לשמע הדברים, ואמרו שמעולם לא שמעו על דבר כזה, ששמו של הילד יכול להשפיע על עתידו הרוחני, וכי הם עשו זאת בתמימות, ומחוסר ידיעה, ללא שום כוונה לרעה. ואכן, בו במקום החליפו לנער את שמו, מנמרוד לאברהם, ואז הבטיח להם הרב, שכעת יתחילו לראות מבנם רוב נחת!

והתוצאות הטובות לא אחרו לבוא, פתאום עזב הנער את כל חבורתו המקולקלת, ונמשך מאליו ללכת לישיבה קדושה. עד שברבות הימים השתנה בעזרה משמעותית, והיה לאדם אחר!

ממעשה זה רואים עד כמה השם שקובעים לילד בשעת לידתו, משפיע וקובע על אופיו של הילד. ולצערנו, כיום מחפשים ההורים לתת לילדיהם כל מיני שמות "מודרניים", של כל מיני זמרים, או שחקנים, ואילו היו ההורים יודעים, עד כמה דבר זה פוגע קשות בעתיד ילדיהם, בוודאי שהיו מוותרים על כל "הכבוד" הזה, והיו מחפשים לילדיהם שם יהודי 'מקורי' מן התנ"ך, שכולם יזהו את בניו, שהם מזרע אברהם יצחק ויעקב!

כל הורה, חייב לקחת את הדברים הללו לתשומת ליבו, וילחשוב פעמיים לפני שבא לקבוע שם לילדו, שילווה אותו לאורך כל חייו, ומן הראוי להתייעץ עם תלמיד חכם המבין בעניינים אלו. ואגב, יש

לעורר ולהזהיר, שיש להקפיד, לא רק על נתינת שם יהודי טהור ומקורי, אלא גם צריך להקפיד לקרוא לאדם בשמו המלא, ולא "לקצר" את שמו (וכמו מאברהם ל"אבי", בנימין "בני", וכיוצא בזה), משום שלפי תורת הקבלה עיקר מזלו של האדם תלוי בשמו, ולכן יש להקפיד להזכירו דווקא בשמו המלא.

*דניאל ה'יצ הפעם הראשונה לפסיכולוג. אמר לו הפסיכולוג
לשכב על הספה, מה שמק? דניאל, אנה המטופל. אף אותו
הפסיכולוג: אפשר אולי לקרוא לך בקיצור דני? אנה המטופל
האף: אולי אפשר לקרוא לך בקיצור "פסיכוי"?*

סכנת הטמיעה בעמים

וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא (א, ו)

'וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא', לְלַמֶּדֶךָ שְׁכַל
זְמַן שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם קָיָם מֵאוֹתָן שֶׁיִּרְדּוּ לְמִצְרַיִם לֹא
שֶׁעָבְדוּ הַמִּצְרַיִם בְּיִשְׂרָאֵל. (ש"ר א, ח)

**וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֲמוּ בְּמֵאֵד בְּמֵאֵד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ
אֹתָם** (א, ז)

שנתמלאו בתי תיאטראות ובתי קרקסאות מהם, מיד
גזרו עליהם שיפרשו מהם. (ילקו"ש קס"ב)

כְּשֶׁמַת יוֹסֵף הִפְרוּ בְרִית מִלֵּה, אָמְרוּ נִהְיֶה כְּמִצְרַיִם. מִכָּאן אֵתָה
לְמַד שֶׁמִּשְׁנֵה מֶלֶךְ בִּיצִיאַתָּן מִמִּצְרַיִם, וְכִיּוֹן שֶׁעָשׂוּ כֵן, הִפָּךְ הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא הָאֱהָבָה שֶׁהָיוּ הַמִּצְרַיִים אוֹהֲבִין אוֹתָן לְשִׁנְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר
(תהלים קה, כה): 'הִפָּךְ לָבָם לְשִׁנְאָה עִמּוֹ לְהִתְנַכֵּל בְּעַבְדֵי'וֹ'. (ש"ר א, ח)

כל זמן שהדור הראשון היה חי וקיים, כל בני ישראל דבקו במסורת
המקובלת מבית אבא, הם גרו רק בארץ גושן והיו מובדלים
מהמצריים. אך כאשר מתו כל הדור ההוא, וכבר לא היה את
ה"זקן" שיתבע ללכת בדרך ישראל סבא, וגם לא היו זקנים שיש
להתבייש מהם, אז התחילו "לפזול" החוצה, מחוץ לארץ גושן,

והחליטו שהחינוך הישן הוא פרימיטיבי, ויש הרבה מה ללמוד מהמצריים ה"נאורים".

הם החלו לאמץ לעצמם את התרבות המצרית, הם הלכו לבתי תיאטראות ובתי קרקסאות של המצריים, השתלבו בחברה ונעשו בעלי עוצמה והשפעה, עד שלבסוף אף נכנסו לפרלמנט המצרי ותפסו את כל התפקידים הרגישים בממלכה. הם כל כך רצו להדמות למצריים עד שהפרו את ברית המילה שכל עיקרה להבדל מאומות העולם.

כאשר ראה הקב"ה שבני ישראל הולכים לאבד גם את הקשר היחיד והישיר עמו, גרם לכך שבמקום שמירה על היהודי ע"י ברית המילה המייחדת אותו ומבדילה אותו מהגויים, תבוא שמירה מסוג אחר - "שנאת הגויים", ורק כך יוכלו בני"י להתקרב לבורא עולם. ואז החל עידן חדש בו החלו המצריים לשנוא את בני ישראל ולהרגיש סלידה כלפיהם, וכמו שנאמר: "וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". קוץ הוא דבר שאינו נעים ואף מכאיב, וזו בדיוק היתה התייחסות המצריים לעם ישראל - קוצים לא רצויים (לב שלום).

לצערנו, ישנם יהודים רבים הסוברים שאם ידמו לגויים, ייטב להם. על כך אומר יחזקאל הנביא (כ, לב): "וְהֶעֱלָה עַל רוּחְכֶם הָיָה לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נְהִיָּה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשֶׁרֶת עֵץ וְאֶבֶן. חִי אֲנִי נְאֻם ה' אֱלֹקִים אִם לֹא בְיַד חֲזָקָה וּבְזִרְוֹעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם". עם ישראל נמשל לשמן זית, שכמו שאינו מתערב עם שאר המשקים, כך עם ישראל אינם מתערבים עם שאר העמים. הקב"ה אומר לנו (ויקרא כ, כו): "וְהִיִּיתֶם לִי קְדוּשִׁים, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה', וְאֲבַדְלֶם אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי". עלינו להיות מובדלים מהגויים, אם מתקרבים אליהם אז הקב"ה מחדש את ההבדל ע"י שנוצרת בלבם שנאה כלפי עם ישראל. ההיסטוריה מלמדת אותנו שבכל פעם שהיו נסיונות להתקרב ולהדמות לגויים, תמיד היו גזירות ורדיפות (כך היה בגרמניה הנאצית בתקופת ההשכלה).

לפי כללי ההיסטוריה, היה צריך העם היהודי להעלם ח"ו כבר מזמן מהמפה, הרי לא היה דור שלא ניסו להשמיד את עם ישראל, גופנית או רוחנית, אויבנו אומרים: "לָכוּ וְנִכְחַדְדֶם מְגוּי וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד!". אך למרות האנטישמיות, הגלויות, האינקוויזיציה

והשואות, בעוד עמים שונים ואימפריות גדולות נעלמות מן העולם, עם ישראל שורד בניגוד לכל הגיון. וזאת מחמת הבטחה מפורשת מבורא עולם: "וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתְךָ בְּאֶרֶץ אֲיִבֶיךָ לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא כו, מד), "וְגַם יִצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר" (שמואל א' טו, כט).

רוב העמים שנעלמו מעל המפה, לא נעלמו בגלל השמדתם הטוטאלית. הסיבה העיקרית היא התבוללות והיטמעות בעמים אחרים. והרי ככל שמדובר בקבוצה קטנה יותר, כך סיכויי ההישרדות בגלות נמוכים יותר. ישנה הבטחה על נצחיות עם ישראל, גם לאורך הגלות. לפי ההגיון כדי שעם ישראל ישרוד בגלות, היה צריך להיות עם רב, אבל אומרת לנו התורה, נגד כל כללי ההיסטוריה: "וְהַפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר בְּגוֹלִים אֲשֶׁר יִנְהַג ה' אִתְּכֶם שְׂמָה", ובהמשך: "וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמֵתֵי מַעַט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב, כִּי לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ" - אתם תהיו המעט שבכל העמים, קבוצה קטנה, ואעפ"כ תשארן קיימים לנצח.

היטיב לתאר זאת הסופר האמריקאי מארק טוויין: "המצרים, הבלים והפרסים עלו ומלאו את העולם בשאון הדר ויפעה, עד שהועם הזוהר והם שקעו, בלו ועברו מן העולם. היוונים והרומאים הלכו בעקבותיהם, עוררו רעש עצום ונעלמו. עמים אחרים הופיעו, נשאו ברמה את לפידם לזמן מה, אך הוא נשרף באש של עצמו ועתה הם יושבים בצל או אבדו בכלל. היהודי ראה את כולם, והוא היום מה שהיה מאז ומעולם. אינו מראה סימני שקיעה, לא תשישות של זקנה, אין האטה בכישוריו, וערנותו לא קהתה. כולם בני תמותה בעולם מלבד היהודים. כל הכוחות חולפים, אך הוא נשאר. מה סוד נצחיותו?".

והתשובה לכך היא האיסור ללכת בחוקות הגויים ובפרט האיסור להינשא למי שאינו יהודי, כאשר היהודים שומרים על עצמם מאיסור זה, הם זוכים לשמור ולשמר את הגחלת היהודית שלא תכבה, ולקיים את הבטחת ה'.

סימן פרישת שמות לבנים

רוג'ר פרנסואה (פנחס) אטיאס הוא אדריכל צרפתי מפורסם שידיו רב לו בתיכנון מוסדות ורבי קומות בפאריס וגלילותיה. חושיו האדריכליים המגוונים ודמיונו היצירתי קנו להם שם פנטסטי בקרב יזמים וקבלנים, מה שהפך את משרדו לשוקק חיים ואת חשבון הבנק שלו למאגר של יורו העולה על גדותיו. אשתו רצ'ל (רחל) אטיאס ניצבה לימינו, הן כיועצת פיננסית, אך בעיקר כמנהלת משאים ומתנים עם גופים ואירגונים פרטיים וממשלתיים, והכל כדי להכניס כמה שיותר מזומנים לקופה.

פרנסואה ורצ'ל הם יהודים שומרי מצוות, אבל בנם האחד והיחיד המוכשר והיקר סטיבי (יששכר) אינו הולך בדרך הוריו. סטיבי אטיאס בן ה-25 גדל ועמח והתפנק בתוך צמר הגפן של הוריו, והכיפה שהוצמדה לראשו בילדותו, לא בדיוק שידרה את מה שבתוכו. הוא אומנם פקד את בית הספר היהודי, אבל מעולם הוא לא היה צדיק גדול.

הוא היה ילד חביב וסימפטי להוריו, אף פעם לא התחצף, תמיד השיב בנימוס, לא הכעיס מעולם, ואף אחד לא צפה את הטלטלה שהוא הולך להנחית על הוריו. גם אחר שסיים את לימודיו בסורבון כמהנדס קונסטרוקציה, כפי שאבא ביקש, עוד הבחינו פה ושם בכיפה מכווצת על ראשו, וכשהוא בא לחופשה הוא צעד עם אביו יד ביד לבית-הכנסת של הקהילה המרוקאית המעטירה בפאריס.

הכל היה יכול להיות כל כך חלומי, הוריו אפילו הכינו לו משרד מהודר בקומת המשרדים של חברת "אטיאס-אדריכלות חדשנית בע"מ", כדי להכניסו ליעות, אבל הוא טרף את הקלפים וריסק את נשמת הוריו...

בערב ל"ג בעומר הוא נכנס לבית הוריו והציג בפניהם את גלורין. "אבא, אמא, זו גלורין ממרסיי, היא אדריכלית מוכשרת, שסיימה לפני שנה לימודיה באוניברסיטת מרסיי, ואני שמח לבשר לכם שאנו עומדים להתחתן בקרוב".

האמת היא שבכל בית יהודי, אפילו לא כל כך דתי, בשורת נישואין מעוררת שמחה. גם אצל פרנסואה ורצ'ל צילצלו פעמוני השמחה. הם נישקו את גלורין, ואת סטיבי שלהם וברכו אותם בחום רב "מזל טוב, מזל טוב".

"ומתי אתם נרשמים ברבנות?" שאל כמשיח לפי תומו פרנסואה אטיאס תוך שהוא מחדק את כיפתו לראשו בסיכה הכסופה. סטיבי כחכב בגרונו: גלורין היא נוצריה... ההורים היו בהלם טוטאלי והביקור הסתיים מהר מאוד.

אחרי שגלורין נסעה לה, הפך ביתם של האטיאסים ליורה רותחת ומבעבעת. רצ'ל התעלפה, פרנסואה רץ להביא לה כוס מים, ושפך על פניה. רצ'ל בלעה שלושה כדורי הרגעה ובכתה ללא הפסקה. פרנסואה זעק על בנו בגרון ניחר: "אתה פרא אדם, אתה בוגד בעם ישראל, תתבייש לך, ככה חינכנו אותך?!"

הצונאמי הזה נמשך שעה ארוכה ובסופו דבר נטל סטיבי אטיאס את תיק הצד שלו, סירק את בלוריתו והפטיר באדישות "צר לי הורי האהובים, זו החלטה סופית...". הוא פתח את הדלת ויצא למרחב הפריסאי, כשהוא מותיר את הוריו ממוטטים נפשית ושבורי לב.

מאותו ערב מר ונמהר נעלם סטיבי ולא הותיר סימן או עקבות. לא טילפן, לא שלח מברק, לא שלח שליח. שומכלום. לעומת זאת, פרנסואה האב השבור, נכנס למוטיבציה עצומה לעשות הכל להשיב את בנו לנתיב היהודי. הוא העביר מסר לכל השלוחים מארץ ישראל, לרבני הקהילות בערפת ובחו"ל, שהוא מוכן לתת עדקה בעין יפה, והם הגיעו בהמוניהם. והוא חתם על צ'קים נדיבים בתנאי שיתפללו על סטיבי יששכר בן רחל, שיחזור בתשובה שלמה וישא בת ישראל כשרה. "תברכו אותו שיבוא הביתה יהודי ועדיק", התחנן.

הצ'קים עפו למכביר, אבל סטיבי, כאילו בלעה אותו האדמה.

האדמו"ר מפלדלפיה, הרב פייביש יוחנן רובינטלר שליט"א (שם בדוי), לא חס על כבודו ומעמדו. מוסדותיו הגדולים ברחבי היבשת היו יקרים לו מאד, וכשהוא שמע על האדריכל הנדיב ועל מעוקתו האישית, הוא נחת במשרדו ללא כל הודעה מוקדמת. כשראה פרנסואה את האדמו"ר הישיש העטור בזקן בוהק, הכניסו במאור פנים למשרדו.

"כן, כבוד הרב, אשמח לעזור ולתרום למוסדותיך". האדמו"ר הגיש אלבום תמונות ובו פירוט מדוייק של פעילותו העניפה בארה"ב. פרנסואה הוציא פנקס צ'קים וחתם בזריזות 10,000 יורו. "כבוד האדמו"ר מפלדלפיה, אתה יודע שגם לי יש בקשה קטנה, אבל היא שווה המון....".

האדמו"ר הציץ בהמחאה ואמר ללא ניד עפעף: "סליחה מיסטר אטיאס, אני לא באתי לכאן בשביל פינט'ס (בוטנים). אני יוצא מכאן עם מליון יורו, לא פחות, אחרת חבל על הזמן שלי ושלך".

פרנסואה נאלם דום, הוא אומנם חילק כסף גדול לעדקה, אבל עדיין המרחק בין מה שקיבלו רבים וטובים לבין דרישת האדמו"ר הוא בלתי נתפס. פרנסואה ניסה להדחיק מעצמו מחשבה שהאדמו"ר חצוף. פניו של הצדיק היו תמימות למראה ומבט תכול של טוב-לב ניבט מעיניו, אבל עדיין הבקשה הנחרצת, הנוקבת, החד-משמעית: מליון יורו! ערערה את שלוות נפשו של האדריכל המיוסר.

"אין לי זמן לבזבז מיסטר אטיאס", אמר האדמו"ר, "אני איש עסוק ויש לי הרבה מטלות ודאגות, אני משער שגם זמנך יקר. אז אנא במטותא ממך, תרום לי מליון יורו, ואודה לך מעומק הלב. ואם לא, אלך לי לדרכי".

"ואתה מבטיח לי שבני סטיבי יחזור בתשובה שלמה אחרי הכסף הגדול שתקבל"? שאל האדריכל, "אינני מבטיח דבר, תרומה לחוד והבטחות לחוד, אינני מבטיח שסטיבי יחזור בתשובה".

פרנסואה אטיאס חש שבטנו מתהפכת, מהיכן שואב הישיש הזה את העוז לחזור על בקשתו פעם שנייה מבלי להסמיק, והוא עוד מעמיד תנאי, מליון יורו לא פחות, ואפילו לא מתחייב שסטיבי יחזור בתשובה. זה לא יתכן.

האדמו"ר נטל את כוס המים שהוגשה לו, ברך "שהכל נהיה בדברו" וקם על רגליו. הוא הושיט ידו לאדריכל המופתע ואמר "אתה איש טוב מיסטר אטיאס, אתה איש טוב".

כשניעב האדמו"ר מול המעלית, התעשת אטיאס, יצא ממשרדו בבהילות וקרא: "כבוד הרב, אנא המתן רגע. בכל זאת מליון יורו זה לא כסף קטן. אתה מרשה לי להתקשר לאשתי רצ'ל, היא לא מגיעה למשרדנו מאז שסטיבי נעלם... אם היא תסכים שאתרום לך מליון יורו, העיסקה תצא לדרך".

האדמו"ר חייך בעדינות כובשת. "בוודאי, זו מעווה לשאול את 'העזר כנגדו', זה סכום לא פעוט. אני ממתין כאן מול המעלית".

פרנסואה חייג. "רצ'ל, האדמו"ר הישיש מפילדלפיה נמצא אצלנו, הוא רוצה מליון יורו תרומה ממני, יורו אחד לא פחות. זה התנאי שלו להתפלל שסטיבי יחזור בתשובה, והוא לא מוכן להבטיח שום דבר. אני נבוך, הוא מבלבל אותי, מה את אומרת, גם את שותפה לחון שלנו, אנחנו צריכים להיפרד מרוב חסכונותינו... אני מחכה לתשובה שלך. כן, כן. לא, לא...".

רצ'ל שותקת. שתיקה ארוכה. פרנסואה מגרד בפדחתו, לוגם כוס מים שלישית. "רצ'ל אני מתחנן בפניך, מה את אומרת?". "תרום לו מליון יורו", לחשה רצ'ל לשפופרת. פרנסואה טרק את השפופרת ורץ לעברו של האדמו"ר. "אשתי מסכימה, אשתי מסכימה, היכנס בבקשה למשרד ואני חותם לך על צ'ק ע"ס מליון יורו".

האדמו"ר מפילדלפיה אחז בידו של פרנסואה וחיוך מתוק ריעד מאישונו. "ידידי פרנסואה, אני לא מקבל צ'קים, אני מוכן לקבל מליון יורו, רק בהעברה בנקאית מהסניף שלך, לסניף שלי".

פרנסואה אטיאס חש שהוא עומד לבלוע את לשונו. סערת רגשות מתחוללת בקרבו של פרנסואה. "סליחה, כבוד הרב איננו סומך עליי? ההמחאה שלי לא תחזור, אדאג שיהיה כסף זמין בחשבון העו"ש, אני אדם אחראי...".

האדמו"ר יישר את כובעו, ליטף את זקנו, נעץ מבט חד באדריכל הנסער ואמר "אתה לא חייב לי דבר, אבל עם כל הכבוד, אני קובע את הכללים של התרומה ביננו... לא צ'ק, בפרוש לא, רק העברה בנקאית של מליון יורו מפאריס לפילדלפיה, מחשבונך לחשבוני...".

פרנסואה אטיאס נכנע. הוא הזמין מונית צהובה, והשניים נסעו בדהרה לעבר הבנק. האדמו"ר עלעל בספר זוהר קטן, ומדי פעם מלמל כמה פסוקים. פרנסואה חישב באותן דקות שנידמו כנצח, כמה קופות גמל עליו לפתוח, כמה מניות ימכור, מאיזה חסכונות הוא יאלץ להיפרד לרגל התרומה הדמיונית העומדת לחסל את מרבית חסכונותיו... אולי אפילו את כולם... "ורייבנו של עולם מה מניע אותי להיכנע לאדמו"ר הישיש שלצידי, שאפילו לא מבטיח ברמו, שסטיבי שלי יסור מדרכו הרעה".

סימן פרשת שמות לבנים

מנהל הבנק המרכזי שארל ז'אנר בורדרו הטיח את שתי ידיו על קרחתו, פעם אחר פעם... הוא נשען על כסאו המתנדנד ותקע מבט משתאה בתקרה האקוסטית.

"תגיד לי פרנסואה, אתה מטורף איבדת את השפיות שלך? ואתה עוד מספר לי שרצ'ל מסכימה להיפרד ממליון יורו של עמל ויזע של שנים. אני כבר נתקלתי בטיפוסים שתורמים בעין יפה, אבל לא את הכל!!! תשאיר לפחות חצי מליון יורו ליום סגריר..."

פרנסואה הרעין. הוא שלח מבט זהיר ומצודד לעבר האדמו"ר שישב לצידו ומול מנהל הבנק, והמשיך לעלעל בספר הזוהר הקטן.

"שארל יקירי, יש החלטות גורליות בחיים, זו אחת מהן. עכשיו אני מבקש שתרגע ותתחיל לאסוף את הכסף שלי ולהכניס אותו לחשבון העו"ש, עד לרגע ההסטורי של על הלחיצה על כפתור האנטר, והכסף יועבר בלחיצונת קטנטונת מכאן לפילדלפיה..."

שארל ז'אנר בורדרו הנוצרי בן ה-65 לא נכנע. 20 שנה הוא מנהל את הבנק ומעולם לא נפל עליו זעזוע שכזה. אף מנהל בנק עם טיפת מוח בקודקודו לא מרשה לעצמו להיפרד מסכום כה גדול, ועוד לתרומה מפוקפקת (לשיטתו). אגב כך, גם הסניף שלו חוטף מכה לא קטנה בנפח המזומנים שלו... שארל הגביה את גבות עינו לעבר האדמו"ר הישיש והחליט להשקיע עצמו במבצע אגרסיבי תוך שימוש בחלקת לשונו, כדי להוריד את האדמו"ר מן העץ הגבוה, ולשכנעו להסתפק בתרומה צנועה.

"כבוד הרב, אתה איש רוח, מי כמוך רגיש לערכי הזולת ולמצוקותיו. פרנסואה הוא אדריכל מבריק ואדם נפלא, לבו קשוב לכל פונה, גם רצ'ל רעייתו היא אשה למופת, העסק שלהם מבורך, אבל מליון יורו הוא סכום דמיוני שעלול לגרום להם בעיה של שלום-בית מחד, וערעור

מצבם הכלכלי מאידך... יסכים איתי כבוד הרב שפרנסואה לא נמצא כרגע במצב נפשי תקין בעקבות העלמותו של בנו סטיבי השובב... אני מבקש ממך להתחשב בו, ולהסתפק בתרומה צנועה, נורמלית... זה לא כל כך מקובל לנצל חולשה של אדם...".

האדמו"ר הרים עיניו לעבר שארל ולחש: "האמן לי, אני מוכן לוותר על התרומה, אבל פרנסואה מתעקש... אני לא מכריח אותו". "כן, כן, שארל" הנהן האדריכל "תפסיק עם הדיבורים, צא לדרך, המחשב לפניך, היכון רוץ!!!!". המנהל הוותיק החליט לאמץ אסטרטגיה חדשה: "בושה וחרפה, חוצפה ממדרגה ראשונה שרב יהודי לוחץ בתחבולות ובתיחכום על אדם חסר ישע ומחסל את כספו...". "שתוק! חצוף שכמותך" היסה אותו האדריכל. "האדמו"ר הוא צדיק עצום ומזכה רבים גדול. שתוק!".

המנהל שארל ז'אנר בורדו, נואש. מול צג המחשב כשאצבעותיו מתגלגלות להן על פני המקלדת, הוא החל לאסוף את כל הונם של משפחת אטיאס לקופה אחת. אחרי 26 דקות הוא הפטיר בשפה רפה "יש כאן מליון ועשרים ושש אלף יורו בלבד. פרנסואה יקירי כל מה שחסכת עומד תוך שניות ספורות לעוף לפילדלפיה".

שארל הרים את ידו הימנית עד למעלה מראשו והחל להורידה אט אט לעבר כפתור האנטר. "מיסטר אטיאס יש לך זמן להתחרט, תהיה הגיוני, אל תשתגע...". היד המכריעה החלה לענוח באיטיות לעבר הכפתור. לחיצה קטנה ועמל של עשרות שנים עף מצרפת לפילדלפיה...

ובאותה שניה ששארל כמעט הניח אצבעו על הכפתור המכריע, התרומם האדמו"ר מכסאו, כופף גופו לעבר המנהל אחז בידו הימנית וצעק: "עצור, אל תלחץ!!!! הכסף נשאר כאן בערפת בחשבוננו של פרנסואה!!!!".

סימן פרשת שמות לבנים

האדריכל והמנהל פערו עיניים תמהות ושואלות, והאדמו"ר התיישב, פתח את תיקו הקטן הטמין שם את ספרו, והוציא מתוכו תמונה קטנה בשחור לבן.

"פרנסואה, זו תמונה של אבי-סבי האדמו"ר עבי מנחם רובינטלר. אבא עליו השלום סיפר עליו, שנהג לומר ולשנן לבניו ולנכדיו: "תאהבו יהודים בחינם, אל תצפו מהם לשום תגמול. וזה סוד גדול שאם תאמצו אותו אל ליבכם תוכלו להושיע רבים וטובים ממצוקותיהם. ובכן ידידי האדריכל המכובד, לאמיתו של דבר לא באתי לכאן כדי להתרים ממך מליון יורו, לא זו השיטה, ובוודאי שזו אינה הדרך. שמעתי על יגונך האישי עם העלמותו של בנך סטיבי ורצונו להינשא לגויה, בכיתי לריבונו של עולם לילה שלם, עד שאורו עיני מן שמיא, ונודע לי כיצד לסייע לך. ובכן יקירי, עמדת במבחן, היית מוכן לתת לצדקה את רוב הונך האישי שאספת בעמל ויזע, זה נסיון גדול ועצום לזוותר על מפעל חיים כלכלי... אבל הוכחת לריבונו של עולם עד כמה אתה אמיתי ונחוש, עד כמה בנך אהוב לך ורצוי לך ולרעייתך. הכסף בעיניכם הוא הבל, ואילו יהדותו של סטיבי-יששכר היא הדגל האמיתי שמנחה אתכם. ואם זו אמונתכם הטהורה, וזו שאיפתכם, אני הקטן, מברככם מעומקא ד'ליבא שבנכם יחידכם אהובכם ישוב, בעזרת השם, הביתה במהרה צדיק וירא שמים".

באותן חמש דקות של תדהמה שאפפו את האדריכל ומנהל הבנק שלו, הספיק האדמו"ר מפילדלפיה להיעלם בתוך ההמון הסואן של פאריס השוקקת.

פרנסואה אטיאס החליט ללכת למשרדו דרך השדרות המוריקות, מביט לעבר ציפורים במעופן, יונים בהמיותן, מתיישב פה ושם על ספסל, ובוהה בשחקים. אחרי למעלה משעה הוא נכנס לאיטו למשרדו,

סימן פרשת שמות לבנים

התיישב על כסא המנהלים, הרכין ראשו על השולחן ופרץ בבכי ארוך ארוך. "איפה סטיבי, ריבוננו של עולם, איפה סטיבי?".

פרנסואה נכנס לביתו קרוב לאחת בלילה. רצ'ל כבר נמה את שנתה. הוא לא סיפר לה על ההתרחשות המסעירה במשרד מנהל הבנק. במשך שעתיים הוא עלעל באלבום התמונות של סטיבי וערך מסע הסטורי מימי ינקותו ילדותו נעוריו, עד לפני חצי שנה. מפעם לפעם הוא ניגב עיניים לחות.

בשעה 3:00 לפנות בוקר פעמון הכניסה מצלצל. פרנסואה מזדקף. שעה משונה לביקורים. הוא מביט דרך העינית ופותח דלת. חיבוק ארוך וחזק ושקט. חיבוק אוהב מלב אל לב של גברים שהופך לפרץ אדיר של בכי. "אבא שליחה, אבא שליחה, חזרתי הביתה, אבא אני לעולם לא אעזוב אתכם, אני אוהב אתכם, עשיתי שטויות, אני מתקן את דרכי". כשהם התיישבו על הספה, רצ'ל התעוררה, והמפגש בין האם לבנה היה דומע שבעתיים.

"למה אני כאן בשלוש לפנות בוקר? שאלה טובה. לפני שעתיים נסעתי בכביש צדדי וחשוד המחבר כפר קטן אל הציר המרכזי המוביל לפאריס, 80 ק"מ דרומית מכאן. עליתי על גשרון צר מעל לנחל קטן, לפתע שבק המנוע חיים והאוטו נבלם. חושך ועלטה, שמים בלי כוכבים, אין עובר ואין שב. החלטתי להתקשר לגלורין, כדי לבקש ממנה לחלץ אותי מן המקום. היא התעוררה משנתה ואמרה לי בזו הלשון: "סטיבי אתה חצוף, איך אתה מעז להעיר ולהטריד אותי באחת בלילה מה אני רכב חילוץ? תתבייש לך!".

"היא טרקה את הטלפון והותירה אותי המום ופגוע. התיישבתי על מעקה הגשר ועשיתי חשבון-נפש, הנוכריה הזו עדיין לא אשתי ובאיזה זלזול היא מתנהגת כלפי... חשתי אכזבה עמוקה מן הרעיון להינשא לה.

אחר כך נזכרתי בכם ובעצב שלכם, ושאלתי את עצמי, ריבונו של עולם, היעלה על הדעת שבחזור יהודי שגדל בבית טוב, יגרום כזו עוגמת-נפש להוריו... לפתע הבחנתי מרחוק באורות של מכונית מתקרבת. סימנתי לה לעצור. לשמחתי בתוך הרכב ישבו שני יהודים חרדיים, צעיר וזקן. הם ביקשו שאכנס ושאלו להיכן להסיע אותי. הרגשתי שמדובר בשליחים מן השמים, שמאותתים לי לחזור אל הבית היהודי שלנו. כל הדרך שוחחתי עם הנהג הצעיר, כנראה נכדו של הזקן, אבל ממש לפני שירדתי ממכוניתם כולי ברכות והודאות, פנה אלי היהודי הזקן ואמר לי: "חביבי, איש יהודי, תן לי להציע לך הצעה קטנה לכל החיים. תאהב יהודים בחינם, אל תצפה מהם לשום גמול, לשום טובה, דע לך שזה סוד גדול שאם מאמצים אותך, זוכים לפעול ישועות". כך הוא אמר לי ושילף תמונה קטנה של סבא שלו שכך נהג לחנך אותם."

סטיבי שלף את התמונה מכיס חולצתו, גם פרנסאזה שלף את התמונה מכיס חולצתו והתמונה אותה תמונה. (הרב קובי לוי)

ריבוי הילודה

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד בְּמֵאד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם
(שמות א, ז)

וישרצו, שהיו יולדות ששה בכרס אחד. (רש"י)

אחד המשכילים ניגש פעם לגאון רבי אליעזר מטלז' זצ"ל, ואמר לו: דברי התורה שבכתב אודות גלות מצרים והגאולה מקובלים עלי, אך דברי חז"ל והמדרשים נראים בעיני כגוזמא. כיצד יתכן מה שאמרו חז"ל שילדו ששה בכרס אחת?!

ענה לו הרב: דבר זה אפשר להוכיח מהתורה שבכתב בה אתה כן מאמין, בספר במדבר (א, מו) נאמר: "וַיִּהְיוּ כָּל הַפְּקָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֶלְפִים וַחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים", ושם נמנו רק הגברים מגיל

עשרים ועד גיל ששים, ואם נחשב את כל הגברים מגיל חודש ומעלה (כמו מניין הבכורות), נצטרך להכפיל לכל הפחות פי שנים, שהם מליון ומאתיים ושבע מאות אלף ומאה (1,207,100), וכמה בכורות היו? נאמר שם (ג, מג): "וַיְהִי כֹל בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שִׁמַּת מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעַלָּה לַפְּקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמֵאָתַיִם".

והרי אם נחלק את מספר כלל הגברים במספר הבכורות נקבל כמה נפשות היו בממוצע בכל משפחה, (1,207,100:22273) שזה עולה למנין חמישים וארבע, וברור שאף אשה אינה יולדת חמישים וארבע לידות, אלא משהו כמו תשע לידות, וחמישים וארבע לחלק לתשע יוצא שש, וא"כ ילדו ששה בכרס אחת.

אופן הריבוי של עם ישראל היה בצורה בלתי טבעית כלל, שהיו הנשים יולדות מספר גדול של תינוקות בכל לידה. והרי זה פלאי פלאים שאשה אחת תוכל ללדת בפעם אחת תינוקות רבים, ושכולם יחיו! וכל זאת בהיות האם שפחה למצריים. היא עבדה בשעת ההריון עבודת פרך מלבד העבודות בביתה, ולאחר הלידה נוספה לה עבודת הטיפול בתינוקות, כשבעלה אינו עומד לצידה בכל המהלך הזה, משום שיצא לעבודה מפרכת חסרת טעם. היא אינה מקבלת איזו הטבה, אפילו לא חופשת לידה - היא מיד צריכה לחזור לעבודת הפרך שלה.

למרות הקושי - נשות ישראל במצרים היו צדקניות, והתאוו לעוד ועוד ילדים. למרות עבודתן המפרכת ולמרות הצרות שעשו להם המצריים אשר חפצו לצמצם את הילודה, הם רצו לזכות בילדים נוספים, והקב"ה שרחמיו על כל מעשיו עזר להן בגידול ילדיהן.

בכל הדורות מסרו האמהות נפש על הצלת חיי העוברים שבקרבו, אך לצערנו הרב, אנו מוצאים היום דבר הפוך שהאמהות מוסרות את עצמן לעשות הפלות, אבל לפי תורתנו הקדושה חיי אדם אינם מושג ביולוגי גרידא, הם מבטאים מערכת שלמה של יישות קדושה ונעלה, אשר כמעט כל חוקי התורה מתבטלים לפניה, כשעל הפרק עומדים חיי אדם אשר נמצא בסכנת חיים ואפילו במצב של ספק

סכנה. המושג 'קדושת החיים' מבטא את המעמד העילאי שנותנת התורה למושג חיי אדם.

חיי אדם מזוהים אצלנו כחיי מבוגר, נער ותינוק. אך למעשה חיי אדם מתחילים עוד ברחם אמו. בצורה שלא תיאמן נוטה החברה בישראל להתעלם מקיומם של חיים אלו, דבר המוביל למספר הנוראי של עשרות אלפי הפלות המתבצעות מדי שנה בארצנו, אשר נוטלות באכזריות וללא רחמים חיים של תינוקות חסרי ישע, את הפסקות החיים האלה מקבלת החברה בשוויון נפש ובדממה, אין פוצה פה ומצפצף חומרת המעשה, נטילת חיים שכזו לצערנו איננה מעשה של פסול בחברתנו, היא איננה מושווה במאומה לאכזריות של רצח לאחר הלידה.

אשה שמבצעת "הפסקת הריון" (הפלה) היא פשוט הורגת, אבל לא מחבל ולא את האויב, אלא את בנה מחמדה שצועק לה מבפנים: "אמא, אני רוצה לחיות, אני אהיה ילד טוב, אל תהרגי אותי אל תתני לרופא הרוצח להרוג אותי בגלל שחסר לך כסף לקנות טיטולים ומטרנה".

מעשה באשה אחת שרצתה לעשות הפלה, אלא שלפני כן רצתה ליטול רשות מהרב (לרצוח עם רישיון). אמר לה הרב למה את רוצה לעשות הפלה? אמרה לו: משום שיש לה כבר שני ילדים ובקושי רב הם מתפרנסים, ואם השלישי יגיע יהיה מאוד קשה לפרנסם. אמר לה הרב: תבואי אלי מחר עם שני ילדיך, ונראה מה אפשר לעשות.

ואכן, האשה הגיעה אליו עם שני בניה הקטנים, ולתדהמתה הרבה היא רואה את הרב מחזיק סכין גדולה בידו, ואומר לה: יש לי רעיון יותר טוב משלך וזה יחסוך קצת בהוצאות ותוכלי גם לחסוך, שבמקום שנהרוג את התינוק שבבטןך נהרוג את התינוק שבעגלה וכך תחסכי מטרנה וטיטולים עד שהילד שבבטןך יצא לאוויר העולם.

האשה נבהלה עד מאוד, ואמרה לרב: חס ושלום! זה הבן שלי אני לא מוכנה, זה החיים שלי! אמר לה הרב: הבן הזה לא שונה מהבן

שנמצא בבטנך, רק שאת זה שבעגלה רואים ושומעים, ואת זה שבבטנך לא רואים. ואין צורך לומר כי האשה קיבלה את דברי הרב, ולא רצחה את בנה אלא, הביאה אותו לעולם.

מלך חדש

וַיִּקַּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף (א, ח)

רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו
גזירותיו. (סוטה יא.)

'אשר לא ידע' - עשה עצמו כאילו לא ידע. (רש"י)

בספר ילקוט מעם לועז מובא שגדולי המלכות שהיו במצרים אמרו לפרעה: הבה ונראה דרך לאבד אומה זו מן העולם. השיב להם פרעה וצווח עליהם: האם יצאתם מדעתכם?! עד עכשיו היינו אוכלים מרכושו שאילו לא ראה יוסף מראש את הרעב שיבוא, ולא היה מייעץ לנו מה לעשות ומפרנס אותנו, היינו כולנו מתים. ומשראו שפרעה אינו מוכן להרע לישראל, הורידו אותו ממלכותו במשך שלושה חודשים, ולבסוף כאשר המלך פרעה טעם את טעם האבטלה, הסכים לעצת יועציו ואמר להם: כל מה שתבקשו ממני אעשה ובלבד שתחזירוני להיות מלך עליכם, ואז החזירהו מחדש למלכותו, ומכיוון שמלך שוב מחדש, לכן נקרא מלך חדש.

עצת ה' היא תקום

וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעַצוּם מִמֶּנּוּ, הִבֵּה נְתַחֲכֶמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה...'' (שמות א ט-י)

פרעה רואה שעם ישראל פרה ורבה באופן לא רגיל, והדבר כקוצים בעיניו. הוא מנסה לחבל תחבולות היאך למנוע את עם ישראל מפריה ורביה. כשתחבולה אחת לא עוזרת הוא מנסה תחבולה אחרת, ומשאף היא אינה מוכחת כיעילה, שוב מנסה הוא דרכים אחרות. אך "יושב בשמים ישחק, ה' ילעג למו". אמר הקב"ה: אתם מתחכמים להם שלא יתרבו, נראה מה מתקיים, האם הדברים שלי, שהבטחתי לאברהם אביהם: "כִּי בְרַךְ אֲבְרָהָם וְהִרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זְרַעוֹ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוּל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם", או הדברים שלכם, שאתם אומרים: "הִבֵּה נְתַחֲכֶמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה...". טפחה המציאות על פניהם והוכיחה שאכן עצת ה' היא תקום: "וְכִאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ". הם אמרו "פן ירבה", אבל הקב"ה אמר: "כן ירבה", כל השתדלותו של פרעה לא הואילה לו במאומה.

ויותר מכך מצינו במדרש (שכל טוב) בהמשך הפרשה: לפי שראו אצטגניני פרעה (אסטרונוגים החוזים בכוכבים) שמושיען של ישראל נולד באותו הפרק והוא לוקה במים (מי מריבה), לפיכך גזר פרעה 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו'. פרעה רצה להרוג את מי שעתיד להושיע את עם ישראל כדי שיהיו לנצח עבדים במצרים, לכן גזר להשליך את כל הבנים ליאור. ולא רק שזה לא הרג את המושיע, אלא שזה עצמו היה הגורם להביא את משה רבינו להיות ראוי להיות מושיען של ישראל, שהרי בתיה בת פרעה לקחה אותו מן היאור, והוא גדל בביתו ומפתו אכל ואת גינוני המלוכה למד מפרעה בכבודו ובעצמו, לומר לנו שהאדם לא יכול לשנות כלום ממה שגזרה חכמתו יתברך, ולא עוד אלא שלפעמים השתדלותו היא הגורמת לכך שהגזירה תצא לפועל.

וכן אנו מוצאים אצל יוסף הצדיק, שהיה מתנבא שיהיה מלך על אחיו, וכשהזדמן לידם אמרו: "ועתה לכו ונהרגהו ונשליכהו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלומותיו", אך יהודה אחיהם אמר להם: "מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את

דמו"? יש עצה יותר פשוטה לבטל את חלומותיו בלא שנצטרך לשפוך את דמו, והיא שנמכרנו לעבד ונדאג שירד למצרים ושם נראה מה יהיו חלומותיו, שהרי בחוקי מצרים כתוב שאין עבד רשאי להיות מלך בשום פנים ואופן.

אך הקב"ה גלגל שדווקא משם תצמח ישועתו של יוסף, הוא נמכר לעבד לפוטיפר סריס פרעה, ואח"כ נאסר בבית האסורים, ופתר נכונה את חלומותיהם של שר האופים ושר המשקים, וכאשר פרעה חולם, ואין איש שידוע לפתור לו את חלומותיו, מריצים את יוסף מהבור, והוא זה שפתר לפרעה את החלום, פרעה כל כך מתלהב עד שאומר: "אֵינִן נְבוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ, אֲתָה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי רַק הַכֶּסֶף אֶגְדֵּל מִמֶּךָ... רְאֵה נִתְּתִי אֶתְךָ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם". ולבסוף הנבואה התקיימה ואחי יוסף באו אליו לקנות ממנו מזון והשתחוו לו אפים ארצה. דווקא מהיכן שחשבו השבטים שלא יצאו חלומותיו של יוסף לפועל, משם דווקא היה התהליך למלכות יוסף, והם ששלחו אותו בדיוק לכתובת הנכונה, לומר לנו שרצון ה' הוא הקיים לעד ולעולמי עולמים, ועל כגון זה אמר הרמב"ן (בראשית לו, טו) שהגזרה אמת והחריצות שקר.

פעם ראה שלמה המלך ע"ה את מלאך המוות כשהוא עצוב, אמר לו למה אתה עצוב? אמר לו משום שהגיע זמנם של שני סופריך למות, מיד שלמה בחכמתו ציווה לשדים שייקחו אותם לעיר לוז ששם אין שליטה למלאך המוות, למחר שוב פגש שלמה המלך את מלאך המוות, אבל הפעם היה שמח, שאלו למה אתה שמח? אמר לו משום שנגזר על שני סופריך שימותו בשער לוז והייתי עצב מי יוליך לי אותם לשם, והנה עשית לי את העבודה על הצד הטוב ביותר ולקחת לי אותם לשם, ועל כך התמלאתי היום שמחה שיכולתי לעשות את שליחותי. (סוכה ג.)

• בבית סוהר בארה"ב היה סוהר פנסיונר שהיה גם הקברן, וכשהיה נפטר אחד מן האסירים הוא היה נוטל את הגופה, מכניס אותה לארון המתים, תוקע מסמרים בארון ומוליכו לבית הקברות לקבורה. בוקר אחד, אסיר עולם מסוכן פונה אל הסוהר ואומר לו, כידוע לך יש לי

קשרים רבים מחוץ לכותלי הכלא ואני יכול לסייע לך בכל מיני אופנים, כגון בתגמול כספי של כמה מיליוני דולרים, ומאידך אני גם יכול לגרום לך כל מיני דברים לא נעימים כמו שביתך ישרף, או שנכדך האהוב ימות בתאונת דרכים מצערת של "פגע וברח", כולם יודעים שלא כדאי להתעסק אתי. לכן אני מציע לך הצעה שקשה לסרב לה, אני מאוד רוצה לברוח מכאן ולשם כך אני זקוק לעזרתך, וזו התכנית, בפעם הבאה שמישהו מהאסירים ימות, תלך להביא את הגופה ותשים אותה בארון כרגיל, אך הפעם תסגור את הארון בלי לנעוץ בו מסמרים, ואת החדר תשאיר פתוח, באותו זמן אני אפרוץ את התא שלי, אתגנב לחדר המתים ואכנס לתוך הארון מעל לגופת האסיר המת, אתה תגיע אחרי כמה דקות, תנעץ בארון מסמרים, ותיקח את הארון לקבורה, לאחר שכולם ילכו תפנה את החול, תפתח את הארון, תוציא אותי ותקבל כסף מזומן ולא יארע לך ולמשפחתך שום דבר רע.

הסוהר ידע שהאזומים רציניים והאסיר הזה נאה דורש נאה מקיים, וחשב שלא יזיקו לו כמה מיליונים לאבטחת הכנסה, לכן נתן את הסכמתו להצעה. יומיים לאחר מכן נשמע צלצול המודיע על פטירתו של אסיר, גופת הנפטר נלקחה לחדר המתים והוכנסה לתוך הארון, אסיר העולם פרץ את תאו, התגנב אל חדר המתים ונכנס אל תוך הארון מעל גופת הנפטר, הכל כמתוכנן. לאחר חמש דקות שמע צעדים קרבים ואת קול דפיקות הפטיש במסמרים שננעצים בארון, הארון הורם ונלקח לבית הקברות והאסיר המסוכן היה שמח ומאושר, בעוד כמה דקות יבוא הסוהר הקברן וישחרר אותו משם אל החופש. הזמן עובר לאיטו, חלפו עשר דקות ועוד עשרים, ואף שעה והאסיר מתחיל לחשוש שהסוהר בגד בו, הוא הוציא פנס ונדהם לגלות שלעדו שוכב בארון ללא רוח חיים הסוהר הקברן. מיותר לעיין שהאסיר לחופש כבר לא יצא, כי במעשהו זה חרץ את מותו (מנחת שלום).

ואמנם הגזרה אמת והחריצות שקר, ואין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', ולא ניתן לפעול ולעשות כלום כנגד מה שכבר נגזר, אך כבר אמרו: 'תשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה'. וכתב על זה התורת חיים (בי"ק נה.) והיינו מה שיסדו חז"ל לומר ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה ולא אמרו מעבירין את הגזירה, לפי שהגזירה מתקיימת על כל פנים, אלא שמעביר את הרעה מן הגזירה ומהפך ועושה מן הרעה טובה. וכתב בית הלוי (בש"י דרוש י"ד) שזו כוונת הגמרא (יבמות סד.) למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר, מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממתת רגזנות למדת רחמנות.

וכן גם בכח מצנת הצדקה להעביר את רוע הגזירה. בגמרא (שבת קנו:) מובא: מעשה בשמואל ואבלט (חכם נכרי חוזה בכוכבים), שהיו יושבים ומשוחחים, וראו אנשים שהולכים ליער לחטוב עצים. אמר אבלט לשמואל: אתה רואה את האדם הזה, ילך ולא יחזור, כך אני חוזה בכוכבים, יכיש אותו נחש וימות. אמר לו שמואל: אם הוא יהודי ילך וישוב בשלום לביתו, שהרי אין מזל לישראל (ישראל מעל המזל), ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה.

וכך כשהם יושבים ומשוחחים ביניהם, הספיק אותו אדם לחזור מהיער וחבילת עצים על גבו. אמר שמואל לאבלט: מכאן ראייה שהמזל שולט רק באומות העולם ועם ישראל מעל המזל! ניגש אבלט לאותו אדם וביקשו לפרוק מעליו את משאו, בדק בתוכו ומצא נחש ארסי מת, שאותו אדם הרגו עם הקנים שעל גבו בלי שישים לב לכך. כשראה כך שמואל הבין שלא לחינם נעשה לו נס, ובוודאי עשה אותו יהודי מעשה גדול שבזכותו ניצל.

שאלו שמואל: איזה מעשה טוב עשית היום? סיפר האיש את קורותיו, שמדי יום הוא הולך עם חבריו ליער לחטוב עצים, וכל אחד מביא דבר מאכל מביתו, ולפי התור כל אחד גובה מכולם ועורך שולחן ומשתתפים

יחד בארוחה. היום קרה שאחד החברים לא הביא מאומה וכיצד יאכל משל אחרים? ורעיתי לזכות ולקיים: "הלוא פרס לרעב לחמך" (ישעיה נח, ז). לכן הקדמתי ואמרתי: היום אני אאסוף את המערכים ואערוך שולחן! לקחתי מכל אחד ואחד את מאכלו וכשהגעתי אליו עשיתי את עצמי כאילו שלקחתי ממנו והנחתי בסל, ולמעשה נתתי את חלקו משלי כדי שלא יתבייש. אמר שמואל לאותו אדם: עשית מענת צדקה והיא הצילה אותך ממוות. יצא שמואל ודרש: "וצדקה תציל ממוות" (משלי יא, ד), ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה מצלת ונותנת חיים לעושיה, כאמור: "רדף צדקה וחסד, ימצא חיים צדקה וכבוד" (משלי כא, כא).

הבה נתחכמה

הֲבֵה נִתְחַכְמָה לּוּ פֶן יִרְבֶּה וְהִיָּה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ (א, י)

חששם של המצריים היה מפני הפיכתם של היהודים ל"גייס חמישי", הנלחם בהם מתוך ארצם, בהיותם מצליחים לשמור את עצמם כעם נפרד בתוך העם המצרי. טענה זו היתה חסרת שחר, ואף מגוחכת, כי היהודים לא רק שלא היו שונאים את המצריים, אלא שאף הרגישו כלפיהם הכרת הטוב על כך שהם מארחים אותם בארצם. במשך ההיסטוריה תמיד הגויים נהגו לטפול על היהודים ולהאשים אותם בכל הצרות שמתרחשות בעולם, מבלי להתחשב בגיחוך שבדבר.

בשנת רמ"ח שלח רבינו עובדיה מברטנורא איגרת, ובה סיפר שבירושלים רצח נער ערבי את אמו, ומיד הושלך לכלא. במשפט טען הנער שלא היה מודע למעשיו משום שהיה שיכור בגלל ששתה יין. תהו השופטים: מהיכן השיג ערבי מוסלמי יין? אין זאת, אלא שקנה את היין מהיהודים...

לפיכך קנסו את הקהילה היהודית בשישה דינרי זהב, ואילו הערבי הרוצח יצא לחופשי... סמל ודוגמא לצדק ולמוסר הקיים אצל אומות העולם, הטוען שכל הרע שבעולם מקורו בעם ישראל. (ומתוק האור)

ערך החיים

אמר רבי סימאי שלשה היו באותה עצה: בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו שברח זכה שמבני בניו ישבו בלשכת הגזית. (סוטה יא.)

דבר זה לכאורה תמוה, שהרי זה ברור שעונשו של בלעם שיעץ להרע לישראל, צריך להיות קשה בהרבה מעונשו של איוב שרק שתק, ובכל זאת רואים שאיוב נידון ביסורים נוראיים עד שאמרו: קשה צערו של שטן יותר משל איוב, משל לעבד שאמר לו רבו שבור חבית ושמור את יינה (בי"ב טז), דהיינו שייסר אותו ייסורי מוות, ובכל זאת ישמור את נשמתו שלא תצא, ואילו בלעם הרשע מת מיתה קלה בחרב בלא יסורים רבים.

אמר על כך הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שעצם החיים אף עם היסורים הגדולים ביותר כיסורי איוב, הם עדיפים יותר מהמיתה הקלה שהיתה לבלעם הרשע. לפי שעצם זה שאדם חי, אע"פ שיש לו יסורים, הוא נחשב חי ויכול הוא לשוב בתשובה ולתקן את מעשיו, משא"כ מי שמת. וכן כתוב: "מה יתאונן אדם חי" (איכה, לט). באשר הוא חי עליו לשמוח ולהודות על עצם זה שהוא חי ולא להתלונן, גם אם חייו מלאים סבל ויסורים. משל לאדם שזכה בהגרלה במליונים, והודיעוהו שנשברה לו צלחת פשוטה, וכי יחוש איזה צער בהודעה זו? כך צריך האדם להרגיש ולשמוח בעצם זה שהוא חי, כי החיים הם הזכיה הגדולה ביותר, ומה לא יתן אדם שנגזר עליו למות בכדי להמשיך לחיות? ולכן גם אם יש לו איזה צער, אין זה אמור לגרוע משמחת החיים שלו.

סימן פרשת שמות לבנים

השרף מבריסק הגאון הקדוש מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שמע שמחלת השיתוק אחזה באלמנה צדיקה ישישה, הזדעזע, ושלח לשכור אשה שתבוא בכל יום לרחוץ את החולה, והורה שארוחותיה תשלחנה מביתו דבר יום ביומו.

בערב חג הפסח אמר, נצטוונו לשמח אלמנה בחג, וזו היא מצוה יקרה, קם והלך לברכה בברכת חג שמח. אין לתאר את התרגשותה של האלמנה הקשישה בשעה שהרב בא לבקרה, ובפיה היתה בקשה אחת: יברכני נא הרב שאזכה להאריך ימים.

בקשתה התמיהה את הנוכחים, ראשית, מדוע לא בקשה להתברך ברפואה שלמה, הן עין בעין ראינו כמה חולים גוססים "הקים" הרב בתפילותיו הקדושות, ואם נואשה מרפואתה, מה לה להאריך סאת סיבלה ויסוריה ומצבה הנורא.

האלמנה הבחינה בתמיהה והסבירה, איני מבקשת רפואה, כי מעדיקה אני עלי את הדין, ומה אועיל אם ארפא מיסורי בעולם הזה ואדחס לעולם הבא לדינה של גהינום, אבל מבקשת אני אריכות ימים, שכן אחת ליממה באה המטפלת לרחוץ אותי, "ומיד" לאחר מכן מצליחה אני "לחטוף" ברכה בנקיות.

ויאמר נא הרבי, כלום לא כדאי לחיות יממה שלמה במצב כזה, כדי "לזכות" ולברך ברכה לפני מלך מלכי המלכים רם ונישא?

עדיף לחיות עם יסורים קשים מאשר למות, כי כל זמן שאדם חי יכול הוא לתקן את מעשיו ולהרבות בתורה ומצוות ומעשים טובים, ולשוב בתשובה, משא"כ אדם מת. ולכן היה עדיף עונש היסורים של איוב על עונש המיתה של בלעם.

ולענ"ד אע"פ שיסוד הדברים בוודאי אמיתי ונכון, לכאורה אין בו מספיק בכדי ליישב את קושייתנו, שהרי איוב מת בזמן שהמרגלים היו בארץ (שחז"ל דרשו 'ארץ אוכלת יושביה' על מיתת איוב), ואילו את בלעם

הרגו בחרב ארבעים שנה לאחר מכן במלחמת מדין. וא"כ נמצא שבלעם המשיך לזכות בחיים ארבעים שנה לאחר שאיוב מת. וידידי הרב יואל קמארי שליט"א אמר שהכוונה שבלעם מת קודם הזמן שנגזר עליו לחיות, משא"כ איוב שאמנם מת קודם בלעם הרשע, אך לא מת קודם הזמן שנגזר עליו לחיות.

ומי"מ לענ"ד אפשר ליישב (שעונשו של בלעם חמור יותר) באופן אחר, על פי מה שכתוב במדרש (ב"ר פרשה ט'): "אמר רב הונא: "הנה טוב מאד" - זו מדת הטוב, "והנה טוב מאד" - זו מדת יסורין. וכי מדת יסורין טובה מאד? אתמהא, אלא שעל ידיה הבריות באים לחיי העולם הבא, וכן אמר שלמה: "ודרך חיים תוכחת מוסר", אמרת צא וראה איזו דרך מביאה את האדם לחיי העולם הבא? הוי אומר זו מדת יסורין". חז"ל אמרו שהייסורים טובים כי בכוחם לכפר על העוונות ולהביא את האדם נקי וזך לחיי העוה"ב.

אין אדם נקי לגמרי מחטא ועוון, "כִּי אָדָם, אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז, כ). אפילו צדיקים גדולים צריכים לתת למעלה דין וחשבון על מעשיהם. והרי על חטאים צריכים 'לשלו', החטא הוא 'כתם' על הנשמה וגורם לבושה גדולה בעולם האמת, ולכן צריכים לעבור זיכוך בגיהינום כדי 'לכבס' את הכתם. ככל שהעבירות גדולות וקשות יותר, כך הכתמים גדולים וקשים יותר, ויותר קשה לנקות אותם. ואמר הרמב"ן ששבעים שנה של ייסורי איוב אינם מתקרבים אפילו לשעה אחת בגיהינום, כי העולם הרוחני הוא הרבה יותר מרוכז ועוצמתי מהעולם הגשמי. א"כ ברור שעדיף לסבול ייסורים בעולם הזה, ולא להגיע מלוכלכים לעולם הבא.

משל לאדם שהיה צריך לעבור ניתוח. הרופא המרדים הגיע כדי לתת לחולה זריקת הרדמה, אך החולה סירב בתוקף. "מדוע?!", שאל הרופא המרדים. "הזריקה כואבת", אמר החולה, "אני מעדיף לעבור את הניתוח בלי הרדמה" ... אבל לחתוך בבשר החי כואב הרבה יותר מאשר הכאב הקטן שבזריקת ההרדמה. ייסורי העולם הזה הם כמו כאב של זריקת הרדמה לעומת כאבים של ניתוח בלי הרדמה של העולם הבא.

וכתוב בספרים הקדושים: מדוע צדיק ורע לו, רשע וטוב לו? צדיק ורע לו - בעולם הזה, כדי לקבל כאן בזה העולם עונש על עבירות

שעשה [שהרי: "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז', י"ח)] ובכך להגיע נקי לעולם הבא ולקבל שם את מלא השכר העצום המגיע לו. רשע וטוב לו - בעולם הזה, שמקבל שכרו המגיע לו על המצוות שעשה (שאפילו רשעים מלאים מצוות כרימון), כאן בזה העולם, כדי להאביד אותו מהעולם הבא. ודבר זה רמוז בתהלים: "אִישׁ בַּעַר לֹא יִדַע וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת: בְּפֶרֶחַ רִשְׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעָלֵי אָנוֹן לְהַשְׁמַדְם עֲדֵי עַד. הַכִּסִּיל לֹא מִבִּין מִדּוֹעַ הַרְשָׁעִים פּוֹרְחִים וּמִצְלִיחִים (רשע וטוב לו), והתשובה לזה, שהצלחת הרשעים בעוה"ז הוא שע"י זה ישמדו לעד.

ולפי זה נמצא שעונשו של איוב אכן קל יותר מעונשו של בלעם, כי איוב נענש בעולם הזה, אך בלעם הרשע שזכה לחיים טובים ומאושרים בעולם הזה, מקבל את עונשו וסובל עד היום בעולם הבא.

פרופסור בכיר בבית חולים בלונדון, שהיה ידוע כיהודי שאין לו שום קשר ליהדות, החל לפתע להגיע לעבודתו כשכיפה גדולה לראשו. לתדהמת הרופאים, סיפר להם את סיפורו:

לפני כשבוע אושפז במחלקה שלנו זקן מופלג, שהיה סובל מלחץ דם גבוה, הפרעות בתפקודי הכליות והלב, ולאחרונה עבר גם אירוע מוחי קשה, והיה שוכב מחובר למכשירים ומיוסר. לאחר כמה ימים ללא שינוי, המלצתי לבני המשפחה שמוטב לעשות לזקן 'המתת חסד', ולנתקו מכל המכשירים אשר מחזיקים אותו בכוח בעולם הזה, סובל ומיוסר, עדיף לגאול אותו מיסוריו! בני המשפחה הסכימו עמי, ואני בעצמי ניתקתי אותו מהמכשירים, מתוך רחמים, להצילו מיסוריו הקשים.

באותו לילה בו ניתקתי את הזקן מהמכשירים, כאשר הלכתי לישון, ראיתי אותו בחלומי, ניצב מולי, כועס וצועק עלי: "מה עשית לי? למה קרבת את מיתתי? מדוע עשית לי את העוול הנורא הזה?", ואני מתוך פחד ורעדה, בקושי הצלחתי לגמגם ולומר לזקן: "אני התכוונתי

בזה אך ורק לטובתך! ראיתי בעערך, את היסורים הרבים שעברת וחשבתי שכבר עדיף לך למות מאשר לחיות בייסורים נוראיים שכאלו!"

אולם הזקן כעס עלי יותר וצעק: "לטובתי התכוונת! דע לך, שעבור כל דקה שהייתי סובל את הייסורים הללו, מחקו לי מהשמים עגלות מלאות במלאכי חבלה! עבור כל גניחה ואנחה הורידו לי מהשמים טונות של עבירות! עולמות שלמים של חטאים, עוונות ופשעים מחקו לי תמורת הצער שהצטערתי! ואתה, ב'מיתת החסד' המדומה שלך, מנעת ממני את החסד האמיתי שעשו עמי במחיקת העוונות, וכעת עלי לשלם בייסורי גיהנום על כל העבירות שנותרו לי, והכל בגללך!"

קמתי בבהלה, רועד ושטוף זיעה קרה, ובו במקום החלטתי לשנות כיוון ולחזור בתשובה! אם זכיתי לראות במו עיני שיש עולם הבא ויש למעלה דין ומשפט, יש שכר ועונש ויש גם חשבון מדוקדק על כל מעשה של האדם... אני יכול להישאר אדיש!" (טובך יביעו).

מידה כנגד מידה

אמרו במשנה (סוטה א, ז): "במדה שאדם מודד בה מודדין לו", והיינו שהשכר והעונש מגיעים לאדם מדה כנגד מדה, בהתאם למעשיו. למשל, מרים שחיכתה למשה כשהיה בתיבה ביאור כדי לראות מה יקרה עמו, זכתה כעבור עשרות שנים שכל עם ישראל יחכו לה במדבר בזמן שהיתה מצורעת, ולא המשיכו במסעם אל א"י. וכן גם לעניין העונש, שמשון הלך אחרי עיניו ונתן עיניו בדלילה כמו שנאמר: "כי ישרה היא בעיני", לפיכך ניקרו הפלשתים את עיניו.

גם עם בלעם ויתרו הקב"ה נהג במדה כנגד מדה, בלעם הרשע יעץ לפרעה להרוג את ילדי ישראל, לכן נענש ונידון למיתה, ויתרו שהיה במצרים בעל מעמד ועשיר מופלג, יועץ למלך פרעה וכל חוקי מצרים

סימן פרשת שמות לבנים

היו על פיו, כיון שוויתר על כל הכבוד וברח, זכה לכבוד גדול שמבני בניו ישבו בלשכת הגזית.

אולם יש להבין מה מדה כנגד מדה יש אצל איוב "כיון ששתק נדון ביסורים"? ענה על כך הגרי"ז מבריסק זצ"ל, שלאיוב היו שיקולים וחשבונות רבים לשתיקה שגזר על עצמו לנוכח העצה להרוג את ילדי ישראל. הוא סבר שלמרות שמן הדין עליו למחות, אולם במקרה זה לא תועיל כל מחאה, ואם כן "כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע" (בבמות סה:).

לכן הקב"ה הביא עליו יסורים, כדי שאיוב יצעק ויזעק מרה על יסוריו, וכמו שהצעקה אינה מועילה כלל למי שסובל וכאוב, אך בכל זאת כשכואב צועקים, כך איוב היה עליו לצעוק על גזירת הבנים, ואם איוב שתק ולא צעק, הרי שדבר זה לא באמת כאב לו.

ומיסוד זה צריכים אנו ללמוד מוסר, ישנם כיום הרבה יהודים המשוועים לעזרה, אם בבריאות ואם בפרנסה, ואין לנו יום בלי הרוגים ופצועים מתאונות דרכים או מפגועים ומכל מיני מרעין בישין רחמנא ליצלן, והפתרון היחיד לכל המצוקות בעם ישראל הוא להביא את משיח צדקנו שיבוא ויגאלנו. וגם אם אתה בטוח שבפועל לא תוכל לתרום כלום בעניין זה, מכל מקום אם מצב זה באמת כואב לך, יכול אתה לצעוק בתפילה לבורא עולם, שיחיש גאולתנו, או לכל הפחות לומר פרק תהלים להצלחת עם ישראל, תראה לפחות במשהו קטן שאכפת לך ממצב הביש שעם ישראל שרוי בו, וע"י זה תזכה גם אתה להיות שותף בעוד נדבך בבניין הגאולה.

כל תפילה או מצוה שיהודי עושה, היא לבינה בבניין בית המקדש, וכמה שנתפלל יותר ונעשה יותר מצוות, כך נחיש את גאולתנו.

עבודת בני ישראל במצרים

וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פִּתּוֹם וְאֶת רַעַמְסֵס, וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרָץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ, וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחָמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרֶךְ: (א, יא-יד)

כתב הרמב"ם (הלי' חמץ ומצה ז, ו): "בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא אתה משעבוד מצרים". כדי לקיים מצוה זו ולקלוט באמת את ההרגשה במוחשיות, עלינו לבחון את הדברים היטב, לספר עליהם ולצייר אותם במחשבתנו, עד שנרגיש את תחושת העבדות, ונודה לה' על גאולתנו כאילו אנחנו עכשיו יצאנו ממצרים, כמו שממשיך הרמב"ם ואומר: "ועל דבר זה ציווה הקב"ה בתורה 'וַיִּזְכְּרֶתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם', כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית".

כתב הרמב"ן: 'שרי מסים למען ענותו' - שם על העם מס לקחת מהם אנשים לעבודת המלך, ומינה על המס שרים מן המצריים שיקחו מהם כרצונם אנשים לפי העבודה. והשרים האלה ציוו אותם שיבנו ערים לפרעה.

'ויבן העם ערי מסכנות לפרעה' במס הזה, וכאשר ראו שלא יזיק זה לעם קצו בחייהם מפניהם, וגזרו שיעבידו כל מצרים את העם, וכל איש מצרי שיצטרך בעבודה ימשול לקחת מהם אנשים שיעשו עבודתו. וזה טעם 'ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך'.

ועוד גזרו עליהם עבודות קשות בחומר ובלבנים, כי מתחלה היו השרים נותנים להם הלבנים והיו אנשי המס בונים הבניין, ועתה נהגו העם בעבודה וציוו שיהיו מביאים עפר ועושים החמר בידיהם וברגליהם, ולא ינתן להם מבית המלך רק התבן בלבד, ונותנין הלבנים לאנשי המס הבונים לעשות הבניין, וגם כל עבודה קשה אשר לפרעה ולמצרים בשדה, כגון החפירות והוצאת הזבלים, הכל נתנו עליהם, וגם היו רודים בהם לדחוק אותם שלא ינוחו ומכים ומקללים אותם. וזה טעם את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך, עכ"ל.

פרעה החליט לשעבד את בני ישראל דווקא על ידי עבודה "בחומר ובלבנים", כי עבודת החמר היא עבודה שמפרכת את כל רמ"ח האיברים. ואין מלאכה קשה ממלאכת הטיט, במיוחד בארץ מצרים, כי את אדמת מצרים אי אפשר לגבל וללוש יפה, ומיד לאחר שהיו עושים את הלבנים הן היו מתפוררות, ושוב היו צריכים לחזור ולגבל את הלבנים ולדוש ברגליהם בחוזקה, עד שהיה העפר מתגבל מחדש.

משעה מוקדמת בבוקר עד שעה מאוחרת בלילה, עבדו ישראל בטיט הסמיך. תחילה סחפו חול, מים וקש, ערבבו הכל יחד ורמסו את החמר ברגליהם, לאחר מכן גבלו ממנו לבנים. כדי להוסיף על השפלתם הובאו גם חמורים לרמוס את התבן יחד עמם, כביכול להשוותם לחמורים. העבודה התנהלה ברציפות, ללא הפסקות ביניים. לא ניתן היה לעבוד בעצלתיים, כיון שהיה על כל אחד לסיים את המכסה ליום זה. המצריים לא התחשבו במצבם הגופני, חולה כבריא חויבו להשלים את מכסת יומם. יום יום, שעה שעה, במשך שבועות, חודשים ושנים. בכל מזג האויר: בקור, ברוח, בחום ובשמש לוהטת לא בטלה העבודה. אין הפסקות ואין חופשות.

כדי להוסיף לענותם ולמעטם, גזר פרעה שהגברים יישנו בשדות על הארץ, והנשים ישנו בבתיים שבעיר. הנימוק היה שאם נותנים לגברים לישון בבית, הרי שבבוקר, עד שישלחו לקרוא להם ועד שיגיעו מבתיים, יעברו ויתבזבזו כבר שעה או שעתיים עד שמגיעים למקום העבודה. כך רצו המצריים לשבור את חיי המשפחה של עם ישראל, להמעיטם ולשבור את רוחם.

דרש רבי עקיבא: בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. שבשעה שהיו הולכות לשאוב מים, היה הקב"ה מזמין להן דגים קטנים בתוך כדיהן, וכך היו ממלאות חצי כד בדגים וחצי במים, והולכות לבתיהן ומבשלות שתי קדרות, אחת של מים ואחת של דגים, ומוליכות אותן אל בעליהן בשדה, שירחצו במים החמים ויאכלו את הדגים. כך עודדו וחיזקו אותם בגוף ובנפש, ופרו ורבו, על אפס וחמתם של המצריים.

המצריים לא הסתפקו בכך שהעבדו את הגברים בטיט בחומר ובלבנים, אלא הכריחו גם את הנשים לעסוק בזאת. נשים עדינות

וענוגות הוכרחו לעבוד בחומר ובלבנים!! וכדי להוסיף כאב על כאבם, המצרים שמו קוצים בתוך החמר! הקש והקוצים פצעו את רגליהן והן שתתו דם, ואף על פי כן היה עליהן להמשיך לעבוד. יסוריהן לא הרשימו את לב המצרי הנוגש, וגם הדם ששתת לא נגע ללבו חסר הרחמים. לא היו הקלות בזמני חולי, הריון, חולשה וכו'. ואפילו בעת הלידה, גם אז היתה האשה צריכה לעבוד. בזמן של חבלי לידה עזים, לא הניחו לה לשכב וללדת! אחרי כל קושי ההריון, ואחרי צער הלידה העצום, רמסו לעיניה את פרי בטנה. צעקות ובכיות של הבעל והאשה, נפלו על אזניים אטומות. לא היה אכפת לנוגשים המצריים שהלבנים היו מעורבות בדם, הם הכריחו את הנשים להמשיך לעבוד.

בנים במקום לבנים!

אם העבד היהודי לא הצליח לגמור במשך היום את מכסת הלבנים, ואפילו היתה חסרה רק לבנה אחת, היה הוא צריך לשלם את החסר בילדיו! שום סיבה, מוצדקת ככל שתהיה, לא התקבלה. האכזריים הללו לקחו את הבן, חנקו אותו, והשלימו בגופתו את הלבנים החסרות בקיר. בשלב הבא הם התעלו באכזריותם ולא חנקו את הילד לפני הכנסתו לקיר, אלא לקחו ילד חי ובריא והניחוהו במקום הלבנה החסרה!! מאוחר יותר, הוסיפו רשעות על רשעותם, עד אז היו לוקחים ילד אחד על כל החסר היומי, כעת הם לקחו ילד על כל לבנה ולבנה שהחסירו ישראל! הארורים לקחו בחוזקה ילדים קטנים מבין ברכי אמותיהם, ואבותיהם ואמותיהם צועקים עליהם ובוכים בשומעם קול בכיית ילדיהם בקיר הבנין, אכזריות נוראה! אולם זה לא הכל, הם הרעו לעשות יותר מזה. היו מצריים שהכריחו את האבות לתחוב בעצמם את בנם בקיר ולשים עליו חומר ועיני האב בוכות עליו, ודמעותיו יורדות על בנו.

כאשר העבד היהודי לא השלים את מתכונת הלבנים, ולא נשאר לו בנים כי כבר קברו את כולם בקירות, היו המצריים תוחבים אותו בעצמו בבנין, תחת שורה של לבנים, והיה מת וריחו מבאיש, רחמנא ליצלן.

לאמיתו של דבר, היו אלה נפשות של רשעים שהקב"ה רצה לסלקן מן העולם. כמו שמספרים חז"ל, כי בשעה שהיה רואה משה רבנו את התינוקות התחובים, היה בוכה ומצטער, ומבקש מאת הקב"ה שיציל אותם. אמר לו הקב"ה: אל תדאג על אובדנם של אלה, כי קוצים אני מכלה מן הכרם! אם רצונך לבדוק זאת, הוצא את אחד התינוקות ותראה מה יהיה בסופו. אכן הוציא משה מבין האבנים תינוק אחד, ותינוק זה גדל והיה רשע גדול. שמו היה מיכה, והוא עשה פסל, וגרם לחורבן גדול לכלל ישראל.

עבודת הילדים

הבנים והבנות הצעירים הרכים והעדינים, הוכרחו גם הם לצאת לעבוד. רגליהם הרכות והעדינות נדקרו מהקש החד פעם אחר פעם, ודמם התבוסס בחומר. המצרי האכזר הכריח אותם לעבוד הלאה. הקטנים נפלו בתוך החומר ונפצעו, כוסו בחמר ונכנס חמר לפיהם, ואף על פי כן הוכרחו להמשיך לעבוד. לא נתנו להם זמן לרפא את פצעייהם, וכל שכן שלא נתנו להם להתנקות מדמם ולשטוף את פיהם מן החמר. אחרי כל זאת, אם קרה שאביהם לא מילא את מכותיו היומיות, היו קוברים אותם חיים בתוך הקירות! (חג הפסח ובאגדה).

עבודה ללא תכלית

וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פְּתָם וְאֶת רַעַמְסֵס

'ויבן ערי מסכנות לפרעה' - רב ושמואל, חד אמר: שמסכנות את בעליהן, וחד אמר: שממסכנות את בעליהן, דאמר מר: כל העוסק בבנין מתמסכן. 'את פיתום ואת רעמסס' - רב ושמואל, חד אמר: פיתום שמה, ולמה נקרא שמה רעמסס? שראשון ראשון מתרוסס, וחד אמר: רעמסס שמה, ולמה נקרא שמה פיתום? שראשון ראשון פי תהום בולעו. (סוטה יא.)

'פיתום' - חפרו כל כך עד התהום עלה, והיו משימים הלבניים והתהום בולעו, לפיכך נקרא פיתום, אל

תיקרי פיתום אלא פי תהום. 'רעמסס' - שהיו ישראל מתרוצצים תחת הבנין. (מדרש אגדה)

אדם עמל שואב סיפוק בגמר עבודתו הקשה. הוא נהנה ליישר גבו, להצביע ולומר "את זה אני בנית". המצריים האכזריים דאגו שגם הנאה זו תימנע מישראל, כי עבודתם היתה רק למען שעבודם. המצריים הכריחו אותם לבנות על אדמה לחה וטובענית, וכאשר המבנה היה כבד, הוא שקע ונבלע ולא נותר ממנו מאומה. בלילה, אחרי שגמרו לבנות שתי קומות, הלכו לישון. בבוקר, כשחזרו להמשיך בבניה, מצאו רק כמה שורות של לבנים מעל החול, השאר שקע. זהו שברון לב ממש! לראות את מעשי ידיהם הולכים ונבלעים! המצריים הכריחו אותם לבנות עוד ועוד ללא תועלת ותכלית. כך שברו המצריים את רוחם של ישראל שעבדו ועבדו ללא מטרה וסוף.

בני ישראל בנו "ערי מסכנות", שמכיוון שנבנו על קרקע לחה ורכה, היו מסכנות מאוד את בניהם. היו שנפלו מן הבניין ומתו, והיו כאלה שהבניין נפל עליהם ומתו.

עיקר המטרה שהיתה למצריים להעביד את ישראל, היתה כדי למרר את חייהם. עבודה ללא צורך, בלי קצבה, בלי גבול, וללא מנוחה, רק כדי לפרך את גופם. כאשר לא היתה למצרי עבודה מסוימת לתת ליהודי, הטיל עליו איזושהי עבודה שלא לצורך, כגון: תעדור תחת הגפן עד שאחזור. וזה היה יכול להמשך שעות רבות!!

יהודי כפרי אחד נכנס אל הרב, כשהוא נאנח ופניו זועפים וממורמרים. היה זה ימים אחדים לפני הפסח. אמר לו הרב: שלום יהודי יקר, במה אוכל לעזור לך?

השיב היהודי: "אני עמל קשה לפרנסתי, אנשים שוכרים אותי ואני עובד קשה בכל עבודת פרך, בנשיאת משאות כבדים על גבי השחוח, ובעבודת חפירה ובניין, והשכר שאני מקבל בעד עבודתי הוא זעום, ואין בו כדי לפרנסני אפילו בדחק. על כן החלטתי שלא לחגוג יותר את הפסח..."

"מה הפסח אשם בכל זה?", שאל אותו הרב בחיוך מלא רחמים. אמר לו היהודי: "האם זה לא פשוט ומובן? הרי בשבילי אין כל טעם לחגוג את הפסח, שאנו חוגגים על שנגאלנו ממצרים ונעשינו בני חורין מעבודת הפרך שהמצרים העבידונו, ואני, שעובד עבודת פרך, הרי זה כאלו לא יצאתי ממצרים, ולמה לי לחגוג את הפסח?"

"כמה אתה משתכר ליום?", שאלו הרב. "חצי זהוב", ענה היהודי. אמר לו הרב: "אני אתן לך עבודה קלה מאוד, ולא לכל היום אלא רק לשלוש שעות ביום, ושכרך יהיה זהוב שלם". היהודי קפץ משמחה ואמר: "רוב ברכות יחולו על ראשך. מה העבודה הזאת?"

לקח אותו הרב אל חדר אחר, העמידו בפניו ואמר לו: "כאן עליך לעמוד ולנענע את ידיך הנה והנה, מעלה ומטה. תוכל להניע את ידיך בקלות ואין כל צורך שתתאמץ בזאת. כך תעשה במשך שלוש שעות, ואחר כך תקבל ממני זהוב שלם".

הסתכל היהודי בתמיהה אל הרב ושאל "אבל מה תועלת יש לו לרב ב'עבודה' הזאת, שמוכן לשלם תמורתה זהוב שלם?" "זה כבר ענייני", ענה הרב ויצא מהחדר. היהודי החל להניע את ידיו, הנה והנה, מעלה ומטה. שמחה מלאה את כל ישותו ובת צחוק רחפה על שפתיו. על עבודה קלה כזאת, לא חלם מעודו.

עברה מחצית השעה והוא התחיל להרגיש עייפות. לאות ושעמום התחילו יורדים עליו וידו נעשתה כבדה עליו. מה זאת? לא ידע היהודי את נפשו, דבר קל כזה יביא אותי לידי עייפות, והוא התחיל לאמץ את כל כוחו, אבל עם כל דקה שעוברת נעשה עליו המאמץ קשה יותר ויותר. ידו נתלתה ברפיון ומרדה בכל מאמציו להניעה, עד שעוד בטרם השלים שעה החליט, כי לא יוכל להמשיך עוד בכך בשום פנים.

הוא הפסיק את "עבודתו", ומיהר להיכנס אל החדר בו נמצא הרב. "רבי, איני יכול לעמד בזאת". "מדוע?", שאל הרב, "האם לשאת משאות כבדים ולעבד בחפירה ובבניין יותר קל מאשר להניע את היד בנחת?" "לא אדע, רבי, לא אבין, אבל ככה זה".

אמר לו הרב: "שב ואסביר לך את הדבר, כשאדם עובד עבודה מועילה, לשם מטרה ותכלית, והוא יודע שהעבודה תשא פרי, הדבר נותן לו כח להמשיך בה אף על פי שהיא קשה. כשהוא חורש את השדה והוא יודע שבעבודתו זו הוא מכשיר את האדמה להעמיה תבואה ולחם, ידיעה זאת נותנת לו טעם בעבודה והיא מפיגה את עייפותו.

וכן הדבר כשהוא נושא על גבו לבנים לבניין, והוא רואה שהלבנים מושמות בנדבך, נדבך על נדבך, וסופו של הבניין שיעמוד על תלו ויתקיים. וככה זה בכל עבודה ועבודה, ואין הבדל מבחינה זו אם קלה היא העבודה או קשה. על זה נאמר מלאכה המחייבה את בעליה, המלאכה עצמה מחייבה מלבד השכר שמקבלים בעדה.

מה שאין כן בעבודה מעין זו של הנעת יד בלי שום תכלית, מכיוון שהאדם יודע שבעבודה הזאת אינו בונה ואינו מייצר שום דבר, אפילו שהוא מקבל עבורה שכר הוגן, היא תטיל עליו שעמום והוא יתעייף במהרה למרות קלותה. מלאכה כזאת אינה מחייבה את בעליה. כך עשה ה' את טבע האדם ואין לשנותו.

"ועכשיו הקשב, ותבין מה היתה עבודת הפרך של אבותינו במצרים. רבותינו מספרים שמה שבני ישראל בנו והקימו המצרים הרסו. בני ישראל נאלצו שוב לבנות והמצרים שוב הרסו. עבודה כזאת שלא לשם תכלית ומטרה, היא שמררה את חיי אבותינו. זאת היא עבודת הפרך שהמצרים האכזרים העבירונו בה וממנה נגאלנו. ועכשיו שחווית זאת בעצמך, תבין למה גם עליך לחגוג את הפסח, כי כל עבודה שאתה עושה

ועמל בה, גם אם היא קשה, היא עבודה מועילה ואתה משתתף על ידה בבנינו ותיקונו של עולם. ועל האדם לשמוח בחלקו, בין אם רב או מעט, ולהודות לה' בכל יום על כל נשימה ונשימה, על העמל ועל המנוחה גם יחד".

וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֶמֶר וּבְלִבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בְּהֵם בְּפֶרֶד׃

'וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה' אמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מלמד שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים. (סוטה יא.)

לאחר שהיו עושין מלאכתן בטיט ובלבנים ובאים לנוח לעת ערב בבתיהם, בא המצרי ואומר לו צא לקט לי ירק מן הגינה, בקע לי עץ זה, מלא לי חבית זו מן המים, זהו "ובכל עבדה בשדה". (תנחומא ויצא ט')

גם בלילה, לאחר יום מתיש ומייגע, כשהיה היהודי מחלץ מעט את עצמותיו לשינה מועטת, גם אז עדיין לא היה הוא בן חורין. אף באמצע שנתו היה יכול המצרי לבוא להעיר אותו, ולבקש ממנו בתקיפות כל בקשה שעלתה על דעתו: קטוף לי ירקות מן הגינה, חמם לי מים, מלא לי את החבית.

נתאר לעצמנו: לפני אור הבוקר התחיל יומו של היהודי, בקושי היה לו פנאי לחטוף מאכל כל שהוא, ומיד הריצו אותו למקום עבודתו. הכניסו אותו לטיט, והוא התחיל לעשות את מתכונת הלבנים היומית. אין הפסקה ואין מנוחה במהלך העבודה. הוא עובד בקצב רצחני עד הלילה. בגמר העבודה הוא גורר את עצמותיו העייפות לשדה, לשינה טרופה. כולו רעב, מרוט, כואב וממוטט. לפני שהספיק להתאושש, בא מצרי ומזמין אותו בחגיגות לביתו לסעודה. המסכן אמנם רעב, אך אין הוא מוזמן להשתתף בסעודה, הוא מוזמן כדי להיות מעמד לנר שיושם על ראשו ויאיר להם כאשר הם חוגגים בסעודתם! איזו השפלה!! הם מאיימים על העבד האומלל, המותש

והמורעב, שאם יזוז יתיזו לו את ראשו. וכך הוא צריך לעמוד זקוף, כאשר כל שריריו כואבים וזועקים למנוחה. עליו להריח את ניחוח המאכלים, לראות את נוגשיו יושבים במנוחה על הכסאות ולהתענות בעייפות וברעב כשנר דלוק על ראשו! הסעודה שהסתיימה מאוחר בלילה אינה מהווה צידוק לאיחורו לעבודה למחרת. השכם בבוקר המחר, מריצים אותו שוב ליום של עבודת פרך.

החלפת העבודה

המצריים שאפו לשבור את רוחם של ישראל לגמרי, ולכן החליפו עבודת הגבר בעבודת האשה. על הנשים נתנו עבודת גברים, ולנשים נתנו עבודת גברים. אמרו לאיש, קום לוש, אפה, בשל, תפור וטווה! ואמרו לאשה, מלאי חבית זו, בקעי עץ זה, לכי לגינה הביאי ירקות. לגבורים ולחזקים נתנו עבודות קלות כמו להיות שליחים להביא מכתבים, עבודה מתסכלת ובזויה בשבילם. ואילו על החלשים הטילו עבודות קשות: לחפור בורות, לסחוב לבנים, עבודות שוברות גוף שהפכו אותם לבעלי מומים, במקרה הטוב, אם לא מתו מרוב מאמץ. לזקנים נתנו עבודות של צעירים, ולצעירים נתנו עבודת זקנים. שמו משא של גדול על ילד קטן, ומשא של קטן על גדול. משא איש על אשה, ומשא אשה על איש. משא זקן על בחור ומשא בחור על זקן. לא היתה למצרים כל הנאה ורווח מחילופי התפקידים, כי הרוצה בתפוקה טובה ומרובה, נותן לכל אחד כפי יכולתו. ואילו כאן היתה המטרה לענות ולצער את ישראל.

עבודות בזויות

המצרים רצו לדכא ולהשפיל את ישראל עד עפר, ולכן נתנו להם לעבוד עבודות בזויות, כגון: להיות רועי בהמות, להביא שרצים, ולצוד חיות טורפות מן היער. בעבודות אלו רצו המצריים לא רק להשפיל את ישראל, אלא אף להרחיקם מביתם ומסביבתם למשך תקופה ארוכה. ימים ארוכים ואפילו חודשים היה היהודי מורחק מביתו כדי לרעות את צאנו של המצרי. הוא נשלח דווקא למקום מרוחק ומבודד, כדי להוסיף על צערו אף את צער הבדידות. היו שנשלחו ליערות לצוד חיות. נשלחו הם ללא הגנה וללא הציוד הדרוש, כשעליהם מוטלת משימה לצוד דוב, אריה או נמר וכדומה.

אם לא יבצעו את משימתם, ישלמו על כך בראשם. הם רועדים מפחד, ובשומעם את נהמות החיות דמם קופא. אבל אי אפשר לברוח בידיים ריקות. מי יודע כמה מתו משברון לב, ממצבם הקשה והמייאש, מי יודע כמה נקטעו רגליהם וידיהם מן החיות הרעות, וכמה שברו את עצמותיהם. לא רבים הם אלו שהצליחו למלא את המשימה בשלום.

המצריים אף חסו על ממונם וחששו שבהמותיהם תתעייפנה או תחלשנה על ידי העבודה בשדה. ולכן, כדי לחסוך עבודה מן הבהמות, רתמו את בני ישראל אל העגלה או המחרשה במקום הבהמה, שהם יעבדו במקומה.

ישראל הפקר לכל

בני ישראל לא היו משועבדים רק לעבודת המלך, אלא היו חייבים לעבוד לכל מצרי שדרש זאת. כלומר, הם היו עבדים של עבדים! כל איש מצרי שהיה צריך סיוע בעבודתו, לקח לו איש מבני ישראל. כל מצרי שוטה ונער בזוי, היה מתחצף אפילו לישראל זקן ונשוא פנים, והיה מקלל ומכה אותו ועושה בו כרצונו. (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

עול תורה או עול מלכות

בשעה שאמר פרעה: "הבה נתחכמה לו, וישימו עליו שרי מסים", קבץ את כל ישראל ואמר להם: בבקשה מכם עשו עמי היום בטובה, היינו דכתיב 'ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך' - בפה רך, נטל סל ומגריפה, מי היה רואה את פרעה נוטל סל ומגריפה ועושה בלבנים ולא היה עושה? מיד הלכו כל ישראל בזריזות ועשו עמו בכל כוחם, לפי שהיו בעלי כח וגבורים, כיון שחשכה העמיד עליהם נוגשים ואמר להם חשבו את הלבנים, מיד עמדו ומנו אותם, ואמר להם כזה אתם מעמידים בכל יום ויום. (במ"ר טו, כ)

פרעה התחכם לשעבד את עם ישראל, באופן שבתחילה יעבדו מרצונם (ואף הציע להם שכר רב ותנאים נוחים), וכאשר המלך פרעה בכבודו ובעצמו התחיל לעבוד בבניין, כולם נחלצו לעזרתו, וכל אחד עבד בשמחה ככל יכולתו. אולם לא כל עם ישראל בא לעזור לפרעה, בני שבט לוי ראו מחלון בית המדרש את פרעה שעובד בבניין, לא הסכימו לסגור את הספר והמשיכו ללמוד תורה, ומכיוון שהם לא עבדו ביום הראשון, לא חל עליהם שום חיוב לעבוד את עבודות המלך גם אח"כ.

על פי זה מתבאר מה שכתוב בספר הזוהר הקדוש (במדבר רכו.):
 וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה - זֶה קִשְׁיָא. פְּחֹמֶר - זֶה קַל וְחֹמֶר.
 וּבְלִבָּנִים - בְּלִבּוֹן הֶלְכָה. שִׁיעֵבּוּד מִצְרַיִם הָיָה כִּלְפֵי עַם יִשְׂרָאֵל בְּבַחֲיִנַת
 מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה עַל שְׁלֵא עִסְקוּ בַתּוֹרָה, כִּנְגַד "קוֹשִׁיא" הֶעֱבִידוּ אוֹתָם
 הַמִּצְרַיִים בְּעִבּוּדָה קָשָׁה, וּמִשׁוּם שְׁלֵא עִסְקוּ בִּ"קַל וְחוֹמֶר" הֶעֱבִידוּם
 בַּחוֹמֶר, וְכוּיִן שְׁלֵא עִסְקוּ בִּ"לִיבּוֹן" הֵהִלְכָה הֶעֱבִידוּ אוֹתָם בְּלִבָּנִים.
 וְכִמּוֹ שִׁכְתוּב (אבות ג, ה) רַבִּי נְחוֹנְיָא בֶן הַקְּנָה אָוֶמֶר, כֹּל הַמְקַבֵּל עָלָיו
 עוֹל תּוֹרָה, מִעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכִמּוֹדָה שִׁחֲסַר
 בְּעַמַל הַתּוֹרָה, כִּמּוֹדָה זֶה בָּאִים עָלָיו טוֹרַח וְעַמַל שֶׁל עֲנִינֵי עוֹה"ז, וְכוּיִן
 שְׁלֵא עִסְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹל הַתּוֹרָה, הָיוּ צְרִיכִים לְעִסּוֹק בְּעוֹל אַחַר
 וְעִבְדוּ בַּפֶּרֶךְ בְּמִצְרַיִם. וְלִכֵּן שִׁבְט לְוִי שֶׁעִסְקוּ בַתּוֹרָה, לֹא הִשְׁתַּעֲבָדוּ
 בְּמִצְרַיִם.

וכענין זה אמר הסטייפלר זצ"ל, כל אדם נגזר עליו בראש השנה כמה סבל וייסורים עליו לסבול במשך השנה, ואם הוא מתייסר להבין סוגיא קשה בגמרא ובמפרשים, זה מוריד לו מהכמות של הייסורים. וכן הוא במדרש (ילקוט שמעוני תהלים תת"ג): אמר רבי ביזנא, אין אדם בעולם בלא יסורין, חושש בשינו אינו יכול לישן, בעינו אינו יכול לישן, יגע בתורה אינו ישן, זה ער וזה ער, הוּי 'אַשְׁרֵי הַגֵּבֶר אֲשֶׁר תִּיַסְרֵנוּ יָהּ וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמַדְנִי'. כלומר, כולם סובלים ומתייסרים בעולם הזה בכל מיני סוגים של ייסורים, אשרי מי שייסוריו הם ביגיעת התורה. וזה מה שאומרים חז"ל (סנהדרין צט.): "אדם לעמל לעמל יולד", זכה - לעמל פה (תורה), לא זכה - לעמל כפיים, וכיוון שעם ישראל לא עמלו בתורה נענשו מדה כנגד מדה בעמל כפיים.

המיילדות העבריות

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַיְלֵדֵי הָעִבְרִית אֲשֶׁר שָׂם הָאֵחָת שֵׁם שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה, וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֹכֶן אֶת הָעִבְרִית וּרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֶּן הוּא וְהַמֵּתָן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְחָיָה (שמות א, טו-טז)

פרעה, שלא רצה בתחילה לנהוג באכזריות גלויה, כדי לא לעורר על עצמו את דעת הקהל העולמית, הלך בסתר אל המיילדות - יוכבד (המכונה "שפרה" משום שמשפרת את הולד ומטפלת בו לאחר לידתו) ומרים (בתה של יוכבד, המכונה "פועה" משום שהיתה פועה את פיה ושרה לתינוקות) ואמר להן, שכאשר באה אליהן אשה עבריה ללדת, יבדקו מיד בזמן יציאת התינוקות: אם בת היא - יחיו אותה ויילדו אותה כרגיל, אך אם בן הוא - יהרגו אותו מיד עוד לפני שיספיק לצאת ממש לאוויר העולם, ותאמרנה ליוולדת שהתינוק מת בלידה.

ולכאורה קשה, מדוע גזר פרעה שימיתו רק את הזכרים ולא את הנקבות? והרי אם כל כוונתו היתה כדי למעט את הילודה בעם ישראל, היה עדיף להם להמית גם את הבנות, כי איש אחד יכול להינשא לכמה נשים ולהוליד מכולן עשרות ילדים, משא"כ להיפך. ולא שפרעה וחכמיו היו כל כך הומניים ורחמנים בכך שאמרו להחיות את הבנות. אלא שהמצריים ראו שהגזע היהודי מאוד משובח וחזק, וההוכחה לכך מהנשים העבריות שיוולדות ששה בכרס אחת, א"כ, אמרו המצריים, נמית את הזכרים ונקח את הנקבות לנשים, ובכך נשביח את הגזע המצרי.

אשה אחת לא היתה מסוללת לטא כראוי את האות רי"ע, ובמקום רי"ע היתה אומרת למ"ד. יום אחד נסעה באוטובוס, ואמרה לנהג: "אני צריכה ללדת". הנהג נכנס לפאניקה, לחץ על הכאן. צעקה האשה: "אני צריכה ללדת עכשיו", אמר לה הנהג: "אל תדאגי אני מטוס אותך עכשיו לבית החולים". צעקה עליו האשה כצאן: "תולידי אותי מה, לפני שאני אולדי לך את הילד" (ראש).

יראת שמים

**וּתְיָרָאן הַמֵּיִלְדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וַתַּחֲיִינָן אֶת הַיְלָדִים** (שמות א, יז)

המיילדות הצדיקות לא רק שלא שמעו לפקודתו של המלך ולא הרגו את התינוקות, אלא שהכתוב מעיד עליהן "ותחינן את הילדים", ונאמר על זה במדרש (ש"ר א, טו): 'ותחינן את הילדים', וכי מאחר שלא עשו כאשר דיבר אליהן, אין אנו יודעין שקיימו את הילדים, למה הוצרך הכתוב לומר ותחינן את הילדים? יש קילוס בתוך קילוס, לא דיין שלא קיימו את דבריו, אלא עוד הוסיפו לעשות עמהם טובות, יש מהן שהיו עניות, והיו הולכות המיילדות וגובות מים ומזון מבתיהן של עשירות ובאות ונותנות לעניות והיו מחיות את בניהן, הוא מה שכתוב: 'ותחינן את הילדים'. רואים מכאן שהמיילדות העבריות לא רק שיילדו את התינוקות, אלא אף דאגו לספק מים ומזון לאמהות העניות כדי שיהיה להן מספיק חלב להניק את התינוקות.

ועוד כתוב שם במדרש: ותחינן את הילדים, יש מהם שראויים לצאת חיגרים או סומים או בעלי מומין או לחתוך בו אבר שיצא יפה, ומה היו עושות? עומדות בתפלה ואומרות לפני הקדוש ברוך הוא: אתה יודע שלא קיימנו דבריו של פרעה, דברוך אנו מבקשות לקיים, ריבון העולם ייצא הולד לשלום, שלא ימצאו ישראל ידיהם להשיח עלינו לומר הרי יצאו בעלי מומים שביקשו להרוג אותם, מיד היה הקדוש ברוך הוא שומע קולן ויוצאים שלמים. אמר רבי לוי הרי אמרת את הקלה אמור את החמורה, יש מהן שראויים למות בשעת יציאתן, או לסכן את אמם, והיו עומדות בתפלה ואומרות לקדוש ברוך הוא, ריבוננו של עולם תלה להם עכשיו ותן להם נפשותיהם, שלא יאמרו ישראל, הן הרגו אותם. והקדוש ברוך הוא עושה תפלתן, לפיכך 'ותחינן את הילדים'.

ונשאלת השאלה: מנין הכח הזה שהיה למיילדות העבריות לעמוד כנגד הציווי של המלך העריץ והאכזר, פרעה הרשע, שחיי אדם לא היו נחשבים בעיניו למאומה, ולא רק שאינן מקיימות את פקודתו, אלא שהן עוד עושות להיפך ועושות הכל כדי שאותם תינוקות יחיו?

התשובה לכך נמצאת בתחילת הפסוק: "וַיִּרְאֵן הַמַּיְלָדֹת אֶת הָאֱלֹהִים" - יראת שמים! כשיש יראה ממלך מלכי המלכים הקב"ה, אז אין יראה ממלך בשר ודם.

תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים תפלתו. לאחר שסיים תפלתו אמר לו: ריקא, והלא כתוב בתורתכם 'רק השמר לך ושמור נפשך', וכתוב 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום? אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי? אמר לו המתן לי עד שאפייסך בדברים, אמר לו: אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום, היית מחזיר לו? אמר לו לאו, ואם היית מחזיר לו, מה היו עושים לך? אמר לו: היו חותכים את ראשי בסייף. אמר לו: והלא דברים קל וחומר, ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר, כך אני שהיית עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים, על אחת כמה וכמה. מיד נתפייס אותו השר ונפטרו אותו חסיד לביתו לשלום. (ברכות לב:)

האורחות צדיקים דן במצווה זו (שער כ"ח) ואומר: הכל תלוי ביראת שמים, וכל התורה אינה מועילה לאדם אלא ביראת שמים. והיא יתד שהכל תלוי בה והיא לבדה עומדת לאדם לעולמי עולמים, וכן העיד דוד המלך ע"ה "יראת ה' טהורה עומדת לעד" (תהילים י"ט), ואין דבר בעולם ששקול כנגד היראה, לא כסף ולא זהב ומרגליות וכל מטמונים כולם הן כאין נגד יראת ה'. ומהי יראת שמים? לשים ליבו לכל דבר שלא לעשות דבר שיהיה נגד רצון השם יתברך ולהאמין כי מלא כל הארץ כבודו.

מהות היראה שיידע וירגיש האדם שהוא נתון במעקב תמידי של בורא עולם, 'עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים' (אבות ב, א). וכן כתב הרמ"א בתחילת הגהותיו לשולחן ערוך: 'שיווית ה' לנגדי תמיד' הוא כלל גדול בתורה במעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו

בביתו כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל ליבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו?! נאום ה"'. מיד תגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' יתברך ובשתו ממנו תמיד.

כשיש יראה ממלך מלכי המלכים הקב"ה, אין שום יראה מבשר ודם, אף אם הוא פרעה הרשע. אם יש יראת שמים אמיתית אז שומעים רק לקב"ה ולא ליצר הרע. וכאשר לא שומעים ליצה"ר לא עושים חטאים ועבירות אשר מהם באמת צריכים לפחד.

תנו רבנן, מעשה במקום אחד שהיה שם ערוד והיה מזיק את הבריות. באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא, אמר להם: הראו לי את חורו, הראוהו את חורו, נתן עקבו על פי החור, יצא ונשכו ומת אותו ערוד, נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש. אמר להם: ראו בני, אין ערוד ממית אלא החטא ממית. באותה שעה אמרו: אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא.

הדאגה היחידה שצריכה להיות לאדם היא מהחטא, כי הוא הסיבה למיתה וייסורים בעוה"ז, ול"טיגון עמוק" בעוה"ב. אם אדם ישים אל מול עיניו את יראתו של הקב"ה, אזי יבין שכל הדאגות האחרות מתגמדות לעומתה.

דוד המלך ע"ה אמר: "גם כי אֵלֶךְ בְּגִיא צְלָמוֹת לֹא אֵירָא רַע כִּי אֲתָה עֹמְדִי" (תהלים כג, ד). אפילו אם האדם נמצא בצל המוות, והחרב כבר מונפת לעבר צווארו - "לא אירע רע" מהסיבה הפשוטה: "כי אתה עמדי", אם יודע האדם שהקב"ה נמצא עמו ומשגיח עליו בהשגחה פרטית, אין לו לחשוש משום דבר.

כך ראו המיילדות הצדקניות את פני הדברים. הן ידעו שפרעה הרשע אינו זה שממית, הוא יכול אמנם לאיים ולהפחיד, אך צריך לדעת שמעליו נמצא הקב"ה, ורק הוא זה שממית ומחייה. אצל המיילדות יראת השמים היתה חדורה בנשמותיהן, ולכן הן לא חששו מפרעה.

מול עיניהן היה דבר אחד: "ותיראנן המילדת את האלהים" - וכשרואים את האלקים לא רואים את פרעה. (אור דניאל)

ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן את הילדים? ותאמרנן המילדת אל פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כי חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו
(א, יח-יט)

פרעה רואה שממשיכים להיוולד בנים זכרים בעם ישראל והוא רותח מזעם על המיילדות העבריות שלא קיימו את פקודתו. הוא קורא להן ושואל אותן מדוע לא הרגו את הבנים כפי שציווה עליהן, ושואל גם יותר מכך: מדוע הן החייו את התינוקות, התפללו שיחיו ודאגו לכל צרכיהם?

והמיילדות בלי להתבלבל, עונות את התירוץ הטיפשי ביותר שאפשר להעלות על הדעת: 'כי לא כנשים המצרית העברית כי חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו', הנשים העבריות יולדות לבד כמו חיות השדה, הן בכלל לא צריכות מיילדת!

דבר זה דומה לשיחה בין שני אנשים: מהיכן אתה? אני מוונציה! איך הפרנסה שם? ברוך השם, מצויין! במה אתה עוסק? אני מוסכניק, מתקן את כל סוגי המכונות, זגגות פחות חשמל וצבע! אלו רכבים הכי נמכרים שם? עונה לו המוסכניק: בוונציה בכלל אין רכבים, זו עיר בה כל הבתים מוקפים מים, וכולם שם נוסעים בסירות!

אם כל הנשים יולדות לבד, למה צריך מיילדות, ובכלל מה עושה אותן למיילדות אם הן אינן מיילדות בפועל?

אבל פרעה לא שואל שאלות, ולא הורג את המיילדות על סעיף ביזוי המלך, אלא שומע את דברי המיילדות, שוקל את הדברים ברצינות ובכובד ראש, ומגיע למסקנה שהתירוץ שאמרו לו הגיוני ומתקבל על הדעת, והוא משחרר אותן לביתן, לחיים טובים ולשלום!

ונשאלת השאלה: **מה קורה כאן?** איך המיילדות העזו לומר תירוץ כל כך טיפשי ולא הגיוני, ויותר מזה, כיצד פרעה קיבל תירוץ זה?

ביאור העניין טמון ביסוד שכתבנו לעיל: "ותיראן המילדות את האלהים" - היתה להן יראת שמים אמיתית מבורא עולם, ולכן לא חששו כלל מפרעה. הן הבינו שאם הן עושות את רצון ה', אף אחד לא יוכל להרע להן, וא"כ לא משנה איזה תירוץ הן יאמרו, הקב"ה הוא כל יכול, ובוודאי שיכול לגרום לפרעה לקבל את התירוץ הטיפשי ביותר, כהסבר הגיוני המניח את הדעת.

רבה הראשי של הונגריה, הרב פריינד זצ"ל, היה מקורב למלך פרנץ יוזף, יום אחד קיבל הרב מהמלך בהוקרה מקל הליכה מפואר ובראשו צלב מזהב. הרב לא ידע מה לעשות, מצד אחד לא רצה להכניס צלב אל ביתו (למרות שיש צד שמן הדין היה מותר כיון שנעשה לנוי ולא לעבודה זרה), ומצד שני הוא מגיע הרבה אל המלך, ואם יגיע בלא המקל שקיבל במתנה, המלך עלול להיפגע מכך שהרב לא אהב את מתנתו היקרה, ואף עלול להיגרם מכך נזק לכלל היהודים בממלכה.

החליט הרב להשאיר את המקל, אבל לקצץ את הצלב. לאחר כמה ימים שוב נקרא הרב אל המלך, הרב הגיע עם מקלו המחודש, והמלך שקלט שהצלב המפואר והיקר הוסר מהמקל, שאל את הרב: מדוע כבודו הסיר את הצלב המפואר?

הרב אמר למלך: אדוני המלך, מתנה כזו מפוארת מהוד רוממותו, לא משאירים בכספת בבית, מן הראוי להשתמש בה ולהפיק ממנה את מלא התועלת, אבל כבודו יודע שאני נמוך, והמקל המפואר היה גבוה מדי, ולכן נאלצתי לחתוך אותו מעט מלמעלה כדי שיתאים לגובהי ויהיה נוח להליכה.

שאל המלך: ומדוע לא קיצעת את המקל מלמטה? אמר לו הרב: בדקתי את המקל ומצאתי שחלקו התחתון הגיע בדיוק עד הרצפה, בקו אחד עם רגלי, ממש כמו שרציתי, כל הבעיה היתה דווקא בחלקו העליון שהוא היה גבוה מדי ולכן נאלצתי לקצץ את חלקו העליון. ודברי הרב התקבלו על לב המלך.

וַיִּטֵּב אֱלֹהִים לְמִילֵדוֹת וַיִּרְבֵּ הָעָם וַיַּעֲצְמוּ מְאֹד (א, כ)

'וַיִּטֵּב אֱלֹהִים לְמִילֵדוֹת', מה היה הטובה הזאת? שקבל דבריהם מלך מצרים ולא הזיק להן. דבר אחר: 'וַיִּטֵּב אֱלֹהִים', א"ר ברכיה בשם ר' חייא ב"ר אבא הוא הדא דכתיב: וַיֵּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה, מהו שכר היראה? תורה, לפי שיראה יוכבד מפני הקדוש ברוך הוא העמיד ממנה משה שכתוב בו: 'כִּי טוֹב הוּא', ונתנה התורה על ידו שנקראת 'לקח טוב', ונקראת על שמו, שנאמר 'זכרו תורת משה עבדי', ומרים יצא ממנה בצלאל שהיה מלא חכמה, דכתיב 'ואמלא אותו רוח אלהים', ועשה ארון לתורה שנקראת טוב, הוי וַיִּטֵּב אֱלֹהִים לְמִילֵדוֹת. (ש"ר א, טז)

השלכת הבנים ליאור

וַיֵּצֵאוּ פְרַעְהָ לְכָל עַמּוֹ לְאֹמֶר כָּל הַבְּנֵי הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבֵּת תַּחֲיִין (א, כב)

בשנת מאה ושלשים לרדת ישראל מצרימה, ופרעה חולם, והנה הוא יושב על כסא מלכותו. וישא עיניו וירא זקן אחד עומד כנגדו ובידו מאזנים. ויקח האיש הזקן את המאזנים ויתלם לפני פרעה. ויקח את כל זקני מצרים, שריה וגדוליה, ויקשרם ויתנם יחד בכף מאזנים האחת. ואחר כן לקח טלה קטן אחד ונתנו בכף המאזנים השניה, והכריע הטלה הקטן את הכף! תמה פרעה על החיזיון הנורא הזה, מדוע יכריע הטלה את כולם, וייקץ פרעה והנה חלום. וישכם בבוקר ויקרא לכל עבדיו ויספר להם את החלום, וייראו האנשים יראה גדולה. קם סריס אחד מסריסי המלך אשר שמו בלעם, ואמר: אין זה כי אם רעה

גדולה אשר תצמח למצרים באחרית הימים, כי יולד ילד בישראל ויחריב את כל ארץ מצרים. אם על המלך טוב, יצא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדתי מצרים, אשר כל זכר הילוד יהרג, למען תחדל הרעה הזאת מארץ מצרים. ויעש המלך כן. (ילקו"ש שמות קס"ד)

רש"י כתב: "יום שנולד משה אמרו לו אצטגנינו, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים, שנאמר: 'כל הבן הילוד', ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה".

ולכאורה קשה, איך יתכן שאותם אצטגנינים חכמים יכלו לצפות ולחזות בכוכבים את הולדת משה, ולא יכלו להבין שהוא מישראל? אלא שבאמת משה רבינו נולד ליוכבד והיה יהודי משבט לוי, אך מי שגידלה אותו בפועל היתה בתיה בת פרעה המצרית, ואמרו חז"ל: "כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" (סנהדרין יט:), על כן היה להם קשה להחליט אם מושיען של ישראל ממצרים או מישראל.

המצריים בחרו להמית את התינוקות דווקא על ידי השלכתם ליאור, כי העמיקו עצה. אמרו: אין הקב"ה מעניש אלא באופן של "מידה כנגד מידה". אם נהרוג את התינוקות במים, לא יוכל הקב"ה להעניש אותנו, כי נשבע שלא יביא יותר מבול לעולם. העלים הקב"ה ממחשבתם את העובדה הפשוטה, שאפשר שיענישם במים לא על ידי מבול, כפי שאכן קרה, שטבעו בים סוף.

על אף כל המאמצים של המצריים להרוג את הזכרים שנולדו, על ידי הטבעתם ביאור, שמר הקב"ה על תינוקות אלו, ורובם ניצלו ולא מתו. ציוה הקב"ה לגלים לפולטם למדבר, ובמדבר זימן להם ה' יתברך שני סלעים מיוחדים, מסלע אחד ינקו דבש, ומסלע השני ינקו שמן.

היו תינוקות נוספים, אשר נולדו בשדות מפחד המצריים, וגם אותם שמר ה' בשמירה מעולה. כפי שמספר המדרש, בשעה שהיו האמהות צריכות ללדת, היו הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, שנאמר:

"תחת התפוח עוררתיך". והקב"ה שולח מלאך משמי מרום ומנקה אותם ומשפר אותם כיולדת שמשפרת את הוולד, ונותן להם שני עגולים אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר (דברים לב, יג): "וינקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור". וכיון שראו אותם המצריים, רצו להורגם, ונעשה להם נס ונבלעו בקרקע. מה עשו המצריים הביאו שוורים וחרשו בקרקע על גבי התינוקות. אבל הקב"ה העמיקן בקרקע ושיקע אותם יותר. הלכו המצריים והביאו מחרשות ארוכות יותר, שנאמר (תהלים קכט, ג): "על גבי חרשו חרשים, האריכו למעניתם". והקב"ה העמיקן עוד. ולאחר שהיו המצריים הולכים, היו התינוקות מבצבצים ויוצאים כעשב השדה, שנאמר (יחזקאל טו, ז): "רִבְבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּיד". וכאשר גדלו, באו עדרים עדרים לבתיהם, וכל אחד הכיר את הוריו! (אוצר אגדות התנ"ך)

לא לעשות חשבונות

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (ב, א)

'וילך איש מבית לוי', להיכן הלך? אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו. תנא עמרם גדול הדור היה, כיון שאמר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר לשוא אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו, עמדו כולם וגירשו את נשותיהם, אמרה לו בתו: אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות, פרעה לא גזר אלא בעוה"ז, ואתה בעוה"ז ולעוה"ב, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת, אתה צדיק בוודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר: 'ותגזור אומר ויקום לך', עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולם והחזירו את נשותיהם. (סוטה יב.)

עמרם עשה חשבון: למה להביא ילדים לעולם, אם לבסוף יטביעו אותם ביאור? אמרה לו מרים בתו שאין לו לעשות חשבונות במקום

שיש ציווי של הקב"ה, ומכיוון שיש מצות פריה ורביה, עליו לקיים את מצות ה' בלי לעשות חשבונות, והקב"ה כבר יסדר את העניינים בצורה הטובה ביותר.

וכן מצינו גם עם המלך חזקיה: "בַּיָּמִים הֵּהֶם חָלָה תְּזַקְּהוּ לְמוֹת וַיָּבֵא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּן אֲמוֹץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' צו לְבִיתְךָ כִּי מוֹת אָתָּה וְלֹא תִחְיֶה" (מלכים ב' כ, א). ונאמר על זה בגמרא (ברכות י.): אמר ליה (חזקיהו) מאי כולי האי (מה עשיתי שנגזר עלי עונש חמור כל כך)? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה! (חזקיהו לא נשא אשה). אמר לו: משום דחזאי לי ברוח הקודש, דנפקי מינאי בנין דלא מעלו (היתה לי סיבה טובה שלא לישא אשה, משום שראיתי ברוח הקודש, שיצאו ממני בנים שאינם הגונים). אמר ליה ישעיהו: בהדי כבשי דרחמנא למה לך? (מה לך לעסוק בדברי נסתרות של הקב"ה) מאי דמפקדת - איבעי לך למעבד (מה שהצטווית בו הינך חייב לקיימו) ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא - לעביד! (והקב"ה יעשה מה שנוח לו).

לבסוף חזקיהו התפלל וזכה לחיות עוד ארבע עשרה שנה, הוא לקח לאשה את בתו של הנביא ישעיה, והם הולידו את מנשה, שאכן היה רשע ועשה הרע בעיני ה', אולם לבסוף חזר בתשובה שלמה, וממנו המשך מלכות בית דוד ומלך המשיח, שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו אכ"ר.

מכאן אפשר ללמוד שחייב אדם לעשות ולקיים את המצוות, ועליו להיזהר גם משיקולים שהם כביכול לשם שמים, כי האדם יראה לעיניו, ואינו יכול לצפות למרחקים. ויש כאן גם לימוד נוסף, שממצוות לעולם לא מפסידים.

מעשה בגרי"ש כהנמן, שכשהקים את ישיבת פוניבז' בבני ברק היה זקוק לסכומי כסף עצומים, לכן כיתת את רגליו בחו"ל בין בתי העשירים הנדיבים. בהיותו בארה"ב, הוא ניסה לקבוע פגישה עם אחד העשירים הגדולים, אולם הלך שהיה עסוק מאוד, רוב הזמן לא היה במשרדו, והיה נע ונד כדי לעשות עסקים שונים. לבסוף אותו עשיר הסכים להיפגש עם הרב בתחנת הרכבת בשעה חמישה לשמונה בבוקר בדיוק, אז ביא עמו את פנקס השיקים שלו, ואם הרב יצליח לשכנע אותו, הוא

סימן פרשת שמות לבנים

מוכן לתרום סכום גדול, אך מכיוון שהוא מאוד ימהר לעלות לרכבת, ברשות הרב יעמדו רק שלוש דקות לשכנעו.

הרב כמובן קפץ על ההזדמנות, ותכנן להתפלל במניין מוקדם בהנצח החמה, כדי להספיק להגיע בזמן לפגישה. אולם הרב קם מעט מאוחר, והיה לו ספק מה עליו לעשות כעת: האם לבוא באיחור לתפילה המוקדמת, דבר שמעולם לא עשה, או להתפלל ביחיד, כדי שיוכל להגיע בזמן לפגישה (את האפשרות להתפלל מאוחר יותר לאחר הפגישה הוא אפילו לא העלה על דעתו). לבסוף הרב בחר באפשרות שלישית: ללכת למניין מאוחר יותר, ובינתיים ללמוד תורה. המניין השני התחיל הרבה יותר מאוחר מהצפוי, וגם התפילה עצמה נמשכה זמן רב מהרגיל, וכשהסתיימה התפילה השעה כבר היתה תשע בבוקר, יותר משעה לאחר מועד הפגישה.

הרב החליט בכל זאת לנסות להגיע לפגישה, הוא הזמין מונית והגיע לתחנת הרכבת בשעה רבע לעשר, התיישב על הספסל, והמתין במשך רבע שעה. הוא קם ללכת, ואז ניגש אליו יהודי מכובד סמוך ומתנשף, ושאלו: האם כבודו הרב מפוניבז' כשהרב השיב בחיוב, אמר לו היהודי שהוא העשיר שקבע עמו פגישה לשעה שמונה, אולם מחמת סיבות שונות ומשונות נבצר ממנו להגיע בזמן, והוא מאוד מצטער שככה הטריח את הרב לחכות לו במשך למעלה משעתיים, ולכן כפיצוי הוא מוכן לתת לרב סכום כפול ממה שחשב לתת בתחילה.

הרב ניסה לומר לעשיר שגם הוא עצמו איחר, אבל העשיר התעקש לתת לרב את ההמחאה הגדולה והמשיך להתנצל ולבקש את מחילת הרב. כאשר הרב חזר לארץ סיפר את כל המעשה לתלמידיו ואמר להם שאם היה בוחר בשתי האפשרויות הראשונות והיה מגיע בזמן לפגישה, היה מחכה עד שמונה וחצי, מתיאש והולך, וכך היה מפסיד תרומה גדולה לישיבה. אולם כאשר העדיף לקיים את מצות התפילה כראוי, בלי שום חשבונות, לא רק שהוא לא הפסיד, אלא שהוא זכה לתרומה הרבה יותר גדולה.

• הנה לפנינו מעשה שאירע במקסיקו בסוכות תשע"ה: יהודי שחפץ לקיים את מצות הסוכה כהלכתה, ביקש משכנו הגוי מהקומה העליונה שיאפשר לו לבנות סוכה על הגג שלו למשך שמונה ימים בלבד, הגוי סירב בהתחלה, אולם אח"כ חשב לנצל את היהודי ואמר לו שהוא בטובו מוכן להשכיר לו את הגג תמורת עשרת אלפים דולר בלבד. היהודי התלבט, ולבסוף הביע את הסכמתו לכך. ומכיוון שהוא יהודי ואינו נאמן בעיני שכנו האנטישמי, התבקש היהודי לבצע את עסקת השכירות בפני עו"ד, וכמובן גם את שכר הטרחה היהודי התבקש לשלם.

היהודי חתם על החוזה, שילם את מלא הסכום וקיבל את המפתח של הגג. הוא עלה לגג וחשכו עיניו, הגג היה מלא בגרוטאות. הוא החל לפנות משם ברזלים ישנים, בגדים בלויים, ואז נתקל בשקית מלאה תכשיטי זהב כבדים ויהלומים ששווים רב, ומכיוון שהחוק במקסיקו מחייב את מוצא הרכוש למסרו למשטרה, ומי שלא עושה כן צפוי לעונש גדול, פנה היהודי למשטרה ומסר להם את השקית. המשטרה החלה בבדיקה, ואז התברר שעשרים שנה קודם לכן, נשדדה חנות תכשיטים יוקרתית באזור, ולא הצליחו לשים יד על הגנבים, בעל החנות התמוטט ומת, ולא היו לו יורשים. ובמקסיקו יש חוק שאם הבעלים של הרכוש נפטר ואין לו יורשים, הרכוש עובר למוצא, לכן פנו השוטרים ליהודי ומסרו לו את כל היהלומים והתכשיטים.

השכן הגוי שמע על שקית היהלומים והתכשיטים שנמצאה בגגו הפרטי, ופנה לבית המשפט בתביעה לקבל את כל האוצר, משום שנמצא בשטחו הפרטי, אולם היהודי נפגף במסמך חתום ע"י עו"ד שבאותו זמן הגג היה מושכר לו, והוא זכה במשפט. אז היהודי הבין שהקב"ה הכין רפואה למכה בכך שעלה בדעת הגוי שיחתום על חוזה השכירות בפני עו"ד, היהודי התעשר והחל לתמוך בישיבות ותלמידי חכמים.

מודה על האמת

אומרים לנו חז"ל שעמרם היה גדול הדור, הוא היווה דוגמא לרבים, ולכן כאשר הוא מגרש את אשתו כולם עושים כמותו. מולו עומדת בתו שהיתה ילדה קטנה פחות מגיל שש, ומוכיחה אותו על מעשיו.

עמרם אינו מסלק את בתו בצעקות ומעניש אותה על חוצפתה, ולא אומר לה שהיא קטנה ולא מבינה ואל לה להתערב בעניינים של מנהיגים מבוגרים, ואף אינו מנסה להסביר לבתו את מניעיו, אלא שהוא מודה על האמת ועושה תפנית חדה ללא מורא ופחד, ובמעמד כולם חוזר ומקדש את אשתו בשנית.

כך היא דרכו של מנהיג אמיתי וגדול הדור, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ה, ז): "שְׁבַעָה דְּבָרִים בְּגֵלָם וְשִׁבְעָה בְּחֶכְמָם", ואחד מהם "וּמוֹדָה עַל הָאֱמֻת". וכתב על זה, הפלא יועץ (ע' הודאה) "ומדה זו צריכה רבה, ובפרט לתלמידי חכמים העוסקים בהלכה שיקבל את האמת תכף ומיד ממי שאמרו, אפילו מקטן שבקטנים יודה ולא יבוש לומר אפילו בפני רבים: האמת אתך ודברים שאמרתי טעות הם בידי, ולא ימשכן עצמו בשנויי דחיקי ובדחיות להעמיד דבריו לאהבת הניצוח".

בתולדות עם ישראל היו שני מנהיגים גדולים שהוכחו על מעשיהם: דוד המלך ושאול המלך. אולם כל אחד מהם הגיב לתוכחה שקיבל בצורה שונה, וממילא גם תוצאות הדבר היו שונות.

דוד המלך, בשעה שבא אליו נתן הנביא והוכיחו על מעשה בת שבע, והודיע לו: "הנני מקים עליך רעה מביתך", מיד נעמד דוד המלך והודה על טעותו ואמר: "חטאתי לה". ואכן תשובתו נתקבלה, וענהו הנביא: "גם ה' העביר חטאתך לא תמות" (שמואל ב' פרק י"ב).

שאול המלך, לעמת זאת, בשעה שבא אליו שמואל הנביא והוכיחו על שעבר על ציווי ה' במלחמת עמלק בכך שהותיר מן הצאן והבקר, החל להצדיק את עצמו בכל מיני תירוצים שהעם שכנעו, ושכוונתו היתה לשם שמים להקריבם כקרבת לה', ולא רצה להודות על טעותו. ולכן הודיעו הנביא: "וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל", ולא נסלח לו על מעשיו, עד שהיה מוכן למות במלחמה (שמואל א' פרק ט"ו).

משני מעשים אלו למדונו רבותינו עד כמה גדולה וחיונית היא מדת ה"מודה על האמת", שבעבורה מוכנים בשמים למחול לו לאדם על חטאיו, וכפי שנאמר (ברכות יב): "כל העושה עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עוונותיו", וביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר מאמר י"ז) טעם הדבר, שהיות שהעונש אינו אלא כדי להוכיח לאדם על טעותו, ולעוררו להתחרט על מעשיו, לכן אם האדם מעצמו כבר התבייש בעבירה והתנחם עליה, הרי שכבר הגיע בכוחות עצמו לתכלית ההכרה בטעותו ושוב אינו זקוק לעונש, ולכן מוחלין לו על עוונותיו.

מטבעו של האדם שאינו אוהב הוא להודות על טעות שעשה, תמיד ינסה להצדיק את מעשיו בכל דרך אפשרית, ואפילו שבתוך תוכו יודע הוא שטעה, ושטענותיו הן טענות שווא ושקר, עם כל זאת ישכנע את עצמו שהוא בסדר. דבר זה אנו מוצאים בענין האשה הסוטה המובאת אל שערי בית המקדש לבודקה במים המאוררים, שבטרם היו מתחילים בבדיקתה, היו מעלים אותה לבית הדין הגדול שבירושלים, שם היו עורכים מסע שכנועים ארוך ומתיש לנסות לשכנע אותה בכל מיני פיתויים ואיומים שתודה על מעשיה.

והדבר תמוה - אשה זו עומדת לשתות ממי הסוטה, מה שרוך בהשפלה ובביזיון גדול, ואם אכן חטאה סופה למות בצורה נוראה. ומסתמא שכבר יצא לה לראות או לשמוע פעם בחייה מאותו מעמד מזעזע, ואם כן מדוע יש צורך לטרוח כל כך לשכנעה להודות, והרי כל בר דעת אמור להודות מעצמו במצב שכזה?

אלא מכאן רואים, שפעמים שאדם יהיה מוכן להפסיד, לסבול, ואפילו למות, ובלבד שלא להודות באשמה! ומכאן נשכיל אף אנו לקנות מעלה נפלאה זו של מודה על האמת, ובכך נקשט את נפשנו בקישוטי המדות הישרות והמתוקנות הראויות לבניו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

הולדת משה רבינו

וַיִּקַּח אֶת בֵּת לֵוִי - עמרם לקח לאשה את יוכבד, ובגמרא (סוטה יב.) הקשו: אפשר זקנה בת מאה ושלושים שנה והכתוב קורא לה בת? ותירצו שנעשה לה נס וחזרה לימי עלומיה. והקשה רבי אברהם אבן עזרא (ויגש מו, כג): למה לא הזכיר הכתוב הפלא הזה שבת מאה ושלושים תלד, והוא נס גדול יותר מהנס שנעשה לשרה שילדה כשהיתה בת תשעים?

אפשר ליישב על פי משל: שני עניים שזוהו ביניהם, והחל אחד מהם לשבח את הנדיב אברום, שהוא גדול מאין כמוהו, כי פעם בגשתו אליו נתן לו בבת אחת שני זהובים, אמר לו השני: אמנם אברום נדיב, אך לא כמו רבי מוישה, הוא הנדיב הגדול שאין כמוהו בעולם, כי פעם ניגשתי אליו והעניק לי זהוב אחד. צחק עליו רעהו ואמר: הלא שני זהובים הם יותר מזהוב אחד, אז איך אתה אומר שמושה שנתן זהוב אחת יותר נדיב מאברום שנתן לי שני זהובים? שאל אותו חברו: מתי קבלת את שני הזהובים מאברום? ענה לו: בשבוע שעבר, אמר לו חברו: הלא כה דברי, שאין בעולם נדיב יותר ממוישה, כי אתה קיבלת שני זהובים מאברום בשבוע שעבר, ואילו אני הייתי אצל מוישה בשנה שעברה שאז עוד היתה תקופת הצנע, שלאיש לא היה כמעט מה לאכול, ואף על פי כן נתן לי זהוב אחד, זוהי ראייה נכונה על עצם נדיבותו.

הנמשל: יוכבד ילדה במצרים, שאז היה עת רצון, וכל הנשים ילדו ששה בכרס אחד, "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", והיה זה זמן של נסים, ואם כן אין כאן כל פלא שיוכבד ילדה כשהיתה בגיל מאה ושלושים שנה. אבל בעת שילדה שרה בגיל תשעים שנה, היה זה כמו בתקופת הצנע, שלא נשמע בעולם שום נס ופלא כיוצא בו, ולידת שרה לתשעים שנה היתה דבר חידוש ופלא גדול, ולכן הזכירו הכתוב. (עפ"י המגיד מדובנא)

וְתֵהָרֵךְ הָאִשָּׁה וְתֵלֵד בֶּן וְתֵרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וְתִצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים
(ב, ב)

'ותרא אותו כי טוב הוא', תניא רבי מאיר אומר: טוב שמו, ר' יהודה אומר: טוביה שמו, רבי נחמיה אומר: הגון לנביאות, אחרים אומרים: נולד כשהוא מהול, וחכמים אומרים: בשעה שנולד משה נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא 'ותרא אותו כי טוב הוא', וכתיב התם 'וירא אלהים את האור כי טוב'. (סוטה יב).

משה רבינו נולד ביום ז' באדר בשנת אלפים שלוש מאות שישים ושמונה לבריאת העולם, ונולד טרם הזמן, בחודש השישי להריון, והיה חשש שהוא נפל, אך כאשר יוכבד בדקה אותו, ראתה אותו שהוא "טוב", כלומר בריא ושלם בכל אבריו. היא ראתה בו סימנים טובים שנולד מהול, שזה מעיד על נשמה קדושה ושלמות גדולה, והיה זוהר ומאיר, ונתמלא הבית כולו אורה. והחליטה לנסות לעשות הכל בכדי להצילו.

יוכבד הצליחה להחביא את בנה התינוק, במשך שלושה חודשים, מהמצריים הרשעים שסובבו וחיפשו בכל בית ובכל מקום היכן נמצאים תינוקות מבני ישראל כדי להמיתם, וכשכבר לא יכלה עוד להצפינו, וחששה שמא יפול לידי המצריים, החליטה לעשות תחבולה בכדי להצילו (אוצר האגדות).

וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצְּפִינוּ וְתִקַּח לוֹ תִּבְתֵּ לְגִמְאָ וְתִחַמְרָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפֹת וְתִשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֵּלֶד וְתִשֶׂם בְּסוּף עַל שְׂפַת הַיָּאֵר
(ב, ג)

יוכבד ידעה שהחוזים בכוכבים אמרו לפרעה: 'היום נולד מושיען של ישראל, וסופו שילקה במים'. ברם ידעה כי החוזים בכוכבים ראייתם מעורפלת ואינם רואים הדברים לאשורם, כמו שאמרו בגמרא "צופין ואינם יודעים מה צופין" (שהכונה היתה - שילקה במי מריבה). לכך עשתה תחבולה להטעותם, ולקחה תיבת 'גומא', שהוא הצמח הגדל בסוף על שפת הנהר, והניחתו ב'סוף' בתוך המים שבשפת הנהר. על כן אמרו לו אצטגנינו שמושיען של ישראל כבר הושלך למים וביטלו את הגזירה. וכמו שאמרו (שם בגמ'), 'שש מאות אלף רגלי', אמר להם משה לישראל בשבילי (רגלי - בשבילי) נצלתם

כולכם. ומפרש רש"י שעל ידי שראו שמשה הושם ביאור ביטלו את הגזירה. ולכן גדל משה בבית פרעה ולא חשש ממנו.

האלשיך הוסיף שלכן המתינה ג' ירחים מז' אדר שנולד משה עד ו' בסיון יום מתן תורה, כדי שמלאכי השרת יעוררו עליו רחמים 'מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה'?

בקשר לראיית החוזים בכוכבים: מסופר על אחד מתלמידי המהר"ל מפראג ושמו ר' שבתי שהיה שוחט בקראקא. בביתו הועסקה משרתת גויה, בעלה היה סנדלר ושיכור, ומידי שבוע כשהיתה מביאה את משכורתה היה קונה שיכר ומשתכר, מתגולל על הארץ, מכה אותה וצועק שתביא עוד כסף. כשראתה את בית מעבידה היהודי, כיצד נראית שמחת שבת ויו"ט מתוך אצילות ועדינות נפש, נקעה נפשה מחיי הביזיון והשפלות אצל בעלה הגוי והחליטה להתגייר.

היא פנתה לר' שבתי והביעה לפניו את משאלתה, אולם בימים עברו היה הדבר כרוך בסכנת נפשות, כי לפי החוק בפולין היה על זה עונש מוות. המשרתת הפצירה לפניו בדמעות שלישי, ור' שבתי שהכיר את מדותיה ונועם הליכותיה וכי רצונה אמיתי, הפנה אותה לרבו המהר"ל מפראג שגר במדינה אחרת, ושלח עמה כתב המלצה עם כסף להוצאות הדרך. המהר"ל קיבלה וגיירה בסתר, היא נישאה ליהודי עשיר ות"ח בפראג והקימה משפחה לתפארת.

היתה להם חנות במרכז העיר פראג, יום אחד בעמדה בחנות ראתה את בעלה לשעבר, הסנדלר הגוי, מסתובב ומחפש בחוץ. מיד יצאה בבהלה מהדלת האחורית ורצה למהר"ל מפראג שיושיעה. יעץ המהר"ל שתלך לביתה, שם יכסוה בסדין לבן, ויפזרו על גביו חול ועשבים. אחר שלשה ימים שלח להודיעה שהיא יכולה לקום ולצאת.

וביאר המהר"ל כוונתו, שהבין שהגוי הלך לחוזה בכוכבים וגילה לו שהיא נמצאת בפראג, אולם אותו חוזה לא היה יכול לדעת בבידור היכן היא, לכן נתן לו מכתב למכשף אחר שדר בפראג לחפשה, וכשהגיע למכשף השני אמר לו: איחרת את המועד אני רואה כי כבר נפטרה ומכוסה בתכריכים לבנים ובעפר, וכבר גדלו עליה עשבים. והמהר"ל אמר שלמד זאת מכאן, שהאצטגנינים טעו כאשר משה הושם ביאור.

(דף על הדף)

ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו (ב, ד)

היתה מרים מתנבאה ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל וכיון שנולד משה נתמלא כל הבית כולו אור, עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה: בתי נתקיימה נבואתך, וכיון שהטילוהו ליאור, עמד אביה וטפחה על ראשה, אמר לה: בתי היכן נבואתך? והיינו דכתיב 'ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו', לידע מה יהא בסוף נבואתה. (סוטה יג.)

ועדיין היא בנבואתה עומדת שנאמר: 'ותתצב אחותו מרחוק', אין כל יציבה בכל מקום אלא רוח הקודש, שנאמר: 'והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק' (בראשית כח, יג). 'מרחוק', אין מרחוק אלא רוח הקודש, שנאמר: 'מרחוק ה' נראה לי' (ירמיה לא, ב). 'לדעה', אין לדעה אלא רוח הקודש שנאמר (ישעיה יא, ט): 'כי מלאה הארץ דעה את ה'.'
(מכילתא דרשב"י טו, כ)

האם מתוך סקרנות התייצבה מרים מרחוק כדי לדעת מה יעשה עמו? מהמדרש משמע שגם בשעה שמשה רבינו היה בתיבה בתוך היאור, על מרים שרתה רוח הקודש, והיא לא התייאשה מנבואתה, שתינוק זה, כנגד כל הסיכויים, עתיד להושיע את בני ישראל מגלות מצרים. היא לא דאגה לחיי משה רבינו, כי היה לה ברור כשמש שהוא ינצל, רק היא לא ידעה "מה יעשה לו", כלומר איך ובאיזה אופן ינצל.

את אותן המילים אנו מוצאים אצל מקושש העצים (במדבר טו, לד) : "כי לא פורש מה יעשה לו", וכתב שם רש"י לפרש: "לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל היו יודעים שמחלל שבת דינו במיתה".

כח הרצון

וַתִּרְדַּבְּ בַת פְּרַעֲהַ לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וְנִעְרַתְיָהּ הִלְכַת עַל יַד הַיָּאֵר וַתִּרְאֵ אֶת הַתִּבְּהַ בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֶמְתָּהּ וַתִּקְחָהּ (ב, ה)

'ותשלח את אמתה ותקחה' - ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר ידה, וחד אמר שפחתה, מאן דאמר ידה דכתיב אמתה, ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה. (סוטה יב:)

'ותשלח את אמתה', אמרו רבותינו ששים אמות נמשכה אמת בת פרעה. (שכל טוב שמות ב, י)

ויש לשאול איך עלה בדעת בתיה בת פרעה לפשוט את ידה למקום שכל כך רחוק מהשיג ידה?

ה'שיח שרפי קודש' (ב, תמא) כתב לתרץ שכאשר אדם חושק באיזה דבר, אפילו אם הדבר הזה רחוק ממנו מאד, נדמה לו שהוא קרוב ונמצא על ידו ממש, ואז יכול להשיגו בנקל, אך דבר זה הוא רק אם יש לאדם רצון אמיתי, וזה רמוז במילה "אמתה" - מלשון אמת.

אם יש רצון, אפשר לפעול אף נגד הטבע, וכמו שמספרים על רבי זלמן מוואלוז'ין זצ"ל, שהיה חלוש מאוד, ובבית המדרש בו למד, חלק מהספרים היו בחדר אחר, והיתה שם ספריה גדולה שחסמה את המעבר, ובכדי להיזזה היה צורך בעשרה בני אדם. פעם אחת רבי זלמן למד בבית המדרש, והיה שם לבד, והזדקק לספר מסוים מהחדר השני, והיזז לבד את הספריה הגדולה כדי להגיע לשם.

וכך היה רגיל רבנו הבעל שם טוב זצ"ל לומר לתלמידיו: "אל תאמר איני יכול, אמור איני רוצה!" שיכולת ומסוגלות לקיים את רצון ה' תמיד יש לאדם, שאילולי כן לא היינו מצווים על כך. אלא שהכל תלוי ברצונו ובנכונותו של האדם לעמוד ולמסור נפש לכבוד ה' ולכבוד תורתו.

הגאון רבי חיים זייציק זצ"ל, מגדולי בעלי המוסר בדור הקודם, למד יסוד זה מאברהם אבינו ע"ה, איך שביום השלישי למילתו

כשכל כולו אחוז בכאבים וביסורים עד שהיה נאלץ להחליף בכל שעה את תחבושותיו, עם כל זאת רצה בכל נפשו לקיים מצות הכנסת אורחים. והקב"ה, בכדי להקל עליו מהטרחה, הוציא חמה מנרתיקה שלא יצאו בני האדם מבתיהם ולא יצטרך אברהם אבינו להכניסם ולארחם.

אולם רצונו הטוב של אברהם אבינו גבר, וצדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, ואכן באורח פלא שלא בגדר הטבע, הגיעו שלשה מלאכים בדמות אנשים להתארח בביתו ולמלא את בקשתו. הרי לך אות ומופת שכשיהודי חפץ באמת, ומבקש מקירות לבו שהקב"ה יזכהו לקיים מצוה מסוימת או להתגבר על מכשול כל שהוא, אזי מן השמים מסייעים ומזמנים לו. ואפילו אם יצטרכו בשביל זה לשנות את סדרי הבריאה - עדין הדבר שווה. וכמאמר רבותינו "אין דבר העומד בפני הרצון".

וּתְפַתַּח וּתְרַאֲהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֶעַר בֶּכֶה וּתְחַמְלֵ עָלָיו וְתֹאמַר מִיֶּלֶדִי הָעֶבְרִים זֶה, וְתֹאמַר אַחֲתוֹ אֵל בֵּית פְּרָעָה הָאֵלֶּךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעֶבְרִית וְתִינֹק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד (ב ו-ז)

מלמד, שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק, אמר: פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא? (סוטה יב:)

הרמ"א פסק (יו"ד פא, ז): "חלב מצרית כחלב ישראל, ומכל מקום לא יניקו תינוק מן המצרית, אם אפשר בישראלית, שחלב עובדת כוכבים מטמטם את הלב ומוליד לו טבע רע. והאחרונים כתבו שמקור הדבר הוא ממשה רבינו שסרב לינוק מן המצריות, משום שהיה עתיד לדבר עם השכינה.

ולכאורה תמוה, הרי כאן מפורש הטעם שלא ינק מהן משום שעתיד לדבר עם השכינה, ואם כן, איך אפשר ללמוד מכאן הלכה למעשה לגבי כל אחד ואחד? וכי כל אחד עתיד לדבר עם השכינה?

אלא שמכאן למד רבי יעקב קמינצקי זצ"ל לימוד גדול בענין חינוך הילדים: לכל ילד קטן יש סיכוי לגדול ולהגיע לדרגה של דיבור עם

סימן פרשת שמות לבנים

השכינה (וכמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה ה, ב): כָּל אָדָם רָאוּי לוֹ לְהִיטֵי צְדִיקָה כְּמִשְׁהָ רַבָּנָה). על כן, כל צורת חינוכו של הילד צריכה להיעשות במדרגה כזו שתתאים למי שעתידי לדבר עם השכינה".

וכן דרשו חז"ל על הפסוק "אל תגעו במשיחיי" (תהלים קה, טו): אלו תינוקות של בית רבן (שבת קיט:). עלינו להזהר ביותר בחינוכם של הילדים, שיהא בקדושה ובטהרה, ולהרחיק מהם שמיעה וראייה של דברים אסורים, משום שכל ילד וילד, יכול לגדול ולהיות במדרגה עליונה של "משיחיי", ושל דיבור עם השכינה הקדושה בגדר של נבואה.

• במשנה (ע"ז כו.) נאמר: כנענית מניקה את בת ישראל. ומפרש רבינו חננאל שזה דוקא במקום סכנה אך מדינא אסור לינוק מנכרית, אך הרשב"א חולק וסובר שאין זה אלא מדת חסידות, שחלב עובדת כוכבים גורם לטבע רע וטמטום הלב לתינוק אך מדינא מותר. ומכאן ראייה שמשה רבינו שעתידי להיות מושיען של ישראל לא רצה לינוק, אך מדינא מותר.

נפשו הקדושה של משה רבינו ע"ה היתה מרגישה בעצמה רוממות, עד שהיה בזוי בעיניו לינוק מאשה מצרית, אף שהיה מותר לו מן הדין לכל הדעות לפי שהיה במצב של סכנה, והיה בזה עניין של מסירות נפש. אך בגלל שהיה עתידי לדבר עם הקב"ה, החמיר על עצמו.

האם אנחנו איננו מדברים יום עם הקב"ה? הרי בכל פעם שאנו אומרים "ברוך אתה ה'", הרי שאנחנו מדברים אליו עצמו, ועושים זאת עשרות פעמים ביום, ובכל רגע ורגע אנו יכולים לפנות אליו ולדבר עמו, לספר לו על כל מה שעובר עלינו, ולבקש הכל.

אילו רק היינו מתבוננים ברוממות נפשנו, שבנים אנו לה' ית', ובכל שעה יכולים אנו לדבר עמו, הלא בהכרח היינו מרגישים שלא יתכן שנשפיל את עצמנו לרדוף אחר דברים הבליים, שאין בהם מאומה אלא רק דמיון כוזב של הנאת שעה. (מרן הרב שך זצ"ל)

וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פְּרַעֲהַ לְכִי וַתֵּלֶךְ הָעֶלְמָה וַתִּקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד, וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פְּרַעֲהַ הִילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתִּנְיָקְהוּ (ב, ח, ט)

מרים אחות משה הלכה בזריזות וקראה ליוכבד אמה, שהיא תבוא להניק את הילד. מרים הסתירה מבת פרעה שהיא אחותו ויוכבד היא אם התינוק.

הקב"ה גמל ליוכבד על מסירות נפשה שהצילה את הילדים בזמן היותה מיילדת, נגד גזירת פרעה הרשע שציווה להרוג את כל הזכרים. ובו ביום שהניחה את משה בנה בתיבה, הקב"ה החזיר לה אותו, והיא יכלה להמשיך להניק אותו ולגדלו בלי שום פחד וחשש, שהרי היא עושה זאת בציווי בת פרעה, ולא רק שכעת היא זוכה לחבוק את בנה ולטפל בו, אלא שהיא עוד מקבלת על כך שכר מושלם מבתיה בת פרעה.

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתִּבְאֶהוּ לְבַת פְּרַעֲהַ וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מָשִׂיתָהוּ (ב, י)

רבנן אמרין בת פרעה מצורעת היתה לפיכך ירדה לרחוץ, כיון שנגעה בתיבה נתרפאת, לכך חמלה על משה ואהבה אותו אהבה יתירה. (ש"ר א, כג)

יוכבד הניקה את משה וגידלה אותו עד שהגיע לגיל שנתיים, ואז הביאה אותו לבת פרעה שנישקה אותו וחיבקה אותו והתייחסה אליו כבן, היא אהבה אותו מאוד והכירה לו טובה שבזכותו היא נרפאה מצרעתה כאשר נגעה בו בהיותה ביאור ושלחה את ידה להביא את התיבה.

באוצר המדרשים מובא שבתיה בת פרעה זכתה להכנס בחייה לגן עדן לפי שגידלה את משה רבינו בקטנותו, שלא יאמרו מה היה שכרה בכך. ובמדרש משלי (לא, לד) דרשו חז"ל: 'ותקום בעוד לילה', זו בתיה בת פרעה, גויה היתה ונעשתה יהודיה, והזכירו שמה בין הכשרות, בשביל שעסקה במשה, לפיכך זכתה ונכנסה בחייה לגן עדן.

ועוד נאמר על שכרה של בתיה בת פרעה: בְּהִיכֵל אֶחָד יֵשׁ בְּתִיָּה בַת פְּרָעָה, וְכַמָּה רְבוּא וְאַלְפֵי נָשִׁים זֹכוֹת אֶתָּה, וּלְכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁל אֹרוֹת וְעִדּוּנִים לְלֹא דַחַק כָּלֵל. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם הַפְּרוֹזוֹת מְכַרְיִזִים: הֲרֵי דְמוּת מֹשֶׁה נְבִיא הַנְּאֻמָּן בָּאָה! וּבְתִיָּה יוֹצֵאת לְמָקוֹם פְּרָגוּד אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לָהּ, וְרוֹאֶה דְמוּת מֹשֶׁה וּמִשְׁתַּחֲוֶה אֵלָיו, וְאוֹמְרָת: אֲשֶׁרִי חֲלָקִי שֶׁגִּדְלַתִּי אֹרֵךְ זֶה. וְזֶה עֲנוּגִים שְׁלָה יוֹתֵר מִכֻּלָּם. (זוהר במדבר קס"ז:)

מספרים על המגיד מדובנא, שיום אחד ראה ילד צעיר שמוליך את אביו העיוור לבית התמחוי שבעיר, לאכול כדרך העניים. שאל אותו המגיד: למה אינך הולך לתלמוד תורה? אני יתום מאם ועלי לדאוג לאבי העיוור לקחתו לבית התמחוי ולהחזירו, ענה הילד. אמר לו המגיד: אם אתם תגורו אצלי, ואני אטפל בכם, אדאג לכל מחסורכם, ואביך יחיה על חשבוני – האם תהיה מוכן ללמוד תורה? בוודאי, ענה הילד. שאל המגיד את האב אם הוא מוכן לכך, והאב הסכים בחפץ לב ואמר: תמיד רציתי שבני ילמד תורה, וגם הוא חושק לכך, אלא שלא היה מי שיטפל בי, והוא התמסר לכך.

האב והבן גרו אצל המגיד, והוא אכן דאג להם לכל מחסורם, ומאותו יום החל הילד ללמוד בשקידה רבה ועצומה, ולימים נודע שמו בישראל – רבי שלמה קלוגר, מי שהיה גדול הדור וזכה לחבר שלוש מאות שבעים וחמשה ספרים (כגימטריא שלמ"ה) עמוקים בהלכה ובכל חלקי התורה. ומי יודע מה היה קורה אם הרב היה ח"ו מתעלם מהעניין. שהרי בוודאי שזה לא הכי נוח להביא לבינתך אדם זר ולדאוג לכל מחסורו, ומסתמא שכמו שבתיה בת פרעה לא ידעה שהיא מגדלת בביתה את משה רבינו, כך גם המגיד לא ידע שהוא מגדל בביתו את גדול הדור.

• גם פרעה, אף שידע שמשה מילדי העבריים (רק שחשב שמושיען של ישראל כבר טבע ביאור) אהב אותו מאוד והיה לוקח אותו אליו להשתעשע עמו.

נאמר במדרש: ויהי בשנה השלישית ללדת משה ופרעה יושב על כסאו והגבירה יושבת מימינו ובתיה יושבת משמאלו, והנער יושב בחיקה, וכל שרי המלוכה יושבים אצלו. ויהי הם יושבים אל השולחן, ויושט הנער את ידו, ויקח את העטרה מעל ראש המלך, וישם אותה בראשו. ויבהלו המלך והשרים על זה, ויתמהו תמיהה גדולה מאד. ויען בלעם הקוסם, אחד מסריסי המלך, ויאמר: זכור נא אדוני המלך את החלום אשר חלמת, ואת אשר פתר עבדך, ועתה הלא זה העלם מילדי העברים אשר אלהים בקרבם, ומחכמה עשה זאת, ויבחר לו את מלכות מצרים... אם על המלך טוב, נשפכה את דמו ארצה בטרם יגדל ויקח את המלוכה מידך, ותאבד תקות מצרים אחרי מלכו.

וישלח אלהים מלאך ממלאכים קדושים ושמו גבריאל, וידמה כאחד מהם, ויען המלאך ויאמר: אם על המלך טוב, יביאו אבן שוהם וגחלת אש וישימו אותם לפני הילד, והיה אם ישלח ידו אל השוהם, דע כי מחכמה עשה זאת ונהרגהו, ואם על הגחלת ישים ידו, דע כי לא מחכמה עשה זאת ונחיהו (ויש אומרים שהיה זה יתרו שייעץ כך לפרעה). ויטב הדבר בעיני המלך והשרים, ויעש המלך כדבר המלאך, ויביאהו לו את השוהם ואת הגחלת, ויקח המלאך ידו אל הגחלת ותדבק הגחלת באצבעו, וישאה אל פיו ותבער קצות שפתיו ושפת לשונו, ונעשה כבוד פה וכבוד לשון, ויחדלו המלך והשרים מהמית את הילד. (ילקו"ש רמז קס"ו)

ולכאורה קשה, הרי כשאדם נוגע במשהו חם מאוד, מיד הוא נרתע לאחוריו אפילו בלי לחשוב מחמת הרפלקס, וכן גם תינוק קטן, וא"כ היאך משה רבינו לקח את הגחלת הרותחת והכניסה לתוך פיו?

כתב על כך השפתי כהן מגורי האר"י הקדוש: "שמעתי כי לפי שכאשר משתה בת פרעה את משה מן היאור והביאה לו מיינקת נכרית כדי להאכילו, אף שהיה נשמט מלינוק, עדיין ניסו להכניס לו חלב לתוך פיו, לכן באה הגחלת לטהר את פיו (כמו הגעלה וליבון) מאותו חלב טמא אשר נגע בשפתיו ובפיו, ואולי בשל העובדה שנכוו פיו ולשונו נאמר כי היה "כבוד פה וכבוד לשון".

נושא בעול עם חברו

וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה (ב, יא)

הכתוב בא לומר לנו שבימים ההם גדל משה, ועלה מעלה מעלה עד שפרעה העמידו לשר בארמונו, והיה בן שנים עשרה שנה, והיה חביב ואהוב בעיני כולם, ובפרט בעיני בתיה בת פרעה, שהיה לה כבן יחיד, ולא גרעה ממנו עין. (ילקוט מעם לועז)

וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיְרֵא בְּסַבְלֹתָם... (ב, יא)

נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם. (רש"י)

'וירא בסבלותם', מהו וירא? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר: חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם. שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם. ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, ומשוי זקן על בחור, ומשוי בחור על זקן, והיה מניח דרגון (טכסיסי מלכות) שלו והולך, ומיישב להם סבלותיהם, ועושה כאלו מסייע לפרעה. אמר הקב"ה: אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל, ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים, ואדבר עמך, הדא הוא דכתיב 'וירא ה' כי סר לראות', ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך: 'ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה'. (ש"ר א, כז)

משה רבינו ע"ה, לא רק שהיה מוכן לוותר על החיים הטובים כנסיך בארמון המלוכה, אלא אף הטה את שכמו לסבול את סבל בני ישראל עמו, ונשא עמם בעול. ובסופו של דבר בעקבות מעשיו למען עם ישראל, פרעה רצה להרגו ומשה ברח למדין ו"הפסיד" חי פאר והדר.

ואם לכאורה נראה שמשה רבינו הפסיד בכך שעזר לאחיו המיוסרים, ההיפך הוא הנכון, שהרי כל מה שמשה רבינו ע"ה זכה להתעלות במדרגות נעלות, עד שהתורה העידה עליו "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים" (דברים לד, ט), היה זה מפני שנשא בצרתם של בני"י. משה רבינו לא דאג לטובת עצמו, שהרי יכול היה לחיות כבן מלך אצל פרעה, עם כל טובות ההנאה המתלוות לזה, אבל שכלו הזך ולבו הטהור לא נתנו לו לעשות זאת, אלא אדרבה מסר את עצמו באמת ובתמים עבור טובת הכלל, להיות חלק מהם לתת להם כתף ולהרגיש את צערם.

האדם חי בטעות וחושב שאם הוא ידאג ויעזור לחבירו, ברוחניות או בגשמיות, יפסיד מזמנו ויחסיר ממדרגתו, אבל למעשה מי שמוסר עצמו עבור השני, הוא למעשה אינו רק מוסר אלא בעיקר מקבל.

לרבי פרידא היה תלמיד שהיה צריך ללמד אותו ארבע מאות פעם כל דבר, עד שהיה מבין. יום אחד באמצע הלימוד, ביקשו את רבי פרידא להתעסק בדבר מעוה, ואמר להם שיעשה זאת כשיסיים ללמוד עם אותו תלמיד. חזר אותו ארבע מאות פעם, ועדיין לא הבין, שאל אותו הרב מה קרה היום שאינך מבין? אמר לו התלמיד: כאשר קראו לרב, מאותו רגע הסחתי את דעתי מהלימוד, שמא עכשיו הרב יפסיק ללמוד אתי וייעצא. אמר לו רבי פרידא: עכשיו תן דעתך ונלמד שוב, ולמדו שוב עוד ארבע מאות פעם, עד שלבסוף התלמיד הבין. יצאה בת קול מן השמים ואמרה לרבי פרידא: מה אתה מעדיף בשכרך, או שיוסיפו לך עוד ארבע מאות שנה, או שתזכה אתה וכל דורך לעוה"ב? בחר רבי פרידא באפשרות השנייה שיזכו הוא וכל בני דורו לעוה"ב, אמר להן הקב"ה תנו לו גם זו וגם זו. (עירובין נד:)

הנה לנו אדם גדול שלא דואג רק לעצמו, כי לשבת ללמוד עם תלמיד כזה קשה הבנה, שבקושי מבין סברא פשוטה, לכאורה מה זה יכול להוסיף לרבי פרידא? לנו זה נראה כבזבוז זמנו היקר של גדול הדור, אבל רבי פרידא לא רק שלא הפסיד כלום אלא שאף הרוויח לחיות

סימן פרשת שמות לבנים

וללמוד תורה עוד ארבע מאות שנה נוספות. ורואים כאן גם עוד נקודה נפלאה, שכשרבי פרידא בחר שהוא ובני דורו יזכו לעוה"ב, שגם זה מהדאגה לאחרים, אומר הקב"ה תנו לו גם זו וגם זו, כי כאשר דואגים לאחר לא רק שלא מפסידים אלא גם מרוויחים.

ויסוד זה שכאשר מוותרים ועוזרים ומסייעים לשני לא מפסידים, רואים אף בימינו :

באחד ממפעלי ההיי טק המוצלחים, היה צורך במזכירה שהיא גם מנהלת חשבונות, והיו מוכנים לשלם משכורת גבוהה במיוחד. בחדר ההמתנה לראיון העבודה היו שתי נשים, האחת אשת אברך אם לשישה ילדים, והשנייה היתה בחורה צעירה מוכשרת במיוחד. הראשונה נכנסה לראיון, שם דיברו אתה קצרות ואמרו לה שהם צריכים לבדוק מועמדות נוספות, ואם יבחרו בה יודיעו לה.

אח"כ נכנסה הבחורה הצעירה, והמנהלים שמאוד התרשמו מכישוריה, אמרו לה בו במקום שהיא התקבלה לעבודה, ומבחינתם היא יכולה להתחיל כבר ממחר בבוקר. להפתעתם הבחורה אמרה שהיא מוותרת על המשרה לטובת אשת האברך שהיתה כאן קודם, שהרי עליה לפרנס משפחה גדולה וצריכה מאוד את המשרה הזו, ואילו היא יכולה להסתדר בכל מקום אחר.

בעל המפעל מאוד התפעל ממדותיה האציליות של אותה בחורה וסיפר לאשתו, האשה התפעלה גם היא, התקשרה אליה והציעה לה לפגוש את בנה שהוא בחור חמד משיבה ידועה. הבחורה הסכימה להיפגש עמו, ובסופו של דבר הם התחתנו והיא הפכה להיות כלתו של בעל המפעל, ואח"כ גם זכתה להיות אחת מחברי ההנהלה.

הרי שע"י שנשאה בעול עם אותה אשה הזקוקה לפרנס את בני ביתה, לא הפסידה מאומה, ולא רק זה אלא שאף הרוויחה וזכתה להקים בית נאמן וגם זכתה לתפקיד הרבה יותר חשוב ממה שהוצע לה בתחילה.

אחד מקנייני התורה הוא: 'נושא בעול עם חבירו' (אבות ו, ו), הן בגשמיות והן ברוחניות, וכתב רבינו יונה (שעי"ת ג, יג): חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו אם דל ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר (מיכה ו) 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד'. וידוע מה שציווה הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל לבניו: "דעו לכם שלא נולדתם בשביל עצמכם, אלא כדי לשרת את בניו של הקב"ה" (מנחת שלום).

והשאלה המתבקשת היא, כיצד אפשר לדרוש מאדם בשר ודם, שמילדותו ועד זקנותו חושב בעיקר על עצמו וטובתו שלו, לצאת אל הזולת, להרגיש את השני ולחוש את תחושותיו?

אפשר ליישב עפ"י המדרש: מעשה שהיה בימי שלמה מלך ישראל, יום אחד נכנס אשמדאי מלך השדים ואמר לו: אתה הוא שכתוב עליך ויחכם מכל האדם? אמר לו שלמה: כך הבטיחני הקדוש ברוך הוא, אמר לו אשמדאי: אם תרצה אני מראה לך דבר שלא ראית מימך לעולם, אמר לו הן. מיד הושיט ידו בארץ תבל, והוציא ממנה איש בעל שני ראשים וארבע עיניים, מיד נודעזע ונבהל שלמה.

שאל אותו המלך שלמה בן מי אתה? אמר לו מבני אדם אני מתולדות קין. אמר לו היכן מקום מושבכם? אמר לו: בארץ תבל, אמר לו שלמה: אם תחפוץ נחזיר אותך למקומך, אמר להם עשו לי טובתכם ותחזירוני למקומי. מיד קרא המלך לאשמדאי ואמר לו לך ותחזיר אותו למקומו, אמר לו איני יכול להחזירו למקומו לעולם. כיון שראה כך נשא אשה והוליד ממנה שבעה בנים, ששה מהם בדמות האם, ואחד בדמות האב שהיו לו שני ראשים, והיה חורש וקוצר ונעשה עשיר גדול מעשירי עולם.

לאחר זמן מת האיש ההוא והניח ירושה גדולה לבניו, השישה אומרים: אנו שבעה לחלק ממון אבינו, ואילו זה שיש לו שני ראשים אומר: אנו שמונה ועלי ליטול מן הירושה שני חלקים. הלכו כולם אצל שלמה המלך

ואמרו לו: אדונינו המלך אנו שבעה, ואחינו בעל שני ראשים אומר שאנו שמונה ורוצה לחלק ממון אבינו לשמונה חלקים, ליטול שני חלקים. אמר להם שלמה: לבוקר משפט. בבוקר שלח וקיבץ כל הסנהדרין ואמר: הביאו לפני האיש ההוא בעל שני הראשים, מיד הביאוהו לפניו ויאמר להם: ראו שאם יודע זה הראש מה שאני עושה לזה השני, אחד הוא, ואם לאו הם שנים. אמר שלמה: הביאו מים חמים, והביאו מים חמים, והמלך שלמה שפך מהם על אחד הראשים. צרחו שני הראשים ואמרו: אדוני המלך אנו מתים, אחד אנו ולא שנים... כיון שראו ישראל את משפט המלך תמהו ורעדו ופחדו כולם ממנו, לכך נאמר ויחכם מכל האדם. (אוצר המדרשים, מובא גם בשיט"מ מנחות לז. אות ח')

עפ"י מעשה זה אפשר להבין היאך אפשר לדרוש מהאדם להיות נושא בעול עם חבריו ולחוש את תחושותיו, שהרי כלל עם ישראל דומה לאותו אדם עם גוף אחד ושני ראשים, שעם ישראל כולו אינו אלא שורש אחד עם נשמה אחת אבל עם מליוני גופים מחולקים, וכמו שכשכואב לאחד מאברי הגוף, כל הגוף סובל, כך גם כשיהודי אחד סובל, כולם מצטערים.

וַיְרֵא אִישׁ מִצְרִי מִפֶּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֶחָיו (ב, יא)

פרעה הרשע העמיד נוגשים ושוטרים. השוטרים היו מבני ישראל, שכל אחד מהם פקד על עשרה יהודים. והנוגשים היו מצריים, וכל אחד מהם פקד על עשרה שוטרים. וכשבני ישראל לא עשו מלאכתם בשלימות, היו הנוגשים נזופים בשוטרים ומלקים אותם. ובכל יום היו הנוגשים הולכים אל בתי השוטרים לפנות בוקר ומעירים אותם וקוראים להם שיבואו לעבודה.

פעם אחת הגיע נוגש מצרי לבית שוטר ששמו היה דתן. וראה שם את אשתו של דתן ושמה היה שלומית בת דברי משבט דן, והיא היתה נאה מאוד ופטפטנית, והנוגש המצרי חשק בה. כאשר דתן הלך לעבודתו והיה בשדה, חזר המצרי לבית דתן והתייחד עם אשתו של דתן לעבירה {והיא נתעברה מכך וילדה את בן המצרי שקילל את השם ויקרא

כד, יז). אח"כ כאשר דתן חזר לביתו ראה את המצרי יוצא משם, והבין מה שנעשה. המצרי לא רצה שידוע הדבר והחל להכות את דתן כדי להורגו.

משה רבינו עבר שם, וראה את המצרי מכה את דתן, וראה גם ברוח הקודש כל מה שנעשה, והבין שהמצרי רוצה להרוג אותו. "ויפן כה וכה ויִרָא כִּי אֵין אִישׁ", משה חקר עד סוף כל הדורות וראה ברוח הקודש שאף אדם טוב אינו עתיד לצאת ממנו, ולכן: "וַיִּדְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל".

ואע"פ שמשה יצא מהארמון בלי חרב ושום נשק, הוא הרג את המצרי במכה חזקה על ראשו והמצרי מת מיד, ויש אומרים שאמר שם המפורש והרגו. (ילקוט מעם לועז)

וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנַי וְהִנֵּה שְׁנֵי אַנְשִׁים עֹבְרִים נָצִים וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לְמָה תִּפְּהָ רַעְדָּ (ב, יג)

משה רבינו יצא שוב לראות מה קורה בעולם, וראה שני אנשים ניצים, והם היו דתן ואבירם, שהיו רשעים וכל הזמן מתקוטטים זה עם זה. ועכשיו הרים האחד את ידו להכות את חברו. "וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לְמָה תִּפְּהָ רַעְדָּ", כתב רש"י: "אע"פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד", ומקורו מהגמרא (סנהדרין נח:), וכן פסק השו"ע (ח"מ תכ, א) וכתב הבית יוסף (ח"מ סימן ל"ד) בשם המרדכי שמי שהגביה ידו על חברו נקרא רשע, ופסול לעדות.

ולכאורה קשה, למה החמירה כל כך התורה במי שהגביה ידו על חברו שנקרא רשע, והלא נאמר בגמרא (קידושין מ.) מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ואולי אפשר לתרץ על פי מה שכתוב שם בהמשך הגמרא: ואלא מה אני מקיים 'הנני מביא אל העם הזה רעה רעה פרי מחשבותם', מחשבה שעושה פרי הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, מחשבה שאין בה פרי אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. וכאן המרים יד על חברו, אף על פי שלא הכהו, הרי זה בגדר מחשבה העושה פרי, כיון שבזה גורם לחבירו לשנוא אותו, ויכול גם לגרום לעוד עבירות חמורות, כגון לשון הרע רכילות, ומחלוקת. (חשו"ק חמד סנהדרין נח:)

כתב הפלא יועץ (אהבת איש ואשה), שגם אם אדם נשא אשה שהיא עוברת על דעתו ומכעיסתו, ישמור רוחו לבל יכעס עליה, ואין צריך לומר שלא לבזותה ולקללה ולהכותה, חלילה וחס, כי זה מנהג בורים, ריקים ופוחזים, ונפשו הוא חובל, רק בפה רך וחיך מתוק יוכיחנה.

צרכי אחד נחמד בט אחד, נשא לאשה את פטמה בת פטמה. הוא היה ג'נ'טלמן והצלה את אשתו הטרייה על צעלה רתומה לסוסו האהוב מוסטפה, וכך הט נסעו לירח הדבש... לאחר כמה דקות של נסיעה, הסוס הלך אל צד הדרך, נעצר והחל לאכול ברצפתנות מצעי הדרך. אחד כצס, ירד מהצעלה, קרב אל מוסטפה הסוס, אמר לו: "זו פסלה ראונה" והנחית עליו סטירת לחי מצצצצת... אחד חזר לצעלה, תפס את המושכות, אמר דיו, ומוסטפה המשיך ללכת בחוסר רצון.

לאחר חמש דקות, הלמן שאחד היה שקוצ ביטחה פיילוסופית עם פטמה, הט הרגישו שהצעלה שוב נעצרת. אחד הביט על סוסו הרצב וראה שהוא שוב נעצר להתרצנות בצד הדרך. אחד כצס, ירד מהצעלה, קרב אל מוסטפה הסוס, אמר לו: "זו פסלה שנייה" ושוב הנחית עליו סטירת לחי מצצצצת... אחד חזר לצעלה, תפס את המושכות, אמר דיו, ומוסטפה המשיך ללכת בחוסר רצון. לאחר שבצ דקות כאשר פטמה המשיכה לדבר עם אחד, עצב את צינוו כדי להקשיב לאשתו ביתר ריכוז ולט נחר בקול'י קול'ות, פטמה הרגישו שהצעלה שוב נעצרה. היא הצירה את אחד, הוא כצס, ירד מהצעלה, קרב אל מוסטפה הסוס, אמר לו: "זו פסלה שלישית", הוציא אחד אקדח תשע מיילימטר חצי אוטומט, כיוון על הסוס מוסטפה היקר, וירה בו צרור... (ומוסטפה זייל מת! שיהיה בריא)

פטמה צעקה על אחד בהיסטריה: אחד יא מ'נ'ון... מה צעית? עכשיו אין לנו נהג... מי יקח אותנו לירח הדבש? איפה השכל שאין לך... אחד כצס, עלה לצעלה, קרב אל פטמה אשתו, אמר לה: "זו פסלה ראונה" והנחית עליה סטירת לחי מצצצצת...

סימן פרשת שמות לבנים

• *אילו פגע אדם חמוס מח, מה הוא נותן לאתו אתנה ליום ההולדת, אמר להם: "רכבות". התפלאו השומעים ואלו: אולי כוונתם לפרחים, רכבות? לא, רק כאבות."*

בוקר אחד הגיע מורה לכיתתו ומצא את התלמידים צועקים האחד על השני ומעליבים זה את זה. כאשר המחומה קצת נרגעה, הוא ניגש ללוח לקח גיר, צייר קו באורך של חצי מטר ואז שאל את התלמידים: איך אפשר להקטין את הקו שעל הלוח? התלמידים החלו להציע הצעות. אחד אמר: תמחק מעט מכל קצה והוא יתקצר, שני אמר: תקפל אותו לשניים, אחר אמר תסתיר אותו.... ואז צייר המורה קו נוסף מעל הקו הקיים רק שהוא היה קצת יותר ארוך. ואז פנה אליהם ואמר: "עכשיו בלי לגעת בקו הקיים הקטנתי אותו, הוא קטן יותר מחברו, ואתם ילדים, בתחילת השיעור העלבתם אחד את השני והתנצחתם בינכם מי יותר גדול. תזכרו, כדי להקטין את חברך, לא צריך להעליב אותו, ולעשות אותו קטן, אלא פשוט תגדיל את עצמך.

לא פעם אנו רוצים להתקדם בעבודה, בקהילה, ואפילו בבית שלנו. לפעמים כדי להשיג את המטרה אנו רומסים את האחר, ומטפסים עליו כדי להיות מעליו. אם אתה רוצה באמת לגדול, לעמוח, ולהרים את עצמך מעלה, אל תוריד את חברך, אל תפגע בו ותשפיל אותו, אל תקטין אותו, אלא, תגדיל אתה את עצמך.

מעלת הוותרנות

על מה ולמה אנשים מתווכחים, רבים, מתקוטטים, פוגעים, נפגעים מגדפים כועסים ושונאים האחד את השני? בד"כ הכל מתחיל מחוסר הבנה או מדבר קטן וטיפשי, אבל אם לא מוותרים, אותו דבר קטן הולך ומתגלגל כמו כדור שלג, עד שלבסוף נהיה גדול, פוגע וכואב.

היה זה סכסוך דשן, עסיסי, ססגוני, המפכה בכל פעם מחדש חידושים והמצאות נאצות גידופים וחרמות, על שלל הגוונים והצבעים.

הכל התחיל מכך שלרבקה ניצני אם לחמש בנות ואשה לבעל אברך, היה נדמה בוקר אחד, ששכנתה שרה'לה שפיץ אם לשבעה – מן הקומה הראשונה – מלגלת על אופן לבושה. ניצני שמעה בחצי אוזן בצאתה מחדר המדרגות את המשפט הבא היוצא מפיה של גב' שפיץ: "אוף, היא פשוט נראית נורא, אין לה שום מושג כיצד להתלבש...". דלת ביתם של השפיצים היתה פתוחה, והיא אף שמעה את קול צחוקן המתגלגל של הגב' שפיץ ובנותיה.

ניצני היתה בטוחה שלגלוג הביקורת הזו מופנה אליה. הבעירה הפנימית שהתחילה מניצוץ של כעס קטן, הפכה מהר מאד לאש יוקדת, ללבה רותחת ולממטרים של אש וגופרית. סדום נראתה כמו גזיה של פיקניק, ביחס לנעשה בקירבה.

רבקה ניצני מצאה לעצמה הזדמנות לעקוץ את שרה'לה שפיץ, בפורום לא מבוטל של שכנות, כשהפעם היא מתמקדת בעובדה הפרוזאית שגב' שפיץ היא פשוט חסרת אחריות, בכל הקשור לעובדה שבניה הקטנים רוכבים כטייסי קרב על אופניהם ברחוב. השובבים הללו, יש לדעת, כבר גרמו לתאונה אחת או שתיים שהסתיימו בנס. "אין לה מושג בחינוך לשפיצית הזו", סיכמה ניצני.

סימן פרשת שמות לבנים

נו, כשגב' שפיץ שמעה את הביקורת הנוקבת על יכולותיה העלובות בחינוך, היא אגרה מידע מודיעיני לא מבוטל על הנעשה בחדרי חדרים אצל הניצנים, והפיצה ברחוב: "מה לעשות, ניצני לא מקפידה מספיק על צניעותן של בנותיה, וזה כבר לא משחק, כי סוף סוף מגיע תאריך השידוכין ועם כל הכאב שבדבר...".

ניצני השיבה מלחמה שערה. וכהרגלן של מלחמות, לעיתים יורים לכל כוון, ללא מעצורים.

הפינג-פונג הזה נמשך שבע שנים רצופות. זו מעליבה, וזו מחזירה. זו מנאצת וזו מחרפת. הנסיונות של בעליהן של שתי הניצות להרגיע את הרוחות, ולהשיב את כלי הנשק למחסנים עלו בתוהו. רוח הקרב נשבה אימתנית ויוקדת.

כטוב ליבן ביין – המחלוקת, נכנסו גם ילדיהן של האויבות הוותיקות לכבשן האש, ומכאן ואילך נולדו לאוויר העולם כמה קטטות מביכות, שלא הוסיפו כבוד לעיר לשכונה ולמשפחות.

גיצי השנאה יקדו מעיניהן, בכל פעם שהן נזכרו זו בזו. הרבניות משכנות השלום, אמרו נואש, ואפילו הרבנים שפיץ וניצני כבר הרימו דגל לבן. במידה מסוימת לאחר שכולם התייאשו, הפך סכסוך השכנות הזה למין הווי שכונתי עממי ומצחיק, שלולא הגיהנום שיוורשים מדברי לשון הרע לסוגיו, זה יכול היה להיות פסטיבל שובבני שופע הומור חייכני, כמו בדיחותיו הנבובות של בעל המכולת איציק פיטוסי, שמדלת אמותיו של מכולתו, פרץ המידע העדכני לסמטאות השכונה.

כעבור שבע שנים ושלושה חודשים הגיע שושנה ניצני, הבת הבכורה של רבקה, לפירקה. ובמזל טוב התחילו שידוכין, עוד קצת מזל טוב, עשו וורט, אחר כך הרבה מזל טוב, אירוסין, ובעוד חודש וחצי ים של מזל טוב – חתונה.

סימן פרשת שמות לבנים

בדיוק כשניצה פיטוסי אשתו של המכולתניק איציק, קיבלה את ההזמנה של משפ' ניצני מידי הדוור, היא חשה כי מן השמים מצפים ממנה לעשות צעד מתבקש. להשכין שלום בין שתי השכנות. זה נראה בלתי אפשרי, אבל גברת פיטוסי האמינה שהפעם המפתח בידיה.

והנה, בשעה 1:15 בצהריים נכנסה גב' ניצני למכולת למסע קניות קצר של מוצרי חלב. ליד המקרר הפתוח ניצבה גב' פיטוסי ופתחה בנאום חוצב להבות.

"רבקה'ה יקירה שלי, אני כל כך שמחה שאת מחתנת את בתך בכורתך. מזל טוב. אבל אינני מצליחה להבין אותך. שושנה שלך ספגה במשך שבע שנים את כל העלבונות והרוע של הריב עם שפיץ, את הלשון הרע, הנקמות, הריכולים. ממש נורא. אני ממש חרדה לילדה שלך. היא עלולה לחשוב שכך מתנהלים חיי שכנות, ואת מה שאת ושפיץ עושות אחת לשניה, היא עלולה לעשות לשכנותיה, ואוי אוי, איזה חיים יהיו לה. עשי לי טובה רבקה'ה תתפייסי איתה ותזמיני את שרה'ה שפיץ לחתונה, ועושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל המכולת של בעלי, ועל כל השכונה ואמרו אמן".

התמימות, השנינות והחביבות של ניצה פיטוסי עשו את שלהן. גם החשש שמא בתה שושנה תהפוך אף היא לשכנה נרגנת – פעל את פעולתו, כי דברים היוצאים מן הלב, נכנסים ללב. "ואולי באמת נכשלת בחינוך", הרהרה בלבה.

רבקה ניצני אזרה אומץ ובשעה עשר בלילה דפקה על דלת משפחת שפיץ עם הזמנה ביד.

שפיץ פתחה את הדלת והביטה בשכנתה בעיניים קפואות מבע.

שפיץ: כן ניצני.

סימן פרשת שמות לבנים

ניצני: שרה'לה די. אני מבקשת את סליחתך. באתי לשים קץ לסכסוך המכוער בינינו. אני מבקשת שתבואי לחתונת בתי שושנה בבקשה.

שפיץ פתחה את המעטפה, קצת נרגשת, קצת מופתעת, אבל בהחלט רוצה שלום.

שפיץ: מצטערת, הייתי מאד רוצה לבוא, אבל בדיוק באותו יום, בלילה, עלי לעבור בדיקה רפואית C.T.

ניצני: אז תדחי אותה, אנא, עשינו המון חילול השם במשך שבע שנים, יהיה זה קידוש השם אם תגיעי, ונפתח דף חדש של יחסי שכנות ואחוזה לעיני חברותינו. נתקן את אשר קלקלנו. זו הזדמנות פז, התחננה ניצני.

גב' שפיץ בעיניים רכות ומבינות הביטה בשכנתה המתרצה ואמרה: זה בלתי אפשרי, האמיני לי. זו בדיקה מקיפה שאיננה סובלת דיחוי... אולי תשנו את תאריך החתונה, או תקדימו, או תאחרו... אז אוכל להגיע בקלות...

"אינני מוכנה לשנות את תאריך החתונה", התעקשה הכלה הצעירה "ועוד בשביל השפיצית הזו... מה היא חושבת לעצמה, היא שכנה איומה ונוראה. שבע שנים של גיהנום סבלנו ממנה... איך היא מעזה בכלל לבקש להזיז את תאריך החתונה, חוצפנית, פשוט שכנה חוצפנית. בשום פנים ואופן".

"שושנה, אני מתחננת בפניך, אם לא בשביל השכנה אז בשביל השכינה. יש לנו הזדמנות מופלאה, ביום חתונתך לסיים את המריבה האיומה עם גב' שפיץ, תעשי כבוד לאמא..."

"בסדר... בסדר אמא".

הפלא ופלא גם החתן החביב אבריימ'לה בלוך, נעתר לבקשה המיוחדת.

משפחת ניצני דחתה את יום חתונתה של שושנה בשלושה ימים, ושלחה הזמנות חדשות, תוך התנצלות בפני בעל האולם. מה לא עושים בשביל שלום.

חשוב ונכון לציין, שתאריך הנישואין המקורי של שושנה באולם "גני ורסאי" בירושלים, היה בדיוק ביום הטרגי בו התמוטטה הריצפה תחת רגלי הרוקדים. 25 אורחים נהרגו, ועוד כ- 100 נפצעו. הדחייה הצילה ממות.

"אמרתי לך בתי, אם לא למען השכנה, למען השכינה".

ויודעי דבר מספרים שהגברות ניצני ושפיץ רקדו שמחות וחבוקות בערב החתונה ללא הפסק, שימחו את הכלה, ובעיקר שימחו את עצמן, כי גדול השלום.

אחרי שהתפזרו האורחים ישבו שתי השכנות המפויסות, וניצני החליטה לספר על ראשית עלבונה הגדול משכנתה. "דלת ביתך היתה פתוחה, ובדיוק יצאתי החוצה לחדר-המדרגות. והנה אני שומעת אותך אומרת למישהי: "אוף היא פשוט נראית נורא, אין לה מושג כיצד להתלבש". מכאן התחילה המריבה האיומה בינינו. כל כך נעלבתי ממך... מה פתאום את עסוקה באופן לבושי?

גב' שפיץ פרצה בצחוק: "אוי, אני לא מאמינה למשמע אוזני. אני זוכרת היטב את אותו בוקר. בתי הקטנה שולמית אחזה בידיה את בובתה הישנה והמרוטה, ושאלה, אמא נכון הבובה לבושה יפה ומה השבתי לה: "אוף! היא פשוט נראית נורא, אין לה שום מושג כיצד להתלבש".

בסוף אותו שבוע נתלו עשרות מודעות קטנות בחדרי המדרגות בבנייני השכונה: נפתח שיעור לנשים בבית משפחת שפיץ על הנושא: "מילים תמימות שלפעמים פוגעות". לפחות 50 נשים הגיעו, ושמעו ממקור ראשון את הניצוץ הניבזי של סיכסוך השכנות המפורסם, שהסתיים בנס. (הרב קובי לוי)

• כל מריבה מתחילה מאיזו שטות או אי הבנה. איזהו חכם? הרואה את הנולד, זה שכבר בהתחלה רואה מה עתיד לצאת מאותה מריבה קטנה וטיפשית, מוחל על כבודו ומוותר.

בין העיירות קראקוב לזלאטצ'וב ברוסיה הלבנה היתה דרך סלולה. הדרך היתה כל כך צרה, שאם מגיעות שתי כרכרות זו מול זו, חייב עגלון אחד לרדת לשוליים כדי לתת לעגלון שמולו להמשיך לנסוע, וכשיעבור האחד, משנהו יעלה מן השוליים בחזרה לשביל, וימשיך בנסיעתו. בוקר קייצי אחד, ממש בלב הציר בין קראקוב לזלאטצ'וב נסעו זו מול זו שתי כרכרות מפוארות, ובכל אחת מהן יושב לו גנרל נפוח מגאווה וחשיבות, עטור במדליות ואותות כבוד. הן נעמדות זו מול זו, וכל עגלון מסמן לחברו "רד מהשביל, אני מוביל גנרל", "גם אני מוביל גנרל" משיב רעהו. ואז מתפתח ויכוח, שהופך לפולמוס בוער עם חילופי מילים וגידופים, כאשר גם הגנרלים מצטרפים לבוקה והמבולקה. מן הכרכרה הדרומית מתגלגל גנרל גוץ שראשו מחובר לגופו ללא צוואר, ושמו ולאדימיר מליינסקי, ומן הכרכרה הצפונית גולש לו סרגיי קלאצ'ניקוב גנרל גבה-קומה ורזה.

"אני חשוב ממך", צווח הגוץ מליינסקי, "יש לי 14 אחוזות ענקיות ויותר מ-1,000 פועלים, רד לשוליים טיפשונו!".

"נו, נו, עלוב נפש שכמוך", מלהג קלאצ'ניקוב, "אני מפקד הארמיה הכי גדולה של הצאר ניקולאי ויש לי 3,000 חיילים תחת פיקודי. אני חשוב פי מיליון ממך, הסתלק לשוליים חסר דעת".

השמנמן לא מרפה: "שוטה שכמוך, גנרלים כמוך יש כמו זבובים לצאר ניקולאי, אבל אני מעמיד לרשותו את אוצרות הזהב שלי, בלעדיהם הוא לא מסוגל להניע את המערכת הכלכלית של המדינה. כל הדיוט מבין שאני חשוב ממך, תן הוראה לעגלון שלך לרדת לשוליים ולפנות לי את הדרך תכף ומיד...!".

אמר לו קלאצ'ניקוב: "גוץ, הכסף שלך לא יועיל ביום קרב. עשרות פעמים הצלתי את המולדת בקרבות עקובים מדם, וגם חיך ניצלו בזכותי, אז תפסיק לנדנד ורד לשוליים".

יותר משלוש שעות שני התרנגולים המנופחים הללו עומדים ניצים מגדפים ומחרפים זה את זה, ועשרות עגלות תקועות להן מכל כיוון, עד שפקעה סבלנותו של איגור סכלתנוביץ', איכר פשוט, שעמד סמוך למוקד הוויכוח, והגיש לפניהם עצה הגיונית להפליא: "מדוע שתתקוטטו ונסבול כולנו מהפקק הענקי, הזמן של כולנו יקר, הנה לא הרחק מכאן עומדת לה עגלה עמוסה ביהודים חסידיים, ללא ספק יושב שם רב זקן, תנו לו להכריע מי חשוב ממי, שהוא יהיה הבורר המוסכם עליכם, ונסיים את הוויכוח הטיפשי הזה בכבוד".

"יפה מאד", אמרו שני השוטים – הגבוה והגוץ, וצעדו כתף גבוהה מכתף עד שניצבו סמוך לעגלת היהודים ותררו בעיניהם אחרי דמות של רב. בבטן העגלה הם ראו חסיד זקן שזקנו הלבן יורד לו על פי מידותיו, וביקשו ממנו לפסוק חד-משמעית, מי החשוב מבין השניים. ושוב התחילו השוטים לשבח את עצמם, זה בגבורתו העצומה ובשלל נצחונותיו בשדה הקרב, ורעהו מפאר את עושרו ורוב נכסיו. "מה שתחליט נקבל על עצמנו" הבטיחו הגנרלים.

מהנהן החסיד הישיש בראשו ימינה ושמאלה, מטה ומעלה, מביט בעיניו היוקדות בשני הערלים הגאותניים, ומזמזם ניגון חסידי מן הטיש האחרון של ארמו"רו הקדוש. לאחר זמן מה של הרהורים הוא מתחיל לדבר:

"תראו רבותי הגנרלים החשובים, אמנם איני יודע מי מכם חשוב יותר, אך זה באמת לא חשוב כי לאחר שדנתי הדק היטב בסוגיה הקשה שלפני, הגעתי למסקנה אחת חותכת, מי שירד לשוליים הוא דווקא

החכם שמביניכם, הוא יסיט כרכרתו לשוליים ויאפשר לטיפש מביניכם לעבור ולהיעלם מעבר לאופק".

שני הגרלים, הגוץ והארון פתחו בריצה לעבר כרכרותיהם והורו לעגלונים שלהם לרדת לשוליים, כדי "לאפשר לטיפש להיעלם מהר מן האופק, ויפה דקה אחת קודם". כן, הפלא ופלא שני הגרלים המנופחים ירדו לשוליים, העיר נפתח והפקק נמוג לו, והם נשארו להתווכח מי ירד קודם לכביש.

ונשאלת השאלה: האם לא עדיף להיות חכם וגם וותרן לפני הוויכוח, מאשר טיפש שחושב שהוא חכם אחרי הוויכוח? (הרב קובי לוי)

כתב המסילת ישרים (פרק די): שלמה המלך עליו השלום אומר (קהלת יב, יד): 'כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט', כי כאשר אין הקדוש ברוך הוא מניח מלשכוח כל מעשה טוב קטן כמות שהוא, כן לא יניח מלשפוט ולהוכיח כל מעשה רע קטן כמות שהוא, ולהוציא מלב הרוצים להתפתות ולחשוב שלא יעלה האדון ברוך הוא בדינו הדברים הקלים ולא יקח חשבון עליהם, אלא כלל הוא (ב"ק ג, א): כל האומר, הקדוש ברוך הוא וותרן הוא, יתותרו מעוהו. וכן אמרו: אם אומר לך יצר הרע, חטא, והקדוש ברוך הוא מוחל לך אל תשמע לו. וזה דבר פשוט ומבורר, כי הנה אל אמת ה'.

הקב"ה אינו מוכן לוותר אף על המעשה הקטן ביותר שעשה האדם, אולם מצינו בחז"ל (ר"ה יז.) שיש מציאות שהקב"ה מוחל וסולח לאדם לא רק על עבירות שעשה בשוגג אלא אף על חטאים שנעשו בפשיעה במזיד: אמר רבא: כל המעביר על מדותיו (מוותר לחבירו) מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר 'נושא עון ועובר על פשע', למי נושא עון? למי שעובר על פשע!

רב הונא בנו של רבי יהושע, נחלה ועלה רב פפא לבקרו. ראה רב פפא שהולך להסתלק מן העולם, אמר לסובבים אותו הכינו לו תכריכין. ולבסוף נתרפא רב הונא. היה רב פפא מתביש לראות את פני רב הונא.

אמר לו רב הונא: באמת, נגזר עלי למות, אך הקדוש ברוך הוא אמר: מכיון שהוא מעביר על מדותיו, גם אתם אל תדקדקו אחריו.

והנהגה זו היא בגדר של מדה כנגד מדה, שכמו שאדם מוחל וסולח על מה שעשו לו ופגעו בו, כך גם הקב"ה מוחל וסולח על מה שעשה אותו אדם.

וַיֹּאמֶר מִי שְׂמַךְ לְאִישׁ שׁוֹר וְשִׁפְט עֲלֵינוּ הֲלִהְרַגְנִי אַתָּה אֲמַר כְּאֲשֶׁר הֲרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֹן נֹדַע הַדָּבָר (ב, יד)

אמר למשה: אין אתה ראוי למשול עלינו כי אנו יותר גדולים ממך, ואם אתה מעמיד פנים שאתה בנה של בתיה בת פרעה, אנו יודעים שאתה בנה של יוכבד. האם גם אותי אתה רוצה להרוג בשם המפורש כמו שהרגת את המצרי? נספר עליך לפרעה שאתה יהודי, ושהרגת את המצרי בשם המפורש (ילקוט מעם לועז).

משה רבינו פחד והצטער צער גדול, כי ראה שיש בישראל אנשים המדברים לשון הרע.

לשון הרע דבר נורא

אֲכֹן נֹדַע הַדָּבָר (ב, יד)

דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין (בעלי לשון הרע), אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל. אכן נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך. (רש"י)

ויש להקשות: וכי עד עתה סבור היה משה רבינו ע"ה כי בני ישראל צדיקים? וכי לא ידע שהם עובדי עבודה זרה, והם שקועים במ"ט שערי טומאה? א"כ מה נתחדש לו עתה שלא ידע קודם לכן?

אפשר ליישב עפ"י החפץ חיים (שמירת הלשון ש' הזכירה פ"ב) שהביא את לשון הזוהר הקדוש: "יש רוח אחת, שעומדת על כל אותם בעלי לשון הרע, ומתי שמתעוררים בני אדם בלשון הרע, או אדם אֶחָד

שְׁמַתְעוֹרָר בְּלִשׁוֹן הָרַע, אִזּוּ מִתְעוֹרְרֶת אוֹתָהּ הַרוּחַ רְעָה הַטְּמֵאָה שְׁלֹמְעֵלָה, הַנִּקְרָאת סְכֹסוּכָא, וְהִיא שׁוֹרָה עַל אוֹתָהּ הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הַלִּשׁוֹן הָרַע, שֶׁפָּתְחוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם, וְהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה וְגוֹרְמֶת בְּזוֹ הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל לִשׁוֹן הָרַע מִנֹּת וְחָרֵב וְהָרָג בְּעוֹלָם. אוֹי לְאוֹתָם, שְׁמַעוֹרְרִים לְאוֹתוֹ צַד הָרַע, וְלֹא שׁוֹמְרִים פִּיהֶם וְלִשְׁוֹנָם וְלֹא חוֹשְׁשִׁים עַל זֶה וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁבְּהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלֹמְעֵלָה תְּלוּיָהּ הַהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלֹמְעֵלָה, בֵּין לְטוֹב בֵּין לְרָע וְכוּ', וְכֻלָּם מְקַטְרְגִים לְעוֹרֵר לְאוֹתוֹ נַחֲשׁ הַגָּדוֹל, שֶׁיְהִי מְקַטְרֵג עַל הָעוֹלָם, וְהַכֵּל בְּשִׁבִיל אוֹתָהּ הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל לִשׁוֹן הָרַע, כְּשֶׁנִּמְצְאוֹת הַהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלוֹ לְמִטָּה" (זוהר שמות רסח).

ואח"כ כתב: "כִּלְל הוּא בְּכָל הָעֲנִינִים, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וְלָכֵן כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם כּוֹבֵשׁ אֶת עַצְמוֹ וּבוֹלֵם פִּיּוֹ מִלְדָּבָר דְּבָרֵי גְנוּת עַל חֲבֵרוֹ וְלַעֲוֹרֵר מִדָּנִים עָלָיו, כֵּן לְמַעְלָה אֵין הַמְקַטְרֵג יְכוֹל לְפָתַח פִּיּוֹ לְדַבֵּר קִטְרוֹרָא. לֹא כֵן אִם נִמְצָא, חֵס וְשְׁלוֹם, דְּלִטְוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל מִלְמַטָּה, לְבַד מַה שְׁמַעוֹרֵר בְּזֶה לְמַעְלָה הַבַּעַל דְּלִטְוֹרָא עַל עַצְמוֹ קִטְרוֹרָא עֲבוּר עֲוֹנוֹתָיו, הוּא מְעוֹרֵר כֹּחַ הַקִּטְרוֹרָא עַל כֻּלָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה בָּא הַשֵּׁטֶן וּמְקַטְרֵג עַל יִשְׂרָאֵל עֲבוּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם וְתוֹבֵעַ דִּין עֲלֵיהֶם וְכַבֵּיכּוֹל מְכַרְח לְהַעֲנִישָׁם עֲבוּר זֶה, וּמִי גָרַם כֹּל זֶה הַמְסַפֵּר לִשׁוֹן הָרַע מִלְמַטָּה".

אם ישראל עושים עבירות בלא לשון הרע, נבראים מלאכים מקטרגים בלא פה, שלא יכולים לומר לשון הרע ולהלשין, אבל כאשר אומרים לשון הרע, אותם מלאכים מקבלים פה, ומקטרגים.

לפי זה מובן היטב למה התכוון משה רבינו ע"ה כשאמר "אכן נודע הדבר". אמנם הוא ידע עד כמה ירוד הוא מצבם הרוחני של בני ישראל, אך לא הבין מנין בא הקטרוג הנורא שממנו בא עליהם השיעבוד הקשה, אך כאשר ראה שיש מלשינים בעם ישראל, שמצויים ביניהם בעלי לשון הרע, הבוראים מלאכים רעים ומקיימים מקטרגים קשים, ממילא התיישבה לו התמיהה, כי הבין שהמקטרגים נוצרו ע"י דיבור של לשון הרע.

בספר 'חובות הלבבות' כתב, שהמדבר לשון הרע יוצא נקי מכל נכסיו הרוחניים ומאבדם, לעתיד לבא, ליום הדין, מראים מצוות להרבה בני אדם שלא עשו אותן המצוות, ויאמרו: "הלא לא עשינו כל זה". וישיבו להם: "אותם שספרו עליכם רע, הם עשו אלו המצוות,

סימן פרשת שמות לבנים

ונוטלים אותן מהם ונותנים לכם". וכן לרשעים מראים עברות שלא עשו, וכשיאמרו: "הלא לא עשינו", ישיבו להם: "אלו העבירות שעשו אותם כל אותם אנשים שספרתם עליהם לשון הרע, ונטלו מהם ונתוספו עליכם".

ומעשה באחד מן החכמים שספרו עליו רע, וכשנודע לו הדבר, שלח דורון לאותו שסיפר עליו, וכתב לו: אתה שלחת לי דורון מזכיותיך, ואני גמלתי לך בדורון זה ששלחתי לך.

יהודי שהיה רגיל מאוד בלשון הרע, הגיע פעם לאדמו"ר צדיק, וביקש תיקון לעוון זה. אמר לו הרב לשחוט תרנגול ולמרוט לו את הנוצות. את בשר העוף לחלק לעניים ואת הנוצות לפזר ברוח. אותו אדם עשה בדיוק מה שהרב אמר וחזר לשאול אם בזה נגמר ה"תיקון". ענה לו הרב שעכשיו רק מתחילים את התיקון. הרב ציווה עליו ללכת ולאסוף את כל הנוצות שפוזר. נבהל היהודי ושאל כיצד יכול הוא לאסוף את הנוצות שכבר התפזרו ברוח! ענה לו הרב: "נוצות שפוזרת לפני שעה אין אתה יכול לאסוף, לשון הרע של שנים אתה חושב לתקן על רגל אחת!

מכל האמור רואים אנו כמה חמור הוא עוון לשון הרע, אשר מעורר את השטן לקטרג על עם ישראל, וכמה מפסיד מי שנכשל בזה. הדרך להינצל מזה העוון היא ע"י לימוד הלכות שמירת הלשון, וספרי המוסר המעוררים על זה, וכאשר יעסוק האדם בזה תהיה לו מודעות, וילמד להיזהר מלספר ומלשמוע לשון הרע ורכילות.

• דתן ואבירם 'נאה דורשים ונאה מקיימים', והם אכן הלכו לפרעה והלשינו על משה רבינו. הם אמרו לו: אדם זה שאתה ובתיה בתך מגדלים בביתך כבן, מבזה את מלכותך, הוא עוזר ומסייע לאויביך, וראינו אותו הורג איש מצרי.

אין יאוש בעולם כלל

וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגַּ אֶת מֹשֶׁה (ב, טו)

וישמע פרעה, שעמדו דתן ואבירם והלשינו עליו. ויבקש להרג את משה, שלח פרעה והביאו סִיף שאין כמותה, ונתנו עשר פעמים על צווארו ונעשה צווארו של משה כעמוד השן (כמו אבן שיש) ולא הזיקתו, שנאמר (שיר השירים ז, ה) 'צִוְאָרְךָ כְּמִגְדַל הַשֵּׁן'. ויברח משה מפני פרעה, אמר רבי ינאי וכי אפשר לבשר ודם לברח מפני המלכות, אלא בשעה שתפסו את משה וחייבוהו להתיז את ראשו, ירד מלאך מן השמים ונדמה להם בדמות משה ותפשו את המלאך וברח משה. (ש"ר א, לב)

אמרו חז"ל: "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים" (ברכות י.).

מסופר על אדם אחד, שהשתתף בשיעור של רב מפורסם, ופנה אליו לאחר השיעור, וביקש ממנו שישוחח עם חברו שהוא חילוני גמור, ואולי יוכל הרב להשפיע עליו להתחזק ברוחניות. נאות לכך הרב, ופתח עמו בשיחה. כבר בתחילה טען החבר: "מי אמר שיש אלקים?"

ענה לו הרב: אוכיח לך, המדרש מספר, שמשה רבינו גדל בבית פרעה, וכשראה איש מצרי מכה יהודי, הרג את המצרי. כשנתגלה הדבר, גזר פרעה להורגו. הביאוהו לפני הממונה להריגה, והרים אליו את החרב כדי לערוף את צווארו, והנה נעשה נס, צווארו של משה הפך לשיש, וכך ניצל משה ממוות לחיים על ידי הנס שעשה לו אלקים מעל דרך הטבע. הנה ראייה שיש בורא לעולם!

גיחך האיש ואמר: זו הראייה של הרב שיש אלקים?! אני בכלל לא מאמין שספור זה אמיתי, ציפיתי שהרב יביא ראיה משכנעת יותר.

סימן פרשת שמות לבנים

השיב הרב הלא זה מדרש מפורש מחכמינו ז"ל... דברי חז"ל הם תורה, והתורה כולה אמת. בורא עולם בכוחו לחולל נסים, וזה מה שארע למשה רבינו שניצל מחרב פרעה, ועל פי זה אמרו חז"ל אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל יתייאש מן הרחמים. אך דברי הרב לא הצליחו להשפיע על החבר שהלך לדרכו.

חלפו שנתיים. והנה, נגש אותו אדם שהשתתף בשיעור אל הרב, ואמר בהתרגשות: האם הרב זוכר את חברי, שניסינו להשפיע עליו... השבוע הוא התקשר וביקש לקנות לו בדחיפות זוג תפלין. הוא עבר מהפך שלם בחייו, והתחיל לשמור תורה ומצוות...

וכך סיפר את קורות חיביו: לאחר שנפגש עם הרב הוא נסע ליפן, התחבר עם המאפייה היפנית, והדרדר לשפל המדרגה. יום אחד נשלח למשימה, וחזר כשבידו סכום כסף עצום. החליט האיש לא לשוב לשולחיו, ונמלט עם שללו. כעבור זמן הם עלו על עקבותיו ולכדו אותו.

מיד ערכו לו "משפט" פנימי, וגזרו עליו דין מוות על מעשה הבגידה החמור. הם הניחוהו על השולחן, כפתו את ידיו ורגליו, ואחד מהם היה ממונה על עריפת ראשו בחרב. ואז, באותה שניה נזכר האיש בסיפור שספר לו הרב על צווארו של משה שנעשה שיש, ועל כך שאפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל לו להתייאש.

בער לו, ברגעיו האחרונים, הרהר האיש בלבו ואמר: אלקים שבשמים, אם אתה קיים, תוכיח לי זאת! כעת בעודו אחוז מחשבות, פתאום שמע את קול אשתו של ראש המאפייה שצועקת ואומרת: איך אתם מעיזים להרוג אותו, הרי הוא הציל את חיי בני לפני חמש שנים כשהיתה רעידת אדמה, והוא במסירות נפש נכנס למבנה הרעוע והציל את בני מן המבנה שניה לפני שקרס...

כנראה שבעיניו של אישה יפנית, כל הישראלים דומים, והיא החליפה אותו באיזה ישראלי אחר שנקלע ליפן והציל את בנה... כך או כך, ברגע האחרון ניצל האיש ממות, והחרב שכבר היתה מונחת על צווארו, התרוממה והוא שוחרר. מיד בשובו לישראל, סיפר את קורותיו לחבירו ואמר: נסעתי ליפן, כדי לראות בחוש שיש אלקים בעולם... (אבות ישראל)

ויברח מִפְּנֵי פְרַעֲהָ... (ב, טו)

אמר רבי יהושע בן לוי נעשו כל הסנקליטין (סריסים) שהיו יושבין לפני פרעה מהם אלמין מהן חרשין מהן סומין, והיה אומר לאלמין היכן משה ולא היו מדברים, לחרשין ולא היו שומעין, לסומין ולא היו רואין. זה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות ד, יא): מי שם פה לְאָדָם, מי שם פה לפרעה שאמר בפיו הביאו את משה לבימה להרגו, 'או מי ישום אֶלֶם', מי שם הסגנים אלמים חרשים וסומין שלא הביאוך. ומי עשה עצמך פקח שתברח, 'הֲלֹא אֲנֹכִי ה', שם הייתי עמך והיום אני עומד לך. (ש"ר א, לב)

כשראה בלעם שלא נעשתה עצתו, ולא יצא הדבר לפועל לכלות את בני ישראל כפי מחשבתו הרעה אשר חשב, יצא ממצרים, והלך לניקנוס מלך אדום, עם שני בניו בניו אגיס וסמריס. בימים ההם היתה מלחמה בין כוש ובין בני קדם והם נכנעו מפני כוש, ובצאת ניקנוס להלחם בבני כוש ובבני קדם, יצא המלך ניקנוס עם צבאו למלחמה והשאיר את בלעם הקוסם ושני בניו לשמור את העיר.

בלעם הרשע יעץ לתושבי אדום למרוד במלכם ניקנוס, והם שמעו לו והמליכו אותו עליהם למלך, ואת בניו הפקיד להיות שרי צבאות בראש העם. הם הגביהו את החומות משני צידי העיר, בצד השלישי חפרו בורות מים רבים, ובצד הרביעי קיבעו נחשים ועקרבים רבים בלהטיהם, ואין יוצא ואין בא אל העיר.

כאשר ניקנוס וחייליו חזרו מהמלחמה, נשאו עיניהם וראו את חומת העיר גבוהה מאוד. אמרו: כנראה שראו בני העיר כי נתאחרנו במלחמה ויגביהו את חומת העיר ויחזיקוה לבלתי תת בוא אליהם מלכי כנען. אך כאשר קרבו אל העיר ראו את שערי העיר סגורים והם קראו לשוערים לפתוח אותם להם לבוא לעיר. מיאנו השוערים לפתוח להם במצות בלעם הקוסם ולא נתנו להם לבוא העירה. הם ערכו מלחמה בפתח השער ונפלו מחיל ניקנוס מאה ושלושים איש. ביום השני נלחמו מעבר הנהר, שלושים פרשים רוכבי סוסים ניסו לחזור אל העיר דרך הנחל והם טבעו בתוך הבורות. המלך ציווה לעשות רפסודות לעבור בס, וכן עשו, ובבואם אל מקומות הבורות היו המים מתגלגלים וטבעו ביום ההוא מאתים איש.

ביום השלישי באו מן העבר אשר שם הנחשים והצפעונים ולא יכלו להיכנס אל העיר, והרגו הנחשים מהם שבעים איש, אז חדלו מלהלחם על כוש וצרו עליה תשע שנים, אין יוצא ואין בא. בזמן המצור על כוש, ברח משה ממצרים, ובא אל מחנה ניקנוס מלך כוש, והימים אשר צר ניקנוס על כוש ט' שנים.

ומשה מצא חן בעיניהם, המלך אהבו מאוד ושם אותו לשר העבא, וישב שם ימים רבים עד שחלה המלך ניקנוס ומת. אמרו עבדיו, מה נעשה? אם נעלה העיר ירדפו אחרינו ויהרגונו, ועתה טוב לנו למות במצור מלשוב לארצנו, והחליטו יחדיו להמליך עליהם את משה למלך כי אין כמוהו בעם, ויעשו כן, ויתנו לו למשה את הגבירה אשת ניקנוס להיות לו לאשה, ויזכור משה את ברית ה' אלהיו ולא קרב אליה, וישם חרב בינו לבינה ולא חטא עמה.

ויהי ביום השלישי למולכו אמרו לו עבדיו: תן לנו עצה ודבר מה נעשה, כי זה תשע שנים שלא ראינו נשינו וטפינו ואנו מתאווים לראותם. אמר להם משה: אם תשמעו בקולי תצליחו ותשובו אל בתיכם לשלום. אמרו

סימן פרשת שמות לבנים

לו: כל אשר תצוונו נעשה. אמר להם: לכו להרים וקחו לכם מאפרוחי החסידה כל אחד ואחד מכם, וכן עשו. אמר להם: רכבו איש על סוסו, ולבשו השריונות, וקחו לכם איש כלי מלחמתו, ובואו אחרי מן הער אשר הנחשים שם, וכאשר ייצאו הנחשים השליכו אליהם את אפרוחי החסידה ויאכלום ואז נכנס ונכבש את העיר. וכן עשו, ויקרבו אל העיר ויכוה לפי חרב, וכראות בלעם בן בעור כי נלכדה העיר עינן וניחש ופרח באוויר הוא ובניו וינסו למצרים אל פרעה וישבו עמו.

כראות העם כי המלך משה הושיעם ובעצתו הטובה נתפסה העיר אהבוהו מאוד, ומשה היה ירא את ה' אלהיו, ולא סר מחוקות אבותיו אברהם יצחק ויעקב ע"ה ימין ושמאל, והימים אשר מלך משה על כוש ארבעים שנה.

ויהי היום והוא יושב על כסאו והגבירה יושבת אצלו, אמרה הגבירה לשרים: ראו המלך אשר המלכתם עליכם זה ארבעים שנה ולא קרב אלי, ועתה שימו עליכם מלך בן אדוניכם ניקנס כי לו משפט המלוכה ולא תמליכו עליכם איש נכרי. אמרו כל שרי החיילים למשה: טוב אתה בעינינו מאוד, אך כל עם המדינות יועצים להמליך עליהם בן אדוניהם, ועתה קח לך עושר ונכסים ולך מאתנו ושוב אל מקומך בשלום, ומשה הלך לארץ מדין וישב על הבאר. (אוצר המדרשים)

ולכאורה קשה, מדוע התורה לא הביאה מעשה זה? אלא שהתורה הקדושה אינה אוסף של סיפורי מעשיות. מעשים שיש בהם שורש והשפעה לדורות הבאים נכתבו בתורה, ומעשים שאינם כך לא הובאו בתורה, ואעפ"כ חז"ל הביאום משום שמכל מעשה אפשר ללמוד לקח ומוסר.

משה במדין

וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר, וַלְכֹהֵן מִדְיָן שָׁבַע בְּנוֹת וַתְּבַאֲנָה וַתִּדְלְנָה וַתְּמַלְאֲנָה אֶת הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן, וַיָּבֹאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׂוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשְׁעֵן וַיִּשְׁקֵךְ אֶת צֹאנָם (ב, טו-יז)

אמרו רבותינו: יתרו כומר לעבודת כוכבים היה וראה שאין בה ממש, והרהר לעשות תשובה וקרא לבני עירו ואמר להם: עד עכשיו הייתי משמש אתכם, מעתה זקן אני, בחרו לכם כומר אחר. עמדו ונידוהו שלא יזדקק לו אדם, ולא יעשו לו מלאכה, ולא ירעו את צאנו. יתרו ביקש מן הרועים לרעות לו את צאנו ולא הסכימו, לפיכך לקח את בנותיו לרעות צאנו. 'וַתְּבַאֲנָה וַתִּדְלְנָה', מלמד שהיו מקדימות לבוא מפני פחד הרועים. 'וַיָּבֹאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׂוּם', אפשר הוא כהן מדין והרועים מגרשים בנותיו? אלא ללמדך שנידוהו וגרשו בנותיו כאשר גרושה.

'וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשְׁעֵן', מלמד שישב להן בדיון, אמר: דרך אנשים דולים ונשים משקות, וכאן נשים דולות ואנשים משקים. ויצילן לא נאמר אלא 'וַיּוֹשִׁיעֵן', רבי יוחנן בשם ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: דבר של גילוי עריות באו לעשות עמהן, ועמד משה והושיען, נאמר כאן 'וַיּוֹשִׁיעֵן' ונאמר להלן: 'צַעֲקָה הִנְעֵרָה הַמַּאֲוֶרְסָה וַאֲיֵן מוֹשִׁיעַ לָהּ', מה להלן גילוי עריות אף כאן גילוי עריות, ורבנן אמרי מלמד שהשליכו אותן למים והוציאן משה ואין 'וַיּוֹשִׁיעֵן' אלא לשון הצלת מים שנאמר: 'הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מִים עַד נַפְשִׁי'. (ש"ר א, לב)

וַתְּבַאֲנָה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מֵהֲרַתְּנָן בַּאֲדָמָה הַזֹּאת, וַתֹּאמְרֵן אֵיךְ מִצְרֵי הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרְעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקֵךְ אֶת הַצֹּאן, וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֹתָיו וַאֲיֵן לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם, וַיּוֹאֵל מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפְרָה בְּתוּלָמֹשֶׁה (ב, יח-כא)

'ותבאן אל רעואל אביהן', זה יתרו, ולמה נקרא שמו רעואל שנעשה ריע לאל, ויאמר 'מדוע מהרתן בוא', מכאן אתה למד שכל הימים באחרונה היו באות,

ותאמרנה איש מצרי הצילנו מיד הרועים, וכי מצרי היה משה אלא לבושו מצרי והוא עברי. 'דְּלָה דְּלָה', דליה אחת דלה, והשקה את כל הצאן שהיו שם ונתברכו המים על ידו, אמר להן סימן שאתן אומרות שדלה והשקה את כל הצאן, זה מבני בניו של יעקב שעמד על הברא והבאר מתברכת בשבילו, 'למה זה עזבתן את האיש', שמא ישא אחת מכם, מיד רצתה צפורה אחריו כצפור והביאה אותו. (ש"ר א, לב)

כל יושבי מדין וסביבותיה שמעו על צפורה בת יתרו, על יופיה הרב, צניעותה ומדותיה הטובות, באו אל בית אביה בני מלכים ובני שרים כדי להתחתן אתה, ראה משה ברוח הקודש שהיא בת זוגו ושאל אותה אם תרצה להיות לו לאשה. אמר לו צפורה: מנהג יש לאבי, כל אדם שבא אלו ומבקש לשאת אותי, מוציא אותו אבא אל הגינה ואומר לו לעקור עץ אחד שנטוע שם, וכל מי שמתקרב אל העץ ונוגע בו נבלע מיד בתוך העץ.

שאל משה את צפורה: מאין לכם עץ זה? ענתה לו שעץ זה היה מקל שנברא עוד בששת ימי בראשית, הקב"ה נתנו לאדם הראשון, והוא מסרו לבניו, והם לבניהם, עד שלבסוף הגיע ליוסף בן יעקב. כשמת יוסף לקח מלך מצרים את המקל ושמר אותו בארמונו בבית גנזיו. אבי יתרו היה שר חשוב אצל פרעה, ולפני שברח ממצרים ראה את המקל ולקח אותו עמו, וכשהגענו לכאן אבי נטע אותו בגן והמקל גדל לאילן מפואר ומאז כל מי שנוגע בו מת.

משה רבינו בלי שום היסוס הלך אל הגן של יתרו, שם ראה את העץ, וסביבו בני מלכים ושרים שפוחדים להתקרב אליו. ניגש משה אל העץ, עקרו ממקומו והכניסו לבית יתרו. ראה יתרו את העץ ביד משה והבין שעליו התנבאו אצטגניני פרעה, שהוא מושיען של ישראל ועתיד לגאול אותם ממצרים. יתרו נתן למשה את צפורה בתו לאשה בשמחה, ובזכות משה נולדו ליתרו בנים, נהיה עשיר גדול והצליח בכל מעשיו. משה היה רועה צאן יתרו חותנו במקום הבנות ובזכותו התרבה הצאן, וכל רכושו של יתרו גדל מאוד.

צפורה אשת משה היתה צדקנית כמו שרה, רבקה רחל ולאה. כשנולד בנה הראשון קרא לו משה "גרשום", כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, אח"כ נולד בנם השני וקראו לו "אליעזר" (אוצר אגדות התורה)

וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה (ב, כג)

'ויהי בימים הרבים ההם', שהיה משה גר במדין,
'וימת מלך מצרים' נצטרע והיה שוחט תינוקות
ישראל ורוחץ בדמם (רש"י)

כשפרעה נעשה מצורע, אמרו לו חרטומיו, שרפואתו היחידה היא שישחט ילדים קטנים מישראל, 150 בבוקר ו - 150 בערב, ויתרחץ בדמם. פרעה הרשע והאכזר עשה זאת בלי להסס!

ועדיין לא הסתפקו המצריים בזה. הם החשיבו את הצאן לאליל, ולכן לא רצו להקריב את הצאן לעבודה זרה שלהם. ומה בכ"ז יעשה המצרי שרוצה בכל ליבו לכבד את האליל שלו בקרבן הגון לא היתה כל בעיה. לקח ילד מילדי ישראל, ושרפו באש בעודו חי, כזבח לאלוהיו. נורא נוראות! צעקות הילדים הנשרפים חיים ויללות ההורים לא עשו כל רושם על המצרי, שרצה לכבד את הע"ז שלו.

היה זה מעל כוחם של ישראל לשאת את הסבל הנורא. ואז, לאחר מאתיים ותשע שנים, כאשר הקושי התגבר מיום ליום, הם חזרו בתשובה והתפללו לה'. "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שוועתם אל האלוהים". כמו חשכת הלילה, אשר דווקא כשהחושך מתגבר ביותר, אז מפציע השחר ועולה הבוקר - כך, כאשר הגיעו ישראל למצב הקשה והנורא ביותר, אז הפציע אור הגאולה, ויצאו מעבדות לחרות עולם. השליח שבחר ה' לתפקיד יקר ונעלה זה, להיות גואלם של ישראל, הוא משה. וכעת הגיע הזמן להכינו לקראת תפקידו. (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

כח התפילה

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב (ב, כד)

"הנה זה יסוד בבריאה כולה, שאין נותנים שום דבר בלא תפילה". (רבי ירוחם הלוי ממיר זצ"ל)

בני ישראל זכו להגאל מהשעבוד הנורא רק ע"י התפילות והזעקות שצעקו לה' יתברך, ובלא תפילה לא היו נגאלים. למרות שגאולת מצריים כבר הובטחה לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, ונשבע על זה הקב"ה לאברהם ליצחק וליעקב, בכל אופן עדיין נצרכה לתפילה, כמו שאי אפשר שיצמח דבר מן הקרקע ללא גשם אעפ"י שחרשו וזרעו ועדרו בכל זאת ללא גשם לא יצמח כלום, ולא יהנה האדם מיגיעו ועמלו, כך גם אי אפשר ליהנות ממעשים טובים (ואף הבטחות ה') ללא תפילה. וכן במעשה העגל, במרגלים ובמעשה קורח - בכולם לא נושעו אלא ע"י תפילה. וכן חנה הצדקת לא נושעה ונפקדה בבנים אלא ע"י התפילה שנאמר "והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה" (שמואל א' א, י). וכן מצינו באליהו הנביא זכור לטוב שלא נענה אלא ע"י התפילה שנאמר "ענני ה' ענני" (מלכים א, יח, לו). ועוד כהנה וכהנה. הוא שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אין דבר בעולם שמתקיים ללא תפילה.

בשולחן ערוך (או"ח צח, ג) מובא שהתפילה צריכה להאמר בלשון תחנונים, שזו כל המהות של התפילה, להכניע את הלב ולהתחנן לבורא, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכג) "הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גבירתה כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו". ואם קורה שהאדם מגיע לתפילה, ואם הוא יתפלל את כל התפילה הוא יצטרך למהר ולא לכוון, וקל וחומר לא להתחנן, במקרה כזה כתב השולחן ערוך (סימן א ס"ד) שטוב מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה כי רחמנא ליבא בעי (הקב"ה רוצה את הלב).

תכלית התפילה היא רק לצורך השרשת האמונה בקרבנו שיש שליט בעולם ורק אליו פונים וממנו מבקשים והוא הכתובת היחידה ואין מי שיכול לעזור ולהושיע מבלתו. ולא ישים האדם מגמתו כשמתפלל

שתשמע תפילתו בלבד אלא שהעיקר שיאמין בליבו כי אין מי שימלא חסרונו אלא ה'. ואין עוד מלבדו ולו בלבד ראוי להתפלל. ולא שתהיה התפילה תכלית להשגת מבוקשו.

והמשגיח רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל היה רגיל לומר שיש בני אדם הטועים לחשוב שתפילה היא סגולה להנצל מהצרות והלוואי ולא היו באות הצרות, ולא היה צריך להתפלל שתחלופנה. אולם האמת היא שתפילה אינה אמצעי להמתקת הצרות אלא מטרה בפני עצמה. לפעמים בגלל שאדם לא מתפלל די הצורך באות גזירות חדשות לבקרים כדי לאלצו להתפלל יותר. והלוואי והיה מתפלל כראוי קודם לכן ולא הייתה באה הצרה לעולם כלל.

מעשה ברבי אלימלך פירר שליט"א (שהוא מומחה גדול בענייני רפואה), שהגיע אליו עשיר גדול מחו"ל, בשעה מאוחרת בלילה, וביקש מהרב שיתלווה אליו לכותל המערבי והרב הסכים, על אף השעה המאוחרת. בהגיעם למקום הקדוש הם ראו אדם פורש כפיו כלפי השמים, מתנועע בתפילתו, מעיניו זולגות דמעות לרוב וכל רגע יוצאות מפיו המילים: "ריבונו של עולם".

אמר הרב לעשיר, אם הוא זקוק לרפואה אני אדאג לו, ואם הוא זקוק לענייני פרנסה אתה תדאג לו והעשיר הסכים. שניהם ניגשו אליו והרב פירר אמר לו: האם כבודו מתפלל לה' בענייני רפואה, אני הרב פירר ואשמח לעזור לך. השיב היהודי: אני מאחל לכל עם ישראל שיהיו בריאים כמוני, ברוך ה' אני בריא. אמר העשיר: אולי כבודו במעוקה בגלל דוחק הפרנסה, חובות וכיו"ב, א"כ אני אוכל לעזור. אמר האישי: ברוך ה' לא חסר לי דבר. אז א"כ על מה אתה מתפלל בכזה רגש וכוונה? שאלו השניים.

אמר להם: אני אברך, וב"ה יש לי עשרה ילדים, והלילה זכיתי לחתן את הבן האחרון שלי. מיד לאחר החתונה באתי לכאן, כי הרגשתי צורך

גדול לבוא ולהודות לה' על כל החסד שגמלני, שזכיתי לחתן את כל הילדים שלי. אני לא צריך שתהיה לי צרה כדי להתפלל.

ויסוד זה מקורו מהגמרא (סנהדרין מד:): שדרשה על הפסוק "היערוך שועך לא בצר" (איוב לו, יט), שהאדם צריך לשווע ולהתפלל לה' לפני שבאה הצרה, כי אחרי הצרה לפעמים זה כבר יכול להיות מאוחר.

הקשה המבי"ט זצ"ל בספרו "בית אלוקים": לשם מה מתפללים וחוזרים ומתפללים בכל יום תפילות שחוזרות על עצמן, וכי זה כבוד לבוא למלך ולבקש את אותו דבר מאות ואלפי פעמים? וכי הקב"ה לא יודע את צרכיו של כל אדם? א"כ מה הצורך לבקש דברים ולהזכיר דברים שידועים לפניו? אלא ביאור הדברים כך הוא: מטרת המצוות בכלל והתפילה בפרט היא הדביקות בבורא יתברך. בבחינת "ולדבקה בו", הקשר הפנימי בין נפש היהודי לבין הקב"ה נוצר ע"י הפה והלשון, שהם כלי השכל שנתן הקב"ה לאדם להודות לו ולהללו ולעבוד אותו בהם.

וכיוון שתפילה היא דביקות בה' כל כמה שיתפלל האדם לבוראו משובח יותר. והלוואי שיתפלל האדם כל היום כולו. ולכן לתפילה אין זמן מסוים אלא מצוותה ביום ובלילה, כמו שנאמר "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלקנו בכל קוראינו אליו" (דברים ד, ז), ולפי זה מובן שאין זו הטרדה מצד האדם לבקש ולחזור על אותה תפילה במשך מאות ואף אלפי פעמים כי נחת רוח גדול יש לו להשם יתברך בזה שאין אנו מסיחים דעתנו ממנו. ואנו מגלים תלות מוחלטת בו ומשרישים יסוד זה בקרבנו שהכל ממנו יתברך. ועוד שהתפילה אינה אמצעי בשביל להשיג דברים שונים ומאווי לב אלא מטרה בפני עצמה. עבודת הלב.

ואם ישאל השואל מאחר והקב"ה ישתבח שמו יודע כל דרכי בני האדם ועלילות מצעדי גבר, ויודע טוב יותר מהאדם עצמו מה חסר לו, א"כ מה צורך בתפילת האדם על צרכיו הוא? התשובה לכך שחז"ל ואנשי הכנסת הגדולה תיקנו תפילה כדי שנקש על נפשנו תמיד כדי להרגיש שהכל מאתו יתברך, כל צרכינו מאווינו ורצוננו, אליו עינינו נשואות שימלא משאלות ליבנו. ומזכירים אנו את הקב"ה בכל צעד ושעל כמו שמצינו ביוסף הצדיק שנאמר בו "וירא

אדוניו כי ה' אתו" (בראשית טל. ג) שהיה מזכיר שם שמים בכל פעולה שעשה. ובכך היה דבוק בבוראו בכל רגע.

מסופר על מרן החפץ חיים זצ"ל שכאשר שהיו באים אליו אנשים ומבקשים שיתפלל עליהם היה עונה: אב לא אוהב שבנו שולח בקשה ע"י בן אחר, אלא מעדיף שיבוא הוא בעצמו ויבקש. והרעיון הוא אמיתי ונכון שצריכים לפנות ישר לבורא לשוחח עמו ולבקש ממנו, שהרי 'מלא כל הארץ כבודו', ומצפה ומייחל מכל אחד מבניו שישפוך את צקון לבו בתפילה ובתחינה, וע"י כך יתקרב אל ה' יתברך וממילא "קרוב ה' לכל קוראיו ולכל אשר יקראוהו באמת".

לפני שנים רבות, התגורר בכפר אחד סמוך לירושלים, יהודי כפרי, תמים ופשוט, שבעודו ילד קטן – לקחו אביו לעבודות השדה והמרעה. וכך הלך וגדל, בלי שום ידיעה בלימוד התורה, ואפילו את "פירוש המילות" של התפילה – לא ידע. ולא עוד, אלא אף את סדר התפילות של כל יום ויום, מה צריכים להתפלל ביום זה, ומה צריכים להוסיף וכו', גם זה לא ידע לחשב בעצמו. ומנהגו של אותו כפרי היה, שבכל שבוע, כשהיה עולה לירושלים למכור את יבול פרי אדמתו, היה תמיד מגיע אל אחד מרבני ירושלים דאז, והרב היה רושם לו במפורט על גבי הנייר את סדר התפילה שצריך להתפלל בכל יום ויום במשך השבוע הבא. ובלא זה לא היה הכפרי מוצא כלל את ידיו ורגליו בסדר התפילות. וכך היה נוהג הכפרי במשך שנים רבות, להתפלל על פי הסדר שהרב היה כותב לו בתוך המרשם.

פעם אחת אירע שכשהגיע הכפרי בחודש חשון אל הרב, ביקש ממנו שהרב ירשום לו את סדר התפילה למשך כמה שבועות רצופים. וזאת משום, שהדרכים מקולקלות ברפש וטיט, וחושש הוא שמא לא יוכל להגיע לירושלים, בכל שבוע כמנהגו.

הסכים הרב לבקשתו, ורשם לו את סדר התפילה לכל משך ארבעת שבועות הקרובים, כפי חפצו ורצונו. ואולם, אירע לו לאותו כפרי,

סימן פרשת שמות לבנים

שדווקא בשבוע השני נאלץ לנסוע לירושלים, לרגל הזמנה של בשר כבשים ועיזים שהזמינו ממנו הסוחרים. וכך עלה לירושלים, כשבדעתו לסור בדרך, ולבקר גם את הרב.

ואולם, כשהגיע הכפרי לירושלים, אחזה אותו תדהמה: הוא הבחין שכל חנויות היהודים סגורות, ואף רחובות היהודים שוממים לגמרי מנפש אדם. נבהל הכפרי וחשב לתומו שמא ח"ו טעה בחשבונו, והיום יום שבת. מבולבל ונפחד כולו עמד הכפרי על יד חמורו, ולא ידע מה לעשות, עד שלפתע אורו עיניו: הוא ראה יהודי שיוצא מבית הכנסת עם טלית ותפילין תחת זרועו.

כראות זאת הכפרי נרגע ונתיישבה דעתו, אם היהודי הולך עם תפילין, סימן שב"ה הוא לא חילל את יום השבת. אלא, שעדיין עמד הוא תוהה ונבוך: סוף סוף מה יום מיומיים? מדוע מושבתים כל החנויות של היהודים? הכפרי לא היסס הרבה, אלא ניגש אל היהודי שפגש, ושאלו לפשר הדבר.

הלה, מששמע את השאלה, הביט עליו בפליאה: "וכי אינך יודע הרי היום הוא יום תענית ציבור כללי! כשמוע זאת הכפרי, נשתומם מאד על הרב, שלא רשם לו את התענית בתוך "סדר התפילות" שהוא כותב לו על גבי הדף. וליבו נתמלא צער על שאכל ביום תענית ושלא התפלל את סדר התפילה של תענית ציבור.

מיד עזב הכפרי את חמורו ועגלתו בתוך השוק, ורץ אל ביתו של הרב. ואולם שם לא מצאו בביתו. על שאלתו "היכן נמצא הרב" – השיבו לו בני הבית, שהרב נמצא כבר מהבוקר בבית הכנסת.

כשמוע זאת הכפרי, רץ בבהלה רבה לכיוון בית הכנסת, ניגש ישירות אל הרב, ואמר לו בבכי: היתכן רבי, מה זאת עשית לי?

הרב לא הבין מה בדיוק רוצה ממנו הכפרי. ואולם הוא הבחין שדבר מה מעיק על ליבו ולכן החל לפייס אותו, ולומר לו: בני, האם קרה לך איזה דבר לא טוב? השיב הכפרי במרירות: הלא היום תענית ציבור, וכבוד הרב לא רשם לי את זה כלל! ומחמת זה נכשלתי גם באכילה, וגם בסדר התפילה של תענית ציבור!

כששמע הרב במה המדובר, השיב לו ואמר: "הרגע בני, אין זה יום תענית קבוע, אלא תענית על עצירת גשמים שגזרו בירושלים". ומה זה תענית על עצירת גשמים? שאל הכפרי בתמימות. הסביר לו הרב, שאם לא יורדים גשמים, ויש חשש לסכנת רעב, גוזרים תענית, ומתפללים לקב"ה שירדו גשמים.

כשמוע זאת הכפרי, זקף את שתי גבות עינו בפליאה, ושאל: וכי בשביל כך עריכים לגזור תענית ציבור כללי? שאלו הרב: מה עריכים לפי דעתך לעשות? השיבו הכפרי בפשיטות: אני, כשלא יורדים גשמים על שדותי, הנני יוצא אל השדה, נושא את עיני לשמים ואומר לה': אבא! אני זקוק לגשמים! ואז מתחילים הגשמים לרדת...

מששמע הרב דברים אלו, שיוצאים מתוך לב יהודי טהור, נרעד כולו, ואמר לו: אדרבא! לך ונסה גם כאן לעשות כן!

מיד יצא הכפרי אל חצר בית הכנסת, וכשדמעות בעינו נשא עינו השמימה ואמר: אבא! כלום יתכן הדבר, שבניך שבעיר הקודש יגוועו ח"ו ברעב הלא אתה רואה שהם זקוקים לגשמים! מיד כשיצאו מילים אלו מפיו של הכפרי, נתכסו השמים בעבים, וגשמי ברכה החלו לרדת לארץ. (אמרי יחזקאל)

עוד מטרה יש בתפילה והיא ההכנעה לבורא עולם ברוך הוא. עיקר התפילה היא שיבין היטב כי כל חייו ודרכיו וישותו עלי אדמות תלויים במי שאמר והיה העולם. וכל מאווי ליבו לא יתקיימו ללא רצון הבורא ובעומדו בתפילה לפני בורא עולם צריך שישים נפשו

בכפו ויראה שפלותו ודלותו ומיעוט ערכו ביחס לבורא עולם כמו שכתוב: "נישא לבבנו על כפיים אל אל ה' שבשמים" (איכא ג, מא).

ועל כך היה אומר האדמו"ר מקוצק זצוק"ל "אין שלם מלב שבור" ומקרא מפורש הוא "לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבוזה" (תהילים נא, יט) ואמר רבי דוד אזולאי זצוק"ל (נין ונכד למרן החיד"א) שאמר וכי אפשר לשבור לב אנוש העשוי בשר ודם אלא "לב" בגימטריה שלושים ושתיים. שבור את הלב (32) לשניים ותקבל וי וי. אדם שצועק במר ליבו על חטאיו וזדונותיו: וי וי, ומשים נפשו בכפו, הקב"ה לא מואס את תפילתו.

סיבה נוספת לצורך של האדם להתפלל באר הרמח"ל בספרו דרך ה': "כשמקדים אדם תפילה על מזונותיו ופרנסתו על אף שיעסוק אח"כ בהשתדלות שלא יסתבך וישקע בגופניות וחומריות, כיוון שהקדים ותלה הכל בו יתברך". ורמז לזה מצינו בפסוק "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו) כלומר לא תאכלו לפני שהתפללתם על דמכם ועל נפשיכם.

עוד תועלת גדולה בתפילה שלא יחשב לאדם מה שהוא נוטל מהעוה"ז? כשכר בעד מעשיו ונמצא אוכל עולמו בחייו, וישאר דל ואביון, ערום ועריה לעולם הבא. אבל מי שמבקש בתפילה מהשם יתברך שיזכהו מעושר מתנת חינוך ומרגיש שהכל ממנו יתברך, הרי זה נהנה וזה לא חסר.

במדרש תנחומא פרשת וירא כתוב: אמר להן הקב"ה לישראל: הו זהירין בתפילה שאין מידה אחרת יפה הימנה והיא גדולה מכל הקרבנות שנאמר "למה לי רוב זבחיכם... לא תוסיפו הביא מנחת שווא קטורת... גם כי תרבו תפילה אינני שומע" (ישעיה א, יא, טו), מכלל שהתפילה גדולה מן הקרבנות, עכ"ל המדרש.

אמר החזון איש זצ"ל: כל דבר שהנך זקוק לו בקש אותו מהקב"ה. אם דרושות לך נעליים חדשות, עמוד בפינת החדר ואמור: ריבונו של עולם ראה נא את נעליי הקרועות והמצא לי כסף כדי לקנות נעליים חדשות, וכך בכל דבר. ועל ידי זה תרגיל את עצמך להכיר ולהרגיש שהוא יתברך הנותן לך הכל, כך רוכשים אמונה חושית. מקור לדברי החזון איש מצינו בגמרא (ברכות ג): דרש בר קפרא

איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה? בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך'. כלומר, בכל מה שאתה הולך לעשות ורוצה להשיג דעהו - פנה אליו, וממילא הוא יישר אורחותיך, ויצליח דרכך בין בדבר גדול ובין בדבר קטן.

מסופר על רבי נתן מברסלב זיע"א שפעם בא לפני רבו כשהוא חבוש בידו. שאל אותו רבי נחמן זצוק"ל לפשר התחבשות העוטרת את ידו ואמר לו התלמיד שהוא רצה לתקוע מסמר בקיר, ובטעות דפק עם הפטיש על ידו. אמר לו הרב: אילו היית מתפלל לפני כן, שהפטיש יבוא על המסמר ולא על יד, לא היית מקבל מכה ביד!

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בזמן מלחמת העולם השנייה, הוגלה לסיביר לשתיים עשרה שנות עבודת פרך, והקגלסים הרוסים ימ"ש היו מריצים את האסירים בשלג ובכפור כשהם יחפים. הרב נשא תפילה חרישית לבורא העולם ואמר: גלוי וידוע לפניך שהכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים (התקררות), וכאן אני אנוס גמור, מבקש אני מלפניך שלא תביאני לידי חולי. וסיפר הרב שהיו רבים שהתקררו וחלו ואף נפטרו מהצינה והכפור. ואילו הוא מעולם לא התקרר ולא הגיע לידי חולי והכל בזכות שהקדים תפילה לצרה.

לעולם יבקש אדם מהקב"ה שיתן לו מה שטוב בשבילו ומה שמתאים לו. ואם הדבר שמבקש לא טוב בשבילו שלא יתן, כי רק הקב"ה יודע מה טוב באמת ומה הכי מתאים לאדם. ועל כך אומר הפסוק: "רצון יראיו יעשה ואת שוועתם ישמע ויושיעם" (תהילים קמד), שלפעמים אדם מבקש בתפילה דבר שהוא לא טוב בשבילו, ומאחר והוא "נודניק" ומתעקש וחוזר ומבקש מה' הרבה פעמים, הקב"ה ממלא בקשתו ורצונו, אך אחרי שקיבל ורואה שהדבר לא מתאים לו ולא טוב בשבילו, מבקש הוא מהקב"ה שישוב ויקח את זה ממנו, והקב"ה שומע ולוקח, ולכן יש כאן כפילות בפסוק. בתחילה עושה רצון יראיו ונותן להם משאלת ליבם, ולאחר שנוכחו לדעת שלא טוב ביקשו, שומע שוועתם ומושיע אותם ממה שבקשו!!

בספר אור לציון מובא שחסד גדול עושה עימנו הקב"ה שנתן לנו את האפשרות לבקש ממנו כל דבר. ולא כמדת בשר ודם שהשרים וכ"ש המלכים שיש להם לשכה ומזכיר וכל מכתב ובקשה עוברים בקורת תחת ידו של המזכיר, וכל דבר שנראה לו חיוני מגיש לפני השר. ואת השאר זורק. ואילו מלך מלכי המלכים הקב"ה, כל מה שהאדם חפץ מבקש ממנו. ולמרות שהאדם הוא עפר ואפר רימה ותולעה, בכל זאת נותן לו בורא עולם את הזכות לבקש, זו ההרגשה שצריכה להיות לאדם לפני שעומד להתפלל.

התפילה צריכה להיות בגדר של "כְּגַמְלַ עֲלֵי אֲמוֹי". תינוק שמתעורר באמצע הלילה ולפעמים כמה פעמים בלילה ובוכה, הוריו מתעוררים לקול בכיו ואינם רוטנים כלל על הטרחה שנגרמת להם עקב כך, הם מקבלים זאת באהבה ובהבנה מלאה, מאכילים אותו, מחליפים לו טיטול ומשתדלים להעניק לו כמה שיותר. אבל כשאותו תינוק גדל והוא כבר ילד כבן שש, אם יבכה באמצע הלילה לבקש מים, הוריו לא יקומו אליו לתת לו מים, וגם אם כן, לא יעשו זאת בחשק וברצון. ובאמת למה? משום שבראשית דרכו היה זה בכי אמיתי, שמשדר מסר להורים היקרים: אבא ואמא אני תלוי אך ורק בכם וזקוק לעזרתכם! הבכי הזה נותן להורים כח ורצון לקום לעזור ולתמוך. אולם הבכי של הילד אחרי כמה שנים הוא בכי של פינוק ועצלות, שהרי הילד כבר יכול להסתדר גם בכוחות עצמו, ובגלל שאין הבכי הזה פורץ מכל הלב, אין הוא נותן כח להורים לקום בשבילו כמו בהיותו תינוק.

יֵלֵד אַחַד צֶעַק מַחְדָּרוֹ בְּאִמְצַע הַיָּלִידָה: "אָבָא, אֲנִי צָמָא, תְּבִיא לִי מֵי, בִּבְקֶשָׁה", הָאֵב הַצִּוּי' צֶעַק לֹא מִתּוֹק שִׁינָה: "אַתָּה כֹּהר דְּדוּלָא, לֵךְ קַח לָבֵד", אֵךְ הַיָּלֵד הַמְּשִׁיךְ לְצִעּוֹק וְלִבְכוֹת וְלִבְקֶשׁ מֵי, וְלֹא נִתֵּן לָאֲבִיו לְיִשׁוּן. הָאָבָא כֹּסֵס עַל בְּנוֹ הַצֶּרְחָן הַחֲמוּד וְהַנּוֹדֵן וְצֶעַק: "אַט אַתָּה עוֹד פֹּעֵם אַחַת קוֹרָא "אָבָא", אֲנִי קַט אֲלִיךְ וְנוֹתֵן לֵךְ סְתִירָה!" לְאַחַר חֲמֵשׁ שָׁנִיּוֹת שׁוֹב צוֹעֵק הַיָּלֵד: "אָבָא... כְּשֶׁאַתָּה קַט לָתֵת לִי סְתִירָה, תְּבִיא לִי עַל הַדְּרֵךְ עַם כּוֹס מֵי."

נאמר בגמרא (ברכות לב): מיום חורבן בית המקדש מסך של ברזל מבדיל בין ישראל לאביהם שבשמים, ואף על פי ששערי תפילה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו (ב"מ נט.). כיון שהקב"ה קשה לו מאוד לראות את בנו בוכה ומצטער, לכן הוא כביכול פונה מכל עסקיו ונפנה אל מוריד הדמעה.

ישעיה הנביא אמר לחזקיהו מלך יהודה: "צו לביתך כי מת אתה" - בעולם הזה, "ולא תחיה" - לעולם הבא (ברכות י), וזה היה בנבואה מה' בגלל שחזקיהו לא התחתן, לפי שראה ברוח קדשו שיולדו לו בנים רשעים. כשחזקיהו הבין מה הולך לקרות לו, החל בתפילה נוראה מקירות לבו וה' ענה ואמר לו: "שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעתך והוספתי על ימך חמש עשרה שנה" (מ"ב כ, ה-ו), ללמדינו מהו כוחן של דמעות.

אל הגרש"ד פינקוס זצ"ל הגיע אברך ובכה לפניו בדמעות שלישי, ששנים רבות לא נפקד בילדים. אמר לו הרב: "בוא אלי בשעה שתים בלילה ואראה מה אוכל לעשות בשבילך".

האברך אכן בא בשתיים בלילה ולפליאתו יצא עמו הרב פינקוס מן הבית, נכנס לרכב ולקח אותו אל מחוץ לעיר, למדבר, למקום שמש וחשוך, שם יצאו שניהם מהרכב. אמר לו הרב: "כעת אתה לבד במדבר רק אתה והקב"ה... תבכה אליו, תתחנן אליו כדבר איש אל רעהו... רק כך תיוושע!". הרב השאיר אותו שם ונסע.

לאחר חצי שעה חזר הרב, הביט בפני האברך ואמר: "לא, לא בכית מספיק... לא כך בוכים... תבכה! תתחנן מעמק הלב! תפציר בכל הכח ובכל הנשמה - ואז תזכה ותיוושע!", ותיכף סב לו על עקביו והלך לחצי שעה נוספת...

כשהרב פינקוס חזר, הוא הביט על האברך וראה שבגדיו ופניו ספוגי דמעות של תחינה ותפילה. הרב חיך אליו ואמר לו: "זה מה

שהתכוונתי... אתה תראה שתיוושעו!"... לאחר עשרה חודשים הרב פינקוס התכבד להיות הסנדק.

● מעשה באיש ממושב אליפלט בצפון שלפרנסתו היה מתעסק בגידול תרנגולים, יום אחד פרצה מגיפה משונה והעופות החלו ליפול ולמות זו אחר זו, והאיש שמקור פרנסתו מן העופות הללו עמד מבוהל מול המראה הנורא הזה, ואע"פ שבזמנו הוא לא היה דתי (וכיום הוא בעל תשובה גדול), יצא מהלול ופרש כפיו אל השמים כשדמעות בעיניו יורדות בזו אחר זו, והתחנן לבורא עולם שיפסיק את המגיפה: "יש לי אשה וילדים בבית, ואני צריך לפרנסם". והנה זה פלא הוא נכנס ללול שוב והמגיפה נעצרה בדרך נס גלוי.

● מה יכולה תפילה לעשות אם מתפללים אותם בתחנונים, נראה מהמעשה הבא: מעשה ברבי ישראל אבוחצירא, הידוע בכינוי "הבבא סאלי", על שם תפילותיו שמעולם לא חזרו ריקם. יום אחד הגיע לביקור באיזה כפר במרוקו ונפגש עם יהודי המקום, והשאלה הראשונה ששאל אותם הרב היכן מצוי אצלכם מקווה הטהרה לנשים? ראשי הקהל ניסו להצטדק ולומר שהמקווה כאן כבר העלה אבק והצטבר לכלוך, אבל אין לרב מה לדאוג, הנשים טובלות במקום סמוך לכפר, שם יש מקווה כשר.

אבל הרב התעקש וביקש לראות דווקא את המקווה המלוכלך שבכפר. אנשי העיר הוליכו את הרב למקום, הרב נכנס פנימה, ואכן המקום היה מלוכלך מאוד, עכברים ושרצים נראו במקום, המקווה היה מלא בכלוך וזהמה, הרב הפשיל את שרווליו והחל לנקות במו ידיו הטהורות את המקום, הנוכחים כשראו זאת, מיד נכנסו והחלו לעזור לרב ותוך זמן קצר המקום היה נקי מאוד, אבל עדיין לטבול במקום אי אפשר כי אין מים.

סימן פרשת שמות לבנים

עמד הרב באיזו פינה והתחנן לבורא עולם שיוריד גשם, למרות שזה לא היה זמן חורף כלל, וראה זה פלא, השמים נתכסו בעננים וגשם החל לרדת ומילא את המקווה במים. ראו כולם מול עיניהם את יד ה', והרב לא פסק פיו מלהודות לה'. הרב ניגש למקווה וראה שיש שם איזה דבר מתכת מחובר למקווה שלפי כל הפוסקים זה כשר, ורק לפי פוסק אחד זה פסול, אמר להם הרב: כל אחד יקח דלי, אנו מרוקנים את כל המים כיון שאנו צריכים מקווה טהרה כשר לפי כל הפוסקים.

אמרו לרב: אבל ראית איזה נס היה פה, וזה כל הפוסקים מתירים חוץ מאחד, ומי אמר שיהיה עוד פעם נס? אבל הרב לא התוכח כלל, אלא פסק באופן חד משמעי ונחרץ לתקן את הבעיה. אנשי הכפר קיימו את מצות הרב' החלו להוציא את המים ופירקו את הברזל הבעייתי. הרב ראה שהכל בסדר, הלך לפינה ושוב פרש כפיו לאביו שבשמים והתחנן לבוראו שיוריד גשמי ברכה, ואכן "רצון יראיו יעשה", והגשם ירד עד שמילא את המקווה במים. זהו כוח התפילה שבוקעת מלב טהור, שבאמצעותה אנו מתקשרים לברוא העולם והוא מאזין לתפילתנו, אלא שלשם כך, כמו בטלפון, צריך "לחייג" את המילים נכון. (ובחרת בחיים)

*פאט אחת נשא צו דפיקות גדלת ביתו fe צעיר קאנן, מי
ס? הא הצעיר את בנו שפתח את הדלת. יו כאן שני רבני
עושים מצבית עבור מקווה טהרה, צנה הבן. חש הצעיר כמה
לאת, ולבסוף אמר לבנו: "תרום להט כוס מי".*

התגלות ה' למשה מתוך הסנה

**וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנֵוֹ כִּהְיוּ מֵדִין וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחֵר
הַמִּדְבָּר וַיָּבֵא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֶרְבָּה (ג, א)**

הקב"ה בוחן לצדיק שנאמר 'ה' צדיק יבחן', ובמה הוא בוחנו? במרעה צאן. בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה שנאמר: 'ויקחהו ממכלאות צאן', שהיה מונע הגדולים מפני הקטנים, והיה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו את העשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלים עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי. ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה משה רבע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסית כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר: אני לא הייתי יודע שרצת מפני הצמא, עייף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקדוש ברוך הוא יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי: 'ומשה היה רועה'. (ש"ר ב, ב)

ולכאורה קשה, מה הראיה מהמעשה עם הגדי שברח, על מנהיגותו של משה רבינו? הרי לכאורה בכך שדאג ורדף אחרי אותו גדי בודד, הזניח את כל העדר כולו, וכי כך היא דרכו של מנהיג?

אלא שמשה רבינו ידע שכל העיזים בעדר צועדים יחדיו, וכולם מאוחדים והולכים זה בצד זה, אין הוא צריך לדאוג להם, משום שהאחדות תציל אותם מכל צרה ומצוקה. עם ישראל נמשל לצאן, ועלינו לדעת שכוחנו באחדותנו.

וַיֵּרָא מֵלֶאֱדָה ה' אֵלָיו בְּלֵבַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וְהָיָה הַסֵּנֶה בַעַר
בְּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינָנו אֶכָּל (ג, ב) - בחר הקב"ה לדבר עם משה דווקא
מתוך הסנה, מכמה סיבות וטעמים:

א. אומר הקב"ה: "עמו אנוכי בצרה", שותף אני לצרתם של ישראל
הנתונים במצרים בשעבוד קשה. אף אני שרוי בצרה, בתוך
הקוצים.

ב. הקוצים של הסנה מופנים כלפי פנים, כך שאם אדם מכניס את
ידו לתוכו, אינו חש בדקירה כלל. אולם כאשר רוצה הוא להוציא
את היד, הקוצים תופסים ודוקרים אותו. דומה ארץ מצרים
לאותו סנה, אשר נכנסו אליה בני ישראל בקלות והתקבלו
בהארת פנים על ידי פרעה, אולם כאשר רוצים הם לצאת,
תופסים אותם המצריים ואינם נותנים להם לצאת.

ג. מה הסנה הזה, כשאדם מכניס לתוכו את ידו אינו מרגיש וכשהוא
מוציאה נשרט, כך עם ישראל, כשירדו למצרים לא עוררו תשומת
לב רבה, וכשיצאו משם היה זה באותות ומופתים וביד חזקה,
וכך תהיה גם גאולתנו העתידה במהרה בימינו אכי"ר.

ד. מה הסנה הזה ענפיו סבוכים וכל ציפור שנקלעת בתוכו אינה
יוצאת ממנו בשלום אלא בחיתוך איברים, כך כל מי שמזיק
לישראל אינו יוצא בשלום.

ה. הסנה הבוער באש הוא סימן לנצחיות עם ישראל! היה משה
חושב בלבו שמא מרוב קושי השעבוד יהיו המצריים מכלים את
ישראל ח"ו. הראה לו הקב"ה סנה שבווער באש, אבל איננו נשרף,
ללמד אותו שאף אש המצריים לא תוכל לכלות את עם ישראל.

ו. הסנה שבווער באש ואינו נשרף הוא נס גלוי מעל לטבע, כך הנסים
שיעשה הקב"ה לבני ישראל ביציאת מצרים עתידים להיות נסים
גלויים מעל לטבע.

ז. לרמז למדת הענווה, כמו שאמרו (שבת 101): "הסנה, הסנה, לא
משום שגבוה אתה מכל האילנות הקב"ה השרה עליך שכניתו,

אלא משום שנמוך אתה מכל האילנות, השרה הקב"ה שכינתו עליך". הענווה היא מתנאי הנבואה והשראת השכינה.

ח. הסנה מקום צר וכולו קוצים, אמר הקב"ה: כתבתי בתורה "עמו אנכי בצרה", ישראל נתונים בשיעבוד, וכל זמן שישראל שרויים בצרה, כאילו צרה לפני, שנאמר: "בכל צרתם לו צר", שכל זמן שהשכינה בצער השכינה מצטערת עליהם.

גוי אחד שאל את רבי יהושע בן קרחה, מה ראה הקב"ה לדבר עם משה דווקא מתוך הסנה? אמר לו: אילו מתוך חרוב או שיקמה היה מדבר, גם אז היית שואלני, אלא להוציאך חלק אי אפשר, אלא מה מתוך הסנה? ללמדך שאין מקום פנוי בלא שכינה (ש"ר א, ט).

וביאר המהר"ל מפרג זצ"ל, שמגילוי השכינה בסנה, שממנו מוכח שאין לך מקום שאינו ראוי לגילוי שכינה, מכאן נדע שאין לך אדם שאינו ראוי לגילוי שכינה, אפילו אם יהיה שקוע במ"ט שערי טומאה, כמו שהיו עם ישראל בהיותם במצרים, ובכל זאת זכו במצב זה ל'מורא גדול - זה גילוי שכינה, ומשם לקבלת התורה. והדבר נכון לגבי כל יהודי בכל מצב, נמוך וירוד וקוצני ככל שיהיה, משפל מצבו יכול הוא לזכות להתעוררות עצומה, וממנה לקבלת התורה.

• משה רבינו ראה סנה, שיח קוצני שנשרף בקלות, אולם: 'הַסִּנֵּה בְּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינָנוּ אֶפְלִי', כלומר האש אינה פועלת בעץ שישחת להיעשות אפר.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא יִבְעַר הַסִּנֵּה (ג, א) - משה רבינו רואה ואומר: "מדוע לא יבער הסנה?", כלומר הוא רואה בעיניו שהסנה בוער, אך גם לא רואה כל השפעה של האש בסנה, לכן מבין בשכלו שהסנה אינו באמת בוער, כי אם היה באמת בוער, היה אֶקַּל ומתכלה, וא"כ מדוע לא יבער הסנה והרי אני רואה אותו בוער.

הסיבה שהאש לא שרפה את העץ היתה שבאמת לא היתה זו אש גשמית, אלא רוחנית. היה זה מלאך שבא בדמות אש, ואש רוחנית אינה שורפת. תפקיד המלאך לא היה לדבר עם משה, אלא להכין אותו, שיעלה למדרגה רוחנית גבוהה יותר, ובכך יוכל לדבר עם הקב"ה בכבודו ובעצמו. (עפ"י האלשיך והמלבי"ם)

משה הבין שיש כאן עניין רוחני ואומר: "אסורה נא ואראה" - אסורה, אפרוש מענייני העולם ואתבודד, כדי שאזכה לראות מראות אלקים. ואחר שראה ה' כי סר מענייני העולם הזה ע"י מראות המלאך, אז עלה אל נבואת אלקים.

אם האדם הולך אחרי הבלי עוה"ז ותאוותיו, ובוזה משקיע את כל מוחו ולבו, הרי שמתקיים בו: "לתאוה יבקש נפרד", והוא גורם שיפרד מאלופו של עולם. וכמו שאי אפשר לאש ומים לשכון בכלי אחד, כך אי אפשר לאהבת ה' ואהבת עוה"ז לשכון בלבו של האדם. והבחירה היא בידי האדם, אם ברצונו לחוש קרבה אמיתית אל בוראו, או להתרחק ממנו ח"ו.

• התגלותו של הקב"ה אל משה רבינו בסנה נעשתה בזהירות רבה, שכן משה מעולם לא התנבא לפני כן. ובמדרש נאמר: אמר רבי יהודה בן נחמיה: טירון היה משה לנבואה, אמר הקב"ה: אם נגלה אני עליו בקול גבוה - אני מבעתו, ואם בקול נמוך - בוסר הוא על הנבואה. מה עשה הקב"ה? נגלה עליו בקולו של אביו, אמר משה: בא אבי ממצרים... אמר לו: איני אביך אלא אלהי אביך (ש"ר מה, ה).

וַיְרֵא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲנִי (ג, ד) - הכפילות משה משה הוא לשון זירוז, הקב"ה אומר למשה דע והכן עצמך לנבואה. משה עונה: "הנני" - שהוא מזומן ומוכן אל הדיבור האלקי. וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הָלֶם שֶׁל נְעֻלֶיךָ מְעַל רַגְלֶיךָ - כדי לזכות לנבואה באספקלריה מאירה צריך שתתפשט נפשו מגופו (הגוף מכונה בשם נעל שעל רגלי הנשמה הרוחנית). כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קִדְשׁ הוּא - הקדושה מורה על הבדלה והתנשאות מדרכי הטבע והחומר.

• משה רבינו סר לראות והקב"ה דיבר אליו. רבי משה סלוביצ'יק זצ"ל מדייק שאם משה לא היה סר לראות, ה' לא היה מדבר אליו. ויש בדברים הללו מוסר השכל עצום, כי פעמים רבות הקב"ה פונה אל האדם בצורות שונות, פעם כשנוטה אליו חסד ופעם כשמעניש אותו, יש והפניה עקיפה, דרך אירוע שארע לחבר או לבן משפחה, ויש שהפניה ישירה אל האדם עצמו. אולם הצד השווה שבכולם הוא, שהקב"ה פונה אליך, ועליך לראות ולשים לב לדבר, עליך לסור ולראות מה קורה, מה הקב"ה רוצה לרמוז לי בזה. ואם תזכה ותנצל

את ההזדמנות, תרוויח את הרווח הרוחני שמזדמן לך, ואם ח"ו לא תשים לב, תפסיד את ההזדמנות להרוויח רווחים רוחניים, ומי יודע אם תהיה לך הזדמנות נוספת. (ומתוק האור)

וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְיָךְ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב (ג, ו) -
 הקב"ה אמר למשה שאת כח הנבואה ירש הוא מאביו עמרם (וכן מצינו שגם אהרון ומרים היו נביאים), ויש בו כח נבואי בטבע מיום שנולד. עמרם זכה לנבואה מכח האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, שגם להם נתגלה ה' בנבואה, אבל הם זכו לנבואה בשם אלקים שזו נבואה באספקלריה שאינה מאירה, מה שאין כן איתו שהוא יותר מהם בנבואה וצריך עתה לעלות מעלה נוספת להתנבא באספקלריה מאירה.

וַיִּסְתֵּר מִשֵּׁה פָּנָיו כִּי יֵרָא מֵהַבַּיִט אֶל הָאֱלֹהִים - משה מתוך ענותנותו הגדולה אמר בלבו שאינו כדאי להביט, והיה ירא להתנבא פן לא יוכל להכין עצמו כראוי. ודווקא בזכות ענותנותו ומיעוט ערכו זכה להעלות למדרגת נבואה באספקלריה מאירה, בשם הוי"ה ברוך הוא.

מספר הבדלים היו בין נבואות משה רבינו לבין נבואות שאר הנביאים:

- א. שאר הנביאים נתנבאו בחלום ואילו נבואת משה היתה בהקיץ.
- ב. על כל הנביאים נפל פחד ורעדה ובטלו כל כוחות הגוף בזמן הנבואה, ואילו משה נתנבא כשהוא ער ועומד על רגליו ומשתמש בחושיו.
- ג. כל הנביאים ראו את גילוי הנבואה באופן עקיף באמצעות מחזות ודמיונות, ואילו משה ראה באופן ישיר בלא שום משל ודמיון.
- ד. כל הנביאים דברו לעם במשלים וחידות והיה קשה להבין מה כוונתם, ואילו משה דיבר באופן ישיר וברור.
- ה. לכל הנביאים הגיעה הנבואה באמצעות מלאך, ואילו נבואת משה היתה באופן ישיר מה' ית' "פנים אל פנים".

הסיבה להבדלים היא בכך שמשה רבינו זכה למעלה הגבוהה ביותר שיכולה להיות בנבואה, הוא זכה להתנבא מתוך אספקלריה מאירה, מה שלא היה עם שאר הנביאים, אך בכדי להגיע לזה היה צורך להעלות את משה בהדרגה. בהתגלות הזו בסנה משה זכה לעלות שלוש מדרגות בנבואה: **א.** הכנה ראשונית לנבואה והיה זה ע"י המלאך. **ב.** לעלות לנבואה בשם אלקים, והיא הנבואה באספקלריה שאינה מאירה. **ג.** לעלות לנבואה באספקלריה מאירה, שהיא נבואה בשם הוי"ה (מלבי"ם).

וַיֹּאמֶר ה' רְאֵה רָאִיתִי אֶת עֵינֵי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יִדְעֹתִי אֶת מַכְאֲבֵיו - הקב"ה אומר למשה שרואה הוא את העוני והלחץ של עם ישראל במצרים, שאפילו שהיו רבים מאוד, המצריים לא נתנו להם מקום והיו גרים שם בדוחק ובצפיפות נוראה, וגם שומע את צעקתם מפני העינוי מצד הנוגשים המצריים. למעשה דבר זה כל אחד יכול היה לראות ולשמוע, אבל הקב"ה גם יודע את מכאוביו שדבר זה אף אחד אינו יודע, אפילו בני ישראל עצמם. לאחר שנות השיעבוד הארוכות שעברו על בני ישראל במצרים, שכחו הם לגמרי מעברם המפואר, וכל לבם היה נתון רק ללחץ אשר מצרים לוחצים אותם. ככל שעבר הזמן ועוצמת השיעבוד התגברה, הם לא זכרו את מעלותיהם שהיו להם בעבר, ברוחניות ובגשמיות, עושרם, כבודם וייחוסם, וכל שהרגישו היה דוחק וסבל השיעבוד. כל צעקתם היא מפני נוגשיו, ולא יותר מזה. הם עצמם אינם יודעים להעריך את נפילתם הגדולה ואינם מבינים לגודל הכאב. אך אני, אומר ה' ית', ידעתי את מכאוביו כמו שהם. (בית הלוי)

וַאֲרִד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה (ג, ח) - המלבי"ם כתב שלפעמים ה' מושיע ע"י סיבות ומסובבי הטבע, שמשנה לב מלך ושריו לטובה או עושה פעולות ע"י גלגולי הטבע, שזה מציין שה' בשמים ופועל ע"י המערכת והשמים, אולם עתה ראה ה' לגאול אותם בנסים גלויים נפלאים שאין להם קשר כלל עם המערכת והטבע, על זה אומר "וארד", שה' כביכול יורד למטה ופועל ישועות בקרב הארץ לא ע"י סיבות ומסובבי הטבע, וזה יהיה לשני דברים: **א.** להצילו מיד מצרים. **ב.** להעלותו מן הארץ ההיא לארץ המובטחת.

וַעֲתָה לְכֶה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעֲה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (ג, י) - מאחר שלא אושיעם ע"י השמים והטבע אלא אגאלם בנפלאות, באותות ובמופתים, ולכן צריך שליח בשר ודם, שעל ידו אתרה בפרעה ועל ידו אעשה את האותות. הקב"ה אמר למשה שרק הוא מתאים לשליחות, וביאר לו שתהיה שליחותו לשני דברים: **א. וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעֲה**, להתרות בו ולהכותו באותות ובמופתים. **ב. וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי**, שהיא שליחות אל ישראל להחזירם בתשובה שיבדלו מטומאת מצרים ושיסכימו לצאת ממצרים וללכת במדבר בארץ לא זרועה.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלְךָ אֶל פְּרַעֲה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (ג, יב) - משה משיב על שני הדברים: על מה שאמר "וואשלחך לפרעה", השיב מי אנכי כי אלך אל פרעה - צריך להתאים את השליח למי שהוא נשלח אליו, לכן ראוי שתשלח לפרעה מלך גדול ולא איש רש ונקלה מן הגולים, ואיני מתאים גם מפני שאני בורח מפרעה שרוצה להרוג אותי על שהרגתי את המצרי. ועל מה שאמר: "והוצא את בני ישראל ממצרים", השיב משה: 'וכי אוציא את בני ישראל ממצרים' - כלפי היציאה הנפשית, להבדילם מטומאת מצרים, הלא דבקים הם בטומאת מצרים שאף הם עובדים עבודה זרה ואיך אוכל להחזירם בתשובה וכלפי היציאה למדבר, וכי אוכל לדאוג להם במדבר למים ומזון! ובכלל איזו זכות יש להם כדי שיצאו ממצרים?

וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לֶךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה (ג, יג) - ה' השיב למשה בתשובה אחת לשתי הטענות "אהיה עמך" - כנגד מה שאמרת 'מי אנכי כי אלך אל פרעה', דע כי אינך כשליח רגיל שהמשלח יושב במקומו, שאז אכן צריך לשלוח איש גדול ונשוא פנים, אלא אהיה עמך שם, לכן גם אין לך לחשוש או לפחד, כי אהיה עמך להפיל מוראך עליו. וגם במדבר אהיה עמך וכל אשר תרצה אעשה. ה' גם סתר לו מה שחשב שאינו ראוי, באומרו וזה לך האות - שאתה ראוי לעשות דבר גדול כזה, ומה הוא האות, כי אנכי שלחתיך - ואילו לא היית ראוי, לא הייתי שולח אותך. דבר נוסף: 'בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה' - התורה ניתנה דווקא

על הר סיני הנמוך והשפל, וגם משה שבעיני רוחו הוא שפל, זה עצמו מראה שהוא מתאים לתפקיד.

הקב"ה גם מגלה כאן למשה מהעתידות, שעתיד הוא להצליח בשליחות ולהביא אותה לתכליתה שהיא קבלת התורה בהר סיני, ובזכות התורה שעתידים הם לקבל על ידך יוצאים הם ממצרים, וע"י התורה הקדושה גם יוכלו להיבדל מטומאת מצרים.

• הנוצרים כידוע מאמינים בישו שכביכול ה' אמר שהוא המשיח, והמוסלמים מאמינים במוחמד שכביכול המלאך גבריאל התגלה אליו, ואנו טוענים עליהם - מי אמר שאכן זה נכון? הרי אין לזה שום עדות ושום הוכחה. אפשר לומר שמשה רבינו טוען לה' בסנה: גם ההתגלות עתה היא בלי הוכחות ובלי עדים, וגם אם העם עכשיו יאמין לי, אולי לא יאמינו לי בעתיד בעוד אלפי שנים? על דבר זה ה' ענה לו: **וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ, בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה**, מעמד מתן תורה בהר סיני היה לעיני כל עם ישראל - כולם היו עדים לכך, ואת זה אף אחד לא יוכל להכחיש, וממילא גם ההתגלות הראשונה בסנה, בה משה רבינו מתנבא על מעמד מתן תורה, היא אמתית.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים הֲנֵה אֲנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלַיְכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מַה אָמַר אֱלֹהִים (ג, יג) - במדרש רבה מובא שהקב"ה אומר: "לפי מעשי אני נקרא, פעמים שאני נקרא באל שדי, בצבאות, באלקים, בה', כשאני דן את הבריות אני נקרא אלהים, וכשאני עושה מלחמה ברשעים אני נקרא צבאות, וכשאני תולה על חטאיו של אדם אני נקרא אל שדי, וכשאני מרחם על עולמי אני נקרא ה'", כלומר שם ה' מורה על המידה בה ה' מתנהג עם בריותיו.

משה מבקש לדעת מה לומר לעם ישראל, באיזו מידה ה' שולח אותו לגאול את עם ישראל, וכך הוא טוען: אם אומר לבני ישראל את האמת שהקב"ה שלח אותי בשם הרחמים שהוא שם הוי"ה, יאמרו אלי: וכי טוב אתה יותר מאבות העולם שעליהם נאמר ושם ה' לא נודעתי להם! ואם אומר שם אלקים שהוא מכח הדין, יאמרו: אם במידת הדין בא לגאול אותנו, אם כן אין לנו תקומה, שידעו שהם עובדים עבודה זרה, ואם לא אזכיר להם שום שם, רק אומר סתם:

"אלהי אבותיכם שלחני", בוודאי ישאלו מה שמו, שיחשבו שאני אומר סתם, וא"כ מה אומר אליהם כי לכל צד יש קושיא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם (ג, יד) - כמו שאהיה עמך כאשר תבוא לפרעה, כך אהיה עמך כאשר תבוא אל עם ישראל, והם לא ישאלו כלל. ואם בכל זאת תחשוש שישאלו אותך, כה תאמר להם: אהיה, שהוא שם רחמים גדולים ופשוטים, שלחני אליכם. זאת תאמר רק אם ישאלו אותך לשמי. **וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה -** דע לך שהאמת היא שלא ישאלו אותך כלל לשמי, ולכן: **כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דָּר -** אם יאמר כך לא יהיה קשה לבני ישראל מדוע נראה ה' בשם הוי"ה דווקא למשה ולא לאבות, וזאת מפני שלוש סיבות:

א. מה שה' נגלה למשה הוא מכח והצטרפות זכות האבות, ומהם נלמד שהרי נקרא אלוקי אברהם רק לאחר מותו, ונקרא אלוקי יצחק בחייו, אבל רק לאחר שנתעוור, ואלוקי יעקב נקרא בעודו חי ובריא. וזה משום שכל אחד מהם הצטרף עם קודמו והיתה בכך תוספת זכות, וא"כ גם זכות שלושת האבות תצטרף למשה ואז יוכל להתנבא בשם הוי"ה.

ב. משה לא אומר לעם ישראל ה' נראה אלי, אלא ה' שלחני אליכם, שזה יכול להתפרש שהשליחות היא אומנם בשם הוי"ה, אך ההתגלות אליו היתה בשם אדנות.

ג. שלא יאמר להם את שם הוי"ה כפי שנכתב, אלא בשם אדנות, שהוא באספקלריה שאינה מאירה.

וגם אין להם לירא ממידת הדין, כי לא לפי זכותם ומעשיהם הם נגאלים, אלא רק בזכות אבות.

• רבי יעקב אבוחצירא, בספרו 'אביר יעקב', כתב שבברית בין הבתרים הקב"ה אמר לאברהם אבינו: "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", וקבלה היתה ביד ישראל שיהיו משועבדים במצרים ארבע מאות שנה. כאשר הקב"ה נגלה למשה רבינו ואמר לו שהגיעה

העת לגאול את עם ישראל, היה למשה קשה: איך אפשר שהקב"ה שהוא אמת וחותרו אמת יחזור בו מדיבורו? על זה טען משה: "כשאומר לבני ישראל שכבר הגיע הקץ ועכשיו הם צריכים להיגאל, הם לא יאמינו לי, הם יאמרו לי מה שמו של הקב"ה? הרי שמו אמת וחותרו אמת, א"כ איך זה יתכן שיאמר שנהיה משועבדים ארבע מאות שנה, ויחזור בו מדיבורו?" דבר זה רמוז משה גם בסופי התיבות: "ואמרו לי מה שמו מה אומר" - שזה שם הוי"ה ברוך הוא שהוא אמת וחותרו אמת.

על זה השיב לו ה' ית': "אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה" - אהיה (21) פעמים (כפול) אהיה (21) הרי הם 441 כמניין אמת. הקב"ה משיב למשה שכל גזרותיו הם על תנאי לפי המעשים. גזירות יכולות להתבטל, כמו אם היה רשע ונגזרה עליו גזירה, כאשר ישוב מרשעו ויחזור בתשובה תתבטל הגזירה. אכן בני ישראל היו צריכים להיות משועבדים במצרים ארבע מאות שנה, אבל בגלל שהמצריים ציערו אותם הרבה, עינו אותם והעבידו אותם ביום ובלילה בעבודה קשה, וגם מצד בני ישראל שעמדו באמונתם ואע"פ שהיו במצרים שהיתה שטופה בזימה ובתועבות, בכל זאת הצליחו לגדור עצמם מן העריות, זכו שנתהפכה להם מידת הדין לרחמים ונתבטלה הגזירה.

לְךָ וְאַסַּפְתָּ אֶת זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי, אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֲתֶכֶם וְאֶת הָעָשׂוּי לָכֶם בְּמִצְרַיִם, וְאָמַר אֲעֲלֶה אֲתֶכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַפְּנִיעֵנִי וְהַחֲתִי וְהָאָמַרִי וְהַפְּרִזִי וְהַחֲוִי וְהַיְבוֹסִי אֶל אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ, וְשָׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְכו'... (ג טז-יח)

בני ישראל קיבלו במסורת שהגואל האמתי צריך לומר את המילים: "פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֲתֶכֶם", ולכאורה קשה, הרי כולם ידעו זאת, וא"כ כל אחד יכול היה לומר להם שהוא משיח ושהוא בא לגאול אותם, והוכחה לכך: הרי הוא יודע את הסיסמה (שכולם יודעים) "פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֲתֶכֶם", וכל אחד יכול להיות משיח שקר.

קושיה זו יכולה להיות טובה לגבי כל אחד אחר, אך לא לגבי משה רבינו. הקב"ה אומר למשה לומר לזקני ישראל: "פְּקֹד פְּקֹדָתִי

אֲתָכֶם - ובכל זאת "וְשָׁמְעוּ לְקֶלֶד", אף אחד לא יחשוב עליו שהוא משיח שקר, כי בדרך הטבע, משה שהיה מגמגם לא היה מסוגל לבטא את המילים "פקוד פקדתי אתכם", אלא שנעשה לו נס, ואמר זאת בצורה ברורה ומושלמת כי השכינה דיברה מתוך גרונו (גן רוה). לכן הזקנים, שהכירו את משה ועד כמה היה מגמגם - האמינו, ויכול היה גם לומר להם באופן מפורש שהי' נגלה אליו בשם הוי"ה ועתיד לגאול אותם במידת הרחמים (בניגוד למה שאמר לשאר העם בשם אדנו"ת בלבד).

אנא מפניך אברח

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֶאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ ה', וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה', מַה זֶה בְּיַדְךָ, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֵהוּ אַרְצָה, וַיִּשְׁלַכְהוּ אַרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ, וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפְּנֵיו (ד, א-ג)

מטרונה (אשה חשובה) אמרה לרבי יוסי, אלהי גדול מאלהיך. אמר לה למה? אמרה לו בשעה שנגלה אלהיכם למשה בסנה הסתיר פניו, אבל בשעה שראה את הנחש שהוא אלהי, מיד 'וינס משה מפניו'. אמר לה: בשעה שנגלה אלהינו בסנה לא היה לו מקום לברוח, אנא היה בורח, לשמים או לים או ליבשה, מה נאמר באלהינו 'הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה', אבל הנחש שהוא אלהיך, כיון שאדם בורח ממנו שמים או שלש פסיעות יכול להנצל ממנו, לכך כתיב: 'וינס משה מפניו'. (ש"ר ג, יב)

רבי יוסי היטיב להגדיר מה בין אלוקינו לאלהי עובדי עבודה זרה, שכל הדברים שהם מחשיבים לאלהות הם מוגבלים בכוחם ובמקום המצאותם, ולכן אפשר לברוח מהם ומעונשם, אך לא כן הקב"ה, שהוא מלא כל הארץ כבודו, ואין באדם יכולת לברוח ממנו, וכמו שאמר דוד מלכנו משיח צדקנו: "אֵנָה אֵלֶיךָ מְרוֹחֵף וְאֵנָה מִפְּנֵיךָ אֶבְרַח,

אם אָסַק שְׁמִים שָׁם אֶתְּהָ וְאַצִּיעָהּ שְׂאוֹל הַנֶּדֶךְ, אֲשֶׁא כְּנִפֵי שַׁחַר אֲשַׁכְנֶה בְּאַחֲרִית יוֹם, גַּם שָׁם יִדְדָה תִּנְחַנְנִי וְתִאֲחַזְנִי יְמִינֶךָ" (תהלים קיט ז-ו).

וכמו שכתב רבי שלמה אבן גבירול ז"ל בפיוט כתר מלכות: "אלהי אם עוני מנשוא גדול, מה תעשה לשמך הגדול? ואם לא אוחיל לרחמיך, מי יחוס עלי חוץ ממך? לכן אם תקטלני לך איחל, ואם תבקש לעוונתי אברח ממך אליך, ואתכסה בחמתך בצלך".

אין לאדם לאן לברוח מהקב"ה, אלא רק אל הקב"ה. גם אם האדם טעה ועבר על רצון ה' ית', יכול הוא לשוב בתשובה: להכיר בטעות שעשה, להתוודות, להתחרט ולקבל על עצמו להשתנות ושלא לשוב לזה החטא, ואז יכול הוא לברוח אל הקב"ה שישמח לקבלו בזרועות פתוחות, כמו אב ששמח שבנו שב אליו ממרחקים.

מסופר על החפץ חיים, שנסע פעם עם איזה עגלון יהודי, ובדרך עברו ליד שדה. העגלון ירד מהעגלה, הביט לעדדים לראות שאיש אינו רואה והחל לקחת משם תבואה. לפתע שמע העגלון את החפץ חיים צועק: "רואים אותך, רואים!" מיד השליך מידיו כל מה שאסף וריץ לעגלה. לאחר שהתקדמו מעט הסתכל העגלון לאחור וראה שאין איש, שאל את חפץ חיים, מי רואה אותי? אמר לו החפץ חיים, הקב"ה רואה אותך! אבל ממנו אינך יכול לברוח.

• הקב"ה אומר למשה שיעשה לעם כמה אותות ומופתים להוכיח שה' התגלה אליו ועל ידם יאמינו שהוא נביא אמת: כאשר ישליך מטהו יהפוך לנחש, וכאשר יתפסהו בזנבו ישוב להיות מטה. ידו תהיה מצורעת כשלג וכאשר יביא אותה לחיקו תתרפא. יקח מים מהיאר, ישפכם על האדמה ויהפכו לדם.

בין אדם לחבירו

וְעַתָּה לָךְ וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תְּדַבֵּר, וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי
שְׁלַח נָא בְיָד תְּשַׁלַּח, וַיַּחַר אֵף ה' בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אַחִיךָ הַלְוִי
יְדַעְתִּי כִּי דָבָר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאךָ וְשִׂמַח
בְּלִבּוֹ (ד יב, יד)

'שלח נא ביד תשלח' - ביד מי שאתה רגיל לשלוח
והוא אהרן. 'וראך ושמח בלבו' - לא כשאתה סבור
שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה. (רשי)

תדע לך שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה
שילך בשליחותו אצל פרעה ואמר לו 'שלח נא ביד
תשלח', אתה סבור שמא עכב משה שלא רצה לילך,
אינו כן אלא כמכבד לאהרן, אמר משה עד שלא
עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים
שנה וכו', אמר משה כל השנים האלו היה אהרן אחי
מתנבא ועכשיו אני נכנס בתחומו של אחי ויהיה
מיצר, לכך לא היה רוצה לילך, אמר לו הקדוש ברוך
הוא למשה: לא אכפת לאהרן בדבר זה, לא די שאינו
מיצר אלא עוד שמח, תדע לך שאמר לו: 'וגם הנה
הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו', אינו אומר
ושמח בפיו או ושמח בלבד אלא 'ושמח בלבו'.

(תנחומא כ"ז)

הבה נתאר לעצמנו מה היה במעמד הסנה בין משה רבינו ע"ה
לקב"ה, לא ויכוח של שעה או שעתיים, יום או יומיים, אלא ויכוח
במשך שבעה ימים ולילות, בהם משה טוען את כל הטענות שבעולם
מדוע הוא אינו מתאים לגאול את עם ישראל, והקב"ה דוחה את כל
טענותיו אחת לאחת, ולבסוף משה אומר שישלח את אהרן אחיו,
מחשש שמא יפגע אחיו הגדול, עד שגם על זה הקב"ה אומר לו שאין
לו לדאוג על כך, כי אהרן טהור לב "וראך ושמח בלבו".

ולכאורה הדבר מפליא לעשות, הקב"ה רוצה לשלוח את משה רבינו לגאול את כלל ישראל מעבודות לחירות, ולא סתם עבדות, אלא התעללות בעבודת פרך ביום ובלילה, שהרי המצריים שיקעו אותם בבנין, והיו שוחטין את בניהם בכדי שפרעה הרשע ירחץ בדמם, והרי פשוט שיש כאן שאלה של פיקוח נפש, ולא של אדם אחד או שנים, אלא של עם שלם. ועוד שמדובר כאן על משה רבינו שמסר את עצמו על כלל ישראל בהיותו במצרים, וגם לאחר חטא העגל אמר לקב"ה: אם אין אתה סולח להם מחני נא מספרך אשר כתבת, ובמדרש נה"ר ז, ט מובא: אמר לפניו רבשי"ע ימות משה ומאה כיוצא בו ולא תנוק צפורנו של אחד מהם.

והנה כעת ניתנת לו הזדמנות לגאול את עם ישראל, והוא כאילו עוסק בקטנות אולי אהרן אחי יפגע? וגם אם יפגע, האם בגלל זה כדאי להשאיר עם שלם להתענות בכל מיני עבודות קשות ומיתות משונות, מפני שאולי אהרן יפגע? ומה מקום לדחות פיקוח נפש של רבים מפגיעה בכבודו של היחיד?

אלא שמכאן רואים כמה חמורה היא הפגיעה בזולת, ועד כמה צריכים להיזהר בעניינים שבין אדם לחבירו, שאם אהרן אכן היה נפגע במקצת משליחותו של משה, הרי שלא היה כדאי לגאול את עם ישראל באותה שעה ע"י משה, והקב"ה היה צריך להמתין להזדמנות אחרת.

ובאמת שהקב"ה הסכים עם עצם טענת משה רבינו ע"ה, שהרי אמר לו שאין לו מה לחשוש מפגיעה באהרן אחיו כי "וראך ושמח בלבו", ומשמע מזה שאם אהרן לא היה שמח בלבו באמת, לא היה מקום לשליחות זו. (מנחת שלום)

רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל אמר על כך נקודה נוספת: הבה נתבונן מה היה קורה אם כאשר הקב"ה ביקש ממשה רבינו ללכת לפרעה, ומשה היה מסכים מיד? כנראה שאז הקב"ה היה אומר לו: אם לא אכפת לך לפגוע באהרן אחיך, עדיף שתשאר כאן ולא תלך, כי לא יתכן שמפגיעה ברגשותיו של אדם תבוא הגאולה!

פעם תלמידים ביקשו מרבי שלום שבדרון זצ"ל שימסור להם שיחת מוסר בביתו. רבי שלום שחש שתהיה מכך חלישות הדעת לרב

שלהם, הלך להתייעץ עם המשגיח הגר"י לונשטיין זצ"ל ושאל אותו על כך. ענה לו הרב: כך קיבלנו מרבותינו הקדושים, שאם אדם רץ לבנות את בית המקדש, ומחמת ריצתו מישהו יפגע, עדיף שישב בביתו ולא יבנה בית המקדש!

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יִתְרֵהוּ חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶיךָ נָא וְאֵשׁוּבָה אֶל אֲחֵי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאָרְאָה הַעֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם (ד),
(ט)

כיון שבישרו הקדוש ברוך הוא שהוא עמו, מיד קיבל עליו לילך, שנאמר: 'וילך משה וישב אל יתרו חותנו', ולא היה צריך לומר אלא 'וישוב אל מצרים', אלא למה שב אל יתרו? להתיר נדרו, שאמר להקב"ה: נשבעתי ליתרו, הלך אצל יתרו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, קשר ענן שם כביכול התיר נדרו של משה. דבר אחר וילך משה וישב שהלך ליטול רשות ממנו. (תנחומא סימן י"ח)

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיֵּרָפְּבוּ עַל הַחֹמֶר, וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּלִכְתָּךְ לְשׁוֹב מִצְרַיִמָּה רְאֵה כָּל הַמִּפְתִּיחַ אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְיָדְךָ וְעֲשִׂיתָם לְפָנַי פְּרָעָה וְאֲנִי אֲחַזֵּק אֶת לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת הָעָם (ד), (כא-כב)

הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה

וַיְהִי בְּדַרְךָ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֶׁהוּ ה' וַיִּבְקֶשׂ הַמִּיתוֹ וַתִּקַּח צַפְרָה צַר וַתִּכְרַת אֶת עַרְלַת בְּנָהּ וַתִּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן דְּמַיִם אֶתָּה לִי, וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אַזְ אֲמָרָה חֲתַן דְּמַיִם לְמוֹלֵת (ד) (כד-כו)

'ויבקש המיתו' למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נתרשל, אלא אמר, אמול ואצא לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשהה שלשה ימים, הקב"ה ציווני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנתעסק במלון תחילה, והיה המלאך

נעשה כמין נחש, ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר
ובולעו מרגליו ועד אותו מקום, הבינה צפורה שבשביל
המילה הוא. (רש"י)

נאמר במשה: 'ויאמר כי אהיה עמך' (שמות ג, יב), וכתיב:
'ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו' (שם ד, כד),
כיון שאמר לו כי אהיה עמך, למה ביקש להמיתו?
אלא מכאן שאין הבטחה לצדיק בעוה"ז.

(פסיקתא זוטרתא בראשית ל"ב)

משה רבינו יוצא למצרים, בשליחות ה' יתברך, כדי לגאול את עם
ישראל. הוא עושה חשבון שכעת זה מסוכן למול את בנו שנולד לפני
שמונה ימים, כי הם נמצאים בדרך ולא במקום יישוב, ואע"פ שרק
משה הוא הראוי לגאול את עם ישראל, הקב"ה שולח מלאך להורגו.
מכאן רואים מה שאמרו בגמרא (ב"ק נ). שהקדוש ברוך הוא מדקדק
עם הצדיקים כחוט השערה.

התורת חיים כתב לבאר זאת עפ"י מה שכתב רש"י (בתחילת פרשת
בראשית) בשם המדרש, למה נאמר 'ברא אלוקים', ולא נאמר 'ברא
ה'?' לפי שבתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, אך
הקב"ה ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה
למדת הדין. וצריך להבין מה הכוונה שבתחילה עלה במחשבה, וכי
הקב"ה שהוא יודע אחרית מראשית חוזר בו? והביאור בזה שבאמת
הקב"ה לא חזר בו, ואת הצדיקים הוא דן במדת הדין בלבד, כמו
שעלה במחשבה לפניו, לפי שהם יכולים להתקיים על פי שורת הדין,
אלא שבתחילה עלה במחשבה לפניו לדון את כל העולם כולו על פי
שורת הדין, אך כיון שראה שאין העולם כולו מתקיים שיתף רחמים
לדין, אבל הצדיקים כיון שיכולים לעמוד בכך, נותרו כפי שעלה
במחשבה הראשונה.

ועל פי זה הוסיף לבאר את דברי הגמרא במסכת מנחות (כט, ב):
בשעה שעלה משה למרום, מצאו לקדוש ברוך הוא שיושב וקושר
כתרים לאותיות. אמר לפניו: רבונו של עולם, מי מעכב על ידך? אמר
לו, אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף
שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר

לפניו: רבונו של עולם, הראהו לי, אמר לו חזור לאחורך. הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הם אומרים, תשש כוחו. כיון שהגיע לדבר אחד (שצריך טעם), אמרו לו תלמידיו: רבי מנין לך? אמר להן: "הלכה למשה מסיני". נתיישבה דעתו (של משה, הואיל ומשמו אומר, אף על פי שעדיין לא קיבלה). חזר ובא לפני הקדוש ברוך הוא אמר לפניו: רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו, רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו. אמר לו, חזור לאחורך. חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו: רבונו של עולם, זו תורה וזו שכרה? אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני.

ולכאורה המאמר תמוה, במה שהשיב 'כך עלה במחשבה לפני', השופט כל הארץ לא יעשה משפט? וכי עביד קודשא בריך הוא דינא בלא דינא? אך לפי המבואר לעיל מובן: רבי עקיבא היה צדיק גמור וחסיד עליון, ונידון על פי שורת הדין בלבד, ואי אפשר שלא חטא רבי עקיבא איזה חטא קל מימיו, להיות נידון עונש גדול זה, כי שורת הדין כך היא בלי ויתור כלל, וזהו שאמר לו: 'שתוק כך עלה במחשבה לפני'. כלומר, צדיק גמור כרבי עקיבא וחבריו אין דן אותם ברחמים כלל כי אם על פי שורת הדין כמו שהיתה המחשבה לפני בבריאת עולם.

לפי זה אכן מובן למה הקב"ה מדקדק עם חסידיו, שהרי אפילו מי שסרח במלך בשר ודם בדבר קטן אחת דתו להמית, קל וחומר המורד במלך מלכי המלכים, וכל עבירה ואף הקטנה ביותר יש בה משום מורד במלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכך ראוי לפי מדת הדין, ולכך נענשו משה ואהרן נדב ואביהוא וכיוצא בהם על חטא קטן, אבל כשדן את הרשעים משתף ומקדים מדת הרחמים למדת הדין.

השפת אמת (פרשת במדבר) כתב: "לא כמידת הקדוש ברוך הוא מידת בשר ודם, מלך בשר ודם ככל שמתקרבים אליו יותר, רואים בו שהוא בשר ודם ואין בו יותר משאר בני אדם. אבל השם יתברך 'ה' אלקים חיים ומלך עולם" (ירמיה, י, ט), וכל המתקרב אליו יותר, רואה ביותר גדלותו וממילא נכנע אליו, וחל עליו יראת ה' טהורה. ולכן מדקדק עמו יותר".

בספר 'פנים יפות' (פרי תצוה) מובא, טעם הדבר שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, משום שכל ישראל הם משורש אחד, וכולם קשורים כאחד, אלא שיש בהם בחינת הראש שהם החכמים והנבונים, ויש מהם בבחינת ידיים ורגלים, ויש בבחינת עקבים, וכאשר הראש יורד במעט, ממילא יורדים הרגלים ושאר האיברים למטה, וכשהם יורדים, אין זה בעבירות דקות כחוט השערה כמו שאצל הצדיקים, אלא בחטאים גדולים, ועל כן מדקדק הקדוש ברוך הוא שהראש לא ירד אף לא כחוט השערה. ועל כך היו אומרים שכאשר בחור ישיבה בליטא לומד תורה ברפיון, גורם הוא ליהודי בפריס להשתמד.

• בעבר השתמשו לחיתוך העורלה באבן חדה, כך רואים בפסוק שלפנינו במילת בנו של משה רבינו, וגם יהושע בן נון עשה ברית בעזרת אבן הצור, שנאמר: "עשה לך חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל שנית", א"כ מדוע כיום משתמשים בסכין של ברזל?

מובא "בפרישה" (וי"ד רס"ד) שבשעה שלקח דוד אבן לזרוק על גולית הפלשתית, שהיה לבוש מגן של ברזל, אמר דוד: "אם הברזל יכנע בפני האבן - מעתה ישתמשו בני ישראל לברית מילה רק בסכין של ברזל, כהכרת הטוב לברזל שנכנע בפני האבן". ומאז אנו משתמשים בסכין ברזל לברית המילה.

• מידה כנגד מידה - יתרו הציל את משה רבינו בהיותו תינוק, כאשר משה לקח לפרעה את הכתר מעל ראשו ובלעם יעץ להורגו ובא יתרו ואמר לעשות לו את מבחן הגחלים... משה הציל את בנות יתרו מיד הרועים... וצפורה בת יתרו אשת משה הצילה אותו ממיתה...

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵךְ לְקַרְאֵת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וְיֵלֶךְ וַיִּפְגְּשֶׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ (ד, כז), וישא אהרן את עיניו וירא את בניו ואת אשתו, ויאמר: מי אלה לך? ויאמר משה אל אהרן הילדים אשר חנן אלהים אותי בארץ מדין, וירע הדבר מאד בעיני אהרן ויאמר אל משה, על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם? ויאמר משה לאשתו לשוב אל בית אביה, ותעש כן.

ואח"כ באו משה ואהרן למצרים ויבואו לבית פרעה, והיו בשער בית פרעה שני כפירים שאין שום אדם יכול להתקרב לשער המלך

מפחדם, שהיו טורפים לכל מי שרואים אותו. ובעת ששמעו שבאו משה ואהרן, התיירו השומרים את הכפירים והניחום על פתח השער בעצת חרטומי מצרים, ובבוא משה ואהרן לפתח השער, ויט משה את מטהו על הכפירים והם שמחו לקראתו, ויבואו אחריו והיו שוחקים לפניו כשחוק הכלבים עם בעליהם בעת בואם מהשדה.

ובעת שראו פרעה ועבדיו כך יראו מאד מפניהם, ויאמרו להם: מה מעשיכם ומה אתם רוצים? ויאמרו אלהי העברים נקרה אלינו לאמר לך שלח עמי ויעבדוני! אמר להם פרעה: שובו לפני מחר ואשיבה לכם דבר, ויעשו כן ויצאו וילכו. אח"כ קרא פרעה לחכמים ולחרטומים ולמעוננים ולקוסמים וביניהם בלעם, ויאמר להם המלך כזאת וכזאת אמרו אלי הנביאים. ויאמר לו בלעם איך קרבו אל השער ולא טרפו אותם הכפירים? אמר לו פרעה: כי באו ולא עשו בהם כלום והיו משחקים עמם כאילו הם גדלום ושמחו עמהם כשמחת הכלבים עם אדוניהם אשר גדלום מנעוריהם.

ויאמר בלעם: אין אלו כמונו, ועתה שלח לקרוא אותם ונתווכח עמם יחדיו לפניך. וישלח לקרוא להם, ויצאו משה ואהרן וזקני ישראל ויבואו לפני המלך וידברו אליו כדברים אשר דברו אליו אתמול ומטה האלהים ביד משה. ויאמר להם פרעה: ומי הוא אשר יאמין אתכם? ויבואו משה ואהרן ויעשו כן כאשר דבר להם ה'.

וישלך אהרן לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין, ויקרא פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם כן וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים, ויקום מטה אהרן ויבלע מטות החרטומים. ויען בלעם: אין זה פלא תמיה וגוזמא מתנינך שבלע התנינים שלנו, כי חוק בכל העולם שחיה בולעת חיה אחרת, אם תרצה שנדע כי הוא ברוח אלהים השלך מטך לארץ ואם מטך בעודנו עץ יבלע מטותינו כשהם עצים נדע כי רוח אלהים עמך. ויעשו כן וישליכו איש מטהו והיו לתנינים, ואחרי שחזרו כמו שהיו בתחלה בלע מטה אהרן את מטותם.

אז ציווה פרעה להביא לפניו כל ספרי מצרים ולחפש אולי ימצאו שמו של הקדוש ברוך הוא, ויחפשו ולא מצאו לפי שהם ספרי טעות. ויאמר להם חפשתי בכל ספרי ולא מצאתי שם אלהיכם, ויאמרו לו אלהי העברים נקרה אלינו וכו', אז אמר פרעה מי ה' אשר אשמע

בקולו? ויאמר משה הוא ציווני שנלך דרך שלשת ימים ונזבחה לה' אלהינו, כי מיום שירדו ישראל למצרים לא זבחנו לו, ואם אינך משלח אותנו כמה צרות רעות רבות ומגפות ישלח בכם.

ויאמר להם מה גבורתו של אלוה זה? ויאמרו לו הוא עושה שמים וארץ אור וחושך ים ויבשה ובהמות וחיות, וכל העולם חל וזע מפניו, והוא יקח את כוחך וישיבך אל עפר האדמה. ויחר לפרעה עליהם ויאמר כל אלה האלהות לא יכלו לעשות כאשר עשיתי אני, לי יאורי ואני עשיתיני. (אוצר המדרשים)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מִלֶּךְ מִצְרַיִם לְמֹה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמִּעֲשָׂיו לְכוּ לְסִבְלַתֵיכֶם... וַיֵּצֵא פְרֹעֶה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַנְּגִשִׁים בְּעַם וְאֶת שְׂטָרָיו לֵאמֹר, לֹא תֹאסְפוּן לַתֵּת תְּבֹן לְעַם לְלַבֵּן הַלְּבָנִים כְּתַמּוּל שְׁלֹשׁ הַיָּם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תְּבֹן, וְאֶת מִתְכַנֶּתֶת הַלְּבָנִים... לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי נִרְפִים הֵם עַל כֵּן הֵם צַעֲקִים לֵאמֹר נִלְכָה נִזְבַּחַה לְאֱלֹהֵינוּ, תִּכְבַּד הַעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָהּ וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שִׁקְרָה (ה, ד-ט)

אומרים חכמי המוסר שבכדי להכיר את היצר הרע יש להכיר ולהתבונן היטב בדרכיו של פרעה הרשע, שהמשילוהו ליצה"ר, ואחת מתחבולותיו זה לתת לאדם כל הזמן עיסוקים ועבודה, והעיקר שלא יעצור את מרוץ החיים, כדי שלא יחשוב למה ומדוע בא לעולם, ולמה הקב"ה נפח בו נשמה שהיא חלק אלוה ממעל, ולא כשאר בעלי החיים, כי בוודאי שרצונו ממנו הרבה יותר גדול. ואת זה גם פרעה אמר אם יש להם זמן לחשוב על יציאה לחירות, סימן שיש להם הפסקה בעבודתם, לכן צריך לתת להם לעבוד בלי הפסקה.

וַיִּפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן נְצַבִּים לְקִרְאָתְכֶם בְּצִאתְכֶם מֵאֶת פְּרָעָה, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְרֵא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת רֵיחֲנוּ בְּעֵינַי פְּרָעָה וּבְעֵינַי עֲבָדְיוֹ לְתֵת חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ, וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי, וּמֵאִזּוּ בָאתִי אֶל פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לָעַם הַזֶּה וְהֵצֵל לֹא הֵצֵלְתָּ אֶת עַמְּךָ (ה, כ-כג)

באותה שעה ביקשה מדת הדין לפגוע במשה, וכי כך מדברים עם הקב"ה המלא רחמים בלא סוף ולומר לו 'למה הרעותה', אמר להם הקב"ה הניחו לו שמתוך צערן של ישראל הוא מדבר כך, ואין אדם נתפס בשעת צער. (ש"ר ה, כב)

האבן עזרא הקשה שהרי הקב"ה כבר אמר למשה 'ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך' עד שיעשה כל האותות אשר ציווהו, אם כן למה יתרעם משה לומר 'למה זה שלחתני והצל לא הצלתי'? הרי הוא ידע שפרעה עתיד לסרב לבקשתם.

וכתב ליישב, שמשה רבינו אמנם ידע שפרעה לא ירצה לאפשר לעם לצאת מארץ מצרים אף לא לשלושה ימים, אך לא חשב שיכביד עליהם את העבודה, ולכן הוא התרעם

רבי מאיר שפירא זצ"ל אמר על כך תירוץ אחר: משל לאדם שנאלץ לעבור ניתוח. לאחר עיון מעמיק בתיקו הרפואי החליט הרופא שגילו המופלג ומצבו הבריאותי אינם מאפשרים לו לקבל הרדמה. אולם אם לא יעשה את הניתוח הוא בסכנת חיים ממשית. אמר החולה שהוא מוכן לעבור את הניתוח בלא הרדמה. הרופא הזהירו במדובר בכאבי תופת כי עליו לחתוך בבשר החי. אין ברירה, אמר החולה, עדיף לי לעשות את הניתוח בלי הרדמה מתוך כאבים עזים, ואח"כ לחיות, מאשר למות מתוך יסורים.

החולה נקשר למיטת הניתוחים, והרופא החל לחתוך בבשר החי, והחולה החל לצרוח מכאבים. למה אתה צועק? שאל הרופא, הרי אמרתי לך

מראש שזה יכאב, ואתה נתת את הסכמתך לכך. נכון, אמר החולה, אבל כשכואב צועקים!

אמנם הקב"ה הודיע למשה רבינו שהוצאת עם ישראל ממצרים תהיה כרוכה בכאב, אך כעת כשראה את עם ישראל מיוסרים וסובלים, כאב למשה ולכן הוא פשוט צעק. (ומתוק האור)

• ובאמת יש להבין על מה ולמה הקב"ה גרם לפרעה להכביד את העבודה על עם ישראל, וכי לא היו חסרים להם יסורים וצרות?

המגיד מדובנא אמר על כך משל: אל גביר עשיר שהיה אלמן, הגיע שדכן עם הצעה להשתדך עם אלמנה, אשה טובה אשת חיל, שבעלה נפטר לפני כמה שנים, והיא נשארה בחוסר כל, אבל לא הניחה לייאוש להשתלט עליה, היא פתחה דוכן בשוק, לקחה סחורה בהקפה והחלה לסחור בה, אמנם היא לא התעשרה, אך היא מתקיימת בכבוד.

ההצעה נראתה לעשיר, הוא נפגש עם האשה והיא נשאה חן בעיניו, אולם דבר אחד הפריע לו, והוא שאל אותה ישירות: "הבנתי שאת לקחת סחורה בהקפה כדי לסחור בה ואת מתפרנסת מן הרווחים, כך שכל הזמן את משלמת עבור הסחורה הקודמת ונוטלת שוב סחורה בהקפה, כך שאת כל הזמן חייבת כספים, נכון?"

אכן כן, אמרה האשה. אמר לה העשיר: תראי כאשר תנשאי לי, את תהי עקרת ביתי, אני אפרנסך בכבוד, ולא תצטרכי עוד לעבוד. אולם אני דורש ממך דבר אחד, אנא ממך תדאגי לכך שלא תכנסי לחופה עם חובות, בבקשה תשלמי את כל חובותיך לכל הסוחרים לפני החתונה.

האלמנה הביטיחה, אולם התקשתה לעמוד בהבטחתה. לא כל הקונים שילמו לה, ולא היה בידה מספיק כסף לשלם לכל הסוחרים. באו קונים וביקשו סחורה חדשה, ומכיון שהיא לא רצתה לוותר על הרווח היא לקחה שוב סחורה בהקפה, והעסק פעל כמימים ימימה, עם רווחים קטנים וחובות גדולים.

סימן פרשת שמות לבנים

ראה העשיר שהאלמנה אינה יכולה לגבור על להיטות המסחר, ואינה ממהרת לחסל את חובותיה, ובינתיים החתונה מתעכבת. הלך העשיר אל כל הסוחרים שהאלמנה היתה חייבת להם, וגילה להם שהאלמנה הולכת בקרוב להתחתן ולחסל את העסק, ומי יודע אם יראו את כספם בחזרה...

האלמנה הפסיקה לקבל סחורה בהקפה, והסוחרים לחצו אותה להחזיר להם את כספם, היא התאמצה מאוד לסיים את כל החובות ובינתיים נודע לה שבעלה לעתיד הוא זה שדיבר עם הסוחרים שלא ימכרו לה יותר בהקפה. האלמנה כעסה מאוד על הגביר, עלתה אל ביתו וטענה לו: אם כך אתה נוהג בי לפני הנישואין, לאיזו שרירות לב עלי לעפות לאחריהן?

אמר לה הגביר: עליך להבין שלא נהגתי כך מחמת שרירות לב, אלא בדיוק להיפך, הואיל ואני רוצה לשאת אותך לאשה ולהעניק לך כל טוב, וחפץ למחר את הנישואין, פעלתי כדי לחסל את עסקך כדי למחר את אושרך!

כך גם היה בשעבוד עם ישראל במצרים, הקב"ה רצה לגאול אותם אף טרם זמנם, שנגזר עליהם בברית בין הבתרים ארבע מאות שנה, אך מכיוון שעדיין לא נמלאה סאת הייסורים שהיה עליהם לעבור כדי להיגאל, הכביד עליהם את עבודתם כדי שכל יוכלו להיגאל טרם זמנם. (אור דניאל)

פְּרִשְׁתַּת זָאֲרָא

בסוף הפרשה הקודמת משה רבינו מתרעם על הקב"ה ואומר לו: "וּמֵאִזְ בָּאתִי אֶל פְּרַעַה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הֲרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ". הוא טוען שמעכשיו פרעה הכביד את העבודה על בני ישראל, ונעשה להם רע עוד יותר. בפרשתנו הקב"ה עונה למשה.

הכל לטובה

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' (ו, ב), שם "אלקים" - משמעותו דינים, ושם הווייה משמעותו רחמים, אומר הקב"ה למשה גם מה שנראה בעיני בשר ודם כדינים, למעשה זה רחמים גדולים. וכמו שאמר רבי עקיבא (ברכות ס:): **"כל מה שה' עושה לטובה"**, **"כל" - כלומר הכל**, וגם מה שנראה לנו רע הוא באמת טוב, וגם אם אין אנו מסוגלים להבין זאת, מ"מ הרע הוא חלק שחור מ"פאזל" גדול שבכללותו ובסופו (בתמונה השלמה) רואים שהוא טוב, ואם יחסרו ה"חלקים השחורים" מהפאזל, התמונה לא תהיה שלימה. ופעמים רבות דווקא מתוך הרע, צומחת הישועה.

לערבי אחד היה חמור זקן. יום אחד נפל החמור אל תוך בור עמוק שבעבר שימש כבאר מים אך כבר יבש. חשב הערבי מה לעשות עם חמורו וכיצד להעלותו, ולבסוף החליט שחמורו כבר זקן ולא שווה להשקיע עליו, וגם ככה הוא צריך לסתום את הבור כדי שאף אחד לא יפול לשם, לכן עדיף לקבור את החמור בתוך הבור בעודו חי. הוא לקח מעדר והתחיל לזרוק חול אל תוך הבור. החמור בהתחלה הבין שסופו קרוב, אבל במחשבה שנייה הוא החליט להתנגד למהלך. בכל פעם שנפלה עליו ערימה של חול, הוא ניער מעליו את החול ודרך על החול שנפל. כך הוא עשה שוב ושוב, עד שלבסוף עלה ויצא מהבור.

ממעשה זה לומדים שני דברים מאוד חשובים :

- א. טוב חמור חכם יותר מערבי טיפש.
- ב. דווקא מתוך הצרה מגיעה הישועה, ולפעמים הצרה עצמה היא הישועה.

באחד הפיגועים שהיו בגל הטרור האחרון, נדקר יהודי בבטנו והיה פצוע קשה, הבהילו אותו לבית החולים, ושם גילו שהוא נפגע במעיו, והוא איבד דם רב. הוא הוכנס בזריזות לחדר הניתוח, וכאשר החלו לטפל בו, פתאום ראו שחלק מהמעי הגס אצלו לקה במחלה הנוראה וכבר היו שם גרורות, המנתחים הצליחו להסיר ממנו את החלק הנגוע, ולאחר זמן קצר הוא יצא מכלל סכנה, התאושש וקם ממיטת חוליו. וגם לפי תוצאות הבדיקות המקיפות שנעשו לו אח"כ, המחלה היתה רק בחלק מהמעי הגס, אותו חלק שהוסר, ולא הספיקה להתפשט.

כאשר סיפרו לו על המחלה שהתגלתה בזמן הניתוח, סיפר היהודי, שכבר זמן רב הוא סבל מכאבים. בתחילה הוא לא התייחס לזה, וגם כאשר הכאבים היו כבר בלתי נסבלים, הוא לא מצא זמן לפנות לרופא. ולמעשה גם אם הוא היה פונה לרופא, עד שהיו מאבחנים את המחלה ועד שהיו מתחילים לטפל בזה, יכול להיות שהמחלה כבר היתה מתפשטת לשאר הגוף ח"ו, אך בזכות הדקירה מהפיגוע הנורא של אותו בן עוולה, הוא זכה לצאת מהמחלה לגמרי.

כאשר ילד מקבל סוכריה, או מבוגר מקבל מתנה, לא משנה ממי, זה טוב. ואם מקבל מכה, אין זה טוב, אבל אם המכה זה אביו שרוצה לטובתו, זה טוב. דקירת סכין היא דבר רע, אבל אם ה"דוקר" הוא רופא מנתח שמציל חיים, זה טוב. ואם נשכיל להבין שכל מה שקורה בעולם, גם הסוכריה וגם המכה, זה מאבינו בשמים שאוהב אותנו ורוצה לטובתנו, אז גם נבין שהכל לטובה.

מעשה ביהודי שתמיד היה שמח ומאושר, גם כשהפרוטה לא הייתה מצויה בכיסו, ואף כשבטנו רעבה ללחם. יום אחד חזר לביתו, וכדרכו

היה שמח וטוב לב. אשתו הזכירה לו שמזה יומיים לא בא אוכל אל פי ילדיהם. אמר לה: 'מה שתציעי אלך ואעשה'. אמרה לו אשתו: 'עוד מעט נגמר יום השוק, תלך לשם ואולי תמצא כמה תפוחי אדמה ובטטות שהותירו בעלי הדוכנים', מיד החל ללכת ברחובה של עיר כשהוא שמח ועלוי, ואף זימר לעצמו כמה שירים עליזים.

בינתיים בארמונו של מלך טורקיה התכנסו המלך, שריו ויועציו על מנת לדון בענייני הממלכה. המלך יצא רגע אחד למרפסת הארמון, והנה רואת עיניו את היהודי הולך בשמחה כשפיו מלא שיר ושבח. מיד שלח המלך את אחד ממשרתיו שילך ויביא לפניו את האיש המאושר. מיהר היהודי כבקשת השליח, והתייצב בפני המלך. שאל אותו המלך: 'האם זכית באיזה פרס חשוב שאתה כה מאושר?'. 'לא, אדוני המלך. לא זכיתי בשום פרס'. 'אולי אכלת איזה בשר שמן ושתיית יין ישן, ולכן אתה שמח?'. 'לא. כבר יומיים אני וכל משפחתי לא הכנסנו דבר מאכל לפינו, ואני הולך להביא שאריות שנשארו בדוכני השוק', ענה.

כששמע המלך את דבריו אמר למשרתו: 'קח עגלה, תמלא אותה בפירות, ירקות, לחם, אורז וכל מה שצריך, וקח את זה לביתו'. הוסיף ואמר המלך ליהודי: 'אני רוצה שתאמר לי איך אתה שמח גם כשבטנך רעבה ללחם, הרי אני מושל בכל טורקיה, שותה ואוכל כראוי, ואני לא שמח ומאושר'. אמר לו היהודי: 'אני בנו של מלך מלכי המלכים, הקב"ה, ואני יודע שכל מה שהוא עושה לי זה הכי טוב בעולם, ושהכל רק לטובה'. אמר לו המלך 'אני מבקש ודורש ממך שמחר בשמונה בבוקר תבוא לארמון המלוכה, ושנינו נצא ביחד לציד ביערות הסמוכים'. 'כבוד גדול הוא לי', ענה היהודי.

למחרת המלך והיהודי יצאו לצוד ביערות, והנה המלך מושך בקשת לתומו, ובלא שימת לב פגע החץ באצבע המלך, ונחתכה חצי ממנה. היהודי הוציא מכסו מטפחת, עצר את הדם ואמר למלך 'הכל לטובה,

הקב"ה אוהב אותך'. אבל המלך התרגז מאוד, אמר ליהודי: 'מה טוב בזה שאיבדתי חצי אצבע?' זרק אותו בכעס באחד הבורות שביער. שאל המלך מלמעלה: 'נו, איך אתה מרגיש עכשיו?'. 'הכי טוב בעולם', ענה היהודי מתוככי הבור.

התקדם המלך לבדו, והנה חבורת שודדים באה לקראתו. כשהבין את כוונותיהם החל להתחנן: 'אנא מכס, אל תפגעו בי ואתן לכם הרבה ממון', מבלי לגלות שהוא המלך. אמרו לו: השודדים 'דווקא היום איננו מחפשים ממון. הבן של המנהיג שלנו חולה מאוד, ואיזה רופא אליל אמר שצריך לשחוט אדם, ולתת לבנו לשתות את דמו, וכך יתרפא'. תוך כדי כך קשרו את המלך באזיקים והביאוהו אל ראש השודדים. הרופא, שהיה חלק מהכנופיה, החל לבדוק אותו, ופתאום רואה שחסרה לו חצי אצבע. אמר לשודדים: 'מה עשיתם הוא לא שלם, חסרה לו אצבע. צריכים דם של אדם שלם ללא רבב – תסלקו אותו מכאן'.

מיד יצא המלך בחזרה ליער, הגיע לבור, זרק חבל ליהודי והוציאו משם. אמר לו 'תדע לך שצדקת שטוב שהאצבע נחתכה', וסיפר לו את הסיפור. 'אבל תאמר לי – מה טוב בכך שאתה היית בבור?' ענה לו היהודי 'אם לא היית זורק אותי לבור והיית הולך איתך – השודדים היו לוקחים אותי לשחיטה, כך שלמעשה בכך שזרקת אותי לבור, אתה הצלת את חיי'. (ובחרת בחיים)

במקרים רבים ניתן לראות בבירור, כיצד דבר שנראה רע, מתגלה לבסוף שהיה לטובה. כל אחד שמתבונן רואה זאת במהלך חייו. לדוגמא: אדם הממהר לעבודה מגיע לתחנת האוטובוס בדיוק כאשר האוטובוס יוצא, הנהג סוגר את הדלת בפניו, תוך כדי התעלמות מנקישותיו וקריאותיו, ונוסע...

כמובן שאותו אדם כועס על הנהג, כועס על עצמו ועל כל העולם, ואינו מקבל באהבה את מה שקרה לו. אבל כאשר מתגלה לו לאחר מכן, שהאוטובוס שהוא רצה לעלות עליו היה מעורב בתאונה קטלנית, הוא מקבל את הדברים קצת אחרת...

בזמן הניסיון אין לאדם אפשרות לדעת מה יהיה אח"כ, כי הוא אינו צופה עתידות, ולכן הוא מתרגז על השיבוש בתכניותיו. אבל הבורא היודע את כל העתידות, שומר על האדם תמיד (ואף אם לא ארעה שום תאונה לאוטובוס, יש סיבות נסתרות רבות, מדוע זה לטובה, סיבות שרק ה' יודע. ועל האדם להאמין שזה לטובה, ולא להאשים אף אחד).

לבורא יש שיקולים וסיבות שונות מדוע להנהיג כך את האדם, ורק הוא שמכיר ויודע מה עבר, וצריך האדם לעבור בחייו, בגשמיות וברוחניות, כי רק ה' ית' יודע את הטובה שתצמח מכל דבר. האדם אינו יכול לראות את הטובה בזמן הניסיון, כי א"כ לא יהיה זה ניסיון כלל. הדרך היחידה לעמוד בניסיון היא רק ע"י אמונה שהכל לטובה. (בגן האמונה)

פעם החפץ חיים זצ"ל שאל אדם אחד על מצבו, השיבו הלה: "לא היה מזיק אם היה קצת יותר טוב!". השיבו החפץ חיים: "וכי מנין לך שלא היה מזיק? הקב"ה הרחום והחנון יודע יותר טוב ממך, וברצונו להיטיב לך ככל שניתן, ואם לא נתן לך יותר, בוודאי שכך טוב הדבר למענך!"

בשולחן ערוך (או"ח ר"ל, ה') נפסק: "לעולם יהא אדם רגיל לומר - כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (כל מה שעושה ה', לטובה הוא עושה). לא כתוב כאן "כמעט הכל", אלא הכל - הכל ממש! לכן אי אפשר לומר: "הכל לטובה, חוץ מ...". אלא הכל טוב בלא הגבלה.

ישנם דברים שהאדם חייב לעבור, בין אם ירצה או בין אם לא, ואין באפשרותו לברוח מהם, וכל בחירתו היא רק כיצד לעבור את הניסיונות. אם יעבור אותם באמונה שהכל לטובה - אשריו ואשרי חלקו, ובאמת יראה איך הכל מתהפך לו לטובה, חייו יהיו יפים מאוד, רגועים ונעימים. ואם, חס ושלום, הוא חי בלא האמונה שהכל לטובה, אזי הוא יהיה רק ממורמר, בלתי מרוצה ושבור. הוא יתלונן ויאשים את עצמו ואת כולם, וכל חייו יהיו מרים, רעים וחשוכים.

דבר ברור הוא שלכל מה שה' עושה יש תכלית, ועל האדם המאמין בהשגחה פרטית לחפש מה ה' רוצה ממנו. זהו דבר שהשכל מחייב, שהרי הבורא מעביר עליו מאורעות שונים בשביל ללמד אותו דבר מסוים או לעורר אותו לתקן איזה דבר או להתחזק בעניין מסוים ועוד אפשרויות רבות. חיפוש המסר של הבורא הוא עניין עמוק ורחב

מאוד, והיסוד הראשון שהאדם צריך להחדיר לליבו הוא ש"אין ייסורים בלא עוון".

לכן החפץ חיים זצ"ל היה רגיל לומר, שאם קרה לאדם איזה מקרה, אסור לומר שהוא "רע", רק שהוא "מר", כי 'כל דעביד רחמנא לטב עביד'. אבל אפשר לומר שהוא מר, שהרי רפואה, גם אם היא מרה, בסך הכל היא לטובת האדם. אבל אם אומר שהמקרה רע, הרי זה נגד הכלל שהכל לטובה, נוסף לכך, אוחז הוא במידת השקר, באומרו על דבר שנעשה לטובת האדם, שהוא לרעתו. ואפשר להוסיף שפעמים רבות הרע שהוא "מר" מתהפך להיות "רם", ובעקבות כך האדם מתרומם ונוסק לגבהים רמים, מה שלא היה בלי ה"מרי" בהתחלה.

לא שינו לבושם

לְכֹן אָמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה', וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם, וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתֵם, וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזָרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים, וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְהֵייתִי לְכֶם לְאֱלֹהִים (ו', ו-ז)

והוצאתי אתכם, והצלתי אתכם, וגאלתי אתכם, ולקחתי אתכם, כנגד ד' זכיות שבידם, שלא שינו את לשונם, ולא החליפו את שמלותם, ולא גילו את סודם, דכתיב 'ושאלה אשה משכנתה' (שמות ג' כב), ולא בטלו ברית מילה. (פס"ז וארא, ו').

בזמן שהמצריים היו בחצאית לגופם בלבד, ובחוסר צניעות משווע, היהודים לא שינו לבושם כלל מדרך האבות הקדושים, וגם כשעבדו בפרך בחוסר ובשרב של מדבר מצרים, הם הקפידו ללבוש לגופם גילבייה ארוכה המכסה את כל גופם. ואם כך היה עם הגברים, כל שכן שהנשים היו צנועות לא פחות, וכמו שאמרו חז"ל: בזכות נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ממצרים (ילקו"ש שה"ש תתקצ"ג), ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות שבדור (רות זוטא ד, יא).

מצות הצניעות היא מהמצוות החשובות ביותר לבת ישראל, ולכן יש יצר הרע גדול מאוד ללכת שלא בצניעות, כי היכן שיש קושי, שם עיקר התיקון. אשה השומרת על צניעותה, זוכה לשכר שלא יסולא בפז, ולעומת זאת אשה שהולכת שלא בצניעות עתידה לתת על כך את הדין.

וכתב המהר"ל (גבורת ה' פרק ס'): "עיקר שבח האשה ומדרגתה העליונה היא הצניעות ולכן נשתבחו האמהות בפרט בצניעות", וכעין זה מובא בשם הגר"א שהיה אומר שהמדרגה הגדולה ביותר לנשים היא הצניעות ובזה נמדדת צדקתה, וכך היה החזו"א אומר שהיר"ש של האשה ניכרת ונמדדת לפי גודל זהירותה והידורה בצניעות ובכיסוי הראש, ובעל הפלא יועץ כתב (בספרו חסד לאלפים על שו"ע או"ח ס"ג ד'): כמעט כל שכר האשה וכל עונשה לעוה"ב תלוי בצניעות.

במוקד 100 של המשטרה התקבלה פעם שיחת טלפון מוזרה, היתה זו אשה במעב של מצוקה, וכך פחות או יותר היא נשמעה: הללו... הצילו... הוא רוצה להרוג אותי... אח"כ נשמעה צרחה מקפיאת דם, ואז לאחר שהטלפון צנח לריצפה, נשמעו קולות עמומים של צווחות וזעקות...

עד מהרה הצליחו לבצע איכון לטלפון ולזהות את הכתובת המדויקת ממנה התבצעה השיחה, ומכיוון שהמוקדנית במשטרה לא הצליחה לדווח את האשה, ולא ידעו במה המדובר, החליטו לשלוח למקום בדחיפות את יחידת היס"מניקים, על גבי אופנועים, וגם מסוק עם היחידה ללוחמה בטרור...

תוך חמש דקות הגיעו כוחותינו למקום האירוע. מסביב לבניין היתה התקהלות של אנשים, אך אף אחד לא ידע במה המדובר. הלוחמים האמיצים עלו בזריזות לקומה השלישית, פרצו את הדלת, חדרו לבית, ולתדהמתם מצאו, אשה גדולה עומדת על שולחן קטן, בידה האחת מצקת של מרק, וביד השנייה מערוך, צועקת בהיסטריה, רועדת ונפחדת, ומולה עומד עכבר קטן מבוהל, ויש אומרים ג'וק גדול...

כמעט כל אשה פוחדת מעכבר וכל שכן מג'וק (ובמיוחד אם הוא גדול ומפחיד עם מחושים ארוכים ופרצוף אכזרי שמשדר בטלפתיה: "אני הולך לאכול אותך..."), ועכשיו ניגש לפואנטה - אם מג'וק את מפחדת, האם לא ראוי לפחד, ולו במקצת, ממלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר בידו נפש כל חי, והוא מחייה אותנו בכל רגע ורגע. העולם אינו הפקר, יש דין ויש דיין, יש שכר ועונש ויש עוה"ב.

וגם אם אינך דואגת לעתידך, מדוע אינך דואגת לכלל ישראל, שהרי עוון זה של חוסר צניעות בוודאי מגדיל ח"ו את חרון האף יותר משאר הדברים, כי על שאר העבירות אין השכינה מסתלקת וכמו שכתוב (ויקרא ט"ז ט"ז) "אני ה' השוכן אתם בתוך טומאתם", מה שאין כן על ענין זה של צניעות כתוב (דברים כ"ג) "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך".

וכתב החפץ חיים זצ"ל שכל ההשפעות וההצלחות בגשמיות וברוחניות ובפרנסה הם בזכות הצניעות, ולעני"ד דבר זה רמוז במה שנאמר בגמרא: אמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר 'יצו ה' אתך את הברכה באסמיך', תנא דבי ר' ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו (תענית ח:).

ויש לדעת שככל שהאדם מתלבש יותר בצניעות כך הוא יותר חשוב, וכמו שקרא ר' יוחנן לבגדיו מְכַבְדוֹתַי (סנהדרין ד.ד.) לפי שהבגדים מכבדים את בעליהם (רש"י). מלכת אנגליה ושאר בנות המלוכה, אינן יוצאת החוצה בבגדים שאינם צנועים משום שאין זה מכובד. בת ישראל היקרה, גם את ממשפחת המלוכה, כי עלינו עם ישראל נאמר: "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם... כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתְּהָ לַה' אֱלֹהֶיךָ, וּבְךָ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָהּ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה" (דברים יד, א-ב), ועלינו להתנהג ולהתלבש בהתאם.

*אשה אחת אמרה לחברה שלה: היום קניתי כדאי מצביט.
ואלת החברה: מה זה כדאי מצביט? השיבה הראשונה: קניתי
כדאים מאד יקרים, ובצ'ף חט'ף צ'ף מצביט.*

כפי יכולתך

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וַיֹּצִיחַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרַעֲה מִלְּפָנֶיךָ
 מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (ו', ג').
 הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה' לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם (ו', כו)

יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד (רש"י)

לכאורה קשה איך אפשר לומר שמשה ואהרן היו שקולים בדרגתם הרוחנית, והרי משה רבינו היה היחיד שראוי להוריד את התורה הקדושה לעם ישראל, והוא גם היה גדול הנביאים, שזכה להתנבא באספקלריה מאירה. ומצינו שהקב"ה בכבודו ובעצמו מחלק בין משה לאהרן, כאשר מרים ואהרן דיברו על משה, הקב"ה התגלה אליהם, וַיֹּאמֶר שְׁמְעוּ נָא דְבַרִי אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם ה' בְּמִרְאֵה אֱלֹוֹ אֲתוֹדַע בְּחִלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ, לֹא כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נְאֻמָּן הוּא, פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאֵה וְלֹא בְּחִידַת וּתְמִנַת ה' יִבִּיט, וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעֲבָדֵי בְּמֹשֶׁה (במדבר יב, ו-ח).

וכן קשה גם מה שכתב הרמב"ם ז"ל: "אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טיפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל, שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם" (הלי תשובה ה, ב). ולכאורה היאך אפשר לומר זאת, הרי בכל הדורות לא קם אדם כמשה רבינו, וכמו שמעידה על כך תורתנו הקדושה: "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים" (דברים לד, ט), וידוע שיש ירידת הדורות, ואם בדורות הקודמים לא קם כמשה, האם אפשר שבדורנו יקום, ועוד שהרמב"ם לא מדבר כאן על גדול הדור, אלא "כל אדם ראוי"?

על כן צריך לומר שבאמת להיות צדיק, בדרגה העצומה של משה רבינו, לא יתכן להיות, אבל כן אפשר להיות צדיק כמו משה רבינו, והיינו שבשמים לא תובעים מאף אחד להיות משה רבינו, כי לאף

אחד אין את הכלים לכך, אבל תובעים מכל אחד לעשות את המקסימום שהוא יכול לעשות לפי התכונות, המדות, הכישורים והיכולות שלו. משה רבינו עשה את המקסימום שהוא היה יכול לעשות והגיע להיות משה רבינו, אהרן אחיו עשה את המקסימום שהוא יכול היה לעשות והגיע להיות אהרן הכהן הגדול, אולם בשמים הוא נחשב בדיוק כמו משה רבינו, כי כל אחד נתבע כפי כוחותיו שלו, והוא עשה כל מה שהיה יכול לעשות. ולפי זה באמת "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו", ובתנאי שיעשה את המקסימום שהוא יכול לעשות.

מעשה בילד שובב מאוד, שהוריו לא ראו ממנו נחת, בגלל שהוא אהב לשחק יותר מאשר ללמוד. וגם כשסוף כל סוף למד קצת, כמעט ולא הבין כלום. אביו ואמו ישבו וחשבו מה לעשות עם בנם הצעיר, שהרי לא נראה שעתידי להיות בן ישיבה. ולכן חשבו: אם לא נזכה שהבן יהיה תלמיד חכם, לכל הפחות וכך איזה מקצוע ויהיה שוליה של נגר או סנדלר, עד שילמד את המקצוע ולפחות יוכל להתפרנס בכבוד.

את כל שיחתם של אביו ואמו שמע הבן בהיותו שוכב על מיטתו בחדר השני. מיד ניגש אליהם, נפל על ברכיו, התחנן על חייו הרוחניים בדמעות, ביקש לקבל סיכוי נוסף, והבטיח שיתאמץ בכל כוחותיו להתחזק בלימוד התורה. אביו ואמו, שראו את צערו הגדול והנורא, הבינו כמה כואב לו שלא יזכה להיות תלמיד חכם, שמחו מאוד והסכימו לתת לו נסיון נוסף.

ואכן, הילד לא אכזב, וישב ללמוד יומם ולילה. לפעמים היה מזיע רבות כדי להבין עוד שורה בגמרא, עד שעצמח וגדל לאחד מגדולי הדורות הקודמים, הלא הוא הנצי"ב מוולוז'ין.

כאשר הוציא לאור את אחד מספריו החשובים 'העמק דבר', עשה סעודה לכבוד המאורע, סיפר את הסיפור הנ"ל והוסיף שאם הוא היה מסכים לאביו ואמו, והיה יוצא לעבוד, מסתמא שהיה מתפרנס בכבוד ותורם כסף לעניים ולישיבות. ויתכן שגם היה קובע עתים לתורה, ואין

עורך לומר שהוא היה שומר שבת ומניח תפילין, ועושה את הדברים הרגילים שרוב עמך בית ישראל עושים.

אלא, אמר הנצי"ב, כשהייתי מגיע לבית דין של מעלה, והיו שואלים אותי 'קבעת עתים לתורה? ונשאת ונתת באמונה? על הכל הייתי משיב: 'כן, בוודאי', והייתי חושב שזוהו זה, יפרשו לי שטיח אדום, ישימו כתף על ראשי, וילוו אותי לגן עדן בכבוד גדול. אולם פתאום מאי שם יבוא מלאך שחזר איום ונורא, ויאמר לבית דין של מעלה שאני רוצח, כמובן שאזדעזע ולא אבין מה הוא אומר, שהרי לא רצחתי שום אדם. הוא יוסיף ויאמר שרצחתי את 'גדול הדור'. ואז היו מראים לי מה היה יכול לצאת ממני אם במקום להיות נגר או סנדלר הייתי משקיע את כל כוחותי ולומד תורה, היו מראים לי את הישיבה שהייתי עומד בראשה ואת כל הספרים שהייתי אמור לחבר...

אך למעשה לא שמעתי להורי שרצו שאלמד מקצוע, והשקעתי את כל כולי בלימוד התורה הקדושה וזכיתי לחבר ספרים ולהיות ראש ישיבה, ולכן אני שמח כל כך בהוצאת הספר לאור.

עשר המכות

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפָרְעָה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ (ו, א)

נתתיך שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין (רש"י)

כתב מרן הגרי"ז שהמכות שבאו על מצרים לא היו כדי לייסר את המצריים בכדי שישלחו את בני ישראל מארצם, אלא כל תכליתן היתה כדי להעניש את המצריים ולקיים מה שנאמר לאברהם: "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי", ועל כן משה נעשה לשופט עליהם לדונם על מעשיהם.

משל פרעה ומצרים למה הדבר דומה? למלך שאמר לעבדו: הבא לי דגים מן השוק, הלך העבד והביא דג מבאיש, אמר המלך לעבדו: בחר

לך עונש אחד משלושה: או שתאכל את הדג, או שתלקה מאה מכות, או שתשלם קנס מאה זהובים. בחר העבד לאכל את הדג, בקושי רב אכל העבד מן הדג חתיכה ועוד חתיכה, כשהגיע לחצי אמר למלך, אני יכול להמשיך יותר, מעדיף אני ללקות, התחילו עבדי המלך להכותו מכה אחר מכה, לאחר שהכו אותו כבר יותר מחמישים מכות, צווח העבד ואמר: די, אני יכול יותר, מעדיף אני לשלם מאה זהובים! נמצא שאותו עבד אומלל נענש בשלושת העונשים: גם לקה, גם שילם וגם אכל את הדגים המסריחים. כך גם פרעה ששיעבד את בני ישראל במצרים, אמר לו הקב"ה: "שלח את עמי ויעבדוני" ואם לאו, או שתלקה או שתשלם את שכר עבודתם, אמר פרעה "מי ה' אשר אשמע בקולו" אמר לו הקב"ה: חייך, שתשלם ותלקה ותשלם להם את שכרם. (ילקוט שמעוני תחילת פרשת בשלח).

נשאלת השאלה: מדוע הרבה ה' במכות מצרים, ומדוע החליפן כל פעם במכה אחרת, הוא היה יכול להכות אותם מכה אחת עוצמתית ומוחצת, לא משנה איזו מכה, שלא תחדל, עד שפרעה העקשן יוציאם מארצו?

משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שמצאו \$10,000, האחד מצא את כל הסכום בפעם אחת ושמחתו היתה רבה מאוד, אך שמח רק פעם אחת בעת המציאה ודי. אך השני מצא תחילה \$1000 ושמח, כעבור קילומטר מצא עוד \$1000 ועוד פעם שמח. וכך הוא ממשיך בדרכו עוד כברת דרך ומוצא עוד \$1000 כך עשר פעמים. אמנם בסופו של דבר שניהם מצאו אותו סכום כסף, אלא ההבדל הוא שהראשון שמח שמחה אחת על גודל המציאה ואילו השני שמח עשר שמחות. כך גם היהודים שמחו עשר פעמים במפלתם של שונאיהם המצריים, וכן להיפך היה עם המצריים, שסבלו עשר פעמים.

טעם נוסף: המטרה של עשר המכות היתה כדי להחדיר לבני ישראל יראת שמים טהורה, ולהחזיר להם את האמונה הצרופה שהיתה להם טרם התקלקלו במצרים. ובכדי שכולם יקבלו את האמונה היה צריך כל מיני מכות, כי יש אדם שמתפעל ממכת דם והשני מצפרדע והאחד ממכת ערוב האחר מהברד ויש ממכת בכורות וכן על זה

הסדר. לכן הפלה ה' את כל עשר המכות במצרים עד שלא ישאר יהודי שלא תחדור בו האמונה הצרופה.

• בהגדה של פסח נאמר: "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים - דצ"ך עדי"ש באח"יב". ונשאלת השאלה למה היה צריך לתת סימנים? מתרצים: **אם כבר יש מכות אז שיאירו סימנים, כי מכות בלי סימנים זה לא עולה!**

• למה המצריים היו צריכים לקבל מכות?

אפשר להבין על פי המעשה הבא:

אבו ד'וחא ממחנה הפליטים באטמה, היה רצף מוחה והרלו"ח הרבה כספ". הוא פתח חשבון בנק והפקיד שט את כספו. יום אחד, לאחר שצמד זמן רב בתור, ניגש לפקידה ואמר בקול תקיף: "תני לי את הכספ!". הפקידה נבהלה ושאלה בהססנות אם מדובר בשוד, אך אבו ד'וחא הריע אותה ואמר שיש לו חשבון בבנק, והוא רק רוצה למשוך את כספו. הפקידה נרצעה ואמרה שאין בעיה, היא הוציאה את הסכום הנדרש, הדישה לו את הטופס וביקשה ממנו שיחתום במקום המסומן. אבל אבו ד'וחא אמר שהוא לא מוכן לחתום. אמרה לו הפקידה: אם אתה לא חותם אינך יכול לקבל את הכספ!", אמר הצרפי: "אבל זה הכספ שלי!", הסבירה לו הפקידה: נכון שזה הכספ שלך, אבל ככדי לקבלו עליך לחתום במקום המסומן, אם תחתום תקבל את הכספ, ואם לא, לצצרי, לא נוכל לתת לך את כספק! אבו ד'וחא התעצבן ואמר בצעקה אדירה: "אבל זה הכספ שלי..."

לקול הצעקות, הדיע מנהל הסניף ושאל את הפקידה מה קורה? הפקידה הסבירה שאדון אבו ד'וחא הנכבד רוצה לבצע משיכה של כספו, אך אינו מוכן לחתום על הטופס. מנהל הבנק הבין עם מי יש לו עסק. הוא ביקש מהפקידה את הטופס ואת הכספ וקרא לאבו ד'וחא לבוא אליו למשרד. אבו ד'וחא נכנס עם המנהל למשרדו. המנהל אמר

לו קוף תקיף: "תחתוט!", אבו ט'וחא אמר: "לא רוצה!",
 מנהל הסניף הנחית עליו סטייה מצלצלת ואבו ט'וחא
 אמר: "טוב בסדר", חתט, קיבל את כספו, אמר: "תודה"
 ויטא ממשרד המנהל. בדרכו החוצה קראה לו הפקידה
 ושאלה אותו האט חתט וקיבל את כספו? "כן", אמר
 הצרבי. שאלה אותו הפקידה, למה אצל סירבת לחתוט,
 ואילו אצל המנהל חתמת בלי בעיות? הוא צנה לה
 בחכמה: "את רק אמרת, אבל המנהל הסביר!"

מכאן רואים שצריך לדבר עם כל אחד בשפה שהוא מבין. פרעה
 והמצריים היו צריכים לשחרר את עם ישראל, אך כשהם נתבקשו
 לעשות זאת, הם לא הבינו, לכן היו צריכים לקבל מכות, כי זו השפה
 שהם מבינים!

משה ואהרן נפגשים שוב עם פרעה

• משה ואהרן באו לפרעה וביקשו בשם ה' שישלח את עם ישראל
 מארצו. פרעה, כצפוי, ביקש מהם אות, הוא אומר: "תנו לכם
 מופת", והכוונה: אם תעשו מופת כזה שגם לכם יהיה למופת
 ולחידוש, אז יהיה זה וודאי דבר ה'. כי גם האדם המלומד בנסים,
 בכל פעם שה' עושה לו נס הוא מתפעל מחדש, אע"פ שרגיל בכך. אבל
 מי שעוסק בכישוף ורגיל בכך אינו מתפעל מזה כלל (נועם אלימלך). דבר
 נוסף, פרעה הרשע רוצה לברר ע"י האות שיעשו שהם אכן שלוחי ה'
 ית', אבל למעשה לעצמו הוא לא מבקש מופת, כי גם אם אכן יתברר
 שהם שלוחי ה', הוא לא ישמע בקולו, לכן אומר "תנו לכם מופת",
 שהמופת הוא רק כדי שתהיה לכם ראייה.

בספר יחזקאל (כט, ג) נאמר: "הִנְנִי עֹלֶיךָ פְּרָעָה מְלֹךְ מִצְרַיִם הַתְּנִיחַ
 הַגְּדוֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יֶאֱרִי וְאֶשֶׁר אֶמַר לִי יֶאֱרִי וְאֶנִּי עֲשִׂיתִנִּי", המצריים
 היו עובדים את היאור והתנינים שביאור היו אצלם לאלילים, ופרעה
 עשה מעצמו אלוה (בגלל שמי היאור היו עולים לקראתו בזכות ברכת יעקב אבינו).
 הוא היה אומר שהוא התנין הגדול של היאור ושהוא ברא את עצמו.
 לכן האות אשר עשו היה שהמטה נהפך לתנין, והיה זה תיכף ומיד
 בלי שהות, כדי שלא יאמרו שעשו זאת בלחש ובכישוף. פרעה רואה

וצוחק, הרי זהו כישוף פשוט מאוד, גם הוא עושה כן וגם החרטומים ואפילו ילדים קטנים עשו זאת, רק שהם עשו זאת בַּלְהִטָּהּ, שהם מעשי כשפים הנעשים ע"י מלאכי חבלה ושדים.

וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטָּהוּ וַיְהִיו לְתַנִּינִים : כאשר המטות של המצריים נהפכו לתנינים, אז מטה משה שהיה תנין חזר להיות מטה ואז: **וַיַּבְלַע מִטָּה אֶהָרוֹן אֶת מִטָּתוֹ**, בעודו מטה הוא בלע את כל התנינים של המכשפים המצריים. נמצא כעת, שבמטה של אהרון בלוע גם הכח של מצרים, ובאותו מטה עתידים המצרים ללקות. (אדרת אליהו)

פרעה אינו מאמין למשה ואהרון שהם שליחי ה', כי א"כ היה עליהם לעשות אות אשר אין המצריים יכולים לעשות, ולכן: **וַיַּחֲזֵק לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁמַע אֶלֵהֶם, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'.**

הקב"ה אומר למשה: **לָךְ אֵל פְּרַעֲהוּ בִּבְקֹר הַנֵּה יֵצֵא הַמִּימָה וַנִּצְבֶּתָ לְקִרְאָתוֹ עַל שְׂפַת הַיָּאֵר וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר נִהְפְּדָ לְנִחֹשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ** (ו, טו) - לפרעה שאמר על עצמו שהוא אלוה היתה לכאורה הוכחה גדולה לכך, שכביכול הוא מעולם לא היה צריך להתפנות, ואין בן אנוש שאוכל ואינו מוציא. אך האמת היתה שפרעה המסכן היה מתאפק, סובל ורוקד, ורק לפנות בוקר כאשר אף אחד לא היה רואה, פרעה היה יוצא בשקט ליאור כדי להתפנות. משה פוגש את פרעה בבוקר, ליד היאור דקה לפני שהוא מתפנה, כאשר פרעה מרגיש שהוא כבר לא יכול יותר... הוא רוקד, מאדים ורועד, הוא מרגיש שהשלפוחית שלו עומדת להתפוצץ והולך לברוח לו... ואז משה מתחיל לדבר אתו, לאט, לאט ובמתינות כיאה לאדם שהוא כבד פה וכבד לשון, והוא אומר לו משפט ארוך: **ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא שָׁמַעְתָּ עֵד כֹּה. כֹּה אָמַר ה' בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי ה' הַנֵּה אֲנֹכִי מִכָּה בְּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיָדֵי עַל הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּיָאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם, וְהִדְגָה אֲשֶׁר בְּיָאֵר תָּמוּת וּבִאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לְשֵׁתוֹת מִיָּם מִן הַיָּאֵר.**

איך אהרן מנצח, צלף האונות והתחיל לומר לנהל באמצע כבוד: אט אני הייתי ראש האמנה, הייתי מנצח את כל הצרכים, והייתי מוריד מיסים, ובונה בטחית בלי לצלות חשבון לאמריקאים... אמר לו נהל האונות: אתה, קלף לך דבר.

מכת דם

אלפי שנים זרם לו במצרים נהר הנילוס - היאור, כשהוא משמש כעורק ראשי לחיי הכלכלה במצרים. שהלוא גשם אינו יורד שם, והיאור הוא זה שמספק מים לשתיה, לבישול, לכיבוס, לרחצה ולהשקיית השדות. עליו השיטו סחורות לצורכי מסחר, ובאמצעותו פותח ענף כלכלי חשוב - הדיג. דגי היאור היו למרכיב חשוב בתפריטו של המטבח המצרי. כל חייהם היו תלויים ביאור, ולכן - לפי דעתם הכוזבת - היאור הוא האלוהים העליון. כך חיו בטעותם שנים רבות, עד שבאה מכת דם וטפחה על פניהם.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֱהֲרֹן קַח מִטָּדָה וּנְטָה יָדָךְ עַל מַיְמֵי מִצְרַיִם עַל נְהַרְתָּם עַל יְאֻרֵיהֶם וְעַל אֲנַמֵּיהֶם וְעַל כָּל מְקוֹה מַיְמֵיהֶם (ז, יט) - הקב"ה מכה את היאור באמצעות השליחים משה ואהרון, במטה אשר ביד אהרון, כלומר באותו מטה אשר נהפך לתנין ובלע את כל התנינים של המצריים, וכל הכוחות של המצריים בתוכו, ובאותו מטה הוא מכה את אלוהי מצרים, ויש כאן הכנעה גדולה שמכה את אלוהיהם בחרבם (אדרת אליהו). ונקרא שה' המכה, אע"פ שאהרון הכה בפועל כי "שלוחו של אדם כמותו" - מעשי השליח מיוחסים למשלח (ומכיוון שמשה שלח את אהרון להכות, לכן יכול היה לומר לפרעה: "הֲנֵה אֲנֹכִי מִכָּה בַמֶּטֶה אֲשֶׁר בְּיָדִי", משום שפעולת ההכאה מתייחסת למשה שהוא המשלח).

הקב"ה לא ציווה שיכו גם ביאור וגם בנהרות, באגמים ובכל מקווי המים, אלא שיכה אהרון לשר של היאור, שהוא ראש לכל, ועל ידי מכתו תחול המכה על כולם.

הכרת הטוב

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֶהֱלֶן קַח מִטָּד וְנִטָּה יָדָד עַל מִימֵי מִצְרַיִם.

מפני מה לקו המים ע"י אהרן, ולא ע"י משה? אמר רבי תנחום: אמר לו הקב"ה למשה: המים ששמרוך, שהסתירו אותך מעיני המצרים, בשעה שהושלכת ליאור והוסתרת בתוך תיבת גומא, אינו דין שילקו על ידך. חייך, לא ילקו אלא ע"י אהרן (ש"ר פ"ט ט).

אמרו חז"ל: "בור ששתית ממנו מים, אל תזרוק בו אבן" (ביק צב.). האדם חייב להכיר טובה אפילו לדומם שנהנה ממנו, ולכן אסור לבזותו, וכל שכן לאדם שצריך להיות אסיר תודה. ולמדו זאת מהפסוק "לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו". והרי המצריים עינו ושחטו ושרפו את נשמות בני ישראל. ובכל זאת, כיון שסוף סוף הם נתנו לבני ישראל "אכסניה" לגור בארצם 210 שנים, (וגם זה היה לטובת עצמם, כדי שיוכלו לעבוד בשבילם!) בשביל נקודה זו בלבד - מְצַנֶּה אותנו הקב"ה להכיר להם טובה, ולא לדחותם מלקבל אותם בקהל ה'!

והדברים מחייבים אותנו פי כמה וכמה, להכיר טובה למי שעשה עמנו באמת טובה, או חסד, בשעה שהיינו דחוקים. ואסור להיות כפוי טובה - שיודע רק לקבל טובות, ולא להחזיר.

איש עסקים יהודי, תושב ארה"ב, העוסק בפיתוח תוכנות למחשב, ביקר בירושלים לרגל עסקיו. בעהרי היום נכנס למסעדת "סבארו" שברחוב יפו לסעוד את לבו. נעמד בתור הארוך שהיה אופייני לשעות הצהריים במסעדה והמתין לתורו בחוסר סבלנות בולט. לפניו עמד יהודי ירושלמי שהבחין בתייר מאחוריו שעומד לחוץ. בהגיע תור הירושלמי פנה לתייר העומד מאחוריו ואמר: אני רואה שאתה ממהר מאוד, אתה יכול לגשת להזמין לפני. איש העסקים שאכן מיהר מאוד לפגישה חשובה, הודה על המחווה, הזמין כריך, ביקש לארוז אותו וכחץ מקשת יצא מהמסעדה. טרם הספיק לצעוד מספר צעדים ולפתע פיצוץ עז החריד את הרחוב.

מסעדת "סבארו" המקום שיצא ממנו לפני רגע התרוממה באוויר ונהפכה כמהפכת סדום.

האיש נעמד המום בקרן זווית כלא מאמין למראה עיניו, חיוו ניצלו בשבריר שניה ומחוו פעל בקדחתנות, "אילו אותו יהודי ירושלמי לא היה גומל עמי חסד ומציע לי את תורו, הייתי חלילה למאכולת אש", מלמל לעצמו כלא מאמין. "אני חייב למצוא את האיש ויהי מה", החליט באותו רגע. את שמו כמובן לא ידע ושאלה ניקרה במוחו האם הוא בין ההרוגים או בין הפצועים, והאם שפר מזלו וניצלו חיוו. לאחר מחשבה החליט לבדוק בכל בתי החולים בהם מאושפזים הפצועים, יעבור ממיטה למיטה מתוך תקווה כי מטיבו חי ויוכל להודות לו על שניתנו לו חיוו במתנה בזכותו.

המאמצים אכן נשאו פרי. בבית החולים "הדסה עין כרם" מצא מיודענו את האדם שהציל את חיוו, כשהוא סובל מכוויות קשות ורסיסים בכל חלקי גופו, ובני משפחתו סובבים את מיטתו. אחר שגולל בפניהם את "נס ההצלה", בזכות מעשה החסד של אביהם, שוויתר לו על תורו במסעדה, הוציא מכיסו "כרטיס ביקור", הגישו לבני המשפחה והתנצל בפניהם שהוא חייב לחזור היום לארה"ב, אך הוסיף ואמר להם שהוא חב לאביהם את חיוו שניתנו לו במתנה. "ולכן כל בקשה או עזרה כספית הקשורה להחלמת מיטיבי תתקבל ברצון ואשתדל לעזור לכם ככל יכולתי, ב"ה אני עשיר גדול וכסף אינו מהווה בעיה שתעמוד בדרככם".

לאחר כחודש, איש העסקים קיבל טלפון מהארץ ועל הקו בנו של הירושלמי הפצוע. הוא גולל בפניו כי אביו עבר בארץ מספר ניתוחים להצלת חיוו, וכעת חייב הוא לעבור ניתוח נוסף במרכז הרפואי בוסטון שבארה"ב. הניתוח עולה הון תועפות, ובנוסף לכך גם הוצאות טיסה, אירוח, מחיה וכו' למלווים אותו. ולכן, אמר הבן, נפשי בבקשתי שתסייע

לנו בהוצאות, עזרה כספית למימון הניתוח וכן סיוע בבירוקרטיה ומתנדב לליווי שפה בארץ זרה.

איש העסקים ענה לבן: אני אעזור לכם בשמחה, זו הזדמנות פז עבורי לעזור לאדם שהציל את חיי, והביע נכונות מלאה לעמוד לימין המשפחה. הוא בירר מתי מגיעה הטיסה, וביום המיועד לנחיתה, ביטל את כל תכניותיו לאותו יום והתייצב בנמל התעופה "קנדי" להקביל את פניהם.

היה זה ביום האחד עשרה בספטמבר 2001, בשעה 8:20 בבוקר. במקום לצאת למשרדיו הממוקמים בקומה ה-84 במגדלי התאומים, יצא האיש בחדווה להקביל את פניהם של אורחיו מארץ הקודש. בעודו ממתין לנחיתה מטוסם בנמל התעופה "קנדי" פיעוץ עז החריד את שמי ארה"ב, בפגוע הטרור במגדלי התאומים קרס המגדל בו היה אמור להימצא מיודענו ממש באותו רגע, ובזכות "הכרת הטוב" ניצלו חייו בשנית.

• וַיַּעֲשׂוּ בֶן מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן פְּאֶשֶׁר צָוָה ה', וַיָּרִם בְּמִטָּה - אהרון הרים את המטה כלפי מעלה ובכך הכה את השר של מצרים, וַיִּךְ אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר - אח"כ הוריד בחוזקה והכה גם את המים, וזהו שכתוב "את" שבה לרבות שהכה גם את השר. והראיה שהכה ממש: וַיִּהְפְּכוּ כָּל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְדָם. כל מקום שהיו יכולים להימצא בו מים הפך לדם: בתוך האדמה, בתוך הפירות ואפילו האבנים, הקירות והפסלים, הכל נתמלא בדם. המצריים שהיו צמאים מאוד לא ידעו מה לעשות, התינוקות צרחו והילדים בכו, כולם היו צמאים למים. אבל ליהודים לא היתה בעיה כלל, הם הכניסו דלי לתוך היאור שהיה מלא בדם והוציאו ממנו מים. המצרי שראה חטף את הדלי מהיהודי, ואז שוב הפכו המים לדם, הוא החזיר את הדלי בזעם ליהודי, ושוב הדם נהפך למים. המצרי ביקש שהיהודי ישפוך לו מים מהדלי לתוך גרונו, וכאשר עשה זאת - המצרי בלע דם. המצרי ניסה לשתות יחד עם היהודי באותה כוס באמצעות שתי קשיות, ואז ליהודי נכנסו לפה מים, ואילו למצרי - דם.

למצריים לא היתה ברירה אלא לקנות מים מהיהודים, רק כך המים לא חזרו להיות דם, והמצריים היו יכולים לשתות. כמובן שהיהודים ניצלו את המעמד והפקיעו מחירים, והמצרים האומללים שילמו ביוקר. וכתב האור החיים הקדוש, שמכאן המקור לפתגם שאומרים: "דמים תרתי משמע", היינו דם וממון. למצרים דמים - דם, ולישראל דמים - ממון.

מובאק חוזר מעבודתו ורואה רעש והמולה בבית. שואל מה קורה פה? אשתו עונה לו: רק שבוע שעבר צבעת את הבית ותראה כל הקירות שקערורות אדמדמות וגם מהתקרה נזל צבע אדום, כנראה התפוצצה הענרת של אבו עלי מהקומה השנייה. אומר לה מובאק: תיכף אטפל במנוול הזה, אבל תחילה תגיש לי כוס קפה ואח"כ אעלה לשכן.

אשתו ניגשה למטבח פתחה את הברז ושאגה יצאה מפיה. נבהל מובאק ושאל: מה קרה לך? ענתה לו: מהברז יוצא דם, תתקשר דחוף לעירייה. עונה לה מובאק: תגידי מה קרה לך את חולת נפש? אמרה לו: אמא שלך חולת נפש יא עיוור, בוא תראה במו עיניך. בלית ברירה ניגש למטבח ורואה שאכן אשתו צודקת. בעודו המום ממראה עיניו, הוא שומע צרחה מהמקלחת, מי שם? מה קורה? ואז מחמוד הקטן צועק, אבא! יוצא לי דם מהדוש. אומר מובאק: די נמאס לי, תפסיקו עם הדמיונות שלכם. ומחמוד הקטן מתעקש שאבא יבוא לראות. מובאק רואה את הקטסטרופה ועיניו כלות מאלוהן. חוזר מובאק לפינת האוכל ורואה דם זב מהרצפה. מה גם הענרת ברצפה התפוצצה?

אומר מובאק לאשתו: תגיש לי לאכול אני רעב! היא ניגשת לסיר וחשכו עיניה, כל המרק בסיר נהפך לדם. אומר מובאק: צרה צרורה נפלה עלינו, אצא רגע לשכן היהודי לשתות אני מת מצמא. ואז כל הזאטוטים רודפים אחריו, אבא גם אני צמא, גם אני צמא, והוא יוצא מהבית בטריקת דלת וקופת שרצים אחריו. פונה מובאק לשכנו יוס'ה ואומר לו: יוסי, יש לך מים? עונה יוס'ה: בוודאי, יש בשפע. הייתכן?! מזדעק מובאק, כל ביתי

נהרס ואתה שותה בשלווה? תן גם לי לשותות. ועד שיוסל'ה מגיב מובארק חוטף את הכוס ושותה אך מיד הוא יורק, יוסי, מה שמת בכוס? שואל מובארק, אומר לו יוסל'ה בשלווה: תן לי ואשתה! יוסל'ה מברך שהכל בקול ושותה לרוויה.

אומר מובארק: כנראה שיש לך יד קדושה, אנא, תשקה אותי! יוסל'ה משקה את מובארק ורק המים נוגעים בפיו נהפכים לדם והוא יורק דם. מה עשית לי יוסי, כישופים?! עץ לי רעיון נפלא, קפץ מובארק ואמר: בוא נשתה אני ואתה מאותה כוס כל אחד בקשית נפרדת. בבקשה מובארק אם אתה חושב שזה יעזור תפאדל, וכך שניהם שותים יוסל'ה שותה מים ומובארק שותה דם. פונה מובארק ליוסל'ה: יוסי, אתם היהודים עם נבון וחכם א"כ תן לי עצה כיצד להנצל מהמכה.

אומר יוסל'ה: יש לי עצה אבל היא תעלה לך ביוקר. כמה ביוקר? שואל מובארק. אם תשלם לי \$1000 אני אמכור לך בקבוק מים מינרלים, אבל רק בתנאי שאתה קונה שישיה. מה פתאום, מזדעק מובארק, רק אתמול קניתי עשיריה של מים מינרלים באבו ג'וש ושילמתי סה"כ \$2. אז לך תקנה באבו ג'וק עונה לו יוסל'ה. כשראה מובארק כך אמר ליוסל'ה, הרי אנחנו שכנים זה שנים רבות, עשה טובה תעשה לי הנחה אני צריך מים בכמות גדולה לכל המשפחה. עונה יוסל'ה: הנחות ומבצעים בטלים ומבוטלים! תרצה תשלם במיטב כספך, ולא מצדי שתיחנק. מתחנן מובארק לפני יוסל'ה: יוסי תרחם עלי ועל עוללי... רק רגע יוסי, אתה לא זוכר בעצם שאתה העבד שלי? זוכר גם זוכר, עונה יוסל'ה, וכעת הגיע עת התשלום, אחרי כל העבודה המפרכת הגיע הזמן שתשלם לי. בלית ברירה שילם מובארק במיטב כספו ואז שתה מים לרוויה. (סיפור מהפטרה)

מצבם של המצריים היה דחוק ביותר, הצמא הפך ל"ידיד קבע", הרעב אף הוא אינו נותן מנוח, אך לא די בכך!! הסביבה כולה מבאישה ודביקה מדם. דם נוזל מהעצים ומהאבנים, כאשר יושבים על כסא או אפילו על אבן, מתלכלכים מדם, כאשר שוכבים במיטה

מתלכלכים מדם, איך אפשר בכלל להרדם? הבגדים מלאים דם, הידיים מלוכלכות, והגרוע מכל שאין אפשרות להתנקות מן הדם! קניית מים לשטיפה ולרחצה אינה באה בחשבון, זה יעלה הון תועפות, וממילא מיד אח"כ הם יחזרו להתלכלך, כך שזה לא משתלם. הלכלוך והזוהמה הולכים ומצטברים מיום ליום. המצב בלתי נסבל! **מנעתם את ישראל מלהתרחץ, עכשיו אתם מנועים מלהתרחץ!!**

*ד'א'א' הכס'א' הוצא'א' ד'א'א' ב'א'א' ה'א'א'א', א'א' א'א'א' ה'א'א'א':
ה'א'א' ה'א'א'א' ב'א'א'א' כ'א', א'א'א' ד'א'א'א', א'א'א' ח'א'א' ח'א'א'
ה'א'א'א'א' א'א' ח'א'א'א' ב'א'א'א' א'א'א'. ו'א'א' ה'א'א' א'א'א' א'א'א' ה'א'א'א',
א'א'א' ד'א'א'א': א'א'א' א'א' ה'א'א'א'א'.*

שלשה שבועות התרה משה רבינו בפרעה ושבוע היתה המכה. בחז"ל ובמפרשים מצינו כמה טעמים למכת דם:

א. המצריים הרשעים לא אפשרו לבנות ישראל הכשרות ללכת למקווה טהרה לטבול מטומאתן, ומטרתם היתה כדי למעט אותם ממצות פריה ורביה. לכן נענשו מידה כנגד מידה והמים שלהם נהפכו לדם, כנגד דם נידה.

ב. המצריים השליכו את כל הזכרים ליאור, לכן מתו כל הדגים ביאור, כי הדגים היו אוכלים את התינוקות שהושלכו למים. ולמה מתו הדגים? מכיוון שהמצריים רצו לבטל מישראל ברכת "וידגו לרב בקרב הארץ" (בראשית מח, טז).

ג. מכיוון שפרעה באכזריותו היה שוחט כל יום 300 מילדי ישראל כדי לרחוץ בדמם כדי למצוא מזור ורפואה לצרעתו.

ד. המצריים שפכו דמם של ישראל כמים, ולכן: "וַיִּהְיֶה לְדָם וַאֲרִיֵּהם וְנִזְלִיֵּהם בַּלְּיַשְׁתִּיּוֹן".

ה. כאשר היו ישראל במצרים שואבי מים, המצריים מנעו מהם לרחוץ את עצמם, לפיכך נהפכו המים לדם.

ו. לפי שביטלו את ישראל מלימוד התורה הקדושה שנמשלה למים, ומידה כנגד מידה המים שלהם נהפכו לדם שלא יכלו לשתות אותם.

כשהקב"ה הנחית על המצרים את המכה הראשונה: "הפך את מימיהם לדם, וימת את דגתם" (תהלים קה, כט), זה היה אסון לאומי למצרים, אין טיפת מים בכל ארץ מצרים. מי היאור נהפכו לדם הן בצבע הן בטעם והן בריח. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ. ומצרים עובדים לנילוס (הוא נהר פישון היוצא מגן עדן ועליו גדל הפשתן, ולכן רק לאנשים רמי מעלה היה מותר ללבוש בגדי פשתן במצרים). והיאור היה מקור פרנסתם ומחייתם ולכן עשו אותו לאלוה. אמרו חז"ל: למה לקו המים תחילה לפני שאר המכות? מפני שפרעה והמצריים היו עובדים ליאור, לנהר הנילוס, משתחוים מקטרים ומזבחים לו. אמר הקב"ה למשה: לך והכה את אלהיהם, ואח"כ הכה אותם!

וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם (ו, כב) - חרטומי מצרים קנו מים מהיהודים והצליחו להפוך אותם לדם באמצעות כישוף, אך היו שלושה הבדלים בין מכת דם שהיתה מאת ה', לבין הדם שעשו החרטומים המצריים:

א. במכת דם שהיתה מאת ה', המים נהפכו ממש לדם לכן גם הדגים מתו והיאור הבאיש, לעומת הכשפים של המצריים שלא שינו את איכות המים, ואף שנראו כמו דם, עדיין היו מים בטעמם ואפשר היה לשתותם.

ב. מכת דם היתה בכל היאור ואף בנהרות, באגמים ובבורות. במה שעשו המצריים רק אותם המים שהיו לפניהם בשעת הכישוף היו לדם, אבל המים שזרמו ובאו אח"כ כבר נראו כמו מים.

ג. במכת דם היה שינוי בחומר לפי האדם השותה (ליהודים - מים ולמצריים - דם) ואילו בכישוף לא היה הבדל (אלשיך).

למעשה בגלל כל ההבדלים פרעה היה צריך להבין שמשה ואהרון אכן שליחים של ה' ית', ולא מכשפים, אבל פרעה הלך לביתו ולא שת לבו, כי ראה שמכת דם לא היתה בביתו. הסיבה לכך היא כי כאשר המצרים שילמו ליהודים הם יכלו לקבל מים שלא יהיו לדם, ומכיוון שפרעה גידל את משה בביתו כבן מלכים, זה נחשב כאילו הוא שילם, ולכן המים בביתו לא נהפכו לדם. אבל פרעה שראה בביתו מים חשב שמשה ואהרון מכשפים, ואפילו ברמה גבוהה יותר

מהמצריים, ולכן הם יכולים לעשות דברים שהמצריים לא מצליחים לעשות באותה רמה (משך חכמה).

שבעה ימים נמשך הסיוט הנורא הזה! שבעה ימים הנראים כנצח. שבעה ימים של פחד וחרדה מן הבלתי ידוע, של חוסר אונים, של טירוף הדעת בלתי נסבל, של צמא ורעב, של אכזבה עמוקה מהאלילים, של תסכול וכעס על עבדיהם המתעשרים על חשבונם!

והנה סוף כל סוף תמה המכה. הדם ביאור הפך חזרה למים, מצרים נושמת לרווחה. כעת יש מים בשפע חינם אין כסף. אך האם בזאת אכן תם הסיפור? האם חוזר המצב לקדמותו, כאילו לא קרה כלום? כלל וכלל לא! הבתים והכלים מזוהמים בדם. הבגדים התקלקלו ונהרסו מספיגת הדם, האוויר מעופש, גרעון גדול בתקציב. האיזון האקולוגי נהרס לגמרי. אין איש יודע מה תהיינה ההשלכות ממיתת הדגה בשנים הבאות. שנים רבות יעברו עד שהמצב יחזור לקדמותו, אם בכלל. הכלכלה נהרסה - ענף הדיג הושבת כליל, מי יודע מתי ישתקם מחדש...

מכת צפרדע

זה עתה הסתיימה לה מכת דם, ארץ מצרים כולה עדין שטופה מן הדם. לפני המצרים עבודה רבה: לנקות את זוהמת הדם, לשטוף את הקירות ואת הרהיטים, לכבס את כל הבגדים. והנה בעיצומן של העבודות, נכנס משה אל ארמונו של פרעה ללא רשות, עוקף את השמירה המעולה, ומדבר אל פרעה בתקיפות: **"כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַעֲבְדוּנִי: וְאִם מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִכִּי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵי־עֵיטִים"**. למרות הסבל שהיה מנת חלקו במכת דם, הקשה פרעה את ליבו והכריז שלא ישלח את בני ישראל. שמע משה ויצא מן הארמון.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲהוּ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַעֲבְדוּנִי, וְאִם מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִכִּי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵי־עֵיטִים (זו כו-כז), גבולך ולא כוש וסודך - הגובלות בגבולך, "וְיִשְׂרָף הַיָּאֵר צַפְרֵי־עֵיטִים וְעָלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ" (זו כח), יעלו מן היאור אל ביתך "וַיִּבְחָדְרָם מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל מִטְתְּךָ" כי אתה התחלת בעצה "וַיֹּאמֶר אֵל עַמּוּי"

וממנו התחילה הפורענות ואח"כ בבתי עבדיך ובעמך ובתנוריד ובמשארותיך "וּבְכָה וּבְעָמָד" בתוך מעיהם, "שלח בהם צפרדע ותשחיתם", השחיתו את מעיהם, נכנסים מקרקרים וצועקים.

הטעם למכה זו :

א. מפני שהמצריים גזרו על ישראל שילכו לאסוף עבורם שקצים ורמשים (תנחומא).

ב. בשעה שהיו יולדות היו הנשים מוכרחות להחזיק עצמן ולהתאפק מזעקותיהן מצירי לידה וחבלי יולדה, כי היו מתייראות מהמצריים, שלא יקחו את התינוקות מחייק אמותיהם. וכשאדם אינו יכול לזעוק הרי צערו כפול ומכופל, כי בבכי הוא מתפרק מחליף כח ונרגע.

ג. בגלל בכיותיהם של ישראל על בניהם שהיו מושלכים ליאור "כל הבן הילוד היארה תשליכהו" (שמות א כב), לכן נענשו בצפרדעים מידה כנגד מידה. שאף הם בקולותיהם צועקים ומקרקרים ללא הפוגה. (שמות רבה)

גנות הכעס

וַיֵּט אֱהֲרֹן אֶת יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתֵּעַל הַצְּפַרְדֵּעַ וַתִּכַּס אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם.

ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים. (רש"י)

המצריים הטפשים רואים שכאשר הם מכים את הצפרדע, במקום שהיא תמות יוצאים ממנה אלפי צפרדעים, ומה הם עושים? מכים יותר חזק, ויוצאים ממנה עוד עשרות אלפי צפרדעים, במקום לעצור כאן, המצרים לוקחים מקלות, ואח"כ סכינים, גרזנים, אקדחים, תת מקלע, תותח, נ"ט, נ"מ, פצצת אטום... הם רואים שלא רק שזה לא עוזר, אלא שזה גורם למצב הרבה יותר גרוע, והם ממשיכים...

כך נראה גם אדם שנמצא בוויכוח: זה עשה טעות קטנה, השני מעיר לו, הראשון פוגע, השני מעליב, הראשון מקלל, השני דוחף, הראשון

סוטר, השני בועט, וכן הלאה עד שלבסוף שניהם חולקים את אותו חדר בבית חולים, וגם שם ממשיכים לריב. הכיצד?

הסיבה לכל זה - הכעס! מי שכועס, לא משנה עד כמה הוא חכם ונבון, כשהוא כועס - השכל הישר מסתלק ממנו, ואין הוא פועל מתוך הגיון.

אדם אחד חמוט מחו, אער סגל מצבנות יתר והתפרצויות כעס וזעם, פנה לפסיכולוג שהציע לו ללכת לחוץ היט, לשבת על כסא נח, להקשיב ללפנים ולהירגע, ואם לצעות חסרון נפש ולחשוב מעט לפני שהוא מתפרץ.

הוא הציג ליט, יפה וקצת המחשבות ראויות, אולי לאחר כמה דקות הוא שואל: "יוסי, מישהו מנסה לפרוץ לך את האוטו!", נצפה לו חט, הוא נהיה אדום, מד לחץ הדם אצלו עלה לשחקים... הוא קט בהנהגה, לקח בידו 'נבוט' ורץ לחנייה. הוא קפץ לכביש בלי לחשוב פצאייט ורכב פגע בו והציץ אותו לנתיה הנדני, שט אט עלה עליו אופנוע.

תוק שתי דקות הצלו אותו לאמבולנס לנח מכאביט, ואז הוא חשב: "כמה צודק הפסיכולוג עצלי לחשוב לפני שאני מתפרץ, הרי בכלל אין לי אוטו... ואם לא קוראים לי יוסי..."

אומרים העולם: אדם שכועס מעניש את עצמו על טעויות שאחרים עושים, ואכן הרגון לא הרוויח, אלא רק את רגזנותו. ולא רק שלא מרוויח כלום מכעסו אלא טורף נפשו באפו, ומלביש על עצמו את הסטרא אחרא וगונדא דיליה, ורק מפסיד, ובגדול!

במדרש מסופר על אשה אחת שהלכה במוצאי שבת לשאוב מים מהבאר, ובעלה שהיה מצורע ומוכה שחין היה ממתין לה בבית. מאחר ואיחרה כעס עליה האיש, גער בה, ומתוך פחד ובהלה היא הפילה את הכד, והמים נשפכו לכל עבר. הניצוצות שנתזו עליו ריפאו אותו מהשחין באותם המקומות בהן נגעו, והיכן שלא נגעו המים לא נרפא. התברר שבאותו זמן שהיא שאבה מים, היה נס והיו אלו מים מבארה של מרים, ואם לא היה כועס, היה זוכה לשתות מהמים וכל גופו היה נרפא.

ידועה חומרת הכעס שחז"ל אמרו (פסחים סו): כל הכועס, אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים, מורידין אותו מגדולתו. מנין? מאליאב שנאמר "ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן" (שמואל א, יז). וכשבא שמואל להמליך מלך מבניו של ישי, ראה את אליאב, שהיה גבוה משכמו ומעלה ויפה תואר וגיבור חיל, אמר: כנראה זה המלך המיועד לעם ישראל, וכמו ששאל המלך היה גבוה משכמו ומעלה כך גם אליאב, אמר לו הקב"ה: "אל תביט אל מראהו ואל גובה קומתו כי מאסתיו". מכאן שהיה ראוי להיות מלך ראשון לשבט יהודה וממנו יכול היה לצאת מלך המשיח. אבל הקב"ה מאס בו, כיוון שכעס על דוד אחיו שעזב בשדה את מיטב הצאן ובא לראות את גוליית הפלישתי שמחרף מערכות אלוקים. ולמרות שאליאב היה צדיק גמור ולא נמצא בו שום דופי, כיוון שהיתה בו הנטייה לכעוס הפסיד את המלוכה ואת הסיכוי שממנו יצא מלך המשיח.

בספר 'מאמר תורת הבית' (פרק י"ד בהג"ה) כתב החפץ חיים על הפסוק: "אכלו זרים כוחו והוא לא ידע, גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע" (הושע ז). כלומר, כל הכוחות העומדים לרשות האדם במשך ימי חייו כדי להביאו אל האושר האמיתי, נאכלים במשך הזמן ע"י זרים, ומי הם אותם זרים? התאוה החמדה והכעס. בני אדם אינם שמים לב כיצד חולפים השנים בהבל, זאת משום שהטרדות שהם מוטרדים על ידי היצר מסיחים את דעתם, על ידי טרדות אלו אנו נחשבים לשיכורים, ושיכור בעת שכרותו אינו חושב כלל על סופו.

מעשה באדם חמום מח שהיה נהג משאית בטון, והיתה לו חניה פרטית למשאית ליד ביתו, ואם היה מישוהו חוסס לו את החניה היה כועס עליו, מבזה אותו ועופר חזק. יום אחד הוא מגיע עם המשאית בטון, והוא רואה שהפעם עומד רכב חדש עם הניילון בתוך החניה הפרטית שלו. חמתו בערה בו, ואמר בלבו אני אלמד אותו לקח, ובתוך כדי דיבור הוציא את המשאבה של הבטון לכיוון האוטו והפנה אותה לאוטו החדש, ושפך עליו את הבטון, עד שהכל נתכסה בבטון, ורק לאחר מכן עלה לביתו.

הוא פתח את הדלת, ולפתע כולם צעקו לו: "הפתעה", הבית היה מקושט בבלונים, וכל הקרובים והחברים שלו הגיעו, והתחילו לשיר לו: "היום יום הולדת". אשתו אמרה לו: בוא אתי ותראה מה קניתי לך ליום ההולדת, היא קשרה מטפחת לעיניו והובילה אותו אל החלון הצופה אל החנייה, הוציאה מעליו את המטפחת וחשכו עיניו. הרכב שחרס לא היה אלא רכבו שלו, שקיבל במתנה ליום הולדתו.

מכאן לומדים יסוד גדול: שאם תתגבר על הכעס רק תרוויח ואם לא אתה המפסיד העיקרי. ואיך באמת אפשר להתגבר על מדת הכעס?

כאשר האדם זוכר בתמידות שהקב"ה מנהיג אותו ואת כל העולם כולו בהשגחה פרטית גמורה, אז גם בשעה שיש לו מכשולים בדרכו, אם יזכור וירגיש שרק הקב"ה הוא זה שהוליכו עד עתה, ואף מעתה רק הוא זה שמונע בעדו, ולא שום גורם אחר. וישכיל ויבין שכל מה שה' עושה הכל לטובה, אז יוכל להתגבר. וכן מצינו אצל דוד המלך ע"ה, שכאשר ברח משאול, בא אליו שמעי בן גרא וקיללו קללה נמרצת. וכאשר רצו להעניש אותו, אמר להם דוד: "האלקים אמר לו קללי", זה לא הוא שהזיק לי, הקב"ה הסית אותו ושלח אותו עלי להזיק לי, ואילו לא היה מגיע לי נזק, לא היה ביכולת שום אדם להזיקני.

כשאדם מסתגל למחשבה שמבלעדי רצון השי"ת אין כלום בעולם, וכל המגמה והרצון שלו להשתעבד ולהתבטל לרצונו יתברך, ממילא אין לו כעס ולא תרעומת ולא צער על שום דבר שבעולם, מפני שיודע שהכל זה רצונו יתברך. וזו תכלית האדם בעולמו, שישים כל מגמתו וכל חפצו ורצונו לדעת מה ה' שואל מעמו, ומה חובתו בעולם כדי שיקיים אותה. ואז מובטח לו שגם הקב"ה יעשה רצונו וגם יבטל רצון אחרים מפני רצון עבדו.

הגאון מווילנא זצ"ל כתב באגרתו (בשם המדרש): "על כל רגע ורגע שאדם חוסם את פיו (בשעת מריבה), זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך וברייה יכולים לשער!"

מספרים שאל הסטייפלר זצ"ל הגיע פעם אדם שהיה זקוק לישועה וביקש ממנו ברכה, אמר לו הרב: מה חשובה היא ברכתי? אותו אדם

התעקש לקבל ברכה מהרב, אך הרב אמר לו: במקרה שלך ברכתי שלי לא תעזור, אתה זקוק למשהו יותר חזק: אם תראה שני אנשים רבים ביניהם, והאחד מחרף ומגדף את חברו והשני שותק, תיגש אליו באותו רגע ותבקש ממנו ברכה, כי ברכתו בוודאי תתקבל. וכך עשה ונושע.

סוקרטס הפילוסוף היווני, כל היום היה יושב ולומד ומתבטל מאלוהים, אשתו כצסה עליו ואמרה לו: קשה יום לך לעבוד, כל האנשים צובדים אותה יושב כמו נקבה בבית... פצט אחת בצקה עליו כמנהגה, ואף לקחה הצליף ושפכה עליו את כל המים שהיו בתוכו. אמר החכם הפלוסופוס: ידעתי אחרת הרעמים יבוא עם הפצט.

• מצרים נתמלאה בצפרדעים שעלו מהיאור, והן נכנסו לכל מקום אפשרי, לתנורים, לסירים, לתוך הפה של המצריים, לתוך בגדיהם וכד', תוך כדי שהן מקרקרות בקולן ומקימות רעש בלתי נסבל.

נתאר לעצמנו: פרעה הרשע יושב על כסא מלכותו בבגדי מלכות, ושרי המלוכה לפניו. לפתע מגיעות צפרדעים ירוקות קרות וחלקלקות, קופצות ישר אל פרעה ותוך כדי קרקורים נכנסות לו בנקביו ויוצאות מפיו. "פה מפיק צפרדעים", איזה בושות! ממנו עוברות הצפרדעים אל שריו ועבדיו. הן קופצות עליהם, נכנסות לתוכם ומקרקרות באוזניהם. כאשר מנסה המצרי להרוג צפרדע סוררת, התבקעה הצפרדע, ומקרבה יצאו ששה צפרדעים נוספות!

מארמון פרעה מתפרסות הצפרדעים על פני כל מצרים. הן מקפצות בעליזות ובזריזות דרך הדלתות והחלונות ונכנסות בהמוניהן אל בתי המצרים. ללא היסוס הן ניגשות אל קערות הבצק, אל הלחמים, אל הסירים, נדבקות אל האוכל ומכרסמות אותו. הן מעיזות אפילו, שלא כטבען, להיכנס לתוך התנורים הבווערים! נכנסו לתנורים כמויות כה גדולות של צפרדעים, עד שהיה בכוחן לקרר את חום התנור! אוכל חם כבר לא היה למצריים. **פרעה! הִתְכַחֶשֶׁת לַמְּצִיאֹת ה' וַאֲמַרְתָּ "מִי ה'?" - לַמַּד מִן הַצַּפְרָדַעִים הַיּוֹדְעוֹת אֶת ה' וְנִכְנְסוֹת לְהִישָׁרְף בַּתְּנֹרִים עַל קִידוּשׁ שְׁמוֹ יִתְבַּרֵךְ!**

המצרי יושב לאכול והנה לארוחתו יש שותפים, בצלחתו קופצות הצפרדעים. וכשבא לשתות, הוא מקבל נשיקה מהצפרדע שממתינה לו בתוך הכוס, אין להמלט מהן! לאחר שמצליח המצרי לשתות הופכת שמחתו לתוגה, במים שבמעיו מתפתחים צפרדעים! **מצריים יקרים, בקשתם מישראל להביא לכם שקצים ורמשים, ונפשם היתה קצה מהם. עכשיו תגעלו אתם מן השרצים!**

אין מקלט או איזה 'חדר בטחון' המוגן מפני הצפרדעים, הצפרדעים נכנסו לבתים המוגנים ביותר. גם העשירים מבין המצרים אשר נעלו את בתיהם על מסגר ובריח, לא נמלטו מן המכה. הצפרדעים ירדו לתהום ועלו ממנו עד לבית העשירים. הן נקשו על רצפות השיש ואמרו להן: 'עשו לנו מקום שנעלה ונעשה רצון בוראנו'. רצפת השיש אכן נבקעה, ואל הבית פרצו הצפרדעים בהמוניהן.

אפילו אם היו המצריים מחביאים את עצמם תחת הקרקע, היו באים לשם הצפרדעים ומשחיתים בהם. כשנכנסו לבית הכסא, היו נושכים ומסרסים אותם. **בטלתם את ישראל מפריה ורביה - גם אתם תתבטלו מפריה ורביה.**

הצפרדעים נמצאות בכל מקום: על הכסאות, במיטות, בתנורים, בתוך הכוסות והצלחות, על המצריים, והגרוע מכל - בתוך הגוף פנימה! הן כמובן לא ישבו בשקט, אלא קפצו וקרקרו כל הזמן. איזו הרגשה נוראה, "לארח" צפרדעים מקרקרות בבטן! רעש הקרקור היה קשה למצריים יותר מהנזק של הצפרדעים עצמן! במיוחד קרקורן של אלו הנמצאות בתוך גופם. הצער שסבלו מרעש הצפרדעים היה כל כך גדול עד שכולם בכו. היו מצריים שאפילו מתו מן הרעש! **הייתם מבעיתים את בני ישראל בצעקותיכם - כעת תתייסרו מצעקות הצפרדעים!**

צעקות הצפרדעים מזכירות את צעקתם של ההורים האומללים אשר צעקו ובכו והתחננו כשלקחו את בניהם וזרקו אותם ליאור!

נתאר לעצמנו: מצרי רוצה לנוח בביתו, אולם כל הכסאות רוחשים צפרדעים. הן קופצות מהרצפה לכסא, ומן הכסא לשולחן, ומהשולחן הישר על ראשו של המצרי. לא צפרדע אחת, לא שתיים, גם לא עשר ולא עשרים, אלא אלפי אלפים של צפרדעים. המצרי עיין

הוא מוכרח לשבת, על אף כל מאמציו לפנות לעצמו כסא לשבת עליו, הצפרדעים זריזות ממנו ומכסות את הכסא. המצרי מתחכם ומרים את הכסא וכך מפיל מעליו את כל הצפרדעים, אולם תוך כדי שהוא מנסה לייצב את הכסא בתוך ים הצפרדעים, שוב קופצות הצפרדעים ומכסות את הכסא. אין ברירה, צריך לשבת על הצפרדעים, אבל כשהוא יושב עליהן ובטעות מוחץ כמה מהן, פתאום נוצרות עוד צפרדעים מהצפרדעים שמחץ, והן רוצות לנקום בו.

הצפרדעים ממלאות גם את המיטות, ולא מאפשרות למצרי לישון, ואפילו לנוח. המצרי בא למיטתו ומוצא אותה מלאה צפרדעים. אחרי שנוכח לראות כי אי אפשר לגרש אותן כי רבות הן, שוכב הוא עליהן ברוב עייפותו. אולם זו משימה לא פשוטה להרדם כאשר מתחתיך ומעליך יצורים מקפצים ומקרקרים, וכל שכן שיצורים אלו מחבלים בגוף. חלקן של הצפרדעים גדולות וכבדות, וכאשר הן עולות על הבטן הן גורמות לקשיי נשימה. הצפרדעים הקטנות גם הן עושות מלאכתן באמונה ומכניסות את פיהן לתוך אוזנו של המצרי, כדי שישמע אותן טוב, הן אף דוחקות את רגליהן הקטנות לתוך עיניו ונחיריו. איך אפשר ככה לנוח? **אתם לא הנחתם לבני ישראל לנוח. לאחר יום עבודה מתיש הטלתם עליהם עבודות נוספות ומנעתם אותם משינה, בבוקר שוב הערתם אותם מוקדם לעבודה. עכשיו תרגישו גם אתם מה זה לא לישון כמה ימים.**

צפרדעים קרות, רטובות וחלקלקות קופצות על המצריים בהמוניהם, בכל מקום שהלכו דרכו עליהן. ומפני שהיו חלקלקות ולחות, נפלו המצריים ארצה. ומיותר לציין כי הנופל, צונח ומתגולל בתוך ים של צפרדעים. וכשהוא פותח את פיו לצעוק לעזרה, קופצת הצפרדע לתוך פיו! כדי לעמוד על רגליו שוב, עליו להניח את ידו על שכבת הצפרדעים קרה רירית ודוחה!

כאשר רואה הצפרדע איש מישראל היא בורחת ממנו, ואילו אחרי המצרי היא רודפת ומקפצת עליו. הצפרדעים שרצו בכל גבול מצרים, אך הפלא ופלא! הן לא יצאו מעבר לגבולות המדינה. תועלת אחת צמחה מכך למצרים: סוף סוף השתרר שלום בין מדינת כוש למדינת מצרים, ששנים רבות היו ביניהן סכסוכים וחילוקי דעות על

מקום הגבול המדויק. כעת באו הצפרדעים והראו בדיוק את הגבולות (לטובת כוש).

כיצד ידעו הצפרדעים להבחין בין יהודי למצרי, בין גבול מצרים לגבול כוש ושאר המדינות? שוב נוכחו המצריים לדעת כי לטבע אין כח בפני עצמו, הוא מונהג ומוכתב על ידי בורא עולם, אשר ביכולתו לשנות לגמרי את דרכי הטבע. (מתוך חג הפסח בהלכה ובאגדה)

וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצְּפַרְדָּעִים עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם (ח, א) - גם החרטומים המצריים הצליחו להעלות צפרדעים על ארץ מצרים, והן תרמו רבות לנוף הירוק ולאווירה הפסטוראלית. ידוע הדבר שבכח המים לבטל כשפים, ובכל זאת, הצפרדעים שהעלו משה ואהרון עלו מהיאור, מתוך המים, והן גם נכנסו להם לאמבטיה ולמרק ולא קרה להן כלום, הן רק המשיכו לקרקר ולהציק למצריים. לעומת זאת, הצפרדעים שהעלו המצריים עלו מהארץ, וברגע שנגעו במים נעלמו כלא היו, דבר המוכיח שנוצרו בכישוף.

ולכאורה קשה: מדוע הקב"ה עשה מכות כאלו (דם וצפרדע) שגם המצריים יוכלו ליצור? אלא שהקב"ה רצה להראות לנו מי הם המצריים, ומה רמת הכישוף המעולה שלהם, שיכלו ליצור דם וצפרדעים, ובכל זאת כבר במכה הבאה, מכת כניס, הם מודים ואומרים "אצבע אלקים היא", והם אינם מסוגלים לעשות כלום.

וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ הֲעִתִּירוּ אֵל ה' וַיִּסַּר הַצְּפַרְדָּעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאַשְׁלַחָה אֶת הָעָם וַיִּזְבְּחוּ ה' (ח, ד) - פרעה היה נבוך, מצד אחד ראה שמשה ואהרון עושים מופתים אשר גם החרטומים יכולים לעשות, ומזה מוכח לכאורה שאין זה מעשי ה' אלא מעשי כשפים, אך מצד שני ראה גם שאין ביד החרטומים לבטל את הצפרדעים והדם (כל מעשי כשפים יוכל מכשף אחר לבטלם), מזה מוכח שהם מעשי ה'. פרעה עדיין חשד שמשה ואהרון בקיאים בכשפים יותר מהמצריים, ולכן הם אינם יכולים לבטל כשפיו. בהיותו מסופק בזה, עשה ניסיון ומבחן: הוא אמר למשה שיתפלל אל ה' שיסיר הצפרדעים והוא ישלח את העם, כך אמר בפיו אבל בלבו החליט שאף אם יסורו הצפרדעים לא ישלח את העם. ועכשיו יראה: אם יסורו הצפרדעים ודאי שאין זה מעשי ה', כי הוא היודע מחשבות

ויודע הכבדת לבו שלא באמת רוצה לשלח את העם וא"כ לא תועיל תפילתם, ואם יראה שאין יכולת בידם לבטל הצרה, אז ודאי מעשי ה' הוא.

אך כל זה נכון לעניין התפילה, שאין בכוחה לבד לשנות ולבטל פורענות לאחר שנגזרה הגזירה, אלא רק בצירוף של תשובה אמיתית. אבל צעקה, שהיא מעומקא דליבא בכוחה לעלות למעלה לאותו מקום ממנו יוצאים הגזירות והעונשים ולשנות אותם לטובה, ומועילה צעקה של צדיק עבור אדם, אפילו אם אותו אדם לא עשה תשובה.

וַיַּצֵּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרַעֲה וַיִּצְעֲקוּ מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דְּבַר הַצְּפֹרְדָּעִים אֲשֶׁר שָׁם לְפְרַעֲה (ח, ט) - פרעה ביקש ממשה שיתפלל, אבל משה צעק, לכן זה הועיל לשנות את הגזירה ולהסיר את הצפרדעים, אפילו שפרעה לא שב בתשובה, ואין בכוונתו לשלח את עם ישראל מארצו.

וַיַּעַשׂ ה' כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצְּפֹרְדָּעִים מִן הַבְּתִימִים מִן הַחֲצֹרֹת וּמִן הַשָּׂדֵת. וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִים חֲמָרִים וַתִּבְאֵשׁ הָאָרֶץ, וַיֵּרָא פְרַעֲה כִּי הִיְתָה הָרוּחָה וְהַכְּבֵד אֶת לְבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' (ח, ט-י) - פרעה ראה שהיתה הרווחה, והצפרדעים סרו למרות שלא שב בתשובה, ולכן הכביד את לבו (ערבי נחל).

תמה המכה, אך לא נשלם הסיפור. כעת מצרים כולה מכוסה בשכבות של צפרדעים. מחלקת התברואה של עיריית מצרים נחלצה למבצע פינוי מיוחד, אולם עובדי העירייה לא יכלו להשתלט על העבודה, כל המצריים נרתמו לעבודה הקשה - עבודת פינוי הצפרדעים. כל מצרי צבר לפחות עשר ערמות ענקיות! לאן יפנו אותם? זו בעיה של ממש. באין פתרון מעשי לכמויות כה אדירות, הותירו אותם ברחובות מצרים ערימות ערימות. באשה הארץ מן הריח הנורא. הצחנה הנוראה גרמה למחלות זיהומיות קשות, לאורך זמן רב, ובמשך תקופה ארוכה עדיין המשיכו אנשים למות כתוצאה מן המכה.

מכת כינים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֱהֲרֹן נְטֵה אֶת מַטְּךָ וְהָדָ אֶת עֶפֶר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכִנִּים בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם (ח, יב) - עפר ארץ מצרים נהפך לכינים שהיו באדם ובבהמות של המצרים, והיו עוקצים אותם ומטפחים על פניהם ועל בשרם. ארבעה עשר מיני כינים הביא עליהם הקב"ה ויש אומרים עשרים וארבעה, והגדולה שבהן בגודל ביצה של אווז.

את מכת כינים עשה אהרן ולא משה רבינו, אומר המדרש: ומפני מה לקה העפר ע"י אהרן ולא ע"י משה? אמר רבי תנחום: אמר לו הקב"ה למשה: העפר שהגן עליך, שהציל אותך כשהרגת את המצרי והטמנת את גופו בחול, אינו דין שילקה על ידך (ש"ר ק, ז).

הכינים היו באדם ובבהמה ובכל עפר הארץ. ולכן יעקב אבינו ציווה את יוסף בנו "אל נא תקברני במצרים" (בראשית מז, כט), כי סופה להיות עפרה כינים ומרחשים תחת גופי.

הכינים זחלו ועלו על פרעה ועל המלכה, וגרמו להם בושה וחרפה - המלך והמלכה מכוסים כינים! חרטומי מצרים, כמו כל המצריים, כוסו מכף רגלם ועד קדקודם, בכינים. למצרי החשוב, המלומד, האינטליגנט והנאור - יש כינים! בגדיהם לא הגנו עליהם, והכינים הגיעו לבשרם ועקצו אותם... **ביקשתם לאבד אומה שנמשלה לעפר, יבוא דבר שנברא מן העפר ויפרע מכם!**

אבו חליל המצרי יושב בביתו, ולפתע הוא מותקף מכל הכיוונים. הוא חש כאבים עזים ודקירות כעין מחטים וחיצים הננעצים בבשרו. כינים גדולות טיילו להן בחופשיות על גופו, כשהן עוקצות ומוצצות את דמו. הן מפחידות, מעוררות גועל, ובעיקר - מכאיבות. הוא לא מבין מה מתרחש, וכמובן שאינו יודע כיצד להתגונן.

בנוסף לזאת, הוא מרגיש שכסאו זו מתחתיו. הרצפה העשויה עפר הפכה לזוחלים נעים ועוקצים שגרמו לכסאו אי יציבות. לנגד עיניו קירות ביתו שהיו מטויחים יפה בטיח לבן, והנה הם רוחשים רמשים שחורים. הוא מתחיל לצעוק מבהלה ומכאבים, וצעקותיו מתערבות בקול צעקות אשתו וילדיו. הוא קופץ מן הכסא, אך ללא הועיל, כעת

הוא עצמו שוקע בתוך הכינים, אשר מכסים אותו עד ירכו. הכאבים עצומים!

הוא לא יודע איך להפטר מהכינים האכזריות, והיכן לגרד תחילה. הוא מנסה לתולשן מפניו ומגופו הדואב, אך ביכולתו לתפוס רק כינה אחת בכל פעם, בגלל גודלה. הוא מוריד כינה ומגרד, מוריד ומגרד. ואף על פי ששתי ידיו עובדות במהירות, אין הוא מצליח להתגבר על הכמות הגדולה שהשתלטה עליו. וככל שהוא מגרד ומוריד ונלחם, באים עוד ועוד, המלחמה אבודה מראש. איזה טרוף הדעת! גירודים, כאבים ויאווש.

המצריים קופצים ומתנועעים ללא הרף בהשתדלם להיפטר מן הכינים המטרידות. כפות רגליהם לא נוגעות בקרקע, כי היא מלאה כינים. הם דורכים על שכבת כינים אשר מוצצת את דמם. הדקירות התמידיות בכפות הרגלים גרמו להם להרים כל פעם רגל אחת, וכך לרקוד ריקוד פולקה משעשע!

ובינתיים באתר הבניה של העבדים היהודים תוך כדי עבודה מפרכת, כאשר הנוגשים המצריים מאיצים בבני ישראל למלא את מכסת יומם, והיהודי המסכן כמעט טובע בתוך הטיט, לפתע פתאום, כל שטח העבודה נהפך לשחור, והשחור הזה נע! אין טיט! הנוגשים המצריים התכסו בשכבה שחורה, הם מתחילים לצעוק ולקרטע בידיהם ורגליהם מרוב עקיצות. לעומתם, היהודי שעמד בתוך הטיט שנהפך לכינים, לא קיבל אפילו עקיצה אחת, ולא דבקה בו אפילו כינה אחת! ואף יותר מזה, גם אם לפני כן היהודי סבל מכינים, כעת בזמן המכה לא היה יהודי אחד עם כינים, שהרי הם קפצו לביקור אצל מעבידו המצרי.

הנוגש מגרד את גופו במרץ (מעין המרץ שבו הכריח את ישראל לעבוד). לנגד עיניו הזועמות יושבים עבדיו באפס מעשה. כל כך מרגיז לראות אותם יושבים בנחת, כשהוא עצמו מתפתל מכאבים, והם עוד מעיזים לחייך וללגלג על תנועותיו המשונות. כמה חבל שאין הוא יכול "לטפל" בהם עכשיו "כמו שצריך". למורת רוחם של המצריים, העזו העבדים לעזוב את הכל וללכת הביתה.

המכה הנוראה פגעה גם בבעלי החיים של המצריים. החמורים, הסוסים, הגמלים, הבקר ואפילו אלוהיהם הצאן ה"קדוש", התכסו בכינים עוקצות. כל הבהמות גועות בכאב ומשתוללות בהשתדלן להתפטור מן המטרד הנורא, ממש כמו המצריים עצמם. **אתם ביזיתם את ישראל והשויתם אותם לבהמות - השווה ה' אתכם לבהמותיכם!!** (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

הרשעה מכר לאדונו המצרי תכסיר מיוחד נכד כיניס באח'י מופקע. לאחר שעה בא אליו המצרי ואמר לו: הרשעה, ראאי טדול אתה, התכסיר עלך רצ מאוד. אמר לו הרשעה: חס ופלי! התכסיר עלי טוב, אבל הכיניס עלך רעות מאוד.

החרטומים ניסו להוציא כינים ע"י לחש ומעשה שדים ולא יכלו, מכיוון שאין השד שולט על בריה פחות מכשעורה. כי השדים אינם יכולים לברוא בריה שהיא פחות מכשעורה. והטעם לזה כי השדים הם רוחות טמאים, ושיעור טומאה בכשעורה, ולכן בפחות מן השיעור הזה לא מקבלים טומאה ואין השדים שולטים.

וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֵל פְּרַעֲה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא (ח, טו), אין זה מעשה שדים ומעשה כשפים, כי ראו שאין בכוחם להוציא את הכינים. ראשי תיבות אצבע - אין צריך בדיקה עוד. כי כבר נוכחו לדעת שהכל אמת ולא מעשה תעתועים ואחיזת עיניים.

מדוע "זכו" המצריים למכת כינים?

א. לפי שמנעו המצריים את ישראל ללכת למרחצאות להתקלח ולכבס בגדיהם, והיו מלוכלכים מעבודת הלבנים ומתוך כך נתמלאו כינים והיו מצערים אותם. לפיכך לקו הם בכינים מידה כנגד מידה, "כְּנִים כְּכֹל גְבוּלָם" (תהלים קה, לא).

ב. המצריים הכריחו את בני ישראל לטאטא את רחובות מצרים ולנקות את הדרכים ואת בתיהם. ומידה כנגד מידה נתלכלכו בכינים, שכל עפר הארץ היה כינים, וע"י זה נפטרו בניי מלטאטא הרחובות ונחו מיגיעם.

ג. מפני שהמצריים העבידו את בניי בחומר ובלבנים העשויים מעפר, לכן אותו העפר שבו נשתעבדו ישראל קולל להיות כינים במצרים.

ד. מכיוון שישראל עבדו עבודה המפרכת את הגוף, וכל עבודתם היתה בשדה דהיינו עפר הארץ והיו מזיעים והזיעה גרמה להם לכינים, על כן עפר הארץ הביא כינים גם על המצריים.

במכה זו שוב הראה ה' במוחש את מציאותו, ובזה תמה סדרת המכות הראשונה - דצ"ך (דס, צפרדע, כינים) שהיא שלב א' בלימוד שה' רצה ללמד את פרעה ואת עמו: יש אלוקים והוא ברא את העולם יש מאין. אכן ידיעה זו הגיעה להכרתם השכלית של המצריים. אולם עדיין סרב ליבם לשלוח את בני ישראל.

מכת ערוב

וַיָּבֵא עֲרֹב כְּבֹד בֵּיתָהּ פְּרַעֲה וּבֵית עֶבְדָּיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֲרֹב (ח, ט), ה' גירה במצרים ערבוביה של כל מיני חיות רעות: אריות, זאבים, דובים, נמרים, פנתרים, נחשים, שרפים, עקרבים, גורילות, צרעות דבורים, עופות דורסים ועוד... והיו משחיתים בהם, ואף העלוקה באה ומצצה את דמם. הספארי הגדול בתבל עם מגוון חיות ובעלי חיים נחת במצרים לשבוע ימים. החיות נכנסו לתוך בתי המצריים, דורסים וטורפים אותם וקורעים אותם לגזרים. ואף אם המצריים היו סוגרים היטב את בתיהם לא עזרו להם דלתות פלדה רב בריח וסורגים לחלונות, כי היו חיות עם זרועות ארוכות (תמנון) שהיו פותחים את השערים לשאר בעלי החיים.

נתאר לעצמנו: פרעה יושב על כסא מלכותו וכתר מלכות על ראשו, שריו ועבדיו עומדים לפניו. סביב ארמונו יש שמירה כבדה. לפתע מתחילה התקפה ישירה על פרעה. נחילי דבורים מקיפים אותו ועוקצים אותו ואת שריו. יחד עמם באים יתושים, זבובים ועוד טרדנים למיניהם. פרעה עדין יושב על כסאו, והנה נכנס "חיל אוויר" כבד - נשרים, עורבים ועוד. הם עושים בביתו כבתוך שלהם. עוד הנשר מפיל את הכתר מעל ראש המלך, ו"חיל פרשים" נכנס בשאגות, נהמות וקולות מקפיאי דם - אריות, נמרים, שועלים, דובים, זאבים ועוד. פרעה רועד מפחד בכסאו, הוא מבין כי שומריו לא יצליחו להגן עליו, אולם אין לו לאן להמלט, מה גם ש"חיל

רגלים" הופיע אף הוא, והוא כולל - נחשים, עקרבים, עכברים, וגם שוב צפרדעים וכינים ארורים.

• דוד המלך ע"ה אומר: "אָמַר וַיָּבֵא עָרֵב פְּנִים בְּכָל גְּבוּלָם" (תהלים קה, לא), ולכאורה קשה, למה הקדים את מכת ערוב לכינים, והרי הכינים היו קודם? המגיד מדובנא ענה על כך כדרכו במשל: איש אחד, עשיר גדול, אירס את בנו יחידו, עם בתו של גביר נודע, כאשר הגיע יום הכלולות של החתן והכלה, עשה העשיר אב החתן משתה גדול לעניי העיר, ולמחרת עשה משתה גדול אף יותר לכל קרוביו ומקורביו, והנה ביום השני הכיר אחד מן המשרתים את אחד המסובים, שכבר היה שם אתמול, ניגש אליו ואמר: סלח נא ידידי, כמדומני שכבודו כבר היה פה אתמול, הלא כן? ענה האיש ואמר: אכן כן, אמר לו המשרת: אם כן הואיל נא בטובך לעאת מכאן, כי כעת הסעודה היא עבור קרובי הגביר בלבד!

אמר לו האיש, אתמול הייתי בסעודת העניים, כי לכל הדעות עני ואביון אנכי, אבל אני גם קרוב משפחתו של הגביר, ולכן יש לי את כל הזכות להשתתף גם היום יחד עם כל משפחתנו לשמוח עם החתן והכלה.

והנמשל: הן אמת שנעשה משתה מיוחד לכנים בפני עצמם, לאכול מבשרם של המצריים, ולמצוץ את דמם, אולם היות ובמכת ערוב נכללו כל היצורים המזיקים, כולם נקבצו ובאו אל מצרים בהמוניהם, ואין זה מן הראוי שהכינים המטרידות לא יהנו גם הן מהסעודה שבמכת ערוב.

וּמָלְאוּ בְּיָמֵי מִצְרַיִם אֶת הָעָרֵב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הֵם עָלֶיהָ (ח, יח) - מפרשי התורה ביארו שהקב"ה עשה נס שהחיות הרעות יגיעו עם כל הסביבה הטבעית שלהן, כדי שירגישו בבית ולא יפחדו לתקוף, דוב הקוטב הגיע למצרים עם קרחון מושלג, הגורילה הגיעה עם הגיונגל, השועלים והדובים הגיעו עם היער, הכריש הגיע עם מים מהאוקיינוס...

החיות הסתובבו בכל ארץ מצרים: מצרי הולך ברחוב, ופתאום לנגד עיניו צמח יער שופע עצים. הוא עומד מופתע, איך נברא היער בין

רגע הוא לא מתעמק בעניין יתר על המידה, כי אינו רואה כל רע בכך שחורשה תרענן את מרכז העיר. אולם האריות, הנמרים, הדובים והזאבים שהתחילו לפתע לצאת מן ה"חורשה" גרמו לו לשנות כליל את דעתו, הוא נס בצורה מטורפת, כל עוד נפשו בו.

ברחוב אחר מטייל איש יהודי, אשר הוכרח לעבוד כ"מטפלת" (הרי החליפו עבודות של נשים וגברים). הוא יצא מבית המצרי כשהוא טעון בחמשת ילדי אדונו המצרי, שנים על כתפיו, עוד שנים על ידיו, והגדול לצדו. לשמחתם של הילדים יש יער חדש במקום. הם רצים אל עבר היער בשאגות שמחה. שמחתם נקטעת וחיוכם קופא על פניהם בראותם לפתע אריה רץ לקראתם. צעקותיהם הופכות לצווחות אימה. הבהלה והפחד משתקים את גופם, והאריה מצליח ללא מאמץ לטרוף את אחד הילדים. המראה המזעזע מוציא אותם מן ההלם המשתק שהיו שרויים בו, והם מתחילים לברוח תוך כדי צעקות אימים. היהודי משתדל לברוח עם ארבעת הנותרים, אך בדרך מנוסתם בא לקראתם זאב! מנסה המטפל לברוח, אך הזאב משיג אותו וטורף ילד נוסף. העבד היהודי ממשיך לברוח עם שלושת הנותרים, כשלקרתו מגיע דוב. הוא מנסה לברוח מהר יותר, אולם הדוב מצליח להשיגו וטורף עוד ילד אחד. הוא ממשיך לרוץ עם שני הילדים שנותרו, אך כיון שכוחו הולך ואוזל ובין כה וכה איננו מסוגל לרוץ מהר יותר מן החיות הטורפות, הוא מנסה להתחכם ולעלות עם הילדים על עץ. תוך כדי טיפוס בא נמר, ותופס את הילד שנשאר עדיין למטה. העבד מתנחם בכך שלפחות אחד הצליח להציל, אבל תקוותו נכזבה כשבא נשר ועף עם הילד למרומים.

היהודי ממשיך בדרכו מפוחד ומבועת, כרגע נתון הוא עצמו בסכנה! נמצא הוא בתוך יער שורץ חיות רעות, הוא כבר הספיק לומר כמה פעמים "שמע ישראל" ואפילו וידוי, מצפה הוא בפחד אל מותו הנורא על ידי החיות הטורפות. והנה הנה זה מגיע - פיל ענק שצועד לקראתו בצעדים שקולים ומדודים, כאילו מתכנן מהיכן להתחיל למעוך אותו. והפיל מתקרב ומגיע ממש קרוב אליו. היהודי עוצם את עיניו מחכה לחוש את כף רגלו הגדולה דורכת עליו, אך כלום לא קורה. הוא פותח את עיניו ורואה מולו את הפיל מביט בו במבט ידידותי, מצדיע לו עם החדק הצדעת כבוד, והולך לו... מה קורה כאן? ממשיך היהודי בדרכו, ועל פניו עוברות חיות נוספות, אולם

אף חיה אינה נוגעת בו לרעה! מבין היהודי כי יש לו "פרוטקציה" מיוחדת אצל בורא עולם, קומתו השחוחה מזדקפת, אט אט במשך הזמן הוא לומד להכיר בערכו הרם, טעם הבזיונות וההשפלות הרבות שספג במשך שנות עבודתו, ואשר הפכו את כל אישיותו לכנועה ועלובה, מתחיל להתפוגג, ובמקומו עולה תחושת הערך העצמי. אכן זו היתה אחת המטרות החשובות של עשר המכות, לרומם את רוחם של בני ישראל, כדי להכין את נפשם לקבלת התורה וליצירתם כעם הנבחר.

כעת הוא שב לביתו של המצרי לבשר לו על מיתת ילדיו, הוא עורך לו רשימה מסודרת על נסיבות מותו של כל אחד ואחד מילדיו. יוצא העבד העברי מבית המצרי כשהוא מותיר אחריו בית אפוף רגשות אבל ויגון. **מצריים יקרים ונחמדים, תחושו את תחושתם של בני ישראל בשעה שתחבתם את ילדיהם אל קירות הבניין!**

עוד הם אפופים ביגונם, והנה הם שומעים מן החלון את השכנה זועקת בהיסטריה. מה קרה? ליד ביתה, סמוך לחלון חדר הילדים, צמח לו פתאום עץ קוקוס גבוה. לפתע הגיחה מן העץ גורילה ישר לתוך הבית, ניגשה לעריסת התינוק, תפסה אותו ונעלמה! הצעקות והבכיות התגברו. **גם משפחות בני ישראל צעקו בשעה שגזלתם מידיהם את עולליהן הרכים כדי להשליכם ביאור!** (חג הפסח באגדה)

הטעמים למכת ערוב:

א. המצריים הארורים היו שולחים את בניי ליערות ולמדברות שיצודו עבורים דובים אריות ושאר חיות רעות כדי לעשות בהם קרקס, וכוונתם היתה לצערם ולהכניסם לסכנה. ומידה כנגד מידה חיות רעות השחיתו בהם.

ב. המצריים הרשעים אמרו לישראל להביא להם דובים אריות ונמרים כדי להשתעשע בספורט הגלדיאטור, איך טיגריס רעב קורע יהודי מסכן.

ג. מפני שהמצריים העבידו את בניי ואילצו אותם להיות רועי צאן עבורם.

ד. המצריים אילצו את בניי שיבשלו עבורם בשר וחלב בערבוביא, ולכן נענשו מידה כנגד מידה בערבוביה של חיות רעות.

ה. אמר הקב"ה: יבואו אריות נחשים ודובים, ויפרעו מהמצריים שביקשו לאבד אומה המשולה לחיות "כי חיות הנה" (שמות א, יט). יעקב אבינו בברכתו לבניו המשילם לחיות השדה: "גור אריה יהודה מטורף בני עלית, כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו" (בראשית מט, ט), "יששכר חמור גרם" (בראשית מט יד), "יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח, הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור" (בראשית מט יז), "נפתלי אילה שלחה" (בראשית מט כא), "בנימין זאב יטרף" (בראשית מט, כז), וכן משה רבינו ברך את יוסף: "בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח" (דברים לג, יז).

ו. מפני שהמצריים היו מזנים בערבוביא, ומידה כנגד מידה נתחייבו במכת ערוב.

*שחקן מופטף ראה בציתון שדרוש שחקן לצבודה מאתארת
 בספארי, הוא הדיס קורות חייט, ונקבצ לו ראיון, שט סיפרו
 לו שאדון אוריאה מת, וצד שיקבלו בתרומה אוריאה אחר,
 הלית ברירה, הט נאלצים לשכור שחקן בתחפוש אוריאה. הוא
 הסכים, קיבל תחפוש והתחיל לצבוד, צט הזמן, הוא רכס
 נסיון בתחום וטס למד לצשות תרילי אקרוטיקה מדהימיט
 לקול תשואות הקהל. פצט אחת הצת תרילי אקרוטי מיוחד
 במיוחד, הוא נפל בטעות לתוך כלאב האריות. האריה המפחיד
 החל להתקרב אליו, והוא מתוך אינסטינקט קרא בקול:
 "שמע ישראל...!", צנה לו האריה: "ברוך שט כבוד מלכותו
 לעולם ועד" ... לחם להט הדוב: תהיו בשקט עלא יצלו עלינו...*

לקראת סוף המכה אמר פרעה: "אנכי אשלח אתכם וזבחתם לה' אלהיכם במדבר, רק תרחק לא תרחיקו ללכת, העתירו בעדי!". משה מתפלל שתסור המכה למחרת, ואכן המכה סרה, אולם פרעה שוב הכביד את ליבו ומאן לשלוח את בני ישראל.

לאחר המכה, יצאו כל החיות והבהמות ממצרים וחזרו למקומן הטבעי - שלא כמו במכת צפרדע, שבה מתו הצפרדעים ונשארו במצרים. זאת, מפני שאילו היו החיות מתות במצרים, היו המצריים

נהנים מאוד מנבילותיהם: מבשרם, מעורם, מפרוותיהם, משיניהם, ומקרניהם. והמכות הרי לא להנאה ניתנו...

*מִצְרַיִם אַחַד, אֵת אֵתוֹ בָּרַח קְרוֹקוּדִי, אֹמֵר לְחַכְרוּ הַמִּצְרַיִם:
אַתָּה יוֹדֵעַ, אֲנִי אֵמַאֲרִין בְּחַיִּים שֶׁלְאַחַר הַאוֹת! אַחֲרַי אֵתֵי
הַמַּכָּסֶּה אַתָּה, הַתַּחֲלָתִי לְחַיִּוֹת...*

מחשבת הכפירה

תחילה הוכח היאור במכת דם, ועמו הפכה כל המדינה כולה להיות צבועה באדום, כי גם הקירות והפירות וכל דבר שהכיל מים הזיע דם. ובעוד המצריים עמלים קשות להחזיר את המדינה לתפקוד רגיל, הם כבר שומעים את משה רבינו מתריע על המכה הבאה - מכת הצפרדעים ממפלגת הירוקים.

ואכן, בתוך זמן קצר, שש מאות שלושים וחמישה טריליון צפרדעים (לפי חישובו של הגר"א זצ"ל) ממלאות את מצרים ומסמנות את גבולותיה השנויים במחלוקת. הצפרדעים הללו מתנהגות באופן נועז, הן קופצות לתוך המרק הרוחה, ואף לתוך התנורים, ובכל זאת יוצאות משם בחיים בנסים ונפלאות. אך עדיין המצריים החכמים אינם מכירים במציאות הבורא יתברך, ואינם מקבלים עליהם את מרותו.

גם המכות הבאות משבשות את סדר היום הציבורי. במכת כינים כל עפר מצרים הפך ליצורים מוצצי דם בגודל ביצה, ובמכת ערוב יושב לו פרעה בביתו, אינו מעז לצאת החוצה בגלל נחש האנקונדה שזוחל לו בחצר הארמון. הוא מבחין מחלון ביתו בחיות הטורפות המכלות את המצריים, בעוד שהן משמשות כלי משחק אצל העברים, הבנות היהודיות קופצות בחבל שאינו אלא נחש קוברא מלכותי ארוך, וחוזרות הביתה רכובות על גבי אריה...

אולם כל העובדות הללו אינן מצליחות להביא את פרעה אל המסקנות המתבקשות שמשה רבינו הוא נביא ה' אלקים אמת!

בכל מכה ומכה ממהרים החרטומים לבדוק את העניין לאשורו, ומנפיקים 'הסברים מדעיים טהורים': את מכת דם אפשר להסביר בתופעת טבע נדירה, הצפרדעים היו גימיק של מפלגת הירוקים,

מכת כינים היתה בגלל התנועה הקוסמית של כוכבי הלכת, מכת ערוב נגרמה בגלל הרעב במזרח אפריקה... ועוד שטויות והבלים ובלבד שלא להודות על האמת הברורה והפשוטה בקיומו של בורא עולם.

כמו פרעה, מצינו עוד כמה אנשים שראו את המציאות הברורה מול עיניהם, ובכל זאת בחרו להתכחש לה.

בתחילת ספר מלכים מסופר על חיאל בית האלי, שלמרות שידע על קללת יהושע בן נון שמי שיבנה את יריחו יקבור את כל בניו בחייו: 'בבכורו יסדנה ובצעירו יציב דלתיה' (יהושע ו, כו), בכל זאת אמר "לי זה לא יקרה" ובנה את יריחו. ואכן קללת הנביא התחילה להתקיים, ברגע שהתחיל ביסודות, מת אבירם בנו הבכור, הוא אמר שזה רק מקרה, קס מהשבעה, והמשיך לבנות את העיר, מת לו בן נוסף, הוא שוב אומר שזה רק מקרה וממשיך לבנות עד שקללת יהושע התקיימה במלואה ומתו כל בניו.

ומה אותו רשע עושה לאחר מכן, האם הוא חוזר בתשובה? ממש לא, אנו פוגשים אותו שוב במעמד הר הכרמל, בתפקיד שאמור היה להיות מכריע:

"וַיִּגַשׁ אֵלָיו אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם-ה' הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו וְאִם-הַבַּעַל לָכוּ אַחֲרָיו" (מלכים א', פרק י"ח) - עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים? הגדירו את עצמכם, האם אתם דתיים או עובדי עבודה זרה. האם אתם הולכים עם האלקים, או עם הבעל? הפסיחה על שתי הסעיפים, היא הסכנה הכי גדולה לעם ישראל. "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶל-הָעָם אֲנִי נוֹתֵרֶתִי נְבִיא לַה' לְבַדִּי (כי איזבל הרגה את כל הנביאים), וְנִבְיָאֵי הַבַּעַל אֲרַבְע־מֵאוֹת וְחַמֵּשִׁים אִישׁ, וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם (נביאי הבעל) הַפָּר הָאֶחָד, וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׂמֻהוּ עַל-הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׂמֻהוּ, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת-הַפָּר הָאֶחָד (השני) וַנְּתִי עַל-הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׂים (שנינו נקים שני מזבחות), וְקִרְאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם-ה', וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶה בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים".

"וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְנִבְיָאֵי הַבַּעַל בְּחָרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֵאשִׁנָּה כִּי אַתֶּם הַרְבִּים, וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם, וַיִּקְחוּ אֶת-הַפָּר... וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם-הַבַּעַל מִהַבְּקָר וְעַד-הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ, וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה...

וַיְהִי־לֵבָרָא אֲלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ קְרָאוּ בְקוֹל־גְּדוּל (לא צעקתם מספיק), כִּי־אֲלֵהֶם הוּא כִּי־שִׁיחַ וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דָרַךְ לוֹ אוֹלֵי יָשׁוּן הוּא וַיִּקְצֵץ.

לבסוף, לאחר נסיונות רבים מצד נביאי הבעל לקרוא לאלוהיהם, הם נכנעים, ואליהו הנביא שופך מים על המזבח, מתפלל ואומר: "עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי", ואז יורדת אש מהשמים על המזבח והקרבת של אליהו מתקבל.

אומרים חז"ל (ילקוט"ש), שחיאל בית העלי התחבא מאחורי המזבח, נביאי הבעל נתנו לו גפרורים ונפט ואמרו לו: "כשתשמע את הקול שאנחנו צועקים: הבעל עננו, הבעל עננו, מיד חטא את האש אשר בידך. זה יבער, ואז נוכיח שאלוהי הבעל אמת!" אבל מחשבתם לא יצאה לפועל, כי עוד לפני שהם קראו "הבעל עננו" זימן הקב"ה נחש שהכישו ומת. האם חיאל בית העלי לא ידע על בשרו ש"אין חֲכָמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה לְיַגְד ה'!" הרי הוא ראה בעיניו איך מתקיימת נבואתו של יהושע וכל בניו מתו, אי"כ איך הוא יכול להמשיך ולהרשיע ולהחטיא את הרבים נגד ה'?

ועוד דבר: לפני שאליהו הנביא מוריד אש משמים על המזבח, הוא מתפלל ואומר: "עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי". "ענני שתרד אש מן השמים, וענני שלא יאמרו מעשי כשפים הם. ולכאורה אחרי שיראו את כל הנסים, למה יחשבו שאליהו הצדיק, נביא ה', עושה כשפים, והרי זה מתאים יותר למכשפי הבעל שהם המומחים הגדולים לכישוף וסיטרא אחרא?

התשובה היא, שאדם מאמין במה שנוח לו, בלי שום קשר לשכל, הוא יכול להאמין לכל דבר: אם עובר חתול שחור זה מזל רע, אסור לדרוך על הקווים של המרצפות... יש לו נעל במכונית, וחמש חמסות עשויות כסף טהור, הוא לא נכנס לחדר מספר 13, הוא מאמין בהורוסקופ, בכישופים, בכוסות קפה בקלפים, ובמה לא?

אבל להאמין בנסים גלויים, ולומר שיש בורא לעולם, זה כבר לא שייך. ולמה? כי הם לא רוצים, זה כבר לא נוח, כי אם הם יגידו שיש אלקים והתורה אמת והדתיים צודקים, אז הם יצטרכו לשים כיפה על הראש, ללכת עם ציצית, להניח תפילין, לשמור שבת, ללמוד תורה, ולחזור בתשובה, ואת זה הם לא רוצים. כי להאמין בבורא עולם זה מחייב, ואדם שיש לו תאוות ורצונות, שרוצה לאכול נבלות

וטריפות ולעשות ככל העולה על רוחו, מעדיף להתכחש למציאות שיש בורא לעולם, ולא להודות על האמת הברורה, בכדי שיוכל להמשיך לעשות עבירות ולחיות בתאוות.

פלוסה בחוריק התווכחו עם חברם שחזר בתשובה, אמר יש בורא לצולאם. לאחר ויכוח פלוס שעות, כאשר צדיין לא השתכנעו צעק הבחור: "ריבוננו פלוס צולאם תוכיח להם שאתה קיים". לפתע כיסו צנניט את השמים, החלה סופת ברקים, ברק פגע בצניץ מהצץ שהיה לידם. הצץ עלה בלהבות והצנניט התפזרו. הבחורים טענו שאין זו הוכחה, כי בהתאם לפסוקים הסניופטית, אמר יש שקצ ברוחטרי באנטרקטיקה, תיתכן סופת ברקים פלוס צעריט ופלוס וחזי ניות בארץ ישראל באמצע הקיץ.

הבחור צעק: "ריבוננו פלוס צולאם, תראה להם משהו שאין צניץ צורכין". לפתע פתחה האדמה את פיה, היתה רצידת אדמה עצומה, ביניהם נפער חריץ בצומק פלוס צערות מטריט, ולאחר דקה הכל חזר לקדמותו כפי שהיה. הבחורים אמרו שאכן זו הוכחה טובה... אבל לפעם אין זה נחשב, שהרי במדינה דמוקרטית הולכים אחר הרוב, ואתם (אתה ואנשים) רק שנייט ואילו אנחנו פלוסה...

מכת דבר

טרם הספיקו המצריים להתאושש מן הטראומה הנוראה שהביא עליהם הערוב, עדיין שקועים הם ביגון על יקיריהם שמתו במיתות משונות. והנה עוד באותו יום שבו סר הערוב, בצהרי היום, מגיע משה לארמון פרעה ומתרה בו שאם לא ישלח את עם ישראל, ה' יכה אותו במכת דבר. הפעם אומר משה את דבריו ביתר תקיפות בדיבורים קשים, משום שפרעה כבר הכיר כי דבר ה' מתקיים במלואו, ובכל זאת הוא מקשה את ליבו. פרעה בכל זאת מסרב. וכך חוזרת ההתראה במשך שלושה שבועות. ביום האחרון אומר משה לפרעה: **"הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה בְּסוּסִים בְּחֲמֹרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן - דָּבָר כָּבֵד מְאֹד, וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל דָּבָר"**. (ט, ג-ד)

אכן למחרת הכה ה' את ארץ מצרים בדבר. דבר הוא מיתה פתאומית לבהמות. כל הבהמות שהיו בחוץ מתו כולם בבת אחת, לא ממחלה או מכל סיבה טבעית אחרת, אלא פתאום ללא שום סיבה. נתאר לעצמנו מה קרה באותו רגע שבו התרחשה המכה: מצרי אחד היה באותה שעה רוכב על סוסו האביר. פתאום צונח הסוס, ורוכבו נופל בחבטה ארצה. איכר שעמד ליד שורו נפגע מנבלתו הנופלת עליו כאשר מת מהדבר. כך החמר נמחץ למוות על ידי חמורו הצונח עליו. ילד שעמד ליד השה, נדרס תחת אלילו המת.

בדבר מתו הבהמות, הסוסים החמורים הגמלים הפרות הכבשים והעזים של המצריים. וממקנה בניי לא מת אחד, ה' הפריש והבדיל בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים, אפילו אם היתה לישראל בהמה נוטה למות היא לא מתה במכת דבר, כדי שלא יאמרו המצריים שגם בבניי פגעה מכת הדבר.

הטעמים למכה זו:

א. מכיון שהמצריים הכריחו את בניי לרעות את הצאן והבקר שלהם, בני ישראל הוכרחו להיות רועי סוסים וגמלים וחמורים במדבר ובהרים רחוק מן הישוב, ומטרת המצריים היתה כדי לבטל אותם מפריה ורביה.

ב. משום שהמצריים הרשעים השתמשו בבניי במקום הבהמות שלהם לחרוש בשדותיהם כדי לא לעייף את בהמותיהם, וזה שאמר דוד המלך ע"ה: "על גבי חרשו חרשים, האריכו למעניתם" (תהלים קכט, ג), שהיו משתמשים בהם כאילו היו שוורים וסוסים.

ג. בגלל שהמצריים היו גונבים לבניי את בהמותיהם.

ד. מפני שבניי לא הספיקו לקחת את מקניהם למרעה כי המצריים היו משעבדים אותם בהכנת הלבנים וכך גזלו את זמנם. ומידה כנגד מידה מתו כל מקנה מצרים.

מצרי אחד יושב בביתו ופתאום הוא שומע קול חבטות עזות בחצרו. הוא קם ומסתכל מהחלון, והנה כל הבהמות שבחצרו מתו! איזה נזק כספי עצום! הוא סוקר במבטו את הרחוב ומגלה שעל הארץ שוכבות בהמות מתות רבות, אין בהמה אחת שמסתובבת חיה. הוא תמה, מה גורם למוות הפתאומי הזה ואז הוא נזכר שמשה התרה

בהם שיהיה דבר. אתם גזלתם את בקרם, צאנם ומקניהם של ישראל - גם בהמותיכם ילקחו מכם!

המצרי נעשה מודאג מאוד: איך אחרוש מעכשיו את השדה? הרי עד לפני זמן קצר השתמש בישראל כבהמה למשוך במחרשה בשדה כדי לא לעייף את הבהמות. אך לאחרונה, בעקבות המכות, חזר שוב להשתמש בבהמות, ובמותן מי ישא בעול המחרשה במקומן. אתם חסרתם על הבהמות ורתמתם את ישראל אל המחרשה - כעת מתו בהמותיכם ואין לכם את מי לרתום!

בתחילת מכת דבר מתו בשנייה אחת כל הבהמות שהיו בחוץ. במשך שבעת ימי המכה מתה כל בהמה שבעליה הוציא אותה החוצה בנסיון לראות אם עברה המגפה או לא. כמו כן מתה כל בהמה שבעליה לא שמר עליה כראוי ויצאה החוצה.

מבהמתן של ישראל לא מתה אפילו אחת, גם אם עמדה בהמת ישראל סמוך ממש לבהמת המצרי. אפילו בהמת ישראל חלשה, רזה וחולה העומדת למות, לא מתה. בהמה שהיתה שייכת בשותפות למצרי וישראל, לא מתה. אפילו בהמת מצרי המושכרת לישראל, שהיה לישראל הנאה בה מהגיזות והחלב, לא מתה. וגם בהמה שליחודי שהמצרי גנב אותה ממנו, אע"פ שהיתה ברשות המצרי ומחוץ לביתו לא מתה.

וַיָּמַת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מֵת אֶחָד, וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וְהָיָה לֹא מֵת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת הָעָם. (ט, ו-ז).

רוב המפרשים כתבו ש'לא מת ממקנה ישראל עד אחד' הכוונה שלא מת אפילו אחד, ופרעה ראה זאת ובכל זאת הקשה את לבו (כי היו לו בהמות שגנב מהיהודים והן לא מתו). אך המלבי"ם כתב לפרש שבכל מקום שמצינו לשון כזו הכוונה עד ולא עד בכלל, ומשמע שגם פה מת אחד, ותיירץ שהיתה זו הבהמה של בנה של שלומית בת דברי (אשת דתן) עליו נאמר: (ויקרא כד, ט) בן האשה הישראלית והוא בן איש מצרי, שבדיני ישראל היה כמצרי (שלפני מתן תורה הלאום היה נקבע לפי האב), ופרעה חשב שהוא מישראל, וכיון שבהמתו מתה לא נתקיים דבר משה ולכן "ויכבד לב פרעה".

• כיון שראה הקב"ה שפרעה לא חזר בו מחמש המכות הראשונות, מכאן ואילך אמר הקב"ה, אפילו אם ירצה לשוב, אני מחזק ליבו כדי שאפרע כל הדין ממנו.

חז"ל אמרו על כך משל: פעם הלך האריה מלך החיות ביער עבות בראש כפוף ושפוף, פגשו השועל ואחר דרישת שלומו וטובתו שאלו: מדוע פניך נפלו היום? ענהו האריה: כיצד זה לא יפלו פני, בראותי את כל מלכי ארץ יושבים בארמנותיהם וקופת אוצרותיהם מלאה עד בלי די. אין מלך בכל תבל שאין לו אוצר וממלכה ורק אני מלך היער אין באמתחתי פרוטה לפורטה ואוכל אני מהיד לפה כמו איזה דלפון. ענהו השועל - היועץ המשפטי: הרי כל המלכים ורוזני ארץ גובים מסים וארנונות מהעם ומזה מתעשרים עושר רב וחיים חיי מותרות. גם אתה, אדוני המלך, תגבה מכס מכל שוכני היער ומכסף זה תתעשר עושר רב. ענהו האריה: עצה טובה. אך מי ישב בשער היער לגבות את המכס? צריך בעל חי הגון ישר ונאמן שלא יגנוב את הקופה.

ענהו השועל: נמנה את החמור שישב בשער ויגבה את המכס, שאלו האריה: וכי החמור לא יגנוב? ענהו השועל: הרי החמור אין לו שכל לגנוב ואפשר לבטוח בו! נמנו וגמרו שהחמור ישב בשער היער ויגבה את המכס. כעבור זמן מה אמר האריה לשועל: הבה ניגש למכס לראות מה מצב הקופה! בהגיעם לשער ביקש האריה להכנס, אך החמור עצר בעדם בתואנה שללא תשלום אין כניסה ליער. אמר השועל לחמור: כמה עזים פניך, אתה יודע שמלך החיות עמנו ואתה תשאל ותבקש מכס? השועל ניסה להסביר לחמור שכל היער שייך לאריה אי"כ הקופה שייכת לו. אנא! תן לו רשות להכנס. אך החמור בעקשנותו אינו מרשה להכנס ללא תשלום. אמר לו החמור: מן המלך אני נוטל ולגנזיו אני מכניס.

כעס האריה ואמר: חמור טיפש, הכיצד מעז אתה להתחצף אל מלך רם ונישא! חבט בו והרגו, אמר האריה לשועל: בינתיים אלך לעשות סיבוב ביער ואתה תנתח לי את גופתו לנתחים והכן לי מטעמים ערבים, סדר לי אבריו של שוטה זה. עשה השועל כדבר המלך וניתח את החמור לנתחיו והנה הוא רואה את לבו מפרפר חמד השועל את לבו ואכלו כל עוד רוחו בו. עשה המלך סיבוב ביער ובחזרתו ראה את החמור לנתחיו התבונן באבריו וראה שחסר הלב - לבו בל עמו.

מכת שחין

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן קָחוּ לָכֶם מֵלֶא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ פְּבִשָׁן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה לְעֵינַי פְּרָעָה, וְהָיָה לְאַבְקָה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה לְשַׁחֵן פִּרְחַת אֲבַעְבְּעַת בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם
(ט, ח-ט)

לאחר מכת דבר, נהנו המצריים משלושה שבועות שקטים. משה ואהרון לא מאיימים עליהם במכה נוספת. והנה יום אחד מופיעים משה ואהרון בחצר פרעה, ללא רשות כמובן. בעמדם לפני פרעה לקח כל אחד מהם מלוא חופניו פיח של כבשן. העביר אהרון את הפיח שבחופניו אל חופני משה, ומשה העביר את הכל ליד אחת, קמץ אותה וזרק את האפר כלפי מעלה. הגיע האפר עד כסא הכבוד! שם התחמם האפר, ירד והתפזר על כל ארץ מצרים, וגרם לשחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה.

ניסים גדולים התרחשו פה: ידו של משה הכילה פי שמונה מהרגיל, הוא החזיק בחופן אחד כמות של ארבעה חופנים, ואז קמץ את היד באופן שהצטמצם הנפח למחצית! שלא כמידת בשר ודם מידת הקב"ה, בשר ודם ממלא כלי מלא לתוך הריקן ואינו יכול לפנות כלי מלא לתוך כלי מלא. אבל הקב"ה עשה מקום שמחזיק מעט - שיחזיק מלואו פעמים רבות. נס נוסף: אם אדם זורק חץ כלפי מעלה, אינו יכול להגיע לגובה רב, וכאן משה רבינו זרק לשמים אפר קל שאין בו ממש, והגיע עד כסא הכבוד. ועוד נס: הכמות הקטנה של האפר התפזרה על פני כל ארץ מצרים (1,600 ק"מ על 1,600 ק"מ).

הטעמים למכה זו:

א. המצריים הכריחו את בניי שירחצו אותם באמבטיה יקלחו אותם יסבנו אותם ואף יעשו להם מסאז', לכן לקו בשחין, כי הנגוע בשחין אסור לו לבוא במגע עם מים ועל ידי זה מצאו בניי מנוח.

ב. המצריים הפרישו את בניי מנשותיהם, ומידה כנגד מידה לקו בשחין פורח אבעבועות שהתשמיש קשה לו ונאלצו לפרוש מנשותיהם.

ג. היות ובניי היו עסוקים במלאכה בזוויה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, לכן היו מואסים אותם המצריים, כמו שנאמר: "כי

לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם כי תועבה היא למצרים" (בראשית מג, לב), וגירשו אותם מעל פניהם "סורו טמא קראו למו סורו סורו אל תגעו" (איכה ד טו), לכן השי"ת נתן להם השחין מידה כנגד מידה שיהיו נמאסים, וכמו שאמר הכתוב: "ולא יכלו החרטומים לעמד לפני משה מפני השחין" (שמות ט יא), לפי שהיו מאוסים והיו בושים לעמוד לפני משה וה' משפיל גאים עדי ארץ, כי נהפך תארם וצלמם תבזה, לא תואר ולא דמות להם, והצלקות נשארן בגופם לעד לעולם.

המצריים היו שיא הגועל והזוהמה, ובכל זאת היהודים הגעילו אותם. *איך אהר צפה לאוּלוּס והקיא צף הנהא. אמר לו הנהא: "איכס, יא מצוּף". אמר לו הנוסא: "אני מצוּף?!" תראה איך אתה נראה."*

עשרים וארבעה מיני שחין הביא הקב"ה על המצריים, ולא היתה רפואה למכתם, כיון שהתרופה של סוג שחין מסוים גורמת נזק לסוג שחין אחר, והמצריים סבלו מכל מיני השחין גם יחד.

נתאר לעצמנו: לפתע, ללא כל התראה יורד מן השמים אפר חס. בלתי אפשרי להמלט מפגיעתו אפילו בתוך הבתים. האפר חודר דרך בגדיהם אל כל חלקי גופם, והם מתכסים בשחין מכף רגל ועד ראש. כל בשרם נעשה אבעבועות רבות, וזב בשרם מעליהם עד שנמקו ונבאשו. האפר החם פוגע רק במצריים, ואילו יהודי שעומד ליד המצרי לא נפגע כלל, אפילו גרגר אחד קטן לא פוגע בו! השגחה פרטית מדויקת! **אתם המצריים שיעבדתם את ישראל בדוחק תחת השמש הקופחת, והיה בשרם נכמר - ילהט אף גופכם מן השחין!**

המצרי לא מצא מנוח לגופו, על כפות רגליו היו אבעבועות מכאיבות, אשר הכאיבו לו יותר כאשר עמד עליהן. הוא ניסה להרים את רגליו לסרוגיו, פעם את רגל ימין ופעם את רגל שמאל. כשהתעייף מן הריקוד המוזר, ניסה לשבת. אך הפצעים שבגופו הכאיבו לו יותר. לשכב על הפצעים המוגלתיים הוא אפילו לא ניסה, שמא ילחצו והמצב יחמיר. כך הוא יושב ונעמד, יושב ונעמד ולא מוצא תנוחה מתאימה במשך שבוע שלם! **גם אתם הכרחתם את ישראל להמשיך לעבוד כאשר נדקרו ברגליהם ובידיהם מן התבן והקוצים שבטיט!**

מצרי שאיבד את שיווי משקלו תוך כדי "ריקוד סטפס" - נפל, וכאב המכה על גוף פצוע בלתי ניתן לתיאור. היה עליו לקום במהירות כי בלתי נסבל להשאר לשכב על הפצעים. אולם לצורך הקימה היה מוכרח להניח את ידיו מלאות הפצעים על הרצפה וללחוץ כדי להתרומם ולקום! כששני מצריים נתקלו זה בזה, התווסף כאב על כאבם וצעקתם הגיעה עד לב השמים. הם גידפו וקיללו, כדרך הגויים, את מצבם הביש. במקרה אחר היו בוודאי מכים זה את זה באגרוף. אך פצעי השחין מנעו מהם לקפל את כף היד לאגרוף, אפילו סטירת לחי גרמה כאבים עזים למכה.

הגוף מכוסה במיני השחין הרבים. יש פצעים שמגרדים, חלקם כואבים, ואחרים שורפים. המצרי לא מסוגל לגרד בידיו הפצועות והכואבות, מה גם שפעולת הגרוד גורמת כאב עז לפצעים שמסביב. התגרדות על קירות ועל פינות הארון ממש לא באה בחשבון כי יש פצעים פתוחים, אשר השפשוף מזיק להם ומכאיב יותר. על כן עושה המצרי תנועות משונות בהשתדלו לגרד פצעים מגרדים בלי לפגוע בפתוחים.

המצריים בכו מכאב, אך הדמעות המלוחות שנטפו על הפצעים צרבו אותם, וגרמו להם לקפץ על מקומם מכאבי תופת. הם נאלצו להאנק בליבם, לחשוק את שפתותיהם ולחנוק את הדמעות במאמץ אדיר. **גם היולדות היהודיות חשקו את שפתותיהן שלא לצעוק בשעת הלידה כדי שתינוקן לא יתגלה!**

אבא ואמא רואים בצרת ילדיהם ובכאבם, ואינם ניגשים להחזיקם, בIODעם שפעולה זו תכאיב לשניהם. הילדים נצמדים אל אבא ואמא שיעזרו להם ויטפלו בפצעייהם, אולם ההורים נאלצים לעמוד מנגד. לא רק שאינם מרימים את ילדם ומטפלים בו, אלא אף צועקים עליהם שלא יגעו בהם כי הכאב הוא נורא. **גם אתם לא הנחתם לילדים וליולדות שנדקרו מן התבן לחבוש את פצעייהם ולקבל תנחומים מהוריהם!**

בא הלילה והמצריים עייפים וסחוטים, כאובים ודואבים. כך הרגישו ישראל אחרי יום של עבודת פרך ומכות אכזריות. הם סבלו כך במשך שנים!

שבוע שלם סבלו המצריים מהגירודים ומן הכאבים. נוסף לכך סבלו מרעב, ידיהם הפצועות התקשו לגעת באוכל. הם סבלו גם מחוסר שינה, כיון שלא העזו לשכב במיטה, שהרי אז היו לוחצים על אזור גדול בגופם הפצוע. כאשר כואב לו לאדם ואין לו פתרון, הוא מתוסכל. וכאשר הוא רעב הוא כועס ועצבני, וכאשר הוא עייף הוא מאבד את עשתונותיו. כאן הצטרף הכל ביחד לשבוע שלם של טרוף הדעת.

מצרי מוכה שחין ה'יצ לרופא עלו ואמר: דוקטור אני סופא מאד מהשחין האיום והנורא הזה! אמר לו הרופא: בטח אתה סופא, וכי חשבת ליהנות מזה?

גם הבהמות לא נמלטו מן המכה. השחין פגע בחמורים, בסוסים, בגמלים, בבקר ובצאן, בכלבים ובחתולים. הם יללו ופרקסו מכאבים, ובקושי נגעו באוכל. בניגוד להם, בהמות ישראל המשיכו ללעוס את מזונם בנחת ולהתפרקד במנוחה על הדשא בסיום הארוחה. ההבדל הזה התרחש על אף שעמדו זו ליד זו ממש!

חרטומי מצרים רצו אף הם לעשות כישוף מעין זה, אך הם נמנעו מכך משום שבושו ונכלמו במצבם המביש, בהיותם מלאים שחין ואין ביכולתם לעזור אפילו לעצמם. על כן לא באו להיכל המלך ולא נראו לפני משה בחוצות, אלא נשארו בבתיהם המסוגרים. בכל זאת לא שילח פרעה את בני ישראל, כי בשלב זה כבר הכביד ה' את ליבו כדי להרבות נסים ומופתים במצרים.

במכה זו תם שלב ב' של עשר המכות - עדי"ש (ערוב, דבר, שחין), שבו לימד הקב"ה את האנושות כי הוא איננו רק בורא העולם, אלא אף משגיח בהשגחה פרטית על כל נברא - "כי אני ה' בקרב הארץ".

לאחר מכת שחין כתב מצרי לחברו: "כמה וכמה עסקים היו לי וכואם לא הצליחו. עכשיו יש לי עסק חדש, ואופטחני, שהוא יציף. עשיתי לי חנות לצורכי-אוכל ולצורכי-קבורה, והכל יהיו צריכים לי - החיים והמתים."

עברו כמה ימים ואין קונה. יצא בעל החנות, בדק ומצא: אין בעיר לא חיים ולא מתים, כואם אססיט...

מכת ברד

מיד לאחר מכת שחין, עוד בטרם התחילו פצעי המצריים להגליד, הופיע משה רבינו לפני פרעה והתרה בו, שאם לא ישלח את בני ישראל, יוכה במכת ברד, שעוד לא היתה כמוה. פרעה, שכבר הכביד ה' את ליבו, מאן לשמוע. כך חזרה ההתראה על עצמה במשך שלושה שבועות. ביום האחרון כבר נמאס לפרעה מן ההתראות, והוא החליט ללכת ליאור מדרך אחרת, כדי שמשה לא יפגוש אותו. אולם לפני צאתו מן הארמון הוא נדהם לראות את משה שהקדים אותו ובא לביתו.

משה רבינו שרט שריטה בכותל ואמר לפרעה: למחר כשתגיע השמש למקום השריטה ירד ברד כבד מאוד, אשר לא היה כמוהו במצרים מיום הַנְּסֻדָּה. **"כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי"** (ט, יד). כי מצינו במכת הברד דוגמא לכל ארבע מיתות בית דין: **סקילה ע"י אבני אלגביש. שריפה** - 'ותהלך אש ארצה'. **הרג** - 'יהרוג בברד גפנים', **וחנק** - שטבעו בשיטפונות מי הברד.

לכן אני מייעץ לך: לך אסוף את מקנך, כי כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה - ימותו בברד, כדאי לך להציל את הנפשות. **"נתן גשמייהם ברד, אש להבות בארצם: ויך גפנם ותאנתם, וישבר עץ גבולם"** (תהלים קה, לג).

הירא את דבר ה' כמו איוב הצדיק, אחד משלושת יועצי פרעה היושבים ראשונה במלכות, 'שומע לעצה חכם', הניס הבריה והכניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' כמו בלעם הרשע שאף הוא היה יועץ - רועץ המלך ושותף לגזרה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו השאיר את מקנהו בשדה והכה אותו הברד. בלעם הרשע אטום הלב ושתום העין, רואה שכל נבואות משה מתגשמות אחת לאחת והמכות נוחתות על המצריים בסדר מופתי, למרות כל זאת לא שם לבו, הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו, השאיר את הסוס האביר בשדה ומת במכת הברד, לכן כשהלך עם שרי מואב ומדין לקלל את ישראל רכב על האתון ולא על סוס אביר, כדרך השרים רמי מעלה, אחרי הכל לא היה כמוהו נביא לגויים. ולכן כששאלו אותו: מדוע אתה רוכב על אתון ולא על סוס כפי רום

מעלתך? השיב להם: השארתי אותו בשדה והוא מת במכת הברד. זה כמו היום שנשיא ארצות הברית במקום להופיע בעצרת האו"ם עם רכב שרד פתאום הוא מופיע רכוב על אופנים הרי יהיה ללעג וקלס בפני כל רואיו.

ה' הגביה את משה מעל לרקיע, "וַיֵּיט מֹשֶׁה אֶת מְטָהוּ עַל הַשָּׁמַיִם וְה' נָתַן קִלְתוֹ וַיִּבְרַד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמְטֵר ה' בָּרֶד עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם". היה נס בתוך נס, כי האש והברד הם שני ניגודים, ובכל זאת עשו שלום והתערבבו יחד ושניהם התאחדו כדי לעשות רצון הבורא. יתברך.

הטעם למכה זו:

א. כי המצריים הרשעים היו מאלצים את בניי לנטוע להם גנות ופרדסים, לזרוע להם חיטה ולחרוש עבורם, כמו שאמר הכתוב: "על גבי חרשו חרשים" (תהלים קכט, ג), ולכן מידה כנגד מידה הברד הכה ושיבר את עצי השדה וכל הנטיעות שנטעו ישראל "וַיִּהְיֶה בַּבָּרָד גִּפְנֵים וְשִׁקְמוֹתֵם בְּחִנְמֵל" (תהלים עח, מז), חנמל הוא קרח חזק.

ב. לפי שהיו המצריים מלקים ומכים את בניי וצועקים עליהם קול ענות גבורה בחירופים וגידופים, לכן הברד הכה והלקה בהם והרעמים היו בקול רעש גדול מתנשאים לעומת המצריים כדי להומם ולאבדם.

ג. לפי שהמצריים לא היו מניחים את בניי להסתופף ולחסות תחת צל האילנות, לזה הביא עליהם הברד, שנאמר: "ואת כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שבר" (שמות ט, כה).

ד. הקולות של הברד באו, מפני שפרעה אמר: "מי ה' אשר אשמע בקלו" (שמות ה, ב).

נתאר לעצמנו: המצריים רואים בשמים הבזקי אור ענקיים - ברק! חלחלה עוברת בהם, מעולם לא ראו דבר כזה! לאחריו נשמע רעש גדול מתגלגל - רעם אדיר, בחייהם לא שמעו קול מבהיל כזה. לבס נמס מפחד ובהלה. בטרם התאושו מבהלתם, הבריכו ברקים נוספים והרעימו רעמים, הארץ רעדה תחתם, ואז הגיע - ברד!

מה חשב המצרי באותו רגע אולי חשבו שהעולם חוזר לתוהו ובוהו, השמים והארץ עומדים לפני התמוטטות? מי שהיה יכול, זחל אל מתחת למיטה, אחרים התכווצו כמו כדור רועד בפינת החדר. חלקם עצמו עיניהם בחוזקה ותחבו ידיהם עמוק באוזניהם. לשונם נעתקה מרוב פחד וחלחלה. היו אחרים שפצחו בצווחות נוראות! יתכן ששערים סמרי ואולי אפילו הלבין מן הפחד. פחד מוות אפף את כולם, ובאימה גדולה הם חיכו לקץ העולם. **אתם המצריים הייתם מבעיתים את ישראל בקולכם בחרופים ובגידופים - עכשיו תבעתו אתם מן הקולות!**

הבהמות שהוכנסו הביתה לשם הצלתן, נבהלו גם הן מן המהומה בחוץ. הן יללו בחרדה, השתוללו והתפרעו בבית המצרי. איך אפשר לחיות בצורה כזאת יחד עם בהמות מתפרעות בבית אחד בבתים התפשט ריח הבהמות. יתכן שלחלק מן המצריים נמאס מן המגורים המשותפים הללו, והם שילחו את בהמותיהם למות בחוץ על ידי הברד. **אתם הכרחתם את בני ישראל לחיות יחד עם בהמותיהם בשדות חודשים ארוכים - תרגישו גם אתם את ה"תענוג" הזה!**

היו מצריים שרצו להתחכם. הם לא הכניסו את הבהמות לבית, אולם הם טחו את הרפת בטיט, והכניסו לשם את עבדיהם ומקניהם. אך אי אפשר להתחכם נגד הקב"ה. ה' אמר להכניס לבתים, וכל תחבולה אחרת לא תועיל! האש האצורה בתוך הברד, המסוגרת מכל הכיוונים, שאפה לצאת החוצה, וברגע שגבר החום מבפנים יותר ויותר, נשמע פיצוץ עז, והאש יצאה בכח גדול כמו תותח בעל עוצמה אדירה! כך נשברו גדרות העץ לרסיסים, ומתו כולם מאדם ועד בהמה, כדבר ה' ביד משה עבדו. אולם מפליא מאוד מאוד, שבתוך כל המהומה הזאת בני ישראל וצאנם לא ניזוקו כלל. אבל הם את שמעו קולות הרעמים, כי 'לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב' (ברכות טו.), וזה היה נדרש לישראל מאוד בזמן ההוא.

ליבול ולצמחייה נגרם נזק רב. הברד שניתך ארצה בחוזקה שבר את כל העצים והיבול והרס אותם מן השורש. לאחר מכן יצאה האש ושרפה אותם. אולם דווקא היבול הרך, כמו החיטה והכוסמת, לא ניזוק - לא נשבר ולא נשרף. הקב"ה הביא את הפורענות על מצרים

בצורה מחושבת, כדי להותיר להם יכולת קיום, למען הרבות מופתיו בארץ מצרים. (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

אחרי שבעה ימים, נכנע פרעה מעוצמת המכה, שלח לקרוא למשה ואהרון והודיעם: "חטאתי הפעם, ה' הצדיק, ואני ועמי הרשעים!" הוא מבקש מהם שיתפללו אל ה' שיסיר את המכה ברגע זה, בלי עיכובים, ואז ישלח את בני ישראל. אמר לו משה: כך אמרת במכות הקודמות ולא שילחתם. השיבו פרעה: "חטאתי הפעם, חטאתי לה' אלוקיכם ולכם. עכשיו אני משלחם! אמר לו משה: אומנם יודע אני שלא תעמוד בדיבורך, אולם בכל זאת אצא מיד מן העיר ואתפלל שיפסיק הברד, למען תדע כי אין כה' בכל הארץ.

יצא משה מעם פרעה, נעשתה לו קפיצת הדרך והגיע מיד אל מחוץ לעיר. התפלל משה אל ה', ומיד פסק הברד. אפילו הברד שכבר היה באוויר, לא המשיך לרדת. תלה הקב"ה ברד זה באוויר בין שמים לארץ במשך ארבעים ואחת שנה עד זמן יהושע.

"וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקולות, ויוסף לחטוא, ויכבד לבו הוא ועבדיו". חזר פרעה לרשעותו וסרובו, אולם בכל זאת נשאר עליו רושם המכה, ומכאן ואילך פרעה התחיל להוקיר את ישראל, והסיר מהם לגמרי את כל העבודה. למעשה כעת לא היה לו שום רווח בהשארת בני ישראל בארצו, והסיבה האמיתית שלא שילח אותם היא אי הרצון להכנע ולהשפיל את עצמו לפני הקב"ה.

אותות ומופתים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲהוּ כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבֹו וְאֶת לֵב
עַבְדָּיו לְמַעַן שְׂתִי אֶתְתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ, וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֵי וְבֵן בְּנֵי
אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֶתְתִּי אֲשֶׁר שְׂמַתִּי בָם וַיִּדְעֶתֶם כִּי
אֲנִי ה' (י, א-ב)

גְּדֹל הָעֶצֶה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר עִינֶיךָ פְּקָחוֹת עַל כָּל
דְּרָכֵי בְנֵי אָדָם לַתֵּת לְאִישׁ כְּדַרְכָּיו וּכְפָרֵי מַעֲלָלוֹ, אֲשֶׁר
שְׂמַתְּ אֶתּוֹת וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה
וּבְיִשְׂרָאֵל וּבְאָדָם וּתַעֲשֶׂה לָךְ שֵׁם כִּיּוֹם הַזֶּה.
(ירמיה לב, יט-כ)

הרבה אנשים אומרים שאם הקב"ה היה עושה להם נס, היו חוזרים בתשובה. אבל יוצאי מצרים הראו לנו שמנסים לא חוזרים בתשובה - לאחר שהקב"ה הביא על המצריים עשר מכות, קרע את הים, הטביע בתוכו את המצריים ונגלה לעם ישראל במעמד הכביר של מתן תורה בהר סיני, כל זה בניסים גדולים, באותות ובמופתים שאינם בדרך הטבע, לעיני כל עם ישראל, בכל זאת אנו רואים שזמן קצר לאחר מכן, העם חטא בחטא העגל. איך זה יכול להיות? כל זה בא כדי ללמד אותנו, שמנסים אפשר להתפעל, אבל כדי להשתנות צריך התעוררות פנימית.

באחד הימים נסע רבי יצחק ירוחם ברודיאנסקי במונית לחתונת תלמידו, בלוויית שלושה מתלמידיו. מיד לאחר שהחלה הנסיעה ביקש הנהג לספר מעשה שהוא היה עד לו, וכך סיפר:

בהיותי בעבא עברתי יום אימונים מפרך, שבסופו הובלתי עם כל הפלוגה שלי לשטח מדברי ושם נאלצנו לישון. כולנו היינו עייפים עד

מוות, אבל לפתע החלו להישמע צעקות שהקפיעו את כולנו על רגלינו. התברר שאחד החיילים הבחין לפתע בנחש ארסי המתפתל לו על רגלו. החייל ידע שאם יזוז מעט, יכיש אותו הנחש, ולכן שכב בלי תזוזה וצעק לעזרה. כולנו ניגשנו לעזור לו, אך איש לא ידע מה לעשות.

אחד המפקדים החליט לנקוט בצעד מאוד מסוכן - הוא קרא לאחד הצלפים המומחים שהיו בפלוגה ופקד עליו לירות בנחש. "אבל הוא כרוך לו על הרגל", נרתע הצלף. "אין ברירה", הגיב המפקד, "תשתדל כמה שפחות לפגוע ברגלו, וכמה שיותר בנחש"... הצלף כיוון את הרובה וכולנו רעדנו מפחד.

לפתע שמענו את קולו של חברנו הדתי צועק לצלף: "חכה רגע אל תירה, בוא ננסה משהו אחר"... והוא הציע לחייל לצעוק "שמע ישראל". ומכיוון שלא היה לחייל מה להפסיד הסכים, וחזר מילה במילה אחרי החייל הדתי שאמר לו את מילות "שמע ישראל", וברגע שסיים הנחש ירד לו מהרגל, הסתלק משם ונעלם...

הנהג השתתק, והרב שאל: "ומה סופו של הסיפור?", הנהג סיפר שהחייל חזר בתשובה שלימה וכיום הוא דתי! "ומה אַתָּד?", שאל הרב, "הרי גם אתה היית שם וראית את הנס", אמר הנהג: "נכון, אבל על על הרגל שלי לא עלה נחש".

החפץ חיים ביקר פעם אצל פרופסור יהודי נודע. הלה שאל: "אם הקב"ה רוצה שנאמין בו, מדוע אינו עושה לנו ניסים כמו בעבר?", החפץ חיים לא ענה, הוא התבונן עמוקות על התעודה שהתנוססה על הקיר, ואמר: "אני מבין שלפני שלושים שנה היית פרופסור". הלה השיב, כמעט נעלב, שהוא עדיין פרופסור. אמר החפץ חיים: "אבל התאריך שעל התעודה מלפני שלושים שנה!" השיב הפרופסור: "את התעודה קיבלתי לפני שלושים שנה, והיא מוכיחה לכולם שהנני פרופסור, תעודת הסמכה לא צריך לחדש". השיב החפץ חיים: "אף הקב"ה נגלה לעיני כולם בנסים ונפלאות, והוכיח

את מציאותו ביציאת מצרים, בעשר המכות, בקריעת ים סוף ובמתן תורה. יש תעודה והיא התורה, הקב"ה לא צריך לעשות לנו שוב נסים כדי שנאמין בו".

למעשה, למרות שאנו בתקופה של "הסתר פנים", שזה חלק מהקללה של גלות עם ישראל, אנו זוכים כל הזמן לנסים שבתוך הטבע, ומדי פעם אפילו לניסים גלויים.

טייס קרב בשם דניאל עשור סיים את שירותו הצבאי והחליט שהוא יורד לארה"ב, שם הולך הוא להעליח ובגדול, והוא אכן העליח. הוא הוציא תעודות טייס נוספות, ועבד כמדריך טייס בבית הספר לטיסה. הוא הרוויח משכורת של \$30,000 בחודש וקנה מטוס פרטי קטן.

הוא התחתן עם נוצריה קתולית, והתקרב לנצרות ולכנסייה הקתולית. הוא הסתובב בחברת כמרים, שהבטיחו לו עתיד בכנסייה, מחק מעליו כל סממן יהודי, ולא נותר לו כל קשר ליהדות (מלבד אימו שהתפללה עליו בדמעות שיפקח את עינו ויחזור בתשובה).

פעם אחת, כאשר טס במטוסו הפרטי בשעת לילה, נקלע דניאל לסערה, הוא ביקש בקשר אשור לנחיתת חירום, אך התשובה היתה שלילית, אין מנחת מטוסים בסביבה. לחזור חזרה היה בלתי אפשרי בגלל הסערה, האפשרות היחידה היתה להמשיך הלאה.

דניאל היה מעל האוקיינוס האטלנטי, בדרך למיאמי. לאחר זמן, ביקש שוב שינחו אותו היכן לנחות. במגדל הפיקוח, לאחר שזיהו אותו במכ"ם, אמר הבקר שאין שום אפשרות לנחות בסביבה, עליו לחזור חזרה, דניאל השיב שהוא לא חוזר בגלל הסערה ובנוסף גם אין לו מספיק דלק.

בשלב מסוים הדלק אזל ושני המנועים כבו. הבקר ממגדל הפיקוח שאל את דניאל: "מהיכן אתה?", דניאל השיב: "מישראל", שאל הבקר: "האם אתה יהודי?", "כן", השיב דניאל, "אז למה אינך מתפלל? אתה נמצא במצב של חיים או מוות, אתה חייב להתפלל! אין שום מנחת

מטוסים קרוב, רק מנחת נטוש של חיל האוויר", צעק אליו הבקר. דניאל ביקש שיכוון אותו למנחת, אולי יצליח להגיע אליו בדאייה.

דניאל כיוון את המטוס לעבר מנחת המטוסים הנטוש, הוא החל לאבד גובה, הבקר צעק אליו לנטוש את המטוס, הוא יכול לקפוץ ולענוח לים. דניאל פותח את דלת המטוס, הוא הביט למטה ולא רואה כלום, היתה עלטה מוחלטת, היה לו קר מאוד והוא נרטב מהגשם. תקף אותו פחד נוראי, אימת מוות, ליבו הלם בפראות. הוא חשב על המים הקרים, ועל הכרישים שמחכים לו למטה באוקיינוס, וגם איך בדיוק ימצאו אותו יחידות החיפוש? לבסוף הוא החליט להכנס פנימה ולסגור את הדלת. המטוס המשיך לאבד גובה, ואז לפתע פתאום, דניאל צעק בכל כוחו צעקה אדירה:

"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד!"

מיד לאחר הצעקה, המטוס "נפגש" עם הקרקע, בחבטה עצומה. לדניאל לא היו כלל תנאים לנחיתה, לא היתה ראות, לא היו אורות, ולא שום אפשרות לייצב את המטוס. המטוס התייצב לבד, "נסע" על הקרקע במהירות ודניאל לחץ על המעצורים. מסתבר שדניאל נחת בדיוק במסלול הנחיתה הנטוש משנת 1974, כביש שצף מעל המים, בלי אורות וכלי תנאים לנחיתה.

עד שהגיעו יחידות ההצלה, לדניאל היה הרבה זמן לחשוב, הוא חשב למה צעק: "שמע ישראל" לקב"ה, ולא פנה ליש"ו הנוצרי, מה קרה? הוא הגיע למסקנה שאימת המוות מוציאה את האמת העמוקה ביותר מתוך נפש האדם. "כל הזמן בניכר, חייתי בשקר, בתוך מחיצה, בזהות בדויה, אבל האימה הנוראה, הוציאה ממני את האמת הגמורה שפורצת ועולה מעמקי הנשמה".

הוא עזב את 'אשתו' הנוצרית, חזר לארץ ונכנס לישיבה. לאחר שהתחתן, למד דייונות בכולל הוראה והוסמך לרבנות, וכיום הוא הרב דניאל עשור.

מכת ארבה

יום אחרי מכת ברד, כשעדיין גושי קרח מכסים את הארץ, ועשן עולה מן העצים ומן הרפתות, נכנסים שוב משה ואהרון אל ארמון פרעה ומתרים בו, שאם לא ישלח את בני ישראל, יוכה על ידי ארבה. במשך שלושה שבועות חוזרת ההתראה על עצמה, וביום האחרון אומר משה לפרעה: **"כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִים, עַד מִתִּי מֵאֲנִתָּ יֵעַנֵת מִפְּנֵי, שְׁלַח עֲמִי וְיַעֲבֹדְנִי. כִּי אִם מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח אֶת עַמִּי, הֲנִי מְבִיא מַחֵר אֲרֵבָה בְּגִבְלֶךָ, וְכִסָּה אֶת עֵין הָאָרֶץ"** (י, ד).

הפעם, חששו עבדי פרעה מאזהרותיו של משה, והתחילו לדון ביניהם בעניין. כשראה משה שהם מתדיינים, יצא לזמן מה כדי לאפשר להם לשוב בתשובה. מיד בצאתו פנו עבדי פרעה ואמרו למלכם: עד מתי יהיה לנו זה למוקש? שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלקיהם. האם עוד לא ידעת כי אבדה מצרים?! שמע פרעה לדבריהם, וביקש להשיב את משה ואהרון, אמר להם: הרשות נתונה לכם ללכת לעבוד את אלוקיכם. מי ומי ההולכים? עונה לו משה: כולנו, מנער ועד זקן, בנים ובנות, בצאננו ובבקרנו נלך, כי חג ה' לנו.

מיד מתחזק לב פרעה והוא משיב להם: דרך הבחורים והזקנים לזבוח, אך אין דרך הטף לזבוח. מדבריכם מבין אני שכוונתכם לברוח! ועכשיו לכו מכאן מהר, אינני רוצה לשמוע אתכם ואת בקשותיכם! לא השכיל פרעה לדעת כי בעבודת ה' אצל עם ישראל נוטלת חלק כל המשפחה היהודית, ולא כאותן דתות אשר רק הכמרים עובדים לאליל (הכסיל שאינו מועיל) עבור כל בני עמם.

בצאת משה מעם פרעה, הוא נוטה את מטהו לשמים, ואז השיב הקב"ה רוח מזרחית כל היום וכל הלילה. בבוקר הגיע עם הרוח - הארבה. להקות ארבה כה עצומות לא נראו עדין בעולם. כל אוויר מצרים התמלא ארבה כה רב, עד שהם עמדו זה על גבי זה בגובה של כמה מטרים. לא היו ביניהם מרווחי אוויר, ומתוך כך נתכסה אור השמש וחשכה הארץ. שבעה מיני ארבה הגיעו למצרים.

הטעמים למכה זו:

א. מפני שאילצו המצריים את בניי לחרוש את שדותיהם ולזרוע הדגן, ובניי היו זורעים חטים ושעורים ופול ועדשים וכל מיני קטניות, לפיכך בא הארבה ואכל את הכל מידה כנגד מידה.

ב. מפני שהמצריים רצו לבטל מישראל את הברכה שברך הקב"ה את אברהם אבינו: "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים" (בראשית כב, יז), והם אמרו: "פן ירבה" (שמות א, ט).

נתאר לעצמנו את המצרי הולך לתומו ברחוב בשעה זו. הוא שם לב שרוח מזרחית חזקה נושבת, אך לא מבין מה פשרה. והנה רואה הוא מרחוק ענן גדול וחשוך עולה מצד מזרח. כנראה, מהרהר המצרי בלבבו, הרוח הביאה אותו. לא יורד ממנו גשם או ברד, הוא לא מתפזר, אך מוזר! פתאום מחשיך היום. מדוע שקעה השמש באמצע היום? מהר מאוד הוא עומד על טעותו. הענן הוא של ארבה, ומיליארדי השרצים (בחזקת שלוש מאות) הם שמסתירים את אור השמש. המצרי האומלל מנסה לרוץ לביתו למצוא מחסה, אך עוד הוא ממחר ונחיל הארבה נוחת על העץ ומתחיל מיד לאכול בתאבון בלי הרף. המצרי הטובע בארבה מבין, שאין זו להקת ארבה רגילה, שכן הארבה התחיל לכרסם בבגדיו ולנגוס אפילו בו עצמו! רצונו להגיע הביתה כמה שיותר מהר, אבל ההליכה נעשתה קשה מאוד. עליו לפלס את דרכו בתוך הצבא הגדול הזה, כשבדרך הוא מתכבד בניקורי הארבה. מי יודע אם יצליח להגיע הביתה בשלום.

המצריים הנמצאים בבתיים, רואים מבעד לחלון ענן של ארבה צונח מן השמים, ומכסה את הארץ. בלי להיות מתחיל לאכול מה שנותר לאחר הברד משדותיהם. שוד ושבר! כל החיטה והכוסמת נאכלים! מה יאכלו מעכשיו?

המצרי מצטער מאוד על ההרס שזורע הארבה בכל, אך מתנחם במזון המאוחסן בביתו המוגן. שמחתו לא אורכת זמן רב. המכרסמים הקטנים לא מסתפקים בכרסום שרידי היבול שהיה בשדות. לאחר שנגמר כל מה שיש לאכול בשדה, אפילו שאריות של ענפים וגזעי עצים, הם חודרים למחסנים ואוכלים גם את האוכל

המאוחסן שם. משם הם מעזים להכנס אפילו לבתים, שלא כמו ארבה רגיל האוכל רק מה שבחוץ. נכנס הארבה לחדרי חדרים, מגיעים לכל מקום ולכל פינה, אוכלים ונוגסים מבגדיהם, וכל כלי חמדתם. הם מעיזים גם לנקר את עיני המצרים ואת פניהם. איזה ארבה חצוף!

שבוע קשה עבר על מצרים. שארית המזון הושמדה, ואפילו שתיה כמעט אין, כי ריבוי הארבה סתם את המעיינות. האוויר הזדהם מריח הצחנה, וזמזום הכרסומים החריש אוזניים. הרעש שהקים הארבה לא אפשר מנוחה, קולות הכרסומים ממש מרופפים את העצבים. שאריות המזון האחרונות כלו. אך יש במה להתנחם! הרי הארבה עצמו ראוי לאכילה. נאסוף את הארבה, חשבו המצריים בלבם, נמלא בו כל כלי שיש לנו, נשמר אותו ונאכל ממנו כתחליף למזון שהוכחד. אמרו ועשו. כל השבוע טרחו בני המשפחה לאסוף חביות חביות, והכינו מזון בשפע לחודשים הבאים. אולם הקב"ה חשב אחרת: "רשעים, במכה שהבאתי עליכם אתם תהיו שמחים?!" גם אלו יפרחו עם הרוח בתום המכה!

פרעה, שגרש את משה ואהרון מארמונו ימים ספורים קודם לכן, קרא להם עכשיו בתחנונים לבוא, התוודה לפניהם וביקש מהם שיתפללו לה' "ויסר מעלי את המוות הזה". איזו אנוכיות! הוא לא מבקש בעבור כל עמו, אלא רק בעבור עצמו!

יוצא משה מעם פרעה ומעתיר לה' בתפילה, הביא ה' רוח ים חזקה מאוד, וברגע אחד נשאה הרוח את כל הארבה חזרה "ולא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים". אפילו הכבושים בקדרות ובחביות פרחו להם. אוי, איזה מפח נפש! כל העמל של כל בני המשפחה במשך שבוע שלם הלך לטמיון! גם אתם גרמתם לבני ישראל מפח נפש, כשהכרתם אותם לבנות על אדמה לכה, וכל עבודתם ירדה לטמיון! (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

לאחר מכת ארבה מצריים כאצט ולא נשאר מה לאכול, אנשים צמדו בתוך לבחם במשק עצות ארוכות. לפתע מציח מצרי מהצד, צוקץ את התור ומתקרב לאכולת, התצבנו עליו כמה מצריים, תפסו אותו והציפו אותו בעיטות לסוף התור.

קט המצרי, ניצר את כדיו, ושוב ניסה לצקוץ את התור, ראו אותו כמה בחורים חמומי מח, תפסו אותו, הציפו אותו באוויר ונחת בפטיצה ישירה בסוף התור. הפעם הפטיצית ניסה המצרי להתקרב... עשרה בריונים הקיפו אותו באהט מאייט, ואז הוא צצק להט: "שתלכו לכל הרוחות, עוד מכה אחת, ואני לא פותח לכם את המכולת".

מכת חושך

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ, וַיִּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֵלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים, לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם (י, כא-כג)

לאחר מכת הארבה, היה מצב המצריים כבי רע. הארבה חיסל כל מה שנותר מן הברד, החקלאות הושבתה לגמרי, והבטן קרקרה מרעב. בנוסף לכך, הארבה הותיר אחריו זוהמה רבה שהבאישה את האוויר וגרמה למחלות רבות. שלושת השבועות הבאים עברו עליהם בחיפוש נואש אחר מזון. אולי הם קנו מזון מארצות אחרות, אך בכל אופן המחסור במזון היה חמור. ל"מזלם" לא הופיע משה בימים אלה בארמון פרעה ל"איומים" נוספים, ומבחינה זו היה להם קצת 'שקט על הראשי'. אך לא ידעו כי עומדים הם לפני מכה איומה מאוד, אשר הסבל הנפשי בה עולה עשרת מונים על הסבל הגופני.

והנה, ביום בהיר אחד, כשהשמש כבר זורחת במלוא עוזה, בסביבות השעה תשע בבוקר, ירדה חשכה פתאומית על כל ארץ מצרים. חושך מוחלט! לא חושך של העדר אור בלבד, אלא חושך מוחשי ביותר שאפשר אפילו למשושו בידים, ושום מקור אור אינו יכול לסלקו. הנרות הדולקים כבו בחושך הסמיך. איש לא ראה מאומה, אפילו אם הסתכל על היד כשהיא ממש מול עיניו - לא ראה אותה, העיניים פקוחות ולא רואים כלום! מחשבות מבהילות מתרוצצות בראש המצרי: אולי התעוורתי!

החושך במצרים היה יותר חשוך מלילה רגיל, וזה היה במשך היום, אבל בלילה החושך היה הרבה יותר חשוך מזה, היה חושך אפלה שלושת ימים, שלא ראו איש את אחיו. והיו עוד שלושה ימים נוספים בהם החושך היה עבה כעובי דינר זהב שהיה אפשר למשוש ביד, ואז גם לא יכלו לקום, כאילו שנהפכו למאובנים. שלשה ימים הם היו מרותקים למקומותיהם, אדם שעמד נשאר כך כאילו שמו אותו בגבס, ואדם שישב או שכב נשאר באותה תנוחה במשך שלשה ימים רצופים כמו פסל. ומי שגירד את הראש נשאר בתנוחה זו, ומי שישב בבית הכסא נשאר תקוע באסלה שלשה ימים.

בספר 'כתב הקבלה' (שמות י') מובא: שלא קמו איש מתחתיו מכיוון שבאו להם תמונות זרות ומפחידות חזיונות מבהילים מול העיניים מטילות אימה ומבעיתים ומרוב פחד נשתתקו במקומם ולא יכלו לנוע.

כל מכות מצרים היו שבעה ימים, אך מכת חושך היתה רק ששה ימים (בפרשת בשלח נראה מתי "זכו" המצריים ליום נוסף של חושך מצרים).

הטעמים למכת חושך:

א. בגלל שהיו בעם ישראל רשעים שלא רצו לצאת ממצרים ומתו בשלושת ימי אפלה, כדי שלא יראו המצריים במפלתם ויאמרו אף ישראל לוקים כמונו ונענשים יחד אתנו, לכן נעשה חושך בעובי דינר כדי שלא יוכלו המצריים לזוז ממקומם ובזמן זה ישראל יקברו את הרשעים שמתו בלא שיורגש הדבר, ולא יראו במפלתם של רשעי ישראל.

ב. המצריים היו עובדים לגרמי השמים והחשיבו את השמש לאלוה ועבדו אותה. לכן החשיך ה' להם כדי שידעו שגם השמש היא אחד ממשמשי הקב"ה ואין בה כח עצמי.

ג. המצריים העבידו את בני ישראל בפרך ופרעה ציווה עליהם לאסוף תבן והיו נאלצים לקום בחושך כדי להספיק ללבון הלבנים, כך עבדו בפרך מחשיכה עד חשיכה, והם שינו הלילה לאור יומם, והקב"ה שינה להם הטבע "שמים חשך לאור ואור לחשך" (ישעיה ה, כ), מידה כנגד מידה "שלח חשך ויחשך, ולא מרו את דברו" (תהלים קה' כח).

ד. המצריים הרשעים אילצו את בניי ללכת לפניהם עם אבוקות כדי להאיר את דרכם בחושך, ומידה כנגד מידה לקו בחושך.

ה. מפני שהמצריים הארורים מיררו לבניי את חייהם וחשכו עיניהם מצרת השעבוד, ומידה כנגד מידה החשיך ה' להם והיה להם חושך בעיניים.

ו. כשהמצרי רצה לסעוד את לבו או לקרוא עיתון בלילה, קרא לעבדו היהודי העמיד אותו כמו נד, הניח לו נר דולק על ראשו, והזהיר אותו: אם תזוז לכאן או לכאן אני אערוף את ראשך בסייף.

ז. מפני שהמצריים גרמו לבניי להצפין ולהחביא את בניהם בחושך, וכן היולדות נאלצו ללדת בחושך, שמא יודע למצרים וישליכו את הבן ליאור.

ח. מפני שהמצריים היו שמים את בניי בצינוק חשוך, מידה כנגד מידה גם הם ישבו בחושך אפלה כמו בבית האסורים שלא יכלו לראות ואף לא לזוז. (סיפור מן ההפטרה)

דבר נוסף: הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" (בראשית טו, יד), לכן אמר הקב"ה למשה רבינו: "דבר נא באזני העם, וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (שמות יא, ב), ואין נא אלא לשון בקשה, אמר לו הקב"ה למשה: בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל: בבקשה מכס, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב! שלא יאמר אותו צדיק (אברהם אבינו) "ועבדום וענו אתם", קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם. אמרו לו: ולואי שנצא בעצמנו!

לכן כעת שהמצריים אינם יכולים לזוז, בני ישראל נכנסו לבתיהם ובדקו בכספות בארונות בשידות ובמגירות את כל מה שיש למצריים אבל לא נגעו בכל אשר להם. "ולכל בני ישראל היה אור במושבתם" (שמות י, כג), 'בארץ גושן' שבה גרו בניי בקביעות, לא נאמר, אלא 'במושבותם' - בכל מקום שהיה יהודי נכנס, היה אור נכנס עמו ומאיר לו כמו רנטגן מה שבחביות ובתיבות ובמטמוניות, באוצרות הנסתרים של המצרים.

ה' נתן לנו את ממונם. אותו מצרי שעבד כל ימיו בפרך מצאת החמה ועד צאת הנשמה כדי לצבור הון ועשה חיל בעמלו, ודאי לא העלה בדעתו שהוא עמל למעשה בעבור עבדו היהודי. על כך נאמר: רשע יכין, וצדיק ילבש! ובאמת כך הוא, גלגל הוא שחוזר בעולם, ואמרו חז"ל: למה נקרא שמם זוזים שהם זוזים ממקומם הולכים מזה ובאים לזה.

לאחר השקט של ההלם הראשוני, נשמעות צעקות מכל כיוון. ילדים מבוהלים חיפשו נואשות אחר אמותיהם, הורים מודאגים שיצאו לטייל עם ילדיהם, נכנסו לפאניקה אמיתית: כיצד ימצאו את הילדים איך יחזרו הביתה אנשים שהתעשתו מן ההלם, החליטו להשתדל להתקדם לעבר ביתם. מגשש המצרי באפילה, אולם בדרכו הוא נתקל באנשים אחרים שגם הם מגששים באפילה. הוא גם נתקל בעצים ובעגלות. אנשים אחרים נתקלים בו ונופלים עליו. כשסוף סוף הוא קם, הוא נוכח לדעת כי אין לו מושג בכלל לאיזה כיוון לפנות, ואיפה בדיוק הוא נמצא. אין מי שיראה לו את הדרך. ובכלל, מרוב צעקות אי אפשר לשמוע מה שאומרים. כולם מבולבלים, נרגזים, צועקים איש על רעהו ומכים האחד את השני.

מצבם של אלו שנמצאו בבית לא היה טוב בהרבה, הם לא ראו מאומה. איך אפשר לתפקד כך? איך יכינו מזון? איך ימצאו שתייה? צעקות הפחד וההיסטריה הרקיעו שחקים. בני המשפחה שניסו לגשש ולחפש זה את זה, נתקלו בחפצים שונים, מעדו ונפלו. יתכן שאף נפצעו מרסיסים של שברי כלים, אך לא ניתן היה כלל לראות את הפציעה, ובודאי שלא לטפל בה. יבבות הפחד התמזגו בצעקות הכאב. הבלבול היה גדול. מה קרה? מה השעה? כמה זמן עבר? עד מתי זה ימשך?

ומה מצבם של בני ישראל? בימים אלו לבני ישראל יש אור, אשר מאיר יותר מן הרגיל גם בלילות. האור מלווה את ישראל גם כאשר הוא נכנס לבית מצרי השרוי בחשכה. אור וחושך, שני ניגודים, משמשים בערבובייה ומוכיחים כי הקב"ה "יוצר אור ובורא חושך", הוא קבע אור מבהיק לזה, וחושך מוחלט לזה, באותו מקום ובאותו זמן! **אתם הכרחתם את בני ישראל ללכת לפניכם בפנס להאיר לכם**

את האפילה, כעת הם נהנים מ"פנס צמוד", בעוד אתם שרויים בחושך!

אולם אף בני ישראל בזמן זה לקו במכה איומה. 80% מבני ישראל לא היו ראויים לצאת ממצרים ולקבל את התורה, היו אלה רשעי הדור וכן אנשים אשר לא היה בהם רצון לצאת ממצרים. הם ראו בעיניהם שמונה מכות איומות שבהם הראה ה' את כוחו המופלא, ובכל זאת עדיין לא רצו ללכת אחרי ה'. רצה הקב"ה לאבדם מן העולם, כדי שהבסיס ליצירת עם ישראל יהיה קדוש ונקי מכל פסול. אולם לא רצה להורגם בידיעתם של המצרים, כדי שלא יהיה להם פתחון פה לומר: אנו לוקים ואף אלו לוקים, וממילא אין כאן ענישה מכוונת דווקא עבורנו. מכת חושך היתה ההזדמנות לאבד אנשים אלו מן העולם. ואכן מיליוני אנשים - 80% מבני ישראל מתו בשלושת ימי האפילה הראשונים! בכיות האבל של בני ישראל נבלעו בתוך הרעש והמהומה ששררו במצרים באותם ימים, כך שהמצריים לא חשו במאומה. גם לאחר שהסתיימה המכה, לא חשו המצריים בחסר הגדול בגלל הטראומה העמוקה ובגלל המאורעות הדרמטיים שהתרחשו לאחר מכן בזה אחר זה.

בינתיים המצריים במשך שלושה ימים מגשימים באפילה הנוראה בפחד עצום ובבלבול. רעבים, צמאים, עייפים ואבודים לגמרי, כאשר כל רגע שעובר נראה כמו נצח. אך בזה לא תמה המכה, לפתע הם חשים כי האפילה נעשית סמיכה יותר ויותר, עד שאי אפשר לזוז כלל! כל אחד נשאר "קפוא" בתנוחה שהיה בה. 72 שעות נשארו באותה תנוחה, ללא תנועה! העומדים לא יכלו לשבת, היושבים לא יכלו לעמוד, השוכב לא היה יכול לקום, הזוחל לא יכול לזקוף, מי שהושיט יד או רגל לא יכול לאוספם. פיותיהם נסתמו ולא יכלו לדבר ולקרוא לעזרה. היו אלה שלושה ימים של חושך מוחלט. כל אחד נמצא לבד, בלי שום אפשרות לקשר עם השני, לא רואה ולא מרגיש מאומה מסביבו, בודד בתוך השקט האיום - במשך 72 שעות!
גם אתם בודדתם את בני ישראל זה מזה ושלחתם אותם לרעות צאן במדבריות שוממים!

מה חשב המצרי בימים אלו הרי הוא אינו רואה, אינו מדבר, אינו יכול לזוז. האם אני עדין חי בכלל? **כך גם הרגישו ילדי היהודים שנקברו חיים בתוך הקירות!**

נתאר לעצמנו: מתוך הדממה, נשמע לפתע קול צעדי אדם. צעדים בטוחים של אדם שכנראה הולך ורואה כרגיל. "אני שומע", מהרהר המצרי, "כלומר אני עדיין חי, אבל מי זה פה נכנס לביתי ללא רשות" הפסיעות ממשיכות לכיוון ארון הבגדים, שם הן פוסקות ונשמע קול חיטוט. "חוצפה!", זועם המצרי, "גנב ניצל את חוסר האונים שלי והחליט לפלוש לביתי!" אולם למעשה אינו יכול לעשות כלום. הוא שומע כיצד נפתחת מגירת חפצי הערך, ולאחר שההוא כנראה גמר לרוקן אותה, הוא שומע את קול הפסיעות המתרחקות מן הבית. איזו השפלה! מלבד הסבל הגופני היה כאן סבל נפשי איום. אנוכיותו של המצרי הושפלה לגמרי. כל עצמיות האדם נלקחה ממנו. **גם אתם נטלתם את עצמיות בני ישראל כאשר הטלתם עליהם עבודות המנוגדות לרצונם!**

מי אכן היה אותו 'חטטן' אלמוני? היו אלה בני ישראל, אשר הסתובבו בין בתי המצריים באופן חופשי בימים אלו. כך גילו את אוצרותיהם של המצריים, כספם, זהבם, תכשיטיהם וכל כלי הערך שלהם. הם לא לקחו מאומה, אך לאחר מכת בכורות, לפני צאתם ממצרים, הם ידעו בדיוק מה לבקש מהמצריים. ומצרי ששיקר ואמר שאין לו חפץ מסוים, אמר לו היהודי: הלוא ראיתי חפץ זה במגירה השלישית בארון הימני בחדר השינה, ויכול הייתי לקחת בזמן החושך ולא לקחתי. ועל ידי כן מצאו בני ישראל חן בעיני מצרים, ונתנו להם הכל.

לאחר ששה ימים של סיוט מתמשך, לפתע נהיה אור גדול! המצריים שפשפו את עיניהם, זמן רב לקח להם להתרגל לאור. בכלל, קשה היה להזיז את הגוף לאחר שלא הזיזו אבר במשך 3 ימים!

עם סיום המכה, קורא פרעה למשה ואמר לו שילכו לעבוד את ה'. פלא גדול הוא שפרעה קורא למשה מעצמו, לאחר שכבר סרה המכה הרי במכות הקודמות הוא ביקש לשלוח את בני ישראל כאשר המכה עוד היתה בעיצומה ועדיין היה סובל ממנה, אך מיד לאחר שסרה

המכה הכביד את ליבו. ואילו כאן למרות שסרה המכה הוא קורא למשה ומבקש לשלוח את בני ישראל. מכאן ניתן להסיק שמכת חושך היתה קשה ונוראה, והותירה עליו רושם עצום (חג הפסח בהלכה ובאגדה).

וַיִּקְרָא פְרַעֲה אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָכוּ עִבְדוּ אֶת ה' רַק צֹאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצְגוּ גַם טַפְכֶם יֵלְךְ עִמָּכֶם (י, כד) - גם עכשיו חושב פרעה שהוא יכול להתנות תנאים עם משה. הוא מתנה את יציאת בני ישראל מארצו בתנאי שכל אחד יקח רק שה או שור אחד ולא יותר, שאר הצאן והבקר ישארו במצרים. **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אֶתָּה תִתֵּן בְּיָדֵנוּ זְבָחִים וְעֵלֶת וְעֶשְׂיָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְגַם מִקְנֵנוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂא רַחֲמֵי ה' עָלֵינוּ וְעַבְדָּנוּ אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶנְחֵנוּ לֹא נִדְעֶה מֶה נַעֲבֹד אֶת ה' עַד בָּאֵנוּ שָׁמָּה (י, כה-כו) -** משה אינו מקבל תנאים ואומר לו: כל מקננו ילך עמנו, כי איננו יודעים כמה קורבנות נצטרך להביא, אולי ה' יאמר לנו להשלים קרבנות עבור 210 השנים שלא הקרבנו כלום! ולכן לא רק שניקח את מקננו, אלא שגם אתם תתנו לנו משלכם צאן ובקר!

מנין היו לפרעה בהמות, והרי כל בהמות המצריים מתו בדבר ובברד (וזה ברור שפרעה הכופר לא הכניס את בהמותיו לביתו)? אלא שפרעה גזל בהמות מישראל, ואותן בהמות לא נפגעו, כעת על פרעה להשיב את הגזילה לישראל כדי שיהיה להם מה לזבוח.

מִצְרַיִם אַחַד אִמֶּר לְמִצְרַיִם: אַתָּה יוֹדֵעַ, מֵאַיִן הֵנִי הַתַּחֲתִי עַם הַמַּכּוֹת הָאֵלֹהִים, אֲנִי יוֹשֵׁן בְּאֵילָנָה כִּי אֵין תִּינוּק!

מֶה, בִּאֲמַת? אַתָּה הַחֹסֶה, ...כֵּן, כִּי עַתָּה אֲנִי קָטָן וְהַתַּחֲתִי לְמַכּוֹת!

יצר הרע

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אֶתָּה תִתֵּן בְּיָדְנוּ זְבָחִים וְעַלְתָּ וְעָשִׂינוּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ...

הרמב"ם כתב (באיגרת לבנו) שפרעה משול ליצר הרע, וכאן בא משה רבינו ללמדנו יסוד גדול: משה אומר לפרעה: "גם אתה תתן בידנו עולות וזבחים", והכוונה שגם את היצר הרע צריך לשעבד לעבודת ה', וכמו שאמרו חז"ל (ברכות נד.) 'בכל לבבך' - בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע.

משה לא היה מוכן להשאיר כלום במצרים, כי אסור לתת כלום ליצר הרע, כי אם משאיר אצלו איזו אחיזה, הרי שזו סכנה גדולה, לפי שמאותה אחיזה במשך הזמן יוליכו מדחי אל דחי ויביאו לאיסורים חמורים, וכמו שאמרו בגמ' (שבת קה.): 'כך אומנתו של יצה"ר, היום אומר לך עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד'. כי היצה"ר אינו מסתפק במועט אלא רוצה את הכל, ויודע שאם יבקש ממך להכשל מיד בגדול, דבריו לא ישמעו. לכן הוא עובד בחכמה, וכובש לאט לאט עוד חלקה, עד שלבסוף משכנע את האדם לעבור על העבירות החמורות ביותר, והכל בגלל הפתח הקטן שפתח לו האדם בתחילה.

מעשה באדם קמצן ורווק שלא היה מוכן להוציא כסף על שכר דירה, והיה ישן בחנותו בין הסחורות. יום אחד חלפה במוחו מחשבה, הן לא טוב היות האדם לבדו, הגיע הזמן שאמצא כלה הגונה המסתפקת במועט, פנה לשדכן וביקש ממנו שיחפש לו אשה הראויה לו. אמר לו השדכן: נראה לך שתהיה אשה שתסכים להתגורר בין השקים בתוך חנותך? וכלום אינך יודע מה שאמרו חכמים, שלעולם יבנה אדם בית ואחר כך ישא אשה, אני מצטער מאוד, לא אוכל לטפל בעניינך עד שיהיה לך בית לשכן בו את רעייתך. אמר לו הקמצן: בעזרת ה' תוך שבוע יהיה לי בית מפואר.

סייר בעיר והגיע לשכונת יוקרה, נעץ עיניו במשכנות העשירים רחבי הידיים, ותמה כמה כסף בזבזו כאן לשווא. פנה לאחד הבתים וביקש לשכור בו פינה קטנה, לקבוע בה מסמר. בבית הראשון טרקו את הדלת

בפניו, בשני אמרו שבעל הבית איננו, בשלישי נתקל באדם חמדן, לשם מה הנך צריך לתלות מסמר? שאלו האישי. כדי לתלות בו צרורות וחפצים, מסמר אחד ויחיד אתלה, נכתוב על כך חוזה מפורט. ענהו בעה"ב שהוא מוכן עבור מאה זהובים, אמר הקמץ: בשביל מסמר אחד לא אתן יותר מזהוב אחד, סוף דבר התפשרו השניים על עשרה זהובים וערכו חוזה מפורט, תקע הקמץ מסמר ותלה עליו את כובעו. כעבור שעה שב, חבש את כובעו ותלה את מעילו.

בערב הגיע, נטל את מעילו ותלה את צרורו, בחצות הלילה הקיש על הדלת והחריד את בני הבית משנתם, יש לו ליטול דבר מה מהצרור, באשמורת הבוקר העירם בדפיקותיו והניח דבר מה בצרור. לפני הצהריים שב, הפעם אחז בידו שק כבד, נטל את הצרור ותלה את השק על המסמר. הריחו בני הבית ריח צחנה עולה מן השק, בדקו והנה שם פגר של חתול מת, רדפו אחריו ובקשו שיקח את גוש הצחנה, אמר להם כך רעוני ואין בידכם למנוע זאת ממני. פנו שוב לביתם ולא יכלו להכנס, הנבלה המבאישה העלתה צחנה נוראה והדירה המתה זבובים ויתושים, בעודם עומדים חסרי אונים, הגיע קמץ ובידו שני פגרים נוספים, שמו דיירי הבית נפשם בכפם, כיסו בידם האחת את חוטמם, ובשנייה גררו את חפציהם החוצה כשהם נמלטים מדירתם, פנה הקמץ אל השדכן ובישר לו בחיוך כי השיג דירה מהודרת בעשרה זהובים. (מנחת שלום)

משל זה הוא על יצר הרע, שאסור לתת לו כלום כי אם תתן לו פרוסה, הוא כבר ידאג לקחת את כל העוגה.

וַיִּחַזַּק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם (י, כז) - כשמוע פרעה דיבורים אלה, מיד משנה הוא את דעתו מן הקצה לקצה! הוא רותח מזעם ומאיים על משה: "עד מתי אתה נכנס לכאן לך מעלי! השמר לך, אל תוסף ראות פני, כי ביום ראותך פני תמות!" עונה לו משה: יפה דברת, אני אינני בא עוד אליך, אלא אתה בא אלי, וכל השרים שלך יבואו אתך, ותשתחוו אלי ותבקשו ממני שנצא מכאן. אך לפני צאתי אני רק רוצה להוסיף ולומר לך עוד דבר אחד: "כֹּה אָמַר ה', כְּחֻצוֹת הַלְּיָלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, וַיִּמַּת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם,

מִבְּכֹר פְּרָעָה הֵיִשָּׁב עַל כֶּסֶּאוֹ, עַד בְּכֹר הַשְּׁפָחָה... וְהִיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמְהוּ לֹא תוֹסִיף!... לִפְנֵי יִצְיָאֲתוּ, סֵטֶר מִשֶּׁה לִּפְרָעָה עַל לַחֲיוּ! וּפְרָעָה, שֶׁלִּפְנֵי מִסְפַּר דְּקוֹת אֵיִים לַהֲרוֹג אֶת מִשֶּׁה, לֹא מִצְוּוֹה לַהֲרוֹגוּ כַּעֲתָ, אִף עַל פִּי שִׁמְשֵׁה הַתָּרָה בּוֹ עַל מַכָּה אִיוֹמָה נּוֹסֶפֶת, וְעוֹד הַתְּחַצֵּף מְאוֹד בְּסִטְרֵת לַחֵי מִצְלָלֶת! נִפְלְאוֹת ה' יִתְבַּרֵּךְ!

דָם פֶּסַח וּדָם מִלֵּה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר, הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים וְרֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיִת אֲבֹת שֶׁה לְבַיִת... (יב, א-ג)

מדוע כעת, בחודש ניסן, לפני מכת בכורות מצווים בני ישראל על קרבן פסח, ומדוע דווקא שה?

בני ישראל ירדו למצרים, שם היו עבדים. המצריים שלטו בהם שליטה מוחלטת, מתי שרצו יכלו לקרוא להם, ביום ובלילה, והיהודים לא יכלו להתנגד. הם ביטלו את כל רצונם בפני רצון אדונייהם, וכך היה במשך כמה דורות 210 שנים. לא לחינם בני ישראל היו עבדים - על עם ישראל, העם הנבחר, לקבל את התורה הקדושה ותרי"ג מצוות ובכך גם להיות עבדי ה', עליהם לבטל רצונם מפני רצונו ולהקדיש כל ימי חייהם לעבודתו. אין זה פשוט כלל להיות עבד ה', לכן עם ישראל לומדים במצרים את עניין העבדות, ואח"כ עליהם לעבור 'הסבה מקצועית' מעבדי פרעה לעבדי ה' ית'. כדי להוכיח שהם יצאו מגדר 'עבדי פרעה' ונכנסו לגדר עבדי ה', ובכך לזכות לנס הגאולה, עליהם להראות שהם אכן שומעים לכל מה שאומרים להם משה ואהרן, שליחי ה', גם אם הדבר קשה ונגד ההגיגון.

בהגדה של פסח נאמר: "וְאֵת עָרוֹם וְעָרְיָה, וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ, וְאֹמַר לְךָ בְּדַמְיֶךָ חַיִּי, וְאֹמַר לְךָ בְּדַמְיֶךָ חַיִּי", כלומר, לעם ישראל לא היו מספיק זכויות כדי לצאת ממצרים,

ובזכות שתי מצוות שעשו במסירות נפש. דם פסח ודם מילה, זכו לגאולה.

המצריים היו עובדי עבודה זרה, ואחד מהאלילים שלהם היה מזל טלה (חודש ניסן), לכן לא היו שוחטים בהמה דקה ולא היו אוכלים מבשרה. גם היהודים במצרים היו עובדים את הטלה כדי למצוא חן בעיני אדוניהם המצריים. דבר זה עורר קטרוג גדול על עם ישראל ומנע מהם להיגאל, לכן היה צורך שיקחו את אלוהי מצרים וישחטו אותו לעיני כולם בלא מורא ופחד, ובכך גם יהיה להם תיקון לכך שעבדו את הטלה.

בני ישראל לקחו שה תמים ללא מום, בריא וחזק, ביום י' בניסן (ארבעה ימים לפני שחיטתו), קשרו אותו למיטה, כדי שאדוניהם המצריים יראו את אלילם קשור בביזיון (במשך אותם הימים השה געה והמצריים לא יכלו לעשות כלום). הם הוציאו אותו לרחוב ביום י"ד בניסן, אז מזל טלה בשיא זוהרו, שלמותו וגבורתו, והיה זה אחר הצהריים, בשעה שאנשים רבים עוברים בחוצות, ואז שחטו אותו לעיני כולם. הם מרחו את דם השה בפתח הבית על המזוזות ועל המשקוף, כדי שכולם ידעו בברור, שכאן נשחט שה.

אח"כ צלו אותו על האש (כאשר ראשו למטה וגופו למעלה וזה מרמז שהשה נהפך להם מקטגור לסנגור), כדי שיהא ריחו נודף. המצריים ראו כיצד צולים ישראל את אלוהיהם, הריחו את בשרו ולבם נמק בקרבם. היו מצריים שלא עמדו בפיתוי, בטנם המתה מרעב כבר ממכת הארבה, והתאוו לבקש מבשר השה (אפילו שהיתה זו עברה חמורה מאוד אצל המצריים). היהודים אמרו שאינם יכולים לתת להם כי ה' אמר: "כל בן נכר לא יאכל בו". היה בזה עונש למצריים מידה כנגד מידה - אתם הזמנתם את בני ישראל לסעודותיכם אך ורק לשרת אתכם, ולא נתתם להם לטעום מאומה, למרות שהיו רעבים, עכשיו תרגישו גם אתם את התענוג הגדול הזה, לראות, להריח, להזיל ריר, ולא לטעום כלום.

כל זה הכניס את בני ישראל לשאלה של התגרות במצריים ופיקוח נפש ובכל זאת נאמר: "וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ", הרי שהיו מוכנים לסכן את עצמם, וקיימו את ציווי ה' בלא שום חשבונות.

ואם זה לא מספיק, הרי שבאה מצוות מילה והשלימה את מסירות נפשם לה' ית', שהרי ידוע שמי שנימול נחלש בהתחלה ומגיע למצב של סכנה, ומחללים עליו את השבת, וכך גם יכלו שמעון ולוי להרוג את כל בני שכם. עם ישראל נצטוו למול קודם עשיית הפסח, והיו יכולים לטעון שזה מסוכן לקיים מצוות מילה דווקא עכשיו, שהרי יכולים המצריים להורגנו על שאנחנו שוחטים את אלוהיהם, ולא יהיה בידינו לעמוד כנגדם בגלל חולשת המילה. ובכל זאת לא אמרו כלום אלא הלכו ועשו, בלי חשבונות, הרי שיכולים להיקרא עבדי ה' וראויים הם לגאולה ולחירות. (עפ"י מנחת שלום)

וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַפְּתִימִים אֲשֶׁר אֲתֶם שָׂם וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם (יב, יג) - כתב האלשיך שאין בזה האות צורך לה', אלא "ויהיה הדם לכם לאות", שאתם תראו את הדם, תבינו ותשכילו כי זה היה ראוי להיעשות בככם, שדמכם ישפך על שעבדתם את הטלה, וה' ברחמיו אמר לעשות כן לטלה תמורתכם. התבוננות זו תביא את ישראל לתשובה ואז קרבנם יעלה, והקב"ה יראה את הדם, כלומר, תשובתם ומסירות נפשם בכך שלקחו את הטלה לעיני המצריים, שחטו אותם ומרחו דמו, ועל ידי כן וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם.

וְלֹא יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהִכְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (יב, יג) - ה"משחית" הוא מלאך המוות, וא"כ לכאורה יש כאן סתירה, שהרי בהגדה של פסח נאמר: "וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי וְלֹא מִלְאָךְ. וְהִכִּיתִי כָּל-בְּכוֹר, אֲנִי וְלֹא שְׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי וְלֹא שְׁלִיחַ. אֲנִי ה', אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר".

ויש לומר שאת מכת הבכורות עשה ה' לבדו בלא שליח, אבל "המשחית", שהוא מלאך המוות, גם הוא היה בעולם, ועליו "לטפלי" בכל מי שמגיע זמנו למות, וגם במצרים היו אנשים שהגיע זמנם למות בלי שום קשר למכת בכורות. הקב"ה אומר לישראל שהדם ששימו על המזוזות ישמור עליהם מן המשחית, שאפילו אם יש אדם שהגיע זמנו למות באותו לילה, מלאך המוות לא יוכל לעשות לו כלום (וכל זה בתנאי שלא יצאו מהבית במשך הלילה).

שמירת המצוות

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזָכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַה'... שְׁבַעַת יָמִים מִצְוֹת תֹּאכְלוּ... וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת... (יב, יד-יז)

"וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת", אל תקרי "מצות" אלא קרי ביה "מִצְוֹת", כשם שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוות, שאם באה מצוה לידך אל תחמיצנה אלא עשה אותה מיד. (מכילתא דפסחא ט')

מעשה ביהודי מהונגריה שהנאציים ימ"ש רצחו בדם קר את כל בני משפחתו והוא התגלגל לאושוויץ. שם היה עמו באותו הדרגש בעריף יהודי תלמיד חכם וצדיק, שידע את כל התפילות בע"פ וגם ידע לחשב את התאריך העברי. כאשר הגיע חודש ניסן, אמר לו היהודי הצדיק: "כבר חודש ניסן, עוד מעט פסח... מרור יש לנו כאן בשפע, אך מה יהיה עם מצות?"

באותה תקופה בעלות הברית הפעיצו מחסן של תבואה באזור. כמה יהודים מעונים החליטו לנצל את ההזדמנות ולנסות לקחת משם חיטים ולאפות מצות. אותן ניצול שואה סיפר שהוא התנדב להסתכן וללכת לשם. הוא הצליח לצאת מהמחנה בלי להתפס, להגיע למחסן החיטים, לקחת חיטים, לטחון אותם בעזרת אבנים וגם בדרך לא דרך לאפות כמה מצות בודדות.

הוא ניסה לחדור למחנה עם המצות והצליח לעשות זאת, אך בכניסתו לצריף תפס אותו קצין הגסטאפו שהרגיש בו שהוא מחביא משהו על גופו. הוא לקח ממנו את המצות והכה אותו מכות רצח עד שהתעלף. כאשר התעורר, מיוסר מכאבים, הוא חיפש את המצות והצליח למצוא רק כמה חתיכות שביחד יש בהן שיעור כזית.

הוא סיפר לחברו כל מה שעבר עליו, וזה ביקש ממנו והתחנן שיאפשר לו לקיים את מצות אכילת המצה: "תן לי את המצה ואני אומר לך את כל ההגדה"... הוא הפעיר בלי סוף ולבסוף בעל המצה הסכים לתת לו את המצה, אך בתנאי שאת שכר המצווה יקבל הנותן ולא האוכל. זמן קצר לאחר הפסח, נהרג היהודי הצדיק על קידוש ה'.

אותו יהודי שוויתר לחברו על המצה בסופו של דבר הצליח לשרוד ועלה לארץ ישראל. כמה שנים לאחר מכן (בשנת תשל"ח) הגיע אליו חברו הצדיק בחלום והוא מתחנן ובוכה: "אתה נתת לי את המצה באושוויץ ואת שכר המצנה השארת אצלך... אנא ממך, תן לי גם את שכר המצנה".

אותו יהודי קם נסער והלך אל האדמו"ר ממכונובקה. הוא סיפר לו את כל הסיפור ושאל אותו בדמעות: "האם עלי לוותר לו גם על שכר המצנה?" – אמר לו האדמו"ר: "מצד מדת היושר, מן הראוי שתוותר לו גם על שכר המצנה!" – "למה?" שאל היהודי.

הרב השיב לו שהוא זכה לחיות ולקיים עוד הרבה מצוות, אך חברו שנפטר בקיצור ימים ושנים לא יכול לעשות זאת... האדמו"ר נתן ליהודי שני מפתחות ואמר לו: "אני נותן לך שני מפתחות: אחד של בית המדרש שלי והשני של ארון הקודש. לך לשם, פתח את ארון הקודש, סגור אחריו את הפרוכת, וככה לפני ספרי הקודש ספר את כל סיפורך, אל תחסוך במילים... לאחר מכן תאמר שאתה מוותר לאותו יהודי על שכר המצנה של אכילת המצה, ואח"כ תבוא אלי".

היהודי עשה כמצוות הרב וסיפר את סיפורו בארון הקודש, במשך זמן רב ובדמעות רבות ולבסוף אמר כמה פעמים שהוא מוותר... כאשר סיים הוא הרגיש חולשה רבה. הוא מסר לגבאי את המפתחות ואמר לו שהוא אינו מסוגל לעלות כעת אל הרבי כי הוא שרוי באפיסת כוחות. הוא הגיע לביתו והלך לישון. הנפטר נגלה אליו שוב בחלום זורח מאושר כדי להודות לו. כאשר התעורר, הגיע לרבי וסיפר לו על החלום השני.

אמר לו האדמו"ר: "תראה, אותו יהודי שהיה צדיק ותלמיד חכם וזכה למות על קידוש ה' מתוך ייסורים בשואה, אשר בוודאי זכה לקיים מצוות רבות מאוד בימי חייו, ובכל זאת בא אליך ומתחנן שתוותר לו על שכר של מצנה אחת... האם יש לך מושג מה זה מצנה?"
חבל על הזמן, צריך לאסוף כמה שיותר מצוות!

כתב הרמח"ל: "שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי, והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרכת לדבר הזה... והאמצעים המגיעים

את האדם לתכלית הזו, הם המצוות אשר ציוונו עליהן האל יתברך שמו".

המצוות הן כרטיס הכניסה שלנו לעולם הבא, וככל שהאדם יעשה יותר מצוות עם יותר חשק וכוונה והתלהבות, כך גם יזכה במקום טוב יותר בעוה"ב, יותר קרוב לה' יתברך. אומרים לנו חז"ל: "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין לט:), והכוונה שלא ניתן לשלם שכר בעוה"ז ואף לא על המצוה הקטנה ביותר, כי אדם המקיים מצוה מגיע לו שכר גדול יותר מכל העולם כולו.

מעשה ברבה בר אבוב שמצא את אליהו הנביא בבית קברות של גויים. רבה שאל אותו כיצד הוא עומד בתוך בית קברות והרי הוא כהן, אליהו הנביא תמה עליו, כיצד אין הוא יודע את ההלכה שאמר רבי שמעון בר יוחאי, שקברי גויים אינם מטמאים, מדוע אין הוא בקי בסדר טהרות? אמר לו רבה: "העניות גרמה לי זאת, עלי לעבוד כדי להתפרנס ולהביא טרף לביתי".

לקחו אליהו והכניסו לגן עדן. אמר לו: "פשוט גלימתך ולקוט מאלו העלים". לקח רבה מהעלים אשר הדיפו ריח גן עדן, וצרר אותם בתוך גלימתו. כאשר בא ליצאת, שמע קול שאומר: "מי רוצה לאכול עולמו בחייו כמו רבה בר אבוב!"

כאשר שמע זאת, מיד השליך את כל העלים מתוך הגלימה, אולם הריח הטוב נשאר בה. רבה בר אבוב מכר את הגלימה בשנים עשר אלף דינרים וחילק את הכסף לבני ביתו. (עפ"י ב"מ קיד:)

וזה פשוט שאותם עלים שרבה בר אבוב מצא בגן עדן, היו מכח המצוות שעשה, והוא השאיר שם את העלים, ובכל זאת היתה להם השפעה כה גדולה על גלימתו שהפיצה ניתוח כה נפלא ומרוכז, עד שנמכרה בשנים עשר אלף דינרים. מהו ערכה של מצוה ממש? זאת אנו לא יודעים, אבל מכאן נלמד עד כמה יש לרדוף אחר המצוות, וכמה חשוב שלא לזלזל ולא להחמיץ ולפספס אף מצוה.

מכת בכורות

בליל ט"ו בניסן, כאשר בני ישראל חוגגים בבתיהם ואוכלים את קרבן הפסח בשמחה גדולה, ואילו כל בכורי מצרים מועדים לפורענות, הולך פרעה לישון על מיטתו בשאננות. אע"פ שהוא עצמו בכור, ואע"פ שיש לו בנים בכורים, הוא אפילו מצליח להירדם, וזה בגלל שה' הכביד את לבו והוא לא האמין שתהיה מכת בכורות.

בחצות הלילה בדיוק כל הבכורות הוכו והומתו ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו. היקף המכה היה מעל ומעבר למשוער. המצריים חשבו שיהיה לכל היותר מת אחד בכל בית, אבל למעשה מתו גם בכורות מאם וגם בכורות מאב (לכל אשה מצרית היו כמה כאלו, כי מצרים היתה ארץ של זימה וניאוף והיו מולידות מכמה גברים). בבית שלא היה בו בכור, היה מת הילד הגדול ביותר, ומצרי שרצה להתחכם ולהחביא את בנו הבכור בבית של עבדו העברי, "זכה" שמתו לו שני בנים, גם בנו הבכור שלא היה בביתו, וגם בן אחר שהיה בבית אע"פ שלא היה בכור.

נתאר לעצמנו, המצרי מוצא לתדהמתו שיש בבית יותר ממת אחד. גם זכרים וגם נקבות, ואף אשתו המעוברת (שעוברת היה בכור, לאיש אחר, ללא ידיעתו) הפילה את ולדה, ועל הדרך מתה גם היא. מה זאת! תוהה המצרי במר לבו. מדוע? זו טעות! הרי לא כל אלו שמתו היו בכורות (לדעתו)!... מתוך בכיו הסוער ויללותיו, הוא נזכר לפתע שבכורו האמיתי נמצא בעצם בבית ישראל. הוא רץ לשם מיד, מנסה להתעודד בתקווה שבנו מחמד עינו בחיים. הוא מתקרב אל הבית, שומע ניגונים עליזים ואומר בלבו: "על מה השמחה הגדולה! מי כאן חוגג בשעה שאני שרוי באבל וחרדה", ואז הוא נזכר שבני ישראל השנואים מסיימים סעודתם, הם אוכלים את אלוהיו הטלה, אחרי ששחטוהו וצלוהו.

הוא חורק שיניים ונוקש בדלת, ומשלא זוכה למענה, הוא מתפרץ לבית ונכנס ללא רשות. בקול מתוח הוא שואל את בני הבית היכן בנו ומתפרץ לחדר הילדים. שם הוא רואה את בנו אהובו שוכב ללא רוח חיים, ואת כל ילדי עבדו היהודי ישנים בשלווה בריאים ושלמים. כאשר עיניו זולגות דמעות מלוחות, הוא מרים את בנו המת בידי הרועדות וחוזר לביתו מבולבל, כועס, עצוב, שבור ואבל.

המצרי מתאבל על בנו בכורו, על שאר ילדיו שמתו, על אשתו ועל אביו, שאף הוא היה בכור. שבור ורצוץ רוצה המצרי לפנות לאלוהיו, אך אל מי יפנה? הבכורות (שאף הם היו אלילים במצרים) מוטלים לפניו מתים, היאור אֶכְזַב אותו כבר מזמן, הטלה הוכח כחלש, לאחר שנשחט ונאכל ע"י היהודים. ברוב יאוש הוא מחליט לפנות אל הפסלים, אלילי הזהב והכסף, אך הוא מגלה שהם נמסו, אלילי האבן נימוחו ואלילי העץ נרקבו והעלו תולעים. באותו לילה אבדו כל אלילי מצרים (חוץ מבעל צפון ועליו נדבר בע"ה בפרשה הבאה).

טעם של מכה זו, שהיתה בלילה ולא ביום לעיני כולם, כי בכל המכות נענשו מדה כנגד מדה, ובעניין הזמן עדיין לא נענשו, כי ידוע שפרעה גזר עליהם שיעבדו ביום ובלילה, והיו המצריים מעוררים אותם באמצע הלילה לעבודה, לכן הביא הקדוש ברוך הוא את מכת בכורות דווקא בחצות הלילה.

וַתְּהִי צַעֲקָה גְדוֹלָה בְּמִצְרַיִם (יב, ט) - היה בזה עונש מידה כנגד מידה על כך שכאשר המצריים לקחו את תינוקות בני ישראל מחיק אימותיהם הן צעקו צעקה גדולה של צער וכאב.

על מכה זו נאמר: **"צַעֲקָה גְדוֹלָה"** - למעשה גם בשאר המכות היו צעקות, די לנו בדמיון קל כדי להבין שכשצפרדע מזנקת לעבר הפה מתוך כף המרק בזמן הארוחה, או כאשר נחש אנקונדה ענק מטפס ועולה בגרם המדרגות לעבר הבית בזמן ששם כבר נמצא אריה חמוד שמעסיק את בניו של המצרי בזמן ארוחת הצהריים (של האריה), שקט גדול כנראה לא שרר שם. גם גניחותיהם של המצריים בזמן מכת כינים שעשו נקבים בגופם, ובמכת שחין שכאבה לא פחות, לא היו שקטות במיוחד.

א"כ מדוע נאמר דווקא על מכת בכורות "צעקה גדולה"? אם בגלל הטעם "כי אין בית אשר אין שם מת", הרי גם בשאר המכות היו הרוגים רבים במיתות משונות. ועוד קשה, מדוע אין בתורה תיאור כיצד הגיבו המצריים בשאר המכות?

הגרי"ש שבדרון כתב שהשינוי והחידוש במכת בכורות היה בכך שעד עתה הקב"ה הכביד את לב פרעה ולא הניח לו להיכנע למכות. במכת בכורות, הקב"ה הסיר מפרעה את כבודות הלב, כדי שיגיע הקץ.

אם ניקח סיר לחץ ונשים אותו על האש זמן רב, ולפתע נסיר את המכסה, הכל יעלה ויתפוצץ. כך ה' נהג עם פרעה ועם המצריים. כאשר ה' הסיר את כבדות הלב שהיתה לפרעה ולמצריים, היה זה כמו לפתוח מכסה של סיר לחץ, במכת בכורות הם הרגישו לפתע את כל המכות גם יחד... פתאום עלו וצפו כל המכאובים ממעמקי לבם. כעת הם הרגישו כאילו בבת אחת הוכו בדם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך ובכורות... ממילא הצעקה שהיתה שם היתה גדולה, כי לא היתה רק על מכת בכורות אלא גם על שאר המכות כולן.

עפ"י זה אפשר גם ליישב איך אנו אומרים בהגדה של פסח: "וַיֹּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם. בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמַרְא גָדוֹל. וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתָּיִם: "וַיֹּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ", שזה נאמר על מכת בכורות, בעוד שהמשך הפסוק הוא: "בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמַרְא גָדוֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתָּיִם", שזה נדרש גם על שאר המכות שנעשו ע"י השליחים משה ואהרן. והתירוץ הוא שהמכות באמת נעשו ע"י שליח, אך באותו זמן שנעשו לא גרמו לגאולה, אלא רק לאחר מכת בכורות, שאז צפו ועלו על לבם של המצריים למפרע. ומכיוון שאת מכת בכורות עשה ה' בעצמו ללא שליח, ובאותה מכה גם הסיר מהמצריים את כבדות הלב ואז עלו כל שאר המכות וגרמו לגאולה, נחשב כאילו הכל נעשה ללא שליח.

פרעה נמצא בארמונו שרוי באבל על מות בנו בכורו, מי שהיה אמור להיות יורשו, ועל יתר בני המשפחה שמתו במכת בכורות. עכשיו פרעה מבין שטעה טעות מרה שלא שילח את עם ישראל מארצו לפני שנה, לפני שהתחילו המכות. פחד מוות נופל עליו ביודעו שאף הוא עצמו בכור, החשש והפחד שמא ימות כל רגע מאלץ אותו ללכת בכבודו ובעצמו לחפש את משה ואהרן.

פרעה החל לסבב בבתי עבדיו, וברחובות העיר, וחיפש את משה ואהרן. הוא צעק בקול גדול: משה ואהרן! היכן אתם? באותו לילה נשארו משה ואהרן בתוך מצרים, וכששמעו בני ישראל את קולו של פרעה, פתחו את חלונותיהם והיו אומרים לפרעה מה תבקש? לפי שאסור היה לאף אדם מבני ישראל לצאת מפתח ביתו עד בוקר.

אמר להם פרעה: אני מחפש את משה ואהרן! אמרו לו: לך באותה סמטה שהוא גר שם. והוא הולך וצועק משה ואהרן היכן אתם? והיו בני ישראל משיבים לו לא כאן גרים משה ואהרן, לך לחצר אחרת ותמצא אותם שם. וכך היו צוחקים עליו. והיה מהלך מחצר לחצר ומייבב כמו קוף וצועק: קומו צאו מתוך עמי... גם צאנכם גם בקרכם קחו ולכו" (שמות יב, לא-לב), משום שירא פרעה לנפשו כי היה בכור.

וכשמצא את משה, בא פרעה והתחנן לרגליו שייצא עם ישראל תיכף ומיד, כי אמרו כולנו מתים. אמר לו משה: אנו מצווים שלא לצאת מפתח הבית עד הבוקר, ולא נצא כגנבים בלילה, אלא נמתין עד הבוקר לעיני כל מצרים!

בא פרעה והתחנן לפניו שישאיר אותו בחיים כי הוא בכור. השיב לו משה: אל תירא, אתה לא תמות כי הקדוש ברוך הוא ישאיר אותך בחיים כדי שתראה את הנסים והנפלאות ותדע גדולתו של הקדוש ברוך הוא!

אמר לו פרעה אף על פי כן אני מבקש שתצאו מיד, כי כל רגע שאתם נשארים, המצריים ממשיכים למות. ענה לו משה אם אתה רוצה שהמכה תיפסק, עליך לומר בקול רם שישמעו כל המצריים: "הרי אתם בני חורין ואתם עבדי הקדוש ברוך הוא!". פרעה אמר דברים אלו, ושמעו כל מצרים, כי הקדוש ברוך הוא הגביה קולו של פרעה בכל מצרים.

באותו לילה לא ישן אף אחד בארץ מצרים. כל אותו הלילה היו ישראל אוכלים ושותים, שמחים ומהללים לקב"ה בקול גדול, והמצריים האבלים צועקים בקול גדול על האסון שפקד אותם.

בבוקר, לפני שבני ישראל יצאו ממצרים, הם שאלו מהמצריים את כל חפצי הערך שברשותם. היה בזה נס שהמצריים האבלים, שהיה עליהם לכעוס על עם ישראל, שבגללם באו עליהם כל האסונות, השאלו להם ברצון ובשמחה ונתנו להם כסף וזהב ואוצרות, הרבה מעבר למה שהיהודים ביקשו, כי ה' נתן את חן העם בעיני מצרים.

פפירוס איפובר

בשנת 1828 רכש מוזיאון ליידן בהולנד פפירוס שנמצא בחפירות ארכיאולוגיות במצרים, הוא נקרא פפירוס איפובר ומספרו הקטלוגי 344.

בשנת 1909 תורגם הפפירוס ע"י האגיפטולוג א.ה. גרדינר. מרוח הדברים של הכותב ניכר בעליל, שאין הוא כותב שירה או נבואה כלשהי לעתיד, אלא תיאור עצוב וכואב של מאורעות יוצאי דופן, שהוא עד להם.

פרופסור עמנואל ווליקובסקי עמד על הקשר המדהים בין הכתוב בו, למפורש בתורה על יציאת מצרים. הוא מנתח בספרו את הפפירוס ומצביע על הדמיון בין מבנה הקטסטרופות, כפי שמתאר אותן המצרי איפובר, לבין הנאמר בספר שמות. הפרטים זהים במקרים רבים.

ההיסטוריון המפורסם ג'ון ברייט כתב: "אין כמעט ספק בכך שהישראלים הקדמונים היו עבדים במצרים ויצאו משם בדרך מופלאה כלשהי. בזמננו כמעט ואין מי שיחלוק על כך."

להלן מספר דוגמאות של השוואה בין מה שנכתב בפפירוס המצרי לבין מה שנכתב בתורה:

פפירוס איפובר	ספר שמות
מכות בכל הארץ, דם בכל מקום	ויהי הדם בכל ארץ מצרים (ז, כ)
האנשים נרתעים מלטעום, בני אנוש צמאים לדם	ויבאש היאור (ז, כא)

<p>אלה הם מימינו, זהו אושרנו! מה נעשה הכל נחרב!</p>	<p>ויחפרו כל מצרים סביבות היאור מים לשתות, כי לא יכלו לשתות מימי היאור (ז, כה)</p>
<p>כל החיות לבס בוכה, הבקר גועה.</p>	<p>הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה, בסוסים, בחמורים, בגמלים, בבקר ובצאן, דבר כבד מאוד (ט, ג)</p>
<p>עצים הושמדו. אומנם כן, שערים עמודים וקירות נאכלו על ידי האש...</p>	<p>ויט משה את מטהו על השמים, וה' נתן קולות וברד, ותהלך אש ארצה... ויהי ברד ואש מתלקחת... (ט, כג - כד)</p>
<p>מצרים בוכה, ארמון המלוכה בלא רווחיו, בלא פירות בלא תבואה, אשר לו שייכים החיטה, השעורה, האווזים והדגים.</p>	<p>ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים (י, טו)</p>
<p>אמנם כן, הושחת הכל אשר עוד אתמול נראה, האדמה הושארה ללאותה כמו אחרי קציר פשתה. אין למצוא פירות ולא ירק...</p>	<p>ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם עד בהמה, ואת כל עשב השדה הכה הברד, ואת כל עץ השדה שבר (ט, כה)</p>
<p>ראה הבקר הופקר ואין איש שיאספם יחד, כל אחד מחפש רק את אלו החתומים בשמו.</p>	<p>כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו (ט, טו)</p>
<p>אמנם כן, בני הנסיכים הושלכו לעבר הקירות. היתה צעקה גדולה במצרים.</p>	<p>ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים, ותהי צעקה גדולה במצרים, כי אין בית אשר אין שם מת (יב, ל)</p>

<p>הנהמה נשמעת בכל הארץ מעורבת בקינות. אומנם כן, הגדול והקטן זעקו, הלואי ואמות. האומנם זהו סוף האדם, לא הריון ולא לידה! אולי תפסיק נא האדמה מן הרעש, ויפסק השאון.</p> <p>בתי הסוהר חרבו, מצרים העילית הושחתה. הכל נהרס, מעונות האדם התהפכו ברגע.</p>	<p>ויהי בחצי הלילה, וה' הכה כל בכור בארץ מצרים, מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור, וכל בכור בהמה (שמות יב, כט)</p>
<p>ראה, האש עלתה גבוה גבוה, ולהבתו הולכת נגד אויבי הארץ.</p>	<p>וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם (יג, כא)</p>
<p>הנה השפחות לובשות תכשיטי הגברות.</p>	<p>וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות (יב, לה)</p>

• גם את הרע אפשר להפוך למשהו טוב! הרי לפניכם "מי שברך" על פי עשר המכות:

שלא תצטרכו לירוק **דם**, וגם לא לבלוע **צפרדע**, שתגרדו את הצמרת ולא **כינים**, שגם עכשיו וגם **בערוב** ימיכם תדעו רק שמחה, שלא יקרה לכם שום **דבר** שיעצור את ההצלחה, שלא תדעו מצרות כמו: **שחין**, **ברד**, שתזכו ל**ארבה** (הרבה) ברכה והצלחה, שתראו את האור שאחרי ה**חושך**, ושתזכו להביא למזבח **מבכורות** צאנכם ובקרכם.

פְּרִשְׁתָּהּ בַשְּׁלַח

בני ישראל יצאו ממצרים ביום חמישי ט"ו בניסן, ובמשך יומיים התרחקו מאוד ממצרים לכיוון הארץ המובטחת. היה זה באופן שלמעלה מן הטבע, כי לא יתכן שעם שלם אשר בכללו נכים רבים, זקנים, נשים ותינוקות, יעברו מרחק כה גדול בהליכה.

קריעת ים סוף

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁבוּ וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צַפֹּן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם (יד, א-ב) ביום השלישי למסעם (יום שבת) משה רבינו תקע בחצוצרה, לאות כי יש להמשיך במסע, אבל לא פחות ולא יותר, לחזור אחורה, חזרה לכיוון מצרים, אל "פי החירות". מקום זה היה גרוע מבחינה אסטרטגית בגלל ששכן בין "מגדול" שהיא מצודה גדולה של המצריים, לבין ים סוף, ליד "בעל צפון" שהוא אליל חשוב של המצריים. בנסיעה זו לא רק שהם מתרחקים מארץ ישראל ומתקרבים למצרים, אלא הם גם מכניסים את עצמם לסכנה גדולה. היה זה כדי להטעות את פרעה ואת עמו כדי שירדפו אחר עם ישראל, ובכך יפלו למלכודת אשר יעשה להם ה' ית'. בני ישראל עשו בדיוק כמו שאמר משה (אפילו שהיה זה לכאורה כנגד ההגיון) בלי להרהר אחר דבריו והתקדמו לעבר "פי החירות".

וַיַּגֵּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיַּהֲפֹךְ לִבָּב פְּרָעָה וַעֲבָדוּ אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹאת עֲשִׂינוּ כִּי שָׁלַחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ (יד, ה) - כאשר ראו התצפיתנים המצריים את בני ישראל שבים לאחור, הם חשבו שהיה זה משום שבאו אליהם נחשים וחיות מסוכנות אל המקום בו היו חונים, ועל כן ברחו משם ונסוגו אחור. לכן אמרו למלך מצרים כי ברח העם, כלומר, כי ברח העם מקצה המדבר ושב לאחור מחמת הנחשים והעקרבים אשר במדבר. אז "ויהפך לבב פרעה".

פרעה חשב שחטא כלפי ה' בשני דברים: א. באומר: "לא ידעתי את ה'" - שפגע בכבודו. ב. באומר "וגם את ישראל לא אשלח" - שפגע

בבני ישראל. בהתחלה חשב פרעה שאת כל המכות שעשה ה', לא עשה משום הזלזול בכבודו, אלא בגלל עם ישראל, אך עתה כשראה אותם בצרה בורחים מנחשי המדבר וה' אינו מושיעם, חשב שהקב"ה אינו באמת רוצה בטובת עם ישראל, ואי"כ גם כל המכות לא היו כדי לשלח את עם ישראל, אלא רק על דבר כבוד שמו כדי להעניש את פרעה על מה שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו", ואילו מה שאמר "שלח את עמי", אין זה אלא רק תירוץ. ועל כן אחר המכות, שנעשה רצונו, עזב ה' את עם ישראל. וזהו ויִהְיֶה לְבַב פְּרַעֲהַ וְעַבְדֵי אֱלֹהֵי מִצְרָיִם, כי עד כה היה לבבם טוב אל העם והיו יראים מהם בחושבם כי עבורם עשה ה' את כל אשר עשה, אך עתה נהפך לבבם אל העם. (אלשיך)

וַיֹּאמְרוּ מַה זֹאת עֲשִׂינוּ כִּי שְׁלַחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעִבְדֵינוּ - עַכְשָׁיו הִצְטַעְרוּ הַמִּצְרַיִם שִׁשִּׁיחָרְרוּ אֶת עַבְדֵיהֶם הָעִבְרִיִּים, כִּי חֲשַׁבּוּ שֶׁאִם הִסִּיבָה הָאֱמִתִּית לְמִכּוֹת לֹא הִיְתָה כְּדִי לְשַׁחֵרֵר אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא רַק מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, הִרִי שִׁיכּוֹלוֹ לְהִיכְנַע לִפְנֵינוּ וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מַחִילָה, וְהִיָּה מִרְפָּה מִהַבְקָשָׁה לְשַׁלַּח אֶת עַם יִשְׂרָאֵל.

המצריים הבינו ב"חכמתם הרבה" שה' הסיר את השגחתו מעם ישראל, עזב אותם במדבר ללא הדרכה והם טעו בדרך, ואי"כ זו הזדמנות נהדרת להחזיר אותם חזרה למצרים, ושוב לשעבד אותם, ואפשר גם ליהנות מנקמה מתוקה על כל הצער שנגרם לנו בגללם במשך השנה האחרונה.

השערתם קיבלה חיזוק מיוחד כאשר בני ישראל לא סתם טעו בדרך, אלא פנו דווקא לכיוון "בעל צפון" שהוא היה האליל הקשור לכסף וממון וגם לזה שאף עבד לא יברח ממצרים. כנראה שכאשר הקב"ה עזב אותם, השתלט עליהם "בעל צפון" שהוא האליל החזק מכולם, שהרי רק הוא שרד את מכת הבכורות, בה אבדו גם כל אלוהי מצרים (וכמובן שכל זה היה כדי להטעותם).

לאור ה"מסקנות הברורות" הללו, פרעה החליט לצאת למלחמה ולהחזיר למצרים את הכבוד האבוד. הוא מסר בתקשורת נאום נלהב לאומה, שבו העלה את המורל, ואמר שיוצאים למלחמה, יש לנו סיכוי מצוין לנצח, אלוהינו (בעל צפון) אתנו ואין מה לדאוג. הוא פתח את כל אוצרותיו והציע הון רב לכל מי שיצטרף אליו למלחמה

בבני ישראל ולהחזיר אותם להיות עבדים. ההמון הנלהב לא היה זקוק לשכנועים רבים. רגשות הזעם והנקמה עלו בהם וכולם התארגנו למרדף אחר עם ישראל.

וּפְרַעַה הַקָּרִיב, וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסְעִים אַחֲרֵיהֶם, וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' (יד, ט) - פרעה הגיע עם חייליו ל"בעל צפון", שם לא שכח להודות לאלוהיו על שעיכב את עם ישראל והביא אותו עד הלום כדי לנקום בעבדיו הסוררים. פרעה הקריב לו קורבנות והתפלל בדבקות להצלחת המבצע. כאשר בני ישראל ראו את הצבא המצרי הם היו בצער גדול, חז"ל אמרו על זה: "משל לבת מלכים שהיתה ביד לסטים וצעקה ושמע המלך והצילה מידם, וביקש המלך להשיאה לעצמו. הוא רצה לדבר איתה ולא היתה מדברת. מה עשה המלך, גירה בה את הלסטים, מיד צעקה אל המלך ותדבר אליו ולקחה לו" (ש"ר כה, ה).

עם ישראל היו עבדים במצרים, והקב"ה רצה לקחת אותם להיות לו לעם, לתת להם את התורה הקדושה ולהיטיב להם. הוא רצה שהם יתעוררו אליו לדבוק בו ויהיו נכנעים לפניו. אבל "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה" (יד, ח) - היתה בהם גסות הרוח ולא היו נכנעים לפניו. ה' אוהב ורוצה לב נשבר ונדכה, וכך אינם יכולים לקבל את התורה, כי התורה אינה יכולה לחול על גסי הרוח. לכן ה' הביא עליהם את פרעה והוא הקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, והם צעקו אליו ונכנעו לו.

בני ישראל לא פחדו מעצם זה שהם ראו את פרעה והמצריים באים עליהם למלחמה, אלא הם ראו את "מִצְרַיִם נֹסְעִים אַחֲרֵיהֶם", כלומר הם ראו את שרו של מצרים בתקפו ובגבורתו וחילו נוסע לקראתם, לכן, וַיִּירָאוּ מְאֹד. הם אמרו בלבם שכאשר הקב"ה רוצה להפיל אומה, הוא מפיל את השר שלה תחילה. לו ה' היה חפץ להפיל את מצרים היה צריך להפיל את השר, ואילו עתה הוא מתאמץ נגדנו בכל כוחו ועוצמתו. הם חששו שמא ה' כועס עליהם ונהפך להם מאוהב לאויב, ולכן הם חזרו בתשובה, צעקו לה' שיפיל את השר ונכנעו לפניו. (עפ"י האלשיך)

מהות התפילה

מהו 'ופרעה הקריב'? אלא שהקריב את ישראל לעשות תשובה. אמר רבי ברכיה, יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפלות, למה? שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן, נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו, שנאמר 'ויצעקו בני ישראל אל ה'', אמרו ישראל למשה: מה עשית לנו? עכשיו הם באים ועושים לנו כל מה שעשינו עמהם, שהרגנו בכוריהם ונטלנו ממונם וברחנו... כיון שראו ישראל שהיו מוקפין משלוש רוחות, הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו לקב"ה, שנאמר 'ויצעקו בני ישראל אל ה'', ולמה עשה הקב"ה להם כך? אלא שהיה הקב"ה מתאווה לתפלתם. (ש"ר כה, ה)

המדרש שם מביא על כך משל: אמר רבי יהושע בן לוי למה הדבר דומה? למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו: בבקשה ממך הצילני מיד הליסטים, שמע המלך והצילה. לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה, היה מתאווה שתדבר עמו ולא היתה רוצה. מה עשה המלך? גירר בה את הליסטים כדי שתצעק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הליסטים התחילה צועקת למלך. אמר לה המלך לכך הייתי מתאווה - לשמוע קולך. כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולים עיניהם לקב"ה, שנאמר: 'ויהי בימים הרבים ההם... ויזעקו', מיד: 'וירא אלהים את בני ישראל', התחיל הקב"ה מוציאם משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, והיה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצים, מה עשה? גירר לפרעה לרדוף אחריהם שנאמר: 'ופרעה הקריב', מיד 'ויצעקו בני ישראל אל ה'', באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם.

סימן פרשת בשלה לבנים

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל למד מדברי המדרש הנ"ל יסוד גדול בעניין התפילה: בדרך כלל רגילים בני אדם לחשוב שהתפילה היא אמצעי להנצל מצרה, ואילו לא היתה הצרה באה לא היה כלל צורך להתפלל. ולפי זה הצורך לתפילה בא כתוצאה מהצרות הבאות על האדם, שהרי התפילה מועילה לבטל גזירות קשות וצרות רעות.

אולם המדרש הנ"ל בא ומלמד אותנו שההיפך הוא הנכון - התפילה עצמה היא המטרה, והצרה היא האמצעי של הקב"ה, המתאוה לתפילת האדם, כדי להביא אותו להתפלל בכוונה.

אמרו חז"ל: 'הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו' (ברכות כא.), ואף דוד המלך ע"ה השתבח בהיותו איש תפילה שנאמר: "ואני תפילה" (תהלים קט, ד). כאשר אדם מתרפה במלאכת התפילה ושוכח את בוראו, באות הצרות ומעוררות אותו להתפלל.

בני זוג שלא נפקדו במשך כ-15 שנה בזרע של קיימא, החליטו להיפרד ללא מריבות וחיכוכים, ולפנות כל אחד לדרכו.

זמן קצר לאחר נתינת הגט, נודע שהאשה מעוברת. לכאורה אין כל בעיה, יכול הבעל לישא את גרושתו מחדש, ואף יקיים בכך מצות מחזור גרושתו. אבל, הבשורה הזו הכתה את בני הזוג לשעבר בהלם, בגלל שהאיש היה כהן, ואסור לו לישא גרושה. הבכיות והצער, עלו עד לשמי השמים... אך יש להדגיש שהבעל לא איבד את עשתונותו ולא נפל לידי ייאוש, והאמונה שפעמה בו חיזקה גם את כל הסובבים אותו.

הבעל בא אל הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, למרות שכל אחד מבין שאפילו בפי הגאון לא יכולה להיות בשורה כל שהיא. אמר לו הרב: "אינני רואה כל דרך שתוכל לשאת את גרושתך מחדש", אולם הציע לו לעלות לביתו של חמיו, מרן הרב אלישיב זצ"ל.

הרב אלישיב, ספק את ידיו בצער רב, ואמר שבוודאי אסור לכהן לישא מחדש את אשתו שהיא כעת הגרושה, גזירה היא משמים. הדבר היחיד

סימן פרשת בשלה לבנים

שביכולתי לומר לך הוא, לגשת לכותל המערבי ולהתפלל לה' יתברך שיושיע אותך.

הבעל האומלל שמע את הדברים, ומיד בעצתו מבית הרב נסע לכותל המערבי. בבואו לשריד בית מקדשנו, ניצב ליד האבנים הקדושות ו'הרעיש' את המקום בזעקות ובכיות נוראיות. האנשים מסביבו הבינו שמדובר בצרה גדולה במיוחד, אך לא העזו לגשת אל המתפלל ולהציע את עזרתם.

לאחר זמן ממושך שבו עמד והתפלל ושפך את שיחו לפני מי ששיכן את שמו במקום הזה, מרגיש הוא דפיקות על גבו. הוא מסתובב אחורנית, ורואה לפניו אברך תלמיד חכם, המנסה להתעניין מה מציק לו, אולי הוא יוכל לעזור.

לאחר שהוא סיפר לו את סיפורו הכאוב, פונה אליו האברך ושואל אותו: יש לך אבא? ענה לו הכהן שאכן יש לו אבא, אבל הוא זקן מופלג, ונמצא בבית אבות בארה"ב, וכמעט שאינו מתקשר עם האנשים שמסביבו.

אמר לו האברך: אם אתה שואל לעצתי, טוס לשם, וספר לאביך את כל מה שעבר עליך. הכהן ניסה לומר לו שאביו נמצא במצב שקשה מאד לתקשר אתו, ובכלל – לשם מה לעשות את המאמץ הגדול הזה ולטוס לחו"ל כדי לספר לאבא הקשיש את הספור. אבל האברך כבר הלך לדרכו ונעלם.

התיישב הבעל בדעתו, חשב מה עבר עליו ביממה האחרונה והחליט שאם הרב קנייבסקי הפנה אותו לחמו הרב אלישיב שאמר לו לגשת ולהתפלל בכותל, ובעת התפלה ניגש אליו אדם שאיננו מכיר, ומייעץ לו לטוס לחו"ל, אולי בכל זאת כדאי לעשות את המאמץ הזה.

לא חלפו דקות ספורות, והכהן הזמין כרטיס טיסה, וכעבור יממה וחצי הוא היה כבר ליד אביו, בבית האבות. האב לא דיבר, אבל עשה רושם כמי שמאזין לדברי בנו. העזות הרפואי שהיה צמוד לקשיש, אמר לבן

מראש, שאבא שלו כבר לא הוציא מפיו מילה אחת במשך חודשים ארוכים, ולכן שלא יצפה שהזקן יפתח עתה את פיו.

בעת שסיפר הבן לאביו את שעבר עליו, הרבה הבן לבכות, והנה קרה הלא יאמן. האבא פתח את פיו, ואמר לבן, במלים ברורות, שהוא אינו הבן שלו, אלא ילד מאומץ שהוא ואשתו גידלו לאחר השואה, וממילא אינו כהן, ולכן אין לו כל בעיה להנשא מחדש לגרושתו...

ממעשה מדהים זה רואים אנו מה כוחה של התפילה, שיכולה לשנות את רוע הגזירה, ואפילו לדבר שנראה כחסר סיכוי, התפילה יכולה להועיל. ועוד רואים עד כמה צריך האדם להתעודד ולהתאושש מהצרות הפוקדות אותו, ולשים בטחונו בקב"ה שיוציאהו מאפלה לאורה ומחשכה לאור גדול.

וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמִּבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מֵה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עַבְדּוֹת אֶת מִצְרַיִם מִמֵּתָנוּ בְּמִדְבָּר (יד, יא-יב) - לכאורה קשה כיצד בני ישראל מעיזים לדבר כך אחרי שראו את כל הנסים והנפלאות שעשה להם ה' במצרים? ומדוע משה לא כועס עליהם כמו שמצינו כאשר התלוננו על דברים אחרים?

עם ישראל הבינו ששרו של מצרים טען נגדם טענות בשמים וקיטרג עליהם. ואכן כך היו טענותיו:

א. אמר הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה.

ב. עדיין לא הגיע הזמן, הרי עברו רק 210 שנה מתוך 400 שנה שהיו צריכים להיות במצרים. כנגד הטענה הראשונה שהיו עובדים עבודה זרה, אמרו בני ישראל "המבלי קברים במצרים לקחתנו למוות במדבר", כלומר, למה גרענו מהרשעים שהיו בעם ישראל שמתו במכת חושך, אך לפחות זכו לקבורה. וכנגד הטענה השנייה שעדיין לא הגיע הזמן, אמרו: "מה זאת עשית לנו", להוציא אותנו לפני הזמן, הרי שהיה ראוי שאנו נמשיך לעבוד את מצרים, והדור בו ימלאו 400 שנה, הם יצאו משם משעבוד לגאולה.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסִּיפוּ לְרַאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם (יד, יג) - משה רבינו השיב להם על שתי הטענות, על הטענה הראשונה אמר להם: "אל תיראו", ובאשר לטענה השנייה שעדיין לא הגיע הזמן, אמר להם: "ראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום", היום נשלם והגיע הזמן. ובאשר למה שאמרו בלבם מדוע ה' לא הפיל את שרו של מצרים אמר להם: "כי אשר ראיתם את מצרים היום, לא תוסיפו לראותם וכו'", היום ה' יפיל את שרו של מצרים וממילא לא תראו יותר את המצריים. ובאשר לטענותיו של שרו של מצרים כנגדכם, ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, שה' בעצמו יסתור כל טענותיו וממילא לא יוכלו המצריים להילחם בכם. (אלשיך)

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (יד, יד)

ארבעה מלכים היו מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו, דוד אמר: 'ארדוף אויבי ואשיגם', אמר לו הקב"ה: אני עושה כן שנאמר: 'ויכם דוד', עמד אסא ואמר: אני אין בי כח להרוג להם, אלא אני רודף אותם ואתה עושה, אמר לו: אני עושה כן שנאמר: 'וירדפם אסא', עמד יהושפט ואמר: אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה שנאמר: 'ובעת החלו ברנה ותהלה', עמד חזקיהו ואמר: אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקב"ה: אני עושה שנאמר: 'ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור'. (איכה רבה פתיחה, ט)

אם האדם ראוי, הקב"ה יכול להילחם עבורו ולהושיע אותו, גם אם כל השתדלותו היתה בתפילה ובדברים רוחניים ולא עשה שום השתדלות גשמית.

בזמן מלחמת העולם השנייה הונהג במרוקו משטר חירום. המושל הכריז בהודעה רשמית תקיפה בכל רחבי המדינה שמי שיש בידו עורות ומוצרי עור חייב לדווח על כך מידית לשלטונות. אימת השלטון נפלה על כל התושבים ואיש לא העז לחשוב להעלים עורות ואף לא בכמות קטנה.

אך היו שני יהודים, ר' יצחק אוחנה ושותפו ר' שלמה, שהיה להם מחסן גדול של עורות במרכז המסחרי של מקנס, זה לא שהם ניסו להתחכם ולהעלים עורות מהממשל, אלא ששניהם היו שקועים בתורה הקדושה, וכלל לא ידעו על הגזירה החדשה.

מהר מאוד נודע למושל על המחסן מלא העורות שעל קיומו לא דווח. המחסן וכל תכולתו הוחרמו מיד, ועל ראשיהם של ר' יצחק ור' שלמה ריחף גזר דין קשה של קנס גדול ומאסר ממושך, ואולי אף עונש מוות.

כאשר ר' יצחק שמע על כך שהוא ושותפו מואשמים בעוון כה חמור הוא מיד הלך אל ביתו של חברו ר' שלמה כדי לחזקו ולעודדו, הוא נכנס לבית שהיה אפוף באווירת נכאים, ואימה ופחד אפפו את כל הנוכחים, וכשחיוך על פניו המאירות אמר ר' יצחק לכל הנוכחים: מה אתם עצובים? הלא הקב"ה הוא כל יכול, והצדיקים מליצי יושר בעדנו, ומה לנו כי נדאג? דבריו חדרו ללב המאזינים ורוח חדשה היתה בהם.

ר' שלמה אמר: עלינו לשכור פרקליט מעולה שיוכל לחלץ אותנו מהפח הנורא הזה שנפלו אליו. ר' יצחק הסכים עם דברי חברו ושאל: איזה סכום אתה מוכן להשקיע על פרקליט שימליץ טוב בעדנו? ר' שלמה נקב בסכום גדול, ור' יצחק התלהב ואמר: מצוין! יש לי שני פרקליטים מצוינים שייאותו לדבר בעדנו, ויוציאו צדקתנו לאור, הבה ונשקיע את הסכום שאמרת בעדקה לעילוי נשמות התנאים רבי שמעון בר יוחאי

סימן פרשת בשלה לבנים

ורבי מאיר בעל הנס, והם יהיו הסנגורים שלנו! את הכסף נחלק לעניים לכבוד שבת קודש, וכך גם השבת תסנגר עלינו!

רבי שלמה נרתע לאחור, ללא ספק, הוא יודע ומבין את חשיבות הצדקה, אף עתה הוא חש צורך נואש בשתדלנים מומחים, שיסייעו לו לטעון טענות ניצחות. כל עתידו מונח כעת על כף המאזניים, אך ר' יצחק שותפו אינו חוזר בו, הצדקה היא השתדלנות וההשתדלות הטובה ביותר, וזכותם של התנאים הקדושים יכולה להושיע יותר מהפרקליטים הטובים ביותר שיש!

כשראה ר' שלמה את נחישות לבו של ר' יצחק הסכים לדבריו, ויחד הלכו השותפים הצדיקים וחילקו את הכסף לעניים לכבוד שבת קודש.

בלילה חלם ר' יצחק חלום, והנה הוא מצוי בתוך העיר, ואנשים סביבו רצים אצים נרגשים אל בית הכנסת. מה קרה? מה פשר ההתרגשות הגדולה? הוא שואל. התנאים הקדושים ר' מאיר ור' שמעון נמצאים כאן בבית הכנסת! אומרים העוברים והשבים.

ר' יצחק משתוקק אף הוא לראותם, הוא ממחר לבית הכנסת, שם יושבים התנאים 'במזרח', וביניהם מקום פנוי. לתדהמת כל הנוכחים רומזים התנאים הקדושים לר' יצחק שיבוא לשבת ביניהם במקום הפנוי, תוך כדי שהם אומרים לכל הנוכחים: אנחנו מליצי היושר שלו!

הקיץ ר' יצחק משנתו בשמחה גדולה, וציפה לישועה.

ר' יצחק פנה עם שותפו למושל העיר בתקווה שיתרחש להם נס. המושל הקשיב לדבריהם, אך לא הסכים לוותר כמלא נימה מהעונש הכבד. "מעשיכם חמורים ביותר", הוא אמר, "איש לא העז לעשות כן לפניכם. הסחורה שהוחרמה לא תוחזר, כנס כבד יושת עליכם ורוב הסיכויים שגם תשבו במאסר ארוך וקשה.

ר' שלמה יצא מהמושל אבל וחפוי ראש, אך ר' יצחק רק התחזק בבטחונו בה' יתברך. הוא אמר לשותפיו: בטוח אני שה' יעזור לנו שלא נשב בבית הסוהר, ולא נצטרך לשלם קנס, ואפילו הסחורה שהוחרמה תוחזר לנו! הוא קנה דג גדול לכבוד שבת. השבת עברה עליו בשמחה עצומה מתוך אמונה ובטחון שהקב"ה יעשה לו נס בזכות ר' שמעון ור' מאיר התנאים הקדושים, ולא היה כמותו שמח ומאשר בעולם.

ביום ראשון, בלא כל סיבה, המושל ביטל את עונש המאסר, ויותר על הקנס, ואף מסר להם את מפתחות המחסן שלהם שיסחרו בעורות כאוות נפשם. המחירים האמירו בעקבות המלחמה וכך גדלה העלחתם והם התעשרו וחילקו הרבה צדקה לעניים. (ומתוק האור)

• דורשים חכמי המוסר: 'ה' **לֶחֶם לֶכֶם** - כנגד השטן והמקטרגים וכל האוייבים, בתנאי ש'**אַתֶּם תַּחְרְשׁוּן** ולא תדברו דברי חולין בבית הכנסת.

בזוהר הקדוש (קלא): נאמר על כך: "מִי שֶׁמְדַבֵּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּדַבְרֵי חַל - אוֹי לוֹ! שֶׁמְרָאָה פְּרוֹד. אוֹי לוֹ! שֶׁגֹרַע אֶת הָאֲמוּנָה. אוֹי לוֹ! שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בְּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁמְרָאָה שֶׁהָרִי אֵין לוֹ אֱלוֹהִים וְאֵינוֹ נִמְצָא שָׁם, וְאֵין לוֹ חֵלֶק בּוֹ, וְלֹא פוֹחַד מִפְּנֵי, וּמְנַהֵג קִלּוֹן בְּתַקּוֹן הָעֲלִיוֹן שֶׁלְמַעְלָה".

מעשה באדם שהיה רגיל לפטפט בקול רם בשעת התפילה וקריאת התורה. המתפללים ביקשו ממנו לחדול מדיבוריו, אך הוא אטם את אזניו, לא שמע להם והמשיך במנהגו הקלוקל לדבר בקול רם ולהפריע לכל הסובבים אותו.

באחת השבתות הכריז הגבאי בקול את שמו, לעלות לספר התורה לעליית חמישי, אך אותו אדם שהיה כהרגלו בלהט הפטפוטים, כלל לא שמע שקוראים לו לעלות לתורה, וכמובן גם שלא ידע היכן הם עומדים בקריאה. אחד מהסובלים מפטפוטיו הקולניים החליט ללמדו לקח ואמר לו שקראו לו להגביה את ספר התורה.

הוא ניגש בזריזות לספר התורה, ולעיני כל הקהל אחז את ספר התורה בידיו, הגביה אותו ואמר בקול: "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". כולם צחקו ולעגו לו, והוא, כאשר הבין מה אירע, עמד בוש ונכלם... ומאז השתדל שלא לפטפט, ולתפוס ראש היכן הם אוחזים בקריאת התורה (ופריו מתוק).

וַיִּסַּע מִלֶּאֶד הָאֱלֹהִים הַהַלֵּךְ לִפְנֵי מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֵנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם, וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֵנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֹּאמֶר אֶת הַלַּיְלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה (יד, יט-כ) - ברדת הלילה עמוד האש האיר לבני ישראל, ועמוד הענן הלך מאחורי עם ישראל והפריד בינם לבין מחנה מצרים. על המצריים ירד חושך עבה וסמיך, ממש כמו שהיה במכת חושך (היה זה "חוב" שנשאר למצריים ממכת חושך, שכל המכות היו שבוע, ורק מכת חושך היתה ששה ימים). למרות החושך הכבד שירד עליהם, שלא יכלו לראות זה את זה, בכל זאת יכלו המצריים, בדרך נס, לראות היטב את מחנה ישראל שהיה מואר באור חזק ע"י עמוד האש.

כאשר ראה המצרי את עבדו העברי שמח ומאושר, מוקף בעשרות ילדיו, הוא רצה לנקום בו ולהראות לו את נחת זרועו. ניסיון העבר מורה שכאשר יש חושך מצרים עדיף לא לזוז מהמקום כדי שלא לחטוף חבטות כאשר נתקלים באנשים אחרים שגם הם חוטפים חבטות... לכן מחליט המצרי לשגר לעבר היהודי ובניו כמה חיצים. הוא מחפש את החיצים ולאחר גישושים ומישושים ארוכים הוא מוציא חץ וקשת, הוא מנסה לכוון "בשיטה העיוורת" את החץ לעבר היהודי ויורה את החץ. אין הוא רואה את החץ בגלל החושך, אבל הוא רוצה לראות את תגובת היהודים, אותם הוא כן מצליח לראות. לפתע החץ חודר לו לכתף בעוצמה רבה, הוא זועק מכאבים ואינו יכול לעשות כלום, הוא מנסה לזרוק אבן לעבר בני ישראל, וחוטף אותה בעין בצורת פנס, אם הפנס היה מאיר אולי זה היה שווה... כל מה שניסו המצריים לזרוק על ישראל, חזר אליהם כמו "בומרנג" ופגע בהם.

בינתיים במחנה ישראל משה אומר לבני ישראל להיכנס לתוך הים. בני ישראל קצת חששו, אולם נחשון בן עמינדב קפץ באומץ לתוך המים, ואז כולם הלכו בעקבותיו. הים לא נבקע מיד, הם הלכו

והתקדמו בתוך הים עד שהגיעו המים לחוטמם וכמעט טבעו, הם צעקו לה': "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש".

באותה שעה עמד משה בתפילה, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו' (יד, טו) - בני טובעם בים ואתה מאריך בתפילה? אמר לו משה, וכי מה עלי לעשות? אמר לו הקב"ה: 'ואתה הרים את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה' (יד, טו) - ה' אמר למשה "הרים את מטך", כלומר, להשליך את המטה, ולהכות את הים בידו, כדי שלא יאמרו שמשה לא יכול לעשות כלום בלי המטה.

בבית הגזים של מלכות רוסיה, לפני כשלוש מאות שנה, היתה אבן מיוחדת במינה, שיוחסו לה סגולות מיוחדות, ולא ידעו מה מהותה. כל החוקרים הרוסיים המלומדים נקראו לבחון את האבן ולחקור את פשרה, אך איש לא מצא לזה פתרון. פנו החוקרים לעמיתיהם במדינת אשכנז, לחפש פתרון לטבעה של אבן זו, אולם גם מהם נעלם הדבר, והם רצו להחזירה לרוסיה.

לפני שהחזירו את האבן, פנו החוקרים לכופר המשכיל משה מנדלסון שר"י, אולי הוא יידע בידיעתו התלמודית לבאר להם את טבעה של האבן הנדירה. הוא חקר את האבן, ומשלא מצא כל פתרון, הציע לחכמים לפנות לגאון רבי אליהו מווילנא. ואכן האבן היקרה נשלחה אל הגר"א. בהתחלה גם לו לא היה מענה ופתרון לאבן הפלא, אך הוא לא הקדיש לכך זמן רב ומחשבה מרובה, ומחמת שחס על זמנו היקר והעדיף לעסוק בלימוד התורה הקדושה, הוא הניח את האבן על שולחנו וחזר לעיין באופן מעמיק בגמרא, תוך שהוא שוכח לגמרי מהאבן הנדירה.

אבל בשמים רצו שיהיה קידוש השם ע"י הגאון, ובאמצע לימודו נכנס לחדרו אחד מנכדיו, ושיחק באבן היפה. תוך כדי משחק האבן נפלה לתוך דלי מים והילד ברח משם. באותו רגע הגר"א קם להביא ספר מהמדף, וקלט שהאבן אינה במקומה, הוא נבהל מאוד כי היתה זו אבן יקרה ונדירה ממלכות רוסיה שערכה לא יסולא בפז. הוא הביט על

הדלי, ושם ראה דבר מפליא: המים שבדלי נבקעו ונעצבו כמו נד, חלק אחד היה זקוף מימין, והחלק השני זקוף משמאל, ואז הוא נזכר בתלמוד הירושלמי שמספר על האבן 'סנפירינון' שטבעה לבקוע מים לשנים. הגר"א לקח את האבן והחזיר אותה בעירוף מכתב המספר על סגולת הסנפירינון.

משנודע הדבר למנדלסון, כאב לו מאוד, הרי כל הסיבה שהפנה את החוקרים לגר"א, היתה כי היה בטוח שהוא לא יידע את פשר הדבר וכך יגרום לו לבוז וקלון, אך במקום זאת גרם לו כעת לכבוד גדול. מיד הפגין מנדלסון את דעותיו הכוזבות. הוא כתב לגר"א להכחיש את נס קריעת ים סוף, בטענה שהמטה של משה רבינו היה עשוי מאבן סנפירינון, והוא שבקע את הים באופן טבעי ולא היה שם נס כלל. הגר"א שלח לו בתגובה: "אפיקורוס שכמותך, בתורה הקדושה נאמר 'הרם מטך' – כלומר סלקהו והבדל ממנו, ואז 'ונטה את ידך על הים ובקעהו', שנס קריעת ים סוף נעשה בידו של משה בלא המטה". (להתעדן באהבתך)

וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קְדָיִם עֲזָה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם, וַיִּבְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם (יד, כא-כב) - כאשר נבקע ים סוף כל מימות שבעולם נבקעו עמו, כל המים שבאגמים ובנהרות, בכוסות השתייה, באמבטיה ובכל מקום, כולם נבקעו לשניים כדי לפרסם את הנס הגדול שנעשה לעם ישראל ולכן נאמר "ויבקעו המים" ולא "ויבקע הים".

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבֵּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם (יד, כט) - יש כאן כביכול סתירה בין שני הפסוקים, פעם ב"בתוך הים ביבשה" (יד, כב), ופעם "ביבשה בתוך הים" (יד, כט). הגר"א כתב ליישב שהיו בעם ישראל שתי קבוצות: אותם שהיו מאמינים גמורים ובעלי ביטחון, שנכנסו לים בטרם שנקרע, והיתה גם קבוצה של מאמינים פחות שנכנסו לים רק אחרי שנקרע.

על אותם שנכנסו לים לפני שנקרע ראוי לומר: **וַיִּבְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה**, שרק אחרי שנכנסו לים והגיעו מים עד נפש, רק אז נקרע הים והיו ביבשה, ומשום שהיה שינוי במצב מיבשה לים

שוב ליבשה שייך לומר על זה לשון ביאה. על אותם שנכנסו לאחר שנקרע הים ונראתה היבשה ראוי לומר: **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם**, שהם נכנסו ליבשה מוקפת בים, ומכיוון שלא היה אצלם שינוי שהלכו מיבשה ליבשה, לכן נאמר בלשון הליכה.

• אמרו חז"ל: עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים (אבות ה, ד). ר' עובדיה מברטנורא פירט את עשרת הנסים הללו:

א. שנבקעו המים.

ב. שנעשה הים כמין אהל, ונכנסו ישראל לתוכו, דכתיב "נקבת במטיו ראש פרזו" (חבקוק ג).

ג. שנעשה קרקעית הים יבש ולא חמר וטיט, דכתיב "ובני ישראל הלכו ביבשה" (שמות יד).

ד. קרקעית הים שדרכו בו המצריים, שהיו רודפים אחרי ישראל, נתלחלח ונעשה חמר וטיט, דכתיב "חמר מים רבים" (חבקוק ג).

ה. שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכות קטנות כעין לבנים ואבני הבנין מסודרים זה אצל זה, כדכתיב "ואתה פוררת בעוזך ים" (תהלים עד), שנעשה כעין פרורים.

ו. שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים, כדכתיב: "שברת ראשי תנינים" (שם).

ז. שנגזר הים לייב גזרים, כדי שיעברו כל שבט ושבט בדרך אחד לבדו, והינו דכתיב "לגוזר ים סוף לגזרים" (תהלים קלו).

ח. שקפאו המים כספיר ושהם וזכוכית, כדי שיראו השבטים אלו את אלו, שעמוד האש היה מאיר להם, וזה שנאמר "חשכת מים עבי שחקים" (שם, יח), כלומר, קבוץ המים היה כעבי שחקים "כעצם השמים לטוהר".

ט. שהיו יוצאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם, וזה שאמר "נוזלים".

י. שלאחר ששתו מהם מה שרצו, הנותרים מהם היו נקפאים ונעשו ערמות, דכתיב "נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים" (שמות טו) ..

וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פְּרָעָה רָכְבוּ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם (יד, כג) - דבר זה קשה מאוד להבין - לאחר שפרעה ועמו ראו את כל הנסים שעשה ה' לעם ישראל במצרים, ולאחר שראו שה' קרע להם את היס, כיצד העזו להיכנס לשם ולהמשיך לרדוף אחרי בני ישראל?

בזוהר הקדוש תירצו שה' הכביד את לבם ולכן חשבו שכל מה שקרה להם היה מקרה. פרעה רואה את היס נבקע, לרגע הוא היה בהלם, הוא הוציא את המימיה המלכותית, ורצה לשתות מעט מים, אך המים שבמימיה נבקעו, חציים נשפכו על לחיו הימנית וחציים על לחיו השמאלית, ואילו לפה של פרעה לא נכנס כלום. באמצעות כישופים פרעה יכול היה לראות מה קורה כעת ברחבי העולם, והוא ראה שבכל מקום שיש בו מים, מתרחשת תופעת טבע מוזרה: המים נחלקים לשניים. פרעה חשב בלבו: "כנראה שאחת לכמה שנים כתוצאה מגאות ושפל, שקע ברומטרי ורוחות עזות, היס נבקע ומתגלה היבשה. אי"כ אין מה להתרגש, אם בני ישראל יכולים לנצל תופעת טבע נדירה זו כדי לברוח מאתנו, אנו יכולים לנצל את אותה תופעת טבע כדי לרדוף אחריהם". לכן בפקודת פרעה: "וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פְּרָעָה רָכְבוּ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם". (ומתוק האור)

וַיִּסַּר אֶת אַפְּנוֹ מִרְכַּבְתּוֹ וַיִּנְהָגוּ בְּכַבֵּדוֹת (יד, כה) - בזמן שהמצריים רדפו אחרי בני ישראל בתוך היס, הם התנהלו בכבדות, הסוסים משכו את העגלות בתוך בוץ סמיך באיטיות מרובה ובתנאים קשים של חושך ורוח סערה. המצריים ניסו להאיץ בסוסים בלא הואיל. כאשר כל המצריים כבר היו עמוק בתוך היס, אז ה' הסיר גלגל אחד מתוך שניים שהיו במרכבה, עמוד האש הרתיח את האדמה מתחת לרגלי הסוסים, והם השתוללו. הרוכבים נטלטלו בעוצמה רבה ובנוסף "זכו" להרגיש את התענוג הגדול של שחין, טחורים, שברים פתוחים ועוד כל מיני מרעין בישין.

המצרי מחליט שאינו מסוגל יותר לסבול את הטלטולים הנוראים האלו ומנסה בשארית כוחותיו לרדת מהמרכבה, כל גופו שבור וכאוב. הוא קופץ בעדינות מהמרכבה, נעליו נמסות מהבוץ הרוחח ואז חוטף הוא כוויות ענקיות ועמוקות בכפות רגליו, ותוך כדי מה שנראה כריקוד "פולקה" סוער (כמו שרקד בזמן מכת כינים) הוא מנסה

לחזור למרכבתו השבורה, אז הוא גם "זוכה" לשברים בעצמות שעדיין לא נשברו.

וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוּסִים מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם (יד, כה)
 רבי שמחה בונם מפשיסחא כתב שבבת אחת ה' הסיר מהמצריים את כבדות הלב, אז נפתחו עיניהם ונוכחו לדעת ולהבין שכל מה שהתרחש עד כה היה שרשרת של פלאות שנעשו בהשגחה פרטית כדי להעניש אותם ולהציל את עם ישראל. כאשר הבינו זאת, הם ניסו לברוח, אבל אז כבר היה מאוחר מדי. לפתע, בבת אחת, עם הטיית ידו של משה רבינו, נפלו חומות המים האדירות ושטפו בגלים סוערים בשצף קצף את המצריים המבוהלים. גם המצריים שהיו קרובים לשפת הים וניסו לברוח לחוף לא יכלו להימלט, הסוסים הכניסו אותם שוב לתוך הים בכח, וכל המצריים מתו מתוך ייסורים קשים ונוראיים אשר נמשכו זמן רב.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׁפַת הַיָּם (יד, לו) - עומדים בני ישראל על שפת הים, והנה גופות אדם, גויות סוסים, מרכבות ורכוש רב מתחילים להיפלט מן הים אל היבשה! הם ניגשים אל גופות המצריים, והנה - עוד רוח חיים באפם! את מיתתם לא סיימו המצריים בתוך הים אלא נפלטו אל היבשה כשהם מעולפים למחצה, כדי שתכסם בושה על מפלתם המוחצת. (עפ"י המכילתא)

היה האחד אומר לחבירו: הנה המצרי הרשע הזה שהשתעבד בי קשות, והנה הרשע הזה שנתן את בני בטיט! וכל אחד מישראל לקח את השוט שלו והיו מכים לנוגשים על פניהם, וחובטים בהם חבטות גדולות ונאמנות. (עפ"י ילקו"ש)

יחד עם המצריים נפלט אל החוף גם כל הרכוש הגדול שהביאו עימם, היה זה רכוש עצום מאוד. מאין היה למצרים רכוש זה? הרי בני ישראל לפני צאתם לקחו מהם את כל חפצי הערך שברשותם, והשאירו את מצרים מרוקנת מכל "כמצולה שאין בה דגים".

אלא שהרכוש שלקחו עימם בני ישראל היה מאת המון העם, אבל אוצרות המלוכה הרבים של המצריים עדיין נותרו. כזכור, לפני צאתם למרדף, פרעה פתח לפני המצריים את כל אוצרות המלוכה וחילק להם כדי להמריץ אותם לבוא למלחמה. הוא קישט את כל הסוסים באבנים טובות ומרגליות, ומילא את המרכבות בכסף

ובזהב לרוב. כל אלו התלוו עם המצרים במרדפם, ועכשיו פלט הם את הכל (הרא"ם).

בזו בני ישראל את השלל הרב והתעשרו עושר רב, לקיים מה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (בראשית טו, יד): "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֶנְכִי, וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְרַכְשׁ גְּדוֹלִים".

ואמרו חז"ל: גדולה היתה ביזת הים - הרבה יותר מביזת מצרים, והדבר רמוז בפסוק (שיר השירים א, יא): "תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף". ואמרו חז"ל: נקודות הכסף - זו ביזת מצרים, ותורי זהב - זוהי ביזת הים. ללמדנו שביזת הים היתה מול ביזת מצרים כ"תורי זהב" לעומת "נקודות כסף". (מכילתא בא פסחא יג)

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיֵּרְאוּ הָעָם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבַדוּ (יד, לא)

יש לדקדק מה ראו ישראל במצריים שמתו על שפת הים, שהביא אותם להאמין בה' יתברך יותר מכל הנסים שהתרחשו עד אז?

החפץ חיים זצ"ל כתב לבאר (על פי מה שפירש רש"י), שהמצריים בים נדונו בשלושה סוגי מיתות:

א. ברשעים הגדולים נאמר: "יאכלמו כקש", לומר שנתייסרו בייסורים קשים מחמת גלי הים, שנאבקו עמהם עד ששקעו.

ב. ברשעים בינוניים נאמר: "ירדו במצולת כמו אבן", שלא הרבו להתיישר, אלא השתלשלו לאט לאט כמו אבן, עד רדתם.

ג. בטובים שבהם נאמר: "צללו כעופרת במים אדירים", דהיינו שלא נתייסרו, אלא טבעו מיד בו במקום.

ולאחר מכן כשפלט הים את כולם, ובני ישראל הכירו את הרשעים לסוגיהם, דהיינו שהיו יודעים את מדת רשעותו של כל אחד מהם, על ידי זה השיגו את משפט הצדק בעונשם, לכך הגיעו לידי אמונה נוספת בה' ובמשה עבדו.

ויאמינו בה'

וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבַמַּשֶׁה עֲבָדוּ (יד, לא)

היתכן שרק עכשיו, לאחר קריעת ים סוף, החלו בני ישראל להאמין בקב"ה? והרי גם במצרים הם זכו לראות נסים ונפלאות גדולים ועצומים כשה' היכה את המצריים, ועוד, הרי כבר בפרשת שמות נאמר: "וַיֹּאמְרוּ הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד ה' אֶת פְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ד, לא), ושם מדובר כאשר משה רבינו בא לראשונה בפני בני ישראל כשליח ה', עוד לפני האותות והמכות!

אפשר ליישב עפ"י דברי רבי ישראל מטשורטקוב זצ"ל, שבני ישראל בהיותם במצרים חשבו שהם כבר זכו לראות את כל יכולותיו של הקב"ה, וכעת הם בבחינת "יודעים" ולא רק "מאמינים". אולם כעת כשהגיעו לים סוף הם ראו את "היד הגדולה", שהיתה פי חמש לעומת ה"אצבע" שנאמרה במכות מצרים. אז הבינו בני ישראל שהם עדיין רחוקים מהידיעה האמיתית אודות כוחו ויכולתו של הקב"ה, ומצויים הם אך ורק בדרגה של אמונה...

אלא שלפי זה יש לשאול, הרי "אמונה" מתייחסת לדבר שאינו ברור ומוחלט, לדוגמה, אם החזאי אומר שמחר ירד גשם, אז אני רק "מאמין" שמחר ירד גשם, אבל עדיין איני יודע זאת בוודאות. ידיעה הינה דבר ברור ומוחלט בלי עוררין. אם אפתח את החלון, ואראה עננים אפורים בשמים, אשמע את הרעמים, אראה את הגשם יורד, וכשאוציא את ידי מהחלון היא תירטב מטיפות הגשם - אז אדע בוודאות שיורד גשם.

עצם הכרת מציאות בורא העולם היא לכאורה בגדר של "אמונה", אלא שנאמר על זה בתורה: "וַיִּדְעֶתָ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לְבָבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד" (דברים ד, ט). וכתב הרמב"ם (בתחילת ספר המדע): "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא וכו'".

לפי זה משמע, שהאמונה בבורא העולם אינה צריכה להיות בגדר של אמונה בלבד, אלא בגדר של ידיעה ממש. עולמנו מכיל אין-ספור יצורים חיים מתוכננים להפליא, המכירים ומפרנסים זה את זה,

שכל אחד מהם מורכב מתאים חיים זעירים. כל תא מורכב מאטומים וכל אטום מכיל אנרגיה עצומה שיכולה להרוס עיר שלמה. לא יתכן שעולם זה שהוא מתוכנן, עם תנאים מדויקים ליצירת חיים, נוצר "במקרה". כלומר - תכנון מעיד על מתכנן, וא"כ חייב להיות בורא לעולם.

ועל פי זה תתעצם הקושיה - כיצד אחרי כל מה שראו, הגיעו בני ישראל רק לדרגת "אמונה", ולא לדרגת ידיעה?

לכן נראה לי לומר בס"ד לומר, שלגבי הכרת הבורא, ברור שדבר זה היה אצלם בגדר של ידיעה מוחלטת! שהרי אמרו חז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה הנביא יחזקאל בן בוזי" (מכילתא). וא"כ מה שהיה אצלם בגדר "אמונה" בלבד, צריך לומר שהיה זה לעניין "השגחה פרטית" - שהקב"ה משגיח עליהם ומפרנס אותם ודואג להם בכל רגע ורגע, בזה היה להם חסרון, שהיה זה בגדר של אמונה בלבד ולא בגדר ידיעה. וכן מצינו שאמרו בסוף פרשתנו: "הַיֵּשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין" (יז, ז), וכן אמרו חז"ל (אבות ה, ד): "עשרה נסיונות ניסו אבותינו לקב"ה במדבר", לראות אם הוא אכן משגיח עליהם ודואג להם. וא"כ בזה הם עדיין לא הגיעו לדרגה הנעלה של "ידיעה".

קשה כקריעת ים סוף

קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. (פסחים קיח.)

קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף. (סנהדרין כב.)

האם לקב"ה, שהוא כל יכול, היה קשה לבקוע את ים סוף? וודאי שלא! כמו כן, זה פשוט שלקב"ה לא קשה לפרנס את הבריות ולזווג זיווגים, א"כ יש להבין מה כוונת הביטוי "קשה כקריעת ים סוף"?

התשובה היא, שבאמת מצד הבורא יתברך לא היה שום קושי בקריעת ים סוף (שעשה תנאי עם הים מששת ימי בראשית שיקרע בשביל עם ישראל), וגם לא קשה לו לפרנס את האדם (שהרי בראש השנה נקצבים מזונותיו של האדם, ובטרם נולד האדם כבר נגזר עליו אם יהיה עשיר או עני), וגם לא קשה לו לזווג זיווגים (שהרי ארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזין בת פלוני לפלוני). אלא כל הקושי הוא רק על האדם עצמו!

כאשר עמדו בני ישראל על שפת הים, ופחדו מהמצריים הרודפים אחריהם, וצעקו אל משה רבינו וטענו: "הַמַּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר, מֵה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ...". הם עוררו על עצמם את המקטרגים שטענו שבני ישראל אינם ראויים שיקרע להם הים, לפי שהללו (המצריים) עובדי עבודה זרה, והללו (בניי) עובדי ע"ז, נמצא שבני ישראל בעצמם הפכו את קריעת ים סוף לדבר קשה.

והוא הדין גם בכל הנוגע למזונות ופרנסה, שהאדם חי במחשבה מוטעית של "כְּחִי וְעַצְם יָדִי עֲשֶׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה", גורם לעצמו קטרונ, ומזונותיו מגיעים אליו בטורח ובקושי. וכן גם לעניין הזיווג, אם האדם אינו סומך על הקב"ה שיסדר לו את הזיווג המתאים לו ביותר בעתו ובזמנו, אלא תולה בעצמו, וטורח ומשתדל מעבר למה שצריך, גורם לעיכוב בזיווגו, וגם יכול "לזכות" לאשה רעה שאינה משורש נשמתו. וכן דרשו: "וּמוֹצָא אֶנִּי מֵרַמְּנוֹת אֶת הָאִשָּׁה" (קהלת ז, כו), אם הוא בגדר של "מוצא אני" - שסומך רק על עצמו ולא על הקב"ה - יזכה ל"מר ממוות", אך אם תולה בקב"ה, ומשליך עליו יתנו, עליו נאמר: "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב וַיִּפְקֶר רְצוֹן מֵה" (משלי יח, כב).

לסיכום: אם האדם בוטח בעצמו ולא בקב"ה, אזי הוא מושך עליו דינים וקטרוגים, וגורם לעצמו קשיים מרובים. אך אם הוא בוטח בקב"ה שיסדר לו את כל העניינים על הצד הטוב ביותר, הוא מושך על עצמו חסדים, והכל אצלו יתנהל על מי מנוחות, מתוך נחת ושלווה.

• לגבי הקשר בין זיווג לקריעת ים סוף, אומרים העולם שכמו שהים לא נבקע עד שנחשוון בן עמינדב קפץ למים, והתקדם בתוך הים עד שהמים הגיעו לחוטמו, ורק אז באה הישועה, כך גם לעניין הזיווג - ככל שהבחור עם אף יותר גבוה, כך מעכב הוא יותר את הישועה מלהגיע.

• האגור כתב, שהקשר שבין קריעת ים סוף עם הפרנסה והזיווג הוא כך: כשפרעה והמצריים רדפו אחרי בני ישראל, נאמר בתורה: "וַיִּירָאוּ מֵאֵד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'" (יד, ט) - בפני בני ישראל עמדו לפניו ברירות: א. לצאת למלחמה נגד המצריים. ב. לברוח למדבר. ג. להרים מטפחות לבנות, להכנע ולחזור למצרים.

אבל על האפשרות שהקב"ה יעשה להם נס והים יקרע להם, על זה הם לא חשבו. והישועה באה דווקא מהכיוון שעליו לא חשבו כלל.

כמו שבקריעת ים סוף הישועה באה מהכיוון הבלתי צפוי, כך גם הפרנסה והזיווג של האדם מגיעים מהכיוון הבלתי צפוי - אדם קם בבוקר, חושב ומתכנן, מאין אביא את לחמי, ואם יתבונן, יראה שלבסוף הפרנסה הגיעה מכיוון שהוא כלל לא ציפה, הוא רץ לפה והיא הגיעה משם... על זה נאמר: "רבות מְחַשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ, וְעֲצַת ה' הִיא תִקְוָם" (משלי יט, כא).

וכן גם לגבי הזיווג, הרבה פעמים חושב האדם על כיוון מסוים ולבסוף זיווגו מגיע מכיוון בלתי צפוי.

• שמעתי פעם ביאור מעניין על הקשר בין קריעת ים סוף, פרנסה וזיווג, ומה הקושי המיוחד שיש בהם:

הקב"ה התנה עם הים עוד מששת ימי בראשית, שיקרע בשביל עם ישראל, אך אמר הים לקב"ה: אך אדע מי הם בני ישראל! אמר לו הקב"ה: אל תדאג, אני אראה לך. והחל להראות לו את הנשמות של כל מי שעתיד לעבור בים: זה שמעון, וזה יוסי, זו חנה, וזה הרשליה...

אולם כשהגיעה השעה והים היה צריך להיקרע, הוא סרב לכך בתוקף. הוא נשאל מדוע, הרי היה הסכם! אמר הים: לא את אלו הראה לי הקב"ה, הללו אינם בני ישראל! מה קרה? הים ראה את הנשמות של בני ישראל, קודם שבאו לעולם הזה, אז היו נשמות קדושות וטהורות, אבל כאשר הנשמות האלו ירדו לעולם והתלבשו בגוף, הן עשו עבירות (שנאמר עליהם הללו עובדי עבודה זרה), התלכלכו, ונראו אחרת. לכאורה, היה קשה לשכנע את הים שאלו אותן נשמות של בני ישראל, שראה בששת ימי בראשית לפני שחטאו.

לגבי הפרנסה נאמר: כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טו.), ואיך האדם נראה בראש השנה? צדיק תמים, מתפלל בכוונה עצומה, וכולו אומר רוחניות ויראת שמים טהורה. רואים אותו המלאכים, מתפעלים ממנו, עולים למעלה וממליצים עליו לפני הקב"ה, ומבקשים שיתן לו שנה טובה ומתוקה עם פרנסה טובה. הבקשה מתקבלת, מתויקת במקום הנכון, עם תמונתו של זה האדם

הצדיק מראש השנה. אולם כאשר באים לתת לו את המענק, מחפשים אותו ולא מוצאים, המלאכים אינם מזהים אותו, כי מיד אחרי יום הכיפורים הוא חזר לסורו וכבר אינו אותו הצדיק שהיה בראש השנה, וקשה לשכנע את המלאכים שזהו אותו האדם שגזרו עליו שנה טובה ופרנסה טובה.

וכך גם בעניין הזיווג: אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני (סוטה ב.), אותן נשמות כבר נפגשו בעולם הנשמות, כבר קודם בואן לעולם, אך כאשר הגיעו לכאן, הם לא נשארו צדיקים כמו שהיו קודם ביאתם לעולם, "כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז, ט), לכן כאשר הם כעת נפגשים, אינם מזהים זה את זה, וקשה להם להחליט אם זה הזיווג שנקבע משמים.

שירת הים

אֶז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' וַיֹּאמְרוּ לְאָמֵר
אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאֵה גָאֵה סוֹס וּרְכַבּוֹ רִמָּה בַיָּם (טו, א)

בבוקרו של יום שביעי של פסח, לאחר שחזו ישראל בעיניהם בידו הגדולה והחזקה של הקב"ה, נכנסה בלבם יראת הרוממות והאמונה השלימה. אמרו: עשית לנו את כל הניסים האלו, אף אנו לא נהיה כפויי טובה. ומה יש לנו לומר, שירות ותשבחות לה' יתברך! (עפ"י ילקו"ש)

בני ישראל עמדו בסכנת חיים והיו אובדי עצות. המצריים רודפים אחריהם ומבקשים להחזירם לעבדות ושיעבוד, לחומר וללבנים. האמנם חזון הגאולה יתפוגג, והכל היה לשווא? לפתע הים נבקע לפניו בנס, בני ישראל עברו ביבשה בתוך הים, לאחר מכן המצריים נכנסו גם הם כדי לרדוף אחרי עם ישראל, אך חומות המים התמוטטו עליהם, 'סוס ורכבו רמה בים... וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים'. האיום הוסר, הפחד נמוג, הנס היה מרעיש, הכרת הטוב פעמה בלבבות, ובני ישראל פצו את פיהם

בשירה אדירה, 'שירה חדשה שיבחו גאולים' שיצאו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה ופצחו כולם בשירה אדירה, שנאמר: 'אז ישיר משה ובני ישראל'.

היתה זו שעה של ריכוז כל המאמצים וכל ההשגות הרוחניות, שעה של התעלות, שעה בה התלהטו כל התשוקות והגעגועים שבלבותיהם שרחשו עוד מעת ירידתם לשעבוד מצרים. בקריעת ים סוף זכו בני ישראל לגילוי השכינה, הם הצביעו באצבע ואמרו: 'זה אלי ואנוהו' (טו, ב). בני ישראל מגיעים לנקודת השיא בהשראות השמימיות הנפלאות שהיו להם עד כה וזוכים לומר שירה על הים בזכות האמונה, כמו שכתוב: 'ויאמן העם'.

עם שלם, מיליוני בני אדם פוצחים בשירת הודיה, ואומרים אותן מלים ומנגנים באותו מקצב בהרמוניה נפלאה. זה נקרא השראת שכינה. כמה היה כדאי להם לחכות ולזכות בשכר סבלנותם.

אמר רבי סימון: לא כל מי שירצה לומר שירה אומר שירה. אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמוחלין לו על כל עוונותיו ונעשה בריה חדשה. ישראל כשנעשה להם נס ואמרו שירה נמחלו להם עוונותיהם, שנאמר: 'ויסע משה את ישראל' (טו, כב), שהסיעם מעוונותיהם. וכן אתה מוצא בדבורה וברק שנעשה להם נס ואמרו שירה (ילקו"ש שופטים ס').

גמילות חסדים

נְחִיתָ בְּחֶסֶד עִם זֶה גְּאֵלְתָּ נְהַלְתָּ בְּעֶזְדְּ אֵל נוֹה קִדְשֶׁךָ (טו, יג)

נחית בחסדך - זו גמילות חסדים, נהלת בעוזך - זו

תורה. (פסיקתא)

מהו חסד? פירש הגאון מווילנא זצ"ל: דבר שאין אדם מחויב לתת לזולת, ההטבה היא בתורת חסד. וכן בבורא עולם נאמר 'ורב חסד' - שנותן מה שאינו חייב כלל לתת.

החפץ חיים זצ"ל הביא מדרש (תנ"א כ"ג): "כשהיו ישראל במצרים, נתקבצו כולם וישבו יחד, משום שהיו כולם באגודה אחת, וכתו

ברית יחד, שיעשו גמילות חסדים זה עם זה וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב, ושיעבדו את אביהם שבשמים לבדו ושלא יניחו לשון בית יעקב".

וכתב לבאר את הדברים, שכריתת הברית לעשות חסד היתה הסיבה לגאולתם. כאשר ראו בני ישראל שאין להם שום עצה כדי להינצל מגזרותיו של פרעה הרשע, והשעבוד הולך ומתגבר מיום ליום, הסכימו ביניהם שילכו אך ורק בדרך ה', שלא ישנו את לשונם ושירבו בגמילות חסדים זה עם זה. כוונתם בזה היתה לעורר רחמי שמים, ושינהגו עמהם במידה כנגד מידה - כשם שהם עוסקים בגמילות חסדים, כך יתעורר גם ה' יתברך ויעשה עמם חסד, יבטל מעליהם את גזירות פרעה הרשע, ויגאל אותם.

לבסוף זו באמת היתה הסיבה לגאולתם, וכן אמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין פרק י"א): "אמר הקב"ה לישראל בניי אם ראיתם זכות אבות וזכות אמהות שנתמוטטו, לכו ותדבקו בחסד". ובזה מתבארים דברי הפסיקתא הנ"ל שזכות גמילות חסדים וזכות התורה, הן שעמדו להם במצרים, ובזכות זה נתעורר חסדו של הקב"ה עליהם וגאלם.

וידוע שהגאולה העתידה בע"ה, תהיה כמו גאולת מצרים, ובכדי לזכות לה עלינו לעסוק בתורה ובגמילות חסדים. וכן מצינו בגמרא: "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים" (סנהדרין צח:). תלמוד תורה וגמילות חסדים, הם מהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. כתב הגר"א בפירושו על משלי: גדול וטוב מכל הסיגופים לעסוק בתורה ובגמילות חסדים ובזה יכופר עווננו. ומי שהוא בעל גמילות חסדים בידוע שהוא ירא שמים שנאמר 'וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו' (תהילים קג, יז).

מעשה ביהודי שההצלחה האירה לו פנים, הצליח בעסקיו ונעשה מיליונר. יום אחד הגיע למשרדו יהודי חרדי כבן גילו, גבה קומה עם הדרת פנים. היה זה שמעיה, ידיד יקר מימי לימודיו באוניברסיטה. אז הוא היה סטודנט מבריק לבוש מכנסיים אופנתיות צבעוניות עם שיער שופע תלתלים, אבל הקול והחיוך נשארו כשהיו. השיחה קלחה ושמעיה

סיפר לו שבשלב מסוים בחייו, הוא מאס בביזנס וברדיפה אחרי הממון והשקיע עצמו בלימוד תורה ובאחזקת כולל אברכים בעירו. המיליונר שלנו לא היה צריך לנחש, הרב שמעיה בא להתרים אותו לכולל שלו, ולגמ"ח ההלוואות הקטן שהוא מנהל. המיליונר נעתר די ברצון, אם כי עד בואו של ר' שמעיה היה משתדל לחמוק מכל מיני טרדנים ומתרימים, אבל שמעיה הקסים אותו והספרות קלחו להן על גבי השיק, והוא רשמש לפקודת העמותה שלו 10,000 ₪ מבלי להניד עפעף.

שמעיה ביקש ממנו להחליט מה ילך לכולל האברכים, ומה לגמ"ח ההלוואות. ואמר לו בהערת אגב: הכסף לגמ"ח ההלוואות הוא רק פיקדון, לכשתרצה תן לי התראה של חודש וחצי חודשיים, ואחזיר לך את סכום ההלוואה שהופקד בגמ"ח. ושוב לא יאומן, הקסם האישי של ר' שמעיה פעל עלי והמיליונר דגן כתב שיק נוסף לגמ"ח ההלוואות כפיקדון, על סך 20,000 ₪. שמעיה היה מרוצה, הודה לו בחום רב ואמר: "דע לך, שהכסף בגמ"ח ההלוואות הוא חסד עצום שאין לו שיעור. זה כסף שמחייב משפחות, מסייע להן בשכר-דירה, בקניית מקרר, ברכישת מזון או תרופות. אתה בהפקדה הזו עושה לך עולמות של נצח, מבלי שאתה יודע, מבלי מאמץ. בשמש של כל הלווים אני מברך אותך שעסקיך יפרחו וילבלבו. אגב, אתה עוד תיווכח שהעסק איתי הוא ההשקעה הכי טובה שיש לך, אין לי ספק".

ר' שמעיה ברך אותו, ואכן עסקיו של המיליונר התעצמו, אבל במקביל הוא לקח אשראי בנקאי והלוואות, כדי לקנות רכוש גם בחו"ל. מפעם לפעם כשראה שיש ברכה בעיסה העסקית שלו, התקשר לשמעיה וזימן אותו למשרדו. בכל פעם תרם סכום נחמד לכולל האברכים, ועוד סכום כפול ומכופל כפיקדון לגמ"ח ההלוואות. באחת הפעמים, שמעיה היה דרוך מאד ועננה של דאגה על פניו: "תשמע, יש בכולל שלי אברך תלמיד חכם שהסתבך עם החזרי המשכנתא שלו, אני יודע שאתה תורם

גדול, ויש לך לב ענק, לפנים משורת הדין אני מבקש ממך לשחרר עבורו סכום של 40,000 דולר כהלוואה. עדיף שהוא יהיה חייב לך ולא לבנק. הבנק הרס אותו עם ריביות, קנסות ועיקולים ואני מבטיח וערב לך שהוא ישלם ויחזיר עד הפרוטה האחרונה. מדובר בתלמיד-חכם עצום והדירה שלו תהיה גם עריבה להחזר המשכנתא. זה ממש פיקוח נפש" אמר שמעיה.

מעשה שטן גרם לו הפעם שלא להסכים. לא שהיה חסר לו כסף זמין, אלא שהיצר הרע חסם אותו מלחתום על שיק שמן כזה. הוא פטר את עצמו בתרומה ענועה של כמה מאות שקלים לאותה משפחה ושחרר לשלום את שמעיה.

מאותו יום החל הגלגל להתחפך עליו, הוא עשה כמה טעויות כלכליות, אחת מהן השקעה בחברת ההשקעות הנוכלותית של ברנרד מדוף מארה"ב, השקעה מטופשת נוספת של רכישת נדל"ן במדינה אירופאית נחשלת, ובשורה התחתונה נפל עם המפולות הכלכליות בבורסות העולם, ואז הוא גילה שבעצם הוא אפס מאופס, וכל הונו אבד כלא היה. הבנקים והנושים מן הארץ והעולם שאבו וטרפו את כל רכושו, וכל הקריירה המזהירה שלו בת עשרים השנים, התרסקה אל קרקע המציאות שברירית וכואבת. המכוניות עוקלו, הווילה, הקרקעות, הבניינים, הכל נעלם, ובלית ברירה, הוא שכר דירה קטנה ונחמדה במרכז העיר. אשתו אמרה לו בחצי פה: "הלוואי והיה נותר לנו כסף לרכוש את הדירה הזו. זו היתה חצי נחמה".

יום אחד הגיע לדירתו השכורה הרב שמעיה ובידו מעטפת נייר חומה וגדולה. הם ישבו על כוס קפה, והעשיר לשעבר סיפר לו את כל מה שעבר עליו בתקופה האחרונה, ועל כך שאפילו בית משלו אין לו, אך התבייש לבקש ממנו את החזר הפיקדון של הגמ"ח, אבל ר' שמעיה הוא איש רגיש טוב לב, וחכם, הסתכל עליו ואמר: "יש כאן 86,000

סימן פרשת בשלח לבנים

דולר במזומן, והם שלך, זה הפיקדון שלך בגמ"ח שלנו, ואין לך מושג כמה חסד עשינו עם הסכום הזה, כבר אמרתי לך בעבר שזו ללא ספק החשקעה הכי טובה שעשית".

אחר כך שמעיה יצא למרפסת הקטנה, שוחח כמה דקות בפלאפון שלו, פנה אליו ואמר: "אם תרצה הדירה החמודה הזו יכולה להיות שלך. היא שווה על פי אומדן השמאי 126,000 דולר מחיר מינימלי, ובעל הדירה מסתפק במחיר הזה".

"אבל עדיין חסרים לי 40,000 דולר שאין לי להשלים... זה חלום רחוק, ואף בנק לא יאשר לי משכנתא במעבי הגרוע", ניסה המיליונר לשעבר להסביר לרב שמעיה, אך הוא בשלו מסיים את הדיאלוג במילים הבאות: "בעל הדירה מסר לי הרגע, שהוא שמע על חסדיך המרובים למען כולל האברכים וגמ"ח ההלוואות שלנו, והוא מוכן לתת לך סכום זה כמשכנתא ללא ריבית, עם החזרים הכי נוחים שתרצה. יש לו הכרת הטוב כלפיך, והוא שמח על ההזדמנות שנפלה בחלקו כדי לסייע לך להיחלץ מן המשבר".

הוא היה המום ואמר: "כן, אני מסכים לעיסקה, אבל תגיד לי, מי הוא האיש הזה שנותן בי אמון כזה, ונותן לי משכנתא נכבדה על סמך שמועות ששמעו?"

ר' שמעיה חייד מאוזן לאוזן ואמר: "קוראים לו משה חיים גליקמן, הוא אברך המטופל בשמונה ילדים. לפני כחצי שנה הוא קיבל בירושה מדודה זקנה שהלכה לעולמה דירה בת שישה חדרים באזור דתי ועוד סכום בן שש ספרות של קופת גמל על שמה. אגב דומני שלפני שלוש שנים ביקשתי ממך עבורו הלוואה של ע"ס 40,000 דולר... הוא כמעט הושלך לרחוב עקב חובותיו לבנק...".

אותו מיליונר חשב לתמו שחוא עושה חסד עם אחרים, אך בסופו של דבר עשה חסד עם עצמו, ודווקא אותו אברך שהוא התעלם ממצוקתו בשעתו הקשה, נתן לו יד סומכת ותומכת. וכל מילה נוספת מיותרת. (מבוסס על סיפור אמיתי מהרב קובי לוי)

שמיט בלינה, יוסי מכורבל צמק מתחת לשמיכת הפוק, בלינה חורכי לשוט וקר המיוחד. שתאמט שומא דפיקות גדלת, יוסי מתצורר אק מתצצל לקוט. שוב דפיקות גדלת, ויוסי מבין שאט לא יקוט עצמיו לפתוח את הדלת, הנודניק הטורדן לא יניח לו לישון. יוסי בליית ברירה, קט מהמיטה החמה, צטוץ בשמיכת הפוק, ופתח את הדלת. בחוץ צומד אדט בלתי מוכר, רטוב צד לשד עצמותיו, ואומר לו: אדוני, אולי אתה יכול לעצור ליי? אתה יכול לדחוף אותי? יוסי היה המוט, ואמר ללר: אתה נורמלי?! שאני אצא החוצה לבוש בפי'מה, בשתיים בלינה בקור כלביט, באסט ובהרד כדי לדחוף אותך?! עצמיו אני הולך לישון, ואט אדחוף אותך ליה רק בחלום!

יוסי סגר את הדלת בטריקה, וחזר אל המיטה החמה. אבל שתאמט המצפון שלו החל להציק לו, וטואן: למה אתה כזה רע? למה לא לעצור לבן אדט מסכן תקוצ באסט ורואד מקור? הוא נלכר, מה קרה כשהוא בצצמו נתקצ צט האוטו שלו לפני שנה באסט, איך הוא שיווצ לעצרה, ואיך אחד לא עצר לו.. כמה עצוב ומדכא ליה היה... ומצד שני, כרעצ הוא יכול לקיים מצוה גדולה של חסד.

הוא צעק לאיש מהחלון: רק רעצ, אני מתלבש ובא לעצור לך! יוסי לבש מציף אסט מחמט מצל הפי'מה, חבט כובצ צמר מחמט, ארה ארבי צמר, נצל את מצפיו, וירד למטה. בחוץ היה חושק, ואסט זלצפות ירד. יוסי מחפש את המסכן שנתקצ באסט אק אינו רואהו. הוא צוצק לו: איפה אתה? אני מוכן עצמיו לבוא ולדחוף אותך! אני לא רואה אותך! איפה אתה?

צנה לו האישי: אני פה, צל הנדנדה, אבל תדחוף חזק, טוב...

שירת מרים

**וּתְקַח מְרִים הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אֶהֱרֹן אֶת הַתֵּף בְּיָדָהּ וּתִצְאֵן כָּל הַנָּשִׁים
אֲחֵרֶיהָ בְּתַפִּים וּבַמַּחֲלֹת, וּתַעֲנֶן לָהֶם מְרִים שִׁירָו ה' כִּי גָאָה גָאָה סוֹס
וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם (טו כ-כא)**

שלמה המלך, החכם מכל האדם, שהיו לו כאלף נשים, מסתמא ידע איך לדבר, להחמיא ולשבח את האשה, ואכן בשיר השירים בין שאר מילות האהבה אנו מוצאים את השבח הבא: "אם לא תדעי לך היפה בנשים... לססתי ברכבי פרעה דמיתידך רעיתיי" (שה"ש א, ח-ט). אם בימינו בעל יאמר לאשתו: "את היפה בנשים, בעיני את דומה לסוס, ולא סתם סוס, את דומה לסוס של אבו מאזן". במקרה הטוב אשתו תיעלב מהמחמאה המקורית, ובמקרה הפחות טוב הוא יעוף מהחלון וינחת על שושנה בין החוחים...

ברור שפסוק זה אינו כפשוטו, ואפשר לבארו על פי שירת מרים. אך קודם יש לשאול כמה שאלות:

א. מה שאלו הנשים את מרים? ומה ענתה להן?

ב. למה נאמר "ותען להם" בלשון זכר, ולא "להן" בלשון נקבה?

ג. מדוע מרים חוזרת על מה שאמר משה רבינו: "אשיקה ה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים" (בתחילת השירה)?

שמעתי שמבארים שבאמת היתה כאן שאלה מצד הנשים: הרי גם הן יצאו ממצרים ביחד עם האנשים, גם הן טעמו טעמה של גלות, וגם הן חשו ביציאה מעול השעבוד. אולם לגבי התכלית של יציאת מצרים לא דמו הנשים לגברים, שהרי כל מטרת היציאה ממצרים היתה כהקדמה והכנה לתכלית העיקרית שהיא קבלת התורה.

כאשר הציעה מרים לבנות ישראל לצאת לתופים ובמחולות, לשיר ולהלל לה' יתברך ויתעלה על כל הטוב, הנסים והנפלאות שעשה לעמו, תמהו על כך נשים חכמניות בטענה שמאחר שהן פטורות מתלמוד תורה, ותפקידן הוא לשאת בעול הבית וגידול הילדים, מה להן לצאת במחול על יציאת מצרים שהיא דבר טפל, בעוד שאין להן שייכות לתורה שהיא הדבר העיקרי? ועוד הרי במצרים הן היו

צריכות לעבוד ולעמול, לסדר ולנקות, לבשל ולאפות, וגם כעת עליהן לדאוג ולעשות את כל זאת, א"כ על מה השמחה הגדולה?

על טענות אלו "ותען להם מרים" - היא אמרה להן להתבונן, "סוס ורוכבו רמה בים", הרי לא רק את רוכבי מצרים הטיל ה' לים, אלא גם את הסוסים שהובילו את המצריים. ולכאורה, המצריים הרשעים, באמת הגיע להם למות, אך מה אשמים הסוסים המסכנים? אלא שהסוסים סייעו בידי רוכביהם המצריים לרדוף אחרי בני ישראל, ולכן הם נידונו כמותם. ואם במידת פורענות כך, שהמסייע דינו כמו המבצע, כל שכן במידה טובה שהיא מרובה ממידת פורענות, שהמסייע בדבר מצוה נחשב כאילו הוא בעצמו עשה את המצוה.

לכן אמרה להן מרים: אתן הנשים הצדקניות המסייעות לבעליכן בלימוד התורה וקיומה, שכרכן בתורה מרובה בדיוק כמו בעליכן שלומדים תורה, לכן נאמר "להם" בלשון זכר, שאף הן כמו בעליהן, וא"כ גם הן צריכות לשמוח ולצאת במחול כמו האנשים.

ולפי זה מתבאר ששלמה המלך מדבר על האשה הצדיקה ששולחת את בעלה ללמוד תורה, ועושה הכל כדי להסיר ממנו את כל הטרדות כדי שיהיה לבו פנוי ומיושב ללימוד התורה. ומכיוון שהיא מסייעת לו התורה שלו נחשבת שלה (ובכך היא דומה לסוס שסייע לרוכבו המצרי ונדון כמותו). וכן מצינו עם רבי עקיבא שרחל אשתו שלחה אותו שילמד תורה מחוץ לבית במשך עשרים וארבע שנה, וכשחזר עם עשרים וארבע אלף תלמידיו, ואשתו נגשה אליו, אמר לתלמידיו: שלי ושלכם שלה הוא!

למעשה לא רק האשה יכולה להיות מסייעת ללומדי התורה, אלא גם כל איש מישראל יכול בכספו לסייע ולהחזיק תורה, ואז גם אם הוא בעצמו אינו לומד תורה, בשמים ייחשב כאילו למד. וכן מבואר ברמ"א (יו"ד רמז, א) יכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר. ודבר זה נקרא "הסכס יששכר וזבולון", וכתב הרב משה שטרנבוך זצ"ל (תשובות והנהגות ח"ה רפ"ו): כשבוחר בן תורה ותומך בו ברווח שכרו עדיף מכל צדקה, כשעושה הסכס כזה שכרו כאילו ממש למד תורה.

מספרים על הגר"ח מוואלוז'ן זצ"ל, שפעם נתקשה באיזו משנה ולא הבין אותה. ובא אליו בחלום כפרי אחד (שנפטר חודש קודם), והסביר לו את המשנה. שאלו הגאון: "מהיכן יודע אתה ביאור משנה זו?!", ענה לו הנפטר: "כיון שבימי חיותי הייתי מחזיק תלמידי חכמים, זכיתי להיכנס לגן עדן ולימדו אותי את כל התורה כולה תוך זמן קצר מאד".

● אחד מתלמידי החפץ חיים זצ"ל, ניגש אל רבו ואמר לו שהוא רוצה ליצאת מהישיבה וללכת לעבוד. אמר לו החפץ חיים: ומה יהיה עם לימוד התורה שלך? אמר לו התלמיד, בכל פעם שמגיעים אלינו תורמים לישיבה, הרב אומר להם שאם הם מחזיקים ותומכים בישיבה הקדושה, נחשב להם הדבר בשמים כאילו הם עצמם למדו תורה... וכך גם בעזרת ה' יהיה אתי, אני אלך לעבוד, ארוויח כסף, אתרום ככל יכולתי לישיבה, וכך ייחשב הדבר כאילו למדתי, ויהיה לי עולם הבא!

אמר לו החפץ חיים: אם תעבוד ותתרום להחזקת התורה, וודאי שיהיה לך עולם הבא, אבל מה עם העולם הזה?! איזו הנאה כבר יש בעולם הזה בלי לימוד התורה!?

שאלו פעם את אחד הכופרים ששנה ופרש: מה זה בשבילו "עונג שבת", אמר להם: בשבילי עונג שבת זה לשבת עם כוס קפה, וסיגריה וללמוד גמרא מסכת שבת!

אין מים אלא תורה

וַיִּסַּע מִשֶּׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מֵיַם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם, וַיָּבֵאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְהָ כִּי מָרִים הֵם... וַיִּלְנוּ הָעָם עַל מִשֶּׁה לֵּאמֹר מַה נַּשְׁתָּה, וַיִּצְעַק אֶל ה' וַיִּוְרְהוּ ה' עַץ, וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם, וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֶׁם לֹא חָק וַיִּמְשְׁפֹט וְשֶׁם נִסְהוּ (טו, כב-כה)

פשט הפסוקים ברור ואינו צריך הסבר, אך שמעתי על כך פירוש יפה מהרב יצחק ברנר זצ"ל, על דרך הדרש: בני ישראל יצאו ממצרים והחלו לעסוק בתורה שנמשלה למים. אבל התורה, שזה המים,

היתה להם מרה. ועל זה אמרו למשה רבינו: מה נשתה? התורה הזו שאמרת לנו עליה שהיא: 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב', וכן 'יקרה היא מפנינים', ו'מתוקה מדבש ונופת צופים', אין היא מתוקה לנו אלא מרה.

על זה צועק משה לה', והוא מורה לו עץ, שזה לשון עצה, ומהי העצה? 'וישלך אל המים', דהיינו שאם האדם רוצה להרגיש את מתיקות התורה, צריך הוא להשליך את כל כולו לתוך המים, שזה התורה ואזי 'וימתקו לו המים'. וכמו שאדם הטובל במקווה, אם הוא משאיר איבר או אף שערה אחת מחוץ למים, אין טבילתו טבילה כלל, וחייב לחזור ולטבול שוב, כך גם בלימוד התורה הקדושה, שאם האדם רוצה ליהנות ולהרגיש את מתיקות התורה, חייב הוא להיכנס ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לתורה, ואם האוזן שלו ממשיכה לשמוע שירים לא טובים, או אם הפה שלו ממשיך לדבר לשון הרע, או שהעין שלו ממשיכה לראות דברים אסורים, וכל שכן אם הראש שלו שקוע בסמארטפון, ביוטיוב, בפייסבוק או בוואטסאפ... גם אם הוא לומד תורה, למעשה, הוא כל כולו מחוץ לתורה, ואם ימשיך כך הוא לעולם לא ירגיש את מתיקות התורה.

משל למה הדבר דומה? לאדם שהוזמן לסעודה חגיגית עם מיטב המאכלים והמעדנים, אך הוא שכח לגמרי שהוזמן לאותה סעודה, אכל שתי מנות פלאפל עם חומוס טחינה ציפס סלט והרבה חריף, ואח"כ נזכר והלך לסעודה... אכל מעט והפסיק. ניגש אליו בעל הבית ואומר לו: תאכל אל תתבייש, אמר לו האורח: תשמע, אני לא רוצה לפגוע בך, אבל האוכל הזה ממש לא טעים לי, הפלאפל שאכלתי לפני חצי שעה, הרבה יותר טעים לי מהבשר הצלוי הזה. אמר לו בעל הבית: זה לא שזה לא טעים, אלא פשוט אתה שבע מהפלאפל.

והנמשל ברור שהתורה לכשעצמה היא הכי מתוקה בעולם, אלא שאנחנו קצת השבענו את האוזניים במה שמכרו לנו ברדיו, בלשון הרע ורכילות, ואת העיניים השבענו בכל מיני מראות, ועם הפה דיברנו הרבה שטויות והבלים, ולכן כשאנו מגיעים לבית המדרש אנחנו מתעייפים ונרדמים.

הקב"ה אומר (ישעיה מג, כא-כב): עם זו יצרת לי תהלת יספרי, הקב"ה יצר אותנו כדי שנעסוק בתורה הקדושה ודרכה נכיר את

הבורא ונודה לו. אולם: 'ולא אתי קראת יעקב', בפה, האוזניים והעיניים שנבראו לנו כדי שנעסוק בתורה, האדם משתמש בהם לדברים בטלים, לכן הקב"ה מבקש מאתנו: 'כי יגעתי בי ישראלי', בבקשה ממך תשתמש באיברים אלו עבורי (וידוע שכאשר עם ישראל מכונים 'יעקב', הכוונה שהם בדרגה פחותה, וכאשר מכונים הם בשם 'ישראל', אז הם בדרגה עילאית, כאשר אינם עוסקים בתורה הם נקראים 'יעקב', וכאשר הם יגעים בתורה הם נקראים 'ישראל').

אם אדם יהיה באמת כל כולו בתורה, אז יזכה בוודאי למה שכתב אור החיים הקדוש (דברים כו, ח): "אין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".

וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמְּחֻלָּה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רֹפֵאֶךָ (טו, כו)

אם הקב"ה מבטיח שלא ישים על האדם את כל המחלה אשר שם במצרים, אז לשם מה צריך את ההבטחה "כי אני ה' רופאך"? לשם מה הצורך ברופא, אם מובטח לנו שלא נחלה?

ה'אבן משה' מתרץ את הדברים בעזרת משל: שני אנשים אשר לא הכירו איש את רעהו נזדמנו לפונדק אחד וישנו בחדר אחד. בלילה הבחין האחד בארנקו התפוח של השני וגנב ממנו אלף רובל, אך בטרם הספיק להמלט עם גנבתו, כבר הרגיש בכך הנגב, תפס את הגנב ותבע ממנו להשיב את הגזילה תיכף ומיד.

הגנב ניסה להכחיש את העניין, אך הנגב הזהיר אותו: מוטב לך להחזיר לי את הארנק עכשיו ומיד, כי אם לא – אשבור לך את כל השיניים! אמר לו הגנב: גם אם תצליח לעקור את כל שיני, זה לא כל כך נורא, כי שמעתי שבעיר לנינגרד מתגורר דוקטור שטרובסגובסקי שהוא מומחה לשיניים תותבות והוא מבקש רק מאתיים רובל על תותבות דה-לוקס על כל הפה, כך שעדיף לי שתשבור את כל שיני ואשאר עם

אלף רובלים שאתה טוען שהם שלך, אסע אל דוקטור שטרובסגובסקי, אשלם לו מאתיים רובל ואשאר עם שמונה מאות רובל רווח נקי...

הביט בו הנגב במבט משועשע ואמר: אני הוא דוקטור שטרובסגובסקי הנודע! בידי לעקור לך את כל השיניים, ובידי גם לא לתקן לך אותן אם לא תחזיר לי את כל מה שגנבת ממני, ומאחר שבסופו של דבר תצטרך להגיע אלי, מדוע לך לעבור את כל התהליך של עקירת השיניים בלי הרדמה עם הרבה כאבים מעשה ידי להתפאר, ולהגיע אלי ולחכות בתור חודשים ארוכים, ולבסוף גם "אטפל" בך באופן מיוחד, רק אחרי שתשלם לי את כל הסכום שגזלת בתוספת סכום נוסף של שיניים תותבות משודרגות... בקיצור – עדיף לך להשיב לי כעת את הגזילה, ואז תוכל ללכת לאכול בשמחה את לחמך בשיניים הבריאות שלך...

כך מייעץ להם הקב"ה לישראל: עשו הישר והטוב בעיני, שמעו בקולי בכל אשר אנכי מצוה אתכם! ואם יעלה בדעתו של אדם לומר שהוא ילך בשרירות לבו ואין הוא מפחד מעונשים ומחלות, שהרי עולם הרפואה מציע מגוון אפשרויות לריפוי, על זה בא הכתוב ומסיים: "כי אני ה' רופאך", הלא אני הוא רופא כל בשר, וללא תשובה וקבלת עול מלכות שמים לא תועיל שום רפואה בלא רצוני.

ומאחר שסוף סוף תוכרח לשוב מדרכך ולעשות הטוב והישר בעיני ה', מוטב לך שתשמע לקול ה' תיכף ומיד ואז תימנע מייסורים ומחלות! (ומתוק האור)

זוג צעיר, שמעון וטובה, עברו להתגורר בקרית שמונה. שמעון שרת כקצין בהנדסה קרבית בלבנון. קריית שמונה סבלה באותם ימים מהפגזות. יום אחד נחתה קטיושה על בנין מגוריהם. טובה, שהיתה בתחילת הריונה, נחרדה. שמעון נכנס לביתו בלילה ונדהם לראותה מוטלת במיטתה חסרת אונים. הם נסעו במהירות לבית החולים 'זיו' בעפת, שם התברר שהפילה מחמת הפחד. הרופא אמר שכנראה לא תוכל ללדת בעתיד. מאז, נכנסה טובה לסדרת טפולים מייגעת. הם הלכו מרופא לרופא, ובמשך הזמן הלכה תקוותם והתפוגגה.

פעם, כאשר הגיע שמעון לבית הוריו, פגש את אחיו שחזר בתשובה, שהציע לו ללכת לרב לקבל ברכה, בנוסף לטפול הרפואי. "אני לא מאמין ברבנים", ענה שמעון בתוקף, "רק הרופאים יוכלו לעזור, אם בכלל".

יום ששי אחד הגיעו בני הזוג לטיפול אצל פרופסור בכיר. בסיום הוא פנה לשמעון במבט קודר ואמר: "לא חסכנו שום מאמץ, אבל הרחם של אשתך פשוט מת... אני מציע לכם לחשוב על אימוץ". שמעון הביט באשתו המותשת וחש שהשמים נפלו עליהם. אחרי שהיו אצל הפרופסור הכי גדול, הבינו שכבר אין לאן לפנות עוד.

למרות הכל, לא השלים שמעון עם רוע הגזירה. באותו יום נסע להוריו, שם פגש את אחיו וסיפר לו על דברי הפרופסור הבכיר. אחיו אמר לו: מה אכפת לך לעשות מאמץ ולנסוע לרב ראובן אלבז בירושלים? אני מוכן לנסוע אליו, אמר שמעון, אבל בתנאי שיותר לא תנדנד לי אף פעם על רבנים וברכות! אין בעיה, הבטיח אחיו. בתוך תוכו של שמעון נולדה איזו תקוה.

הוא נסע עם אשתו מקריית שמונה לישיבת 'אור החיים' בירושלים. הרב קבלם בפנים מאירות, הכניסם ללשכתו, כבדס, ובלי הקדמות אמר לשמעון: אתה רוצה שאשתך תהיה מעוברת בחודש הבא? שמעון נדהם. הוא צפה שהרב יאמר משהו בנוסח: "תביאו חמש מאות שקל ותקבלו ברכה". חשב בלבו הרי הרב מעודכן לגבי מצבנו, איך הוא מעז להבטיח הבטחה כזו? מרוב כעס רצה להפך את שולחנו של הרב...

הוא התאפק ושאל: הרב רוצה מאתנו כסף? אני לא רוצה מכס כסף! אמר הרב. אז מה הרב רוצה מאתנו? שאל שמעון. תשמע חביבי, אמר הרב ברכות, קבלו עליכם שלושה דברים: תניח תפילין בכל בוקר, תשמרו שבת וטהרת המשפחה...

באותה תקופה שמעון היה מג"ד בגדוד הנדסה ובמשך השבוע התגורר באהל עם הסמג"ד. עלה בראשו חשש איך אניח מחר תפילין, דבר שלא עשיתי מאז הבר-מצוה, ועוד בנוכחות הסמג"ד?

סימן פרשת בשלה לבנים

הרב אלבז קטע את מחשבתו ואמר: לכל יהודי יש ניצוץ בנשמה. צריך רק לדעת להדליק אותו! אני מוכן לנסות מה שהרב אמר למשך שלושים יום, אמר שמעון, ולא יום אחד יותר!

הרב הנחה אותם באפן כללי לגבי שמירת שבת וטהרת המשפחה, והם נפרדו ממנו וחזרו צפונה. את השבת הראשונה שמרו בני הזוג בביתם. במוצאי שבת חזר שמעון לבסיס בהחלטה לקום מוקדם מהרגיל ולהניח תפלין באהל לפני שהסמג"ד יתעורר. הוא הניח קסדה לצדו כדי שאם הסמג"ד יקום, יוכל להניחה על ראשו ולהסתיר את התפילין...

הוא קם מוקדם, התקלח, ניגש לתפילין, החל לכרוך את הרצועות, ואז הסמג"ד פקח את עיניו...

שמעון התחלחל, אבל סיים להניח את התפילין מבלי להביט לעבר סגנו. לפתע שמע: אולי אתה יכול לתת גם לי להניח תפילין...

אתה רוצה להניח תפילין?! נדהם שמעון. אמר לו הסמג"ד: תמיד רציתי, אבל התביישתי ממך... מאז החלו המג"ד והסמג"ד להניח ביחד תפילין מידי בוקר.

אחרי כחודש, כשהגיע שמעון לביתו, אשתו הביטה בו ואמרה: שמעון, יכול להיות שאני... הוא רצה לקפוץ מרב שמחה, אבל פחד שזה בטרם עת. אחרי שבועיים אשתו עשתה בדיקה והתברר שהיא אכן מעוברת! בני הזוג היו מאושרים עד השמים. שמעון התקשר מיד לרב אלבז ובישר לו את הבשורה. הרב קרא בקול: ברוך השם, ישתבח שמו לעד! ושאל את שמעון אם ימשיך לשמור שבת ולהניח תפילין. שמעון אמר: בטח שכן, כבוד הרב.

בתום תשעה חודשים נסעו ללדת ב'שערי צדק' בירושלים. שמעון חיכה בדריכות עצומה עד שהרופא יצא ובישר לו: מזל טוב, אשתך ילדה בן! שמעון מיהר קודם כל לנסוע אל הרב אלבז. הוא נכנס לבית הרב ואמר: כבוד הרב, יש לי בן! הרב הזיל דמעות מהתרגשות ואחרי רגע החל לרקוד עם שמעון. לאחר מכן הוציא משקאות חריפים והם שתו 'לחיים'.

הרב אלבוז היה הסנדק. לאחר הברית שאל אותו שמעון: הרב, מה עם ההמשך? אל תדאג, אמר הרב, עכשיו הכל נפתח. הילדים הבאים יבואו לכם, בעזרת השם, בלי בעיות. וכך היה.

חולה סופני בבית החולים שאף את הרופא: דוקטור, כמה זמן נותר לי לחיות? צנה הרופא: "צער". שאף החולה: "מה צער? שבוצות, ימיט...", אמר הרופא: "תשא, מלונה, שבצ..."

רופא אחד מתקשר בטלפון לחולה ואומר: "יש לי בשיאק שתי בשרות אחת טובה ואחת רעה". אמר לו החולה: "תתחילי בבשרה הטובה", אמר הרופא: "לפי תוצאות הבדיקות יש לך צרה ימיט לחיות!" אמר החולה: "אט לו הבשרה הטובה, א"כ מה הבשרה הרעה?" צנה לו הרופא: "כבר שבוצ שאני מחכה אותך!"

לחם מן השמים

את המצות שלקחו עמם בני ישראל בחיפזון ביציאתם ממצרים, הם אכלו במשך חודש ימים. כאשר נגמר להם המזון, הם התחילו להתלונן...

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקָטוּ דָבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנִסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם לֹא (טו, ד)

פירש רש"י אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט, וכל זה נאמר על **מדת הבטחון** כי אם לא יותירו ממנו זהו מופת שהם שלמים במדת הבטחון, כי מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה, וכן אם לא יצאו בשבת ללקוט הרי הם בטוחים שמה שלקטו אתמול יספיק להם גם ליום המחרת, ואז ילכו בתורת, כי מי שאינו שלם במדת הבטחון מכלה כל ימיו לאסוף ולכנוס ומתי יעשה לבית ה' לעסוק בתורה, כנודע

סימן פרשת בשלה לבנים

מדרכי רוב העולם ההולכים אחר ההבל ויהבלו,
ועסק התורה טפל אצלם. (כלי יקר)

החפץ חיים זצ"ל אמר על כך משל: אדם אחד הלך בדרך ונשא חבילה כבדה על כתפו. עברה שם עגלה, והעגלון הציע לו שייקח אותו אל העיר. שמח ההלך על העזרה, הודה לעגלון ועלה לעגלה. לאחר כמה דקות הבחין העגלון שהטרמפיסט שלו יושב על הספסל אך עדיין נושא את חבילתו הכבדה, שאל אותו העגלון: מדוע אינך מניח את חבילתך? מדוע אתה ממשיך להתאמץ ולשאתה? ענה לו הנוסע שאינו רוצה להטריח ולהכביד על הסוסים.

כך נראה אדם שמרבה לעשות השתדלות וחושב שבכך הוא עוזר לקב"ה, ואינו מרגיש שהקב"ה נושא אותו ואת כל דאגותיו, כמו שדוד המלך ע"ה אומר: "הַשִּׁלֵּךְ עַל ה' יְהַבֵּד וְהוּא יְכַלְכְּלֵךְ" (תהלים נה, כג).

רבינו אור החיים הקדוש זצ"ל, היה צורף מומחה. כאשר היה מגיע לסך הכסף הנצרך לכלכלת ביתו, לא היה מקבל יותר הזמנות לעבודות, והיה עוסק בתורה, עד שהיה נגמר לו הכסף ואז היה יוצא שוב לעסוק בפרנסה. פעם אחת רצה המלך להזמין ממנו תכשיטים מפוארים, משובצים באבנים טובות ומרגליות, עבור אשתו המלכה. הוא שלח לרב שיכין לו תכשיטים תמורת סכום עצום. למרבה הפלא סירב הרב הקדוש לבקשה, משום שכבר השלים את חסרונו לאותו שבוע, ולא רצה לחרוג ממנהגו ולבטל תורתו, אפילו אם יענישו המלך. ואכן המלך ניסה שוב לשדל אותו להכין לו את התכשיטים המיוחדים, והפעם צירף לבקשה גם איום, שאם לא ישמע למלך, עתיד הוא להיענש על כך במלא חומרת הדין. אך רבינו אור החיים הקדוש לא שעה לבקשת המלך, ונגזר דתו למיתתו. חיילי המלך תפסו את הרב והשליכו אותו אל תוך גוב אריות, אולם האריות באו אליו בהכנעה, ישבו לידו וליקקו את כפות רגליו

הקדושות, והיה הדבר לנס ופלא גדול בעיני המלך והשרים, וידעו כולם כי קדוש הוא מאוד, ומיד שחררוהו משם בכבוד גדול.

יסוד זה מבואר גם בהמשך פרשת המן: "וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו" (טז, יח), ופירש שם רש"י: 'המרבה והממעט' - יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו, עכ"ל. הנה לנו שהגזירה אמת והחריצות שקר, ולא תועיל לאדם שום השתדלות להוסיף לעצמו אף פרוטה שאינה מגיעה לו.

וכתב שם הכלי יקר: "זהו מופת שכל מזונותיו של אדם קצובים לו לכדי חייו, וכשיצא האדם מן העולם המרבה בנכסים לא העדיף כי לא במותו יקח הכל, והממעט בנכסים לא החסיר כי ה' נותן לכל בשר די מחסורו, ומטעם זה נעשה נס במן במדידה שמצאו כולם בשווה והנותר ליום המחרת ירום תולעים, כי זה מורה שכל מה שהאדם רוצה להותיר ליום המחרת הוא דבר כלה ובלה וסופו לרימה ותולעה". מכל זה רואים שההשתדלות לא תוסיף לאדם מאומה על מה שנגזר עליו.

וכן מצינו גם בהמשך הפסוקים: "ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בוקר וירום תולעים ויבאש" - לא רק שההשתדלות לא הועילה, אלא היתה כטרחה לשווא ואף הזיקה.

ובגמרא (יומא עה.) מצינו יסוד נוסף הנלמד מהמן: כתיב 'וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו', וכתוב 'ויצא העם ולקטו', וכתוב 'שטו העם ולקטו', הא כיצד? צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו, כתיב 'לחם' וכתוב 'עוגות' וכתוב 'וטחנו', הא כיצד? צדיקים 'לחם' בינונים 'עוגות' רשעים 'טחנו' בריחים או דכו במדוכה'. הרי לנו שכל אחד מבניי קיבל את מזונותיו לפי מדרגתו הרוחנית.

ויסוד זה מופיע גם בגמרא במסכת קידושין (דף פג.) שם כתוב: תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ, וארי סבל, ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא

סימן פרשת בשלה לבנים

לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני. מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער? אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר 'עונותיכם הטו אלה וחטאותיכם מנעו הטוב מכם' (ירמיהו ה, כה). ככל שהאדם מתקרב יותר לקב"ה, כך הוא סמוך לשולחנו ואין לו שום דאגה ממה יתפרנס או מהיכן יוכל לחתן את בניו וכיו"ב, כי הקב"ה כל יכול ואין בידו מעצור מלהושיע.

האלשיך הקדוש אמר פעם בדרשה בבית הכנסת, שמי שבוטח בקב"ה באמת, אינו צריך לעשות שום השתדלות, אלא ישב בבית הכנסת וילמד תורה, וזה' יזמין לו את פרנסתו. היה שם יהודי פשוט, בעל עגלה, שהדברים נכנסו אל לבו וביצע אותם הלכה למעשה. הוא מכר את חמורו לגוי, ישב בבית המדרש ואמר תהלים. הגוי שקנה את החמור היה צריך להביא חול לבנייה, הוא הלך למכרה, חפר שם ומצא תיבה. העמיס את התיבה על העגלה וחזר למכרה להביא את החול. המכרה התמוטט על הגוי והוא מת.

בינתיים החמור היה רעב, הוא המתין לבעליו החדשים שיחזרו, וכשלא הגיע, חזר החמור כהרגלו לביתו של היהודי. היהודי פתח את התיבה וראה שהיא מלאה במטבעות זהב. שמעו זאת תלמידי האלשיך ושאלו אותו הרי גם אנו לומדים תורה כל היום ומדוע לא זכינו לכך? אמר להם שאין הדברים מתקיימים אלא במי שמאמין בהם באמת ובתמים. (עפ"י מנחת שלום)

מדת הענווה

ונחננו מה פי תלינו עלינו (טז, ז)

זאת דרך ענוה, כי מה אנחנו שתליתם עלינו שהוצאנו אתכם מארץ מצרים, הן אנחנו אין ופעלינו הבל, ולא עלינו תלונותיכם כי על ה', הוא המוציא אתכם מארץ מצרים ולא אנחנו. (רמב"ן)

גדול מה שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב 'ואנכי עפר ואפר', ואילו במשה ואהרן 'כתיב ונחננו מה'. (חולין פט.)

הגרמ"ש שפירא זצ"ל בספרו 'ניצוצי אור המאיר', ביאר במה גדול יותר "ונחננו מה" מ-"ואנכי עפר ואפר", ע"פ המעשה הבא:

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל היה נוהג להתפלל בימים הנוראים ליד יהודי שהיה מתפלל בלב שבור ונדכה, באחת השנים חיפש בעת תפילת מנחה של ערב יוה"כ אחרי יהודי שליחו יעמוד בתפילת היום, תוך כדי חיפוש אורו עיניו, הוא ראה יהודי פשוט וזקן ששפך הרבה דמעות עד כי הרטיבו את דפי המחזור שלפניו ובסיוס התפילה שומע הוא כיצד היהודי אומר ברגש ובכוונה עצומה: "עפר אני בחיי וקל וחומר במיתתי", ומתרגם לעצמו "בחיי עפר, במיתתי לא כל שכן".

הרב חשב בלבו שזהו יהודי נאמן וחרד המתפלל בלב נשבר ונדכה וראוי לשבת לידו בתפילת יוה"כ. ואכן, בליל יוה"כ ולמחרת לא הכזיב אותו יהודי והפליג בתחנונים. שמח רבי יהונתן שלא שגה, אך שמחתו לא ארכה זמן רב, בעת קריאת התורה, אותו יהודי נקרא לתורה לעליית רביעי ומיד התפרץ על הגבאי בשעף קצף, לפלוגי ההדיוט נתת שלישי, ואילו לי אתה נותן רק רביעי? וכי אינני יהודי הגון כמוהו? רבי יהונתן עמד במקומו נדהם ומשתומם, לאחר התפילה שאל את היהודי הזקן,

הרי רק אמש אמרת "עפר אני בחיי וק"ו במיתתי", מה קרה עכשיו? השיב לו אותו "עדיק", למי אמרתי זאת? לקב"ה, ולגביו אינני אלא רק עפר ואפר, אבל לעומת ההדיוט שקיבל עליית שלישי אני הרבה יותר הגון וחשוב ומכובד ממנו ולכן מגיע לי יותר.

וסיים הגר"מ שפירא זצ"ל שלפי המעשה הנ"ל אין קושיא, כי אברהם אבינו ע"ה אמר "ואנכי עפר ואפר" לקב"ה, ולכן אין זו רבותא, אבל משה רבינו ע"ה אמר "ונחנו מה" אל המתלוננים, שאפילו לגבי נרגנים אלה ראה עצמו כאין וכאפס.

בפרשת שמות ראינו שבמעמד הסנה משה רבינו בתחילה מסרב לגאול את עם ישראל, ואומר לה': 'שלח נא ביד תשלח' (ד, יג), וכתב שם הרמב"ן שמשה רבינו חשב בלבו: **אין אדם בעולם שלא יהיה הגון יותר ממני לשליחות**, והסיבה לכל הסרבנות הזאת היא ענוותו הגדולה מכל האדם אשר על פני האדמה.

אבל הקב"ה גילה למשה רבינו שאדרבה, דווקא מה שהוא חושב שהוא שפל מכולם ואינו ראוי לשליחות זו, זה עצמו מעלה למנהיג כלל ישראל, בדומה לקב"ה שנקרא "מלך עלוב" (ספרי היכלות פרק י"ח), שגם כשהופיע לפני עם ישראל במעמד מתן תורה, לא בחר להופיע על הר גבוה שבגבוהים, אלא על הר סיני שהוא נמוך ושפל שבין ההרים, ולא נגלה למשה בעצי ארזים אלא מתוך הסנה. ולכן לא מצא לו הקב"ה איש מתאים לתפקיד יותר ממשה רבינו ע"ה, שהרגיש בנפשו שאין בו שום מעלה שעל ידה יהיה ראוי לשליחות זו לגאול את בניי.

ופשוט הוא שזו היתה מהותו והרגשתו של משה רב"ה שהרי מדבר הוא לפני הקב"ה שהוא בוחן כליות ולב, והתורה הקדושה העידה עליו "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

ודרשו בגמרא (סוטה ה.): 'ואת דכא ושפל רוח', רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא, שאני מגביהו עד ששוכן אצלי והיינו 'אשכון את דכא', וחד אמר אני את דכא, אני מרכין שכינתי אצלו, ומסתברא כמאן דאמר אני את דכא, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה, אמר רב יוסף

לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה.

הקב"ה הולך דווקא אל האנשים השפלים ומשרה בהם את שכינתו, ומכיוון שהקב"ה שוכן בתוכם, הרי שאין לישראל מנהיג טוב יותר מהם, מפני שהשכינה מדברת מתוך גרונם, ובוודאי שהם מורים לכלל ולפרט את הדרך אשר ילכו בה, שהיא דרכה של תורה ורצונו של הקב"ה. ולכן דווקא משום שמשה רבינו הרגיש שהוא שפל מכל אדם, לכן נבחר לתפקיד זה של מנהיג וגואל לבניי, וכפי שאמר לו הקב"ה "כי אהיה עמך", וכן אומר לו (שמות ד, ה) "ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והורתיך אשר תדבר", והטעם בזה הוא לפי שאדם שזוכה שהקב"ה נמצא עמו, אין חשש שיכשל ח"ו בשליחותו.

מסופר על החוזה מלובלין זצ"ל, שפעם פנה אליו רבי עזריאל הורביץ זצ"ל, רבה של לובלין, ואמר לו: שמעתי כי כבודו בעצמו מודה שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים, ולמה הוא מתנהג ברבנות בתור רבם של אלפי חסידים? השיב לו: ומה אני יכול לעשות אם רבים באים אלי ומשכימים לפתחי כדי שאתן להם עצה טובה? אמר לו רבי עזריאל: בשבת הקרובה כשיהיו הרבה חסידים מסובים על שולחנך, עליך לקום ולומר להם את האמת שאין בכך לא תורה ולא יר"ש, ושוב לא יוסיפו החסידים להשכים לפתחך.

הבטיחו החוזה שכך יעשה, וכאשר אמר כן עשה. בשבת בשעת הסעודה כשהתאספו כמה מאות חסידים אל ביתו, עמד הרב על רגליו, פנה אל החסידים ואמר להם בלב נשבר ורוח נמוכה: רבותי, מוצא אני לחובה להודיעכם, כי אתם טועים בי טעות גדולה ומרה, הדיוט גמור אני, אין בי לא תורה ולא מעשים טובים, ואין לכם כלל מה ללמוד ממני. שמעו החסידים והתפלאו מענוותנותו הגדולה של רבם, דבריו התפרסמו מקרוב ומרחוק, והתרבו החסידים שבאו אל החוזה, דבקו בו ודפקו על דלתות ביתו.

לאחר זמן פגשו שוב רבי עזריאל ושאלו: האם כבודו עשה כאשר יעצתיו? אמנם כן, השיב החוזה בלב תמים, עשיתי כדברך, ולצערי הועילה עצתך בדיוק להיפך, בני אדם חשבו שאני אומר את דברי מתוך ענווה יתירה ונתרבו החסידים הבאים אלי ומשכימים לפתחי.

אמר לו רבי עזריאל: כך היא דרכם של בני אדם, הם דבקים באנשים שיש בהם ממדת הענווה, עכשיו אשיאך עצה אחרת, בשבת כשיתאספו החסידים סביב לשולחנך, תאמר להם שאתה אחד מגדולי התורה ושיראתך קודמת לחכמתך, ומפני הגאווה יפרשו ממך ולא יוסיפו לבוא אליך. אמר לו החוזה: זאת אי אפשר לי לעשות, אמנם אני הדיוט ופחות שבפחותים, אבל איני שקרן. (מנחת שלום)

שלמה המלך החכם מכל האדם אמר: 'תועבת ה' כל גבה לב' (משלי טו, ה), ואמרו בגמרא (סוטה ה.): 'כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם'.

שמוליק הגאווותן, הלך לרב ידוע, וביקש עצה היאך להיפטר מהגאווה שלו. אמר לו הרב: דבר קשה ביקשת, אני צריך לחשוב על כך, בינתיים תמתין בבית המדרש, אח"כ אקרא לך. הבא בתור היה סוחר גדול ושאל את הרב לגבי עסקיו, ואם כדאי לו לקנות מניות בבורסה או להשקיע בנדל"ן? אמר לו הרב: בבית המדרש יושב אדם בשם שמוליק, תיגש אליו ותשאל אותו, ניגש הסוחר לאיש וביקש להתייעץ עמו בענייני עסקיו, אמר לו שמוליק: מחילה, אבל אינני מבין בזה כלל. אח"כ ניגש לרב אדם עם סיר של צ'ולנט, סיפר שנפלה לשם טיפת חלב ושאל אם זה כשר. הרב הפנה אותו לשמוליק שישאל אותו. אמר לו שמוליק הייתי שמח לעזור לך אבל אינני רב ואיני מבין בדיני איסור והיתר.

אח"כ ניגש אל הרב בחזר ישיבה וביקש שהרב יבאר לו סוגיה סבוכה בגמרא ובראשונים. אמר לו הרב שילך ל"שמוליק הלמדן". שמוליק אמר שהוא ממש מתפלא על הרב שהוא שולח אליו אנשים, הרי אפילו לשיעור הדף היומי הוא כבר אינו הולך. אח"כ הגיע לרב יהודי עני

שבתו באה בברית האירוסין, וביקש כתב המעלה מהרב כדי לאסוף כסף מנדיבים לצורכי החתונה, הרב כתב לו מכתב המלצה ואח"כ הפנה אותו לשמוליק "הנדיב העשיר", שמוליק הוציא מכיסו שלושים אגורות ונתן לעני תוך כדי התנצלות שהוא במינוס בבנק. אח"כ הגיע לרב אדם שעגלתו נתקעה בתוך הבוץ והוא אינו מצליח לחלצה לבדו, גם אותו הרב הפנה לשמוליק החזק והחסון שיעזור לו לחלץ את העגלה. שמוליק אמר לו שהוא מאוד חלש בגופו, והרופא אסר עליו להתאמץ יותר מדי, ובוודאי שאינו יכול לדחוף את העגלה...

אח"כ קרא הרב לשמוליק, שמוליק נכנס אל הרב בדחילו ורחימו כדי לשמוע את עצת הרב כיצד יוכל להתגבר על מדת הגאווה שלו. אמר לו הרב: אינך מבין כלום בענייני עסקים, גם לא בהלכה, ולא בגמרא, אין לך כסף ואינך חזק, וסליחה שאני אומר אתה גם לא האדם היפה ביותר בעולם, אז א"כ תאמר לי בבקשה אדון שמוליק היקר: במה יש לך להתגאות? שמוליק הבין זאת, ומה אתך?

וגם אם אתה אכן חכם, עשיר, גדול וחזק, הרי כל זה אינו ממך, אלא ניתן לך במתנה מאת הקב"ה, אי"כ אין לך בכלל במה להתגאות.

בחור ישיבה אחד, על אף שהיה "פּוּלְפּוּל" ככל המצלות הטובות", לא הלך לו בצנייני שידוכין, כל הצצה שהייתה מציצה אליו, הוא היה דוחה כבר אחרי הפאיסה הראשונה כאלף שהיא אינה מתאימה לו, ואינה כרמה שלו, והמצלות שלה הן לפי הדבר של חסרונות...

אמר לו הרב, אני חושב שהבציה היא בק, שאתה דאולותן נפוח וחושב את עצמך... לפי צניות דצתי אט תצבור על עצמך, ותלמד בספרי המוסר הצוסקים במדת הצנוה ובכנות הכאווה, ממש חודש, אני בטוח שאת אח"כ תפגע עם אתה בחורה, אתה תראה שהיא טובה ומתאימה לך.

הבחור הסכים ומשך חודש למד בכל יום שמונה שעות מוסר על הצנוה והכאווה, ולבסוף נפגע עם אותה בחורה. לאחר הפאיסה שאף אותו הרב: נו, מה אתה אומר עכשיו? אמר לו

סימן פרשת בשלה לבנים

המחור: כבוד הרב אני מתפלל עליך, אם לפני חודש צוד לפני שהייתי מולך במדת הצנוה, היא לא התאימה לי לפני רוב מצלותי, אז עכשיו, אחרי שאני עם צניו שאין כדאמתו, נראה לי שהיא יכולה להתאים לי?!

מעשה בחייט יהודי שהיה מומחה ביותר בתפירת בגדים, אלא שהוא לא נהג להסתיר את מומחיותו ותמיד היה מתרברב בטווס שאין כמוהו בעולם, שאפילו שרי המלוכה מזמינים אצלו חליפות יקרות ובגדי פאר. יום אחד המלך בעצמו קרא לאותו חייט שיבוא אליו לארמון המלוכה, כי הוא שמע את שמו הטוב ואת מומחיותו הגדולה, וכיון שיש למלך אירוע חשוב בקרוב, הוא רוצה שהחייט יבוא ויקח מידות כדי לתפור לו חליפה מלכותית מהודרת.

החייט הגיע, ראה את הבד היקר של המלך, עשה מדידות מדויקות, ואמר למלך: אתה תראה בקרוב חליפה מקסימה כמו שלא ראית מימך. לקח את הבד היוקרתי לחדר עבודתו, לא לפני שהוא פרסם לכל מקורביו ומכיריו שהמלך בכבודו ובעצמו הזמין אצלו חליפה מלכותית, והחל לעבוד בזהירות יתירה ובדייקנות שאין כמוה.

לאחר כמה ימי עבודה החליפה היתה מוכנה והחייט צעד לכיוון הארמון כשבידו עטופה בניילון החליפה המפוארת. הגיע למלך הנכבד והגיש לו את החליפה. הלך המלך לחדרו למדוד את החליפה, אך אוי ואבוי שוד ושבר, החליפה קטנה על המלך ואינה כמידתו. נתמלא המלך בחמת זעם ויצא אל החייט ונזף בו קשות, הרסת לי את הבד היקר, אתה לא יודע לתפור, עכשיו תיקח את זה ואני רוצה שתתקן הכל.

החייט עמד מבויש עד לעמקי נשמתו, הוא ציפה וייחל למחמאות חמות מאת המלך ולקבל שכר נאה ותעודת הוקרה מארמון המלוכה ולהיות מהיום החייט האישי של המלך, ובמקום זה הוא מקבל מנה גדושה של השפלה ובזיונות ולעיני כולם. והגרוע ביותר, איך אפשר לתקן? כי את הנעשה אין להשיב ובער לחייט פנה אל רבו, סיפר לו כל מה שקרה והתחנן שהרב יתן לו עצה מה לעשות. אמר לו הרב: תפרום את כל

התפירות שתפרת ותתפור שוב את אותן התפירות באותו מקום בדיוק, בלי לשנות שום דבר, וה' יעזור.

החייט לא האמין למשמע אוזניו, היש שטות גדולה מזו? הרי לפי ההגיון זה אמור לצאת בדיוק אותו דבר, והרי המלך כבר מדד וזה היה קטן עליו. אבל לחייט היתה אמונת חכמים וידע שמה שהרב אומר עושים, ביטל החייט את דעתו ביטול גמור וקיבל את הצעתו הלא מובנת של הרב. הוא פרס את כל התפירות ותפר הכל בחזרה על אותן פרימות, עטף את החליפה היוקרתית בניילון וניגש לארמון בחיל ורעדה, ובדמיונו הוא כבר רואה איך שהמלך קוצף עליו שבעתיים מהפעם הקודמת, וזרק אותו בבזיון מביתו, ושהוא יהיה ללעג וקלס בעיני אנשי העיר ושרי המלוכה.

אך אין מפלט, וככל שהתקרב לארמון לבו פעם יותר בחזוקה. כאשר נכנס לארמון והגיש למלך את החליפה, התפלל בלחש לבורא העולם שיעשה לו נס והכל יסתדר. המלך נכנס שוב לחדרו כדי למדוד את החליפה, והרגעים הקצרים עברו על החייט כאילו היו שעות רבות מרוב חרדה לבאות, והנה זה פלא, המלך יצא מחדרו קורן מאושר ואומר לחייט זה מעוין, זה בדיוק עלי, אני מאוד מודה לך וגם אפצה אותך על עגמת הנפש שגרמתי לך, וכך נעשה.

החייט עמד נדהם, שהרי ידע שהוא לא שינה כלום בחליפה, ומיד רץ לרב לבשר לו, ולשאול אותו מה פשר העניין בזה, וכאשר הגיע לרב ושאלו, אמר לו הרב: את התפירות הראשונות תפרת כשאתה היית נפוח מגאווה, ולכן הבגד התכווץ. אך אח"כ כשהבנת שאתה אפס ותפרת מחדש מתוך שפלות וענווה, הבגד קיבל את צורתו האמיתית.

• מעשה שהיה עם המגיד ממזריטש זצ"ל שתלמידו נקש על הדלת, וכששאל המגיד: מי שם? ענה התלמיד: "זה אני". אמר הרב לתלמידו כדאי שהיום תלך לברית מילה שמתקיימת קצת רחוק מכאן בכתובת זו

וזו, התלמיד יצא מיד לדרכו בטרמפים בעגלות, וגם הלך הרבה ברגל, והדרך היתה מלאה בוץ, וגשם חזק ירד, אבל התלמיד לא ויתר.

לאחר דרך ארוכה הגיע למקום, ומפאת הדרכים והבוץ, בגדיו התלכלכו מאוד, וכולם חשבו שהוא עני, והושיבהו בשולחן של העניים. התלמיד היה מסתכל ימינה ושמאלה, שהרי אם רבו הקדוש שלח אותו לכאן, הוא בטח יזכה לראות את אליהו הנביא. את אליהו הנביא התלמיד לא זכה לראות שם, אבל כל המסובים ראו את "העני" מביט לכל הצדדים, ולא אוכל ולא שותה כדרך העניים, שבדרך כלל אוכלים בתיאבון רב, לכן ניגשו לבעל הבית, ואמרו לו: יש כאן משהו מאוד חשוב, יושב ומביט לצדדים כל הזמן, אולי הוא גנב. בעל הבית מיד החל לספור את כפיות הכסף שהוגשו ללפתו, ומצא שחסרים שתי כפיות כסף טהור.

מיד ניגש אליו בעל הבית, ואמר לו: האם אתה גנבת לי את כפיות הכסף? התלמיד הכחיש: חלילה לי מעשות זאת, זה לא אני. אבל זה לא עזר, הגיעו בריונים והפליאו בו מכות חזקות, והוא צועק: "זה לא אני". בעל הבית חזר למטבח ושם נמצאו שתי כפיות הכסף החסרות. מיד אמר לבריונים שיפסיקו להרביץ לו, כי הכפיות נמצאו. קם התלמיד מוכה, חבול ומבויש וחזר לישיבה ברגל.

כאשר הגיע לראש הישיבה, שאל אותו הרב: איך היה בברית? האם אכלת ושתית כראוי? ענה לו התלמיד: לא אכלתי ולא שתיתי, חשבתי שאזכה לראות את אליהו הנביא, ובמקום זאת ראיתי בריונים שפוצעו אותי במכות על שחשדו בי שאני גנב, ואמרתי להם: זה לא אני. אמר לו הרב: לכן שלחתי אותך, כדי שזכור ש'אני' יש רק אחד, 'אני ה' אלוקיכם', וכיון שאמרת כשנקשת בדלתי את המילה 'אני', היית חייב לתקן זאת ולצעוק 'זה לא אני'.

מלחמת עמלק

וַיָּבֹא עַמְלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה עֲבָר לָנוּ אֲנָשִׁים וַצֵּא הַלָּחֶם בְּעַמְלֶק מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי, וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה, וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְנִגְבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְנִגְבַּר עַמְלֶק, וַיְדִי מֹשֶׁה כַּבָּדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׁלִימוּ תַחְתֵּינֵי וַיָּשֶׁב עֲלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹזֵר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֶמּוֹנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: וַיַּחַלֵּשׁ יְהוָה אֶת עַמְלֶק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חֶרֶב, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כָּתֹב זֶאת זָכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוָה כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זָכַר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם, וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי, וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יֵה מְלַחְמָה לָהּ בְּעַמְלֶק

מִדָּר דָּר (זו, ח-טו)

יש לשאול על כך כמה שאלות:

א. עמלק כבר בא להלחם בישראל, מדוע אי"כ משה אומר ליהושע: "בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וַצֵּא הַלָּחֶם בְּעַמְלֶק מִחֹר", למה להמתין למחר ולא להלחם בהם תיכף ומיד?

ב. אמרו חז"ל: "כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְנִגְבַּר יִשְׂרָאֵל וּגּוֹ', וְכִי יָדָיו שָׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מְלַחְמָה או שׁוֹבְרוֹת מְלַחְמָה. אֶלָּא לֹאמַר לָךְ, כָּל זָמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹסְתַפְלִים כְּלָפִי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לְבָם לְאַבְיָהֶם שֶׁבְשָׁמַיִם הָיוּ מִתְגַּבְּרִים. וְאִם לֹאוּ, הָיוּ נוֹפְלִין" (ר"ה כט.). מדוע בני ישראל היו זקוקים לכך דווקא במלחמה זו?

ג. נאמר: "כִּי יָד עַל כָּס יֵה", וכתב רש"י: "נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק", וכתב הש"ש אמת: "לפי שאינו יכול להיות גילוי כבוד ה' ית' בעולם כל זמן שעמלק נמצא", כיצד עמלק מפריע לגילוי כבוד ה' בעולם?

קודם שניישב ונבאר, יש לציין שעניין עמלק מופיע שוב בתורה בפרשת כי תצא ושם נאמר:

זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק בְּדַרְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם, אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךָ וַיִּנְגַב בְּךָ כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאֶתְהָ עֵינֶיךָ וַיִּגַע וְלֹא נָרָא אֱלֹהִים, וְהָיָה בְהִנָּיִחַ ה' אֶלְהֶיךָ לָךְ מִכָּל אִיבִיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֶלְהֶיךָ

נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח
(דברים כה, יז-יט)

וגם על זה יש לשאול כמה שאלות:

א. כידוע, "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם". תמיד עם ישראל היה נרדף, ובמיוחד בזמן הגלות הנוראה שכללה: אינקוויזיציה, מסעות צלב, עלילות דם, שואה, פוגרומים, גירוש ופרעות ביהודים. המצריים, המואבים, העמונים, הישמעאלים וכד', למרות שפגעו בנו קשות, אין אנו מצווים לזכור מה שעשו לנו, ואין עניין למחות אותם מן העולם, מדוע אי"כ שונה דינו של עמלק, שמצווים אנו לכלותו מן העולם?

ב. את המילים: "אשר קרך בדרך", רש"י מבאר מלשון מקרה, מה כוונת הדברים?

ג. רש"י מבאר ש"ולא ירא אלקים", הכוונה לעמלק. וא"כ קשה, אחרי כל הצרות שעשה לנו עמלק, עד אשר אנו מצווים למחות את זכרו, זה מה שיש לומר עליו: "הוא אינו ירא אלקים"? (אם נרצה לתאר בארבע מילים את דמותו המפלצתית של הצורר היטלר ימש"ו, האם נאמר: "אין לו יראת שמים"?)

רבי שלמה לוינשטיין שליט"א מבאר כך:

כאשר עם ישראל יצאו ממצרים לאחר עשרת המכות וקריעת ים סוף שנעשו מתוך נסים גדולים ועצומים, כל אומות העולם הבינו שלא ניתן להסביר את הדברים בדרך הטבע, וכולם ידעו כי "אין כה' אלקינו". גם עמלק שמע על כל הנסים, אך סבר שהכל נעשה בדרך טבעית גם אם אינו יכול להבין כיצד ואיך, לכן האמין שניתן להתמודד עם בני ישראל במלחמה ואף לנצח אותם. לכן נאמר על עמלק: "אשר קרך בדרך", כי התייחס לכל הנסים והנפלאות כאילו נעשו בדרך מקרה וכפר בבורא העולם.

עמלק לא בא להלחם בישראל מלחמת הגוף בלבד, אלא מלחמת הרוח, להלחם בכל מה שקדוש, לכפור בהשגחה פרטית ולצנן את העולם מאמונתם בקב"ה. דבר זה רמוז במה שכתוב על עמלק: "ולא ירא אלקים", כי זוהי המהות שלו, והמטרה שלו להלחם על עיקרי האמונה ועל היראת שמים שבקרבו. עמלק בא להלחם בישראל ב"רפידים", שם קודם לכן, "רפו ידיהם של ישראל מן התורה

והמצוות", ואמרו: "היש ה' בקרבנו". אז אמר להם הקב"ה: "אם ביקשתם לבדוק אותי, יבוא הרשע ויבדוק אתכם. מיד, ויבוא עמלק". התרופפות האמונה בהשגחה פרטית, היא שהביאה לבואו של עמלק.

למלחמה כזו, שהיא מלחמה בכפירה, צריך לצאת עם אנשים צדיקים שיש בהם יראת שמים אמתית. לכן אומר משה ליהושע: "בחר לנו אנשים", גיבורים ויראי חטא, המסוגלים לעמוד מול הכפירה והקרירות שמפיץ עמלק. אך כיצד ניתן לדעת מי באמת צדיק וירא שמים אמתית? לכן משה אומר: "מחר", רק אז יהיה אפשר לדעת מי צדיק אמתית ומי מזויף, וזאת עפ"י המן, שהיה יורד לכל אחד בהתאם לדרגתו הרוחנית (לצדיקים היה יורד בפתח ביתם, בינונים - יצאו ולקטו, רשעים - שטו ולקטו).

מול הכפירה של עמלק הלוחמים נזקקו לסיוע מיוחד, תזכורת תמידית לכך שהקרב הוא על עיקרי הדת ועל האמונה בהשגחה פרטית. לשם כך משה רבינו עלה אל ראש הגבעה והרים את ידיו כלפי מעלה, על כך נאמר: "כל זמן שהיה משה מגביה את ידיו כלפי מעלה היו ישראל מסתכלין בו ומאמינים במי שפקד את משה לעשות כן והמקום עושה להם נסים וגבורות" (ילקו"ש רס"ז). בכך משה רבינו גם הזכיר לישראל כי הדרך לנצח את עמלק היא חיזוק האמונה, שהכל בידיו של הקב"ה, וברצונו הוא יעשה להם נסים ונפלאות. עליהם לשעבד את לבם לאביהם שבשמים ומיד הם מנצחים.

המלחמה בכפירה לא תמה עד עצם היום הזה, היא אינה רק בעם העמלקי, אלא באידאולוגיה שהוא הפיץ בעולם - התעלמות מבורא עולם ומהשגחתו הפרטית. ארס הכפירה שזרע עמלק, מפעפע בכל מקום (אפילו בנו): תאונת דרכים מוסברת בגלל שהכביש היה משובש, טביעה בים, בגלל שלא היה מציל, אסון צונאמי מוסבר בגלל רעידת אדמה באוקיינוס, ורעידת אדמה בגלל תזוזה של הלוחות. תשובות אלו, אולי עונות לשאלה איך, אבל למה זה קרה ומי גרם ללוחות לזוז דווקא במקום ובזמן מסוים ולמה דווקא אותם אנשים מתו שאלות אלו מבחינתנו אינן רלוונטיות.

כאשר תמחה תורתו של עמלק מן העולם, אזי ימחה שמו של עמלק, ויהיה הכסא שלם ושמו של ה' שלם, ועל כך אנו מבקשים בתפילת הקדיש במילים: "יהא שמיא רבא מברך".

פְּרִשְׁתַּי יִתְרוֹ

יתרו חותן משה שמע על כל הנסים שעשה הקב"ה לבני ישראל בהוציאם ממצרים, ואמר בלבו: אם אלקי ישראל כה גדול, כדאי שאעזוב את ביתי, משפחתי וארצי, אצטרף לעם ישראל, ואעבוד גם אני את הקב"ה בורא העולם.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מַדְיָן חֹתְנוֹ מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (יח, א)

מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. (רש"י)

אמרו רבותינו ששמע קריעת ים סוף שכשנקרע הים נהם נהמה גדולה עד ששמעו כל מלכי מזרח ומערב. (בעל הטורים)

יתרו שמע את מה ששמעו כולם: קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. ולמעשה כולם התפעלו שנאמר: "שָׁמְעוּ עַמִּים רִגְזוֹן חִיל אַחֲזוּ לְשִׁבְי פְּלִשְׁתִּים" (שמות טו, יד). א"כ צריך להבין מה המיוחד ביתרו?

אפשר להבין על פי המשל הבא: נהג אחד עצר לפני מעבר חצייה, ואִפְשֶׁר לְהוֹלֵכֵי הַרְגֵל לְעִבּוֹר אֶת הַכְּבִישׁ בְּבִטְחָה. פתאום פגש את חברו הטוב, שכבר כמה שנים לא ראהו. הם התחילו לדבר ולהחליף חוויות, ובינתיים הגיעו רכבים נוספים שלא יכלו להתקדם, בגלל שהנהג חסם את הכביש. החלו הנהגים לצפור בעצבנות, אבל הנהג המשיך לדבר עם חברו. כאשר גברו הצפירות, הוציא הנהג את ראשו מהחלון וצעק: "בסדר, שמעתו!", והמשיך לדבר עם חברו. הנהג העצבני שהיה מאחוריו, ניגש אליו ואמר לו: "אני לא צפרתי לך כדי שתשמע ולא תעשה כלום, צפרתי לך כדי שתזוז ותאפשר לכולם לעבור!"

נכון שכולם שמעו, אבל הם לא עשו עם זה כלום. הם התפעלו לרגע ואח"כ המשיכו את חייהם כרגיל, שום דבר לא השתנה אצלם. אבל

יתרו היה שונה מכולם. ברגע שהוא שומע שיש בורא ומנהיג לעולם, הוא מסיק מסקנות, עוזב את כל הרגלי חייו, את מקומו ואת מעמדו, והולך לחפש את האמת, אפילו אם היא במדבר שומם, ואכן שם הוא מוצא את מבוקשו, מתגייר ונכנס תחת כנפי השכינה.

כולנו שומעים כל מיני דברים, וצריכים לבחון את הדברים שאנו שומעים, ולראות כיצד לקחת מהם מוסר לעצמנו. הרב שבדרון זצ"ל הוזמן פעם לדרוש בבית כנסת. לפני הדרשה ביקשו ממנו שידבר על נושא מסוים בגלל שאחד המתפללים שהיה קל דעת, היה נגוע בו. הרב הקדיש את כל דרשתו לנושא זה, ובסוף הדרשה ניגש אליו אחד מגדולי הדור, שנכח בדרשה, ואמר לו כשדמעות על עיניו: תודה לך, הרגשתי שאתה מדבר בדיוק אלי, עוררת אותי מאוד!

ולעומת זאת מסופר שבעיירה אחת במזרח אירופה היו רוב התושבים עניים מרודים, אך היה שם גביר אחד שהיה לו "גמ"ח" של הלוואות בריבית (זה היה נקרא גמ"ח, כי הגביר הזה הרבה לעשות חסד אבל בעיקר לעצמו). הלווים לא היו יכולים לעמוד בתנאי ההלוואה הקשים ובתשלומים הגבוהים, לכן הם דיברו עם רב העיירה שינסה לעשות משהו בנידון. הרב החליט שבדרשה הקרובה הוא ידבר על גנות חמדת הממון, ועל חומרת איסור הלוואה בריבית, וכן עשה. במשך כל הדרשה הגביר ישב והקשיב בקשב רב לדברי הרב. הרב שמח שהגביר שומע, מפנים ומהנהן בראשו. כאשר סיים הרב את דרשתו, ניגש אליו הגביר ואמר לרב: כבוד הרב, כל הכבוד על הדרשה המאלפת, אבל אני חושב שהאנשים לא הפנימו את המסר של גנות הממון, אני בטוח שגם מחר יבואו אלי לוויים כרגיל ויבקשו ממני שאמחל להם חלק מהחוב, או שאוריד להם את הריבית שמגיעה לי ביושר... משום מה הגביר לא הפנים שהדרשה היתה מיועדת עבורו, והוא גם 'שכח' שהרב הקדיש חצי מהדרשה על חומרת איסור הלוואה בריבית. וזאת משום שהיה נגוע בדבר ולא היה מסוגל לקחת מוסר לעצמו.

לפום צערא אגרא

וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמְּדַבֵּר (יח, ה)

אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דיבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תוהו לשמוע דברי תורה. (רש"י)

מכאן יש ללמוד, שאף אם קשה לנו במצוה מסוימת, אנחנו צריכים להתאמץ, להתגבר ולעשותה, ולפום צערא אגרא (לפי הצער כך השכר), שהרי אות מיותרת בתורה, ורבי עקיבא היה דורש על כל תג ותג שבתורה תילי תלים של הלכות, וכאן אנו רואים שהתורה הקדושה הוסיפה שתי מילים: 'אל המדבר', אע"פ שכבר ידענו שבני ישראל היו במדבר. וזה בשביל לשבח ולפאר את יתרו שלמרות הקושי הגדול, שהיה חי בווילה יוקרתית עם כבוד מלכים, בכל זאת וויתר על הכל, והלך למדבר שממה רק בשביל התורה. ועלינו ללמוד מזה שלפעמים בשביל מצוה צריך לוותר על כל מיני דברים, והקב"ה בוודאי ישלם לו בכפל כפליים.

בחור אחד השתתף בקביעות בשיעור שהיה מוסר רבי שלום שבדרון זצ"ל. אותו בחור החל להחסיר כמה ימים מהשיעור. רבי שלום החליט שמתפקידו לאתר את הנער, ולהחזירו להשתתף בשיעור. נקש הרב על דלת ביתו, והנער פתח את הדלת בוש ונכלם. פנה הרב לבחור ואמר לו: שלום עליך יקירי, בימים האחרונים לא ראינו אותך בשיעור, חששנו שמא ח"ו קרה לך משהו, או שמשוהו מציק לך.

אמר הבחור: ברוך ה' הכל בסדר. אני מאד אוהב ללמוד גמרא, אך השבוע אחסיר כמה ימים, בלי נדר בשבוע הבא בע"ה כבר אשוב לספסל הלמודים ביתר שאת.

שאל הרב: מה קרה? מישוהו חולה במשפחה? אמר התלמיד: חלילה, יש לי סיבה צדדית שמונעת ממני להשתתף בשיעור, אך אני מבטיח להשתתף בשקידה מיד עם סילוק הטרדה.

שאל הרב: מה היא הטרדה, שמצליחה להפריע לך, דווקא באותה שעת ערב מוקדמת של השיעור? אמר הבחור: קשה לי לספר, אני מתבייש,

אבל אספר את האמת, השבוע מתקיים המשחק המרכזי בכדורגל (מונדיאל), ושעות המשחק חופפות לשעות השיעור, ואני לא מסוגל לוותר על רגעים אלו, בגלל שאני "מכור" לכדורגל!

ר' שלום שמע את הדברים, ואמר: ידידי היקר, שמעתי והבנתי. אבל הייתי שמח מאד לשמוע על אופן המשחק שאתה כל כך נהנה ממנו. התלמיד החל לספר בהנאה, וכך אמר: במשחק יש שתי קבוצות של שחקנים, בצדי המגרש יש שני שערים רחבי מימדים, ומי שבועט בכדור ומכניסו לשער, הוא המנצח. ברגע שהכדור נכנס לשם, זהו שוא המשחק, וזה נקרא גול, אבל צריך לומר זאת בהתלהבות: "גוֹוֹוֹוֹוֹל".

רבי שלום העמיד פני תם כמי שאינו מבין כלל בכדורגל, ואמר: מה החכמה הגדולה להכניס כדור לתוך השער? בוא עמי ואני אראה לך איך שאני בועט לתוך השער, עשרים כדורים במהירות הבזק...

הבחור חייך ואמר: את העיקר שכחתי לספר לרב. ליד השער עומד שוער – שומר, והוא משתדל למנוע את כניסת הכדור לשער, והחכמה היא להתגבר עליו, ולהכניס את הכדור. ואיך באמת מצליחים להתגבר עליו? שאל רבי שלום, אמר הבחור: זו החכמה במשחק, ומי שמצליח, הוא המנצח, וזה מאוד מרגש לראות זאת, וזה הסיפוק הגדול שלי ושל שאר הצופים מהמשחק.

אני רוצה להבין, ביקש ר' שלום לדעת: השוער הזה לא הולך לישון? הוא נמצא ליד השער עשרים וארבע שעות ביממה, אוכל שם וישן שם? מה פתאום, צחק הבחור, וודאי שהוא הולך לישון, הוא עומד שם רק בזמן המשחק, אחר כך הוא שב לחיי היום יום.

אם כך, שאל הרב, אז מה הבעיה? נבוא בלילה כשהשוער הולך, ונבקיע שער, נכניס גול בלי שום בעיה! אמר לו הבחור: כאשר נגמר המשחק, אין שוער, ואז גם אם יכניסו גול זה לא נחשב, כי אז אין שום קושי להכניס את הכדור, כל החכמה והגבורה היא רק בשעת הקושי וזה בשעת המשחק. עומדים שם במגרש עוד אנשים שמונעים להכניס את

הכדור, ולמעשה כל קבוצה מונעת מאנשי הקבוצה השנייה להכניס את הכדור לשער, וזה יוצר את הדרמה וההתלהבות הגדולה מהמשחק.

ר' שלום הביט בבחור ואמר לו: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, האם לבוא לשיעור בשבוע הבא זו גבורה? אתה הרי רוצה ללמוד, ובשבוע הבא אין לך שום מניעה לבוא לשיעור, אם כן, החכמה אינה גדולה במיוחד.

החכמה הגדולה היא בשעה שיש מפריע שעומד בשערי בית המדרש ומונע את הכניסה, בשעה זו נקודת האושר היא להבקיע את השער, ולבוא לשיעור דווקא כשקשה, ולפום צערא אגרא.

אמונת חכמים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, הֲיֵה אֲנֹכִי בְּאֵי אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֶנְן בְּעָבוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרֵי עַמְדָּךְ, וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם (יט, ט)

וגם בך וגם בנביאים הבאים אחרריך. (רש"י)

הסטייפלר זצ"ל כתב: אחד מיסודות האמונה הוא אמונת חכמים, והוא מארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם. וכמו שבהוראת איסור והיתר וכיוצא בזה לא כל אדם מסוגל להחליט על ספקותיו, ועליו לסמוך על גדולי הדורות, כך גם בענייני האמונה והדת, שעלינו להשען על רבותינו הקדושים, וככל שיכיר יותר רום גאון קדושת רבותינו תהא אמונתו יותר שלימה (חיי עולם).

מי שיש לו קושיות על הקב"ה, על התורה ועל הרבנים, אין זה משום שהוא חכם, אלא בדיוק להיפך: הקב"ה ברא את העולם יש מאין, יצר את הכל, ועשה הכל מכח התורה שהסתכל בתורה וברא את העולם (זוהר שמות קסא.), וחלק מחכמתו ליראיו (ברכות נח.), והם חכמי התורה. וככל שאדם יודע יותר תורה כך יש לו פחות קושיות, כי כל הקושיות נובעות מחוסר הבנה.

סיפר הגר"י גלינסקי זצ"ל שפעם אחת הגיע אליהם לישיבה אדם משכיל ומכובד ואמר לו שיש לו השגות וקושיות על התורה, והא בא כדי

להתווכח איתם, שאל אותו הרב במה הוא עוסק, ענה לו הווכחן שהוא מומחה לאווירונאוטיקה (תעופה), אמר לו הרב שגם לו יש כמה קושיות על תחום זה, על איך שהמטוסים עפים, למה כך ולא אחרת? והוא ישמח להתווכח אתו על כך. שאל אותו המומחה המלומד אם הוא בכלל מבין בתחום זה, אמר לו הרב: לא, אבל יש לי מושגים, שמעתי שהמטוסים דוחפים את האוויר בכנפיהם וכך הם מתרוממים. אמר לו המומחה: איך בכלל אתה יכול להתווכח על דבר שאינך מבין בו, אני בטוח שאם תלמד תחום זה לעומקו תראה שכל קושיותיך אינן קושיות כלל. אמר לו הרב: גם אתה רוצה להתווכח על דבר שאינך מבין בו כלל, את התורה הקדושה אי אפשר להסביר על רגל אחת, אך אם תלמד אותה לעומק תראה שכל קושיותיך אינן קושיות.

בכל הדורות היו לנו גדולי עולם, שכל אחד מהם הרבה יותר חכם מאתנו, ולהם לא היו קושיות כלל, לא על הקב"ה ולא על התורה הקדושה.

רבי יהונתן אייבשיץ נודע כגאון גדול בחריפות שכלו, הוא חי לפני כ-250 שנה בעיר מיץ שבגרמניה, וכיהן כרבה של הקהילה היהודית הענפה בעיר. ההגמון המקומי שהתנכל ליהודים, כפי שהיה מצוי באותם ימים, הוציא צו גירוש לכל יהודי העיר מיץ, בו נדרשו כולם לעזוב מיד את העיר.

רבי יהונתן אייבשיץ, בנסיון נואש להציל את עדתו, הלך אל ביתו של ההגמון, בתקוה שיוכל לשכנע אותו להסיר את הגזירה הקשה. ההגמון שהכיר את יכולתו השכלית של רב הקהילה היהודית, נכנס עמו לויכוח, בו נימק את צדקת החלטתו המרושעת. תוך כדי שיחה, ציטט ההגמון תחילתו של משפט מתוך ספר נוכרי מסוים, ושאל את רבי יהונתן אם יוכל להשלים ולנקוב במספר המילים המופיעות באותו משפט שההגמון אמר רק את תחילתו, ולא סיים לאומרו.

רבי יהונתן אייבשיץ ענה לו מיד שמספר המילים באותו משפט הוא כמנין האותיות במשפט: "עם ישראל חי לעולמי עד" – ולא טעה.

תשובתו הנועזת והפרובוקטיבית של רבי יהונתן עשתה את שלה: ההגמון לא נשאר חייב, הוא שאל את רב היהודים כמה תושבים יהודים מתגוררים בעיר מץ כולה. רבי יהונתן ענה לו: ארבעים וחמישה אלף, שבע מאות ושישים (45,760).

בעיניים בורקות חיך ההגמון ואמר: כאדם שכותב קמיעות, כפי שאתה מפורסם, עליך לכתוב לי על גבי קמע שגודלו כגודל קלף של מזוזה רגילה, את המשפט שאמרת זה עתה: "עם ישראל חי לעולמי עד" כמניין התושבים היהודיים בעיר מץ! כלומר: ארבעים וחמישה אלף, שבע מאות ושישים פעמים יופיע המשפט בקמע! לא פחות! אם הצלחת – היהודים יישארו בעיר מץ. לא הצלחת – הגירוש יוצא לפועל, ומיד!

רבי יהונתן אייבשיץ שמע זאת ויצא מלפני ההגמון. תוך פחות משעה שב רבי יהונתן אייבשיץ אל ההגמון כשבידו הקמע הבלתי יאמן. הוא פרש את הקמע לפני ההגמון והצהיר בפניו: אם תתחיל לקרוא מן האות

ד	ע	י	מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ד
ע	י	מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע
י	מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	י
מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	מ
ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל
ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע
ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל
י	ח	ל	א	ר	ש	י	ם	י	ח	ל	א	ר
ח	ל	א	ר	ש	י	ם	י	ח	ל	א	ר	ש
י	ח	ל	א	ר	ש	י	ם	י	ח	ל	א	ר
ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל
ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע
ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל
מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	מ
י	מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	י
ע	י	מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע
ד	ע	י	מ	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ל	ע	ד

"ע" שבמרכז הקמע, ותקרא כלפי כל אחת מאותיות "ד" שבארבע פינותיו, תוכל למנות ארבעים וחמישה אלף, שבע מאות ושישים פעמים את המשפט: "עם ישראל חי לעולמי עד"! ההגמון ההמום נטל את הקמע מידי הרב והביט בו בתדהמה. התוצאה היתה שהיהודים נשארו במץ. דרך אגב, להגמון לקח כשנה למנות את מספר הפעמים שהמשפט אכן מופיע בקמע!

מתן תורה

בשנת 2448 לבריאת העולם, ביום שבת ו' בסיון, הקב"ה נתן את התורה הקדושה לעמו ישראל. קודם לכן, הלך אל כל אומה ולשון ושאל אותם אם רוצים הם לקבל את התורה, כדי שאח"כ לא יהיה להם פתחון פה לומר, שאם הקב"ה היה נותן להם את התורה היו מקבלים.

הלך אצל בני עשו אמר להם: "התקבלו את התורה?" אמרו לו: "מה כתוב בה?" אמר להם: "לא תרצח!", ענו כולם ואמרו: "וכי ברכה שנתברך עשיו אבינו, תרצה לעקור אותה ממנו? שנאמר: "על חרבך תחיה", אין אנו רוצים לקבלה".

הלך אצל בני לוט (עמון ומואב), אמר להם: "התקבלו את התורה?" אמרו לו: "מה כתוב בה?" אמר להם: "לא תנאף!", אמרו לו: "מניאוף באנו, אין אנו רוצים לקבלה".

הלך אצל בני ישמעאל, אמר להם: "התקבלו את התורה?" אמרו לו: "מה כתיב בה?" אמר להם: "לא תגנוב!", אמרו לו: "וכי ברכה שנתברך בה ישמעאל אבינו אתה רוצה לעקור ממנו? שנאמר: "ידו בכל ויד כל בו", אין אנו רוצים לקבל תורתך".

הלך הקב"ה לכל אומה ואומה ולא רצו לקבלה. אח"כ בא אצל ישראל, אמר להם: "התקבלו את התורה", אמרו לפניו: "מה כתוב בה?" אמר להם: "שש מאות ושלש עשרה מצוות", מיד אמרו: "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע". מיד ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכים וקשרו לכל אחד ואחד שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וקבלו את התורה בשמחה (אוצר המדרשים).

בכך שהקדימו בני ישראל אמירת "נעשה" ל"נשמע", הם היו מוכנים לכל עשייה עוד בטרם ישמעו ויבינו במה בדיוק מדובר. ואע"פ שבמצב כזה יש עפ"י השכל האנושי קושיות רבות, מ"מ מסרו עצמם לגמרי לקיים רצון ה' יתברך, עד אשר נאמר: "כשאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר הקב"ה: "מי גילה רז זה לבני, הלשון שמלאכי השרת משתמשין בו", שנאמר: "עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעֵ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", שעושים קודם ששומעים".

ונשאלת השאלה, כיצד זה שעם ישראל ענו כולם כאחד "נעשה ונשמע", ולא חששו שמא קיבלו על עצמם דבר שאינם יכולים לעמוד בו?

צריך לומר שהם הבינו שהקב"ה הוא אבא שלנו, כמו שנאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם", וכמו שהאב רוצה תמיד את טובת בנו, כך גם הקב"ה שהוא טוב ומיטיב לכל רוצה לתת לנו את תורתו הקדושה כדי להיטיב לנו. הם הבינו שהקב"ה שהוא אמת ורוצה לתת להם תורת אמת ועליהם לקבל את התורה באמת ובתמים, בתוקף ובעוז, בלא חשבונות וסייגים כי רק כך יוכלו לזכות לקבלת התורה.

אולם לכאורה קשה, שהרי בגמרא (שבת פח.) נאמר, שבמתן תורה הקב"ה כפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: "אם אתם מקבלים את התורה, מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם". ואם קיבלו את התורה ברצון ובלב שלם, ואפילו הקדימו "נעשה לנשמע", מדוע היה צריך הקב"ה לאיים עליהם ולכפות אותם לקבל את התורה?

נראה לתרץ בס"ד עפ"י משל: בעל עסק שקיבל מכתב ממס הכנסה, בו הוא מתבקש לגשת לפקיד מס הכנסה עם כל ספרי החשבונות לבדיקה כוללת ולסדר חוב שהצטבר במשך הזמן. בראותו את המכתב הוא נבהל, הוא ידע כמה פעמים הוא ניסה להעלים מס והכניס "בטעות" כסף לכיס ולא לקופה וחשב שמדובר בסכום גדול של כמה מאות אלפי שקלים. הוא כבר בירר מהיכן יוכל ללוות סכומים גדולים וחשב גם כיצד יחזיר... לבסוף התברר שכל החוב הוא סה"כ 500 ₪ בלבד, עכשיו הוא נרגע והיה שמח ומאושר. אם בהתחלה היה מקבל מכתב ממס הכנסה בו היה כתוב שעליו לשלם חוב של 500 ₪, הוא היה פחות שמח.

כשעם ישראל אמרו נעשה ונשמע והיו מוכנים לקבל את התורה, הם לא ממש ידעו במה מדובר, והקב"ה רצה למנוע מצב בו אח"כ כאשר ילמדו את מצוות התורה, יחשבו שקשה לקיימה, וירצו לחזור בהם מקבלתם. לכן איים עליהם והפחיד אותם כדי שיחשבו שהיא קשה, ואח"כ כאשר ילמדו את המצוות יראו שבאמת איננה קשה כפי שחשבו, ואז ישמחו בקבלתה.

דבר נוסף, התורה הקדושה היא קיום העולם, ובלעדיה הקב"ה מחריב את העולם ומחזיר אותו לתוהו ובוהו ח"ו, הקב"ה רצה לרמז בזה לעם ישראל, שלא מספיק שלומדים תורה רק מרצון, אלא צריך האדם להכריח ולכפות את עצמו, לעמול וללמוד את התורה גם כאשר קשה לו כעת, כי היא קיומו של עולם.

• בגמרא (שבת פח:) נאמר: בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: "רבנו של עולם, מה לילוד אשה בינינו" אמר להם: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: "חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש לתנה לבשר ודם! מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים" (תן אותה לנו בשמים). אמר לו הקב"ה למשה: "החזר להם תשובה!" אמר לפניו: "רבנו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם". אמר לו: "אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה" שנאמר: 'מֵאַחַז פָּנֵי כֶסֶה פָּרָשׁוּ עָלָיו עֲנָנוּ', ואמר ר' נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו: "רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אמר להם: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? עוד מה כתיב בה "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנוב", קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש בכס? מיד הודו לו להקב"ה שנאמר: "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ", ואילו תנה הודך על השמים לא כתוב".

ונשאלת השאלה, על מה חשבו המלאכים כאשר התנגדו שהתורה תנתן לעם ישראל, וביקשו שתשאר אצלם בשמים? הרי כל תכלית בריאת העולם הייתה על מנת שעם ישראל יקבלו את התורה ויעסקו בה.

אפשר ליישב עפ"י מה שמובא בגמרא, שהייתה מחלוקת בישיבה של מעלה, מה הדין בנגעים כאשר יש ספק. הקב"ה אמר שזה טהור, וכל בני הישיבה של מעלה אמרו שזה טמא. אמרו: "נשאל את רבה בר נחמני עם מי הצדק", משום שהיה בקי בדני נגעים. רבה בר נחמני אמר: "טהור" ואח"כ נפטר מן העולם. יצאה בת קול ואמרה: "אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור, ויצאה נשמתך בטהור".

ולכאורה קשה, מדוע היו צריכים לשאול את רבה בר נחמני, מה הדין, והרי הקב"ה בכבודו ובעצמו אומר שזה טהור, ואיך שייך לחלוק עליו?

אפשר ליישב עפ"י מעשה שנחלקו ר' אליעזר וחכמים לגבי תנור של חוליות, שהיה ר' אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים. באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: "אם הלכה כמותי – חרוב זה יוכיח". ומיד עץ החרוב נעקר ממקומו מאה אמה. אמרו לו: "אין מביאין ראיה מן החרוב". חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי – אמת המים תוכיח". ומיד חזרו המים לאחוריהם. אמרו לו: "אין מביאים ראיה מאמת המים". חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי – כותלי בית המדרש יוכיחו". מיד הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, ואמר להם: "אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה – אתם מה טיבכם?", לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטים ועומדים. חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי – מן השמים יוכיחו". יצאה בת קול ואמרה: "מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום!" עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: "לא בשמים היא", שכבר נתנה תורה מהר סיני, ואין אנו משגיחים בבת קול, כי "אחרי רבים להטות". רבי נתן ראה את אליהו הנביא ושאל: מה עשה הקב"ה באותה שעה – אמר לו: "חייך ואמר: נצחוני בני, נצחוני בני".

רבי יהושע אומר: "לא בשמים היא", כי כאשר נתנה התורה בהר סיני, כח פסיקת ההלכה ניתן ביד החכמים, פה בכדור הארץ, ומכריעים את ההלכה עפ"י הרוב. הקב"ה רצה להעמיד את החכמים בנסיון אם יתפתו אחר הנסים והנפלאות שיראו ויפסקו עפ"י יחיד ולא עפ"י הכלל של "אחרי רבים להטות". כאשר הקב"ה ראה שעמדו בנסיון שמח ואמר: "נצחוני בני".

במתן תורה, המלאכים רצו שכת הפסיקה והכרעת ההלכה ישאר בידם בשמים, ולא ינתן לעם ישראל. על זה אמר משה שלא שייך

להפריד את פסיקת ההלכה מהתורה הקדושה, ולבסוף הודו לו והסכימו שגם זה ינתן לעם ישראל. ולכן במחלוקת שהיתה בישיבה של מעלה, לא יכלו להכריע, עד ששאלו את רבה בר נחמני, שהלכה כמותו בנגעים.

מסופר שאשה עגונה באה פעם למרן ר' יוסף קארו, כדי שימצא לה היתר ותוכל להנשא. לאחר שהרב שמע את כל הפרטים, הוא עיין היטב ולבסוף החליט שאין ראייה ברורה שהבעל מת, ולכן אין לה היתר להנשא. האשה הלכה לרבנים נוספים שכולם אמרו לה שהיא עגונה ואסורה להנשא. לבסוף הגיעה האשה עם אותם הנתונים לרמ"א (היא לא אמרה לו שכל הרבנים פסקו שהיא עגונה) והוא החליט שהבעל מת והתיר אותה מעגונותה. לאחר מכן נגלה המלאך המגיד לר' יוסף קארו ואמר לו שעד עכשיו הבעל באמת היה חי וקיים, אולם ברגע שהרמ"א אמר שהבעל מת, והתיר לה להנשא, הבעל מת מיד, כי ממה שפוסקים כאן בכדור הארץ, ישנם השלכות לכל תחומי החיים.

יישוב נוסף: הגמרא מביאה מעשה ברבי פנחס בן יאיר, שרכב על חמורו בדרכו לפדיון שבויים. הוא הגיע לנהר גינאי, שקצף וגעש. הוא ירד מחמורו ואמר: "גינאי, גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך". אמר לו (השר הממונה על) הנהר: "אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה, אני ודאי עושה". אמר לו: אם אין אתה חולק מימך, גזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם". נעשה נס והנהר חלק מימיו, כמו בקריעת ים סוף. לאחר שר' פנחס עבר בנהר, ראה יהודי עני, סוחב על גבו שק של חיטים עבור מצות לפסח, ומתקרב לנהר שחזר לזרום בשטף קצף. ר' פנחס ביקש שוב מהנהר לחלוק את מימיו, משום שגם יהודי זה עוסק במצוה. הנהר חלק שוב את מימיו והיהודי עבר מבלי שהחיטים יירטבו ויחמיצו. לאחר שהנהר שוב חזר לזרום, ראה שמתקרב לשם סוחר ערבי, ואז ביקש שוב מהנהר שיחלוק מימיו ויהיה קידוש ה', וכך אכן היה. אמר רב יוסף: "כמה גדול ר' פנחס בן יאיר, יותר ממשה רבינו ושישים ריבוא, שאצלם הים נקרע רק פעם אחת, ואילו אצלו שלוש פעמים!"

ולכאורה קשה, אם מעשהו של ר' פנחס בן יאיר אכן גדול יותר מקריעת ים סוף שעשה משה רבינו, מדוע לא מציינים זאת? מעשה "גדול" זה אמנם מופיע בגמרא ובכמה ספרי ילדים אך מעטים יודעים עליו, אולם את המעשה "הקטן" של קריעת ים סוף חוגגים בשביעי של פסח, מזכירים אותו בהגדה של פסח, בכל יום בתפילת שחרית, בגמרא, בזוהר, בכל המדרשים ובכל המפרשים...

התשובה לזה היא, שיש הבדל עצום בין קודם מתן תורה ובין לאחר מתן תורה. כאשר הקב"ה נתן את התורה הקדושה לעם ישראל, הוא גם נתן לעוסקים בה כוחות מיוחדים לפעול אפילו נגד הטבע, כי הטבע כפוף ומשועבד לרצונם של עמלי התורה.

מעשה קריעת ים סוף היה לפני מתן תורה, אז לא היו לאדם (צדיק ככל שיהיה) כוחות לפעול מעל הטבע, לכן זהו נס גדול ועצום. אבל המעשה של ר' פנחס בן יאיר היה לאחר מתן תורה, וא"כ אין זו חכמה כל כך גדולה לחולל נסים ונפלאות נגד הטבע, לכן מעשה זה לא זכה לפרסום גדול.

המלאכים לא התנגדו שעם ישראל יקבלו את התורה וילמדו אותה, אבל הם התנגדו שבני האדם יקבלו את הכח הטמון בתורה, שיוכלו לשנות את הטבע, את זאת הם ביקשו להשאיר בשמים. משה ענה להם שזה לא יתכן, או שהתורה וכל מה שטמון בה ינתן לעם ישראל, או שתשאר בשמים, ומשום שלא שייד שהתורה תשאר בשמים, כי אין למלאכים שייכות למצוות התורה, חייבים ליתנה לעם ישראל והמלאכים הודו לו.

על כל צדיק שמסר עצמו על עמל התורה, יש סיפורים רבים על נסים ונפלאות שחולל, כמו המעשה הבא:

הדבר היה לפני כמה שנים, ילדה החמודה בת שנתיים וחצי, התלוננה על כאבי בטן, ההורים לא הוטרדו. "זה יעבור לך", הם השיבו לה, ופנו לעיסוקיהם. אלא שלתדהמתם, בתוך זמן קצר החלה הבטן להתנפח! התופעה היתה מוזרה, הילדה מתפקדת כרגיל, אבל הבטן שלה נפוחה מאד. ההורים הנבוכים פנו לרופא, והלה הפנה אותם בדאגה לבית החולים הדסה עין כרם.

כאן החלו ההורים המתוחים בסדרת בדיקות והתרועעויות, ממקום למקום וממחלקה למחלקה, עד אשר נאמרה באזניהם המילה הנוראה "וילמס", גידול סרטני מסוכן ואכזרי, התקוף לפעמים בבטן החולה, וגורם לו ייסורים קשים עד שממיתו.

עולמם של ההורים "חרב" עליהם, הם החלו להתעסק עם ילדתם בטיפולים רפואיים שונים, החלו סדרות כדורים ותרופות, החלו סדרות הקרנות, החלו סדרות טיפולים כימותרפיים, ימים ולילות שהו ההורים במחלקה האונקולוגית בהדסה. כבר התרגלו לא לישון, או לישון על כסא.

מצבה של הילדה "הלך והתדרדר", היא כבר בת יותר משלש, אבל רזה ומפחידה מאד. שלד של עצמות, וגוף שרוף מהקרנות. השמחה פנתה ויצאה לה מביתה של משפחה זו, הילדה טופלה על ידי המומחה העולמי פרופסור ש', אך ללא הועיל. כמה דמעות שפכו ההורים בשנה זו, כמה תפילות ותחנונים ביקשו מה', אבל "שערי שמים" כאילו נסגרו.

מצבה הלך והתדרדר מאד. כמעט שנה כבר עברה, יום אחרי יום של צער נורא, של יגון ודאגה, עצביהם של ההורים נתרופפו מאד, כבר לא עסקו בשום דבר בחייהם פרט לטיפול בילדתם זו. ימים ולילות שהו בבית החולים, קראו תהילים, "פרעו בבכי" פעמים רבות, התחנונו אל ה', ביקשו מצדיקים להתפלל עבור הילדה, שיפרו את מעשיהם, נתנו צדקה, וה' הסתיר את פניו כאילו אינו שומע.

המצב הוסיף להתדרדר, הילדה הועברה למחלקת טיפול נמרץ, היא כבר חדלה לאכול בכוחות עצמה, היא אף חדלה לנשום בכוחות עצמה מאפיסת כוחות. חיברוה למכונת הנשמה ולעוד צינורות שונים ומסובכים. מצבה "הלך ושקע", היא נכנסה לחוסר הכרה מוחלט, דופק לבה עלה לקצב מטורף של 240 פעימות בדקה!!! בשלב מסוים, כבר

לא הורשו ההורים לשהות בחדרה, הם ישבו בחוץ על ספסל, קוראים תהילים ובוכים.

לאחר כמה שעות, יצא הפרופסור אל ההורים ושאל: אתם יודעים שהמצב רע? מה הפירוש? הגיבו ההורים – בוודאי שאנו יודעים! "רע מאד", חזר הפרופסור ואמר, ונעץ את עיניו באב. האבא הרגיש שהוא קורס תחתיו, מה כוונתך? הוא שאל. הפרופסור השיב לו שלוש מילים, שלש מילים קשות מנשוא: "היא מוגדרת כמתה".

הפרופסור הסביר, שכרגע הילדה עוד נושמת בעזרת המכונה, אבל כבר לא ייקח הרבה זמן. האבא מרגיש את "הבכי חונק אותו", אבל הוא אינו מאבד זמן, הוא נזכר במה שאמרו חז"ל: "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". הוא הצליח לפנות אל הראשון לציון מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, באמצעות הטלפון, ושפך את בכיו המר לתוך השפופרת. הרב השיב: "אני בא עכשיו". והוא אכן בא. הרופאים לא הרשו לו להכנס. ההורים הפעילו לחץ והאישור ניתן. הרב רחץ ידיו במים וסבון, לבש חלוק לבן ונכנס לבדו, אחרי דקה יצא. איש אינו יודע מה עשה שם. "ה' יעזור" כך הפטיר כאשר יצא.

הרופאים נכנסו שוב, ויצאו חזרה לקרוא לאבא "לרגעים האחרונים" – כך הוגדר המצב. האבא הביט בבתו האהובה, לבו נקרע לגזרים, עמד וחיכה מתי ישמע את מילת האויב מפי הרופאים. ואז ראו כולם שהילדה זזה, הרופאים הביטו בה בחוסר אימון, אבל הסבירו לאבא שלפעמים זה קורה, על כל פנים אין זה משנה את מצבה של הילדה, לפעמים הגוף זז מעט לפני הסוף. האבא השבור לא היה יכול להמשיך להסתכל, מבטו נע מן הילדה, ונתקע בעג האלקטרוני המורה את פעימות הלב, הוא לא היה יכול לעצור צעקה שפרצה מפיו: "הדופק ירד ל-160 פעימות בדקה!" הפרופסור "קפא" על עמדו בהשתוממות, ואמר: "הרב שלך עזר".

אמנם המצב עדיין חמור מאד והיא בסכנת מוות ממשי, אבל כעת לפחות יש סיכוי. האב העביר את הדברים למרן הרב עובדיה זצ"ל, והוא השיב שיבוא מחר שוב. כשבא למחרת, נתקבל ביראת כבוד, הרופאים והאבא נכנסו עמו. הרב אמר פרקי תהילים בקול חנוק מבכי ודמעות, בירך את הילדה ויצא.

הילדה פקחה את עיניה "וקרעה" את צינור ההנשמה מעל אפה! מיד קפץ הרופא להשיב את הצינור (כדי שלא יהיה מעבר קיצוני שכזה), אך הפרופסור עצר בעדו: "בתוך כמה שניות היא לא תמות" אמר לו, "נחכה טיפה לראות את התגובה". עברו כמה שניות, הילדה המשיכה לשכב ולהסתכל עליהם באופן בוהה, נושמת באפה "בחופשיות" כדרך שאר בני אדם...

באותה שעה עמדו בחדר, הפרופסור העולמי המהולל, פרופסור נוסף ורופא ילדים. השתררה דומיה, כולם הרגישו שאינם יכולים לדבר. הם בכו מהתרגשות, ואז האחות הראשית נכנסה. לתדהמתה ראתה את שלושת הרופאים המהוללים, הקשוחים מרוב מקרים קשים, בוכים!

"מה קרה?" היא שאלה. איש לא היה מסוגל לענות, הדממה נמשכה עוד כחצי דקה, הילדה הזיזה כבר את העיניים והביטה באופן ישיר, הפרופסור הראשי התעשת ראשון ואמר לאחות: "אם לא ראית אף פעם תחיית המתים, תסתכלי עכשיו". באותה המחלקה כבר מתו ילדים רבים ממחלה זו. הפרופסורים לא זוכרים "מקרה אחד" של מצב כמו כאן שהילדה שנתרה בחיים.

הדופק של הילדה המשיך לרדת. עבר שבוע, גם הטיפולים הכימותרפיים נגמרו. ידיו של הפרופסור הראשי רעדו כאשר חתם על תעודת השחרור, גם דמעה אחת הכתימה אותה. היום הילדה חיננית, מלאה ובריאה.

ממעשה זה רואים שאפילו בדורנו, מי שעוסק בתורה מתוך עמל ויגיעה גדולה, יכול הוא להחיות מתים, ונראה שזו הכוונה במה שאומרים שחכם ששמו מוזכר בגמרא יכול הוא להחיות מתים, שבכח תורתו העולם והטבע משועבד לו ויכול הוא לעשות דברים למעלה מן הטבע.

• ה' יתברך ברא את האדם עפר מן האדמה ונפח באפו נשמת חיים חלק אלוה ממעל. כדי שהאדם יקרא חי צריך שהנשמה תהיה מחוברת לגוף, אם הנשמה שהיא החיות לגוף תסתלק ממנו ח"ו אזי האדם ימות. וכך גם לענין הנשמה עצמה שכדי שהיא תחיה עליה להיות מחוברת אל מקור הנשמות - הקב"ה שהוא מקור החיים. מי שמחובר אליו הוא חי ומי שמנותק ממנו חשוב כמת (אפילו אם הוא הולך מדבר ונושם), ועל כך אמרו חז"ל (ברכות יז): "רשעים בחייהם קרויים מתים". ואין דבר בעולם היכול לחבר את האדם עם בוראו יותר מעסק התורה הקדושה. כאשר יהודי לומד ומתייגע בתורה אז הוא מחובר אל ה' ית' מקור החיים וכאשר מפסיק ח"ו הרי הוא פוגם בנפשו, ולכן אמרו חז"ל על ביטול תורה שמתחייב בנפשו.

ולפי זה אפשר ליישב מה שמקשים העולם שכאשר בא הקב"ה לתת את התורה לישראל, הם התחייבו לקבלה ואמרו נ"עשה ונשמע" קודם שידעו במה מדובר, באילו מצוות יתחייבו ובכמה, וזה דבר שאין לו קצבה. והרי הרמב"ם (מכירה יא, טז) פסק להלכה שאין אדם מקנה לחבירו דבר שאין לו קצבה, כגון שעשה קניין סודר שמתחייב לתת כל מה שחבירו יאמר לו, לא תחול בזה ההתחייבות. וא"כ לכאורה קשה איך חלה על עם ישראל ההתחייבות במתן תורה קודם שידעו במה מדובר, והרי זה דבר שאין לו קצבה? אך לפי האמור לעיל, לא קשה כלל, כי הרמב"ם דיבר על דיני מקח וממכר, שם יש גבול עד כמה אדם מוכן לתת לחבירו עבור חפץ, כי אולי המוכר יבקש ממנו דבר שלא בא בחשבון, לכן אין בזה גמירות דעת. אולם אדם שהולך למות, מוכן לתת הכל כדי לחיות. ומכיוון שהתורה היא החוט המקשר בין האדם לבין הקב"ה והיא מקור החיים, 'כל חפצך לא ישוו בה', ובלעדיה האדם חשוב כמת, הרי שכדאי וראוי לעשות הכל על מנת לקבלה, וא"כ היתה כאן גמירות דעת גמורה.

• נאמר במדרש (שמות רבה תרומה לד, ב): "א"ר שמעון בן יוחאי גי' כתרין הם, כתר מלכות וכתר כהונה וכתר תורה. כתר מלכות זה השולחן דכתיב בו: 'זר זהב סביב'. כתר כהונה, זה המזבח דכתיב בו: 'זר זהב סביב'. וכתר תורה זה הארון דכתיב בו: 'זר זהב סביב', ומפני מה בכולן כתיב 'ועשית לו', ובארון כתיב 'ועשו עליו'? ללמדך שכתר תורה מעולה יותר מכולן, זכה אדם לתורה כאילו זכה לכולן".

ואיך זוכים לכתרה של תורה?

אומרים לנו חז"ל (אבות פרק ו, ד): "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל". הדרך להשגת כתר תורה היא רק ע"י עמל ויגיעה. והרב דסלר זצ"ל כתב שע"י רוב העמל וההשקעה בדבר, כך נקשרים אליו. כגון, אדם שעמל לנטוע עץ וטורח בגידולו, ככל שהוא יטרח וישקיע יותר, כך גם יראה בעץ כחלק ממנו וירגיש קשור אליו. ואם כך הוא בדבר גשמי, בדבר רוחני על אחת כמה וכמה: ככל שהאדם יעמול ויתייגע בעסק התורה, כך הוא יתחבר לתורה עד שתהיה לחלק ממנו ולקניין בנפשו. וכן מובא בגמרא (ע"ז יט.): "אמר רבא בתחילה (התורה) נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו (של הלומד), שנאמר: 'בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה'". וביאר שם רש"י: "נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה".

חז"ל מגלים לנו שאם אדם טורח בלימודו, והוגה בתורה מתוך עמל יומם ולילה, נעשית התורה קניין בנפשו עד שממלאת את כל תוכן חייו ולכן "נקראת על שמו", כי "השם" מציין את התוכן הרוחני והמהות שלו. כדי לזכות בכתרה של תורה אין צורך בכישורים מיוחדים, "תורה מונחת בקרן זוית, כל הרוצה יבוא ויטול", צריכים רצון יגיעה ועמל - "יגיעת ומצאת תאמין", ע"י היגיעה זוכים "למציאה" - מתנת חנם. ויה"ר שה' ית' יזכנו להיות עמלים בתורה הקדושה.

האושר שבתורה

נאמר במשנה: כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן, **אשריך וטוב לך**, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא (אבות ו, ד).

"אשריך" פירושו: מאושר אתה, וא"כ קשה, איך אפשר לומר על אדם שסובל מחרפת רעב וחי חיי צער שהוא "מאושר", ולא רק בעולם הבא, אלא אף בעולם הזה?

אפשר לענות על כך במשל:

בטיטו היה עובד מצאת החמה ועד צאת הנשמה, ובכל זאת לא היה גומר את החודש (למרות שהוא עצמו היה גמור). היה ידוע בשכונה כאדם עני, קמצן, נרגז ורגזן. הוא היה לווה כסף, מנסה 'לגלגל', אך החובות היו כמו כדור שלג שמתגלגל וחולך וגדל, הם הלכו וטפחו והוא לא ממש היה יכול להחזיר. נושים רבים רדפו אחריו והיו לו הרבה צרות וייסורים.

בטיטו סבל מכאבי שיניים איומים, וכאשר סוף סוף הלך לרופא שיניים ושמע כמה עליו לשלם כדי לטפל בבעיה – הוא העדיף להמשיך לסבול.

לילה אחד, כאשר התקשה להירדם בגלל הכאבים, הוא לקח כדור שינה. כאשר התעורר, היה זה בשעת בוקר מאוחרת עם נפיחות נוראה בפנים וכאבים איומים. הוא החליט שהוא אינו מסוגל לעבוד, הוא חייב ללכת דחוף לרופא שיניים ולטפל בבעיה, הוא אינו מסוגל לסבול אפילו עוד שעה אחת! הוא התקשר למעסיקו והכריז על חופשת מחלה.

בדיוק לפני שבטיטו יצא מביתו אל רופא השיניים, הטלפון התחיל לצלצל. הוא רץ לעבר הטלפון, ובדרך רגלו היחפה נתקלה בקיר, והוא ריסק לפחות שתי אצבעות... הוא דיבר אל תוך השפופרת בקול מרוסק מכאבים ואמר: "שלום"...

ואז הוא שמע: "בוקר טוב כאן, הראלה ממפעל הפיס, אנו שמחים לבשר לך שזכית בעשרים מיליון שקל ואתה מוזמן לבוא היום ולקחת אותם ממשרדי מפעל הפיס!".

האם בטיטו הלך לרופא השיניים? מה פתאום! השיניים יכולות לחכות... ומה עם אצבעות רגליו המרוסקות? לא נורא זה כמה שברים קטנים בכל אצבע... הוא החליט שהוא הולך עכשיו למפעל הפיס לקבל את הכסף. מכיוון שעדיין לא היה לו כסף למונית הוא עלה לאוטובוס שמח ומרוגש. כאשר ראה מהאוטובוס את הבניין של מפעל הפיס, הוא הרגיש שהוא כבר אינו מסוגל לחכות עד שהאוטובוס יעזור בתחנה. הוא קפץ מהחלון ושבר את רגל שעוד היתה שלימה ובריאה.

האם בטיטו הלך לבית החולים כדי לטפל ברגלו השבורה? מה פתאום, הרגל יכולה לחכות... הוא אמנם לא היה מסוגל לעמוד, אבל הוא יכול היה לזחול (כמו שעשה לפני גיל שנה), הוא זחל על ארבע עם רגל שמאל שבורה, אצבעות רגל ימין מרוסקות, שיניים כואבות ופרצוף נפוח. בכניסה לבניין היה כתוב שמשרדי מפעל הפיס ממוקמים בקומה החמישית, אבל אין דאגה, יש מעלית. הוא זחל אל המעלית אבל היא היתה מקולקלת. הוא עשה עמידת ידיים וכך עלה לקומה החמישית. אמנם הגיע מזיע, אבל עם חיוך רחב המקרין אושר ושמחה...

אפשר לומר שאפילו לפני שקיבל בפועל את הפרס, למרות שרגלו היתה שבורה והיה זקוק לטיפול דחוף בשיניו הכואבות – למרות הכל הוא היה האדם הכי מאושר בעולם!

כך גם יהודי שלומד תורה! השכר המובטח בעולם הבא על המצוה הקטנה ביותר הוא גדול הרבה יותר ממיליוני דולרים, וגדול אפילו יותר מכל מה שיש בעולם הזה, ושכר לימוד תורה אין כל מלאך ובריה שיכולים לשער. ואם כן, גם אם עדיין לא קיבלנו בפועל את השכר המובטח, מעצם הידיעה שאנו אמורים לקבל שכר כה גדול ועצום - למרות הצרות והקשיים, עלינו להיות שמחים ומאושרים!

כפה עליהם הר כגיגית

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיט הַבְּקָר וַיְהִי קִלְת וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל הָהָר וַיִּקַּל שָׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה, וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בַתְּחִתֵּי הָהָר (יט, טז-יז)

ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. (שבת פח.).

לכאורה קשה: מדוע היה צריך לכפות עליהם את התורה ולאיים עליהם אחרי שכבר קיבלו ברצון את התורה כאשר הקדימו נעשה לנשמע? ומדוע עשה ה' את ההר חלול מבפנים כמו גיגית?

במדרש (תנחומא נח סימן ג') נאמר: "ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית וכו'... ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כולם ואמרו: "נעשה ונשמע" מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמוות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

לפי זה כל מה שקיבלו עליהם בני ישראל את התורה באומרם "נעשה ונשמע", לא היה זה אלא על התורה שבכתב אבל את התורה שבעל פה לא היו רוצים לקבל, וזה רמוז במילים "נעשה ונשמע" - נעשה כפי מה שנשמע מפשט המקראות.

הקב"ה כפה אותם לקבל גם תורה שבע"פ, ולכן העמיד מעליהם את ההר חלול כמו גיגית שיש לה בית קיבול, וכמו גיגית שיכולה להכיל בתוכה מיליוני טיפות של מים, כך גם כל תיבה ואפילו אות בתורה הקדושה כאילו יש בה בית קיבול שמכילה בתוכה אלפי רמזים, דרשות, סודות, הלכות ועוד, ו"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"

(אין דבר שלא רמוז בתורה), וכמו שאמר הגר"א זצ"ל שבמילה "בראשית", בה מתחילה התורה, רמוזים כל תרי"ג המצוות וכל התורה כולה (עפ"י היבן יהודעי').

• עוד יש לשאול: מדוע היה צריך הקב"ה לאיים על ישראל: "אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם", והרי בהמשך הגמרא שם נאמר: "מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלים את התורה - אתם מתקיימים, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". מבואר אם כן, שאם עם ישראל לא יקבלו את התורה - כל העולם יחרב, וא"כ לשם מה היתה נצרכת כפיית ההר כגיגית?

בספר 'מרפסין איגרין' נכתב לתרץ שלמרות התנאי שהקדים הקב"ה למעשה בראשית, גם אם עם ישראל היו מסרבים לקבל את התורה ח"ו, לא היה הקב"ה מחזיר את העולם לתוהו ובוהו, עד לאחר שיכפה עליהם את ההר כגיגית ושם תהיה קבורתם. והטעם לזה, שהרי גם אם באותה שעה לא קבלו את התורה, עדיין יש באפשרותם לחזור בהם ולקבלה עליהם במועד מאוחר יותר. באופן כזה, נפסקה ההלכה (שו"ע אבה"ע לח, ט), שהאומר לאשה: "הרי את מקודשת לי על מנת שיאמר אבא הן", אף על פי שאמר האב בתחלה שאינו רוצה, כל שחזר ואמר הן, נתקיים התנאי. וכתב על זה הרמ"א: ולכן לעולם הוי ספק קידושין עד שימות האב.

ולפי זה גם בנידוננו היה התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית תלוי ועומד בספק, ואי אפשר לומר שנתבטל התנאי אלא עד שימותו ישראל ח"ו, ורק אז יהיה זמן ביטול מעשה בראשית והחזרה לתוהו ובוהו. לכן כפה הקב"ה על ישראל הר כגיגית, שאם לא יקבלו את התורה שם תהא קבורתם, וכאשר ימותו בסירובם אז יתבטל התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ויחזיר את העולם לתוהו ובוהו.

התורה נצחית ולא תשתנה

לפני כמאתים שנה, הגיע דוד פרידלנדר, שהיה מראשי המשכילים, לביתו של רבי צבי הירש ליון, ובפיו טענות שונות ומשונות על כמה דינים ומצוות, שלדעתו בזמננו כבר אבד עליהם הקלח, והם לא אקטואליים... הוא דיבר על הצורך לתיקונים דחופים בדת משה, באומרו: "אני בטוח שאילו משה רבינו נותן התורה, היה חי בתקופתנו, ודאי היה מתאים מצוות רבות לרוח הזמן".

הרב הזדעזע מדבריו של דוד פרידלנדר הכופר, והוא אמר לו כך: שמעתי דברך, ונזכרתי במעשה שהיה:

סוחר אחד שכר עגלון להובילו עם סחורתו ביום השוק ללייפציג (עיר הירידים במזרח גרמניה). הסוחר התנה עם העגלון במפורש שאם לא יביאו למחזו חפצו בזמן, ומתוך כך הוא יאחר את היריד, וייגרם לו הפסד לסחורתו, יפסיד העגלון את שכר נסיעתו, ולא רק שלא ישלם לו את דמי הנסיעה, אלא שהעגלון יצטרך לפצות אותו על ההפסדים שיגרמו לו בגלל האיחור. העגלון הסכים והם חתמו על הסכם כדת וכדין. היה זה באמצע חודש טבת בשיא החורף, הם יצאו לדרך עם עגלה הטעונה סחורה, ולפתע החלו לרדת ממטרים עזים, ואח"כ הכל קפא, והחל לרדת שלג כבד. העגלון איבד את הדרך, הכביש נעלם, עגלתו שקעה שוב ושוב בשלג ובבוץ, ובסופו של דבר הסוחר לא הגיע בזמן ליריד, והפסיד הון עצום.

העגלון התעלם מההסכם שחתמו עליו טרם יצאו לדרך, וביקש בעזות מצח גם את דמי נסיעתו. הסוחר, לא רק שסירב לשלם לו, אלא אף תבע מהעגלון שישלם לו פיצויים על ההפסד שנגרם לו, הכל לפי ההסכם שנחתם קודם נסיעתם, על פי דין תורה. והעגלון מתעקש: תביא לי כסף עבור הנסיעה! החליטו הסוחר והעגלון לפנות אל הרב לדין תורה שיכריע ביניהם.

אחרי ששמע את שני הצדדים, פסק הרב לטובת הסוחר, והסביר לעגלון העקשן: יש פה תנאי, חתמת, הסכמת, על פי דין תורה. א"כ לפי מה

שהתחייבת, לא תקבל דמי נסיעה ועליך גם לפעות את הסוחר. רגז העגלון על הרב ושאל: "מדוע חייבתני בדיון, הרי אנוס רחמנא פטריה, שמא דין הרב שוגג כמזיד ואנוס כרצון?", השיב לו הרב בנחת: "לא אני חייבתוך בני, אלא תורתנו הקדושה חייבה אותך, וכל מה שפסקתי הוא על פי דין תורה".

הרהר העגלון קמעא ושאל: "כבוד הרב, אמור לי, מתי ניתנה התורה הקדושה לישראל? באיזה חודש?", השיב לו הרב שהתורה הקדושה ניתנה ב-ו' בסיון. צעק העגלון: "בחודש סיון, הלא אין הדרכים משובשות, אין גשם, אין שלג, אין רוח, ואין בוץ, אם הייתי נוסע בזמן שניתנה התורה – בקיץ, לבטח הייתי מגיע בזמן ליריד. אבל איך אפשר לפסוק פסק הלכה מתורה שניתנה בקיץ, לסיטואציה שאירעה באמצע החורף כשיש שלגים, זה לא רלוונטי. אילו נתן משה רבינו את התורה בחודש טבת, היה כותב לפטור אותי, שכן אז היה המשפט שונה לחלוטין, לפי רוח הזמן וסערות התקופה והדין היה ודאי נוטה לזכותי".

ענה הרב לוין לדוד פרידלנדר המשכיל: "לטענותיו של עגלון זה שרועה להתאים את התורה לרוח הזמן, לבוץ של החורף, ולבחור ממנה רק מה שנראה בעיניו, נמשלת גם אתה דוד פרידלנדר. לפי שיטתך התורה צריכה להתאים את עצמה לבוץ של החורף וליובש של הקיץ, הטענות שלך הן כמו הטענות של העגלון, אולם התורה היא קדושה ונצחית ולא תשתנה בשום מצב ואופן". שמע זאת דוד פרידלנדר ועזב בחמת זעם את ביתו של הרב.

יש אנשים שחושבים שצריך להתאים את התורה לרוח הזמן, לאופנות ולקריזות של התקופה, אם משה רבינו היה חי היום, לא היה נותן תורה כזאת... אך דבר זה הוא שטות, הבל ורעות רוח! התורה היא מעל לכל, היא ניתנה לנו מבורא העולם, צופה כל הדורות, ולכן אינה תלויה בזמן או במקום. התורה היא נצחית ולא תשתנה לעולם - זו היתה תשובתו של הרב לוין לדוד פרידלנדר ולכל הרפורמים למיניהם.

מכיל אחד ביקש פגע מהמלבי"ם היתר הלכתי לצען השבת.
אמרו לו הרב: אני מתיר לך לצען בשנינו, שאת הצד הנוצר
של הסיכריה תשים בתוך הפה.

אדם אחד אמר פעם לגר"י גלינסקי זצ"ל: בוא נעשה פשרה בעניין
השבת! אמר לו הרב: ראה, השבת איננה שלי, אלא של הקב"ה, ואיני
מוסמך להציע לך פשרה. אבל אם אתה רוצה, אני מוכן להתפלל עבורך
שהקב"ה ייקח אותך אליו, ותוכל לדבר אתו ישירות על הנושא. מתי
נוח לך, אולי שבוע הבא? משום מה, הוא לא היה מעוניין...

בבית כנסת של חסידים ואנשי מצפה, כל אחד שיבח את
אדמו"רו שליט"א, וסיפר נסים ונפלאות שחולף. אחד החסידים
סיפר שהאדמו"ר שלו שכר צאלון בחודש ניסן, כדי להביא קמח
מיוחד לאפיית המצות. לפתע התמלאו השמים בצנניס
אפורים, נראו ברקים ונשמעו רעמים... היה חשש כבד עם
ירד ויחמיץ את כל הקמח. לקח האדמו"ר את מקלו, הצביע
לכיוון מזרח וצעק: שם עם, לכיוון מזרח וצעק: שם עם,
לכיוון צפון וצעק: שם עם, לכיוון דרום וצעק: שם עם.
הצביע כלפי מזרח וצעק: כאן ניסט (אין) עם... ובאמת עם
חלק התחיל לרדת, אק מצל הצלפה לא ירד עם כלל, הקמח
לא נרטב והכינו ממנו מצות מהודרות בתכלית ההידור.

החסידים מאוד התפעלו, אבא אז קט "חסידי" אמריקאי
ואמר: זו לא חכמה כל כך גדולה לצפות נס שכזה... הראב"י
שלי עשה פגע דבר אקסטרה אורדינר, למצפה הוא עושה זאת
כל שבוע! ביקשו כל החסידים שיספר להם מה רבו עשה, עושה
ויוצאה. סיפר החסיד: הראב"י שלי נסע ביום שישי עם דמדומי
החמה בלומינינה שלו עם נהגו האישי. הנהג אמר לראב"י:
רבינו, עוד דקה שבת! לקח הרבי את מקלו, הצביע לכיוון
מזרח וצעק: שם שבת, לכיוון מזרח וצעק: שם שבת, לכיוון
צפון וצעק: שם שבת, לכיוון דרום וצעק: שם שבת. הצביע
כלפי מזרח וצעק: כאן לא שבת... ואמר לנהג להמשיך
לנסוע... היה זה כחובן ראב"י רפורמי.

עשרת הדברות

אם היינו מוזמנים לכנס גדול מאוד, המיועד לרבנים גדולים וחשובים, אשר מדברים עליו כבר כמה שבועות, מתכוננים אליו ומצפים לו, ובהגיע העת כאשר כל המוזמנים החשובים יושבים דרוכים ומקשיבים למוצא פיו של הדרשן המהולל, הוא פותח את פיו ואומר: "ציבור יקר, אני מבקש מכם, אנא, אל תירצחו אף אחד, זה לא יפה לרצוח, ואני גם מבקש נא לא לגנוב מאף אחד..." הרי שהיינו חשים נפגעים ונעלבים, וכי לזה ציפינו? וכי זו הדרישה המתבקשת מאתנו?

למעמד קבלת התורה הקדושה בהר סיני קדמה הכנה אחר הכנה וזיכוך אחר זיכוך. בני ישראל מנו וספרו חמישים יום מתוך ציפייה גדולה, נתעלו והזדככו כדי להיות ראויים לקבלת התורה. ביום המיוחל ציפור לא צייצה, עוף לא פרח, גלי הים שקטו וכל העולם שותק ושומע... והנה אז, ברגע השיא שאין למעלה ממנו, נגלה מלכו של עולם ואומר: "אנוכי ה' אלקיך... לא תרצח... לא תנאף... לא תגנוב..."

נראה לבאר עפ"י מה שכתב האברבנאל, שבעשר הדברות ישנן שלוש מעלות על כל שאר דברי התורה: א. את עשרת הדברות שמעו עם ישראל ישירות מפי הקב"ה בלא מתווך. ב. כל העם בלא יוצא מן הכלל זכו לשמוע את עשרת הדברות. ג. עשר הדברות נכתבו על ידי ה' ית' על גבי שני לוחות אבן. הסיבה לכך מפני שבעשר הדברות כלולים כל תרי"ג המצוות אשר נתן ה' לעם ישראל (בעשר הדברות ישנן 613 אותיות כמנין תרי"ג), והן שורש ויסוד לכל התורה הקדושה.

אנוכי ה' אלקיך

אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים - (בדיבור הזה נכללים מצוות שבין אדם למקום כמו אהבת ה', להתפלל אליו, קידוש ה' וכד', וכן כל המצוות אשר נאמר עליהן שהן "זכר ליציאת מצרים" כגון תפילין, מזוזה, מצה וכו').

בדיבור זה מרומזים עיקרי האמונה: שהקב"ה נצחי, היה קודם הבריאה, והוא יצר את העולם וכל מה שבתוכו (וזה נרמז בשם הוי"ה, היה

הווה ויהיה, וכן שהוא מהוה כל הווה), וכן שהוא משפיע ומשגיח על כל הברואים בהשגה פרטית (וזה רמוז בשם אלקים), וכן רמוז שהכל מאתו יתברך בין הטובות ובין הרעות (הוי"ה - רחמים, אלהים - דין), ועניין האמונה ביציאת מצרים.

ויש לשאול: מדוע נאמר "אני ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא "אני ה' אלוקיך אשר בראתיך", או "אשר בראתי את העולם יש מאין", שאלו לכאורה סיבות יותר הגיוניות לקבלת עול מלכות שמים?

התשובה לכך היא, שיש התפעלות גדולה יותר מדבר קטן אשר אנו רואים וחווים אותו, מאשר מדבר גדול שהתרחש ורק שמענו עליו, אך לא ראינו זאת ממש בעינינו. ידוע הדבר וברור שהקב"ה יצר את כל העולם כולו יש מאין, אך אף אחד לא ראה זאת באופן מוחשי, כאשר בני ישראל יצאו ממצרים, הם ראו בעיניהם וחוו את כל הנסים והנפלאות שהיו בעשר המכות ובקריעת ים סוף וההתפעלות היתה עצומה. לכן ה' מזכיר דווקא את עניין יציאת מצרים, ועוד שהקב"ה הוציא את בני ישראל מבית עבדים, והם חייבים להכיר לו טובה, לשמוע בקולו ולקיים את רצונו, לעבוד אותו ולשמור את מצוותיו.

הקב"ה גם בא לצוות אותנו על אמונה בהשגחה פרטית, שלא רק שה' ברא את העולם, אלא שכל מה שקורה ומתנהל בעולם הזה, הוא מאת ה' יתברך. וכמו שה' הוציא אותנו מארץ מצרים בהשגחה פרטית, כך כל מה שקורה בעולם זה ע"י ה' ית' לבדו.

פעם אחת ביקשו תלמידי הבעל שם טוב, שיראה להם במוחש איך הקב"ה משגיח בהשגחה פרטית על כל פרט בבריאה. לקח אותם החוצה ואמר להם להתבונן על עלה מסוים שהיה מחובר לעץ תות, לפתע החלה לנשוב רוח והעלה ניתק מהעץ והחל לעוף. הבעל שם טוב אמר לתלמידיו לעקוב אחרי העלה. העלה עף ונפל לתוך נחל, התלמידים המשיכו לעקוב אחרי העלה וראו שהוא נתקע בסלע שהיה על שפת הנחל. התקרבו התלמידים וראו שתולעת משי קטנה אוכלת מהעלה. אמר הבעל שם טוב לתלמידיו: התולעת הזו אוכלת רק עלי תות טריים,

ומקומה הטבעי על עץ התות, אבל ציפור שרצתה להביא את התולעת הזו לגזוליה, לקחה אותה מהעץ, והתולעת המסכנה נפלה בדרך והגיעה לכאן. אך במקום זה אין עלי תות ולתולעת הרעבה לא היה מה לאכול. התפללה התולעת לה' יתברך הזן את הכל, וביקשה שידאג לה למזון. הקב"ה שמע את תפילתה וסיפק לה עלה תות ביבוא אישי.

בחור אחד חזר בתשובה, רצה ללכת לישיבה, לדאוג בתורה ולהיות אבוק. שאף אותו אביו? מנין יהיה לך כסף לחתונה? אמר החור: ה' יצונו. ואמה תתכנס? אמר החור: ה' יצונו. קרא האב לאתו ואמר לה: הבן שלך השתגע, הוא חושב אנוי אלקים.

לא יהיה לך

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ: לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פקד עון אבת על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי: ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי - (בדיבור זה נכללים כל ענייני עבודה זרה, וגם איסור כתובת קעקע, לבישת שעטנז וכלאים, שלא להסית ולהדיח ושלא לעסוק בכישוף).

לכאורה קשה, הרי בפסוק: "לא יהיה לך וכו'" כבר נצטוונו על איסור עבודה זרה, אפילו במחשבה, אם כך, לשם מה צריך לאסור עבודה זרה במעשה?

כתב האור החיים הקדוש שהיה חשש שיחשבו שבגלל שה' כה גדול ונכבד, אין אפשרות שברייה שפלה כמו האדם יוכל לדבר אתו ולבקש ממנו צרכיו, ולכן ירצו לעשות אמצעי שדרכו יוכלו לבקש מהקב"ה (בזה טעו בני דור המבול ואח"כ הגיעו לאיסור עבודה זרה ממש, שעבדו לפסלים עצמם).

בציווי "לא יהיה" נאסר להאמין באלילים ובכוחות אחרים, ואילו כאן אע"פ שמאמין בקב"ה, אסור ליצור אמצעי לפנות אליו, משום שאע"פ שה' ית' גדול ונורא הוא שומע לכל אדם ואין צורך בשום אמצעי.

הרמב"ן כתב שבעניין עבודה זרה היו שלוש קבוצות: בהתחלה החלו בני האדם לעבוד את המלאכים (אשר הם נקראים בתורה אלהים) וחשבו שיש להם יכולת להרע או להיטיב, וכל אומה היתה עובדת לשר שלה, אך הם היו מודים ומאמינים שהקב"ה לבדו ברא את העולם. הקבוצה השנייה הם אלו אשר עבדו לצבא השמים. הם היו סוגדים לשמש, לירח לכוכבים ולמזלות, כל אומה היתה עובדת את המזל שלה. כך חשבו שיוכלו להגביר את כח מזלם ושבוזה תהיה להם תועלת. הם היו עושים פסלים וצורות דרכם היו עובדים את הכוכבים. הקבוצה השלישית הם אנשים אשר היו עובדים לשדים ולרוחות.

בדיבור הזה אסרה התורה את כל סוגי העבודה הזרה: "לא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי", הזהיר שלא לעבוד את המלאכים. "לא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל", הזהיר בזה על עבודת הכוכבים והמזלות אשר עובדיהם היו עושים פסלים בצורת המזלות שבשמים. וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּיָּם מִתַּחַת לְאָרֶץ, בזה הזהיר שלא לעבוד את השדים והרוחות.

המלך מנשה בן חזקיהו, היה עובד עבודות זרות לרוב, הכניס צלם להיכל ה' בבית המקדש, הרג את סבו ישעיה הנביא, מילא את ירושלים בדם אנשים שהרג, הכריח את ישראל לעבוד עבודה זרה והעלה שאלות של כפירה נוראה.

היתה מלחמה ומלך אשור הצליח לתפוס את אויבו הגדול, המלך מנשה, לקח אותו, קשר אותו באזיקים, הכניסו לתוך קדירה ענקית, והדליק את האש למטה כדי שמנשה יישרף לאט לאט. מנשה, שהבין היכן הוא נמצא ושזמנו קצר, החל להתפלל ולהתחנן על חייו. אבל הוא לא פנה לקב"ה, אלא לכל העבודות זרות שלו הוא פנה: המולך ענני... הבעל ענני... פעור ענני, פרה קדושה... בודהא... וכמובן שאין קול ואין עונה. כשהוא ראה שנגמרו לו כל האלוהים, ועוד מעט הוא הופך לסטייק עלוי וול דאן, נזכר שאביו לקח אותו לתלמוד תורה ושם למד פסוק 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'. הוא פנה לה' ואמר: 'אם אתה עוזר לי -

מוטב, ואם לאו – אני אומר שהקב"ה ח"ו בדיוק כמו כל האלוהים האחרים שלא עזרו לי'.

המלאכים בשמים נעלו את כל השערים של מעלה, כדי שהתפילה החצופה של המלך מנשה לא תעלה אל ה' יתברך. אמר להם הקב"ה 'למה אתם סוגרים את השערים? עד שסוף סוף הבן שלי פונה אלי... כמה זמן חיכיתי לו שיפנה אלי, ועד שהוא פונה אלי ומבקש ממני דבר מה – אתם סוגרים את השערים? אני לא צריך את הפתחים שלכם, יש לי פתח משלי מתחת לכסא הכבוד'.

ה' יתברך קיבל את תפילת מנשה, נעשה נס והקדירה התעופפה באוויר לעיניו כולם עד לירושלים עיר הקודש, בית המלכות. ומנשה, כשראה איך נתקבלה תפילתו ונעשה רצונו, הבין וידע כי יש מנהיג לבירה – ממית ומחיה, משפיל גאים ומגביה שפלים. מיד נאמר עליו: "וידע מנשה כי ה' הוא האלוקים", וחזר בתשובה גמורה.

בגמרא (סנהדרין ז.) מובאת מחלוקת אם יש למנשה חלק לעולם הבא. ביקשו מרבי ישמעאל כהן גדול שכשהוא עולה לשמים (ידוע שהוא עלה כמה פעמים וחיבר את ספר היכלות, שם הוא מספר על הדברים שראה) בפעם הבאה, יבדוק אם מנשה בגן עדן או לא. כשעלה רבי ישמעאל לשמים ראה את מנשה בגן עדן במדור של בעלי התשובה כשהוא ראש הישיבה.

בגמרא (סנהדרין קב.) מסופר שרב אשי היה דורש ברבים על שלשה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא, ולאחר שסיים לדבר על ירבעם ואחזב, אמר: למחר נפתח ונדבר על חברינו מנשה.

בא אליו מנשה בחלום, ואמר לו: האם אני חבר שלך ושל בית אביך, שאתה קורא לי חברך? אמור לי, בשעה שמברכים המוציא, מהיכן בוצעים את הפת? אמר לו: איני יודע! אמר לו מנשה: לבצוע המוציא אינך יודע, ואתה קורא לי חברך?!

אמר לו רב אשי למדני הלכה זו, ואדרוש אותה מחר בשמך. אמר לו: מהמקום שנקרם פני הככר ונאפה יפה, כדי לכבד את הברכה. אמר לו

רב אשי: מאחר שאתם חכמים כל כך, למה עבדתם עבודה זרה? אמר לו אילו אתה היית בדור שלנו, היית מגביה את שפת חלוקך מבין רגליך, כדי שתהיה קל לרוזן, והיית רץ אחריי לכנסייה של העבודה זרה.

המפרשים פירשו כוונתו של מנשה בדבר זה, שהרי הנשמות מתמעטות דור אחר דור, ולדורות הראשונים היו נשמות גדולות מאוד, ומאחר שהנשמות היו גדולות, אז היצר הרע שלהם היה גדול וחזק יותר, שהרי כל הגדול מתבירו, יצרו גדול ממנו.

לאחר חורבן בית המקדש הראשון, התחננו אנשי הכנסת הגדולה לקב"ה ואמרו: מבקשים אנו שתמסור בידינו את יצר הרע של עבודה זרה, כי בגללו נחרב בית המקדש, נהרגו הצדיקים וגלו ישראל מעל אדמתם... אמנם נתת לנו יצר הרע כדי שנתגבר עליו ונקבל שכר, אולם איננו רוצים לא אותו ולא את השכר על ההתמודדות אתו!

נפל להם פתק מהרקיע שהקב"ה אישר את בקשתם. ישבו החכמים בתענית שלושה ימים ושלושה לילות ולבסוף, נמסר להם יצר הרע של עבודה זרה. יצא אותו יצר הרע, והיה נראה כמו גור אריה של אש. כאשר תפסוהו, נשמטה שערה אחת מאדרת שערו, והרים גור הארי של אש את קולו, והלך קול שאגתו עד מרחק של ארבע מאות פרסאות.

אמרו ישראל מה נעשה? אם נשאיר אותו כמו שהוא בידינו, אולי חס ושלוש ירחמו עליו מן השמים, כשישמעו את קולו המתחנן.

אמר להם זכריה הנביא: השליכוהו בתוך דוד של עופרת, וכסו את פי הדוד בעופרת, וכך לא ישמע קולו (יומא סט:). מאז התבטל היצר הרע של עבודה זרה.

למעשה אע"פ שביטלו את יצר הרע של עבודה זרה, עדיין יש כמה עבירות שהן בבחינת עבודה זרה כמו כעס וגאווה, וכן כל דבר שהוא זר להשקפת התורה, הוא בבחינת עבודה זרה.

הצדיק רבי מאיר אבוחצירא זצ"ל אמר פעם שהעבודה זרה של דורנו היא: "לא תעשון אתי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם"

(שמות כ, כ), שאדם שרץ ורודף להשיג כסף וזהב עושר וכבוד, ובזה הוא שם את כל מבטו ומגמתו, הרי הוא עובר על יְאֲלֹהֵי כֶסֶף וְאֲלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶסֶף. אולם כיום אומרים כל גדולי ומאורי הדור, שבדורנו התווספה עוד עבודה זרה, והיא האינטרנט והמכשירים הטמאים, שהם כנגד שלוש עבירות חמורות, וירבים חללים הפילה, ובזה אומר היצר הרע לאדם: פתח לי פתח כפתחו של מחט, ואפתח לך את כל העולם, עם כל הלכלוך, הזוהמה והזימה שבו.

*אשה אחת ביום הולדתה היתה מדוּכרסת בדכי, מה קרה?
הצלה שכן שהיום יש לה יום הולדת, והוא ככאלו לא מתייחס
אליה. אמרה לה חברתה שיום ההולדת הוא זמן של עת רצון,
כדאי לה להתכונן לבורא הַצֹּלֵם וְלַבְּקֵשׁ מִנֶּנוּ סְעֻדָה יתחיל
להתייחס אליה כראוי. שמעה האשה לחברתה, הדליקה נר
לכבוד הצדיקים ופתחה בתפילה נרצעת מצומק לילה: "רבנו
של צולם, אני מבקשת שבעלי יתייחס אלי, יחשוב עלי, יתעניין
רק בי, לא יסיר ממנו, ויקח אותי איתו לכל מקום ולא
יגזול אותי"... נצעה נס והאשה נהפכה לאי"סון.*

לא תשא

לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא - כולל כל דיני השבועות ונדרים וחרמות ודיני הקדשות ודיני נזיר ושלא לברך את ה'. דיבור זה בא אחר איסור עבודה זרה, כי כאשר ראוי לירא את הקב"ה, שלא לתת כבודו לאחר, כן ראוי לתת כבוד לשמו, והנושא אותו לשווא, מחללו. ויזהיר הכתוב הזה שלא ישבע אדם בשם ה' לריק, כגון שנשבע על דבר שידוע כמו שנשבע על עץ שהוא עץ, הרי זה אסור וכל שכן שבועת שקר. והזכיר לשון "לא תשא" ולא אמר לא תשבע לפי שהוא כולל עוד שלא ישא אדם על שפתיו את שם ה' לחינם.

בזמן רבי אברהם גלאנטי לפני כחמש מאות שנה היה שך מוסלמי שמברך אנשים, וכל מה שבירך היה מתקיים: אם היה אומר על אדם שהוא ימות - היה מת, ואם היה אומר שהוא יחיה - היה חי. רבי אברהם גלאנטי רצה לדעת איך יכול להיות כדבר הזה. הרב שמע שהגוי

הזה יודע שש חכמות ידועות מתוך השבע שיש בעולם. והרב עצמו ידע גם את החכמה השביעית והחל להיפגש אתו ולדבר אתו בענייני החכמות, וכשהגיעו לחכמה השביעית הגוי ביקש מהרב שילמד אותו.

אמר לו הרב: אני מוכן ללמד אותך בתנאי שתגלה לי איך אתה יודע מי יחיה ומי ימות. אמר לו הגוי: אני מוכן לשלם כסף רב אבל לא את סודי. אמר לו הרב איני מסכים ללמד אותך את החכמה שאתה רוצה, אם לא תגלה לי, ומכיון שהגוי השתוקק מאד לדעת את החכמה השביעית, הסכים ואמר לרב: צום שלושה ימים, אח"כ תבוא אלי ואני אגלה לך. וכך הרב עשה.

כשהגיע הרב ביום השלישי, חלש מאוד מהצום, לקח אותו המוסלמי לבור מים שבחצר שיטבלו שם, הביא לרב חלוק לבן ואמר לו אנו: נכנסים עכשיו למקום שעריך להזדעזע ולפחד. הגוי באומרו זאת החל להזיז את הווילון כשירו רועדת. הרב חשש מאוד מאיסור עבודה זרה שיכול להיות שם, אולם ידע שהמוסלמים מאמינים באל אחד ואינם עובדים עבודה זרה, הוא נכנס לשם עם הגוי והנה רואה הרב את שם הווי"ה ברוך הוא.

הגוי פנה לרב ואמר לו: זה שמו של הקב"ה. וכששואלים אותי אם החולה יחיה או ימות, אני רואה את האותיות, ואם הן מאירות, אני יודע שהוא יחיה, ואם לא... הלך הרב לביתו ופרץ בבכי ואמר: אם גוי שנזהר ומכבד את השם שלך, ככה אתה מגלה לו דברים, קל וחומר אם יהודי יזהר ויכבד את שמך על אחת כמה וכמה (ובחרת בחיים).

ומזה אנו נלמד איך לברך כל ברכה, וכל שכן ברכת המזון וברכות תפילת שמונה עשרה, שהרי אדם מברך מאה ברכות בכל יום ובשנה כשלושים ושש אלף. ואם כן המצב לכאורה טוב, אך אם יבדקו אותנו 'בוועדת חקירה' איך היתה כל ברכה, האם כיוונו באמירת הברכה או שדקלמנו אותה בלי מחשבה כמצות אנשים מלומדה? אולי בלענו את המילים ואמרנו "בְּרוּכָתָהּ", ואז לפעמים במקום מצוה וזכות, יכול לצאת מזה קטרוג. לכן חזק ונתחזק בשם

אלוקינו, ונוזהר לברך כל ברכה כראוי, והמברך יתברך פי מיליון מפי עליון, בכל הברכות שבעולם.

לגבי חומרת איסור שבועה, אומר הפלא יועץ: לא זו בלבד שלהשבע בשם ה' הוא אסור, אלא אפילו להישבע על נפשו ועל חייו ללא צורך, אסור. וכל שכן לשקר, שנפשו הוא חובל. ויש מקומות שלימדו לשונם להשבע על כל דיבור ודיבור בחיי אביהם או אחיהם או חיי חבירו שמדבר עימו, והם דברים של גנאי וחסרון כבוד ובזיון, מלבד איסור שבועת שווא. שכן פירשו המפרשים (שמות יט, ו) "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשווא כי לא ינקה ה'" - אפילו את אשר ישא את שמו של עצמו לשווא. וכל שכן וקל וחומר שמו של מקום. ולא דווקא הנשבע לשווא, אלא הוא הדין להוציא שם שמים לבטלה בלי שבועה, גם זה אסרה התורה, שהרי כתוב: "לא תשא" ולא כתוב לא תשבע, למדנו שאפילו הזכרת שם שמיים לבטלה אסור. וגם השומע מחבירו אם לא הוכיחו נענש על כך. הגמרא בנדרים (דף ז') אומרת: אמר רב כל השומע הזכרת שם ה' מפי חבירו צריך להוכיחו, שכל מקום שהזכרת ה' מצויה שם עניות מצויה רח"ל, ועניות כמיתה. מאחר והזכרת שם שמים למצווה מביאה ברכה ועושר, שנאמר "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיד" (שמות כ, כ) הזכרה לשווא גורמת ההיפך רח"ל, ודי לחכימא ברמיזא.

שבת

אחר שהקב"ה ציווה להאמין אמונת הלב בשם המיוחד, ושלא נחליפו באחר וציווה לכבד את שמו, ציווה גם שנעשה אות וזכר בימים לקדש את היום השביעי והוא השבת, להודיע שה' ית' חידש את העולם וברא הכל יש מאין.

זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ, וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלַאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֹבֵד וְאַמְתֶּךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ - בדיבור זה נכללים כל מועדי ה' וקורבנותיהם תמידין ומוספין כהלכתן וגם קרבן ראשי חדשים וקידוש החודש וכל ענייני המועדים.

על הפסוק: "וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֵת שְׁבַתְתִּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בְּיָנִי וּבְיַנְיָכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (לא, יג), נאמר בגמרא (ביצה טו.): "אמר לו הקב"ה למשה: משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבתי שמה, ואני מבקש ליתנה לעם ישראל, לך והודיעם". ושם בהמשך משמע שהמתנה והאות היא הנשמה היתרה שניתנת בשבת. השבת היא לא רק מצוות של "זכור ושמור", אלא אף מתנה רוחנית מבית גנזיו של הקב"ה.

אדם בעולם הזה יכול לחוש רק במושגים גשמיים, ואין לו תפיסה וכלים להרגיש בדברים רוחניים. רק צדיקים, קדושי עליון, אשר זיככו את נפשם ומקדשים את עצמם כאן למטה, זוכים לכך שהקב"ה מקדש אותם מלמעלה, ואז הם גם זוכים לחוש ולהרגיש ברוח הקודש ובמושגים רוחניים עליונים בבחינת "עולם הבא". אולם הקב"ה קידש את עם ישראל כולו בקדושת השבת שהיא "מעין עולם הבא", בכך שנתן להם נשמה יתרה, מבית גנזיו, ויש בה את היכולת לחוש את הדברים המופשטים, "לדעת כי אני ה' מקדישכם".

מעשה ביהודי שמכר את הפרה שלו לפלח גוי, והגוי עבד אתה במשך כל ששת ימי המעשה, אבל כשהגיע שבת קודש הפרה סירבה לקום לעבודה. למרות שהגוי ניסה כל מיני אפשרויות להקימה, הפרה היתה עקשנית וסירבה לקום.

כשראה הגוי כך, ניגש ליהודי ואמר לו: הפרה שלך עצלנית ואינה מוכנה לעבוד, זהו מקח טעות, החזר לי את כספי וקח את פרתך. אמר לו היהודי: אל תדאג אני אדבר עם הפרה, ואולי זה יעזור. ואכן ניגש היהודי ולחש כמה מילים באוזני הפרה, וראה זה פלא הפרה התעוררה ממנוחתה והראתה שהיא מוכנה לצאת לעבודה.

אלא שהגוי לא היה יכול לכבוש את תדהמתו ופליאתו הרבה, ופנה ליהודי ואמר לו: מה אמרת לפרה שפתאום היא קמה לעבוד? אמרתי לה, עד עכשיו היית אצלי ואני יהודי, ולכן בשבת היית יכולה לנוח כי כתוב אצלינו בעשרת הדברות "שמור את יום השבת... אתה ובנך ובתך

עבדך ואמתך ושורך" (דברים ה, יב-יד), אבל עכשיו נגמרה הקייטנה, כי הגוי הזה לא מצווה לשמור שבת, וכמו שאומרים בתפילות שחרית של שבת: 'ולא הנחלתו מלכנו לעובדי אלילים גם במנוחתו לא ישכנו ערלים כי לעמך ישראל נתתו באהבה'.

כשמוע הגוי את הדברים יוצאים מפי היהודי כמעט ונתעלף, כי הוא הבין שהבהמה שהולכת על ארבע ואוכלת קש ותבן יודעת ומבינה מה זה שבת, ואילו הוא עם שכל, לא מבין מה זה שבת. הגוי הזה נתגייר ונעשה לאחד מגדולי הדור ושמו נודע לתהילה הלא הוא רבי יוחנן בן תורתא שתורתא בארמית זה פרה, שהיא זו שגרמה לו להיות יהודי ולחסות תחת כנפי השכינה. (פסיקתא רבתי, יד)

כיבוד הורים

כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ - (כאן נכללים כל דיני כיבוד הורים וכבוד רבו).

ראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה כפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, וגם יגעו בו הרבה בקטנותו. וכשיקבע זאת המידה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא שהביאו לעולם וסיפק צרכיו כל ימי חייו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להיזהר בעבודת הבורא (ספר החינוך).

ולכאורה קשה, מה עניין שכר של אריכות ימים בשביל מצות כיבוד הורים, הרי הקב"ה משלם מידה כנגד מידה, והיה ראוי שכמו שהוא כיבד את הוריו, יזכה אף הוא לכבוד?

מעין זה קשה גם על הנאמר בגמרא (קידושין לג): "אמר ר' אלעזר: כל תלמיד חכם שאינו עומד בפני רבו, נקרא רשע, אינו מאריך ימים ותלמודו משתכח וכיו"ו, וקשה: למה נענש דווקא בדברים אלו שלא יאריך ימים ותלמודו ישתכח?

חז"ל לומדים מהפסוק: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", שישנם שני אנשים שצריכים לכבדם ולקום מפניהם: **זקן** (שיבה), ואפילו שאינו תלמיד חכם, וכן **תלמיד חכם** (זקן - זה קנה חכמה), אפילו שהוא ניק וחכים, כלומר צעיר. ולפי זה מובן מדוע אותו תלמיד שלא קם לכבוד רבו "יזכה" לעונשים הללו - הוא לא עמד מפני רבו, ונענש במידה כנגד מידה, שגם מפניו לא יעמדו. לכן לא יאריך ימים, כי אם יאריך ימים, הרי שיעמדו מפניו מפני שיבתו, ותלמודו משתכח, כי אם הוא יהיה תלמיד חכם, הרי שיקומו לכבודו אף אם לא יהיה בכלל שיבה.

לפי זה צריך לומר שגם אריכות ימים בעבור מצות כיבוד הורים הוא שכר של מידה כנגד מידה, הוא כיבד את הוריו, ושכרו הוא כבוד, שע"י שיאריך ימים יזכה לכבוד כמאמר הכתוב: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (גו ריה).

מעשה באדם אחד שהיה אביו הזקן מתגורר בביתו, ככל שהתבגר הסבא הגדול, כך גם גדל הנטל, עד שקמה אשתו של הבן ופסקה באופן חד משמעי: על סבא לעזוב מיד את הבית! בלית ברירה קם הבן ואמר לאביו שמשום שלום בית עליו ללכת ולחפש לו מקום אחר. הסבא יצא ולא מצא מקום בו יכול היה לגור, לכן החליט להתגורר על הספסל שבגינה. יום אחד הלילה היה קר במיוחד, לכן החליט הסבא ללכת אל בנו ולבקש ממנו לכל הפחות מעיל חם או שמיכה כדי שלא יקפא מקור. דפק הסבא על דלת בנו. הנכד פתח את הדלת, ושמע את בקשת הסבא המסכן. האב שאל את בנו מי בדלת, והילד ענה שזה סבא שממש קר לו והוא מבקש משהו חם ללבוש. אמר האב: בעליית הגג יש שמיכת פוך, לך והבא לסבא!

עלה הילד לעליית הגג, אבל התעכב מאוד. האב קרא לו אך הוא לא ענה, לכן עלה האב וראה את בנו עמל וטורח לחתוך את השמיכה לשניים. שאל אותו האב: מה אתה עושה? אמר לו הבן החכם: אני חותך את השמיכה לשני חלקים, חצי אחד לסבא שקופא מקור בחוץ, והחצי

השני אני שומר לך, שכשאתה תגיע לגילו ואני אעיף אותך מחבית, שלפחות תהיה לך שמיכה מחממת, כי מעשי אבות סימן לבנים!

שמע זאת האב ונבהל, מיד קרא לאביו הזקן והחזירו לביתו על אפה וחמתה של אשתו, וכיבד אותו כבוד גדול, ותמיד היו דברי בנו החכם לנגד עיניו, והבין שמידה כנגד מידה לא בטלה! (משלי הבן איש חי)

יש פעמים שחושב האדם שהוא פטור מהמצוה הכבירה הזו, כיון שאביו ואמו יותר מדי קפדניים, כועסים ומכבידים עליו ולא מכבדים אותו כראוי לו, וממילא מידה כנגד מידה לא בטלה, וגם הוא אינו חייב בכבודם. אומר על כך הגאון רבי חיים פלאג'י זצ"ל בספרו תוכחת חיים (פרשת תולדות) שדברים אלו לא נכונים כלל, שהרי אם אביו ואמו מתנהגים כשורה ורק אז הוא חייב לכבדם, אין התורה צריכה לצוות על זה כלל, וכי יש גרוע מזה שהורים יגדלו את בנם ויתנו לו את כל צורכו והוא לא יכבדם.

ולכן התורה לא צריכה לצוות על זה, כי זה פשוט למדי, אלא שהציווי של התורה הוא אפילו כשהורים מכבידים מאוד על הבנים, ולפום צערא אגרא.

שאלו התלמידים את רבי אליעזר הגדול: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה אותו גוי (דמא בן נתינה) באשקלון, שלא רצה להעיר את אביו גם בעד הון רב שחכמים היו מוכנים ליתן לו, אם יתן להם את האבן הטובה שחסרה בבגדי הכהן הגדול של החושן. אך המפתחות היו מונחים מתחת למראשותיו של אביו, ולא רצה אותו גוי להעיר את אביו, כדי לקחת את המפתחות.

ואפילו שחכמים הכפילו את הסכום פי עשרה, לא העיר את אביו. וכשאביו התעורר, הוא הביא להם את האבן, וביקש את הסכום הראשוני לפני הכפלת המחיר, כי לא רצה להרוויח מכך שהוא כיבד את אביו. ה' יתברך שילם לו, ונולדה לו בעדרו פרה אדומה, וכמה שהיא שקלה בהיותה בת שלוש שנים כך שקלו לו מטבעות של זהב.

פעם אחת הוא היה יושב בן גדולי רומי, לבוש חליפה יקרה מאוד הנקראת סירקון של זהב, ובאה אמו (שהיתה משובשת בדעתה) ירקה בפניו וקרעה לו את החליפה היקרה. היא גם הוציאה את נעלה,

החלה לחבוט בו, והוא ישב ושתק. תוך כדי החבטות, הנעל ברחח לה מהיד, והוא קם והביאה לאמו ואמר לה: אמא בבקשה תקחי את הנעל ותמשיכי להכותני (קידושין לא). ואם כך מסופר על גוי, וודאי שאנו היהודים שמצווים על כך בעשר הדברות שצריכים לנהוג בהם כבוד, ובפרט שהם שותפיו של בורא עולם ביצירתנו.

המקובל הצדיק, רבי חזקיהו יצחק שרעבי זצ"ל, בנו של הרש"ש הקדוש, מגדולי מקובלי ירושלים, כל ימיו עבד את ה' ביראה ובקדושה. יום אחד לפני פטירתו קרא לתלמידיו ובפיו בקשה: בעת קבורתו לא יורידו אותו אל הקבר, אלא יזרקו אותו לתוכו בביזיון! הזדעזעו התלמידים עד מאוד, על מה ולמה מבקש מהם רבם בקשה קשה שכזו?

ענה להם: פעם אחת ירדתי לפני התיבה כשליח ציבור, ולא ידעתי שאבי מתנגד לכך, וגרמתי לו עוגמת נפש. מאז אני מוצא מרגוע לנפשי, השחרתי פני בתעניות ובתשובה, אולם חושש אני שמא עדיין לא תיקנתי לגמרי את חטאי, מקווה אני שעל ידי זה שתקברוני בביזיון, יתכפר לי אותו זלזול שזלזלתי בכבוד אבי.

סיים הרב את צוואתו, ולאחר מכן החזיר את נשמתו הטהורה לבוראה. נבוכו התלמידים ולא ידעו מה לעשות באיש הצדיק אשר מלך מלכי המלכים חפץ ביקרו, כיצד יוכלו לזלזל בקבורתו של הרב הצדיק? אחרי דיונים ממושכים החליטו שיקברו את רבם בכבוד הראוי לו, שברור ש'חטאו' היה דק מאוד והתעניות והתשובה בוודאי כיפרו לו. ואכן ההלוויה המכובדת יצאה לדרך, כשהם מובילים את מיטתו למנוחה נכונה במרומי הר הזיתים.

לפתע הגיחו פורעים ערבים מהכפר סילוואן כדי לשדוד ולפרוע פרעות, באימה ופחד מיהרו התלמידים לנוס כל עוד נפשם בהם ולהימלט מהבריונים, כשהם מתירים את מיטתו של הרב בסמוך לקבר ומצפים שילכו הבריונים, ואז הם יחזרו לקוברו כראוי.

לעגו השודדים ליהודים הבורחים, ניגשו אל המיטה העזובה וברגל גסה רדדרוה הישר לבור הקבורה! כך קוים רצונו האחרון של הצדיק הקדוש, לכפר על עוונו האחד והיחיד שפגם פגימה 'דקה' בכבוד אביו.

ברדלסו הניצ הצרכ צויץ מהצבודה, ביום קיץ חם במיוחד. שמחו כל הידיים, באו לקראתו... חיבוקים, נשיקות. ואז האב המותם אמר מילה אחת בסרון יבש: "מיט". הבן הדלדל תפס יזמה, דפק על השולחן ואמר: "רבותי יש לנו כאן מצוה יקרה של כיבוד אב, אבא הניצ מהצבודה ורצה מיט, מי רוצה לזכות במצוה?", אז החלו לצלות מכירה פומבית בין האחיים, למכור את המצוה החשובה. שמעון הניצ חמישה שקלים, יוסי הצלה מידי לשמונה, רבקי אמרה צערה, ושולח אמרה שנים צערה, האב בנותיים ישב על הספה והמתין. המחיר צולח וצולח עד שלבסוף שמעון אמר חמישים שקלים! פעם ראשונה, פעם שנייה... פעם שלישית, זכה! אמר שמעון: "אני מלכה במצוה את אבא!"

לא תרצח

לא תרצח - (בלאו זה נכללים כל המשפטים התלויים בדיני נפשות וכן נזקי גוף שאדם חובל בחבירו).

מדוע התורה בכלל צריכה לומר זאת, הרי זה פשוט שאסור להרוג? אלא ידוע מה שאמרו רבותינו 'המלבין פני חבירו ברבים הרי זה שופך דמים ואין לו חלק לעולם הבא' (ב"מ נח:), וידוע שכשהאדם מתבייש הוא נעשה לבן, לא רק בצבע הפנים אלא גם עוונותיו נמחלין לו, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות יב:): 'כל העושה עבירה ומתבייש בה, נמחלין לו כל עוונותיו', וכן נאמר על נגעי צרעת: 'כולו הפך לבן - טהור הוא'. בלא ציווי התורה היינו חושבים שמותר לאדם לבייש את חבירו כדי לטהרו וללבנו מעוונותיו ובכך להצילו מדין גהינם.

לכן באה התורה ואמרה: "לא תרצח", כלומר: אל תלבין את פני חברך אע"פ שכוונתך לשם שמים. וכמו שפנינה היתה מביישת את חנה על זה שאין לה ילדים והיא עשתה זאת 'לשם שמים' כדי שחנה

תתפלל ותבכה לקב"ה ועל ידי כך תזכה לבנים (בבא בתרא טז.), וכפי שבאמת היה. אלא שעל כל בן שהולידה חנה, פנינה קברה שניים, כי אסור לבייש אדם אפילו אם זה לשם שמים.

מבחינה מסוימת הלבנת פנים חמורה יותר מרציחה, כי אדם שרוצח את חבירו, המעשה הוא חד פעמי, אי אפשר לרצוח אדם פעמיים. אבל בהלבנת פנים, בכל פעם שהנעלב ייפגש עם האנשים שראו את חרפתו, בכל פעם מחדש מתלבנים פניו ובכל פעם כאילו נרצח מחדש. לכן עונשו של המלבין כ"כ חמור שיוורד לגיהנם ולא עולה משם.

מעשה באשה (בריאה לחלוטין בגופה ובנפשה) שישבה בביתה והתעסקה בענייני הבית. הרדיו היה דלוק, וממנו בקעו כל מיני שירים. פתאום החלה לצעוק לבעלה שיכבה מהר את מכשיר הרדיו, והחלה לבכות בבהלה נוראה. בעלה לא הבין מה קרה לה פתאום, הרי השיר שמושמע כעת הוא שיר יפה.

לאחר שהוא כיבה את הרדיו ואשתו נרגעה, התברר העניין: כשהיא הייתה ילדה בבית הספר, היו כמה ילדות שביישו אותה ולעגו לה מאוד. ובו בזמן שהם לעגו לה באחת הפעמים הזכורות לה היטב, היה הרדיו דלוק והשיר הזה התנגן ברקע. ובכל פעם שהיא שומעת את השיר הזה, היא נזכרת איך הן פגעו בה, חווה מחדש את הפגיעה הנוראה, ונכנסת לצער עמוק. ומזה נלמד שכשאתה פוגע באדם מסוים, זה לא נגמר אחרי דקה, אלא עלול להימשך לנצח.

ויותר מכך: התורה אומרת בפרשת נח, (בראשית ט. ו): 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך', יש אדם שרוצח את חבירו בסכין ושופך דמו לחוץ. אבל המלבין פני חבירו לא שופך דמו החוצה אלא פנימה בתוך גופו. וזהו שופך 'דם האדם באדם' עצמו, בתוכו. ודינו של אותו מלבין פנים: 'דמו ישפך'.

דבר נוסף, כשאדם מגיע לידי רציחה, כאשר הוא נרגע ונח מזעפו, יודע הוא את חומרת המעשה ומתחרט עליו ברוב הפעמים. המצפון

מציק לו ולא נח עד ששב בתשובה. אבל המלבין פני חברו ברבים לא יודע את חומרת העוון המר והנמהר הזה, מצדיק את עצמו באומרו וכי מה עשית? רק צחקתי. רבינו בחיי העיר שכאן התורה כתבה: 'לא תרצח' (בקמץ). ואילו בפרשת ואתחנן כתוב: 'לא תרצח' (בפתח), וביאר שלפעמים אדם קומץ ידו ואוחזו בחרב או בחנית ובשאר כלי משחית והורג את חברו (וזה לא תרצח בקמץ), ופעמים אדם רוצח את חברו כשהוא פותח ופוער פיו ומעליב ושופך דמו (וזה לא תרצח בפתח).

עד כמה יש להזהר מפגיעה ביהודי, יש ללמוד מהמעשה הבא:

בשכונתו של מר עוקבא, היה דר אדם עני, אשר מר עוקבא נהג כל יום להניח לו ארבעה זוזים על מפתן דלתו, מבלי שידע על כך. העני היה סקן לדעת מיהו מטיבו. וכך יום אחד, כאשר מר עוקבא ואשתו התקרבו לעבר ביתו, יצא העני לראות מי הם הבאים. מר עוקבא ואשתו לא רצו להתגלות, משום שידעו כי השכן העני יתבייש מפניהם, לכן הם מהרו לברוח, והעני החל לרדוף אחריהם.

תוך כדי ריצה, הם הבחינו בתנור לוהט, ובלא לפקפק הם קפצו לתוכו, כדי שהעני לא יראה אותם. נעשה להם נס והם יצאו ללא פגע, מלבד כפות רגליו של מר עוקבא שנחרכו קלות. כך קיימו השנים הלכה למעשה את מה שאמרו חכמים: 'נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים' (כתובות ס).

• מעשה שהיה עם השל"ה הקדוש, שפעם נעלמו מביתו כפיות של כסף. בני ביתו חשדו בתלמיד אחד שהיה נכנס ויוצא אליהם הרבה. השל"ה הקדוש לא האמין לדבריהם, אך אחרי חיפוש, נמצאה באמתחתו הגנבה.

הדבר היה לשיחה בפי הבריות, והתלמיד התבייש מאוד. מרוב בושה הלך והמיר את דתו, ולאחר מכן נסע לעיר קושטא, כי לא יכול היה לשבת במנוחה בעירו. הוא עסק במסחר, ועלה מעלה במסחרו, ושמו הגיע לאוזני המלך והשרים, מצא חן בעיניהם, הביאוהו לגור בירושלים ומינוהו לראש פקידי המכס בעיר.

לימים החליט השל"ה לעלות לירושלים. ברדתו מהאניה, פגש בו התלמיד המומר ומיד הכיר את רבו, אך הרב לא הכירו. ביקש המומר מהרב לסור לביתו ויעשה לו כבוד גדול, והרב לא יכול היה לסרב לו מפני הכבוד. כאשר הגיע לשם הרב, הוליכו המומר בתוך ביתו, והראה לו את כל עושרו, עד אשר הביאו לחדר גדול מלא כלי נשק. לקח מעל השולחן תיק, הוציא ממנו סכין חדה, פנה אל הרב ואמר לו: אמור ויודוי, כי לשחיטה הבאתיך הנה!

הרב חרד חרדה גדולה, ושאל: מה עשיתי לך שהבאתני לפה להרגני? למה תשפוך דם נקי? הרב המשיך להתחנן, אך המומר ענה בכעס: תמהר לומר ויודוי, אחרת אתקע סכין זאת בבטנך בלי הוודוי! כשראה הרב שאין לו מפלט, שפך שיחו לפני הקדוש ברוך הוא, ועמד והתוודה בדמעות שלישי. כשסיים הרב, אמר לו המומר: שכב על הארץ בפשוט ידיים ורגלים, פשוט צווארך, הכן עצמך לשחיטה, ואמור "שמע ישראל" טרם אשחטך.

עצם הרב את עיניו, ואמר בקול גדול: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ונשמתו כמעט ויצאה במילה "אחד". הרכין המומר את ראשו, נישק את הרב ואמר לו מורי ורבי, קום בבקשה, ומחל וסלח לי, כי לטובתך עשיתי זאת. הרב התפלא ושאלו מי אתה? ענה לו המומר: אני תלמידך פלוני בן פלוני, שהתאבק בעפר רגליך שנים רבות, ולבסוף יצא לתרבות רעה. הרב זכר את תלמידו שהמיר את דתו, ובשרו נעשה חדודין חדודין.

שאל אותו הרב מדוע רצית להורגני? ומדוע עכשיו התחרטת? אמר לו המומר: יודע אני כי צדיק אתה, אך חסתי עליך, ואמרת שחבל על מורי ורבי שבא למסור נפשו על אדמת אלקים, ושיהיה כתם על בגדו המחייבו מיתה, שהרי חטא קטן יש בנפשך על ידי, ובגלל שהעלבת אותי לעיני כולם, יצאתי מכלל ישראל. היה עליך לעשות זאת בענעא ולא בפרהסיא, ולכן נחשב מעשה זה לחטא גדול, והצער שציערתני אותך היום, יהיה לכפרה על שאיבדת נפש אחת מישראל...

לא תנאף

לא תנאף - (איסור זה כולל את כל איסורי העריות).

אמרו בגמרא (ב"מ נח:): כל היורדין לגיהנם עולין, חוץ משלושה שיורדין ואינן עולים: המלבין פני חבריו ברבים, והמכנה שם רע לחבירו, והבא על אשת איש. ולכן הסמיכו את "לא תרצח" שזה כולל הלבנת פנים, ומכנה שם רע שפוגע בחבירו, ל"לא תנאף" שזה הבא על אשת איש.

ומבארים שכל האנשים שחטאו ופגמו, צריכים לרדת לגיהנם כדי לנקות ולמרק את מה שפגמו, חוץ משלושה אלו, שאותם אפילו הגיהנם אינו מנקה, משל לבגד שיש בו כתם עמוק, שאם ינקהו היטב, יקרע הבגד ויהיה בו חור. אלא שאלו השלושה יבואו על תיקונם באופן אחר, כגון ע"י גלגול, ויסבלו צער בעולם הזה או באופנים אחרים. (הגר"ע לובראט זצ"ל)

מלשון המשך הגמרא שם, משמע שאם הוא עושה תשובה, יכול הוא לתקן אף את החטאים החמורים ביותר ויש לו עולם הבא: בזמן שדוד המלך היה עוסק בלימוד של נגעים ואהלות, היו אומרים לו שונאיו (דואג ואחיתופל): הבא על אשת איש מה דינו? כדי להרגיז אותו (למרות שהגמרא (שבת נו:) אומרת כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, ובזוהר הקדוש בהקדמה (דף ח.) כתוב שהקב"ה מעיד על דוד המלך ע"ה שהוא זכאי). ודוד המלך היה עונה להם: הבא על אשת איש מיתתו בחנק, אבל יש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

כתב הרמב"ם (איסור"ב כב, יח): "אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות", זהו הנסיון הקשה ביותר לרוב בני האדם, ולכן מי שגודר את עצמו ושומר על עיניו מהסתכלויות זרות, וכן אשה שמתלבשת בצניעות, אין קץ לשכר הגדול שמחכה להם.

מעשה בבחור צעיר שלמד תורה בישיבה, היה מתמיד עצום וירא שמים. אביו היה סוחר גדול שמסתובב מעיר לעיר לשווק את סחורותיו. יום אחד כשהבן היה צריך לחזור לישיבה אמר האב לבנו: יש לי איזה

משלוח שאני צריך להעבירו, והמקום נמצא ליד הישיבה שלך, ולכן אבקשך לקחת את המשלוח ולהעבירו לשם לידי הדוכס.

אעשה זאת בשמחה, אמר הבן, ויצא לדרך. כשהגיע לבית המפואר נקש בדלת אך הדוכס לא היה בבית ורק אשתו היתה שם, וכשהיא ראתה נער צעיר ויפה תואר להפליא סגרה את כל הדלתות של הבית, וביקשה לעשות עבירה.

הנער שהבין לאיזה "גוב אריות" הוא נכנס, ביקש ללכת לבית הכסא. בהיותו שם חיפש דרך איך להימלט מן המקום המשוקץ הזה, אלא שהכל נעול וסגור, והמקום היחידי שהיה אפשר לעבור דרכו היה דרך הביוב, ובלא לחשוב יותר מדי נכנס הנער לתוך הביוב עד צווארו, וכך הלך כשכל בגדיו מלאים "בטינופת".

וכשהבין הבחור שהנה הוא מחוץ למקום הטמא, שמח שמחה עצומה שהקב"ה הצילו מרדת שחת, ופנה לה' בתפילה, וכה היתה תפילתו: רבונו של עולם, רק אתה יודע כמה היה קשה לי להתגבר על היצר הרע, וכפסע היה ביני ובין הגהינם, והצלתני מן העבירה, והבגדים האלה שעלי אף על פי שכלפי חוץ הם מטונפים, אבל האמת שאין בגדים נקיים וטהורים מהם, כיון שהם ברחו מן העבירה. בזכות עמידתו בנסיון הקשה הזה הוא זכה לחבר ספרים רבים, וקרא להם על שם הלבוש: 'לבוש מרדכי', 'לבוש שרד', 'לבוש מלכות', ועוד ועוד, הוא הרב הגאון רבי מרדכי יפה ז"ל.

לאחר עמידתו בנסיון, ביקש הצדיק מהקב"ה, וכה אמר בתפילתו: רבונו של עולם, כיון שבגלל היופי שלי כמעט ונכשלתי, אני מבקש שעשרה דורות שיצאו ממני יהיו כולם מכוערים מאוד, כדי שלא יבואו לידי נסיון ולא לידי בזיון. ומספרים שבאמת כל צאצאיו במשך עשרה דורות היו מכוערים, ואחד מצאצאיו מהדור העשירי בא לבקר את בנו בישיבה, הבן היה יפה תואר, ואילו האב היה מכוער מאוד. התלמידים התפלאו והעירו בעדינות שהבן אינו נראה כאביו. סיפר להם האב את

הסיפור על בעל הלבוש, ושהוא הדור העשירי, ובנו קיבל את היופי של כולם ביחד. מכל מקום, למדנו כאן, שעת הרענן הגדולה ביותר לקיבול התפילות, היא כשאדם מתגבר על העבירה.

כחור אחד, לפני שבא בקרית האירוסין, נשא אחיו מה הוא רוצה מתנה לאירוסין, אולי שזון? לא, כבר יש לי באייפון. אולי מצלמה? לא תודה, כבר יש לי באייפון, אולי ש"ס בפלי או ירועלמי? לא צריק, כבר יש לי באייפון. אמר לו חמיו: א"כ מט אסה אתה לא צריק, כבר יש לי באייפון.

לא תגנוב

לא תגנב - כולל כל המשפטים התלויים בממון: משפטי שומרים, שותפים, נזקי שכנים וחלוקת הקרקעות, וכן דיני הונאה, גזל וריבית, ושכר שכיר ודומיהם, שכולם הם להוציא ממון חברו בדרך שאינה ראויה.

יהודי עני מעיירה קטנה, גידל תשעה ילדים בדחקות נוראה, אך מפעם לפעם היה מקבל מעטפה עם כמה שטרות כסף מבני דודיו האמידים המתגוררים בעיר הגדולה. הללו עסקו במסחר ובתעשייה, ומפעם לפעם שלחו לבן דודם הדחוק כספי צדקה כדי שיוכל לעבור את החגים בשלום.

מידי יום בחודש אלול, האיש היה קם באשמורת הבוקר ל"סליחות", אחר כך מתפלל בהנף החמה, יום רודף יום, ולרש אין כל בלתי בטן מקרקרת שלו ושל תשעת בניו. ראש השנה בפתח, ולאחריו יום כיפורים עם הסעודה המפסקת, וחג הסוכות עם חול המועד, והרעב מציק וכסף אין, "איך אסתדר?!", שאל.

בכל יום הביט בדוור העמוס מכתבים מעטפות וחבילות, אותם הוא מחלק לתושבי העיר, אבל לגיבור סיפורנו אין עדיין איתות מבני דודיו העשירים.

בין מנחה לערבית הוא שומע כמה מעניי העיר המספרים זה לזה על צדקות ומתנות נאות שקיבלו בדואר המקומי, ולבו מתכווץ מקנאה. "כנראה שכחו אותי בני דודיי. הם עסוקים בשלהם, ואני כאן תקוע בעיירה הקטנה, בקושי מרוויח כמה פרוטות ביום... כיצד אוכל לקנות עופות, בשר, דגים וירקות לסעודות החג הרבות".

עוד שבוע ראש השנה, והחרדה החלה קונה שבייתה בלבו של היהודי החש שנזנח ונשכח... עד שהיצר הרע, זה העסוק תדיר בלהכשיל יהודים תמימים החל לנקר בראשו: "מה לך לדאוג איש יהודי יקר, היום עם צללי ערב הדוור עובר בשכונה עם שקו הגדוש מעטפות וחבילות. במאמץ קטן, עבור סמוך אליו ושלוף מעטפה וברח עמה. מה שתמצא בה יספיק לך לכל חגי תשרי... זו לא גניבה", לחש היצר הרע, "זו רק השתדלות, ואם ירצה ה', אחרי שירווח לך תחזיר את מה שלקחת... למה לסבול? למה לגרום צער כה רב לרעייתך ולתשעת ילדיך? חייך קודמים!".

היצר הנכלולי יודע את מלאכתו, וכשאדם מצוי בשברון לב ובדאגות, יש לו כר נרחב לזרוע עליו את זרע הפורענות. חצי שעה אחר כך עקב מיודענו אחרי הדוור, הכניס ידו לשקו וחטף משם מעטפה עבת-כרס.

"עצור!" שאג הדוור, אך הלה היה כבר הרחק משם, שועט בסמטה אפילה כשבירו המעטפה המכובדת.

אחרי עשר דקות של ריצה הוא התחבא מאחורי כותל של חורבה, פתח את המעטפה ולשמחתו גילה בה שטרות על סך חמש מאות לירות. סכום מכובד לכל הדעות. והנה סמוך לערוור היה מכתב: "שלום רב לך בן דוד יקר, לא שכחנו אותך. נאחל לך מעומקא ד'ליבא שנה טובה ומבורכת ושנה של בריאות ופרנסה טובה בעידה. אוהבים מאד בני-דודך האמידים מהעיר הגדולה".

נעתקה נשמתו של גיבור סיפורנו. המעטפה שגנב היתה מיועדת עבורו. שעה אחר כך הגיעו השוטרים לביתו והובילוהו לשופט התורן, שגזר

סימן פרשת יתרו לבנים

עליו חודש וחצי מאסר. זעק הלה: "אבל המעטפה היתה מיועדת עבורי...".

"כן", חייך השופט, "אמנם את שלך גנבת, אבל החוק הוא יבש. מי שגונב מעטפה מהדוור נשלח לכלא".

"אוי לא", זעק מיודענו, "אילו הייתי קצת יותר סבלן, יותר בוטח בקב"ה, לא הייתי סובל לחינם. הקב"ה דאג שלא ישכחו אותי, אבל אני האפיקורוס, הטיפש, חשבתו שבהשתדלות נוראה שכזו אביא פת לחם לביתי. אוי לי, מר לי... איך נפלתי בפח של היצר הרע". (הרב קובי לוי)

מי שגונב - לעצמו הוא גונב!

אדס זקן, נסע לביתו באונית, לאחר עצרה האונית ליד פתח ביתו, וצוד לפני שטיפט, יצא הזקן, מיטט את כיסו, ואמר בקול רם: "אוי נראה לי שהאנך נפל באונית...". כשמצא זאת הנהג, מיד לחץ על דוושת האצט וברח מט. חייך הזקן כשביצות רצון ואמר לעצמו: "אווהו, מכלול צדק, זה צוד יופי".

• שני אנשים הלכו ברחוב של בתי פאר, לפתע הבחינו באחד הבתים כבד זהה אומנותי, יקר ונדיר ביופיו, מונח במרפסת בקומה השנייה. אחד מהם החל לטפס במרץ על המרזב, בצוד השני שומר. כאשר הגנה כמעט הגיע למרפסת הקומה השנייה, לפתע הגיע שוטר ושאל: מה אתם צוטים? מדוע הוא מטפס על המרזב? צנה הגנה: לחבר שלנו יש היום יוט הולדת, ורצינו להפתיח אותו ולתת לו במתנה כד יפה. השוטר לא קנה את הסיפור ואמר: תמיד לו שירד מטט מהר בלי חכמות! אז הוא צעק לו: משה, תרד מטט עם הכד, השוטר לא מרשה...

לא תענה

לא תענה ברעך עד שקר - (כולל כל דיני עדות ודיינים).

אמר רבי לוי, אמר הקב"ה אם העדת לחברך עדות שקר, מעלה אני עליך כאלו העדת עלי שלא בראתי שמים וארץ. (ירושלמי ברכות א, ה)

יהודי אחד נחשד שעבר על עברה פלילית, והיות והדבר לא היה ברור, החליטו השופטים, שאם שני צדיקי הדור רבי משה מסווארן, ורבי רפאל מברשיד ישבעו שיהודי זה חף מפשע, הרי הם משחררים אותו. ואם לאו, הרי הם הורגים אותו!

רבי משה לא הסס, והסכים להשבע על כך, מפני שפקוח נפש דוחה אפילו איסור שבועת שווא, ובפרט שבחיוו של הנאשם, תלויים גם חיי אשתו ובניו. אבל רבי רפאל, שמדת האמת היתה היסוד העיקרי בחיוו, ומעולם לא הוציא מפיו דבר שקר, לא היה יכול להוציא מפיו שבועת שווא, ואף על פי שתמיד היה מוכן להפקיר את נפשו למען כל יהודי, הפעם הקשיח את לבו.

בהגיע המועד האחרון של המשפט, בכתה משפחתו של הנאשם בפני רבי רפאל, שלא יפקיר את חיי קרובם. ורבי רפאל היה יושב בחדרו הסגור, ובוכה לבורא עולם שיקח אותו מהעולם, כדי שלא יצטרך להוציא שקר מפיו (דעתו היתה, שלאחר שיגלו שהוא מת, יבטלו השלטונות את הגזרה, ויסתפקו בשבועתו של רבי משה, ובוז ינצל היהודי בלי שהוא יצטרך לשקר).

וכך היה בוכה כל הלילה, עד שפרחה נשמתו הקדושה, ובבוקר כשבאו לקחתו להעיד בבית משפט, גילו שהוא מת...

כמה מוסר השכל יש ללמוד מכך, שהרב היה מוכן למות, ובלבד שלא להוציא מפיו דבר שקר. ומאתנו לא דורשים למות למען האמת, אלא לפחות לחיות עם האמת, ולא לחפש את השקר.

מספרים על השפת אמת שבא אליו אחד מתלמידיו ואמר לו: אני עובד באמת על מידת האמת. אמר לו השפת אמת: אם כך, מקומך בעולם האמת, משום שכאן זה עלמא דשיקרא.

לא תחמוד

לא תחמוד בית רעך לא תחמד אֶשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׂוּרוֹ וְחֲמֵרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ - בזה נכללים כל עניני המידות והמצוות שבין אדם לחברו: ואהבת לרעך כמוך, שנאת חינם והשבת האבדה, ושלא לענות אלמנה ויתום וכן איסור מאכלות אסורות.

ידוע כי החמדה תלויה בלב, ועיקר המצוה שיתייאש האדם מכל מה שיש לחברו - קרקע ומטלטלין, ויפנה לבו מן המחשבה הזאת שלא יחשוב בהם ולא יחמדם. ונשאלת השאלה כיצד אפשר לצוות על רגשות ודברים שבלב

ויש ליישב עפ"י מה שכתב הבית הלוי, כי טבע באדם שמעט פחד מעביר ממנו את כל החמדה והתאוה. אפילו אדם אשר בוערת בו התאוה כאש, והוא קרוב מאוד להשיג תאוותו, אם באותו רגע יפחד פחד פתאומי, כגון, שכמעט ועשה תאונה חזיתית, ולרגע ראה את המוות למול עיניו, אזי, באותו הרגע נעלמה ממנו כל התאוה.

אם אדם יפחד מהעבירה פחד מוות, ממילא לא יהיה בלבו מקום לחמדה. היצר הרע משכח מלב האדם את יראת ה', ואח"כ מושך את האדם לעשות עברות. אם האדם יעלה על לבו יראת ה', היצר הרע לא יוכל להתגבר עליו, וזה רמוז בפסוק: "וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִּחְטְאוּ", כי ע"י יראת שמים אפשר להינצל מהיצר הרע ולא לחטוא כלל.

מספרים על רבי ישראל בעל שם טוב, שפעם אחת שתה כוס גדולה של שכר חזק מאד בחשבו שהוא יין, וכמעט שהוא נתעלף, ותיכף עצם את עיניו וכעבור פחות מדקה חזר לאיתנו כאילו לא שתה כלל. שאלו אותו תלמידיו איזו רפואה עשה, והשיב להם: הלוא תדעו מה שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב כ, א) 'יין קשה פחד מפיגו'. ואין פחד כפחד ה' מהדר גאווה, ולכן תיכף שחשבתי בעומק יראת ה', השיכר חלף הלך לו. (פלא יועץ עי גילה)

אדם שאינו מסתפק במה שיש לו וחומד מה שיש שאחרים, סופו שגם מה שיש לו ילקח ממנו.

סימן פרשת יתרו לבנים

מדוע האוזניים של כל החיות גדולות, בהתאם לְמַמְדֵי גופן, ואילו לגמל יש גוף ענק ואוזניים כה קטנות?

אומרים חז"ל שהגמל קיבל זאת בתור 'עונש' על שהיו לו "עיניים גדולות". הוא לא הסתפק בגוף הגדול שיש לו, אלא חמד לעצמו גם את הקרניים הגדולות של הצבי. על זה הענישוהו, שאת הקרניים שהוא חמד מהשני - לא קיבל, וגם את האוזניים שהיו לו - לקחו ממנו, וקצצו לו אותן למידה "אקסטרה שמאל" (עפ"י סנהדרין קו.).

פרשת משפטים

בפרשת משפטים חמישים ושנים מצוות ודינים, וכאן מחמת קוצר היריעה נביא מקצתם.

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם (כא, א)

'ואלה המשפטים' - כל מקום שנאמר 'אלה', פסל את הראשונים, 'ואלה', מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. (רש"י)

ישנו הבדל מהותי בין בתי הדין של ערכאות, לבין בית הדין היהודי. בתי הדין של ערכאות שופטים על פי אוסף של חוקים ודינים שהם הסכמות חברתיות לפי רוח הזמן והמקום, ועל כן נתונים הם לשינויים. אך דיני ישראל מאת הקב"ה נותן התורה. כל חוקי הדין התורני הם חלק מתרי"ג מצוות התורה, ולכן הם נצחיים ואינם נתונים לשינוי.

על המשפטים והדינים הצטוו ישראל כשהיו במרה, לפני מתן תורה, משום שבכדי לזכות למתן תורה היה עליהם להיות באחדות, בלב אחד, בשלום ואהבה, אחווה ורעות, בלי שום שנאה. השלום הוא היסוד עליו נשען כל בניין התורה, ולכן הקדים הקב"ה להודיע את המשפטים והדינים לפני שאר מצוות התורה, שהרי כל זמן שיש לאדם טענות ומענות ותביעות נגד חברו, הרי שיש מחלוקת ושנאת חנם, וע"י שהולכים לבית הדין הכל מתברר מגיעים לאמת, ונגמרים כל המחלוקות. ע"י המשפט אפשר לקיים חיים משותפים של אהבה ואחווה שלום ורעות. כמו שנאמר "וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום" (שמות יח, כג), ובמקרה של חילוקי דעות באים למשפט ולדין תורה ולא יוצאים משם עד שנעשים רעים אהובים זה לזה.

התורה הקדושה מצווה אותנו: 'שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכֹל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר הִיא אֶלְהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צְדָק' (דברים טז, יח), תפקיד השופטים היה להציג את מערכת המשפט, ואת המשפטים בשער. להראות לעם איך הצדק נעשה, ומה הם משפטי

האלוקים וחוקיו, וע"י זה היו מחנכים את העם כולו. אלו ערכים ומידות היו מוסרים לעם? צדק, אמת, שלום. לכן רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום (אבות א, יח).

לשלושה דברים אלו שמנה התנא יש מכנה משותף: כל אחד סובר שהאמת אתו, מצדיק מעשיו וסובר שכל מעשיו מושלמים ומי ידמה לו. כל אחד בטוח שהדין אתו ושהוא צודק, וכל אחד מבין את השלום באופן אחר. לכל אחד יש את הדרך שלו להשיג שלום. אומר רבן שמעון: דע לך שרק ע"י התורה הקדושה שעליה נאמר: "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", אפשר לגשר בן הלבבות ולהשיג את האמת, המשפט והשלום האמיתיים שהקב"ה חפץ בהם.

שלמה המלך ביקש מהקב"ה שיתן לו לב מבין לדעת לשפוט בצדק את ישראל ולהבחין בשקר. מצא חן בעיני הקב"ה שהוא ביקש דבר זה ולא ביקש עושר גדולה וכבוד. הקב"ה מילא את בקשת שלמה ונתן לו חכמה רבה, שלא היה ולא יהיה חכם כמוהו להבין משפט. ביום בו הובטחה לשלמה המלך החכמה, זימן לו הקב"ה מעשה כדי להוכיח לכל העולם שאין חכם כמלך שלמה.

מעשה שבאו שתי נשים אל המלך שלמה. אחת מהן התחילה לספר: אנחנו שתינו גרות בבית אחד, אני ילדתי בן, ולאחר שלושה ימים גם היא ילדה בן, ואין איש אחר אתנו בבית. בלילה מת בנה, כאשר גילתה זאת, היא באה אלי, ובלי שארגיש לקחה ממני את בני החי, ואת בנה המת השכיבה בחיקי. קמתי בבוקר, ומיד ראיתי שהתינוק שהיה מת בחיקי אינו בני מחמדי, אלא בנה, ואילו בני נמצא אצלה... "וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֵרֶת, לֹא כִי בְנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת, וְזֹאת אָמְרֶת לֹא כִי בְנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הַחַי, וְתִדְבְּרֶנָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. הַמֶּלֶךְ שִׁלְמָה חֹזֵר עַל דְּבָרֶיהֶן: "זֹאת אָמְרֶת זֶה בְנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת וְזֹאת אָמְרֶת לֹא כִי בְנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הַחַי", ואז מבקש שיביאו חרב, ואומר לחתוך את התינוק לשניים ולתת חצי לראשונה וחצי לשנייה. פתאום אחת מהן צעקה שלא יעשו זאת: "תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתחו", אך האשה השנייה אמרה: "גם לי גם לך לא יהיה גורו". ואז אמר שלמה לתת את התינוק לזאת שביקשה שלא יהרגוהו, כי היא אמו

האמיתית. "וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמְּשֻׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי חֲכַמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מְשֻׁפָּט".

(מלכים א' פרק ג')

ויש לשאול, הרי זהו לכאורה מהלך פשוט, שכל דיין יכול לחשוב עליו, וא"כ היכן כאן החכמה הגדולה שעשה המלך שלמה? ממה כולם התפעלו?

אלא שעל פי המלבי"ם היתה כאן חכמה עצומה: שלמה המלך התבונן בדבריהן ושם לב שהראשונה אמרה **בְּנֵי הַחֵי וּבְנֵי הַמֵּת**, כלומר היא הקדימה כדיבורה את הבן החי, ואילו השנייה אמרה: **לֹא כִּי בְּנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הַחֵי**, שהקדימה כדיבורה את הבן המת. שלמה המלך הבין בחכמתו שהאדם יקדים תמיד מה שהוא העיקר ויאחר את הטפל, ולפי זה, האשה שדקדקה להקדים בלשונה 'בני החי, עיקר מגמתה שיהיה החי בנה, ואילו זו שהקדימה בלשונה 'בנך המת', עיקר מגמתה שיהיה המת בן חברתה, ולא שיהיה החי בנה. כאשר המלך שלמה חזר על דבריהן, הוא הדגיש את שינוי הלשון, ובכך רמז שהוא כבר יודע להכריע את הדין, אך מכיוון שאין זו טענה ניצחת, הוא הוכיח את הצדק באמצעות התרגיל הפשוט עם החרב. אז הבינו כולם את חכמתו הגדולה, שידע עם מי האמת עוד לפני התרגיל שעשה¹.

¹ בילקוט מעם לועז מובא ששתי הנשים הללו היו כלה וחמותה. התינוק של הכלה מת, ולאחר מכן מת גם בעלה, ומעכשיו היא היתה זקוקה לייבום או לחליצה, ואסור היה לה להתחתן עד שהתינוק החי יגדל ויקיים מצוות ייבום או חליצה. ודבר זה היה קשה מנשוא, לאבד ילד, וגם בעל, ועוד להמתין עכשיו הרבה שנים. לכן מיד כשחמותה נרדמה, היא החליפה את התינוקות, כשכל מטרתה היתה להינצל מהמתנה ארוכה לייבום, שהרי אם אין אח לבעלה אין מי שיעשה ייבום, ולכן היא לקחה אותו. לכן גם מה שיותר עניין אותה, זה שבנה של חמותה ימות כי על ידי כך אין ייבום, ולכן היא פתחה דבריה ואמרה "בנך המת ובני החי", כי יותר עניין אותה שכן חמותה ימות מאשר בנה יחיה.

שלמה המלך ע"ה הבין את כל העניין, ולכן אמר שיביאו חרב, שבשביל האשה ששיקרה הפתרון הכי טוב זה להתפטור מן הילד שהביא לה את כל הצרה הזו, וכיוון שהיא היתה בבהלה ובלחץ נפשי, אמרה בפה מלא לחתוך אותו לשניים, וכאן נתגלתה החכמה העצומה של שלמה החכם באדם שידע לרדת למעמקי מחשבות האדם.

סימן פרישת משפטים לבנים

• בכל דור ודור ניסו דייני ישראל להגיע לשורש האמת ולהציל את הנגזל מיד עושקו.

מעשה שהיה באלמנה עשירה מאוד שהוצרכה לנסוע לכמה שבועות מחוץ לעיר, אך היא פחדה פן יבואו גנבים לביתה, לכן קנתה כדים של חרס, הניחה בתוכם את כל מטבעות הזהב שהיו לה, שפכה אל תוך הכדים דבש, כדי שלא ירגישו במטבעות, וביקשה מקרוב משפחתה, אם הוא יכול, לשמור לה על הכדים של הדבש, כי היא תעדר מהעיר לכמה שבועות, והוא הסכים בחפץ לב. ואכן באו סבלים ולקחו הכל לבית האיש, הוא הניח את הכדים במחסן ערדי והאשה האלמנה הלכה לדרכה.

אחר כמה ימים, האיש עשה חתונה לבנו, ובאמצע החתונה היה חסר להם דבש. בעל הבית נזכר שהאשה הפקידה בידו כדים של דבש והחליט להשתמש בדבש הזה, ואחר כך להחזיר דבש אחר. מיד רץ למחסן והחל לרוקן את הדבש, אולם אחרי ששפך מעט דבש, הוא שמע פתאום קול שונה, הוא התבונן ופתאום רואה שאלו מטבעות זהב לרוב, הוא בדק בכד השני ובשלישי וגם בכל שאר הכדים ובכולם היו מטבעות זהב לרוב. פתאום בא אליו היצר הרע והחל לפתותו לקחת את מטבעות הזהב ולהחזיר לאלמנה כדי דבש. האיש לא הצליח להתגבר וגנב את כל מטבעות הזהב.

כבר למחרת הוא מילא את כל הכדים בדבש, ואת המטבעות שמר לעצמו. כשחזרה האלמנה לביתה הלכה לבדוק מה עם הפקדון. אמר לה האיש: הכל בסדר, זה מונח באותו מקום. הסבלים הרימו את כל הכדים והביאום לבית האלמנה. אך היא הרגישה שהפעם משום מה הסבלים הולכים יותר בקלילות, והחלה לחשוד.

אחר שהלכו הסבלים היא ניגשה לכדים, בדקה אותם, וחשכו עיניה: כל העושר הרב שהיה לה נגב, ועכשיו אין לה עדים וראיות וכמעט

סימן פרישת משפטים לבנים

שהתעלפה. אך בכל זאת לא התייאשה. היא הלכה לבית הדין של שאול המלך, ותבעה את שומר הפקדון לדין. היא סיפרה שהביאה לו כדים מלאים מטבעות זהב, ורק למעלה היה קצת דבש, והרשע הזה גנב לה את כל מטבעות הזהב ומילא את הכדים בדבש.

אז פתח את פיו האיש הגנב ואמר: אני לא יודע מה היא רוצה ממני, היא הביאה לי דבש בלבד וקיבלה דבש, וכי זו התודה שמגיעה לי על זה ששמרתי לה בחינם על כל הדבש שלה? אדרבה אם יש לה עדים שהיו לה מטבעות זהב שיבואו להעיד, ואם אין לה עדים, אין זה אלא שהיא רוצה לגנוב ממני בלא סיבה ולנצל את "טוב לבי". ואז שאל שאול המלך את האלמנה הבוכיה אם יש לה עדים או ראיות והיא אמרה שאין לה, כי היא העדיפה לשמור את העניין בסוד. אמר לה המלך: בלי עדים אני לא יכול לעזור לך והכלל אומר המוציא מחבירו עליו להביא ראיה, וכך נסתיים הדין וכל אחד הלך לדרכו.

האלמנה הבוכייה הלכה כשדמעתה על לחייה, בדרכה עבר שם ילד קטן אבל חכם, הלא הוא דוד מי שעתיד להיות מלך ישראל, ושאל את האלמנה: למה את בוכה? מה קרה? סיפרה לו האלמנה את סיפורה כשניכר הייאוש בין עיניה. אמר לה דוד: לכי תביאי חלק מכדי החרס לבית הדין ואני אבקש רשות מהמלך לדון אתכם, ואולי עדקתך תצא לאור. ומיד הלך דוד הקטן, וביקש רשות מהמלך לדון אותם למרות גילו הרך, אולי בכל זאת, אם זה לא יועיל זה לא יזיק. שאול המלך הסכים. ואכן קראו לשומר הפקדון לבוא שוב לבית הדין, והאשה הביאה שלושה כדי חרס מביתה. אולם בית הדין נתמלא מפה לפה לראות היעמדו דברי הילד אשר מנסה לדון. דוד החל במשפט ושאל את האשה את השאלות, והיא חזרה על סיפורה שוב, ואילו הגנב שוב אמר את דבריו הקודמים.

סימן פרישת משפטים לבנים

אז לקח דוד המלך את הכדים, ניפצם על הקרקע והחל בודק את השברים אחד אחד ופתאום עצר דוד המלך ואמר מדוע את אומרת שאין לך עדים? יש לך פה כמה עדים ובאמרו זאת הרים דוד המלך כמה מהשברים והראה למלך שדבוקים בהם מטבעות זהב בתחתית, שזו הראייה הכי טובה שאכן כן היו כאן מטבעות זהב לרוב. ומיד האיש הוריד ראשו בבושה נוראה, והמלך חייבו להביא את כל כספה של האשה האלמנה, ועל זה נאמר "ושפטו את העם משפט צדק".

אדט מ'איצ לפני שופט באמת אנ'יבה, שאא' אותו השופט:
האט אתה מודה באמת? צונה החשוד: אדוני השופט, אין לך מוש' מה צובר צ'לי, כבר כמה ימים שאין לי אוכל. קוטצ' אותו השופט ואומר: תצנה לי במ'יפה אחת: כן או לא? אדוני השופט, ממשיק בשלו, באמת שאין לך מוש' מה צובר צ'לי, רק פיטרו אותי מהצבודה... שוב קוטצ' אותו השופט: אל תספר לי סיפורים, תצנה לי ישירות האט אתה אנ'בת? המואק' מתצלם מהקשת השופט וממשיק: כבוד השופט, אתמול ציק'לו לי את השולחן של חדר האוכל, ודט מ'יקרו'אל ופל'וזה כסאות ודט...

בש'לה זה השופט כבר מתצ'בן, דוקק בפטישו ושו'א'א': תצנה לי כבר צ'ל מה ששא'תי אותך במ'יפה אחת, האט אתה מודה ב'אנ'יבה? כן או לא? צונה החשוד: כבוד השופט יש שא'ות שאי אפשר לצנות צ'ליהן בתשובה אחת של כן או לא! השופט שא' אותו למה הוא מתכוון. אמר הנאק'ט: אט כבודו מרשה, אתן דולמ'ה. לאחר קבלת הרשות שא'א' החשוד את השופט: תצנה לי במ'יפה אחת, האט זה נכון מה שאומר'י, של'אחרונה כבודו הפסיק ל'קחת שוחד? כן או לא?

גלגולי נשמות

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לִפְנֵיהֶם (כא, א)

'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לִפְנֵיהֶם', פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, אֵלֶּה הֵם סְדְרֵי הַגִּלְגּוּל וְהַדִּינִים שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת שְׁנִידוֹנוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת לְקַבֵּל עֲנָשָׁה.
(זוהר שמות צד.)

רבי דב בער (המגיד ממזריטש) שאל פעם את רבו הבעל שם טוב זצ"ל, על פשר ביאור דברי הזוהר, אשר הסמיך את ענין דיני המשפטים העוסקים בדיני ממונות ועניינים שבן אדם לחברו, לסוד הגלגול.

כמענה לתמיהתו, ציווהו הבעל שם טוב לצאת ליער הסמוך, להסתתר ליד האילן המתמר ליד מעיין המים, שם ישהה כמחצית היום, ויתבונן היטב בנעשה בסביבתו. עשה התלמיד כמצות רבו, והתיישב בסמוך לאילן והמעין שביער.

לפתע ראה איש אחד רכוב על סוס מתקרב לאילן המתמר. האיש שהיה עיף ויגע, אכל ושתה שם, וכשסיים את ארוחתו, קם ונסע לדרכו, ולא שם לב כי הארנק שלו עם הכסף נשמטו מאמתחתו. לאחר מכן עבר שם אדם אחר, וכשראה את הארנק לקחו והלך. מיד לאחר מכן בא לאותו מקום אדם שלישי, ושכב לנוח באותו מקום שאיבד הראשון את ארנקו.

לאחר שגילה האיש הראשון שארנקו נפל, חזר לאותו מקום ששכב, וכשראה שם את האיש הישן, ביקש ממנו שישב לו את ארנקו. כשטען שלא לקח את ארנקו, קם הראשון והרגו. ראה זאת תלמיד הבעל שם טוב ותמה - וכי מה עשה האיש השלישי שנהרג?

מיהר התלמיד לרבו, וסיפר לו את כל מה שראה. אמר לו הרב שב ואספר לך מעשה שהיה, ולאחר מכן תבין הכל. לפני שנים רבות היה שואב מים אחד, שהיה חוסך כסף כדי לחתן את בנותיו. והנה באחד הימים ניגש אליו הפריץ של העיר וביקש ממנו הלוואה. הסכים אותו האיש, נתן לו הלוואה, וכתבו שטר חוב ביניהם. לאחר זמן מה, ניגש שואב המים לפריץ, וביקש שיחזיר לו את ההלוואה שהלווהו. אך הפריץ הכחיש ואמר שלא היתה ביניהם שום הלוואה.

מיד ניגש שואב המים לבית המשפט, הראה לשופט את שטר החוב עליו היה חתום הפריץ, ותבע את הפריץ למשפט. מה עשה הפריץ? הלך ושיחד את השופט, כדי שיוציא אותו זכאי בדין. ואכן השופט זיכה את הפריץ, ושואב המים יצא אבל וחפוי ראש מבית המשפט. עקב כך, חלה במחלה קשה ונפטר.

לאחר שמתו הפריץ והשופט, הם עלו לבית דין של מעלה. על הפריץ נגזר לחזור בגלגול לעולם הזה, כדי לשלם לשואב המים את מה שגנב ממנו, ועל השופט נגזר לחזור לעולם ולמות על ידי הפריץ בגלל שגרם מיתה למלווה. האיש שראית שנפל לו הארנק, היה בגלגולו הקודם הפריץ, האיש שמצא את הארנק היה שואב המים שכעת חזר אליו כספו, והאיש שמת היה השופט.

וזוהי כוונת הזוהר הקדוש, שמי שגזל בגלגול שעבר, צריך לחזור שנית לעולם הזה, ולשלם את הגזלה למי שגזל ממנו. ומי שגרם מוות לחברו בגלגול שעבר, יגרם לו למות בגלגול הזה. (אבות ישראל)

ביום שהתמנה רבי לוי יצחק מברדיטשוב, להיות אב בית דין, הגיע אליו דין מסובך מאוד: ראובן הלך לחברו הטוב שמעון, וביקש ממנו שישמור לו על הסחורה שלו מכיוון שהוא יוצא ליריד למשך כמה ימים. שמעון הסכים, ואת הסחורה – חמישים חביות של סחורות למיניהן הניחו במחסן של שמעון. אחרי שחזר ראובן מהיריד, ניגש לביתו של שמעון, ושמע ששמעון נפטר מן העולם, ומינו אפוטרופוס שיהא ממונה על נכסי היתומים.

ניגש ראובן לאפוטרופוס ואמר לו: 'יש לי במחסן חמישים חביות, אני רוצה לקחת אותן'. שאל אותו האפוטרופוס: 'האם יש לך עדים שהחביות שלך? הרי יש כלל: המוציא מחבירו עליו הראיה'. אמר ראובן: 'אין לי עדים. היינו חברים כמו אחים, לא העלתי בדעתי ששמעון ימות פתאום'. אבל האפוטרופוס אמר לו חד משמעית: 'בלי עדים אתה לא לוקח אפילו חבית אחת'. בסופו של דבר הלכו לדין תורה אצל רבי לוי יצחק מברדיטשוב. הרב ראה איך בעל החביות בוכה, וניכרים דברי אמת שזה באמת שלו. מצד אחד רצה הרב לזכותו, אבל מצד שני כתוב

בהלכה: 'המוציא מחבירו עליו הראיה', ולראובן אין שום הוכחה. אם כך, מה עושים?

אמר להם הרב: 'תבואו מחר, אני מקווה שעד אז יתלבנו הדברים'. בלילה בכה הרב והתפלל לה' שלא יעשה עוול במשפט, ותצא האמת לאור. בתוך כך הוא נרדם, ובחלומו ראה זקן עם זקן לבן ארוך. אמר לו הזקן: 'יש שולחן ערוך שפסק את ההלכה באופן חד משמעי, תלך על פיו'. 'אבל איך?' שאל הרב, 'רואים מבכיו שזה שלו'. אמר לו הזקן 'ראובן ושמעון היו כבר בעולם בגלגול הקודם. שמעון הפקיד אצל ראובן חמישים חביות, ובחזרתו ראובן הכחיש ואמר שלא היו דברים מעולם. אחרי ששניהם נפטרו, ירדו בגלגול שוב כדי שראובן יחזיר את החוב לשמעון, ולכן קרה מה שקרה'.

למחרת הרב פסק: 'המוציא מחבירו עליו הראיה'. הסוחר בכה מאוד עם הישמע פסק הדין, אך הרב קרא לו וסיפר לו את כל העניין, ואמר לו שעליו לשמוח שזכה לתקן את מה שקילקל בגלגול הקודם.

רק שבתו יתן ורפא ירפא (כא, יט)

מפסוק זה למדו חז"ל (בי"ק פה.) שניתנה רשות ביד הרופא לרפאות, אולם מאחר שהרופאים הם רק בשר ודם, לעיתים התרופות שלהם גורמות לבעיות אחרות, ואמר על כך הגר"ח קנייבסקי שליט"א שדבר זה רמוז מכפילות הלשון בפסוק "וַיִּרְפָּא וַיִּרְפָּא" - שגם הרפואה שלהם צריכה רפואה.

לכן אין חולק על כך שהכתובת הטובה ביותר לכל חולה היא ריפוי בידי רופא כל בשר - הקב"ה, אשר הוא מפליא לעשות ומסוגל להחלים את החולה הקשה ביותר ממחלתו החשוכה ללא שום סיבוך.

חולה אנוש, אשר כל הרופאים נואשו מלמצוא מזור למחלתו, הגיע אל רבו הצדיק רבי מרדכי מנישכין זצ"ל והתחנן לישועה. "מה עשית לצורך העניין?" התעניין הרב. "הלכתי לגדולי הרופאים", השיב החסיד,

סימן פרישת משפטים לבנים

"אולם כל נסיונותיהם לרפא אותי עלו בתוהו". שאלו הרב: "ואצל הרופא מאניפולי כבר היית?" החסיד הופתע לשמע הדברים משום שאניפולי הייתה עיירה קטנה ולא היה סביר שרופא גדול יתגורר בה, אולם החסיד לא הרהר אחר רבו. תיכף ומיד שכר כרכרה ומיהר לנסוע לשם.

כשהגיע לאניפולי, שאל החסיד עובר אורח יהודי: "היכן מתגורר הרופא הגדול?" אמר לו האיש: "בעיירה שלנו אין רופא גדול ואף לא רופא קטן". שאל החסיד: "אם כן אמור לי בבקשה, היכן מתגורר החובש?", האיש משך בכתפיו והשיב: "אין כאן לא רופא ולא חובש, לא פרמדיק ולא אחות, לא חדר מיון ולא מרפאה..."

החסיד התפלא ושאל: "אם כן, מה עושים התושבים כשאחד מהם חולה חס ושלום?", אמר לו המקומי: "וכי מה אנו יכולים לעשות, אין לנו אלא להתפלל אל ה' יתברך, רופא כל בשר, ולבטוח בו שיושיענו".

חזר החסיד אל רבו וסיפר לו שהיה באניפולי ושם אין שום רופא ואף לא חובש. שאל אותו הרב: "אם כן מה עושים התושבים כשאחד מהם חולה חלילה וחס?", "הם פונים לקב"ה", השיב החסיד, "אמר לו הרב: "אל הרופא הזה התכוונתי!" (ומתוק האור)

*איס אחד היה צריק לצבור ניתוח, ואשתו קראה תהי' איס
לרפואתו בחדר ההמתנה, לפתע מוכיץ החולה מבהל וחיוור
ליד אשתו. "מדוע ברכת מחדר הניתוח?", אלה האשה, אמר
החולה: "האחות לחשה: אף תתכעס, תהיה ראוצ, תהיה חזק,
הניתוח פשוט וקל...". אמרה האשה: "אל מה? היא בסך הכל
אמרה לך דברי צידוד וחזוק". אמר החולה: "אבל היא לא
אמרה זאת לי, אלא למנתח".*

מְכַשְׁפָּה לֹא תִחִיָּה (כב, יז)

הקב"ה, בורא העולם, טמן בעולמו כוחות גנוזים, בהם יוכל האדם להשתמש לצורך עבודת האלקים, כגון: כח הנבואה ורוח הקדש וכיוצא בזה. והתנאי להשגת הדברים הללו הוא התקדשות והתדבקות האדם בקדושה. וכך כתב הרמב"ם (יסודי התורה ז, א): "אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה... והוא מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם... ודעתו תמיד קשורה למעלה תחת כסא הכבוד... מיד רוח הקודש שורה עליו".

אלא שזה לעומת זה עשה אלקים. וכל כח שניתן בצד הקדושה - ניתן כנגדו גם כן בצד הטומאה, בכדי להשוות ולאזן את הנסיון בין שני הצדדים. ולכן, גם בטומאה ניתן להגיע להשגות ולידיעות על טבעיות של צפיית העבר והעתיד וכיוצא בזה. והתנאי להשגת הדברים הללו בסיטרא אחרא, הוא הדבקות בכוחות הרשע והטומאה, שככל שישקע בהם האדם יותר כך הוא יקבל יותר כח ועוצמה, לכן בלעם שהיה מטמא את עצמו עם אתונו היה מכשף גדול.

מדברים אלו נלמד שלא להתפעל או להתבלבל מכל מיני מגידי עתידות וצפונות למיניהם אשר אינם אוחזים בדרך התורה הקדושה, כי אכן נתונים להם ממרום כוחות ואמצעים שכאלו, אבל מקורם ושורשם הוא מאבות הטומאה, וזה איסור חמור מאוד.

מעשה שהיה עם רבי שמעון בן שטח, שבימיו היתה בעיר אשקלון קבוצה של שמונים מכשפות מבנות ישראל, שהיו מתעסקות בכל מיני כשפים למיניהם, ורצה רבי שמעון לבערן ולאבדן מן העולם, ולקיים בהן מצות "מכשפה לא תחיה". מה עשה? אסף שמונים בחורים גבוהים מאוד, ונתן לכל אחד מהם כד גדול, ואמר לכולם לפשוט את טליתותיהם ולהניחן בתוך כדיהם ולסגרם היטב. לאחר מכן אמר להם שיבואו עמו, וכשיתן להם סימן, כל אחד ילבש את טליתו, יכנס אל מקום המכשפות, ויריס מכשפה אחת מעל הקרקע, בהיות שבעלי הכישוף אי אפשר להם לעשות כישוף כל זמן שאין רגליהם על הארץ.

הלך רבי שמעון בן שטח ונכנס אליהן לבדו, ואותו היום היה יום גשום מאוד, ואי אפשר היה ללכת בחוץ בלי להירטב. ניגש אל המכשפות והן שראו אותו יבש התפעלו ושאלו אותו כיצד בא בלי להירטב ומה רצונו.

אמר להן: מכשף גדול אני, הלכתי בחוץ בין הטיפות ובאתי לראות אם אכן אתן מבינות בחכמת הכישוף. כל אחת מהמכשפות הראתה לו את כוחה כיצד היא יכולה להפוך מאכלים שונים לכסף וזהב. אמרו לו המכשפות: ואיזה כישוף אתה יודע לעשות? אמר להן יכול אני להביא ברגע זה שמונים בחורים מלבושים יפה שאין עליהם אפילו טיפה אחת של גשם. אמרו לו הבה ונראה! מיד נתן סימן ונכנסו הבחורים מלבושים בטליתותיהם, ותפס כל אחד מהם מכשפה והרימה למעלה. רבי שמעון שפט אותן והרג את כל המכשפות (עפ"י רש"י סנהדרין מד: ואוצר המדרשים)

● מעשה שהיה בשנת תקי"ט שגזר הבישוף מיקאלסקי על רבני ישראל להתייעב בפניו ולעמוד בוויכוח דתי עם המומר יעקב פרנק עם חבריו, ונבחרו לשם כך הגאון רבי חיים הכהן רפפורט אב"ד לובלין, והרב הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב, והגאון רבי יצחק שור. בהמשך הוויכוח, שאל הגר"י שור את המומר איך העז לחלל את השבת ולעבור על עבירות חמורות, אשר נאמרו בסיני? השיב המומר, כי תוקף האיסור של התורה היה רק עד זמן התגלותו של שבתי עבי, וממנו והלאה תורה חדשה יצאה מאתו וביטל איסורים רבים. ואוכיח לך זאת, שאני אומין לכאן את אביך ואמך מעולם האמת, ויעידו כדברי. שרק המומר בשפתיו, ולפתע באו שנים בדמות אביו ואמו של מהר"י שור ואמרו כדברי המומר, שכבר לא צריכים להחמיר בעשיית המצוות, כי מאז התגלות שבתאו עבי אפשר לעשות מה שרוצים. אמר להם מהר"י שור: א"כ לפי דבריכם גם מצנת "כיבוד אב ואם" שבתורה, כבר בטלה מזמנו של שבתי עבי, ואינני חייב בכבודכם. לקח הגאון את מקל ההליכה שלו והחל להכות אותם על ראשם, ומיד נפלו לארץ מתים. ואז ראו כולם שהיו אלו שני כלבים, וידעו הבישוף וכל הנוכחים שם, שהמומר עשה כן בכישוף, הבישוף כעס והעניש קשות את המומר ואת חבריו (ענף עץ אבות).

יע צניין לקראו לידיים בעט מנוכר הפרשת הסמוך בה נולדו.
מצעה בחסידך אחד נולדה לו בת צעירית הפרשת משפטים,
והוא לא מצא עסק לקראו לה. לכן הלך לקראו בצאת רבו.
ציון הרב הפרשה והציוץ לקראו לה "מכשפה", אמר לו החסיד:
"אבל כבר יע לי בת נקראת על שם חמותי".

אמת ושקר

מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחַק (כג, ז)

רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם עומד: על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר: 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'. (אבות א, יח)

כתוב בספר 'מנורת המאור' (פרק ל"ה): לא נברא העולם אלא במידת אמת. וזה נרמז בסופי תיבות של תחילת וסיום מעשה בראשית: "בראשית ברא אלוקים" - סופי תיבות 'אמת'. וכן בפסוק: "אשר ברא אלוקים לעשות" - סופי תיבות 'אמת'. ללמדך שכל מה שנברא בששת ימי בראשית עומד על האמת.

האותיות ש.ק.ר אינן מסודרות כסדר אותיות ה-א"ב, לרמז שהרשעים הם הפוכים ומעשיהם הפוכים ונידונים בהפיכה כמהפכת סדום ועמורה. אולם אותיות א.מ.ת. הן כסדרן, מפני שהצדיקים דוברי אמת בלבבם, עוסקים בתורת אמת. הם אמת ומעשיהם אמת ועצתם אמת ומתקיימת, כמו שכתוב "ועצת ה' היא תקום" (משלי יט).

הגמרא (שבת קד.) שואלת: מדוע אותיות 'שקר' הן שלוש אותיות קרובות, ואילו אותיות 'אמת' מרוחקות (זו בתחילה זו באמצע וזו בסוף)? לומר לך שהשקר מצוי בעולם, אך האמת אינה מצויה. ומדוע 'שקר', כל אות שבו עומדת על רגל אחת, ואילו אמת הבסיס שלה רחב? מפני ששקר אינו עומד, ואילו האמת עומדת וקיימת לעולם, ומקיימת את העולם. על כך נאמר 'השקר אין לו רגליים', ונאמר ברמז: "אתם ניצבים" - 'אתם' אותיות 'אמת' שיש לה קיום ויציבות.

התורה כאן מצווה אותנו: "מדבר שקר תרחק". בכל התורה כולה לא מצינו בשום עבירה איסור הרחקה, כמו שמצינו במידת השקר. וזאת להורות לנו על ההרחקה והבריחה הגדולה שצריך לברוח מהשקר. ועוד באה לרמז שע"י מידת השקר מתרחק האדם מהקב"ה שמידתו וחותרו - אמת. ולמה דווקא האמת היא החותר של מלך מלכי המלכים הקב"ה? מפני שבכל המידות הטובות יכולים לנהוג בהן רק בדרכי חיקוי ותו לא. מידה אחת לא ניתנת לחיקוי והיא האמת, כי אחרת הרי היא שקר.

אומרים חז"ל (ד"ר א, י): **חותמו של הקב"ה אמת!** החפץ חיים צ"ל ביאר שהתיבות והאותיות שבחותמת הן הפוכות (כמו שרואים מול המראה). מי שאינו מנוסה ב'כתב ראוי', אינו מצליח לקרוא את האותיות, אך לאחר שמחתימים את החותמת על נייר, אז כבר כל אחד יכול להבין. בדומה לזה גם האמת האלוקית, מלמעלה על פני השטח נראה הכל כבלתי ישר, דברים שונים נראים תמוהים, ללא סדר ותיאום, ללא הבנה, ויש קושיות ותמיהות, ואילו במציאות אין הדבר כן. כשבוחנים את החותם האלוקי על גבי מסמך הבריאה, פתאום כל האותיות ניתנות לקריאה. וכל התופעות מדויקות ומושלמות, וכל היקום כולו מפגין את חותמו של הקב"ה - אמת.

הנביא זכריה אומר "והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, יט). שאל האדמו"ר מאו"ז'רוב זצוק"ל: בנוהג שבעולם אמת ושלוש הם שני דברים הסותרים זה את זה. כי בדרך כלל כשמסתכלים מתוך נקודת האמת מוצאים חסרונות ופגמים בזולת. א"כ קשה, כיצד אפשר לחבר את האמת והשלום? אלא כוונת הנביא זכריה, שלא "נחפש את האמת" ונבקר את השני, אלא כל חיפוש האמת, כלומר החסרונות והפגמים, עלינו לחפש רק בעצמנו, אז מובטח שיבוא השלום. לכן בא הנביא זכריה והקדים: 'אלה הדברים אשר תעשו, דברו אמת איש את רעהו, אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. איש תחת רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם', ורק אז יכול להתקיים המשך הכתוב: "האמת והשלום אהבו" (באר משה פרישת ויקרא תל"ה).

הגמרא (סנהדרין צז). מספרת על רב טביומי שאם היו נותנים לו כל כסף והון שבעולם לא היה משנה מדיבורו, פעם אחת נזדמן רב טביומי לעיר ששמה קושטא, שם כל אנשי המקום היו אנשי אמת ולא שינו בדיבורם, ומעולם לא היה מת אדם קודם זמנו באותה העיר. נשא רב טביומי אשה מבנות המקום ונולדו לו שני בנים. יום אחד היתה אשתו חופפת את ראשה, באה השכנה ונקשה על הדלת ושאלה אם אשתו נמצאת בבית. סבר רב טביומי שאין זה דרך ארץ שתכנס עכשיו השכנה, ולכן אמר לה שאשתו אינה כאן (הוא התכוון לומר שאינה כאן בחדר עמדי, ולא לשקר גמור). אולם כיוון שאפשר היה להבין מדבריו שאינה בבית כלל, היה בזה אבק שקר ומיד מתו שני בניו. באו אנשי המקום ואמרו לו: במחילה מכבודך, צא מהעיר ואל תגרה בנו את מלאך המוות. המהרש"א שם כתב שבעיר קושטא לא מת

אדם קודם זמנו, מפני שחותמו של הקב"ה אמת ובו קיים את העולם. אדם שמשנה בדיבורו, מקלקל את חותם המלך וקיומו של העולם, ואפילו אם מהרס ופוחת ממנו דבר מועט וזעיר כמו האות "אלף", ממילא מאותיות "א.מ.ת" נשאר רק אותיות "מת".

הבעל שם טוב הקדוש היה דורש את הפסוק "אמת מארץ תצמח" - ראשי תיבות אמת. שאפילו אם יקברו את האמת ויכסו אותה הרי שהיא צצה ועולה וסופה של האמת לנצח, ולעולם אין מפסידים מן האמת. והקשה: אומרים 'אמת מארץ תצמח', מאחר והיא צומחת על הארץ כמו חיטה ושעורה, א"כ למה קשה להגיע לאמת ולהדבק במידה זו? ותירץ שאמנם האמת צומחת מהארץ, אבל בשביל לאסוף אותה צריכים "להתכופף" קצת. ולזה לא כולם מוכנים.

אגדה סינית עתיקה מספרת, שלקיסר גונג לי השלישי לא היו ילדים. הקיסר כבר היה מבוגר והיה צורך למצוא יורש עזר בדחיפות. יום אחד יצא כרוז ברחבי הממלכה, והודיע: הקיסר גונג לי ירום הודו והדרו, רוצה לבחור יורש עזר, ולשם כך הוא יחלק לכל ילדי הממלכה עציץ ובו זרעים של פרחים מרהיבים ביופיים. הילד שיצליח לגדל את הפרח היפה ביותר מהעציץ שקיבל - יזכה להיות יורש העצר.

כל הילדים גידלו את הפרחים שלהם בחום ואהבה, הם שרו להם שירים סיניים עתיקים, הקריאו להם סיפורים והתפללו עליהם שיגדלו ויהיו לתפארת ממלכת סין האדירה. אולם הילד צ'אנג צ'ונג, אע"פ שטרח, ועמל, והשקיע רבות בטיפול בעציץ, כלום לא צמח. הילד בכה והתפלל, שר לעציץ שירים, סיפר לו סיפורים, השקה אותו, ושם אותו בשמש... אולם כלום לא קרה.

ביום המיועד, עמדו בצדי הדרך מיליוני ילדים סיניים חמודים עם עיניים מלוכסנות, כשביד כל אחד מהם עציץ עם פרח גדול ויפה לתפארת מדינת סין, וביניהם עומד ילד מבוש ובידו עציץ ריק. עבר הקיסר במרכבתו ההדורה וכל הילדים הריעו לו. כשהגיע ליד הילד צ'אנג צ'ונג, הקיסר הורה לעגלון המלכותי לעצור. המרכבה נעצרה, ומתוכה ירד הקיסר גונג לי. הקיסר התקרב אל הילד ההמום, הרים אותו על

סימן פרישת משפטים לבנים

כתפו, ואמר לו: "אתה עתיד להיות הקיסר הבא". עיני כולם נפערו בתדהמה, וצ'אנג צ'ונג הקטן, אמר לקיסר בשקט: אבל העציץ שלי ריק, לא גדל בו כלום, ואע"פ שהשקעתי וטרחתי ועמלתי והתפללתי, הפרח לא גדל... יש כאן מסביבי מיליוני ילדים עם פרחים מדהימים, א"כ מדוע הקיסר בחר דווקא בי?

חיך הקיסר ואמר לילד ולכל הנוכחים: דעו לכם, בכל העציעים שקיבלו הילדים לא היו זרעים כלל, אך כמעט כולם הלכו למשתלה המקומית וקנו זרעים של פרחים יפים. אולם היה ילד אחד בלבד, שלא ניסה להתחכם, והלך עם האמת עד הסוף, וזה הילד צ'אנג צ'ונג, ולכן רק הוא ראוי להיות הקיסר הבא של ממלכת סין.

אישה אחת קמה צמאה בשתיים בלינה והלכה למטבח לשתות מי. היא מיטה מהחלון וראתה שהמחסן שלהם פתוח והאור שם דולק. היא הצירה את בצלה ואמרה לו: בוריס יש אצלנו סניבים במחסן, צעה משהו. בוריס קם מהמיטה, והתקשר למטבח. במקד צנתה לו שוטרת חצי רדומה, והוא סיפר לה שצת נמצאים אצלו שודדים במחסן והוא מקש עיפלו מהר ניידת לרחוב חרציות החולות 24 לתפוס אותם. השוטרת אמרה שצת אין להם ניידת כי כל השוטרים יצאו לטפל באירוע דחוף, אנלי נוכל לשלוח ניידת יותר מאוחר... בוריס אמר: טוב בסדר, אני אנסה להסתדר לבד!

אשתו שאלה אותו: מה נצעה? בוריס אמר לה להמתין מצט. לאחר כצשרים שניות בוריס התקשר שוב למטבח ואמר לשוטרת: זה בסדר, כבר לא צריק ניידת, יריתי בהם!

בוריס ירד מהר לכביש, ותוך צשרים שניות הציצו שתי ניידות. בוריס כיוון את השוטרים למחסן והם תפסו את הסניבים. אחד השוטרים אמר לבוריס: חשבתי שירית בהם! אמר לו בוריס: ואני חשבתי שאין לכם ניידות!

צער יתומים ואלמנות

כָּל אֱלֵמָנָה וַיְתוּם לֹא תַעֲנוּן, אִם עֲנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם צַעַק יִצְעַק
אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתָ, וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַּתִּי אֶתְכֶם בְּחָרֵב וְהָיוּ
נְשִׁיכֶם אֱלֵמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתוּמִים (כב, כא-כג)

חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשו שפלה למאד ורוחם נמוכה אף על פי שהן בעלי ממון, אפילו אלמנתו של מלך ויתומיו מחהרים אנו עליהן שנאמר: 'כל אלמנה ויתום לא תענון'. והיאך נוהגין עמה? לא ידבר אליהם אלא רכות, ולא ינהג בהן אלא מנהג כבוד, ולא יכאיב גופם בעבודה ולבם בדברים קשים, ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו. כל המקניטן או מכעיסן או הכאיב להן או רדה בהן או אבד ממונן הרי זה עובר בלא תעשה וכל שכן המכה אותם או המקללן. ולא זו אף על פי שאין לוקין עליו הרי עונשו מפורש בתורה: 'וחרה אפי וחרגתי אתכם בחרב', ברית כרת להן מי שאמר והיה העולם, שכל זמן שהם צועקים מחמס הם נענים שנאמר: 'כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו'.
(רמב"ם דעות ו, י)

ידוע שאין אף מילה מיותרת בתורה הקדושה, ואילו כאן כל הענין נאמר בכפל לשון: עֲנָה תַעֲנֶה, צַעַק יִצְעַק, שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ. רבי מרדכי מן זצ"ל, כתב לבאר שכפל לשון זה בא להראות לנו עד כמה גדול צערם של יתומים ואלמנות.

כאשר מצערים אשה, היא הולכת ופורקת את צערה באוזני בעלה, ובכך יש לה קצת נחמה, וכך גם לגבי ילד שמציקים לו, והוא מאייס ואומר: "כשאבוא הביתה אספר לאבא שלי, ואוי ואבוי מה שהוא יעשה לכם...". אבל יתום ואלמנה, אם מציקים להם, אין להם עם מי לחלוק את צערם, ולכן צערם כפול: גם הצער על מה שעשו להם, וגם הצער שאין להם למי לספר על כך.

לכן אמרה כאן התורה: "אם ענה תענה אותו" - אתה אמנם עושה לו עינוי אחד, אבל הוא מתענה בכפליים, ולכן הוא "צעוק יצעק" - פעם אחת על מה שאתה עשית לו, ופעם שנייה על כך שנלקח האב או הבעל, ואין להם דרך לפרוק את הכאב, ולכן, אומר הקב"ה: "שמוע אשמע" את שתי הצעקות, גם את הצעקה הראשונה על הצער הישיר שגרמת, וגם את המעקה השנייה שנגרמה בעטיו של הצער. (ומתוק האור)

הגר"י מסלנט זצ"ל הגיע פעם לאחת העיירות לעשות שם את השבת. אחד הגבירים מהעיירה, ביקש שהרב יבוא להתארח בביתו. שאל אותו הרב מה סדר הנהגתו על שולחנו בליל שבת. הגביר סיפר לו שהכל כשר למהדרין, במטבח עובדת אלמנת תלמיד חכם, וברוך ה' אנו מאריכים בסעודה עם הרבה שירים ודברי תורה, אני בטוח שהרב יחנה אצלנו מאוד. הרב הסכים לבוא בתנאי שרק הוא ינהל את הסעודה, ובעל הבית הסכים. הרב אכן התארח אצל הגביר, ובליל שבת לאחר התפילה, מיד כשחזרו מבית הכנסת, ביקש הרב מכולם להזדרז. הוא עשה קידוש בזריזות, בלי לומר שלום עליכם. מיד ביקש מכולם ליטול ידיהם, ועשו המוציא בזריזות. מבלי להתמהמה הוא ביקש מהמשרתת להגיש את המנה העיקרית, והכל נעשה בזריזות ובמהירות לתדהמת כולם.

כאשר ביקש הגביר מהרב לומר דבר תורה, אמר הרב משהו קצר ביותר, וכאשר ביקשו לשיר הרב התחיל לשיר "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון", מיד עשה זימון ובירכו ברכת המזון. אח"כ ביקש הרב לקרוא למשרתת, ואמר לה לפני כולם שהוא מבקש שתמחל לו על שהטריח אותה בסעודה, ושסיימו כל כך מוקדם. אמרה לו המשרתת: יחולו ברכות על ראשך, הלואי שבכל שבת יהיה כך. שאל אותה הרב מדוע? והיא סיפרה בבכי ודמעות: אנכי אלמנה, ועלי לפרנס את בני ביתי. אני עובדת אצל הגביר כל יום שישי בהכנת התבשילים, ואח"כ בהגשתם בסעודת השבת, והגביר הזה שיהיה בריא, מכבד מאוד את

השבת, ומאריך הרבה בשירים ובדברי תורה, ובינתיים ילדיי מחכים לי בבית, וכשאני סוף סוף מסיימת את העבודה אצל הגביר ומגיעה אליהם הם כבר רדומים, ואני צריכה להעיר אותם ולעשות להם קידוש. אמר הרב לגביר שלא עושים מצוות על חשבון אחרים, וצריכים להזהר ביותר שלא לעער אלמנות ויתומים, ומה שווה מצות כיבוד השבת שהוא מקיים בהידור, אם הוא עושה זאת על חשבון האלמנה המסכנה והיתומים שהוא גורם להם בכך צער?

• מספרים על הרב 'צמח צדק' שהלך עם השמש שלו למנהל הבנק. המנהל קיבלם בהתרגשות גדולה, הביא לפניהם כיבוד וישב לשמוע מה הרב רוצה לומר לו. אולם הרב ישב ולא דיבר מאומה, ולא אכל שום דבר. המנהל פנה לשמש ושאל אותו: אולי אתה יודע למה הרב הטריח את עצמו ובא אלי? אינני יודע, השיב השמש. אחרי כרבע שעה, הרב קם ורמז לשמשו שהולכים.

המנהל פנה לרב ואמר לו: כבוד הרב יגיד לי למה באתם, אני מאוד סקרן לשמוע. אמר לו הרב: רבותינו אמרו: 'כשם שמעוה לומר דבר הנשמע, כך מעוה שלא לומר דבר שאינו נשמע', ואני באמת רציתי להגיד לך משהו, אך אני חושש שלא תשמע, לכן אני לא אומר כדי שלא אעבור על דברי חכמים. אמר המנהל: אנא ממך תגיד לי כבוד הרב, מי אמר לך שלא אשמע, אני אשתדל לקיים.

אמר לו הרב: תשמע, יש בעירנו אשה אלמנה ענייה, והיא לא שילמה משכנתא כבר שלושה חודשים. השבוע שלחתם לה מכתב, שאם היא לא תשלם את המשכנתא עד סוף השבוע, אתם זורקים אותה לרחוב, ואתה אדוני המנהל חתום על המכתב. אמר לו המנהל: כבוד הרב אני לא קובע כלום, מעלי יש מנהלים גדולים שהם אמרו לי לעשות זאת, הבנק הזה לא שלי! אמר הרב: ידעתי שלא תשמע... אוי ואבוי לי שעברתי על דברי חכמים... והרב החל לבכות.

אמר לו המנהל: כבוד הרב, יש לי פתרון... תגיד לאלמנה המסכנה שאת כל המשכנתא שלה אני מוכן לשלם מכיסי, גם את החוב הקודם שלה לבנק, וגם את כל השנים הבאות. כשמוע הרב את הדברים יוצאים מפורש מפי מנהל הבנק, חיבקו נישקו ועשה לו 'מי שברך' מכל הלב.

כָּל אֱלִמְנָה וַיְתוּם לֹא תֵעָנֹן

כל אלמנה ויתום לא תענון. אין לי אלא אלמנה ויתום,
שאר כל אדם מנין, תלמוד לומר לא תענון. (מכילתא)

כל אלמנה ויתום לא תענון. **הוא הדין לכל אדם**,
אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר
מצוי לענותם. (רש"י)

עד כמה חמורה היא הפגיעה ביהודי, אפשר להבין מחומרת העונש המגיע למי שעושה זאת, ומהשכר העצום המגיע למי מוחל לזה שפגע בו.

בספר 'נפלאותיו לבני אדם' מובא סיפור מדהים על בחור שהסתכסך עם אחד מהגבאים של החסידות אליה הוא משתייך. אותו בחור נהג בחוצפה כלפי הגבאי, וזה בייש אותו לעיני כל הציבור. הבחור נעלב עד עמקי נשמתו והחליט בלבו כי לא ימחל לאותו גבאי לעולם, ותמיד ישא בלבו טינה ושנאה כלפיו. ואכן למחרת, כאשר הגבאי ניסה להתפייס, הבחור הפגוע הודיע נחרצות שאין על מה לדבר.

בסופו של דבר העניין, הגיע לידיעתו של האדמו"ר, והוא קרא אליו את הבחור. הבחור עמד לפני הרבי נבוך ונכלם, הרב פתח בספר 'חק לישראל' בקטע הזוהר של אותו יום (פרשת מקץ יום חמישי), והחל קורא בקול: "רבי אבא היה יושב בפתח שער העיר לך. ראה אדם אחד שהיה בא ויושב על בליטה בולטת מצד החר, והיה ענין מן הדרך

וַיֵּשֶׁב וַיֵּשֶׁן שָׁם. בְּתוֹךְ כֵּךְ, רָאָה נֹחַשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא אֲעֹלוֹ. וַיֵּצֵא שָׂרֵץ שֶׁנִּקְרָא קוֹסְטָפָא דְגוֹרְדָנָא, וְהָרַג אֶת הַנֹּחַשׁ. כְּשֶׁהִקִּין הָאָדָם רָאָה אֶת הַנֹּחַשׁ לְמוֹלוֹ, שֶׁהָיָה מֵת. קָם הָאָדָם, וְנִפְלָה הַבְּלִיטָה, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עָלֶיהָ, אֶל הָעֵמֶק שֶׁמִּתְחַתֶּיהָ, כִּי נִקְרָעָה מִן הַהָר, וְהָאָדָם נֶעַל. בָּא אֵלָיו רַבִּי אַבְבָּא, אָמַר לוֹ, אָמַר לִי מַה מַּעֲשִׂיךָ, כִּי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִקְרָה לְךָ שְׁנֵי נְסִים אֵלָיו, לֹא הָיוּ בְּחָנָם. אָמַר לִיָּה הֵחֵא בַר נֵשׁ כָּל יָמַי, לֹא עָשָׂה לִי אָדָם רָעָה, שְׁלֹא נִתְרַצִּיתִי עִמּוֹ וּמְחַלְתִּי לוֹ. וְעוֹד, אִם לֹא יְכוּלְתִי לְהִתְרַצוֹת עִמּוֹ, לֹא עָלִיתִי עַל מְטוֹתַי בְּטָרִם שֶׁמְחַלְתִּי לוֹ וְלִכְלֵל אֵלָיו שֶׁצָּעְרוּ לִי, וְלֹא נִטְרַתִי לוֹ שֶׁנֶּאֱמָר כָּל הַיּוֹם, עַל אוֹתוֹ רַע שֶׁעָשָׂה לִי, וְלֹא דִי לִי זֶה, אֲלֵא עוֹד, שֶׁמֵּאוֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה, הַשְּׁתַדְלַתִּי לַעֲשׂוֹת לָהֶם טוֹבוֹת. בָּכָה רַבִּי אַבְבָּא וְאָמַר, גְּדוּלִים מַעֲשָׂיו שֶׁל זֶה מִיּוֹסֵף, כִּי בְיוֹסֵף, הָעוֹשֵׂי רָעָה הָיוּ אֲחָיו, וְדָאִי, שֶׁהָיָה לוֹ לְרַחֵם עָלֵיהֶם, מִחֲמַת הָאֲחֻזָּה, אֲבָל מַה שֶׁעָשָׂה זֶה, שֶׁעָשָׂה כֵּן עִם כָּל בְּנֵי אָדָם, הוּא גְּדוֹל מִיּוֹסֵף, רָאוּי הוּא, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִקְרָה לוֹ נֵס עַל נֵס."

סיים הרבי את קריאת הזוהר הקדוש, והגביה עיניו אל הבחור באמירה נוקבת: "כך התורה מלמדת אותנו, זו הדרך שלנו, לילה טוב". המעמד בבחור זעזע את נימי נפשו של הבחור, הוא יצא מהחדר נסער, הלך לקנות יין ומגדנות ועלה אל ביתו של הגבאי. הם התפייסו דיברו בידידות ובאחוזה ולבסוף מחלו האחד לשני בלב שלם.

בחצות הלילה, לאחר הפיוס, הגיע הבחור אל חדרו בישיבה. הוא רצה לקרוא מעט על המיטה לפני השינה, אולם מנורת הלילה לפתע שבקה חיים. הוא לא רצה להדליק את האור, כדי שלא להעיר את חבריו לחדר, ולכן הוא הדליק נר שעווה, הדביק אותו על הכסא שלידי מטתו, וכך הוא קרא עד שנרדם. הספר נשמט מידו אל הכסא, נדלק מהנר, וגרם להתלקחות השמיכה. האש נתפסה בסדין ובמזרון, תוך שהיא משחירה את הקיר הלבן. האש שרפה את חולצת הפיג'מה שלו, והוא ישן עמוקות,

סימן פרישת משפטים לבנים

אינו שומע ואינו חש בכלום, וגם החברים לחדר לא התעוררו. קולות של אש על הכרית המתלקחת, גרמו לו להתעורר, הוא פקח זוג עיניים מבוהלות וראה מסביבו אש בוערת, בגדיו שהיו לגופו והמיטה אשר הוא שכב עליה בערו באש. בתנועה ספונטנית הוא זינק מהמיטה, פשט את החולצה הבוערת, לקח מטף כיבוי והצליח להשתלט על הדליקה.

בינתיים חבריו לחדר התעוררו, הם הדליקו את האור וראו, כסא שרוף עד היסוד, כתלים שחורים, שמיכה שבקושי נותר ממנה זכר, מזרן שרובו אכול, כרית נוצות שרופה ומעלה עשן ופיסת בד מושלכת ארצה, זכר למה שהיה חולצת פיג'מה לפני כמה דקות. הם גם ראו את חברים לחדר מעט מבוהל, עליו תלוי ברפיון בגד חרוך הנותר מהגופיה, אולם הוא עצמו שלם לחלוטין, ללא פגע קל, ללא שריטה או שמץ של כוויה, פאותיו, זקנו ושערות ראשו שהיו בתוך האש, נותרו שלמים כאילו היו חסיני אש.

החברים ההמומים לא האמינו לבחור שהוא היה על המיטה בשעת השריפה, אולם בגדיו החרוכים והקרועים שנותרו לגופו אכן העידו כאלף עדים שאכן כך היה. אמנם אין לכך שום הסבר הגיוני בדרך הטבע, אולם גם בזוהר שהקריא הרבי לבחור, על אותו אדם שניצל ממות בטוח בזכות שלא עלה על מיטתו בטרם מחל לכל מי שציער אותו נאמר: "גדולים הם מעשיו של זה, ראוי הוא שהקב"ה יעשה לו נס על נס".

בסוף הפרשה התורה מספרת על מעמד הר סיני:

וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל ה' אֶתְּהָ וְאֶהְרֶן נָדָב וְאֶבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק, וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֵל ה' וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ (כד, א-ב)

בפרשה הקודמת נאמר: **וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הֲנִה אֲנֹכִי בְּאֵל אֵלֶיךָ בְּעֵב הֶעֱנִן בְּעֵבֹר? שְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹךָ וְגַם בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל ה' (ט, ט) -** מכיוון שעם ישראל עדיין לא היו ראויים להתגלות ה' פנים אל פנים באספקלריא מאירה, לכן היה צורך שה' יתגלה למשה רבינו בעב הענן, כלומר, באספקלריא שאינה מאירה, ודרכו יוכלו העם לשמוע את דבר ה'. לפי המדרש בני ישראל ביקשו לראות את מלכנו ולדבר אתו פנים אל פנים, אך בני ישראל לא האמינו שה' ימלא את בקשתם, כי ראו שה' שולח להם מלאך שהוא אמצעי בינם לבין ה', והבינו שאין הם ראויים לכך. משה אמר את דברי העם לה', שהם רוצים לזכות להתגלות ה' באספקלריא מאירה.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵךְ אֵל הָעָם וְקִדַּשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמֹלֹתֵם (ט, י) - הקב"ה הסכים למלא את בקשת העם להתגלות אליהם באספקלריא מאירה, פנים אל פנים, אך לזה צריכים הם הכנה. לכן "לך אל העם וקדשתם", שע"י טבילה, פרישה, הגבלה, קורבנות והזאה תושלם טהרתם ויזדככו ואז יוכלו לראות ולשמוע את ה' כבקשתם.

ובפרשתנו נאמר: **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (כד, ג) -** משה סיפר לבני ישראל את כל האזהרות וההכנות הנצרכות, והם אמרו: "כל הדברים אשר דבר ה' נעשה", הם אמנם קיבלו על עצמם לעשות את כל דברי ה', אך עדיין לא האמינו שה' עתיד להתגלות אליהם באספקלריא מאירה.

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (כד, ד) - ביום גמר ההכנות, קרא להם מספר תורה מבראשית ועד מתן תורה. הם שמעו שאדם הראשון, קודם החטא, ה' היה מדבר אתו פנים מול פנים ומשתעשע אותו, ואחרי החטא, כאשר

סימן פרשת משפטים לבנים

נדבקה בו "זוהמת הנחש" נתעכר ולא היה מסוגל לשמוע את קול ה'. אז הם הבינו שע"י ההכנות שעשו, נטהרו מזוהמת הנחש, והיו בדרגה ובמצב של אדם הראשון לפני החטא, וא"כ גם הם יכולים עתה לדבר עם ה' פנים מול פנים. אז אמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", כלומר, שע"י ההכנות שנעשה, אז נזכה ונשמע את ה' פנים מול פנים באספקלריה מאירה.

וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (כד, ט) - כמובן שלא ניתן לראות את ה' ית' כי הוא תכלית הרוחניות ואנו בתוך גוף גשמי ואפילו על משה רבינו נאמר: "לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי", ומצינו בגמרא שהקיסר שאל את רבי יהושע "איה אלקיד", רבי יהושע אמר לו שיביט אל השמש והקיסר לא היה יכול. אמר לו רבי יהושע: "זה אחד ממשמשיו הקטנים", ואם על השמש שהיא ברייה קטנה של ה' ית' אין אנו יכולים להביט ולראות, כל שכן לא שייך לראות את ה' בעצמו.

אך ההסבר לזה הוא: "**וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתִּי הַסְּפִיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטוֹהַר**" (כד, ט) - כלומר, מה שאין אנו מסוגלים לראות את ה' הוא לגודל האור הבוהק והמסנוור שאין עיני בשר ודם יכולים לראות, אך כאן כדי שבני ישראל יוכלו "לראות את ה'", ה' שם כביכול מתחת לרגליו, בינו לבין העם, "מסנן אור" (פילטר) שמחליש את עוצמת האור, ומכיוון שהאור היה כל כך חזק היה צורך בשני מסכים, "מסנני אור": "לבנת הספיר", שהוא אבן סנפירינון הנקרא דיאמנטי שהוא זך ולבן ("לבנת" - לשון לבן), וגם "עצם השמים לטוהר", שהוא כחול ואוסף את הראות, וע"י שני מסכים אלו יכלו, כביכול, "לראות" את ה'. (אלשיך)

פרשת תרומה

בפרשת תרומה פותחת התורה בנושא מקיף: מלאכת המשכן וכל כליו, ומייחדת לכך חמש פרשיות מתחילת פרשת תרומה עד סוף פרשת פקודי.

ועשו לי מקדש

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי, וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת... וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם
(כה, א-ח)

בפרשתנו התורה מאריכה מאוד בתיאור מפורט במצות בניית המשכן וכליו, אך את מטרת המשכן מסכמת התורה במילים אחדות: **"וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם"**, בלא לבאר מהו מקדש, מה מטרתו, מהי שכינה וכיצד תשרה בו. הסיבה לכך היא שקדושה יש לחוש ושכינה יש להרגיש, ואי אפשר להגדיר דברים שברגש.

בכדי לנסות להבין את עניין המשכן, יש להקדים ולהביא את דברי המדרש (ש"ר לג, א): ויקחו לי תרומה, הדיא הוא דכתיב: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי אל תעזבו", אל תעזבו את המקח שנתתי לכם וכו'... יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: מכרתי לכם תורתִי, כביכול נמכרתי עמה, שנאמר: "ויקחו לי תרומה". משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, בקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו. אמר לו: בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא, זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי, שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל

תטלוה אינו יכול, אלא בכל מקום שאתם חולכים, בית אחד עשו לי, שאדור בתוכו, שנאמר: "ועשו לי מקדש".

עפ"י המדרש, "ויקחו לי", הוא מלשון מקח, והמקח הוא התורה הקדושה, והקב"ה כביכול נקנה עם התורה. המדרש ממחיש את אהבת הקב"ה לתורה הקדושה ולעם ישראל, שאינו יכול להיפרד מהם ומבקש שיעשו לו מקום לדור עמהם. הציווי בא להדגיש את הכלל: "קוב"ה ואורייתא וישראל חד הם" (הקב"ה, התורה וישראל אחד הם), ואין להפריד ביניהם.

במעמד קבלת התורה בהר סיני נמסר הלקח הטוב לישראל, עם ישראל שמע וראה את הקב"ה ואת גבורותיו, וקיבל את התורה באומרו: "נעשה ונשמע". בד"כ לאחר המקח המוכר והקונה נפרדים, וכל אחד הולך לדרכו, אך כאן בא הציווי "תורתי אל תעזבו", אל תעזבו את המקח ואת הקשר עם המוכר, כלומר, את האהבה והיראה, שהיו במעמד הר סיני.

לכן בא הציווי: "ויקחו לי תרומה", כדי שיעשו לי מקדש ושכנתי פתוחם, שהוא כהמשך למעמד מתן תורה, בו בני ישראל נקשרו לקב"ה ולתורה כאחד. וכתב הרמב"ן: סוד המשכן הוא שיהא הכבוד שהיה שוכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר, וכמו שאמר בסיני: "וישכון כבוד ה' על הר סיני", נאמר: "וכבוד ה' מלא את המשכן".

את ציווי המשכן מיד לאחר מעמד הר סיני כהמשך למתן תורה, אפשר לראות גם מבחינה מעשית. בסיני ניתנה התורה בשני לוחות אבנים שהם העדות למעמד מתן תורה, ויש לשומרם בקדושה. על כן בא הציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כאשר הציווי המרכזי הוא "ועשו ארון", בכדי לתת בו את לוחות הברית (בניין אב).

רבנו בחיי משווה את המשכן למתן תורה גם בגדרי הקדושה: כשם שבסיני נדרשה מעם ישראל הכנה של פרישות, טבילה והתקדשות, כך גם במקדש ובמשכן יש הלכות קדושת המקום: "וטמא לא יגש". בסיני התייצב העם בתחתית ההר והיו אסורים לעלות, בראש ההר היה הענן, ובתוכו, בעב הענן, היתה דרגה פנימית של התגלות ה'. גם במשכן (ובמקדש) שער העזרה הוא כנגד תחתית ההר, ויש היכל שהוא כנגד הענן, ויש לפני ולפנים, קודש הקודשים, שהוא כנגד עב הענן.

דבר זה מלמד שהמשכן, אותו קיטון של מלך שביקש לדור עמנו, הוא כדוגמת הר סיני, שיש בו להזכיר את ה"מקח", קבלת התורה ואת הקשר שבין הקב"ה נותן התורה לעמו ישראל.

במעמד קבלת התורה בהר סיני גם היו נסים למעלה מהטבע, כמו שאומר המדרש (ש"ר כט, ט): "אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כשנתן הקב"ה את התורה, צפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש קדוש, הים לא נודעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש". כל איתני הטבע דממו כדי להראות שהקב"ה והתורה הקדושה למעלה מהזמן והמקום, וכן היה גם במשכן ובבית המקדש, כמו שאמרו חז"ל: "עשרה נסים נעשו לאבותינו", שלא שלטו בו חוקי הטבע.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הוא ציווי על כל אחד ואחד בעם ישראל להמשיך את מעמד הר סיני ואת עבודת ה' שהיתה שם. עם ישראל בסיני לא עבד עבודה מעשית, מלבד ההכנה והעמידה בתחתית ההר. גם הקבלה "נעשה ונשמע" נאמרה לפני מתן תורה, ובשעת העמידה בהר סיני קיבלו את התורה בכפייה בבחינת "כפה עליהם הר כגיגית". ואעפ"כ העמידה בתחתית ההר הוגדרה כעבודה, משום שכל העם שמעו וראו את הקולות, נחרדו ויראו מה' ית' מאוד, עד שפרחה נשמתם, והבינו באופן מוחשי, שאין כל מציאות אחרת בעולם מלבד מציאותו ורצונו יתברך.

החרדה היתה כה גדולה, עד שביקשו ממשה רבינו: "דַּבֵּר אֲתָהּ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יִדְבֹר עִמָּנוּ אֱלֹהִים כִּי יִדְבֹר עִמָּנוּ עַיִן הַקַּב"ה כִּירַאת שָׁמַיִם אֲמִתִּית שֵׁנָאמַר: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְסָה זֶה לְהֵם לְיִרְאָה אֲתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים". זוהי העבודה שבלב, שעם ישראל עבד את הקב"ה בהר סיני, וזוהי הכוונה "תעבדון את האלהים על ההר הזה", לפי שזו תכלית העבודה המתבקשת מהאדם עלי אדמות, ככתוב: "מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך", והתוצאה ליראה ואהבת ה' היא: "ללכת בכל דרכיו ולא הבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך".

עבודת היראה שבלב, שהיתה בהר סיני, היתה בבחינת נגלה, שם היו קולות וברקים וענן כבד על ההר, עד שנחרד כל העם אשר במחנה. הקב"ה נגלה באופן מוחשי ביותר, והעם שמע וראה את הקולות

בצורה מוחשית, המוכיחה שאין עוד מלבדו. כהמשך למעמד זה נצטוו על המשכן, שכל תפקידו להמשיך את עבודת ה' בלב, לאהוב אותו ולירא ממנו, אך זה בבחינת נסתר, דרך עבודת הקורבנות ודרך נדיבות הלב בתרומה למשכן.

ומה קורה בימינו שאין לנו בית מקדש, ולא קורבנות? כיצד נזכה להמשיך את עבודת היראה, שהיתה בהר סיני ובעבודת המקדש?

התשובה לכך רמוזה בפסוק: **"אֵת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וּמִקְדָּשַׁי תִּירָאוּ אֲנִי ה' "** (ויקרא יט, ב), וכתב בעל היראים: "כשם שציווה הקב"ה לתת מורא וכיבוד למקדש, כך ציווה לתת לשבת, שהרי הוקשו זה לזה". ונאמר בזוהר הקדוש (דברים ערב): שכאשר אומרים בקבלת שבת: "בואי כלה, שבת מלכתה", הכוונה לשכינה הנקראת "שבת". אותה השכינה הקדושה שהיתה שורה בבית המקדש, נמצאת איתנו בכל שבת ושבת, וכן נאמר: "לעולם לא זזה שכינה משבתות וימים טובים" (זוהר במדבר קעט:). ונכתב בספר מנוחה וקדושה: "ואין לנו שום דבר להאיר עינינו, לא מקדש ולא ציץ נזר הקודש ולא אפר פרה ולא שום כלי קודש, אך זה לבד שני סמי רפואה השאיר לנו ה' בחסדו, והם תורה ושבת, ועל ידם יודלק נר לנפשותינו".

מכל זה משמע, שבשבת אנו עומדים לפני ה' כמו בבית המקדש. וכתב ה'יערות דבש': "ראו כמה יש לנו לכבד את השבת, כי זו היא שמגינה בעדנו, ושכינה אז לנגדינו, ובאור אלקים חיים אנו הולכים, לכן צריך שמירה ביותר ביום השבת בכל הדברים, **כעומד לפני השכינה...** ולכן **בכל מקום שמשמרים שבת כראוי, יש קדושת מקדש ושריית השכינה**, ולכן מאוד יש לזוהר בשבת בעסקיו ודבריו וענייניו, **כעומד לפני ה'**, ועיני ה' תמיד בו".

משכן בלב

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשֹׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם (כה, ח)

בלבבי משכן אבנה להדר כבודו, ובמשכן מזבח אקים
לקרני הודו, ולגר תמיד אקח לי את אש העקדה,
ולקרנן אקריב לו את נפשי היחידה. (רבי יצחק אוטנר)

לכל יהודי יש לב פועם שניתן לו במתנה מבורא עולם. הלב הזה מכיל הרבה מחשבה ודאגות פרנסה, צרות ובעיות וגם שמחות שלו ושל אחרים. הכל יושב על הלב, רק צריך להיזהר שלא להכביד עליו יותר מדי כדי שהוא לא יקרוס ח"ו.

אך צריך האדם לתכנן את עצמו בצורה שתהיה לו פינה בלב לבנות לעצמו משכן. משכן זה אמור להיות פינה של תודה לבורא עולם על שנתן את הלב. כי כמו שאם אדם יתן לחברו במתנה מאה אלף שקלים, ואח"כ יבקש ממנו בחזרה רק עשרה שקלים בודדים, בוודאי שהמקבל ישמח להחזיר עשרה שקלים בשביל להכיר מקצת טובה על הסכום הגדול שקיבל.

בורא עולם נתן לנו גוף מושלם, 'פאר היצירה', לחיות בו את חיינו בבריאות ונחת, ומעניק לנו כל טוב סלה. "וְעֵתָהּ יִשְׁרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מְעַמָּךְ כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְּרָכֶיךָ וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" (דברים י, יב), מה הקב"ה מבקש מאתנו? קצת יראת שמים, קצת יותר רצינות בתפילה, בתורה ובעשיית המצוות, הוא רוצה שנתחזק במצוות שבין אדם לחברו, ונוותר האחד לשני. הוא מבקש מאתנו איזו פינה קטנה בלב עבור 'משכן' שיהיה כל כולו עבורו.

"וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם" - הקב"ה רוצה לשכון בתוך כל יהודי ויהודי, אבל לשם כך צריך הוא לתת לקב"ה מקום בלב כדי שיוכל לשכון שם. כמובן שעל האדם להבין שקדושה אינה יכולה לדור בכפיפה אחת ביחד עם טומאה, ובטח לא מכשיר טמא המונח בכיס ובתוכו כל טומאות ותועבות העולם. הכלי שהרס והורס משפחות רבות, צעירים ומבוגרים איבדו את שלוות נפשם, שלום הבית, חינוך

הילדים ואת העולם הבא שלהם, הכל בשל הדבקות במכשירים טמאים אלו, במקום להיות דבקים בקב"ה. כשאדם נותן את דעתו ולבו למכשיר טמא זה, אז הקב"ה אינו יכול לשכון בלבו.

כאשר יעקב אבינו ע"ה מגיע לחרן ולבן רוצה לארח אותו בביתו, הוא אומר: 'לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת', וכתב רש"י שלבן פינה את ביתו מעבודה זרה ומכל דבר טמא, כדי שיוכל הצדיק לשכון בביתו, כמו כן כדי שנוכה שהקב"ה ישכון בתוכנו עלינו לפנות את הלב מכל דבר זר ליהדות.

ואע"פ שנאמר: "הַשֶּׁכֶן אִתְּם בְּתוֹךְ טְמֵאֹתֵם" (ויקרא טז, טז), ופירש רש"י: "אף על פי שהם טמאים שכינה ביניהם", זה נאמר על טומאות הגוף כמו טמא מת וכיו"ב, ולא על טומאת עבירות, וכן הוא מפורש בגור אריה שכתב שאמנם גם על עבירות מצינו לשון טומאה, אך הפסוק בויקרא מדבר על טומאת מקדש וקדשו ולא על טומאת עבירה. וגם אם נאמר כמו שכתב שם רבינו בחיי: "אפילו יש בתוכם סוררים ופושעים שכינה ביניהם", בוודאי שאין מדובר בעבירה של ניאוף ועריות וחוסר צניעות שעל זה נאמר במפורש: "וְהָיָה מְחַנְּף קְדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ" (דברים כג, טו).

הקב"ה אומר לכל יהודי: "אני רוצה שתתן לי מקום מכובד בתוך לבך, כדי שאוכל לשכון בו, ואז אעניק לך חיים טובים ומאושרים". ועם קצת רצון, כל אחד יכול לזכות לכך.

גם אתה יכול

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְכֶם (כה, א-ח)

בשעה שאמר הקב"ה למשה "ועשו לי מקדש", נזדעזע, נבהל ונרתע משה לאחוריו ואמר: רבוננו של עולם, איך יכול אדם לעשות בית להקב"ה, והלוא כתיב (מלכים א' ח כז): "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך"? אמר לו הקב"ה: משה! לא כפי שאתה סבור, לא לפי כוחי אני מבקש, אלא לפי כוחם,

עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב, ואני יורד ומצמצם שכינתי למטה, דכתיב: "ונועדתי לך שם" (שמות כה, כב). ובשעה שאמר: "את קרבני לחמי" (במדבר כח ב), אמר משה: אם מכניס אני את כל החיות שבעולם יש בהם העלאה אחת או כל העצים שבעולם יש בהם הבערה אחת "ולבנון אין די בער, וחיתו אין די עולה" (ישעיה מ, טז), א"ל הקב"ה: משה, לא כשם שאתה סבור, אלא! "את הכבש אחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (במדבר כח, ד). ובשעה שאמר: "ונתנו איש כופר נפשו" אמר משה: מי יוכל ליתן פדיון נפשו "אח לא פדה יפדה איש... ויקר פדיון נפשם" (תהלים מט ח). א"ל הקב"ה: משה! לא כשם שאתה סבור, אלא "זה יתנו, מחצית השקל בשקל הקודש". (פסיקתא)

באופן טבעי, כל אחד מאתנו, חושב לפעמים שהוא אינו מסוגל, ולא יכול לעשות דברים מסוימים הקשורים לרוחניות: ללמוד תורה בהתמדה, לקום מוקדם לתפילה וכדומה. וזה באמת נכון שהרי אמרו חז"ל (קידושין ל:): יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום... ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו. וכיצד זוכים לסייעתא דשמיא שה' יעזור?

אמרו חז"ל (שה"ש רבה ה, ב): "אמר הקב"ה לישראל: בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים כפתחו של אולם, שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו". אם משתדלים לעשות מה שיכולים, הקב"ה כבר פותח ומאפשר לאדם לעשות דברים אף מעל ליכולת שלו.

הפתח הזעיר שמבקש הקב"ה מהאדם, הוא להכניס את הקב"ה אל הלב! כאשר מכניסים כביכול את הקב"ה אל תוך הלב - אז מתקיים "ואני אפתח" - שהקב"ה פותח מבפנים. נמצא שהפתח הקטן כאותו חוד של מחט, הוא עצמו המפתח לפתוח את כל הלב. אדם מכניס את הקב"ה בלבו, והקב"ה מתחיל לפעול שם, בתוך נפשו. זולת זה, אין לאדם שום סיכוי להצלחה.

מצות הצדקה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי.

הקב"ה ציווה כאן את משה רבינו לקחת תרומה לבית השם מכל אחד מישראל. היום, בעונותינו הרבים, אין לנו לא משכן ולא בית מקדש, שנוכל להפריש עבורם תרומה, אבל מרגלית גדולה נשארה לנו והיא הצדקה, שנוכל להפרישה לעניים ולבית מקדש מעט שאלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, כוללים וישיבות.

הרמב"ם (הל' מתנות עניים י, א-ב) כתב: חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה... ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר: 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה'. לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה שנאמר: 'והיה מעשה הצדקה שלום', כל המרחם מרחמין עליו שנאמר: 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך'.

שאל טורונסרופוס הרשע את ר' עקיבא: אם אלהיכם אוהב עניים, מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו: כדי שניצול אנו בהם מדינה של גיהנם. אמר לו: אדרבה, זה מה שמחייב אתכם לגיהנם (שהרי אם הקדוש ברוך הוא עשה אדם לעני, הרי זה משום שרוצה שלא יהיה לו כסף, ואילו אתם נותנים לו צדקה בנגוד לרצונו), אמשול לך משל למה הדבר דומה: למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין וציווה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו? ואתם קרויים עבדים, שנאמר: 'כי לי בני ישראל עבדים'.

אמר לו ר' עקיבא: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וציווה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו. כששמע המלך לא מתנה שולח לו? ואנו קרויים בנים, שנאמר: 'בנים אתם לה' אלהיכם'.

אמר לו טורונסרופוס: אתם קרויים בנים וקרויים עבדים, בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בנים, ובזמן שאין אתם

עושים רצונו של מקום אתם קרויים עבדים, ועכשיו אין אתם עושים רצונו של מקום (שהרי אתם כעת בגלות). אמר לו: הרי הוא אומר: 'הֲלוֹא פָּרַס לָרֶעֶב לַחֲמֶךָ וְעַנְיִים מְרוּדִים תְּבִיאָ בֵּית' (גם כאשר ישראל אינם עושים רצונו של מקום, הם מחויבים במצות הצדקה).

דרש ר' יהודה ברבי שלום כשם שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה כך חסרונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, זכה - 'הלא פרוס לרעב לחמך', לא זכה - 'ועניים מרודים תביא בית'.

רבן יוחנן בן זכאי ראה בחלומו, במוצאי יום הכפורים, שבני אחותו יצטרכו להפסיד בשנה זו שבע מאות דינרים. במשך השנה גבה מהם צדקה, עד שבערב ראש השנה נשארו אצלם שבעה עשר דינרים מתוך השבע מאות, שלא הספיק לגבות מהם. בערב יום הכיפורים זימנו אותם פקידי אוצר הקיסר ולקחו אותם, אמר להם ר' יוחנן: אל תפחדו, לא יגבו מכם יותר משבעה עשר דינרים.

אמרו לו: מנין אתה יודע? סיפר להם מה שראה בחלומו. אמרו לו: ולמה לא אמרת לנו מתחלה שכך חלמת, ואז היינו נותנים הכל? אמר להם לא גליתו כדי שתעשו את המצוה לשם שמים.

הר קשה - ברזל מחתכו, ברזל קשה - אש מרככו, אש קשה - מים מכבים אותו, מים קשים - עננים סובלים אותם, עננים קשים - רוח מפזרתם, רוח קשה - גוף סובלו (בתוך הגוף נמצאת רוחו של האדם), גוף קשה - פחד שוברו, פחד קשה - יין מפיגו, יין קשה - שינה מפכחתו, ומיתה קשה מכולם וצדקה מצלת מן המיתה, שנאמר (משלי, ו): **'וצדקה תציל ממוות'**. (כל זה עפ"י הגמרא ב"ב י.)

אל משפחה ענייה, בת עשר נפשות, מבני ברק, בכל ערב שבת היתה מגיעה חבילה קטנה ובה עוף וכמה מצרכים בסיסיים לכבוד שבת. ביום שישי אחד בשעת הצהריים נשמעו דפיקות בדלת. פתח אבי המשפחה ומולו עמדה שכנה אלמנה, ושאלה אם הם קיבלו היום את המשלוח מארגון הצדקה. האב השיב בחיוב, ואז אמרה השכנה: תראה, גם אנחנו מקבלים מהם בכל ערב שבת, אך היום, משום מה, לא קבלנו כלום, אנו

סימן פרישת תרומה לבנים

ממש הסתמכנו על זה, וכעת אין לנו ממש כלום, ועכשיו כבר כל החנויות סגורות, אולי תוכלו לעשות עמנו חסד ולתת לנו חצי מהעוף שלכם?

הוא ניסה להסביר שהעוף הקטן שקיבלו בקושי מספיק לעשר נפשות, אולם השכנה התחילה לבכות, והוא לא יכול היה להשאר אדיש לנוכח דמעותיה של האלמנה. הוא ניגש למטבח, פתח את המקרר הריק, ואז ענח משם בנו בן החמש בלי סימני חיים...

מסתבר שהילדים שיחקו מחבואים, והבן בחר להתחבא במקרר הריק. מתנדב הצלה שהיה באזור הגיע למקום תוך פחות מדקה, והצליח לבצע בילד החייה מוצלחת, הילד הועבר לבית החולים ושם התברר שלא נגרם לו שום נזק, וכבר למחרת חזר לביתו לחיים טובים ולשלום. האב ראה בחוש כיצד התקיים בו הכתוב: "ועדקה תציל ממוות", כי אם חס ושלום, לא היה מרחם על האלמנה לא היה את מי להציל, וגם אם היה ממשיך להתוכח אפילו דקה אחת, לא היתה אפשרות להציל את בנו.

היה פאט קאפן יהודי, שהיה הולק לאתו יהודים לקבץ נדבות. והיה לו מנהל מלונה, שהיה תמיד הולק ודופק אל דלתות הצעירים עם נר נשמה ביד. עאל אותו פאט אחד הצעירים: מדוע אתה הולק עם נר נשמה? אנה לו הקבץ: עד שאני מוציא פרוטה מכיסו של הצעיר, יוצאת הנשמה, וכשיוצאת הנשמה מדלוקים נרות...

לפני כתשעים שנה, התגוררה באמריקה משפחת שטראוס הידועה כמשפחה עשירה. הם היו תורמים רבות למפעלים וישובים שהוקמו בארץ ישראל ובזה הביעו את זיקתם לארץ הקודש. מר נתן שטראוס הנדבן תרם כסף רב לבניית העיר נתניה, והיא נקראת על שמו עד עצם היום הזה. תרומותיהם של שני האחים יועדו בעיקר למפעלים של אישים שלא היו שומרי תורה ומצוות. בשלב מסוים החליטו ראשי הישוב החרדי הישן בירושלים לנסות את מזלם ופנו אל האחים שטראוס שיתרמו לאחזקת מפעלי חסד בירושלים של הימים ההם. ראשי הישוב

תיארו בפניהם את המצב הכלכלי הקשה של תושבי העיר בכלל ועניי ירושלים בפרט, ובשלב ראשוני ביקשו מהאחים הנדיבים לתרום לבנייתו ולהחזקתו של בית התבשיל שבו יאכלו עניי ירושלים וישיבועו את רעבונם. התיאור הקודר שישנם עניים שהגיעו עד פת לחם ומרוב רעב צפד עורם על בשרם נגע ללבו הרחום של מר נתן, בעוד שאחיו סלד מהעניין ואף הביע את סירובו להשתתף במצוה חשובה זו ולא היה מוכן להקצות מכספו למטרה הנעלה. כיון שכך שיגר מר נתן שטראוס את התרומה רק מכיסו הפרטי, וביקש להתעדכן בהתקדמות העניינים ולהזמין לחנוכת הבית בסיום המלאכה כדי שיוכל להשתתף ולעמוד מקרוב במעשי ידיו להתפאר.

לאחר מספר חודשים הסתיימה הבנייה והכל עמד על מקומו בשלום. בישרו למר נתן על גמר הבנייה של בית התבשיל שנבנה מתרומתו ונדיבות לבו. הודיעו לו על מועד חנוכת הבית ברוב פאר והדר, במעמד רבנים ואישים חשובים, וסביב השולחנות יסבו עניי ירושלים. לנסיעה זו הצטרף גם אחיו של מר נתן לפי בקשתו. בהגיעם ארצה נסעו שני האחים לירושלים, וכשהגיעו לבית התבשיל וראו את מאות העניים שיושבים סביב שולחנות ערוכים וסועדים את לבם בשמחה, הגיבו בעזרה מנוגדת. מר נתן שטראוס שתרם מהוננו את האירוע הזה התרגש עד מאוד מהמעמד המרשים שמכספו נתן לדל, והביע סיפוק ושבועות רצון גדולה מכך שכספו שימש למטרה נעלה זו. ואילו האח השני שלא היה מוכן לתרום כשראה את עניים של אנשי ירושלים, לא די שלא השתתף בעצמו וסבלם אלא אדרבה הביע שאט נפש אל מול המחזה שנגלה לנגד עיניו ולא הצליח להסתיר את סלידתו מעניי ירושלים.

בסיום האירוע ליוו המארחים את האחים בצאתם מבית התבשיל. מר נתן מעד במדרגות, נפל ארצה, נחבט ושבר את קרסולו. מארחיו הבהילוהו לבית החולים לקבל טיפול, שם התברר שיש שבר בקרסול בעזרה קשה והוא לא יוכל לדרוך על כף רגלו מספר ימים, עד שיתאחה השבר, ולכן הוא יצטרך להתאשפז בבית החולים במשך כמה ימים.

כשהגיע אחיו לבקרו בבית החולים וראה אותו נתון בגבס, שוכב על המיטה ומתפתל מכאבים, צחק ואמר בנימה של לעג: נו, אז זו התמורה שקיבלת על התרומה לבית התבשיל הירושלמי? מר נתן שטראוס שמע את דברי השחץ והלעג מפי אחיו ששמח לאידו אך לא הגיב. מכיוון שהמתינו להם עסקים כלכליים באמריקה החליט האב השני לחזור לחו"ל, ולא להמתין עד שאחיו יחלים ממכתו. הוא עלה על האניה הראשונה שהודמנה בדרכו. האניה הפליגה, עזבה את הנמל וכעבור כמה קילומטרים בלב הים היתה תקלה באניה. אנשי הצוות ניסו להתגבר אך זה לא עלה בידם והאניה טבעה במעולות ים.

האב שסירב לתרום ואף לעג לאחיו שכביכול משליך כספו לטמיון קיפח את חייו באסון הנורא, ורק אז התברר שהשי"ת מסובב כל הסיבות שרצה להציל את נפש התורם, גלגל את העניינים בעזרה כזו שמר נתן ימעד וישבור את רגלו, יתעכב בארץ הקודש וכך תנצל נפשו.

(סיפור מן ההפטרה)

*ד'ו אחד שהיה נ'ורכ "ח'צ'י מק'צ'ו'י", הח'פ'יט י'ום אחד ש'ה'י'וד'י'ם
עו'ש'י'ם י'ותר כ'ס'פ' כ'מ'ל'א'כ'ה ח'סו'ב'ה ל'ו. ה'וא ה'ת'ח'פ'ש ל'י'הו'ד'י',
ה'ס'ת'ו'ב'ה ב'ג'ת'י ה'כ'נ'ס'ת ו'צ'ע'ק: צ'ד'ק'ה ל'י'הו'ד'י' ע'נ'י ו'א'ב'י'ו'ן... י'ום
א'ח'ד ר'א'ה י'הו'ד'י' ע'ו'ש'ה ה'ר'ב'ה כ'ס'פ', ע'א'ל א'ו'תו ה'ד'ו'י ה'א'ח'ו'פ'ש
ל'י'הו'ד'י': ת'ד'י'ד' ל'י', מ'ה ה'סו'ד ע'ל'ק? א'מ'ר ל'ו ה'ק'ב'צ'ן, א'נ'י א'ר
צ'ד'ק, ו'ל'א'ר צ'ד'ק נ'ו'ת'נ'י'ם י'ותר. מ'ע'ת'ה ה'וא ש'י'נ'ה א'ת ה'נו'ס'ח
ה'ק'ב'ו'צ ו'ה'ח'ל ל'ו'מ'ר: א'נ'א מ'כ'ט, ת'נו צ'ד'ק'ה ל'א'ר צ'ד'ק, ע'נ'י
ו'א'ב'י'ו'ן... ו'א'כ'ן ה'כ'ס'פ' ה'ח'ל ל'צ'רו'ט.*

*י'ום א'ח'ד ר'א'ה י'הו'ד'י' ע'ו'ש'ה י'ותר כ'ס'פ' מ'א'נ'ו. ע'א'ל א'ו'תו: ת'ד'י'ד'
ל'י', מ'ה ה'סו'ד ע'ל'ק? א'מ'ר ל'ו ה'ק'ב'צ'ן ה'מ'ק'צ'ו'צ'ן: פ'טו'ט מ'א'ו'ד,
א'נ'י נ'כ'דו ע'ל ה'ב'ע'ל ע'ט ט'ו'ב ה'ק'דו'ש. ה'ש'נ'ו'ר'כ ה'ד'ו'י ש'י'נ'ה א'ת
ה'נו'ס'ח ה'ק'ב'ו'צ ו'ה'ח'ל ל'ו'מ'ר: א'נ'א מ'כ'ט, ת'נו צ'ד'ק'ה ל'י'הו'ד'י', א'ר
צ'ד'ק, נ'כ'דו ע'ל ה'ב'ע'ל ע'ט ט'ו'ב ה'ק'דו'ש... א'ק מ'ש'ט מ'ה, ל'א
ק'י'ב'ל א'פ'י'לו ע'ק'ל.*

מעשה ביהודי עשיר מאוד, אך כגודל עושרו – כך גודל קמצנותו. יום אחד, כשאשתו הגישה לו את ארוחת הצהריים המפוארת והדשנה, בדיוק דפק בדלת יהודי עני מרוד, שניכר עליו שלא בא אוכל אל פיו כבר כמה ימים, והתחנן בעד קצת אוכל, ואפילו רק פרוסת לחם. אולם העשיר גירשו בבזיון, ולא נתן לו שום דבר. מאותו יום החל העשיר לרדת בעושרו, עד שהפסיד את כל רכושו, נעשה עני, אמר לאשתו שאינו יכול לפרנס אותה יותר ונתן לה גט. האשה שבה אל בית אביה, ולאחר זמן מה הציעו לה שידוך עם איזה אדם טוב וירא שמים, והתחתנו.

באחד הימים הכינה לבעלה ארוחת צהרים דשנה. לפני שהתחילו לאכול, נשמעו דפיקות על הדלת. ניגשה האשה לפתוח ובפתח ראתה עני לבוש קרעים, מתחנן לדבר מאכל. אמר לה בעלה 'קחי את האורז והעוף שהכנת והביאי לו, מי יודע כמה ימים הוא לא אכל, אנחנו כבר נאכל משהו אחר'. וכך עשתה האשה. והנה הבעל רואה שאשתו מנגבת את דמעותיה ושאל אותה: 'למה את בוכה, מה קרה? אמרה לו האשה: העני הזה היה פעם בעלי, והיה עשיר מאוד, אך הוא לא היה נותן צדקה לעניים, ופעם אחת התדפק על דלתנו עני רעב וביקש מזון להחיות את נפשו, ובעלי לשעבר גירש אותו בבושת פנים בלי לתת לו כלום, ומאז נעשה עני בעצמו. כשראיתי אותו כך ריחמתי עליו, לכן בכיתי'. בעלה לא יכול היה להסתיר את דמעותיו, וגילה לה: אני הוא אותו עני שגורש מביתכם (ענף עץ אבות).

ענווה

וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמִתִּים וְחֲצֵי אֲרָכּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי רָחְבוֹ וְאִמָּה
וְחֲצֵי קִמְתּוֹ (כה, י)

כל מידותיו היו שבורות בחצאי אמות, ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו. (בעל הטורים)

האדם הגדול ביותר בתורה, ללא ספק היה משה רבינו, עליו נאמר: "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים" (דברים לד, ט), והוא גם היה האדם העניו ביותר שנאמר: "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (במדבר יב, ג).

הרמב"ן כתב באיגרתו, "שמע בני מוסר אביך וכו', וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על ליבך מידת הענווה שהיא מידה טובה מכל המדות הטובות". אמרו בגמרא (שבת לז) "לעולם יהא אדם ענוותן כהלל".

מעשה בשני בני אדם שהתערבו זה עם זה. אמרו: מי שיעליח להקניט את הלל יטול ארבע מאות זוז'. אמר אחד מהם 'אני אקניטנו'. אותו היום ערב שבת היה, והלל היה חופף את ראשו. אותו אדם הלך ועבר על פתח ביתו, אמר: 'מי כאן הלל, מי כאן הלל'? (אמר זאת בלשון גנאי לנשיא ישראל ובפרט שלא הוסיף שום שבח). נתעטף הלל ויצא לקראתו. אמר לו: 'בני, מה אתה מבקש?'. אמר לו: 'שאלה יש לי לשאול'. אמר: 'שאל בני, שאל'. 'מפני מה ראשיהן של הבלויים עגולות?'. אמר לו: 'בני, שאלה גדולה שאלת, לפי שאין להם מיילדות פיקחות'.

הלך והמתין כמה דקות, חזר ואמר: 'מי כאן הלל, מי כאן הלל?'. נתעטף הלל ויצא לקראתו (למרות שידע שמדובר באדם קל דעת ולא באדם שיש לו שאלות דחופות בענייני שבת). אמר לו: 'בני, מה אתה מבקש?'. אמר: 'שאלה יש לי לשאול'. אמר לו: 'שאל בני, שאל'. 'מפני מה עיניהם של הסינים מלוכסנות?'. אמר לו: 'בני, שאלה גדולה שאלת. מפני שדרין בין החולות, שלא יכנס להם חול לעיניים'.

הלך והמתין זמן קצר, וחזר ואמר: 'מי כאן הלל, מי כאן הלל?'. נתעטף הלל ויצא לקראתו. אמר לו: 'בני, מה אתה מבקש?'. אמר לו: 'שאלה יש לי לשאול'. אמר לו 'שאל בני, שאל'. 'מפני מה רגליהם של אפריקנים רחבות?'. אמר לו 'בני, שאלה גדולה שאלת. מפני שדרין בין הביצות, והקב"ה חס עליהם שלא יטבעו'. אמר לו: 'שאלות הרבה יש לי לשאול, ומתיירא אני שמא תכעס'.

אמר לו: 'כל שאלות שיש לך לשאול – שאל'. אמר לו: 'אתה הוא הלל, שקורין אותו נשיא ישראל?'. אמר לו: 'כן'. אמר לו: 'אם אתה הוא, לא ירבו כמותך בישראל' (אין צורך אפילו לומר שאדם אחר במקרה כזה היה משיב לו כגמולו). אמר לו: 'בני, מפני מה?'. אמר לו 'מפני שאיבדתי על ירך ארבע מאות זוז'. אמר לו: 'הוי זהיר ברוחך, כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז ועוד ארבע מאות זוז – והלל לא יקפיד'.

מידת הגאווה היא מידה רעה, גם אם יש באדם רק מקצת ממנה, ולעומת זאת מידת הענווה ולב שבור בכוחן לבטל גזירות קשות ורעות.

השמחה והששון, הדיכאון והאסון שימשו בערבוביה אצל איש העסקים הנודע ר' יקותיאל פרידמן, שעסקיו המלבלבים חבקו עולם מחד, אבל מאידך התקשורת זינבה בו יומם ולילה והתוצאות המדאיגות של הבדיקה הרפואית שעשה לא מכבר הורידו את מפלס מצב רוחו, אל מתחת למצולות-ים.

יקותיאל פרידמן, המכונה קוטי, היה חסיד נאמן של האדמו"ר שלו, ששכן כבוד בארה"ב, ותחת כנפיו הרחבות פעלו מוסדות נפלאים של תורה וחסד. קוטי, אב לששה ילדים כשרוניים ויראי שמים, היה יד ימינו של האדמו"ר, וכל עיסקה שיזם או רקם עברה תחת עיניו הבוחנות ומוחו הגאוני של האדמו"ר, שידע בשאלה או שתיים להוציא את הערמונים מן האש, ולאבחן סכנות מוקשים ושאר מרעין בישינו, העלולים לפגוע בחסיד האהוב והטוב שלו.

למותר לציון כי ר' יקותיאל פרידמן היה נדבן בקנה מידה עצום, אשר לא אחת ולא שתיים היה משלשל את כל רווחיו לקופת המוסדות, מה שהפך אותו לעמוד החסד המרכזי והבולט בשערי החסידות הגדולה. האדמו"ר שליט"א הכיר תודה והוקיר את פעליו הברוכים של העסקן הנודע, והקפיד תמיד שישב סמוך אליו ב"טיש", דאג אישית לקנות לו אתרוג מהודר לפני סוכות, וערך חופה וקידושין לשלושת צאצאיו שנישאו בשעה טובה ומוצלחת.

חיבה עמוקה שררה בין השניים. האדמו"ר נהג לשבח את עינו הטובה של קותי, וליבו הנדבן ללא גבול, וקותי עצמו היה מעריץ של רבו, ודאג לשדר לכל עבר קיתונות של "אמונת חכמים" עקב עצותיו המחכימות והמועילות של הרבי.

מנהלי הבנקים גם הם אהבו את הגביר יקותיאל פרידמן, שכן חשבנו באופן תדיר הלך והתעצם, תזרים ההכנסות הגיע כמעט מכל מקום בעולם, בדולרים, ביינים, ביורו, ובמה לא? עד אותו בוקר מר ונמהר.

באותו בוקר חש פרידמן שעולמו הולך להיחרב עליו. העתון הכלכלי "קוסמוס" פירסם תחקיר ענק לפיו עסקיו של פרידמן אינם כשרים בלשון המעטה. הוא נחשד בשיתוף פעולה עם גורמים פליליים ועם סוחרי נשק מתועבים. ההכפשות היו מחרידות ומבישות. העיתון הבטיח להמשיך ולחקור, כשהוא מבטיח שזה רק קצה הקרחון... ואכן, מדי יום נוספו עוד כמה עלילות. מבחינת התקשורת דמו של האיש הותר, וההכפשות התעצמו כגלים בסערת צונאמי.

אחרי שבועיים הוא התמוטט והובהל לביה"ח. לאחר שלושה ימי בדיקות מקיפות יצא הרופא המטפל דר' סטיבנסון ואמר לרעייתו ולבניו: "צר לי, אבל לאביכם יש גידול ממאיר במעי הגס. אנחנו שוקלים עכשיו דרכי טיפול".

סימן פרישת תרומה לבנים

הדמעות שנשפכו שם באותן דקות היו כמי-נחר. ההון, ההצלחה, העושר, הנדיבות והכבוד, היו שווים כקליפת השום. השמחה והששון של ההצלחה הכלכלית נמחו במבול של הדיכאון והאסון הרפואי... הם רצו אבא חי, בריא, ולא אבא חולני ונרדף ע"י התקשורת. "טוב פת חרבה ושלווה בה".

רזה, רועד ועצוב, ניצע קוטי מול האדמו"ר וביכה את מצבו. "אני יודע שהכל משמים כבוד הרב. אבל כאלה מכות חזקות, בתוך זמן קצר. המחלה מבהילה אותי... מי יודע כמה זמן נותר לי לחיות. והתקשורת רומסת את כבודי, והפרסומים עלולים לגרום לי נזק כלכלי עצום... אין לי טרוניות חלילה כלפי שמיא, כבוד הרב... אבל אני נבוך, מסוחרר ומבולבל".

הוא התיישב על כסא העץ מול הסטנדר של האדמו"ר ומחה דמעות גדולות. איש העסקים פרידמן דמה באותן דקות לאחרון האומללים שבדור.

האדמו"ר סימן לו לגשת אליו. קוטי ניגש וקרב אוזנו אל פיו של רבו. הרב אמר לו, מה שאמר, וקוטי היה המום... אמר לו הרב: "לך בני, עשה מה שביקשתי ממך ומן השמים ירחמו".

למחרת נפרד קוטי מבני משפחתו. "אל תדאגו לי בבקשה. אני אקח את התרופות כמו שציווה הרופא, עשו לי טובה ואל תתקשרו אלי. פעם בשבוע, בערב שבת אתקשר להגיד שבת שלום".

איש העסקים הנודע יקותיאל פרידמן נחת בלונדון. בנמל התעופה "היתרו" הוא החליף את חליפת העסקים שלו בחליפה פשוטה, לבש חולצה לבנה מקומטת ועלובה, חבש לראשו קסקט צמר אפור ויצא לעשות... שנורר.

הוא עבר מווילה לווילה, מחנות לחנות, ממשרד למשרד, הציג את אלבום התמונות של מוסדות האדמו"ר שלו וביקש צדקה. "אני שליח של האדמו"ר", סיפר, "כל דולר יעזור להציל עוד תינוק של בית רבן ולהגדיל תורה וחסד". והוא אסף דולר לדולר, סנט לסנט. בלילות הוא נרדם מתחת לגשרים או בתוך מחסנים עזובים. בשום פנים ואופן לא במלון.

היו לו שם גם בזיונות מבישים ומרים. "נוכל, גנב, עז פנים", זעק לעברו ממיליונר ברובע העסקים של לונדון, "הסתלק לי מהעיניים חתיכת נוכל", המיליונר טרק את הדלת בפניו של קוטי ההמום. הוא שרך רגליו בגרם המדרגות המוביל למדרכה לעיניהם הבורקות והשמחות לאייד של עשרות אנשים ששמעו את הבזיון הגדול. קוטי רצה לבלוע את הקסקט ממבוכה. ליבו היה שותת וסדוק, הוא רצה לעלות למטוס הראשון ולחזור הביתה... אך מה לעשות, המשימה עדיין לא הסתיימה.

בשכונת היוקרה רוג'רס האוס הוא ספג עוד חרפה פומבית. הגברת המבוגרת שפתחה לו את הדלת החליטה משום מה, שקוטי הוא הפורץ ש"ניקה" את ביתה בשבוע שעבר מכל התכשיטים. היא לחצה על כפתור סמוי סמוך למזוזה הדלת, ותוך שתי דקות הגיעה ניידת משטרה עם שני שוטרים קשוחים שכבלו בזריזות את השנורר קוטי באזיקים, והכניסו אותו לניידת.

קוטי פרידמן המיליונר הענק, עם זהות שאולה, עם אלבום תמונות וכמה אלפי דולרים תרומות שאסף, הושלך לתא מעצר כמו אחרון השיכורים, לועס לחמניה עבשה ושותה מים מכוס אלומיניום מעופשת. אוי לאותה בושה, או לאותה כלימה. באותן דקות של עלבון ושפלות הוא הרגיש כאילו נשמתו פורחת לה, וחדשה ניטעת

סימן פרשת תרומה לבנים

לה במקומה. הרגשה כזו שרק מרגישים, אבל אי אפשר לתארה במילים.

אחרי שלושה חודשים אפופי בזיונות נחת קותי בניו-יורק ועם אותה חליפה מיושנת ומבישה והקסקט האפור על ראשו ביקש להכנס לאדמו"ר. המשב"ק לא האמין למראה עיניו, הוא זיהה את המיליונר פרידמן, וחשב שהשתבשה עליו דעתו...

"אתה רוצה אולי כדור הרגעה?" שאל המשב"ק. "לא אני רוצה להכנס לאדמו"ר".

קותי פרידמן מצא את עצמו עומד מול האדמו"ר שרכן על הגמרא וניגן את לימודו.

"רבי, רבי", קולו נשנק. הוא ניגש לרב, שחיבקו בחום רב. הוא התחיל למרר בבכי כמו ילד קטן, והרב מלטף את מצחו של חסידו הנאמן ולוחש לו: "קותי יקירי, הגלות שלך נגמרה, הנח את התרומות על שולחני ורוץ לבית-החולים, תבקש שיעשו לך בדיקות חוזרות".

הרופאים היו המומים... הגידול נעלם כלא היה, שום שריד למחלה הממארת לא נמצא. "אתה אדם בריא", אמר לו ד"ר סטיבנסון כשהוא כמעט בולע את לשונו מתדהמה. "הצילומים הראשונים אומרים יש גידול, אך בצילומים האחרונים אין זכר ושארית, קרה פה נס".

אחר כך הוא ניגש למשרד הראשי של עסקיו. העתון "קוסמוס" של אותו יום הונח על שולחנו. הכותרת של הדף הראשי היתה ענקית. "התנצלות". מערכת "קוסמוס" התנצלה בפני איש העסקים יקותיאל פרידמן על מסכת של השמצות ורכילויות ללא שום הוכחה עניינית. המקור שהזין את העתון התברר כנוכל ממדרגה ראשונה, שניסה

להפליל את פרידמן עקב יריבות עסקית. פרקליטיו של פרידמן ביקשו 3 מיליון דולר פיצויים מן העתון כפשרה, כדי להמנע ממשפט דיבה מקיף ומתיש כשידעם על התחתונה. לבסוף התפשרו על שני מיליון דולר. הצ'ק הוסב לפקודת מוסדות "תפארת התשובה", בית תמחוי גדול וחדיש שחנך האדמו"ר בפאתי השכונה.

במעמד חיתוך הסרט לחש האדמו"ר לקותי: "בני חביבי, עכשיו נטפל בסקרנות שלך. נפלו עליך צרות קשות ואיומות. למה? ובכן נתת צדקה ביד רחבה, בשמחה ובמאור פנים, אבל בפנים עמוק בלב, קיננה בך אותה גאווה ארורה שאימה לסלק אותך מן העולם ולהפוך את צדקותיך ותרומותיך לחסרות תועלת רוחנית. את ניצוץ הגאווה הזה צריך היה לבער מן העולם, כי הוא חלילה, רצה לבער אותך מן העולם בקיצור ימים ושנים. העתונות זינבה בך וביזתה אותך, כדי שתחזור בתשובה אך נשארת זקוף... אחר כך באה המחלה הנוראה. התמוטטת, אבל בלב עדיין קיננה בך אותה גאווה מטופשת, כאילו אין נדיב וצדיק כמוך. קוטי יקירי, הביזיונות של הגלות, התחושה שאתה שנורר עלוב ומבוזה ספוג ביזיונות וגידופים, הצליחה לעקור ממך את המחלה הארורה ביותר – הגאווה. אני אוהב אותך" אמר האדמו"ר "לו יהי חלקי עמך, בעל תשובה גדול שכמוך". קוטי חיבק ארוכות את רבו, והודה לקב"ה שקיבל את חייו במתנה. (הרב קובי לוי)

פרשת תצוה

עם ישראל נמשל לשמן זית

**וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּפִתִּית לַמָּאוֹר
לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד (כו, כז)**

נמשלו ישראל לשמן, מה שמן אין משתבח אלא ע"י כתישה כך ישראל אין עושין תשובה אלא ע"י יסורין, ומה שמן אין מתערב בשאר משקין כך ישראל אין מתערבין באומות העולם, שנאמר: 'ולא תתחתן בם', ומה שמן מביא אורה לעולם כך ישראל מביאין אורה לעולם, שנאמר: 'והלכו גוים לאורך', ומה שמן עליון על כל המשקין כך ישראל עליונים על כל האומות, שנאמר: 'ונתןך ה' אלהיך עליון'. (תורה תמימה שה"ש א, ג)

רבי שלמה גאנצפריד בספרו אפיריון הביא את לשון המדרש: מה הזית הזה עד שהוא באילנו נחבט, ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת, ומגררין אותו, ואח"כ מורידין אותו ונותנים אותו במטחן, ואח"כ טוחנין אותו ואח"כ מקיפין אותו בחבלים, ומביאים אבנים ואח"כ נותנים את שומן, כך ישראל - באין עכו"ם וחובטין אותו וכו' ואח"כ עושין תשובה והקב"ה עונה להם, מנין שנאמר: 'ויאנחו בני ישראל', הוי זית רענן יפה פרי תואר'.

וכתב שבציווי זה שאמר הקב"ה למשה: 'וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּפִתִּית לַמָּאוֹר' - נמצאת התשובה לשאלת משה רבינו בסוף פרשת שמות: "למה הרעות לעם הזה, למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה... הרע לעם הזה". והיינו שהטעם לשיעבוד מצרים היה, כדי שיזדכך החומר ויהיו בני ישראל ראויים לקבלת התורה, כי בלי אותו הזיכוך לא היו ראויים לכך. וממילא כל שנתקשה השיעבוד גדל הזיכוך והיו קרובים יותר לגאולה ולקבלת התורה. אולם משה

רבינו ע"ה לא הבין את זאת, ולכן התרעם למה הרעותה וכו', אבל באמת היתה זאת לטובתם כדי שיתקרב הזיכוך. על כך אומר כאן הקב"ה למשה: **וְאֵתָהּ כְּלוּמַר אֵתָהּ שְׁלֵא הִבַּנְתָּ כִּי קִישׁוּי הַשִּׁיעֵבוּד הוּא טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ, כְּלוּמַר בְּשִׁבְלֶךָ יִקְחוּ שִׁמּוֹן זֵית זָךְ כְּתִית לְמֵאוֹר, לְלִמּוּד מִן הַזֵּית כִּי רַק לְאַחַר שֶׁהוּא כְּתִית אִז הוּא מוּכָשֵׁר לְמֵאוֹר, וּכך גַּם יִשְׂרָאֵל, שֶׁרַק לְאַחַר הַזִּיכּוּךְ הֵם כְּשֵׁרִים לְקַבֵּל אֹר הַתּוֹרָה.**

• רש"י כאן כתב שצריך שהשמן יהיה כתית למאור, ולא כתית למנחות (הכוונה שלמנורה היו צריכים שמן כתית בלא שמרים שזה מופק מהטיפה הראשונה שבכל סחיטה, אך השמן שהיה בא עם קרבן מנחה, היה כשר גם משאר הטיפות). ולומדים מכאן מוסר גדול:

צריך אדם להיות "כתית" ושביר לב, אולם אסור ששברון הלב שלו יביא אותו לידי עצבות ואזלת יד, משום שאדם המרגיש כך, עלול לחוש שאין למעשיו שום ערך, ואז יבחר לשבת בחיבוק ידיים ולא לעשות מאומה. שברון הלב והכניעה צריכים לעורר בלבו של האדם רצון לפעול ולעשות.

וזה רמוז במה שאמרו: כתית למאור ולא כתית למנחות", על האדם להיות כתית ושביר כדי להגיע לידי מאור, ולא כדי לשקוע בעצבות ובמנוחה מתוך אזלת יד. (מעיינה של תורה)

עם חכם

הזית הוא המר שבפירות (כשקוטפים אותו מהעץ בלא עיבוד), אולם לאחר שכותשים אותו ומפיקים ממנו שמן, שמן הזית הוא הטוב ביותר מבין כל השמנים, כך גם עם ישראל הם קשים ועזים שבאומות, אולם אם הם מתייגעים בתורה הקדושה שהיא מתשת כוחו של האדם העוסק בה, הם המשובחים מבין כל האומות. שמן הזית גם מרמז לחכמה (הרואה שמן בחלום יצפה לחכמה דכתיב כי נר מצוה ותורה אור, ברכות נז.), ועם ישראל שמשולים לשמן זית הם החכמים שבאומות. חכמתם של עם ישראל באה לידי ביטוי דווקא אם וכאשר הם שומרים את התורה והמצוות, שנאמר: "רְאֵה לְמִדְּתֵי אֶתְכֶם חֻקִּים

וּמְשַׁפְּטִים... וְשִׁמְרַתֶּם וְעִשִּׂיתֶם כִּי הִיא חֻכְמַתְכֶם וּבִינְיַתְכֶם לְעֵינֵי הַעַמִּים... וְאָמְרוּ רַק עִם חֻכְם וְנִבּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה" (דברים ד, ה).

מלך מצרים רומם וגידל את הרמב"ם ומינה אותו להיות רופא האישי. מכיון שהרמב"ם היה יהודי, השרים קינאו בו, וכל הזמן ניסו להתנכל לו ולהכשילו. פעם אחד השרים פנה למלך ואמר: דבר סתר לי אליך מלכי. ידוע שאתה מוקיר ומכבד את רבי משה היהודי, ואף מתייעץ אתו וסומך על חכמתו ונאמנותו. אך רופא זה, אין תוכו כברו, אלא שזומם הוא להרעילך, ועליך להיזהר מפניו.

חזרו פניו של המלך ולא ידע מה לעשות, מצד אחד הרמב"ם היה נאמן עליו, ולא היה כמותו בחכמת הרפואה, ולא פעם ריפא את המלך והציל את בני ביתו ממוות. וידע שרבים הם המקנאים במעמדו הרם של הרופא היהודי המהולל. אך מצד שני, יש מקום לחשוש, שאולי יש אמת בפי המזהירים, אולי הפך הרופא מאוהב לאויב וכעת רוצה להורגו.

התלבט המלך והחליט למסור את ההכרעה למשפט שמים. הוא הורה לכתוב שני פתקים, על האחד את המילה: "מוות", ועל השני את המילה "חיים", והרמב"ם יתבקש להוציא פתק אחד שיחרוץ את דינו לחיים או למוות. קרא המלך לסופר המלכות וציווה עליו להכין את הפתקים תיכף ומיד. השר הצורר ביקש בעורמה מהסופר לכתוב על שני הפתקים את המילה "מוות", ובכך בוודאות יצליחו להיפטר מהרמב"ם שנוא נפשם...

הפתקים נכתבו והונחו בקלפי, והרמב"ם נקרא להתייעב בדחיפות אצל המלך. הוא לא ידע למה הוזעק, אולם כשהגיע לארמון אמר לו סופר המלך כשבת צחוק על פניו: "הולך אתה לקראת מותך". אמר המלך לרמב"ם: ציפור קטנה לחשה לי באוזן, שהפכת להיות ממתנגדי

הגדולים ורוצה אתה להורגני. ענה הרמב"ם ואמר: אדוני המלך, ירום הודו, ידוע לך שרבים הם המקנאים בי ומבקשים את רעתי ומפלתי, אולם נאמנותי כבר הוכחה פעמים אין ספור, האם יש בכח דיבה רעה אחת לערער את אמון המלך באוהבו?

אמר המלך, רבי משה, אתה צודק, אמנם אתה היית נאמן לי פעמים רבות, אולם מידי ספק לא יצאנו, ולכן החלטתי למסור את דינך לשמים: ציוותי לכתוב שני פתקים, האחד למוות והשני לחיים, ואתה הוא שתחרוץ את גורלך. נשא הרמב"ם את מבטו וראה את עיני השר שונאו בורקות ברשע, בטוחות בנעחוננו. זכר הרמב"ם את דברי הסופר כי היום יום מותו, והבין את המזימה הנפשעת שנרקמה כנגדו, בוודאי כתבו "מוות" על שני הפתקים.

שאל הרמב"ם את המלך: והיה אם תוכח חפותי, ויובהר כי היתה זו דיבה שפילה ועלילת שווא, מה תעשה? אמר המלך: אז אהרוג את מוציא הדיבה, מעליל העלילה. הביט הרמב"ם וראה כי השר הצורר ממשיך לחייך ואינו פוחד. וידע כי צדק בהשערתו, שני הפתקים זהים ואמורים להביא אל מותו. הוא הושיט את ידו לתיבת הגורל, נטל את אחד הפתקים בלי להביט בו, הכניסו אל תוך פיו ובלעו, כולם הביטו בו בתמהון.

לאחר שבלע את הפתק אמר למלך: בתיבה היו שני פתקים, על האחד נכתב "חיים" ועל השני נכתב "מוות", בחרתי באחד ובלעתיו. אם תפתחו את הפתק השני, תדעו במה בחרתי. אם כתוב בו "חיים" – תדעו כי נטלתי את פתק המוות. ואם כתוב על גביו "מוות" – אות הוא שבחרתי בחיים.

ביקש המלך לראות את הפתק הנוטר, ראה את הכתוב עליו, וגזר את דינו של השר העזרר למיתה. מיד נפל השר לרגלי המלך לבקש רחמים: "אין זה משפט צדק", טען בלהט, "זהו אינו גורל אמת, הרי הפתק שחרב בלע גם הוא היה למיתה", פלט השר בלי לשים לב. המלך חקר את הדבר וחשף את המזימה. הוא המית את השר העזרר וגם את הסופר ששיתף עמו פעולה, והילל ושיבח את הרמב"ם על חכמתו הגדולה. (חיי הרמב"ם)

יהודי אחד חזר מקניות לכבוד השבת וצלה לרכבת. ניגש אליו סווי ואמר לו: "אומרים עליכם, שאתם היהודים מאוד חכמים, אמור לי בבקשה מהו הסוד שלכם?" היהודי הראה לו את הדג שקנה לכבוד שבת ואמר לו: "אנחנו אופנים ראש של דג". ביקש הסווי מהיהודי שימכור לו ראש של דג, היהודי בהתחלה התנדב כי יש לו רק ראש דג אחד, אולם לבסוף התרצה עבור סכום של עשרה זהובים. היהודי קיבל את הכסף, חתק את הדג ונתן לסווי את הראש של הדג. הסווי היה מרוצה מהעסקה, ודג היהודי היה מרוצה. לאחר שלוש דקות חזר הסווי אל היהודי ואמר: "רק ראש, איך מכרת לי ראש של דג תמורת עשרה זהובים, בצוד אני יכול ללכת לשוק ולקנות שם עשרה דגים בזהב אחד?" אמר לו היהודי: "אתה רואה, כבר קיבלת שכל..."

• פרופסור מואצ רצה לצעות ניסוי נויירולוגי, הוא לקח סוכריה על מקל, ניגש אליה ופגש ילד קטן ונחמד. "רוצה סוכריה?" עאל הפרופסור. "כן", אמר הילד במבט של אושר על פניו. "בוא איתי", אמר הפרופסור ולקח את הילד למצעדתו הסודית. שם ביקש ממנו לסכור צד עשר, והילד ספר יפה: אחד, שתיים, שלוש, ארבע, חמש, שש, שבע, שמונה, תשע, עשר. לפתע דחף הפרופסור לריקת הרדמה לילד, וניסר

לו ח'צוי מהמות. כשהי'ד התצורכ נתבקש שוב לספור עד צער, אז יקבל סוכריה. הי'ד התחיל לספור: אחד, שתי, שלש... ארבע... אהה... חמשה... אההה... וכאן נתקצ. הפרופסור הרדיט שוב את הי'ד, והפעם הוציא לו את כל המות. כשהי'ד התצורה, נתבקש שוב לספור עד צער, ואז ספר: וואחד, תנין, תלתא, ארבעא, חמסא, שיתא, שבצא, תמנא, תשצא, עשרא.....

• מרלוק פדע את אבו ד'מי'ל במדרכה מולא. "אהלן וסהלן", צעק מרלוק לאבו ד'מי'ל, "אהלן וסהלן דט לך", צנה אבו ד'מי'ל לאבו ח'ליל בצצקה רמה. "מה אתה עושה שט?" עאל מרלוק. "יא טיפס, אני לא שט אני כאן", צנה אבו ד'מי'ל.

בגדי הכהונה

וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלֶיךָ אֶת אֲהֲרֹן אַחִיד וְאֶת בְּנָיו אֲתוֹ מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵנוּ לִי אֲהֲרֹן נָדָב וָאִבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתָּמָר בְּנֵי אֲהֲרֹן, וְעֵשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאֲהֲרֹן אַחִיד לְכַבֹּד וְלִתְפָאֲרֹת, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵל כָּל חַכְמֵי יֵב אֲשֶׁר מִלְּאֲתָיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֲהֲרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֵנוּ לִי, וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּד וּמַעִיל וְכִתְנֹת תְּשֻׁבֵץ מִצְנָפֶת וְאַבְנֹט וְעָשׂוּ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאֲהֲרֹן אַחִיד וּלְבָנָיו לְכַהֵנוּ לִי (כח, א-ד)

על אדם וחווה קודם החטא נאמר: "וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ". לאחר שאכלו מעץ הדעת נאמר: "וַתִּפְקְחֶנָּה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרוּמִם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת", לאחר שהקב"ה העניש אותם נאמר: "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיְלַבְּשֵׁם". בספר "אהבת שלום" כתב, שלפני שהאדם חטא, הגוף שלו היה ככסות ומלבוש לנשמה, אך כאשר חטא, הוא השתמש בגוף שלו שלא לצורך הנשמה, ובאותו הרגע הרגיש שהוא ערום, כי לאחר החטא הגוף לבדו כבר לא יכול היה לשמש ככסות לנשמה. אדם וחווה תפרו חגורות כדי לכסות את ערוותם, אך זה לא היה מספיק, ולכן הקב"ה עשה להם כתנות עור, והלביש אותם בבגד שמכסה את כל הגוף.

למעשה, הבגדים שאנו לובשים הם לכאורה "אות קלון", כירק בגלל החטא אנו צריכים בגדים. משל למלך שאחד מעבדיו בגד בו, והמלך כעונש אמר לו לכתוב על בגדו את המילה "בוגד", ושילך כך ברחובות העיר. דבר זה אף רמוז בבגדים: בגד מלשון בגידה, מעיל מלשון מעילה, לבוש מלשון בושה וכסות מלשון כיסוי, שרוצה לכסות את מעשיו. המלבי"ם כתב שמעילה ובגידה הם פעלים נרדפים ושניהם משותפים ללבושי האדם, שיקראו גם כן בשם מעיל ובגד. וכמו שהבגד (שהוא לבוש פנימי) יתכסה בו האדם, כן מכסה הבוגד בגידתו מחברו, כאיש המכסה ערוותו ע"י בגדו. והמעיל הוא הלבוש החיצוני שיתעטף בו מעל בגדיו, וכן המעילה שהיא מפורסמת.

הבגדים אמורים להזכיר לנו את חטאו של אדם הראשון, להזכיר לנו להיזהר מהיצר הרע ולהביא אותנו לידי תשובה. אך למעשה מצינו בגמרא (בבא קמא צא:) להיפך: "דרבי יוחנן קרי למאני מכבדותא" (תרגום: רבי יוחנן היה קורא לבגדיו "מכבדים"), משום שהם מכבדים את אדם הלובשם. לפי זה אפשר להפוך את הבגד מ"אות קלון", לתכשיט נאה, וכל זה משום חסד ה'.

במדרש (ילקוט"ש בראשית ל"ד) מובא: "ויעש ה' אלקים כתנות עור וילבישם" - מלמד שעשה לו הקדוש ברוך הוא בגדי כהונה כעניין שנאמר: "והנה איש לבוש הבדים", וכתוב: "כתנת בד קדש ילבש". מכאן אתה למד שכהן גדול דומה למלאך, כי מלאך ה' צבאות הוא.

ובמדרש רבה (במדבר פרשה ד') נאמר: "אדם הראשון היה בכורו של עולם, וכאשר הקריב קרבנו, לבש בגדי כהונה גדולה, שנאמר: "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם", בגדי שבח היו, והיו הבכורות משתמשין בהם. לפני שמת אדם, מסרן לשת, שת מסרן למתושלח, מתושלח מסרן לנח, עמד נח והקריב קרבן. נח מסרן לשם, והיה מקריב קורבנות, שם מסרן לאברהם והקריב קורבנות, אברהם מסרן ליצחק, עמד יצחק ומסרן ליעקב, שאף הוא היה מקריב קורבנות וכו'..."

הקב"ה הלביש את אדם הראשון בבגדים מיוחדים, בגדי כהן גדול אשר עליהם נאמר: "לכבוד ולתפארת!" בכח בגדים אלו להפוך את המהות מבגד של בגידה, בושה וכלימה, לבגד של כבוד ותפארת. וכתב הרמב"ן: "שהכהן הגדול יהיה נכבד ומפואר במלבושים

נכבדים ומפוארים, כמו שאמר הכתוב: 'כחתן יכהן פאר', כי אלה הבגדים לבושי מלכות הן, כדמותן ילבשו המלכים בזמן התורה, כמו שמצינו בכתונת יוסף: 'ועשה לו כתונת פסים', שפירושו מרוקמת כדמות פסים, והיא כתונת תשבץ, והלבישו כבן מלכי קדם. וכן הדרך במעיל וכתונת, והמצנפת ידועה גם היום למלכים ולשרים הגדולים, שהם פאר ושבח למכתירים בהם. והאפוד והחושן לבוש מלכות, והציץ נזר המלכים הוא" (רבי ברוך רוזנבלום שליט"א).

בגמרא (יומא עב.) שאלו מדוע בגדי הכהונה נקראים "בגדי השרד"? ותירצו, שאלמלא בגדי כהונה, לא היה נשאר משונאיהם של ישראל (הכהונה לעם ישראל, בלשון סגי נהור) שריד ופליט, ופירש רש"י: "משום שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל".

ובמסכת ערכין (דף טז.) מצינו שבגדי הכהונה מכפרים גם מצד עצמם: "אמר ר' ענני בר ששון: למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות? (רש"י: "בפרשת 'ואתה תצווה' נסמך ענין המילואים לבגדי כהונה") לומר לך: **מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין**, כתונת מכפרת על שפיקות דמים, דכתיב: "ויטבלו את הכתנת בדם"; מכנסים מכפרים על גילוי עריות, דכתיב: "ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה"; מצנפת מכפרת על גסי הרוח, כדרבי חנינא, דאמר ר' חנינא: יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה; אבנט מכפרת על הרהור הלב, אהיכא דאיתיה, דכתיב: "והיה על לב אהרן"; חושן מכפר על הדינין, דכתיב: "ועשית חושן משפט"; אפוד מכפר על עבודה זרה, דכתיב: "אין אפוד ותרפים"; מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שבקול (במעיל היו פעמוני זהב) ויכפר על מעשה הקול; ציץ מכפר על מעשה עזי פנים, כתיב הכא: "והיה על מצח אהרן", וכתוב התם: "ומצח אשה זונה היה לך".

בספר החינוך נכתב: שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לגדולה וכבוד ואז יעבדו במקדש, שנאמר: "ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו". הכהן, שהוא השליח המכפר, צריך לשים כל מחשבתו וכוונתו אל העבודה, על כן היה ראוי ללבוש בגדים מיוחדים אלו, שבכל מקום שבגופו שהיה מסתכל, מיד היה נזכר ומתעורר בלבו לפני מי הוא עובד. לכן בגדי הכהונה היו מכסים את כל גופו, והאבנט שחוגר במותניו, אורכו היה ל"ב אמה (16 מ'), והיה כורכו על גופו באופן שמרגיש בו תמיד בזרעותיו.

בגדי הכהונה מצד אחד היו "לכבוד ולתפארת", אך גם היו "לקדשו לכהנו ליי" - בפני המון העם היה צריך הכהן הגדול ללבוש בגדי הוד והדר למען יהיה לו לכבוד ולתפארת, כי דרך העולם לכבד את ההדור בלבושו. אמנם באמת לא לשם כך היה עיקר התכלית של בגדי הכהונה, אלא בשביל הסודות המיוחדים והקדושה שיש בתוכם, לכן נאמר: "וְאַתָּה תִּדְבֹר אֶל כָּל חֻכְמֵי יָב אֲשֶׁר מִלְּאֲתֵיּוֹ רֵיחַ חֻכְמָה וְעָשׂוֹ אֶת בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוֹ לְכַהֵנוּ לִי", לחכמי הלב, שהם מבינים, תאמר, שהתכלית בבגדי הכהונה היא כדי "לקדשו לכהנו ליי" (גן רוה).

כולנו רוצים, מתפללים ומייחלים שיבוא המשיח, יבנה בית המקדש, ונזכה ונראה את הכהן הגדול הדור בלבושו, אך לשם כך לא מספיק רק להתפלל, אנו צריכים גם להתחזק בנושא צניעות הבגדים. הבגדים אמורים להזכיר לנו את חטא אדם הראשון, ולהביא אותנו לידי תשובה ושיפור המעשים. וידוע שבגדי פריצות וחוסר צניעות, גורמים לסילוק השכינה. על כל אשה ובת ללמוד את הלכות צניעות הבגדים, ועל כל איש להקפיד על כך בביתו, ואז בעזרת ה', נזכה לבניין בית המקדש ולגאולה הקרובה.

רבי חיים מצאנז הגיע פעם לעיירה אחת ועשה בה את דרכו ברגל, פתאום הוא נעצר ליד אחד הבתים והכריז: ריח גן עדן נודף מכאן! חייב אני להכנס לבית הזה!

היתה זו דירתו של ר' פסח, שהיה גבאי הצדקה של העירה. דפקו בדלת ור' פסח פתח מיד. רבי חיים נכנס לדירה, התחיל להסתובב בתוכה, הריח בכל פינה ופינה, עד שהגיע ליד ארון אחד. נעצר וקרא מהארון הזה אני מרגיש את ריח גן העדן שעלה באפי!

רבי חיים ביקש מיד לפתוח את הארון. בעל הבית הנבוך עמד תוהה ומשתאה. אך כמובן לא סירב ועשה כדברי האדמו"ר. פתח את הארון והתחיל לרוקן אותו מכל מה שהיה בתוכו: בגדים שבלו, סמרטוטים ומצעים, עד שלפתע נפלו משם בגדים של כומר. רבי חיים שמח ואמר:

סימן פרשת תצוה לבנים

הנה, ממלבוש זה עולה ריח גן עדן! אנא, ר' פסח, ספר לי מה כאן העניין, הכיצד נודף מזה ריח גן עדן?

ר' פסח היה מעט בהול, כי חשש שמא מתכון רבי חיים לנוזף בו על שהוא מחזיק בביתו בגד של כומר, אלא שלא יכול היה לסרב, ופתח את סיפורו:

אני, אמר ר' פסח, הנני גבאי צדקה בעיירה. יש לי את תכנית קבועה היאך לגבות כסף לצדקה, אני מסובב את העיירה, עובר מאיש לאיש ואוסף את הכסף הדרוש לצרכי הצדקה. פעם אחת קרה שיצאתי לו כדרכי למען ענייני הצדקה שלי, וכאשר השלמתי את המלאכה וחזרתי לביתי, אני מוצא מישהו יושב וממתין לי, וכשנכנסתי הביתה, הוא ממש זעק לעומתי: "ר' פסח, אני בערה גדולה! החובות מעיקים, הנושים עומדים עלי, ואני מוכרח להשיג עתה סכום כסף כך וכך תוך שעה, ואם לא, אני אבוד!"

עניתי ואמרתי לו: "יקורי, אני שומע, אני מבין שאתה צריך, אבל מה אעשה לך למה באת כל כך מאוחר? הלא רק עכשיו סובבתי את כל העיירה, ביקרתי אצל האנשים, היאך אוכל לחזור ולגבות מהם שוב כסף לצדקה?"

התייפח היהודי בבכי מר ונוגע ללב: "אויה לי, איזה מזל יש לי, איזה מזל!... הרהרתי לעצמי: היהודי בוכה כל כך על מזלו המר, מה יכול כבר לקרות אם אלך פעם שנייה? אם אצליח – מה טוב, ואם לא אצליח – לפחות אעשה מה שביכולתי..."

ואמנם, הלכתי פעם שנייה, ביקרתי שוב אצל האנשים ואמרתי לכל אחד: אתה עודק, הייתי כבר אצלך קודם לכן, אבל מה אעשה ובביתי יושב יהודי ובוכה בדמעות שלישי על צרתו, מה לעשות לו שילך בעצמו ויבכה אצלך? כך, אפוא, הצלחתי לאסוף סכום כסף. כל אחד נתן. היו

סימן פרשת תצוה לבנים

שאמנם נאנחו, אבל נתנו. ואז חזרתי לביתי, וכאשר נתתי לאיש את הכסף, הוא חיבק ונישק אותי. לא היה קץ לאושרו ויצא מביתי שמח וטוב לב.

אבל לא עברו יותר מעשר דקות, ואני שומע שוב דפיקות בדלת. עוד יהודי נזקק בא וזועק: הצילו, המצב אצלי נורא ואיום, פיקוח נפש של ממש!...

מיד עניתי לו: יקירי, עתה כלו כל הקצין.. מה אתה רוצה, שאלך פעם שלישית באותו ערב? הלא יסלקו אותי מהבתים! אלא שכל טענותי ונמוקי לא הועילו מאומה. האיש ישב ובכה, נאנח וגנח, ולבי נשבר בתוכי ונקרא לגזרים, ואינני יודע לשית עצה בנפשי, והוא עוד מוסיף וקורא לעומתי: אם לא תציל אותי – דע לך שאני מחוסל לגמרי ואין לי עוד תקומה!...

אני חוזר וחושב ומייגע את מוחי, אבל לא מוצא שום דרך, ואני אומר לו: הלא אתה בעצמך רואה שאין בידי להושיע לך עכשיו. תגיד בעצמך, אפשר לבוא לאנשים שלש פעמים באותו לילה? איך מבין שיזרקו אותי מכל בית? אך הוא עומד בשלו, יודע רק דבר אחד: אני זקוק להצלה דחופה, אחרת אני אבוד לגמרי...

כך נמשך הדו-שיח בינינו, עד שלפתע עלה במוחי רעיון מוזר, ליד ביתי היתה מסבאה, בה התלקטו מדי לילה בחורים פוחזים וריקים, שתו לשוכרה ובילו זמנם בכל מיני משחקים, אלך לשם ואנסה את מזלי, אולי אצליח פעם להוציא מהם כסף לערכי צדקה. אולי ילעגו לי, אולי יצחקו עלי, אבל אני צריך לנסות, אפילו אגער בהם על שהם מכלים את זמנם וממונם לריק ולהבל ובו בזמן יש יהודי הנאנק בערותו ויסוריו...

אזרתי עוז ואומץ, ומיד קמתי וביצעתי את אשר חשבתי. נכנסתי למסבאה, ואת פני קידמו קריאות צוהלות. החוורת והרגשתי חולשה,

ותוך כדי זה פנה אחד מהם, בחור עליו וצוהל, בנו של גביר, אבל פרחח לא קטן, ואמר לי: שמע ר' פסח, אני מוכן לעשות אתך עסק, אתה הלא רוצה כסף, הרי זה דבר ברור. היה אצלנו כומר והוא השאיר לנו את מלבוש הכמורה שלו, אני אלך ואביא את הלבוש, אתה תלבש אותו, ואנחנו נעבור אתך בכל חוצות העיירה. אתה תהיה לבוש בבגד הכומר, ואנחנו נסתובב ונתפפף בפחים, ואם תעשה זאת – אתן לך את כל הסכום הדרוש לך!

אני אומר לו: אני זקוק לשלשה רובלים שלמים עבור יהודי בערה! והבחור עונה: בסדר, שלשה רובלים שלמים אתן לך!

עמדתי וחשבתי לעצמי: מה לעשות? איזה רעיון מטורף ושגעוני: פסח, גבאי הצדקה של העיירה יעבור בכל חוצות העיירה לבוש בגדי כומר, וכל הפוחזים והריקים הולכים אחריו בתהלוכה, מוחאים כפים ומתופפים, מה יגידו עלי? יגידו שדעתי נטרפה, שהשתגעתי...

אבל מיד אני חוזר והופך בדעתי, אבל מנין אקח שלשה רובלים? איך אצליח לאסוף סכום כה גדול, והלא אני רואה כבר איך מקדמים את פני כאן כשאני רוצה לעשות עוד מגבית, כיצד יקבלו אותי בכל מקום אחר, והלא גם רחמנות על היהודי המסכן והאומלל היושב בביתי ומחכה ומצפה לעזרה. מה כבר יקרה? יהיו לי קצת בזיונות, האם אינם כדאיים בשביל הצלת יהודי?

אמרתי לבחורים: אני מקבל עלי! יצא הבחור לביתו והביא את הלבוש, וכשחזר הלכתי והתעטפתי בו. כלם מתפקעים מצחוק, מכינים פחים ומקלות, ואנחנו יוצאים לרחובות. הבחורים נותנים קולם בזמר, מכל הגזוזטראות יוצאים אנשים ומתבוננים במחזה המטורף הזה, כולם צוחקים ותמהים גם יחד: מה קרה כאן הן לא פורים היום? איך זה שגבאי הצדקה עושה כדבר הזה? הוא בוודאי השתגע. וכך עברנו את העיירה כולה. ברגע שסיימנו, הבחור הניח על השולחן את שלושת הרובלים,

סימן פרשת תצוה לבנים

באומרו: הבטחתי – ואני מקים, ובנוסף לכך – קח לך גם את בגד הכמורה הזה במתנה!

כאשר פשטתי מעלי את הבגד הזה ולקחתיו לידי, הרהרתי בנפשי: הודות לבגד הזה זכיתי והחייתי יהודי, יישאר זה אצלי למזכרת, ואחזיק אותו למשמרת!

כששמע רבי חיים מצאנז את הספור, זלגו עיניו דמעות, ואמר: כן, כן! עשית דבר נכון! קח את הבגד הזה כתכריכים עבורך לאחר אריכות ימים ושנים, אינך זקוק לתכריכים אחרים! שום מלאך חבלה לא יוכל לגשת אליך! כך תצווה לבני ביתך, שלאחר מותך יקברו אותך בתכריכים אלה!

וכך היה. כעבור שנים רבות סיפרו, כי הממשלה הפולנית החליטה לסלול כביש במקום שבו עמד בית הקברות שבתוכו נקבר אותו גבאי צדקה, ובשל כך נאלצו לפנות את הקברים ולהעביר את עצמות המתים למקום אחר. כאשר הגיעו לקברו של ר' פסח – מצאו אותו שלם, למעט רגל אחת שהיתה רקובה בקרסול, מפני שמבגדי הכומר המכנס היה קצר ולא כסה את כל הרגל, אבל כל שאר גופו נשאר בשלימות גמורה! (שאל אביך ויגדך).

מעשה אמיתי זה מלמדנו מה כוחה של מסירות נפש. יהודי זה לבש על עצמו בגד שלא לפי כבודו במסירות נפש, וכיסה בו את בשרו לשעה בלבד ועמד בנסיון של ביזיון זמן קצר ביותר, וזכה שיהא גופו נשמר מהמזיקים לאחר מותו. דבר שלא כל אחד זוכה, מלבד צדיקים גמורים שזוכים שגופם יישאר שלם.

ומכאן מוסר לבת ישראל:

התרגלת ללבוש בגדים הנוגדים את גדרי הצניעות. בלבוש זה הנך מהלכת בעבודה, ברחוב, בשמחות המשפחה. לפעמים יש לך התעוררות להשתנות ולהתחזק בצניעות המלבושים. אמנם קשה לך מאוד הדבר, פתאום לבוא לעבודה בכסוי ראש במקום פאה נכרית או שיער גלוי,

להפסיק מהלבושים הצרים ולשנותם לרחבים וארוכים יותר, ולגרוב גרביים לפי ההלכה. דרושה לכך מסירות נפש, ולא לשעה בלבד - אלא בקבע. וזה נסיון לא קל. אך חישובי: למה יגרע חלקך מאותו רבי פסח, גבאי הצדקה, להיות גופך נשמר מכל המזיקים לאחר פטירתך ולהיות נשמתך צרורה בצרור החיים וקרובה אל ה' אלקיך?

ולא עוד, אלא שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. ר' פסח לא היה חייב ללבוש בגדי כומר בשביל לעזור לאותו יהודי, ואת הנך הרי מחוייבת ללבוש בגדים צנועים, אם כן וודאי שיהא שכרך גדול יותר, ובפרט שהנסיון בדורנו הוא קשה - לעמוד נגד זרם החברה והשכנות, ואין נסיונו פחות מנסיונו של ר' פסח ולפום צערא אגרא. (מהרב לוגאסי שליט"א).

קדש קדשים

וְעֲשִׂיתָ מִזְבַּח מִקְטָר קִטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ... וְכַפֵּר אֹהֶרֶן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם הַטְּהֹרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא לֵה' (ל', א-ו)

'קדש קדשים' - המזבח מקודש לדברים הללו בלבד ולא לעבודת אחרת. (רש"י)

רש"י פירש שהמילים "קדש קדשים" מדברים על המזבח, אולם המלבי"ם כתב ש"קדש קדשים" הכוונה לאהרן הכהן, שאהרן היה השורש והמקור לכלל הכהונה עד סוף כל הדורות, וכל הכהנים הגדולים אחריו יכנסו מכוחו ומזכותו, שכפרת אהרן תמשך לדורות עולמים, יען כי 'קדש קדשים הוא', רצונו לומר אהרן הוא קודש קדשים.

כאשר המלבי"ם דרש בבית הכנסת ואמר את חידושו זה, קמו לו מתנגדים ותמהו היאך הוא מעז לחלוק על רש"י, ובכלל איך אפשר לומר "קדש קדשים" על אדם בשר ודם? אמר להם המלבי"ם: אין עלי שום קושיא, שהרי מצינו מקרא מפורש שמכנה את אהרן הכהן "קדש קדשים" שנאמר: "וַיִּבְדֵּל אֹהֶרֶן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא

וּבְנֵי עַד עוֹלָם לְהַקְטִיר לְפָנַי ה' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד עוֹלָם" (דברי הימים א' כג, יג).

ומכח מה זכה אהרן הכהן להיות "קדש קדשים"? מכח מדותיו הטובות. הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן **אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה** (אבות א, יב).

אהרן הכהן היה **אוהב שלום**, ולכן גם היה רודף שלום, שלא היה מחכה שיבואו אליו להשכין שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, אלא רץ ומחפש היכן אפשר להשכין את השלום ועושה זאת. במסכת כלה מסופר על שמונים אלף בחורים בישראל ונקראו על שם אהרון, לפי שכולם נולדו לזוגות שרצו להתגרש ואהרון הכהן השכין שלום ביניהם.

כשאהרון הכהן היה רואה שני אנשים שונאים זה לזה, היה הולך לאחד מהם ואומר לו: אתה יודע, חברך שאתה שונאו בא אלי ואמר לי שהוא חטא לך והוא מאוד מצטער ושלח אותי כדי לעשות שלום ביניכם, וכן היה הולך לשני ואומר לו אותם הדברים, וכך היו נפגשים שני השונאים לשעבר ברחוב, ונופלים האחד לזרועות חברו, ולא זזים משם עד שעושים שלום ביניהם. והיה אהרן משפיל את רוחו וכבודו בכדי להרבות שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו.

וכן מסופר על רבי מאיר בעל הנס, שהיה דורש בערב שבת בבית הכנסת, והיתה שם אשה אחת ששמעה את הדרשה, נהנתה מדברי התורה ונשארה עד סוף השיעור. כשחזרה לביתה מצאה שכבר כבה הנר. שאל אותה בעלה: היכן היית? אמרה לו: הייתי בדרשה של רבי מאיר. מיד נשבע בעלה שלא תיכנס לבית עד שתלך ותירוק לרבי מאיר בפניו. אליהו הנביא התגלה לרבי מאיר וסיפר לו על אותה אשה שבעלה ביקש ממנה שתירק לו בעינו. רבי מאיר ישב בבית הכנסת, והעמיד פנים כאילו חש כאב בעינו. הוא שאל: האם יש כאן מישהו שיודע ללחוץ על העין? אמרו לה חברותיה שתגש אליו. שאל אותה אם היא יודעת כיצד לרפא את עינו, אמרה שאינה יודעת מה לעשות. אמר לה: הרפואה היא שתירקי לי בעין שבע פעמים. לאחר שעשתה זאת אמר

לה רבי מאיר: לכי תאמרי לבעלך, אתה ביקשת שארוק פעם אחת, ואני ירקתי בפניו של רבי מאיר שבע פעמים. שאלו תלמידיו את רבי מאיר: כל כך כבודו מבוזה את עצמו? היית צריך לומר לנו ואנחנו היינו מטפלים באותו אדם נבוזה. אמר להם רבי מאיר: לא יהיה כבוד העבד יותר מכבוד רבו, ומה הקב"ה לא חס על כבודו ואמר ימחה שמו על המים, בשביל אישה סוטה שעשתה מעשה נבלה, כדי להשכין שלום בין בעל לאשתו, כל שכן כבודו של רבי מאיר, שבוודאי העבד צריך למחול על כבודו כדי להשכין שלום (ירושלמי סוטה א, ד).

אהרן הכהן היה גם **אוהב את הבריות**. אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה". ואם חפץ אתה להדבק באהבת חברך הוי נושא ונותן בטובתו. ופירש רבינו הרמב"ם ז"ל בספר המצוות: "כל הדברים שאתה רוצה שיעשו לך אחרים, עשה אותם אתה לאחריך בתורה ומצוות". וכתב רבי משה קורדובירו ז"ל בספרו תומר דבורה: "כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו מפני שנשמותיהם כלולות יחד. לכך ראוי לאדם להיות חפץ בטובתו של חברו ועינו טובה בטובת חברו וכבודו יהיה חביב עליו כשלו, שהרי הוא הוא ממש. ומטעם זה נצטוינו "ואהבת לרעך כמוך".

מובא בספר תנא דבי אליהו: כך אמר להם הקב"ה לישראל: "בני, מה אני מבקש מכם? איני מבקש אלא שתהיו אוהבים זה לזה, ותהיו מכבדים זה את זה". כאמור המצווה שכל גופי תורה תלויים בה וממנה יסתעפו כל הדינים והמצוות שבין אדם לחברו, היא: "ואהבת לרעך כמוך".

אדם שבאמת ובתמים אוהב את הבריות, ממילא הוא גם **מקרבם לתורה ולמצוות**. רבי אריה לזין זצ"ל צעד לו בניחותא ביום שבת קודש. ניגש אליו יהודי כשבפיו סיגריה דולקת ושאלו: אולי יודע אתה היכן מצוי מלון פלוני? היסס רבי אריה, הכיניד יהלך בשווקיה של ירושלים כשלעזרו יהודי המעשן בפרהסיה ביום שבת קודש? מאידך גיסא יהודי זה זר הוא בירושלים, ומתחבט במציאת קורת גג, הכיניד יניחו לנפשו?

סימן פרשת תצוה לבנים

החליט רבי אריה ללכת עמו כברת דרך, ולהביאו לפתח מלונו. הלכו שניהם יחדיו זה לצד זה, אחד שקומתו מצומצמת, זקנו לבן ולבושו שבת, ואחד גבוה ותקיף כולו חולין. רבי אריה לוי לא העיר לו כלל על עישון הסיגריה בשבת, במקום לגעור בו על חילול השבת, שאל אותו הרב לשלומו ולהרגשתו, והדגיש לפניו שמקווה הוא שיהנה מביקורו כאורח בעיר הקודש.

האורח שהלך עם הרב, הרגיש במעבו המגוחך, וכשהגיע למלונו השליך את הסיגריה שהחזיק בידו, פנה לרבי אריה בהתרגשות ואמר: "רבי, אני לא דתי, אך עקשן אנוכי ומעודי לא נכנעתי לאף אדם, אולם אתה שברת אותי, בפניך רבי, יש לי דרך ארץ, זה עתה השלכתי את הסיגריה מפי, וקבלתי על עצמי לא לעשן יותר בשבת קודש!"

אלו היו תכונותיו של אהרן הכהן, ובהן היה דומה לקב"ה שהוא רחום וחנון וגומל חסדים, ומלכ תכונות אלו זכה אהרן להקרא "קדש קדשים" כמו הקב"ה. למעשה, כל אדם שמעביר על מדותיו ומתנהג כמו אהרן הכהן יכול לזכות לזה.

(בפרשה הבאה (עמוד 407) הבאנו שמתוך אהבת ישראל הגדולה שהיתה באהרן, הוא מסר את רוחו ונשמתו ואף את העוה"ב שלו למען עם ישראל. ואם המוסר את גופו על קידוש ה' נחשב קדוש, המוסר נשמתו על אחת כמה וכמה).

פְּרַשְׁתַּי כִּי תִשָּׂא

אסור למנות את עם ישראל

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ לֵה' בְּפֻקֵד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בְּפֻקֵד אֹתָם (ל, יב)

כי תשא הוא לשון קבלה, כשתחפוץ לקבל סכום מניינם של ישראל לדעת כמה הם, אל תמנה לגולגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים וכך תדע מניינם. **ולא יהיה בהם נגף**, שהמניין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד. (רש"י)

אמרו חז"ל (תענית ח): שאין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול אלא בדבר הסמוי מן העין. ומטעם זה ציוותה התורה שלא ימנו ישראל לגולגולתם אלא בשקלים, כדי שתהיה הברכה חלה עליהם בריבוי זרעם בנס נסתר, ושלא תשלוט בהם עין הרע השולטת בעצם הדבר המנוי, ומתוך שכל אחד ואחד מישראל יתן כופר נפשו מחצית השקל יודע מניינם בחשבון חצאי השקלים.

דוד המלך ע"ה נכשל בדבר זה ומנה את עם ישראל כמובא בספר דברי הימים א' (כא א-ד): וַיַּעֲמֵד שֹׁטֵן עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּסֶּת אֶת דְּוִיד לְמִנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר דְּוִיד אֵל יוֹאָב וְאֵל שָׂרֵי הָעָם לָכוּ סַפְּרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִבָּאָר שֶׁבַע וְעַד דָּן וְהִבִּיאוּ אֵלַי וְאִדְעָה אֶת מִסְפָּרָם... וַיֵּרַע בְּעֵינַי הָאֱלֹהִים עַל הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּן אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר דְּוִיד אֵל הָאֱלֹהִים חֲטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְעַתָּה הִעֲבֹר נָא אֶת עֹוֹן עֲבָדְךָ כִּי נִסְכַּלְתִּי מְאֹד, וַיִּתֵּן ה' דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁבַעִים אֲלָף אִישׁ. ומובא בחז"ל (תנחומא קורח י"ב) שבכל יום היו מתים במגיפה מאה נפשות מישראל, וכשראה כך דוד המלך, תיקן להם לישראל לברך בכל יום לפחות מאה ברכות, ואז נפסקה המגיפה.

מצות הצדקה

כִּי תִשָּׂא אֶת לֶאֱשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ לֵה' בְּפִקְדֹת אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בְּפִקְדֹת אֹתָם (ל, יב)

הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו: כזה יתנו. (רש"י)

אמר האדמו"ר מקוצק זצוק"ל: כל מה שאדם נותן, הרי שדבר זה נחסר ממנו, כך זה בכל דבר שאדם נותן, לבד דבר אחד והוא האש. אדם יכול להדליק מנרו להבות בלי סוף, ומשלו לא יחסר דבר. וזה מה שהראה הקב"ה למשה, כי מתן מחצית השקל אינו דומה לשאר נתינות, משום שמחצית השקל דומה לאש שאדם הנותן ממנה אינו מחסיר כלום, וכך הוא גם בכל צדקה.

כתב בעל הטורים: אם תקראנו למפרע יהיה גם כן **ונתנו**, לומר לך כל מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו ולא יחסר לו בשביל זה כלום. וכתב החיד"א (בחומת אנך): בא לרמז שכאשר יקבל אדם עליו מצות צדקה, תיכף ומיד משמים יוריקו לו ברכה, אפילו לפני שנתן בפועל. ובספרו 'מדבר קדמות' כתב שהמילה "**צדקה**" באותיות א"ת ב"ש גם כן צדקה: **צ-ה ד-ק ק-ה-ה-צ**, לרמז לך, כי אדם שנותן צדקה מקבל בחזרה את כספו.

• ישנן שתי מילים בלבד בכל התורה כולה שנקראות ישר והפוך: "**ונתנו**", וכן "**והכהו**" (בראשית לב, ט), וכמו שמי שעושה צדקה וחסד ומיטיב עם חברו, מועיל ומיטיב לעצמו, כך גם מי שפוגע ומכה ומזיק את חברו, מזיק גם לעצמו.

לפני כמאתיים שנה באנגליה, היתה ידועה ומוכרת קבצנית זקנה מיוחדת במינה. שמה היה גרטרוד והיא היתה אשה עניה וערירית שלא נישאה מעולם משום שאת כל חייה הקדישה לעיסוקה כקבצנית טרדנית, והיה משפט מפתח שהיא נהגה לומר לכל מי שתרם לה: "כל מה שאדם עושה, עושה עבור עצמו".

יום אחד הקישה גב' גרטרוד על דלת אחד הארמונות המפוארים במנצ'סטר, שם דרה הדוכסית החשובה דיאנה צ'רלסטון, שהיתה

אלמנה ולה בן אחד בגיל שמונה עשרה שנה, אשר עתיד היה לנחול את כל העושר האגדי שלה, ולנהל את האחוזות. הדוכסית פתחה את הדלת והבחינה בפתח בגרטרוד הזקנה לבושה סחבות שביקשה צדקה, הדוכסית חייכה לעברה, והביאה לה חמישים מטבעות כסף. תודה לך גבירתי הדוכסית, אמרה גרטרוד, אבל שתדעי לך שכל מה שאדם עושה הוא עושה בשביל עצמו. זה מאוד לא מצא חן בעיני הדוכסית שחשבה בלבה, היא חצופה הזקנה הזו, מקבלת ממני חמישים מטבעות כסף, ואני זו שעושה לה טובה, והיא מטיפה לי מוסר שכל מה שאני עושה, בשביל עצמי אני עושה? אני עוד אלמד אותה לקח.

הדוכסית צ'רלסטון לא שכחה את הקבענית, והיא המתינה לה שתשוב בשנית. ואכן, לאחר שלושה חודשים שוב דפקה גרטרוד בדלת וביקשה צדקה. הדוכסית פתחה את הדלת וחייכה אליה, הו ברוך שובך גבירתי, הפעם אתן לך דבר מאכל, הדוכסית נכנסה למטבח ארמונה, שלפה משם עוגה גדולה, פיזרה בתוכה אבקה מתקתקה של רעל קטלני, ונתנה לה אותה עם חיוך מרושע. הקבענית אמרה לה: תודה רבה גבירתי הדוכסית, ותמיד תזכרי, שכל מה שאדם עושה בשביל עצמו הוא עושה. הדוכסית חייכה חיוך רחב ואמרה לה: כן אני יודעת, ובלבה הררה, החצופה הזו תסיים את חייה ביסורים קשים על המוסר המטופש שלה.

הקבענית הגיעה לביתה והטמינה את העוגה בארון, למחרת יצאה לעבר היער הסמוך כדי לנשום אוויר צח, ולפתע היא שומעת צעקות, היא החישה צעדיה לעבר הצעקות, והנה היא מבחינה באיש צעיר שכוב על הארץ ומתאונן מכאבים, רגלו של הצעיר נלכדה במלכודת שועלים שהניחו צידי המלך, דמו שנת וקלח וזעקותיו קרעו שחקים. הקבענית הזקנה אזרה כוחות, פתחה את המלכודת וחילצה את רגלו. היא חבשה את פצעיו בסוודר שלה ועזרה לו לקום. אט אט דידה הצעיר לכוון הצריף של גרטרוד, והוא התיישב על כיסאה הרעוע מזיע וכואב. היא הגישה לו כד מים והוא לגם ולגם, שטף את פניו ורגליו, פנה אליה ואמר: גבירתי אני תשוש ורעב, אולי יש לך איזה דבר מאכל עבורי? נפלא, חשבה גרטרוד, יש לי עוגה טעימה וגדולה בארון, מזל ששמרתי אותה, אגיש אותה לצעיר הפצוע. ואכן, תוך דקות ספורות הוא אכל את

העוגה, נח קמעה ופנה לדרכו צולע לכוון העיר הגדולה, לא לפני שהודה לקבענית מעומק הלב.

לאחר שלושה ימים הכרוז העירוני עבר מרחוב לרחוב והודיע: בנה הצעיר של הדוכסית טוני צ'רלסטון נפטר, ההלוויה בליווי המשמר המלכותי תצא בשעה ארבע אחרי הצהריים. הצעיר שנלכד ונפצע במלכות השועלים לא היה אלא טוני צ'רלסטון, הבן של אמו המרשעת שהגישה עוגה רעילה כתרומה לקבענית, כי "כל מה שאדם עושה בשביל עצמו הוא עושה" (הרב קובי לוי).

ולא יהיה בהם נגף

בספרי החסידות מובא שהמילה "מחצית", יש באמצעה צ' הרומזת לצדקה, שתי האותיות הקרובות אליה הן אותיות חי, ואילו שתי האותיות הרחוקות ממנה הן אותיות מת, לרמז שבכח הצדקה לקרב את החיים ולרחק את המוות, וגם שמי שקרוב למצות הצדקה זוכה לחיים. וזה גם מה שאמר שלמה המלך: וצדקה תציל ממוות (משלי יא, ד).

אל הצדיק רבי מרדכי שרעבי זצ"ל הגיע פעם אדם חולה, שהיה צריך לעבור ניתוח קשה בחו"ל, וביקש ממנו ברכה שהניתוח יצליח ויזכה לחזור לארץ בריא ושלם. הרב שאל מהי מחלתו והיכן הניתוח ומה עלותו, וביקש ממנו שאת כל סכום הכסף שאסף האיש עבור הניתוח, יתן לרב "עבור הברכה". האיש התפלא על ה"עזות" של הרב לבקש ממנו סכום כה גדול עבור ברכה, ובפרט שכעת לא יוכל לגשת לניתוח בלא הכסף, אך מיד הוא התעשת ואמר בלבו שהרב קדוש עליון ובוודאי יודע מה הוא עושה וכוונתו לטובה, ונתן לרב את מלא הסכום. הרב עשה לו "מי שברך", אמר לו לעשות שוב בדיקה ופטרטו לשלום.

אותו אדם חזר לרופא וביקש ממנו לעשות שוב את הבדיקה, אך הרופא סרב ואמר שהבדיקה יקרה ושאינ שום סיכוי שמשוהו ישתנה לטובה מהבדיקה הקודמת, אמר לו החולה שאם אכן לא יהיה שינוי ח"ו, ונמצא שהבדיקה היתה מיותרת הוא מוכן לשלם עליה, אז הרופא הסכים ואמר

שאם ימצא שינוי לטובה מוכן הוא לשלם מכיסו הפרטי על הבדיקה. הבדיקה נעשתה ולתדהמת הרופא התגלה שאין שום זכר למחלה הקשה.

החולה לשעבר ניגש לרב שרעבי וביקש הסבר, מדוע הרב ביקש כסף עבור הברכה (דבר שהרב מעולם לא עשה), וכיצד נרפא לגמרי ממחלתו? השיב לו הרב שמה שנגזר עליו בשמים בראש השנה היה לאבד את הסכום הנ"ל, והיתה לו את האפשרות לבחור אם לעשות זאת בניתוח בחו"ל או בדרך אחרת, הרב לקח ממנו את הסכום שנגזר עליו להפסיד וחילק אותו לצדקה, וכך המחלה נעלמה כלא היתה.

(ראה המעשה המובא לעיל בעמוד 364)

מטבע של אש

זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה' (לא, יג)

זה יתנו הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו. (רש"י)

מדוע הראה לו דווקא מטבע של אש?

ביאר ה'פני מאיר': אם מדליקים נר מנר, לא נחסר מהאש מאומה. אמר הקב"ה: כאשר אדם נותן לי - לא נחסר ממנו כלל. וכמו שכאשר לוקחים אש מאש, לא נחסר כלום מהאש הראשונה, כך גם מנתינת צדקה לא מפסידים ולא נחסר כלל. רבי נחמן מברסלב זצ"ל היה אומר: האש יכולה להועיל ביותר - לשמש למאור, לחימום ולבישול. אך האש יכולה גם להזיק באופן חמור ביותר ולגרום לשריפה ולכליון. גם מטבע (כסף) הוא כמו אש, אם יודעים לנהוג בו באופן נכון - מה טוב, שהרי בלעדיו לא יתכנו חיים. אבל אם אדם אינו יודע מה לעשות בו, סכנתו גדולה, הכסף עלול להיות אש שורפת והרסנית! (ומתוק האור).

למי נותנים חכמה

וּבְלֵב כָּל חָכֵם לֵב נִתְּנִי חֲכָמָה (לא, ו)

הקב"ה נוטע חכמה דווקא בלבו של "חכם לב", על כך אמר המדרש (ילקו"ש שמות לא, רמז שפ"ט): "אמר רבי יוחנן, אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר: 'יִהְיֶה חֲכָמָתָא לְחַכְמִינִי' (דניאל ב, כא), שמע רב תחליפא בר מערבא, הלך ואמר שמועה זו לפני רבי אבהו, אמר לו: אתם משם למדתם, אנחנו מכאן למדנו דכתיב: 'וּבְלֵב כָּל חָכֵם לֵב נִתְּנִי חֲכָמָה'."

בענין זה מספרים חז"ל (קהלת רבה א, יז) שמטרוניתא אחת שאלה את רבי יוסי בן חלפתא: מהו שכתוב 'יִהְיֶה חֲכָמָתָא לְחַכְמִינִי'? היה צריך לומר לטיפשים! אמר לה: בתי, אם יבואו אצלך שניים, אחד עני ואחד עשיר, והם צריכים ללוות ממך ממון, לאיזה מהם את מלווה? אמרה לו: לעשיר. אמר לה: למה? אמרה לו: העשיר, יש לו מהיכן לפרוע, אבל עני, מהיכן יפרע? אמר לה: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, אילו היה הקב"ה נותן חכמה לטיפשים, היו יושבים והוגים בה בבתי כסאות, בבתי תאטראות ובבתי מרחצאות, אלא נתן הקדוש ברוך הוא חכמה לחכימין והם יושבין והגין בה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, הוי: 'יִהְיֶה חֲכָמָתָא לְחַכְמִינִי וּמִנְדָּעָא לְיָדָעִי בִינָה' (ומתוק האור).

מעשה בבחור שעבד למחייתו אצל סוחר יינות יהודי שהיה לו יקב גדול מאוד של יין. הבחור עבד אצלו כמה שנים, והעליח לחסוך סכום כסף גדול מאוד, אלא שאז לא היה בנק, ואת הכסף הוא החביא באמתחתו. יום אחד לפני כניסת שבת, לקח הבחור את כל כספו והחביא אותו בין חביות היין שבמרתף. אולם במוצאי שבת כשהוא בא לקחת את כספו, הכסף נעלם ועמל של שנים רבות ירד לטמיון.

הבחור לא התייאש, הלך לרב וסיפר לו את כל המאורע. שאל אותו הרב: האם אתה חושד באדם מסוים? כן, ענה הבחור, אני חושד בבעל הבית, כי רק הוא ידע שיש לי סכום גדול של כסף, ורק לשנינו יש את

סימן פרשת כי תשא לבנים

המפתח למרתף היינות, ואילו לשאר הפועלים הגויים אין כניסה כלל. שלח הרב את השמש לקרוא לבעל הבית. כשהופיע, שאל אותו הרב: מה יש לך לומר על טענת הבחור?

אמר בעל הבית: אין לי מה לומר, וכי הרב חושד בי שאני גנבתי? אמר הרב: בוודאי שאני לא חושד בך שתעבור על התורה הקדושה ותגנוב, שהרי יהודי לא עושה עבירה, אבל כעת יש כאן בעיה, שאם אתה לא נכנסת למרתף מסתמא נכנס אחד הגויים, ואם כן צריך אני להכריז על כל היין שלך שהוא יין נסך. בתוך כך קרא הרב לשמש וביקש לומר לו לעשות זאת.

בינתיים בעל הבית כמעט והתעלף, שהרי כל פרנסתו מהיין. הוא פנה אל הרב ואמר לו בבושת פנים: כבוד הרב מחילה, אבל אני הגנב, אני לקחתי את הכסף של הבחור. "אני לא מאמין לך", אמר הרב, "אתה אומר זאת רק בשביל להציל את כל חביות היין שלך". אולם בעל הבית התעקש ואמר: אני ארוץ לביתי מיד ואביא את כל הסכום כמו שהוא, והבחור יגיד אם זה שלו. אמר לו הרב: אכן עשה כך. בעל הבית רץ כעבי ומיד חזר עם הכסף. הבחור אמר שאכן זה בדיוק כל הכסף שלו והכל בא על מקומו בשלום (ענף עץ אבות, למרן הרה"ג עובדיה יוסף זצ"ל).

מספרים על רבי יהונתן אייבשיץ שבהיותו רך בשנים, פעם אחת בדרכו לבית הכנסת, התקרב אליו גוי אנטישמי, קרא לעברו: "יהודון ארור" וסטר לו על לחיו. יהונתן הקטן חשב שנייה ומיד הביא לו את כל כספו. הגוי המופתע שאלו: מדוע הבאת לי את כספך? אמר לו יהונתן: מה, אינך יודע?! היום יש לנו היהודים חג מיוחד, שאם גוי מכה אותנו ביום זה, אנו חייבים לתת לו את כל כספינו!

שמח הגוי על ההזדמנות וחיפש יהודי עשיר. עד מהרה ראה את הגביר של העיירה יורד ממרכבתו ההדורה, ניגש אליו הגוי, סטר לו בכל כוחו, וביקש שייתן לו את כל כספו. מהר מאוד הגיעו השוטרים, עצרו את הגוי על הרמת יד ונסיון שוד, ולקחוהו לבית המשפט. שאלו השופט מה

יש לו לומר להגנתו. אמר הגוי שחשב לתומו שהיום יש חג ליהודים שאם גוי מכה אותם הם מחויבים לתת לו את כל כספם. כולם כמובן צחקו, ואז אמר הגוי שהוא הולך שולל, כי כך אמר לו ילד יהודי.

השופט ביקש לקרוא לילד, ואכן יהונתן הקטן הגיע כשבת צחוק על פניו. שאל אותו השופט: האם זה נכון מה שאמרת לו? אמר יהונתן: אכן כן, הוא היכה אותי, ואז נתתי לו את כספי וכך אמרתי לו. שאל השופט: ומדוע עשית זאת? אמר יהונתן: אני ידעתי שאם ילד יהודי עני יאמר שאיזה גוי היכה אותו, אף אחד לא יתייחס לזה, ואז הוא לא יבוא על עונשו וימשיך להכות ילדים יהודים על לא עוול בכפם, אבל אם הגוי הזה יכה גביר עשיר, לזה כבוד השופט בוודאי יתייחס. שמח השופט על תשובתו של הילד החכם ואכן העניש את הגוי בכפל כפליים, גם על הכאת הגביר וגם על הכאת הילד, ובנוסף גם קנס את הגוי לשלם ליהונתן הקטן דמים מרובים.

אור השבת

וְאֵתָהּ דִּבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֵת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בְּיָמֵי וּבְיָמֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם, וּשְׁמֹרְתֶם אֵת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְכֶם (לא, יג-יד)

אמר לו הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. (שבת י.)

בבית הכנסת שבפטרבורג בירת רוסיה בתקופת הצאר ניקולאי, התקבעו כל היהודים עשירי עולם שהיו קבלני הממשלה הרוסית. ביום כיפור מכרו את כל המצוות כפי הנהוג, ומכרו גם פתיחה של נעילה, שזה כיבוד חשוב במיוחד. המכירה התחילה בחמש מאות רובל כראוי וכיאה לעשירים ברמה כזו. וכך היו העשירים מעלים ומעלים את הסכומים כל אחד לפי רמת עושרו, עד שהברון גינזבורג שהיה מפורסם כעשיר

סימן פרשת כי תשא לבנים

מופלג, הציע אלפיים רובל עבור הזכות לפתיחת ארון הקודש בנעילה. כאשר שמע הברון פולק (שהיה מהמתפללים שפקדו את בית הכנסת רק בימים נוראים) את הסכום שאמר הברון גינזבורג, העלה מיד לאלפיים חמש מאות רובל (סכום עצום השווה כיום לערך מאות אלפי דולרים), ואכן זכה בפתיחת הארון. כאשר הודיעו לו על דבר זכייתו, שאל את שכנו שישב לצדו: מה זה 'פתיחה של נעילה'? תמה שכנו: 'וכי אתה נותן סכום רב כל כך על דבר שכלל אינך יודע על מה ולמה?' ענה לו הברון פולק: 'אכן איני יודע מהי פתיחה של נעילה, אך אם הברון גינזבורג הציע על זה אלפיים רובל, כנראה דבר ערך הוא שכדאי לשלם עליו גם אלפיים חמש מאות, כי הברון גינזבורג מבין בעסקים ויודע טיבה של סחורה מהי, ועכשיו אמור נא לי מהי פתיחה של נעילה...'

כמו"כ גם בעניין 'שבת קודש', אם הקב"ה מעיד עליה שהיא מתנה טובה, ולא זו בלבד אלא שהיא מבית גנזיו, מאוצרו של הקב"ה, ודאי שטובה היא מאוד וכדאי לזכות בה.

בכך מיישב הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל את השאלה: במה שונה השבת מכל מצוות התורה, שבכל המצוות אף אם קיימם גוי בתור 'אינו מצוה', מותר לו לעשות כן ואף מקבל שכר על כך, ואילו בשבת, לא רק שאינו מקיים מצווה, אלא הוא אף חייב מיתה?

ולדבריו מבואר כי השבת מלבד זאת שהיא מצוה, היא גם מתנה טובה מבית גנזיו של הקב"ה, ומתנה זו ניתנה רק לבניו אהוביו של מקום, כאות ברית ביני וביניכם, וכלל לא ניתנה מתנה זו לשאר האומות.

ומעתה אף נבין מדוע גוי ששבת חייב מיתה, כפי שממשיל המדרש: משל למלך ומלכה שהיו משיחין זה עם זה, בא אחד והכניס עצמו ביניהם, וכי אינו חייב מיתה? וכפי שאנו אומרים בתפילת שחרית 'כי לישראל עמך נתת באהבה', ושאר האומות שלא זכו באהבה זו, לא זכו אף במתנת השבת היקרה מכל.

וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֻט לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֻט לְדֹלְתָם בְּרִית עִוְלָם (לא, טז)

האור החיים הקדוש מקשה, מה כוונת הכתוב "לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֻט"? היאך שייך לעשותה? ומתוך, שאכן שייך שבני ישראל יעשו את השבת, בכך שהם מוסיפים מחול על הקודש בכניסת השבת (עיי שמקבלים שבת לפני זמן הדלקת נרות), ועושים את יום חול לשבת, מקדשים את החול בקדושת השבת, והקב"ה מסכים על ידם, בזה הם 'עושים' את השבת ממש!

גדולה מעלה זו של הקדמת כניסת השבת להוסיף דרכה שפע רב לכל ימי השבוע, כמו שאמר החפץ חיים, שכתוב בזוהר הקדוש, שכל ששת ימי השבוע מתברכין מיום השבת, וא"כ ככל שמאריכים את קדושת השבת בכניסתה וביציאתה, כך מתגבר השפע ביתר שאת לכל ימי השבוע.

מעשה נורא סיפר הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל רבה של צפת זמן קצר לפני פטירתו, סיפור ששמע בשנות לימודיו בישיבה כשהיה בחור בישיבת מיר והתאכסן אצל משפחה בזמן לימודיו בישיבה:

התאכסנתי אצל משפחה ולה בן יחיד בשם בערל'ה, באחד מימי השישי כאשר קמתי ממיטתי ללכת לישיבה ראיתי את בעה"ב מתכוון לצאת לשוק העיירה למסחר, ובעלת הבית אומרת לו כמה פעמים, 'היום ערב שבת ותחזור מוקדם'!

כשחזרתי לאכסנייתי בעהריים, מוצא אני את בעלת הבית עומדת בעד החלון ומשקיפה החוצה כשעל פניה סימני לחץ ועצבנות, והנני שומע שפולטת מפיה ואומרת: עוד מעט שבת עוד מעט שבת... לפליאתי שהרי עוד היום גדול וכמה שעות שלימות עד כניסת השבת, מדוע הנך דואגת כבר מעכשיו? אמרה לי: בוא ואספר לך מתולדות חיינו ותבין פשר הדבר:

שנים רבות לא זכינו להיפקד בבנים ובעזרת השי"ת לאחר שנות סבל זכינו לבן זכר, אך לדאבונו הילד לא התפתח כבני גילו, ורבות סבלנו

ביגדולו. ביקרנו עמו אצל רופא העיירה ואבחנתו הדאיגה אותנו מאוד באומרו שכנראה זו בעיית מוס בלב ולו אין אפשרות להועיל כלום, אך הפנה אותנו לוויולנא שם יש רופא גדול הוא יוכל לעזור... נסענו לוויולנא לרופא הגדול, הוא בדק את הילד, ואמר לנו בעזרה פסקנית: לילד הזה אין סיכוי לחיות יותר מכמה שנים, חבל לכם להשליך ממון לחינם, חזרו לביתכם והשלימו עם המציאות!

שבורים ורצועים יצאנו מבית הרופא, לא ידענו נפשנו מרוב צער ויגון, לאחור ששמענו דברי יאוש אלו, הגענו דוויים לאכסניה שבוויולנא, שם פרצתי בבכי תמרורים ומאנתי להנחם... תושבי האכסניה כששמעו על צרתנו, הציעו לנו שבדרכנו חזרה למיר נעבור בראדין שם מתגורר הצדיק הקדוש ה'חפץ חיים' שרבים נושעו מברכותיו, ונפנה אליו ובוודאי ניוושע! זיק של תקוה ניצת בעינינו, וללא אומר ודברים ארזנו חפצינו ושמנו פעמנו לעיירה ראדין, וכשהגענו הזדרזנו ללכת לביתו של החפץ חיים... אך מה גדל צערנו ורבה אכזבתנו, כשהודיעו לנו שאין מכניסים לחפץ חיים אנשים כי מצבו חלוש ביותר ואין באפשרותו לקבל קהל... נשארנו קפואים ודוממים במקומנו.... ובעוד אנו עומדים תוהים על מה ולמה? ולפתע סייעתא דשמיא רואים אנו את בעל נכדתו של החפץ חיים, אברך צעיר שזה מכבר למד בישיבת מיר והיה אוכל בביתנו, והנה 'שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו', מיד הכניס אותנו לחדר החפץ חיים שישב אז על כסאו וספר נביא עזרא בידו, ישבנו וסיפרנו לו את כל השתלשלות חיינו וצרת בנו העומדת כעת על הפרק, הרים החפץ חיים את עינו הקדושות ואמר לנו: מה ביכולתי לעזור? כסף אין לי ומה אוכל לעזור לכם? ושתק! שוב פרצתי בבכי תמרורים ודמעות שלישי זלגו מעיני... נכדו שישב אתנו הוסיף ואמר לסבו והרי זה בן יחיד שלהם! קרא לי החפץ חיים בלשון חיבה ואמר: בתי קבלי עליך שתקדימי לקבל את שבת מלכתא! הרהבתי עוז ושאלתי מה הכוונה להקדים לקבל את השבת? ענה לי: ביום שישי בחצות תהיה כבר מפת שולחן של שבת פרוסה ופמוטי הנרות סדורים

סימן פרשת כי תשא לבנים

על השולחן ומזמן הדלקת הנרות לא לעשות שום מלאכה ויהי מה! מיד קבלתי בליבי בקבלה נחושה בתוך כדי דיבור לא לשנות כלום מדבריו הקדושים.

יצאנו לדרך חזרה למיר, ומיד בהגיענו לביתנו, כבר חל שיפור ניכר בילדנו וקמעא קמעא החל לאכול יותר ויותר, וכעבור ימים אחדים גם חזר לגדול ולהתפתח בעזרה רגילה כשאר ילדי גילו, כמובן שביקרנו אצל רופא העיירה שלנו ששלח אותנו בשעתו לווילנא והוא השתומם למראה עיניו, ומרוב התפעלותו הוציא מכיסו סכום כסף נכבד שניסע לרופא הגדול בווילנא שיראה את הפלא הזה. כשהגענו לווילנא לרופא הגדול אמר לנו הרופא: הרי זה ילד אחר! ולא אותו ילד שבדקתי לפני תקופה קצרה, קבע בפסקנות! שאל הרופא האם הייתם בוונא? שם היה אז מרכז רפואי עולמי, אמרנו לו, לא! וחזר ושאל א"כ לאיזה רופא הלכתם? אמרנו לו שהלכנו לקדוש החפץ חיים בראדין והוא יעץ לנו את עצתו....

אמר הרופא: אנחנו הרופאים יש בידינו לתקן את הקיים, וכשהלב פגום מנסים אנו לתקנו! הקדוש החפץ חיים יכול לברוא יש מאין! ממש לב חדש! ועכשיו יכול אני לספר לכם, אמר הרופא, הלב של בנכם היה אכול לגמרי ולכן לא נתתי לכם סיכוי, החפץ חיים ברא לכם לב חדש לגמרי!

'עכשיו הנך מבין מדוע אני כה עצבנית', אמרה בעלת הבית לרב קפלן, 'ממתינה אני בדריכות שבעלי כבר יגיע, כי שעת חצות כבר הגיע והקדמת שבת המלכה פורשת כנפיה'.

ממעשה זה אנו רואים שבכך שיעושה' אדם את השבת ומוסיף מקודש על חול, הוא גם נעשה כביכול שותף להקב"ה במעשה בראשית, כמאמר הגמרא (שבת קיט, ב) כל האומר 'ויכולו' בערב שבת, עלה עליו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית! הקדמת השבת בכוחה לחולל שינוי ממש במעשה בראשית, ואף להבריא לב אכול וחולה לגמרי!

חטא העגל

וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֹדֶת מִן הָהָר, וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהָרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הִיָּה לוֹ, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶהָרֹן פְּרָקוּ נְזָמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם וּבְנִיתִיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי, וַיִּתְּפְּרוּקוּ כָל הָעָם אֶת נְזָמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהָרֹן, וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מַסְכָּה, וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹדְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיֵּרָא אֶהָרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵיו וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַה' מִחֵר (לב א-ה)

יש לשאול על כך כמה שאלות:

א. כיצד יתכן שבני ישראל, שהיו דור דעה, יכשלו בעוון עבודה זרה, עשיית עגל הזהב שהוא פסל מסכה, אשר נאסר עליהם במפורש מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו ארבעים יום לפני כן?

ב. כיצד הם מעיזים לבקש מאהרן הצדיק: "קום עשה לנו אלהים"?

ג. כיצד יתכן שאהרן אכן שיתף איתם פעולה ונענה לבקשתם? וגם אם התקוממו ונקהלו עליו להורגו, אם לא ישמע להם, הרי היה עליו למסור נפשו ולמות, כי עוון עבודה זרה הוא בכלל "יהרג ואל יעבור"!

ד. למה כל מי שהשתתף בעוון העגל נענש ומת, ואילו אהרן, שהוא זה שיצר אותו ובנה מזבח לפניו, לא רק שלא מת, אלא גם נעשה כהן גדול?

ה. איך יתכן שאמרו על פסל מעשה ידיהם, שעכשיו רק יצא מהתנור, שהוא הוציא אותם מארץ מצרים?

בכדי להבין את עניין חטא העגל, יש להקדים לכך שכאשר בני ישראל יצאו ממצרים, עלו עימם גם ערב רב, שהיו גויים רבים ובכללם אף מכשפים וחרטומים מצריים. אמרו חז"ל שהקב"ה אמר אל משה: "אין לי חפץ בערב רב העולים עם בניי", אך משה רבינו

בכל זאת העלה אותם, כי חשב שיש בזה קידוש ה' בכך שאותם אנשים יתגיירו ויבואו אל הקדושה.

לאחר שעם ישראל שמעו את עשרת הדברות, משה רבינו עלה שוב להר סיני, כדי ללמוד את התורה מפי הגבורה ולהוריד את לוחות הברית. משה אמר להם שהוא עתיד לחזור עוד ארבעים יום עד חצות (שעה שישית מהזריחה), והבטיח להם שיווריד עימו את לוחות הברית, אשר יהיו בתוך ארון הברית, שם ישכין ה' שכינתו בתוכם, וזה יהיה להם אמצעי לעבוד את ה' ית'.

כאשר משה אמר שהוא יעדר לארבעים יום, כוונתו היתה לימים מלאים לילה ויום, שהם למעשה ארבעים ואחד יום, אך בני ישראל לא הבינו אותו. לכן ביום הארבעים לפי חשבונם המוטעה, כאשר ראו שבושש משה לבוא (כלומר, כבר באו שש שעות ומשה עדיין לא חזר), החלו לדאוג לו, שמא קרהו אסון ח"ו. השטן² ניצל את ההזדמנות והראה להם את דמותו של משה ברקיע, כאילו המלאכים עושים לו הלוויה, אז כולם היו בטוחים שמשה רבינו מת, ושהם נותרו ללא מנהיג.

לפני שמשה רבינו עלה להר סיני אמר לזקנים: "שְׁבוּ לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֵלֵיכֶם, וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹר וְעַמְּכֶם, מִי בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֵלֵיכֶם", לכן ניגשו העם לחור ואהרן. היו בהם שתי קבוצות: הערב רב, שהיו עובדי עבודה זרה, רצו אלוה, וכוונתם היתה להכשיל בזה את עם ישראל, לעומתם ישראל ביקשו מנהיג. בפסוק: "קִוִּים עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ, כִּי זֶה מַשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ", רמוזים שתי הקבוצות: כנגד ערב רב נאמר: "קִוִּים עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ", וכנגד ישראל נאמר: "כִּי זֶה מַשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלְנוּ", לכן אמרו "איש", לומר שאין רוצים עבודה זרה, אלא מנהיג כאיש (תולדות יצחק).

אותם הערב רב, שביקשו שיעשו להם "אלהים", אמרו שאין כוונתם לשם עבודה זרה כדי לעובדו, אלא רק "אשר ילכו לפנינו", שינהיג

² השטן חשש, כי אם היו מקבלים את הלוחות הראשונים ולא היו נשברים, לא היה מושג של שיחיה בתורה, כולם היו לומדים תורה באופן הנעלה ביותר והיצר הרע היה "מובטל".

אותם כמו שמשוה היה מנהיג אותם, שיהיה להם אמצעי מוחשי, שבו תשרה השכינה ודרכו יוכלו לעבוד את ה', וביקשו "אלהים" ולא איש, כי איש יכול למות כמו משה, ועם ישראל הסכים איתם.

חור התנגד לזה בכל מאודו, הוא הוכיח אותם ולכן הרגוהו, אולם אהרן כביכול הסכים לדרישתם, וביקש שיביאו לו זהב כדי לעשות את העגל. ומי היו אהרן וחור? במדרש מובא שכאשר נמרוד זרק את אברהם אבינו לתוך כבשן האש, פנו כולם להרן, אחיו של אברהם ואמרו לו: "של מי אתה?", אמר להם: "אברהם אחי גדול ממני, אם אראה אותו שנמלט אני אומר של אחי אני, ואם לאו אני אומר שלכם אני", כיוון שראה שנמלט אחיו אמר: "של אחי אני", נטלוהו והשליכוהו לתוך כבשן האש, ולא הספיק לירד עד שסימרהו האור, ונטלו המלך והשליכו לפניו אביו, שנאמר: "וימת הרן על פני תרח אביו". אבל נחור לא נזרק לתוך הכבשן.

בספר שער הגלגולים (פרק לג) מובא שנחור התגלגל בחור בנה של מרים, והרן התגלגל באהרן הכהן, ושניהם באו לתקן עוון עבודה זרה. חור מסר עצמו למיתה כדי שלא להשתתף בעוון עבודה זרה ובכך הגיע לתיקונו, ואילו אהרן שלא מסר עצמו להריגה, לא הגיע לתיקונו (הוא היה צריך תיקון על כך שכאשר הרן נשרף באור כשדים לא היה זה בלב שלם).

א"כ קשה, מדוע אהרן לא מסר עצמו למיתה?

עפ"י הגמרא (סנהדרין ז.), אהרן ראה שהרגו את חור, ואמר: "אם לא אשמע להם יהרגו גם אותי, ואז יתקיים בהם הפסוק: 'אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כְּהֵן וְנִבְיָא', ועל דבר כזה אין כפרה ולא תהיה להם תקנה ח"ו, לכן עדיף לעשות להם עגל, כי לעוון זה תיתכן תקנה בתשובה". אהרן שהיה כהן ונביא ידע שאם יהרגוהו, כלל ישראל יהיה בסכנה עצומה של כליה ואבדון ח"ו, לכן העדיף לעבור על ציווי ה' ולהזיק לנשמתו ולעולם הבא שלו, ובלבד שלא יהרגוהו ותהיה להם תקנה.

אמרו חז"ל (הוריות י): אמר רב נחמן בר יצחק, גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנאמר: "תבורך מנשים יעל אשת חבר הקניני" (שעשתה עבירה בכך שנבעלה לסיסרא כדי להחלישו ולהורגו, ובכך להציל את עם ישראל). מכאן לומדים שישנה פעולה, שאף שבעצמותה היא רעה,

מכל מקום כיוון שתכליתה טוב - לטוב תיחשב. ידוע הדבר שהמוסר גופו על קידוש ה', הרי הוא מקיים את אחת המצוות הגדולות ביותר, ונחשב לקדוש, על אחת כמה וכמה מי שמוסר נפשו, רוחו ונשמתו לסבול צער נצחי לאהבת ה' ית' ואהבת עם קודשו, עם ישראל, וודאי שראוי למנותו במעלת קודש הקודשים. וכן מצינו אצל גדולי התנאים, שהיה שגור על לשונם לומר על עם ישראל: "הריני כפרתך". כזה גם היה אהרן, היתה בו אהבת ישראל כה גדולה, עד שהיה מוכן כביכול לעבוד עבודה זרה, להפסיד בכך את כל התיקון שלשמו בא לעולם ולסבול לנצח נצחים סבל כל יתואר בעולם הבא, ובלבד שתהיה תקנה לעם ישראל. אהרן הקריב את עצמו ונשמתו למען עם ישראל, ואמנם לא זכה באותו גלגול לתיקון (אלא רק כשהתגלגל באוריה הכהן), אך הקב"ה שראה ללבו הטהור, מינה דווקא אותו לכהן הגדול שהוא השליח ציבור של עם ישראל.

למעשה אהרן לא התכוון כלל לעבודה זרה ח"ו, וכל מה שעשה היה רק כדי 'להרוויח זמן', כי ידע שמשה רבינו עתיד לרדת מן ההר. הוא אמר להם שעבור אמצעי זה שהם מבקשים דרוש זהב, ודווקא מתכשיטי נשיהם ובנותיהם, אשר יקרים להם, כי צריך להביא דווקא מהנאהב והיקר כדי שיחול על זה העניין הרוחני. אהרן חשב שהנשים לא ירצו לתת להם מתכשיטיהן, וכך ימשך הדבר עד שיבוא משה. ואכן הנשים לא רצו לתת את תכשיטיהן, אך עד מהרה נמצא פתרון: **"וַיִּתְּפְּרוּ קוֹל כָּל הָעָם אֶת נֹזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהָרֹן**". גם לגברים היו תכשיטים והם פרקו אותם מאוזניהם והביאו אותם מהר לאהרן מבלי להתמהמה.

לאהרן לא היתה ברירה, **וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיֵּצֵר אֹתוֹ בַּחֶרֶט**, מובא בחז"ל כי הערב רב, הם שעשו את העגל, וכן נאמר: **"וַיִּגְּף ה' אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהָרֹן"**, ונקרא על שם אהרן כי היה בסיבתו, שהוא השליך את הזהב לאש, ויצא העגל מעצמו, ע"י כישופים שעשו החרטומים בלא ידיעת אהרן. המילה "חרט" היא מלשון חרטום, כלומר שהחרטומים עשו את העגל בכח כישוף (מלבי"ם), והעגל יצא מעצמו מהאש, התנועע ודיבר (פרקי דרבי אליעזר מ"ד). **וַיֵּאמְרוּ**, הערב רב, **אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹף מֵאֲרָץ מִצְרַיִם**, הם חשבו שבתוך העגל הזה שורה השכינה, והקב"ה מדבר מתוך גרונו.

כאשר ראה אהרן את מה שנעשה, ביקש לתקן זאת, הוא בנה מזבח (לשם שמים), ואמר: "חג לה' מחר", חג לה', ולא לעבודה זרה, מחר ולא היום, כי אולי עד אז ירד משה מההר. אבל, **וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עִלְת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים, וַיָּשֶׁב הָעַם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק**, "העם", הכוונה לערב רב, שקמו בהשכמה לפני רדת משה מן ההר, והספיקו לזבוח לעגל ולעבוד עבודה זרה לעיני בני ישראל, שעמדו כצופים מהצד, ולא הוכיחו אותם (נדבר זה נחשב להם לעוון כמו שנאמר: "הוכח תוכיח את עמי תד וְלֹא תִשָּׂא עָלַי חֲטָא").

באותה שעה ה' אמר למשה: **לָךְ רַד כִּי שִׁחַת עֲמֹךְ אֲשֶׁר הָעֲלִית מֵאֲרָץ מִצְרַיִם וכו'... וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחַר אִפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וכו'...** הקב"ה אמר למשה: "כי שיחת עמך אשר העלית מארץ מצרים", הכוונה לאותו הערב רב אשר העלה משה, אשר עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ, הם חטאו בעשיית העגל שכביכול עשאוהו להם, לעצמם, אולם: **וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל**, הם החטיאו גם את בני ישראל. לכן: **הַנִּיחָה לִּי וַיַּחַר אִפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם**, מידת הדין קיטרגה על כל עם ישראל, שכמעט כולם (מלבד שבט לוי) הביאו זהב עבור עשיית העגל, הקב"ה רצה שמשה יעורר את מידת הרחמים ע"י תפילתו, לכן אמר לו: "הניחה לי", לגלות לו שהדבר תלוי בו.

משה רבינו מבקש רחמים על עם ישראל: **וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו, וַיֹּאמֶר: לָמָּה ה' יַחַרְה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֲרָץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה**, משה טוען, אם עמי, הערב רב, הוא זה ששיחת בפועל, וגרם למכשול, "למה יחרה אפך בעמך?", עם ישראל, שהם עצמם לא ממש עבדו עבודה זרה.

ואכן תפילת משה הועילה להציל את עם ישראל מגזירת כליה, אולם עד היום אנו משלמים טיפין טיפין על חטא זה, וכל האסונות שהיו בעם ישראל בכל הדורות הם "פריעת חוב בתשלומים" על חטא העגל.

שבירת הלוחות

וַיֵּפוּ וַיִּרְדּוּ מִשָּׁה מִן הָהָר וַיִּשְׁנִי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת פְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים, וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל הַלַּחַת... וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלֹת וַיַּחַר אֵף מִשָּׁה וַיִּשְׁלַח מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֶתֶּם תַּחַת הָהָר (לב, טו-יט)

על פסוקים אלו יש לשאול כמה שאלות:

- א. אם הלוחות היו כתובים, אז למה נאמר חרוט על הלוחות?
- ב. הלוחות היו מעשה אלקים, היו בהם שמות קודש וקדושה יתרה, א"כ, כיצד משה שבר את הלוחות?
- ג. לפני שמשה שבר את הלוחות, אמר: "מה פסח שהיא אחת מן המצוות, אמרה תורה: 'כל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה כאן, וכל ישראל משומדים ואתננה להם?!". ולכאורה קשה, הרי הם כבר נתחייבו בקיום התורה והמצוות כבר קודם לכן, ואינם יכולים לחזור למצב הקודם, א"כ מהי התועלת שתצא אם ישבור את הלוחות?

בכדי להבין עניינים אלו יש להקדים מה שאמרו חז"ל, שבאותיות נברא העולם. הקב"ה "איסתכל באורייתא וברא עלמא", וכפי תמונת האותיות ב"מכתב האלקים", נעשה הכל בעולמות. לאחר שחטא אדם הראשון, השתנו האדם, העולם ואף האותיות. בעת הבריאה היו אותיות מנצפ"ך פשוטות, בלא שום עקמומיות, בצורתן כאותיות סופיות בלבד. כאשר האות מ' היתה סגורה (ס), לא היתה מיתה בעולם ולא היו יסורים. האות נ' היתה פתוחה (ן), ואז לא היו נפילה ושיעבוד. האות צ' הפתוחה (ץ) מרמזת על הצדיקים שהיו ברום המעלה. האות פ' היתה פתוחה (ף), ולא היה צריך לסתום את הפה בשום זמן. האות כ' הפשוטה (ך) סימלה את הכף שמקבלת מזונות, פרנסה ושפע בלא טורח (שבת קד).

אולם לאחר החטא האדם נענש, אז גם נשתנו האותיות, האות מ' נהיתה פתוחה, ואותיות: נ', צ', פ' ו- כ' נהיו כפופות, כנגד חמש קללות:

- א. באה מיתה לעולם.
 ב. "ארורה האדמה", אז נולדה מציאות של גלות.
 ג. יהיה בעצבון ודאגה (ודבר זה הוא גם לצדיקים שדואגים על צרות הרבות אשר פוקדות את דורם).
 ד. "ואכלת את עשב השדה", לפני כן היתה לו מעלה בדיבור (פה) על הבהמות, ועתה הושווה להן.
 ה. "בזיעת אפך תאכל לחם", צער וקושי המזונות והפרנסה.

כאשר בני ישראל אמרו בקבלת התורה: "נעשה ונשמע", הם חזרו למצב שהיה בו אדם הראשון קודם החטא, ולכן גם האותיות השתנו וחזרו למצב שהיו בו בעת בריאת העולם. כך גם היו האותיות שעל גבי לוחות הברית: "וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל הַלְחָת" האותיות שעל הלוחות (שהיו בחריטה) היו בצורת האותיות של "מכתב האלקים" בו נברא העולם כצורת האותיות הסופיות, בלא אותיות מנצפ"ך כפופות. ודרשו חז"ל על המילה "חרות": חירות משעבוד מלכויות, חירות ממלאך המוות, חירות מיסורים, חירות מגלויות וחירות מכל מרעין בישין (עירובין נד. מדרש תנחומא, זוהר קיג.). וכל זה נבע מאותה חריטה שהאותיות היו פשוטות.

אמרו חז"ל: "כשירד משה מהר סיני וראה את הסירחון שסרחו ישראל במעשה העגל, נסתכל בלוחות וראה שפּרַח כתב מעליהן, ושיברן תחת ההר, מיד נתאלם, ושוב לא היה יכול להשיב דבר. מאותה שעה נגזרה גזרה על ישראל, שילמדו אותה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטילטול ומתוך הטירוף ומתוך הדחק ומתוך שאין להן מזונות. בשכר אותו הצער, עתיד הקדוש ברוך הוא לשלם להן שכרן לימות המשיח ולעולם הבא" (אליהו זוטא ד').

כאשר עם ישראל חטאו בעגל, שוב לא יכלו לחיות בלא הקללות, כי הצער מכפר, לכן אותן האותיות שהיו בלוחות לא יכלו להישאר שם ו"פרחו". לכן בלוחות השניים לא נאמר: "מכתב אלקים", אלא רק: "פֶּסֶל לֶךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְכִתְבֹתַי עַל הַלְחָת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְחָת הָרְאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַרְתָּ", כתבתי את הדברים אבל לא את אותן הכתב, כי שם (בלוחות השניות) היו אותיות מנצפ"ך כפופות (כמוצא של רב).

משה ראה שפרחו משם האותיות והבין שפרחה משם גם הקדושה, הוא רצה לעשות מעשה אשר יזעזע את העם, ולכן הוא שבר את הלוחות. בכך הוא הראה לכולם שלא שייך לעבוד את העגל ובו בזמן גם להיות צדיקים ולקבל תורה, וכדרך שאמר אליהו הנביא לעם: "עַד מָתַי אֲתֶם פְּסָחִים עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם ה' הָאֱלֹהִים לָכֵן אֶחְרְיוּ וְאִם הַבַּעַל לָכֵן אֶחְרְיוּ", הרי שפסיחה על שתי הסעפים, היינו אחיזה באור וחושך יחדיו, גרועה יותר מהליכה אחרי הבעל לגמרי.

דבר זה מצוי בימינו בכל אחד ואחד מאתנו, שמצד אחד שומרים תורה ומצוות, ויש דברים שאנו מקפידים לעשותם בתכלית ההידור, אולם ישנן גם מצוות רבות שאנו מזלזלים בהן, ולפעמים אפילו נכשלים בעבירות ממש באופן תמידי (כגון: לשון הרע, אבק גזל, שמירת העיניים, צניעות, ועוד). וזו אחת מדרכי היצר הרע שאומר לאדם: "לא נורא, אתה עדיין צדיק ומלא מצוות ומעשים טובים, וגם אם לא תקפיד על מצווה אחת, עדיין יש לך יתרת זכות גבוהה". אך העדפת חלק מהמצוות עלול לגרום לכך שבסופו של דבר יאבד גם את כל מה שיש לו.

קיום התורה מדורי דורות אינו ניתן לשינויים בהתאם לרוח הזמן והתקופה. התורה היא נצחית ומתאימה לכל אדם בכל עת ובכל תקופה. קיום המצוות הוא כבוחר של קבלת התורה בפנימיות, והאדם אינו יכול לקבוע איזו מצוה "נוחה לו" ושייכת לו ואיזו לא.

דבר נוסף, שורש הטעות בחטא העגל היה בכך שרצו לעשות כפי הבנתם, ואף שכוונתם היתה לכאורה טובה, מעשה זה ודאי לא היה רצוי. היה עליהם להתיעץ עם גדולי הדור אם דבר זה הוא רצון ה' ולשמוע להם, ולא רק שהם לא עשו זאת, אלא אף הרגו את חור שהוכיח אותם ולא רצה לעשות את רצונם. חייבים אנו לקיים "ועשית ככל אשר יורוך", ולא לסור מן הדבר אשר יורו, ימין ושמאל, ואפילו אם אומרים על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל, שהוא נגד הבנת שכלנו, חייבים אנו לשמוע לחכמים, שכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל.

• במעשה זה של שבירת הלוחות יש דבר פלאי - הרי לוחות הברית היו מעשי ידי הקב"ה שהוא נצחי ומה שהוא עושה עומד קיים לעד, א"כ איך יתכן שהם נשברו כאילו היו עשויים חרס מעשי ידי אדם?

רבי שלום שבדרון זצ"ל כתב ליישב על פי דברי הרמב"ן: "לא נמנע משה בכל זה מלשבר אותם וכו', לפי שפרח הכתב עתה בבואו בגבול העגל, במקום הטומאה והחטא". אכן לוחות הברית היו מעשי אלקים, עומדים בנס ומכתב אלקים, והיו אמורים להיות נצחיים ובלתי ניתנים לשבירה. אולם ישנו דבר אחד בעולם שבכוחו לשבר להשמיד ולהרוס גם מעשה אלקים, והוא הטומאה והחטא. ומה נורא המראה שהאותיות פרחו מעצמם במקום הטומאה, כי מעשי אלקים אינם יכולים לעמוד ליד החטא וליד הטומאה, וברגע שפורחות משם האותיות, הלוחות כבר לא בגדר של מעשה אלקים ולכן היו ניתנים לשבירה.

מכאן נלמד מה כוחה של העבירה, ומה החטא יכול לגרום - להשמיד להרוס ולאבד מעשי אלוקים. ואם את לוחות הברית טומאת החטא הורסת ומשמדה, קל וחומר שהיא פוגעת בנשמה של האדם החוטא. וכמו שאמרו (וימא לט.): תנא דבי רבי ישמעאל, עבירה מטממת לבו של אדם שנאמר: 'ולא תטמאו בהם ונטמתם בס', אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם, תנו רבנן: 'ולא תטמאו בהם ונטמתם בס', אדם מטמא עצמו מעט - מטמאין אותו הרבה, מלמטה - מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מטמאין אותו לעולם הבא.

כמה צריך אדם להיזהר ולהישמר מכל דנדוד חטא, שלא יטמא את נשמתו הקדושה. ולכן צריך האדם לגדור את עצמו כדי שלא יבוא לידי כשלון ובזיון. ודבר זה נאמר על כל חטא ועבירה, וכל שכן מי שמחזיק בביתו או בכיסו מכשיר המחובר לאינטרנט ללא חסימה, שכל התועבות שבעולם אצלו בהישג יד, וכבר אמרו חז"ל שאין אפוטרופוס לעריות שנפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להן, ומראָה אסור נחקק לעד ומפריע בתפילה ובלימוד התורה. וגם אם יאמר אדם על עצמו שהוא צדיק תמים, הרי רבים טימאו את נפשם ואיבדו את אנושיותם בגלל התמכרות לאינטרנט, שזה ממכר הרבה יותר מסיגריות. וכמו שעדיף בכלל לא להתחיל לעשן, כי מי שמעשן קשה לו מאוד להפסיק, כך גם בעניין האינטרנט שנועד להיות כלי עזר לתועלת, עדיף להשתמש בו עם חסימה טובה ורק למה שנצרך, כי כאשר משתמשים בזה לבידור והנאה, אמנם בהתחלה מרגישים מתיקות והנאה, אולם אח"כ עלול אדם למצוא את עצמו סובל

וגורם סבל גם לכל סביבתו בעולם הזה וכל שכן בעוה"ב. ומי שרוצה בידור והנאה אמיתיים, יכול לעסוק בתורה הקדושה, שאמנם היא מרה בהתחלה אך אחרי עמל ויגיעה מרגישים מתיקות והנאה אמיתית בעולם הזה וכל שכן בעולם הבא. וכן מתקיימים בו המשך דברי הגמרא שם: "אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה. מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא".

פאט ה'ו כמה שיכור'ס יהודי'ס שה'ו אוהבי'ס לשתות ולדבר על אלכוהול'. יום אחד לפני שמש השתכרו, אמר אחד מהם: חבר'ה, מה יהיה אתנו אחרי שנמות? או'לי כדאי להתחיל לדאוג לצואט הבא שלנו? אמרו החברי'ס שנה צדי'ין מוקדם, ומי אמר שבכלל צריק לדאוג... מכל מקום הט סיכחו שמי מהט שיפטר ראשון, יבוא לאחד מהט בחלום ויספר מה קורה עט למצלה.

יומייט אחרי אחד מהט נהט שיכור, נכנס בצ' ומת במקום. לאחר השבעה הוא התעלה לאחד החברי'ס בחלום וסיפר: סאלו אותי אט צסקתי בתורה, ואמרת': לא, ניסיתי ללמוד אבל היה לי מר. פתאום קט אחד המלאכי'ס וסאל': מה צעית כל היום? אמרת': הלכתי לפאק עט חברי'ס והיינו שותי'ס כמה כוסות... סאל המלאק וויסקי שתית? אמרת': כן, בטח! אמר המלאק: אבל הוויסקי טעמו מר, איק בכלל אפשר לשתות אותו? אמרת': מה אתם המלאכי'ס מביני'ס הוויסקי? וויסקי אמנט הוא מר בהתחלה, אבל אח"כ הוא מתוק וטוב...

מר לי המלאק: כק עט התורה, בהתחלה היא קצת מרה, אבל אח"כ היא מתוקה, ובכך שהיית שותה וויסקי הראת שאתה כן חשבת על הצתי'ד שלק, שהיה לך כדאי לסבול קצת מרירות בהתחלה פשי'ל להגיע למתיקות פסו'ל, אז אי"כ מדוע לא חשבת עט על הצואט הבא שלק ולמדת תורה, שטע היא מרה בהתחלה אבל מתוקה פסו'ל?

אמר הנפטר לחבר: לכן שמע לי, לא מנה מה תשתו, רק לא וויסקי...

הכל לטובה

וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדְךָ, וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבֵי עַל פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת אֲשֶׁר אַחֲוֶה וְרַחֲמַתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם, וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לְרַאת אֶת פְּנֵי כִי לֹא יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי

(לג יח-כ)

ידוע שהרבה דברים שקורים בעולם, בתחילה נראים כאילו שהם לרעת האדם, אבל לאחר זמן מבינים הכל למפרע ורואים שהכל היה לטובה. על דבר זה רמז הפסוק: "וראית את אחוריי" - שרק לאחר מעשה רואים שהכל היה לטובה, "ופני לא יראו", לפני כן לא רואים זאת.

מעשה ביהודי אחד שהיתה לו חנות בשוק מחנה יהודה בירושלים. אמנם דמי שכירות היו גבוהים מאוד, אולם בשל המיקום הטוב של החנות, ההכנסות היו גבוהות מאוד, הרווחים היו יפים והעסק היה משתלם.

יום אחד, מישהו פתח מולו חנות בדיוק כמו שלו, ומאז המכירות שלו הלכו וירדו, עד שההוצאות היו יותר גדולות מההכנסות ולא היה יכול להתפרנס מהחנות.

הלך היהודי לרב בניהו שמואלי שליט"א וסיפר לו כל מה שהיה. הוא היה מרוגז מאוד מכל העניין וכעס על אותו יהודי שקיפח את פרנסתו. הרב ניסה להרגיע את העומד מולו ואמר לו: "מה קרה לך! היהודי הזה לא עשה לך כלום, אין אדם נוגע במוכן לחבירו, זה לא הוא, זה הקב"ה שעשה לך וזה לטובה".

היהודי שאל את הרב מה לעשות, והרב אמר: "הכל לטובה, תסגור את החנות ותפתח במקום אחר במקום בו השכירות זולה יותר. אולי לא תרוויח כמו בעבר, אבל לפחות תהיה לך פרנסה. עליך לקבל את הגזירה באהבה!"

סימן פרשת כי תשא לבנים

היהודי יצא מהרב מתוסכל, אך עשה כעצתו ופתח חנות במקום אחר, ליד שכונת 'מאה שערים'. מעל החנות שפתח היתה גרה זקנה בודדה, ובעל החנות ריחם עליה, דיבר אתה, עודד אותה וגם היה דואג לה ועוזר לה בכל מני דברים.

יום אחד פנתה אליו הזקנה וביקשה ממנו, אם יוכל, להקדיש לה שעה אחת, כי היא רוצה לספר לו משהו חשוב. אותו יהודי, שהיה עייף ותשוש לאחר יום עבודה, חשב בהתחלה לסרב אך לבסוף הסכים ועלה לביתה. הזקנה סיפרה לו את סיפור חייה, שלא היה מעניין במיוחד ובעל החנות כמעט ונרדם. לבסוף היא הגיעה לעיקר וסיפרה לו שהיה לה דוד עשיר בחו"ל, שכאשר נפטר הוריש לה חמשה מיליון דולר, והיא גלמודה ואין לה למי להוריש את זה. היא ראתה שהוא היחיד שבאמת התייחס אליה יפה והיטיב אתה במשך כמה שנים, אז היא מורישת לו את הכל. היא מבקשת רק טובה אחת – שיקנה חדר בישיבה, שילמדו בו תורה ויהיה לעילוי נשמתה.

הזקנה נפטרה, ובעל החנות קיבל את הירושה. הוא בא אל הרב שמואל וביקש לקנות חדר בישיבה שלו עבור הנצחה לעילוי נשמתה. הרב זיהה אותו ואמר: "האם לא היית אצלי לפני כמה שנים ואמרת לי שירדת מנכסיד?", סיפר לו היהודי את כל המעשה, ואמר שבזכות העצה של הרב הוא זכה לעושר רב. אמר לו הרב: "רואה אתה שהכל לטובה, ה' ית' רצה להיטיב לך ולהעניק לך את הסכום שמיועד לך משמים ונמצא אצל האשה הזקנה. הקב"ה סובב את הסיבות כדי שהדבר יצא לפועל, ואתה חשבת שעושים לך רע. אם לא היו פותחים מולך חנות דומה, היית נשאר שם עד היום, מתפרנס בכבוד, אך לא מתעשר". (שעריו בתודה)

שלוש עשרה מידות של רחמים

וַיֵּרָד ה' בָּעֲנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה', וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא: ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךְּ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת, נֹצֵר חֶסֶד לְאֲלֹפִים נִשְׂא עֵוֹן וּפְשָׁע וְחַטָּאתָה וְנִקְהָה לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֵוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בְנֵים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים (לד, ה-ז)

בפסוקים אלו כתובים שלוש עשרה מידות של רחמים שנתגלו למשה רבינו לאחר חטא העגל ולאחר שביקש משה לראות את כבוד ה'. נאמר במדרש: אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה, אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין לפני יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם (ילקו"ש רמז שצ"ח).

פירוש י"ג מידות:

"ה'" - שם הוי"ה מורה על מידת הרחמים.

"ה'" - כפילת ה' מורה על רחמים על האדם קודם שחטא ואף לאחר שחטא (רש"י). דבר זה רמוז בשם הוי"ה שפירושו "היה הווה ויהיה", כלומר מעל הזמן.

"אל" - לשון חוזק, ה' חזק ביותר ברחמיו.

"רחום" - ה' שומר ברחמיו על בניו שלא יחטאו (ראבי"ע).

"וחנון" - מושיע את מי שנפל ולא יוכל עוד לקום (אבן עזרא). ביאור נוסף במידות הרחמים "ה' ה' אל רחום וחנון" - כל דרכי התשובה שה' שולח לאדם, החל מעבירות שה' מוחל עליהם מיד ועד לעבירות שה' שולח בגללן יסורים, כדי לכפר לאדם ויש בכך ארבעה חילוקי כפרה, והכל מתוך רחמי ה' שדואג שנתכפר (ריקאנטי).

"ארך אפים" - מאריך אפו מלכעוס ואינו ממהר להיפרע מהרשע.

"ורב חסד" - גומל חסד לצריכים אותו, אף שאין להם הרבה זכויות (רש"י). גומל חסד לרעים ולטובים (ראבי"ע).

סימן פרשת כי תשא לבנים

"ואמת" - משלם בדין שכר טוב לצדיקים על זכויותיהם (רש"י), וכן ממלא ומקיים את דברו (ראב"ע).

"נוצר חסד לאלפים" - שומר חסד האבות לצאצאיהם לטובה אם החזיקו במעשי אבותיהם לאלפי דורות. חז"ל למדו מכאן כמה גדולה מידה טובה ממידת פורענות, ואמרו שלפחות פי 500, שבמידה רעה הוא אומר "פוקד עוון אבות... ועל רבעים לשונאי" - היינו עד ארבעה דורות, ובמידה טובה "לאלפים" - מיעוט רבים שניים, היינו אלפיים דורות.

"ינושא עוון" - מכפר על העוון, ולוקח אותו על עצמו. עוון - עבירות שנעשו במזיד.

"ופשע" - אלו המרדים, עבירות שנעשו להכעיס.

"וחטאה" - חטאים שנעשו בשוגג, שלא התכוון לעשות עבירה.

"ונקה" - מנקה את העוון לשבים בתשובה עד שלא נותר כל רושם.

• מנהג החסידים ועדות המזרח לומר בכל יום בתפילת שחרית, לאחר חזרת הש"ץ, סדר תחנון הכולל ווידוי, י"ג מידות ונפילת אפיים. ובכוח זה לבטל מעל הכלל והפרט כל מיני גזירות קשות ורעות.

יהודי פשוט וירא שמים בשם פנחס, היה שוכר מהפריץ המקומי בית מרוח. מאחורי הדלפק היה תלוי שלט גדול ועליו התנוססו מספר מילים באותיות גדולות ברוסית: 'אין מכירה בהקפה'. היתה זו החלטה חד משמעית בעקבות נסיון מר ששיכור דורש ומסוגל לשתות, הרבה יותר ממה שהוא מסוגל לשלם, וכאשר הוא נדרש לשלם על חובותיו כשהוא פיקח, הוא אף פעם לא זוכר אם שתה וכמה שתה.

ערב אחד, לאחר שעת הסגירה בעוד פנחס ואשתו מנקים ומסדרים את בית המרוח, לפתע נפתחה הדלת ורוח קרה חדרה פנימה ללא הזמנה. על הסף נראה סאשה, גוי צעיר בן העיירה וחובב מושבע של הטיפה המרה, אלא שהוא לא היה מסתפק רק ב'טיפה' אחת וביקש תמיד עוד ועוד כוסות עד כדי דלי, אך כיסו תמיד היו ריקים. בעלת הבית לא

הבינה מה הוא עושה כאן כעת, הלא בשעה זו סגור בית המרזח, ומה גם שלא מכבר התגולל הוא בין השיכורים ונלקח אחר כבוד לביתו הדל והרעוע.

סאשה ניגש אל הדלפק וביקש כוס וודקה, תוך שהוא מפשפש בכיסו הריקים. בעלת הבית ניסתה לומר לו שבית המרזח כבר סגור, ושהם אינם מוכרים בהקפה, אבל אדי האלכוהול מהשתייה המרובה ששתה לפני שעה קלה, עדיין בעבעו בראשו, ומנעו ממנו להבין דבר כזה מסובך. בעלת הבית ריחמה עליו ומזגה לו מעט וודקה על חשבון הבית, ובלבד שיקבל את מבוקשו וילך משם. אולם סאשה הגיר את המשקה לקרבו ברגע, מצמץ בשפתיו בהנאה, הניח את הספל על הדלפק בחבטה ודרש עוד.

האשה כעסה ודרשה ממנו בתקיפות לעזוב מייד את המקום. השיכור סירב והיא דחפה לעברו בזעם את השולחן הכבד בכדי לשכנעו בשפה המובנת גם לשיכורים שהוא לא יקבל עוד משקה ועליו לעזוב. סאשה נדחף על ידי השולחן ונפל לאחור, ראשו נחבט בעמוד אבן והוא השתרע מלא קומתו על הארץ. אולי היתה זו המכה כשלעצמה ואולי בתוספת השכרות העזה, סאשה הפך בתוך שנייה אחת משיכור חי לפגר מת.

האשה נבהלה מאוד, ואצה פנימה לקרוא לבעלה. פנחס מיהר לבוא, הביט בנעשה וידיו נחתו על ראשו בלפיתה עזה. וכי מי יאמין שהגוי הגברתן מת מחבתה קלה? כולם יטענו שבעל הבית כעס עליו ורצח אותו. ואולי הוא בכלל רצח אותו לא מתוך כעס אלא כי היה צריך את דמו להכנת מצות לחג הפסח הקרב ובא... לא משנה איזו עלילה ימציאו הגויים, מה שברור שפנחס ובני ביתו ואף כל היהודים באזור כולו היו נתונים כעת לסכנה.

פנחס מיהר לנעול את כל דלתות בית המרזח והחל פוסע מהזרהר הלוך ושוב בנסיון למצוא פתרון לתסבוכת הפתאומית אליה נקלע בעל כרחו. לפתע הוא נזכר שבעיירה בעלזא הסמוכה יושב הרבי הצדיק רבי

סימן פרשת כי תשא לבנים

יהושע מבעלזא, והוא בוודאי ידע מה לעשות. הוא יצא אל החצר, עלה על הסוס ויצא מיד אל הדרך לעיירה בעלזא לפגוש את האדמו"ר הקדוש.

פנחס הגיע אל בית האדמו"ר לפנות בוקר. בני הבית שמעו את הדפיקות הבהולות על הדלת, פתחו ולאחר שמעו מפנחס בקצרה במה דברים אמורים הסכימו שמדובר במקרה של פיקוח נפש. הוא הובהל לחדרו של הרבי שהסכית בסבלנות לסיפור שסיפר פנחס בבהלה גמורה.

הרבי הגיב בשלווה גמורה והפתיע את המוזג בעצה לא שגרתית: "חזור לביתך וגש אל הגוי המת כשסידור התפילה בידך. אמור לידו את סדר תפילת 'תחנון' עם י"ג מידות ונפילת אפיים, שהיא תפילה נוראה שאינה שבה ריקם. מיד לאחר שתסיים לומר בכוונה את סדר התחנון, תראה בעיניך כי נושעתם אתה ומשפחתך וכל יהודי העיירה".

פנחס ביקש להבין: "לומר סדר תחנון? כלומר מה שאומרים בכל יום, וישנם המחפשים כל מיני סיבות שלא לאומרו? האם לזאת מתכוון הרבי?"

אמר לו הרבי: "כן, אמור את סדר התחנון כולו בדיוק כמו שמופיע בסידור התפילה ליד הגוי המת ותראה שהכל יבוא על מקומו בשלום".

פנחס הדחיר את סוסו בחזרה לעיירתו ונכנס בבהילות הביתה. הוא נטל את סידור התפילה ניגש אל סאשה שהיה שרוי בלא רוח חיים בדיוק באותה תנוחה בה נפל שדוד. ותוך כדי שהוא מרמז לאשתו הנדהמת שישביר לה אח"כ, החל פנחס לומר בכוונה את סדר התחנון כולו: אנא אלקינו ואלקי אבותינו... ויודוי... י"ג מידות של רחמים ונפילת אפיים... לקראת סוף אמירת התחנון, פתאום ראו פנחס ואשתו את סאשה המת עומד מולם מלא קומתו... לא היתה בו חיות ועיניו הוסיפו להיות מזוגגות כשל מת, רגליו כאילו נעו מאליהן, הוא פנה לעבר הדלת ממנה נכנס אתמול. פנחס מיהר לפתוח את הדלת הנעולה והפגיר המהלך יצא החוצה, צעד עד לסמטה בה התגורר, קרוב לבקתתו, שם נפל שוב והיה כאבן שאין לה הופכין.

סימן פרשת כי תשא לבנים

מעתה לא יהיה מי שיצביע לעבר המוזג היהודי כאשם במיתתו של סאשה הצעיר, הרי הוא נמצא מת בסמוך לביתו, ומסתמא השתכר אתמול כהוגן, התעלף ותוך כדי נפילתו שבר את המפרקת ומת.

פנחס הודיע לאשתו כי שוב ייעדר מן הבית לכמה שעות. קושיה עזה ניקרה במוחו ולא נתנה לו מניוח. הוא הדחיר את סוס לבעלזא, וכעבור זמן קצר כבר היה שוב בבית האדמו"ר. לבני הבית התמהים הסביר שאכן נושע ועליו להכנס אל הקודש לרגע אחד בלבד, הוא חייב לשאול שאלה קשה שהתעוררה בו מאז אירע הנס הפלאי.

"הכניסוהו", פקד רבי יהושע מבעלזא. פנחס היה מרוגש ונסער ולא טרח לספר לרבי את הנס שחוזה כאשר סיים לומר את סדר התחנון, רק זאת הקשה בסקרנות גוברת והולכת: "רבינו הקדוש, אם כה גבוהה וקדושה ומסוגלת היא תפילת התחנון, מדוע תמיד החסידים מחפשים ימי הילולא של צדיקים כאלה ואחרים כדי לוותר על אמירתה?"

הרבי חייד לשמע השאלה, והשיב לו בעצות ובמאור פנים: "וכי מה רצית, פינחוסל'ה, שיקומו להם כל הגויים המתים ויחיו שוב על פני כל הארץ?...!" (והיו מספרים בשם האדמו"ר מפרמישלאן שליטי"א)

*טוי אחד אנטוימ'ה הדיצ פצט לבית המרזח, הוא ראה שט יהודי
יושב בפניה ורצה להראי' אותו, הוא ניסח לבולט ואמר בקול:
תן לבולט משקאות צל חשבונ' חול' מהיהודי הנה. האוי שט
לב שהיהודי אחייק, לבן אמר לבולט אחרי חמש דקות שיתן
לבולט וויסקי שיבס משובח צל חשבונ', לבולט חול' מהיהודי
הנה. ושוב פצט היהודי חייק ושמח. אלא האוי את הבולט: תאידי
לי, היהודי הנה בסדר, אני מלמין לבולט משקאות חול' ממנו
והוא מאלש ומחייק? אמר לו הבולט: היהודי הנה בסדר אמר,
הוא הבלציט לבית המרזח!*

פְּרֵשֶׁת זִיקָה לַ

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם, שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל הַעֲשֵׂה בּו מְלָאכָה יוֹמֵת, לֹא
תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר, קָחוּ מֵאֲתֵכֶם תְּרוּמָה
לַיהוָה כָּל נָדִיב לְבוּ וַיְבִיֵּאֶה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת (לה א-ה)

בכדי להבין את הדברים, יש לשאול קודם כמה שאלות:

א. מדוע נאמר לשון הקהלה והרי כולם היו במדבר במקום אחד, ולא היה צריך לקבץ אותם ממקומות רבים?

ב. מדוע נאמר: "תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה", ולא: "תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה"?

ג. בפרשה הקודמת נאמר למשה רבינו, קודם ציווי המשכן ורק אח"כ עניין שמירת השבת. מדוע משה הקדים כאן אזהרת השבת לציווי מלאכת המשכן?

ד. מה הקשר בין המשכן לבין השבת?

מפרשי התורה אומרים שעניין המשכן ועשייתו נועד כדי לכפר על מעשה העגל, וכן הוא במדרש אגדה: "תבוא "ועשו לי מקדש", ותכפר על מעשה העגל, שנאמר בו: "קום עשה לנו אלהים", ותבוא קהלת משה רבינו, שנאמר: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", ותכפר על קהלת אהרן, דכתיב: "ויקהל העם על אהרן", ותבוא אמירת משה רבינו שנאמר: "ויאמר אליהם משה", ותכפר על אמירת אהרן, שנאמר: "ויאמר אליו קום עשה לנו אלהים", תבוא אמירת: "זה הדבר", ותכפר על אמירת: "כי זה משה האיש", תבוא: "אלה הדברים", ותכפר על אמירת: "אלה אלהיך ישראל". תבוא נתינת זהב התנופה, ותכפר על נתינת זהב העגל". מכאן רואים שכל פרט בעניין המשכן, הוא כנגד משהו ממעשה העגל,

ובכוחו לכפר, אולם נראה שהמשכן בלבד אינו מספיק כדי לכפר לעם ישראל עוון זה.

במעשה חטא העגל, שהיה עבודה זרה, בני ישראל כפרו בכל התורה כולה, "שכל הכופר בע"ז כאילו מודה בכל התורה כולה, וכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה" (פסיקתא שלח לד). ונראה שהכפרה והתיקון לזה נעשים גם ע"י שמירת השבת, וכמו שאמרו חז"ל (שבת קיח:): "כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש - מוחלין לו, שנאמר: "שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ", אל תקרי מחללו אלא מחול לו". והבית יוסף (או"ח רמ"ב) כתב: "מפני ששבת שקולה כנגד כל המצוות, שהיא מורה השגחה וחידוש העולם ותורה מן השמים, וכיוון שהוא שומר שבת, ודאי העבודה זרה שעובד, אינו מפני שמאמין בה, ולכן יש לו תוחלת מחילה ע"י תשובה".

מצות השבת גם מביאה לידי אמונה וביטחון בקב"ה, לכן נאמר: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה", כדי להשריש את האמונה בכך שכל העבודה והעמל בא מהקב"ה, וכן כל ההצלחה שיש לאדם במעשה ידיו, הכל הוא מאתו יתברך, ולא בבחינת "כוחי ועוצם ידי", שהאדם עושה בעצמו.

כאשר עם ישראל אמרו במתן תורה: "נעשה ונשמע", הם חזרו למצב שבו היה אדם הראשון לפני חטא עץ הדעת. כאשר חטאו בעגל הזהב, חזרו להיות שוב במצב שלאחר החטא הקדמון. בחטא עץ הדעת, נפגמו ונתקלקלו כל ימי השבוע, מלבד יום השבת. המגיד מדובנא אמר על כך משל: אדם עשיר מאוד קנה בדים יקרים כדי לתפור בהם חליפה יוקרתית, עבור בר המצוה של בנו יקירו. הוא מסר את הבדים לחייט המומחה ביותר, כדי שיתפור לו מכנסיים, וסט ומעיל. יום לפני בר המצוה, לקחו הוא ובנו את המכנסיים והחליפה שכבר היו מוכנים כדי למדוד. הילד הלך כמה צעדים מחוץ לחנותו של החייט כדי להתרגל לחליפה, אך לפתע עברה מכונית והשפריצה עליו כתמי שמן וזפת שהיו על הכביש. המכנסיים והמעיל התלכלכו בלא תקנה, אולם הווסט שנשאר אצל החייט לא נפגע כלל.

כאשר אדם הראשון חטא, היה זה ביום שישי, כל הימים שהיו לפניו, גם הם נפגעו, אולם השבת שעדיין לא היתה בעולם, נשארה

סימן פרישת ויקהל לבנים

טהורה, ולכן בכוחה לכפר על מעשה העגל שהוא בבחינת חטא עץ הדעת.

פעם אחת הגיע החפץ חיים זצ"ל לעיר צ'רניקוב שברוסיה, ושמע שיש שם בעיר יהודי בעל בית חרושת, המעסיק פועלים יהודיים בשבת! נכנס אליו החפץ חיים ודיבר על לבו שיפסיק את העבודה בשבת, וימנע מלגרום חילול שבת לו ולעובדיו היהודים. ענה לו בעל בית החרושת: אני מרוויח בכל יום ארבעת אלפים רובל מהתוצרת של בית החרושת, וכי רוצה אתה שאפסיד כתוצאה מן השביתה בשבת סכום כל כך גבוה בכל שבוע? אמר לו החפץ חיים, שהוא אינו צודק כלל ואין לו ממה לחשוש, כי משמירת השבת לא מפסידים, ולעומת זאת מחילול השבת רק מפסידים! המשיך החפץ חיים לנסות ולשכנעו לשמור את השבת, אמר לו את הפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת וינפש", ושאל: וכי בשביל אזהרת שמירת השבת, צריכה התורה להזכיר את ששת הימים שבהם מותר לעשות מלאכה? מה זה נוגע לעניין אזהרת המלאכה ביום השבת? וביאר החפץ חיים במתק לשונו: בוודאי שהתכוונה התורה לומר בזה לאדם, שהאחד תלוי בשני, אם הנך רוצה שתהיה לך מלאכה בששת ימי השבוע, זה בתנאי ש'ביום השביעי שבת וינפש', אבל אם לא תנפוש ממלאכה ביום השביעי, אז גם בששת ימי השבוע 'לא תעשה לך מלאכה', ותפסיד את כל עסקיך ופרנסתך! לשמע דברים אלו ענה לו בעל בית החרושת בלעג: מה הרבי חושב? וכי פסוק אחד בחומש יעמיד את בית החרושת שלי ללא עבודה עשרים וארבע שעות בכל שבוע??

זמן קצר אחרי השיחה הזו, נכנסו הבולשביקים לרוסיה, וכבשו בסערה גדולה את כל הערים והמושבות, ובין שאר פעולותיהם שם החרימו את כל בתי החרושת ובתי המלאכה, ואיתם גם את בית החרושת שהיו בבעלותו של אותו יהודי, וממש ברגע האחרון הצליח בעל בית החרושת

עצמו בדרך נס לברוח בעירום ובחוסר כל, אבל שמח שזכה להינצל ממות וודאי. בראותו את אשר עבר עליו נזכר בדברי החפץ חיים ומיד הריץ לו מכתב בו הודה וכתב: עכשיו אני רואה שדברי הרב עודקים ואמיתיים! אכן יש בכוחו של פסוק בחומש לשתק את בית החרושת!

ממעשה זה רואים אנו שגם מלאכת ששת ימי השבוע לא נעשית בידי האדם בלבד, אלא היא נעשית בזכות שמירת השבת 'ששת ימים תעשה מלאכה' - אם 'ביום השביעי שבת וינפש'!

בימי הבראשית של הקמת המדינה, בתקופה ההיא שהתחילה בעלייה גדולה לארץ ישראל, החלה תנופה גדולה של בנייה בכל רחבי הארץ, וישובים רבים נבנו באותה תקופה. קבלן אחד שומר מצוות זכה במכרז לבניית שכונה בעיר חדשה שהוקמה אז, כאשר בבניית השכונה הסמוכה זכתה חברת 'סולל בונה'.

בימים ההם העלות הכספית הגבוהה ביותר בענף הבניה הייתה של רכישת המלט, כי הוצרכו לקנותו ולהביאו מחוץ לארץ תמורת הון רב. הקבלן שומר המצוות הזמין כמות גדולה של מלט והמתין להגעת המשלוח, אלא שלתדהמתו וצערו הרב ההזמנה הגיעה ביום שישי אחרי הצהריים, בארגזי עץ ללא כיסוי, כיון שכבר היו הימים ימי סוף האביב, לא חשש הקבלן להשאיר את שקי המלט כשהם מגולים. אבל הלא יאומן קרה ואחרי הצהריים של אותו יום שישי כשכל המלט כבר היה מונח באתר הבניה והפועלים כבר חזרו לעיר מגוריהם, התקדרו פתאום השמים בעננים, והיה נראה שבכל רגע עלול להתחיל לרדת גשם זלעפות.

בשיחה שקיים הקבלן עם הפועלים, הציעו הם שכיון שאם ירד גשם הרי כל המלט יירטב ויתקשה ולא יהיה ראוי כלל, וההפסד הכספי יהיה עצום! אין ברירה אחרת אלא שהם יסעו לאתר הבניה כדי לכסות את החביות היטב, אולם בדיקה מהירה של הקבלן העלתה שהזמן שנותר

סימן פרישת ויקהל לבנים

עד כניסת השבת הוא קצר, והוא חושש שפועליו יגיעו בנסיעה זו לחילול שבת. כיון שהוא היה איש ירא אלוקים הוא אמר להם בנחרצות: 'אני לא מוכר את השבת תמורת כל הון שבעולם, ואני מזהיר אתכם שאף אחד לא יעז לחלל את השבת עבורי, גם לא בכדי להציל את כל רכושי שעלול לרדת לטמיון!' ואכן בליל שבת התחילו לרדת גשמים עזים בכל רחבי הארץ, והיה ברור שכל המלט שנמצא באתר הבנייה נאבד ונפסד.

אולם יהודי יקר זה ערך את שולחן השבת שלו בפנים מאירות, שר את הזמירות כרגיל, למד חומש ורש"י ועסק באמירת תהילים כהרגלו כאילו שום דבר לא קרה! ולא יקרה! והיה איתן באמונה בדברי חז"ל כי השבת מקור הברכה!

בצאת השבת, אחר שהבדיל על היין, החל להרגיש את פעימות לבו ולחשוב על ההפסד הגדול באיבוד הכמות הגדולה של המלט שעלתה לו בדמים ויגיעה רבה, ועכשיו ירד הכל לטמיון! מיד קם ונסע למקום הבנייה, אולם כשהגיע לשם הופתע ונדהם ממראה עיניו! כל חביות המלט שלו היו מכוסות היטב בקרשים, פחים ואבנים כראוי וכיאות ומאומה לא התקלקל! הוא לא האמין למראה עיניו ורצה למשש את הנס בידיו, הוא תחב ידו לתוך אחת מחביות המלט, והנה הוא יבש לחלוטין וטוב לשימוש, הוא כבר התחיל לחשוב על הנס הגדול שקרה לו על מלאכי עליון שנשלחו אליו משמים כדי לכסות את חביות המלט בזכות שמירת השבת...

למחרת נודע הדבר... כשהתחיל הגשם לרדת שלחו אנשי הנהלת חברת 'סולל בונה' פועלים לאתר הבניה כדי לכסות את חביות המלט שלהם, אך בחשכת הלילה הגיעו הפועלים בטעות לאתר הבניה של הקבלן שומר התורה והמצוות, וכיסו את החביות שלו במקום לכסות את

החביות של סולל בונה, וכך ניצל רכושו... בזכות שמירת השבת שהיא מקור הברכה!!!

• לפני שעם ישראל חטאו בעגל, השטן הראה להם, שכביכול משה רבינו מת, ומיטתו פורחת באוויר. כל העולם היה חושך ואפלה, ענן וערפל וערבוביא, וכל ישראל היו שרויים בבהלה ובפחד, שבורים ורצוצים על מות מנהיגם, אדון הנביאים. הפחד, הבהלה והבלבול, גרמו להם לאבד את העשתונות, ומתוך כך השטן גרם להם לחטוא.

ביום השבת האדם אסור במלאכה, ויש מצוה שלא יחשוב כלל על עסקיו, ויהא בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה. הוא שרוי בשמחה כי בשבת אסור להיות בצער, ולכן הראש שקט ופנוי מהבלי העולם הזה של כל ימות השבוע, ופנוי ללמוד תורה. אז הוא אוגר כוחות רוחניים עבור כל ימות השבוע, וכך יכול הוא לעמוד כנגד פיתויי היצר, ולהתגבר על כל תאוותיו ורצונותיו הגשמיים. (הגר"ח שמואלביץ)

• נאמר בגמרא (שבת י): "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל - לך והודיעם". וצריך להבין, מה מיוחד דווקא בשבת, שהיה צורך ללכת ולהודיע לעם ישראל?

צריך להודיע, כאשר יש מקום לטעות ולהבין לא נכון. כמו במעשה עם ר' שמעלק'ה מניקלשבורג, שבא לפניו עני מרוד וביקש ממנו צדקה. ר' שמעלק'ה שהיה אף הוא עני מרוד נתן לו את מעיל החורף שלו, כדי שימשכן אותו ויוכל לקנות משהו להחיות את נפשו (הוא עשה חשבון שכעת קיץ, ועד החורף ה' יעזור). כאשר הגיעה הרבנית, הוא סיפר לה שהביא לעני את מעיל החורף שלו, אך היא צעקה בבהלה: "מה עשית?! בכיס המעיל המרופט הזה, החבאתי את שרשרת הזהב היקרה שלי!". כאשר הרב שמע זאת, הוא רץ מיד וחיפש אחר העני. כאשר ראהו החל לרדוף אחריו, אך העני פחד וברח. בעזרת עוברי אורח הוא תפש את העני ואמר לו: "תדע לך שבכיס המעיל שהבאתי לך יש שרשרת זהב יקרה, אל תמכור אותה בזול!". דבר כזה אכן צריך להודיע!

ונראה לתרץ שמה רבינו צריך היה להודיע לעם ישראל על מעלת השבת וקדושתה, שזה מעל ומעבר למה שחושבים: בשבת, הקב"ה

סימן פרישת ויקהל לבנים

בכבודו ובעצמו, נמצא איתנו. נאמר בזוהר הקדוש (דברים ערב):
שכאשר אומרים בקבלת שבת: "בואי כלה, שבת מלכתא", הכוונה
לשכינה הנקראת "שבת".

כתב הרמח"ל (מסילת ישרים): "האדם לא נברא אלא להתענג על ה',
ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי והעידון הגדול מכל
העידונים שיכולים להמצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העולם
הבא". ונאמר בנביא: "אם תָּשִׁיב מִשְׁבֶּת רְגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפְצֶיךָ בְּיוֹם
קִדְשֵׁי וכו', אַז תִּתְעַנֵּג עַל ה' וְהִרְפַּתִּיךָ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ וְהֶאֱכַלְתִּיךָ
נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי ה' דִּבֶּר" (ישעיה נח, יג-ד). מכאן רואים שתכלית
השבת היא, להתענג על ה', וא"כ יש אפשרות ע"י השבת להתענג על
ה' אפילו בעולם הזה, ולכן השבת נקראת "מעין עולם הבא".

בגמרא (כתובות קג.) מסופר על רבנו הקדוש, שלאחר פטירתו קיבל
רשות להגיע כל ערב שבת לביתו. והיה מגיע בבגדי השבת כשם שהיה
לבוש בעודו בחיים, והיה מקדש לבני ביתו. כאשר נודע הדבר,
הפסיק לבוא כדי שלא להוציא לעז על שאר הצדיקים, שאינם
יכולים לעשות כן. ולכאורה קשה, איך הוא היה מוכן לרדת לעולם
הזה השפל, ובו בזמן להפסיד מעונג קדושת העולם הבא?

בספר 'עטרה למלך' כתב, שאם רבנו הקדוש ביקש רשות מהקב"ה
לרדת לכאן לעולם הזה ביום השבת, משמע, שקדושת השבת בזה
העולם גדולה לא פחות מקדושת השבת בעולם הבא. וכן כתב
הרמב"ם (הל' שבת ל, טו): "כל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה
ומענגה כפי כחו, כבר מפורש בקבלה, שכרו בעולם הזה יתר על
השכר הצפון לעולם הבא".

לכן הקב"ה אמר למשה: לך תודיע לעם ישראל: אל תמכרו את
השבת, היא לא נועדה רק למעדנים ומטעמים, היא קדושה ויקרה
מאוד.

• משה רבינו הקהיל את כל עדת בני ישראל, להכניסם כולם יחד
תחת כנפי השכינה, מתוך אמונה גמורה בה' יתברך, כמו שהיתה
קודם חטא העגל. וקודם ציווים על שמירת השבת, כדי שע"י זה
תיכנס בלבם האמונה בה' יתברך ובהשגחתו, וכך יתוקן עוון העגל.

בני ישראל קיבלו על עצמם את מצות השבת, ומכיוון "שמחשבה טובה מצטרפת למעשה", נחשב להם כאילו שמרו שבת בפועל, ובכך הורידו על עצמם מקדושת השבת, והשכינה חזרה למחנה ישראל. עכשיו אפשר לצוות על עניין המשכן, שישלים את כפרת חטא העגל.

תירוץ לשאלה ג': בפרשת 'כי תשא', נאמר למשה, לומר לבני ישראל את מצוות המשכן ואח"כ מצוות השבת, אך היה זה לפני חטא העגל, אז השכינה היתה שורה בעם ישראל. בפרשתנו, לאחר חטא העגל, משה מקדים לומר לישראל את מצות השבת, ואח"כ עניין המשכן, משום שהיה צריך להחזיר את השכינה למחנה ישראל.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה, וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה, וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת, מְלֵא אֹתְם חָכְמַת לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכַת חֶרֶשׁ וְחָשֵׁב ... עֲשִׂי כָּל מְלָאכָה וְחֲשִׁבִי מַחֲשָׁבֹת: (לה ל-לה)

בכל עניין מלאכת עשיית המשכן וכליו מופיע פעמים רבות המושג "חכמת לב", ויש להבין שהרי מקומה ומשכנה של החכמה הוא במח ולא בלב. ועוד מהו "חכם לב"? ומי הזוכה לתואר זה?

אפשר להבין זאת על פי מעשה שהיה עם רבי חיים מוואלוז'ין, שקיבל את עצת רבו (הגר"א) להקים ולייסד ישיבה בעיירה וואלוז'ין. תפקידו היה למסור שיעורים בישיבה, ובד בבד גם לאסוף כספים ולערוך מגביות ודינרים לטובת הישיבה. והיה הולך ומסתובב בין בתי הנדיבים לגבות את תרומתם ונדבת לבם. מכיוון שחס היה על כספי הישיבה היה הולך רגלי מבית לבית ולא לקח עגלה עם סוס כדרך העולם, כך נהג 40 שנה. אולם כשהזקין הרב ולא יכול היה ללכת לאסוף תרומות כדרכו, קרא אליו את אנשי הוועד וביקשם שיחפשו עסקן הגון ומוכשר שיחליפו בתפקיד זה וילך לגבות את הכספים לישיבה. ואכן כך היה, הרב המשיך ביתר שאת במסירת השיעורים בישיבה והעסקן פנה לבתי הנדיבים.

כעבור שנים אחדות ביקש העסקן מהרב שהישיבה תעמיד לרשותו עגלה רתומה לסוס ועגלון, כדי שלא יזדקק לשירותי בעלי העגלות, דבר שהיה גורם לעיכובים רבים בדרך. וכן ביקש ביגוד התואם לתפקידו, חליפה מחויטת כדי להופיע בבתי הנדיבים כאיש נכבד, וכפי ערך המתרים כך תגדל ערך התרומה, והרב הסכים עם העסקן, והוציא מכספי הישיבה עבור קניית סוס ועגלה ובגדים מכובדים.

יום אחד, הגיע העסקן לבית אחד הנדיבים, שהיה איש כפרי חביב שנהג לתרום לישיבה מידי שנה בשנה חמישים רובל כסף, סכום רב מאוד בימים ההם. כשהכפרי ראה את העסקן לבוש בקפידה בבגדיו הנכבדים ולרשותו עומד עגלון צמוד, הבין שכנראה הישיבה התעשרה ב"ה ויש לה כסף לרכוש מותרות אלו. לכן לא היה מוכן לתת אפילו רובל אחד לעסקן, וככל שהעסקן הפעיר בו ודיבר על לבו, דבריו נפלו על אוזניים ערלות, סגר את לבו ואת כיסו, ואף הוסיף ואמר שהוא מצטער על נדבותיו הגדולות בשנים עברו. השתדלותו של העסקן לא הועילה במאומה, וחזר בידיים ריקות ובמפח נפש. בהגיעו לישיבה מסר לרב את כספי התרומות ואת רשימת התורמים וסכום תרומתם. הרב כדרכו בקודש עבר על הרשימה בפנקס וראה שהנדיב הכפרי לא הרים תרומתו כמדי שנה. קרא לעסקן ושאלה בפיו: האם פקדת את בית הכפרי? ענהו העסקן: הלוך הלכתי אך הכפרי לא היה מוכן להרים את תרומתו, אפילו רובל כסף אחד לא היה מוכן לתת, ועוד הוסיף ואמר שהוא מצטער על נדבותיו הגדולות בשנים עברו, על כל תרומותיו שהרים עד עתה לטובת הישיבה. הרב התפלא על זאת בהכירו את אותו כפרי שהיה תורם קבוע לישיבת וואלוזין והחליט על אף גילו לגשת אליו אישית ולהשפיע עליו להמשיך ולתמוך בישיבה.

כאשר הגיע הרב לבית הכפרי נחרד הכפרי לקראתו, כיבד אותו מאוד, והתבייש שהטריח את הרב לבוא אליו. אחר דרישת שלומו וכמה מילות

סימן פרישת ויקהל לבנים

נימוסין, שאלו הרב: מדוע כבודו הפסיק את תרומתו הנדיבה לישיבתנו הקדושה? ענה הכפרי ואמר: האמת לא אכחד, כי הנני מאוד שמח בישיבה המעטירה, ותמיד הרמתי את תרומתי ברוח נדיבה ובשמחה רבה, בחושבי שכספי נתרם לפיהם של תלמידי חכמים העוסקים בתורה יומם ולילה, וזה נחשב לי כאילו בניתי מזבח והקרבתיו עליו קרבן, וזוהי זכותי מכל עמלי. אבל עתה שאני רואה שיש לישיבה כסף לרכוש עגלה וסוס ולשכור עגלון, וראיתי את הגובה העסקן דשן ושמן, ולבוש בגדי פאר וכבוד, שזו הוצאה לא קטנה, אמרתי לעצמי שאינני מעוניין שכספי יתבזבז על דברים כמו תבן לסוסים ובגדי מחלעות, ועל כן החלטתי שלא להרים יותר תרומתי עבור הישיבה.

אחוז פליאה לשמע תשובתו של הכפרי שאלו ר' חיים: 'הלמדת גמרא מימך?' ענה הכפרי: 'לא הרב'. 'אולי למדת משנה?' גם זאת לא. המשיך הרב ושאל: 'אם כן, מה למדת?' שאלו הרב. אמר הכפרי: 'חומש ב"ה למדתי בעתות הפנאי, ובזה אני שולט היטב. ביקש הרב להביא אליו חומש שמות, פתח בפרשת ויקהל פרק ל"ה וקרא את הפסוקים:

"ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בעלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, וימלא אתו רוח אלהים, בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה, ולחשב מחשבת, לעשות בזהב ובכסף ובנחשת... מלא אתם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש וחשב".

לכאורה, פנה הרב לכפרי, יש כאן קושי גדול בהבנת פסוקים אלו. הנה למשל אם יאמרו על גאון מסוים שהוא גם צורף מעולה. את התואר 'הגאון הגדול מעוז ומגדול פה מפיק מרגליות עטרת ראשנו מאור עיננו, ראש גולת אריאל עטרת תפארת ישראל, הפטיש החזק עמוד הימיני, שר התורה והיראה, צדיק יסוד עולם, הצורף המעולה'. האם לא ללעג וקלס יהיה לו התואר הצורף המעולה ביחס לתארים הקודמים? ואילו כאן מספרת לנו התורה הקדושה 'וימלא אתו רוח אלהים בחכמה

בתבונה ובדעת', ודורשת הגמרא (ברכות נה:): 'יודע היה בעלאל לערף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ', אחר מעלתו זו ששמו מעיד עליו בעלאל – בעל אל היה, איך יתכן לכתוב עליו את התואר 'ולחשוב מחשבות לעשות בזהב בכסף ובנחושת... כל מלאכת חרש וחושב'?

אלא עניין וכוונה אחרת יש כאן, גדולתו של בעלאל היתה "לחשוב מחשבות", שהיה מחשב ויודע מה לעשות בכל תרומה, מה יעודה והיכן מקומה. ידוע שבמשכן היו מקומות שונים, דהיינו המקום המקודש ביותר היה קודש הקדשים שבו ארון הברית, והיה מקום מקודש פחות וזה ההיכל, ושם היו שולחן לחם הפנים מגורת הזהב ומזבח הזהב. כמו כן היו עזרות: עזרת כהנים, עזרת ישראל ועזרת נשים. בוודאי כל אחד רצה וביקש שיתנו את נדבתו בקדש הקדשים, וכל אחד היה מעוניין שבזהב שתרם יעשו את הדברים המשובח ביותר. אבל אם כך מה יהיה עם ההיכל והעזרות? לכן בחר ה' בבעלאל, ונתן בלבו את החכמה לדעת מחשבות, ברוח קדשו ידע מחשבתו של כל נודב ונודב, דבר זה גם המלאכים אינם יודעים. ומי שכוונתו היתה רק לשם ה' יתברך, לשם שמים ממש, ללא שום נגיעות ואינטרסים את זהבו שם בעלאל בקודש הקדשים. ומי שהביא תרומתו לשם שמים, אך היתה לו גם פנייה אחרת דהיינו גם לשם כבוד, היה נותן את נדבתו בהיכל ומזה עשה את מזבח הזהב. ואילו אדם שנתן רק לשם כבוד ותהילה, נתן את נדבתו בעזרת נשים וכדומה. וזו היתה מעלתו של בעלאל "לחשוב מחשבות", כדי שידע איך לעשות בזהב בכסף ובנחושת.

לכן, גם אתה ידידי, אמר ר' חיים לכפרי הנדיב, דע לך! כל מי שתורם לשמה ממש - כספו ניתן לאוכל בפיות תלמידי חכמים ששוקדים על התורה יומם ולילה הדרך, ומי שתורם רק לשם פרסום שמו הטוב בלבד - כספו הולך לסוסים, לתיקון העגלה, לעגלון. אך אתה שתורם לשם שמים בלבד, וכל כוונתך שתלמידי חכמים יהנו מנכסך, כספך הולך אליהם

והם עוסקים בתורה בזכותך וזכות זו תעמוד לך לעד. שמע זאת הכפרי והרים את תרומתו לישיבה בחפץ לב.

"חכם לב" - פירושו שאיפה ותשוקה אל החכמה. האדם מצדו צריך לשאוף ולהכין את לבו כלי לקבלת החכמה ואז הקב"ה משפיע עליו כבצלאל.

צער ההחמצה

והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן
(לה, כז)

'והנשאים הביאו' - אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבים, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר 'והמלאכה היתה דיים' (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה, נחסרה אות משמם, 'והנשאים כתיב' (רש"י)

האם ניתן לשער מה רב היה צערם של הנשיאים כאשר גילו את תוצאות ההתעכבות שלהם בנתינת התרומה למשכן?

האם אפשר לתאר מה חש אדם, אשר החמיץ בשל חוסר ידיעה מעלות עצומות?

פעם היו שתי מדינות שנלחמו זו בזו במשך שנים רבות ללא הכרעה. יום אחד הכריז המלך של אחת המדינות, שמי שיומצא דרך לשים קץ למלחמה ארוכת השנים והעקובה מדם, נתון תנתן לו האפשרות להיכנס למשך חמש דקות תמימות אל חדר אוצרות המלך, ולקחת ככל אשר יוכל שאת. ביום מן הימים נמצא אדם שהשכיל למצוא דרך כיצד לסיים

סימן פרישת ויקהל לבנים

את המלחמה, לשמחת המלך וכל העם. כפי שהובטח נקבע לו תאריך שבו יבוא לבית המלך ויקבל את הפרס הגדול.

בהתקרב היום המיועד התלבט המלך היאך לקיים את הבטחתו. מצד אחד נחרד לנוכח העובדה שבפרק הזמן שישהה האיש בין אוצרותיו ויכל לרוקן את כל בית אוצרותיו, ומה שאספו ואצרו אבות אבותיו. ומאידך אם לא יעמוד בהבטחתו אין לך בזיון גדול מזה.

קם אחד היועצים ואמר: "אדוני המלך, אציעך עצה, כיצד תוכל לעמוד בדברך ובכל זאת לא יגרם שום נזק לאוצרותיך. יודע אני, שהאיש הזוכה אוהב מאוד לשמוע מוסיקה. על כן, ביום המיועד תעמיד קונצרט עם טובי הנגנים בעולם בפתח בית האוצר, ואין ספק שקולם הערב של כלי הנגינה יסיח את דעתו של האיש למשך חמש הדקות הגורליות וממילא לא יספיק לקחת הרבה". הדבר מצא חן בעיני המלך.

ביום המיוחל לבש האיש בגדי עשירים וכן הליביש את כל משפחתו אף שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסו, בכ"ז לקח הכל באשראי, הזמין לביתו כרכרה הדורה ונסע עם משפחתו לארמון המלך, בני המשפחה ליווהו עד פתח בית האוצר ובקוצר רוח ציפו לרגע המיוחל בו תפתח הדלת ויצא משם כאחד האנשים העשירים בעולם.

כאשר נפתחה דלת בית האוצר, הופתע האיש לראות תזמורת ענקית ובה טובי הנגנים בעולם. אילו ניגונים נפלאים, שובי לב ונפש, מעין עולם הבא. נעצר האיש, כולו נפעם מהשירים. וכך חלפו הדקות, מיד חזר והתעשת, אמר לעצמו: "אל תשכח לשם מה באת לכאן". אך גערה זו לא הועילה הרבה משום שבאותה שנייה השתלבו עוד כלי נגינה בניגון מיוחד שובה לב. הקול היה כה מתוק ונפלא עד שכאשר נזכר לגשת למלאכתו, לפתע יד חזקה תפסה בידו ומשכה אותו החוצה, "זמנך תם!" הודיע לו קול נעלם. "צא החוצה!" מיואש מדוכא ומאוכזב נייער האיש בחוץ מחלומו. כל ימי חייו ייסר את עצמו על שהלך שולל אחרי

מתיקות הנגינה ושכח את ייעודו ותפקידו, בזה החמיץ הזדמנות גדולה להתעשר עושר רב.

הנמשל ברור ומוכן: ימי שנותינו בעולם הזה נחשבים כחמש דקות ואף פחות מכך לעומת עולם הבא הנצחי, ובמשך החיים משמיע יצר הרע באוזנינו מנגינות ערבות ושאר אמצעים של הסחת הדעת, וכל מיני פיתויים והבלים ובלבד להטות את האדם מעיקר תפקידו בעולם הזה. פעמים שאדם מתעורר ונוכח לשם מה בא לכאן, אולם פעמים שאין אדם מתעורר כלל מהמנגינה הנפלאה שבאמצעותה מצליח היצר "להרדים" אותו. על האדם להשתדל תמיד ובכל רגע לעורר לעצמו ולהיות איש "נבון וחכם" ולאגור תורה ומצוות ברוב עוז ותעצומות, כדי שאחרי מאה ועשרים שנה, כשיגיע לעולם האמת לא ירגיש את טעמה המר של ההחמצה.

עשה מה שאתה יכול

וְעֹשֶׂה בְצִלָּאֵל וְאֶהְיָאֵב וְכֹל אִישׁ חָכַם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכָמָה וְתְבוּנָה
בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל מְלָאכָת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה'
(לו, א)

משה רבנו ביקש מאנשים חכמי לב, בעלי ידי זהב, שיבואו ויעסקו במלאכת עשיית המשכן וכליו, והנה מתייצבים לפניו בצלאל בן אורי, אהליאב ועוד חכמי לב היודעים 'לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת, ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל מלאכת מחשבת'.

ולכאורה קשה, מנין היתה לאותם חכמי לב ידיעה כה נפלאה במלאכות עדינות אלו הדורשות ידיים מיומנות ונסיון של שנים רבות, והלא עד לא מזמן היו ידיים אלו עסוקות בעבודת 'חומר ולבנים וכל עבודה בשדה', ידיים שהורגלו לעבודות גסות, ואיך פתאום נהפכו לידיים העוסקות בזהב ובכסף בכשרון ובמיומנות?

ישוב לשאלה זו נמצא ברמב"ן (לה, כא) שכתב: "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו - על החכמים העושים במלאכה יאמר כן, כי לא מצינו על

המתנדבים נשיאות לב, אבל יזכיר בהם נדיבות, וטעם אשר נשאו לבו, לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' (דה"ב יז, ו) לבא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדני דובר".

מלך אחד בנה מגדל גבוה בן מאה קומות והודיע שהראשון שיצליח להעפיל ולעלות עד ראש המגדל, יקבל פרס גדול. מיד באו רבים וניסו את כוחם, אך עד מהרה נוכחו לדעת שאין המשימה קלה כלל וכלל. רבים פרשו מהתחרות כבר בהגיעם אל הקומה השלושים, אחרים התאמצו והעליחו לעלות עד הקומה הארבעים. יחידי סגולה גיבורי כח התאמצו ביותר, והעפילו עד הקומות שבין השבעים לשמונים. אולם כאשר הגיעו אותם יחידים לקומה השמונים ענחו על סף עלפון ואפוסת כוחות. המשימה נראתה בעיני כולם כבלתי אפשרית, והזכייה בפרס הפכה להיות חלום שנגזו. יום אחד פשטה השמועה שאדם אחד הצליח להגיע אל הקומה העליונה, וכי הוא עתיד לקבל בקרוב את הפרס הגדול שהובטח על ידי המלך.

ביום קבלת הפרס נאספו המונים לראות את האיש, ולשמוע מפיו כיצד הצליח לבצע את המשימה הקשה הזו. קם האיש וספר לקהל הנאספים: "כולכם סקרנים לשמוע מהו סוד ההצלחה, כיצד הצלחתי לבצע את הדבר שרבים בקשו לעשות ולא יכלו. האמת היא שגם אני פקפקתי בשלב מסוים אם אצליח. היה זה לאחר שראיתי שבהגיעי לקומה השישים חשתי כבדות וקושי גדול בביצוע המשימה. אולם באותו רגע גמלה בלבי החלטה נחושה שאני חייב להצליח, ועם החלטה זו המשכתי".

"כאשר הגעתי אל הקומה השבעים, הרגשתי שכוחותי כלים ממש, אך לאחר מספר דקות של מנוחה, התאוששתי והרגשתי שאני מסוגל לטפס מספר קומות נוספות. אמנם לא ידעתי מה יועילו לי מספר קומות יחידות

כאשר בפני עמדו שלושים קומות כדי להגיע למטרה, אך המשכתי בכל זאת. אמרתי בלבי: **אשתדל לעשות את כל מה שבכוחי**. החלטה זו נתנה לי תנופה מחודשת, ובכוחה עליתי עשר קומות נוספות. כאשר הגעתי לקומה השמונים חשתי שהגעתי לסף כוחותי".

"לרגע חלפה מחשבה במוחי שחבל להמשיך ולהתאמץ, הרי אל המטרה בוודאי לא אגיע. אך מיד התעשתי ואמרתי לעצמי: קומה נוספת הנך מסוגל לעלות בזחילה אם כן עשה זאת, הרי החלטת לעשות את כל מה שבכוורך. ואכן בשארית כוחותי זחלתי עד הקומה השמונים ואחת, וענחתי על הרצפה מאפיסת כוחות. באותו רגע נפתחה לפני דלת של מעלית. גלגלתי את עצמי פנימה, ועליתי במעלית עד הקומה המאה".

למעשה, הנמשל מבשר הצלחה הרבה יותר מהמשל, שהרי במשל לא הובטח לאותו אדם שאכן ישנה מעלית סמויה באחת הקומות להעלותו לקומה המאה, ואילו אנו בעבודתנו הרוחנית מובטחים כי בשלב מסוים בעבודתנו מונחת מעלית שתעלה אותנו למעלות נפלאות, והיא הבטחת חז"ל: "יגעת ומצאת תאמין".

ההבטחה על היגיעה נאמרה בלשון מציאה, על אף שמציאה מזדמנת ללא יגיעה, ללמדנו שמה שמוטל עלינו הוא להשקיע, להתייגע ולעמול, אולם על יגיעה זו הבטיחו לנו חז"ל שנמצא "מעלית" באמצע דרכנו ובעזרתה נמריא לגובה. כך לבסוף "נמצא" את עצמנו בגדר "מציאה" במצבי נצחונות שמעל לכוחותינו.

כלל אמרו לנו חז"ל: אין הקב"ה מנסה את האדם, אלא אם יכול הוא לעמוד בנסיון זה, וחייבים אנו להאמין לזה, גם אם אנו רואים אנו את עצמנו בזה "כיוצאים מן הכלל", חייבים להאמין ולשכנע את עצמנו שגם הנסיונות הקשים שאנו מקבלים, אינם מעבר לכוחותינו.

והאמת היא, שלפעמים הנסיון באמת "גדול עלינו", ואין ביכולתנו להגיע לפסגת ההצלחה הנדרשת מאתנו, אולם ישנה מעלית באמצע הדרך, שתוביל אותנו לפסגת ההצלחות, אך בכדי להגיע לאותה

סימן פרישת ויקהל לבנים

מעלית נכספת, אנו נדרשים להשתדל ולעמול ולעשות את המקסימום.

לא לנו להחליט מתי כבר מגיעה לנו בצדק אותה מעלית, שנוכל כבר לקפוץ עליה ולנוח מעמל העבודה. רק הקב"ה הוא המחליט עד כמה צריך האדם לעמול ולהתאכזב, ושוב להתאושש, ורק כשיראה הקב"ה לשים קץ לעמל והיגיעה של האדם, אזי יזכה שמיד תופיע לפניו אותה מעלית להקפיצו למדרגות נשגבות המוצדקות לו כפי עמלו ויגיעו קודם לכך, ומה שבטוח שבשביל לזכות לאותה מעלית אסור לאדם להתייאש (בים דרד).

פעם היה מרוץ צפרדעים, המטרה היתה להגיע לקצה העליון של מגדל גבוה, הרבה צפרדעים התכנסו כדי לראות את המשתתפים ולתמוך בהם. המרוץ החל, למעשה, אף אחד לא האמין שהן מסוגלות להגיע לקו הסיום, כולם אמרו אין סיכוי שיצליחו. ובאמת הצפרדעים החלו להרים ידיים, חוץ מאחת שהמשיכה למרות הכל. לבסוף כולן נטשו את המרוץ חוץ מאותה אחת, שבמחיר של מאמץ עצום הגיעה למעלה. האחרות נדהמות, רצו לדעת איך היא הצליחה. אחת מהן ניגשה אליה ושאלה אותה, ואז גילתה שהצפרדע היתה חרשת.

מוסר ההשכל - אסור להקשיב לאנשים המייאשים, שאומרים לכם שאינכם מסוגלים. היו תמיד חרשים כשמישהו אומר לכם שאתם לא יכולים ולא מסוגלים. היו תמיד חיוביים, צריך לרצות ולקוות, אם רוצים אפשר לעשות הכל, כי אין דבר העומד בפני הרצון.

פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי

**אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ
הַלְלוּם בְּיַד אֵימָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן (לח, כא)**

יש לשאול, הרי אין מילה מיותרת בתורה, א"כ מדוע נאמר "המשכן, משכן", שהוא לכאורה כפול ומיותר?

רש"י כתב שזה: "רמזו למקדש, שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל". ודבר זה לכאורה אינו מובן, כי מהו הטעם להזכיר את חורבנות בית המקדש, הראשון והשני, הצפויים בעתיד, דווקא עכשיו, כאשר חונכים את המשכן?

היעלה על הדעת, שכאשר החתן עומד תחת חופתו, יאמר לו השדכן: "כאשר אשתך תתגנה בעיניך ותתגרשו, אל תשכח אותי, יש לי גם הצעות של גרושות איכותיות וטובות"!

כך גם כאן, וכי לא מצא הכתוב מקום מתאים ומוצלח יותר להזכיר את חורבן בית המקדש, אלא בשעה זו, ביום חתונתו וביום שמחת לבו, יום חנוכת משכן העדות!?

אפשר להבין זאת על פי משל: אדם עשיר מאוד נאלץ לנסוע לרגל עסקיו המסועפים למדינה מסוכנת, בה מסתובבים פושעים אכזריים השודדים עשירים ואח"כ רוצחים אותם. בטרם יצא למסעו, הקפיד שלא ימצא במזוודותיו דברים יקרי ערך, ולא יהיו עליו תכשיטי זהב ויהלומים. הוא הסיר את שעון הזהב מעל ידו ולבש בגדים בלויים ופשוטים, וכן הקפיד גם שלא לקחת כסף, יותר ממה שהוא צריך לנסיעה.

כך יצא האיש לדרכו, מקווה ומתפלל לשוב בשלום ממסעו המסוכן. כאשר הגיע למחוז חפצו, פתאום הבחין שעונד הוא על אצבעו טבעת זהב משובצת ביהלום ענק ומרהיב. הוא החביא את הטבעת, השתדל לשמור עליה שלא תאבד והתפלל שלא לפגוש בשודדים חסרי המצפון.

סימן פרשת פקודי לבנים

הטבעת אכן לא אבדה, וגם בשודדים לא נפגש, אולם נפגש הוא עם מחלת הקדחת, אליה לא היה מחוסן, וכך נפל למשכב כשהוא חולה מסוכן. למזלו הטוב הוא הצליח למשכן את הטבעת, ובכסף הרב שקיבל תמורתה, יכול היה לשכור רופא מומחה שיטפל בו בנאמנות. תוך מספר שבועות החלים, התאושש, וכאשר קם ממיטת חוליו, הרוויח את סכום הכסף הנדרש, סילק את החוב וקיבל לידיו שוב את הטבעת היקרה. רק אז הבין כי ארע לו נס מן השמים, והטבעת שנשכחה הצילה את חייו.

כך גם בעניין חורבן בית המקדש. על הפסוק: "מִזְמוֹר לְאֶסֶף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנִחְלָתָךְ טָמְאוּ אֶת הַיְכָל קִדְשְׁךָ שָׁמוּ אֶת יְרוּשָׁלַם לְעַיִים" (תהלים עט, א), דורשים חז"ל: "מזמור!! לכאורה היה לו לומר "קינה" (מזמור הוא על דבר שמח, וקינה על דבר עצוב). ומתרצים: "אמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ובאבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה בישראל, שאלמלא כך, לא נשתייר משונאי ישראל (הכוונה לעם ישראל בלשון סגי נהור) שריד". כלומר, הקב"ה החריב את בית המקדש, וע"י כך עם ישראל נשאר חי וקיים.

אם כך, מזמורו של אסף דומה הוא לשמחתו של אותו עשיר, ששמח על הטבעת שהצילה אותו מרדת שחת. אף המקדש שעליו שפך הקב"ה את חמתו, הציל את עם ישראל.

וזה מה שהובטח לנו בפסוק זה, שאף שעתיד המשכן להתמשכן בעוונותיהם של ישראל, מובטח לנו שבאחרית הימים נזכה לפדות את המשכון בשמחה, ויבנה שוב בית המקדש בתפארתו, במהרה בימינו, אמן (עפ"י כמוצא שלל רב בשם רבי אלכסנדר זושא אלישביץ).

כל ישראל ערבים זה לזה

וְתִכַּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהֵל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּן עֶשְׂרִי (לט, לב)

פסוק זה המסכם את העבודה האדירה שהושקעה בבניית משכן בית ה', טעון ביאור רב. האם בני ישראל הם שעשו ככל אשר ציווה ה' את משה? האם כלל ישראל ישבו ועסקו בהכנת הארון והשולחן, המזבח והמנורה, קרשי המשכן ויתדות החצר? הלא במפורש נאמר בתורה, כי אנשים בודדים מעם ישראל חכמי לב ונבוני מדע, ובראשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, הם שעסקו בכך, א"כ כיצד אפוא ניתן לומר בכללות: "ויעשו בני ישראל ככל אשר ציווה ה' את משה"?

קודם שנבוא לבאר ולישב, יש לשאול שאלה נוספת: הנה ידוע, כי התורה הקדושה אשר ניתנה לנו מאת הבורא יתברך ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, מהווה את התיקון המושלם לגופו ונפשו של כל אחד מישראל. זאת, כאשר רמ"ח מצוות עשה משמשות כתיקון ושלמות רמ"ח איברי האדם, בעוד שס"ה מצוות לא תעשה משמשות כתיקון שס"ה גידי האדם. איברי האדם נועדו לנוע ולפעול, ועל כן תיקונם הוא במצוות העשה, שתוכנן עשיה ופעולה. ואילו גידי האדם קושרים את איבריו ואוגדים אותם, שלא יתפרקו ויתפזרו, ועל כן תיקונם במצוות לא תעשה, שעניינן מניעת האדם וקשירתו כביכול מלעשות פעולות מסוימות.

ובזה עלינו להבין, האם בכלל אפשר לכל אחד מישראל שיבוא לשלימות מופלאה זו של קיום כל תרי"ג המצוות? הרי חלק מהמצוות אינן נוהגות אלא בכוהנים, חלק אינן נוהגות אלא בלווים, וחלקן נוהגות דווקא במי שאינו כהן או לוי. ומכיוון שאדם אחד אינו יכול להיות מגזע כהונה, לוייה וישראל גם יחד ואין ביכולתו לקיים את כל תרי"ג המצוות, א"כ כיצד תיתכן מציאות בה יוכל להגיע לשלימות נפשו בקיום כל המצוות?

האם זו מטרה שאינה ניתנת להשגה? הוא הדין לגבי נשות ישראל, שרבות מהמצוות אינן נוגעות להן. האם מחוסרות הן את האפשרות לבוא לידי שלימות ותיקון הנפש בקיום תרי"ג המצוות?

אור החיים הקדוש זצ"ל, כתב לבאר שהתורה הקדושה ניתנה לכללות ישראל, וקיומה נועד להתבצע בצירוף כל ישראל, כהנים, לויים וישראלים, נשים וגברים גם יחד. וכאשר כלל ישראל מקיימים את כל המצוות, כל אחד את המצוות הנוגעות ושייכות אליו, נמצאת התורה כולה מתקיימת בשלימות גמורה. וכאשר כל ישראל שותפים בתרי"ג המצוות, באים כולם לידי תיקון ושלימות נפשתיים. יסוד מופלא זה אמור בדברי הכתוב: "ויעשו בני ישראל ככל אשר ציווה השם את משה". נכון, לא כל ישראל עסקו בהכנת המשכן, כליו ובגדי הכהונה, אולם כולם עשו כל שביכולתם לסייע במלאכת קודש זו. האחד תרם זהב וחברו כסף, האחד הרים נדבת נחושת והשני סייע בגיזי צמר ובסממנים, ונמצא המשכן בנוי ומתוקן בין כולם! הרי לך, שכל בני ישראל עשו ככל אשר ציווה ה' את משה!

אחדות ישראל אינה בגדר סגולה חשובה ומעלה בלבד. אחדות ישראל הינה בגדר תנאי הכרחי לקיומה של התורה הקדושה! ומכאן אנו באים לדברי הכתוב האמור במעמד מתן תורה: "וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַת הַהָר" (ויט, ב). רש"י ביאר מדוע נקט הכתוב בלשון יחיד "ויחן שם ישראל"? - "כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות - בתרעומת ובמחלוקת". את המקור לדברי רש"י אנו מוצאים במדרש: "הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו השלום ונעשו חניה אחת, הרי השעה שאתן להם את תורתך". לפי ביאור אור החיים הק' יובן כי אין כוונת המדרש לומר רק שהקב"ה ראה בישראל מעלת אחדות וסגולת שלום, ועל כן עלה הרצון מלפניו להעניק להם את תורתו. אלא אף הרבה

מעבר לכך, בני ישראל לא היו מקבלים את התורה אילולי אחדותם! משום שבלא זה, לא היה ביכולתם לקיימה! אם קיום התורה תלוי באחדות עם ישראל (כיוון שהתורה כוללת תרי"ג מצוות ואי אפשר להגיע לקיום תרי"ג המצוות אלא בצירוף כלל ישראל), הרי שכל זמן שישראל אינם באחדות - אי אפשר לתת להם את התורה! כך פירש המשך חכמה את הכתוב: "וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ: כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה" (יט, ח). רק בעניינת כל ישראל יחדיו באחדות נפלאה, ניתנה להם היכולת לעשות כל אשר דיבר ה'. משום שלכל אחד מישראל יש את המצוות השייכות בו, ורק בין כולם באות כל המצוות לכלל קיום ומעשה. וא"כ, כאשר נענו כל העם יחדיו לרצון ה', יכולים היו לומר: "כל אשר דיבר ה' נעשה", הכל בכל מכל כל!

קשר מופלא נוסף יש בין כללות ישראל באחדותם לבין התורה ומצוותיה. בתורה הקדושה יש שישים ריבוא אותיות, וכמו כן בעם ישראל יש שישים ריבוא נשמות. המפרשים נתנו על כך רמז כי ראשי תיבות "ישראל": יש שישים ריבוא אותיות לתורה. ולפי זה, ספר התורה מורכב משישים ריבוא אותיות, אשר כל אחת מהן מכוונת כנגד נשמה אחרת מנשמות עם ישראל. לכל אחד מישראל יש חלק בתורה הקדושה, וכשם שספר תורה אינו כשר אלא בהיותו שלם בכל אותיותיו, כל יהודי המשול לספר תורה, אינו כשר אלא כאשר הוא שרוי באחדות עם כלל ישראל, ונשמתו מקושרת ומאוחדת עם עץ הנשמות של כלל ישראל! כאשר יהודי שרוי במריבה עם פלוני, וביחסים שאינם תקינים עם אלמוני, כאשר ליבו אינו שופע אהבה ואחדות לסובביו ולכלל ישראל, הרי שהוא מנתק את עצמו מהם. וכיון שהוא מנותק מהם ועומד בבדידות, אין הוא יכול להיחשב לספר תורה שלם ומהודר.

אפשר להמשיך את עם ישראל לתזמורת פילהרמונית, המורכבת ממאות כלי נגינה, לכל אחד מהם יש צליל שונה וגם

לכל אחד המנגנים יש תפקיד אחר ותווים אחרים, וביחד הם מנגנים בהרמוניה ויוצרים מנגינה מדהימה ביופיה.

בתפילת ראש השנה כתוב: "וַיַּעֲשׂוּ כָלָם אַגְדָּה אֶחָת" - חוטים דקים כל אחד יכול לקרוע, אך אם החוטים מאוגדים לחבל אחד עבה, איש אינו יכול לקרועו. כשעם ישראל מאוחדים כאיש אחד בלב אחד, איש אינו יכול לגבור עליהם ולנצחם. ואין הכוונה באחדות שכולם צריכים להתנהג, להתלבש ולהראות אותו הדבר, כי כל יחיד מעם ישראל הוא חשוב בפני עצמו ויש לו ביטוי עצמי. לכן יתכן שיהיו בקרב היהדות הנאמנה כיוונים שונים, כגון: חסידים, ליטאים, ספרדים, תימנים, עם נוסח תפילה שונה ומנהגים שונים.

אם כן במה באה לידי ביטוי אחדותנו? כמו אב שיש לו עשרה ילדים, וכל בן נראה אחרת, טעמו ודעתו שונה, המאחד את כל עשרת האחים שלכולם אב אחד. כך גם עם ישראל, כולנו בניו של יעקב אבינו, בני ישראל אנחנו! אב אחד לנו, כולנו אחים, ואם נדע זאת נתייחס לכל אחד מישראל כאח, נרצה לטובתו ונעזור לו. ובגלל שאב אינו רוצה שמישהו יפגע בבנו, עלינו להיזהר שלא לפגוע באף יהודי.

דבר נוסף - אנו בניו של הקב"ה שנאמר: 'בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם', וכמו שכל בן רוצה לכבד את אביו ולעשות למענו, כך גם עם ישראל רוצים להרבות בכבוד שמים ולעשות כל מה שאפשר למען ולטובת כלל ישראל, א"כ נמצא שלכולנו מטרה אחת, ובכך באה לידי ביטוי אחדותנו.

שכרם של הצדיקים לעוה"ב

ויביאו את המשכן אל משה (לט, לג)

'ויביאו את המשכן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: 'עוֹז וְהִדָּר
לְבוּשָׁה וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן' (משלי לא, כה), מֵהוּ לְיוֹם
אַחֲרוֹן, שְׁכָל מִתֵּן שְׁכָרוֹן שֶׁל צְדִיקִים מִתְקַן לָהֶם לְעוֹלָם
הַבָּא, הֵי: וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן. (ש"ר נב, ג)

לכאורה אינו מובן מהו הקשר בין הפסוק "ויביאו את המשכן", לבין
השכר המזומן לצדיקים לעתיד לבוא?

גם המשך המדרש אינו מובן: מעשה ברבי אבהו שהיה מסתלק מן
העולם וראה כל הטוב שמותקן לו לעולם הבא, התחיל לשמוח
ואמר: 'יֵאֱנִי אֲמַרְתִּי לְרִיק יִגְעַתִּי לְתַהוּ וְהֶבֶל פָּחִי כְלִיתִי אֲכֹן מִשְׁפָּטִי
אֶת ה' וּפְעַלְתִּי אֶת אֱלֹהֵי (ישעיה מט, ד), הוי: 'וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן'.

וקשה, מדוע היה כה מופתע כאשר ראה שכרו לעוה"ב, ואמר "ואני
אמרתי לריק יגעתי...?", וכי היעלה על הדעת שלא האמין בדברי
חז"ל המלמדים על העולם הבא המזומן לצדיקים!?

על מנת לבאר וליישב, עלינו קודם להבין את המהלך והמטרה שקבע
הקב"ה בבריאת העוה"ז. הרמח"ל בספרו דרך ה', כתב שהקב"ה
נקרא "טוב" שנאמר: "טוב ה' לכל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו", ואין נקרא
טוב, אלא מי שמיטיב ועושה טוב לזולתו. כל תכלית הבריאה היתה
כדי שהקב"ה ייטיב לברואיו. ומכיוון שהקב"ה מושלם בתכלית
השלמות, אין הוא מעוניין להיטיב במקצת, אלא מעוניין הוא
להיטיב בתכלית הטוב והשלמות שאפשר שהברואים יקבלו, וטובה
מושלמת היא טובה בלי שום חסרון.

ברחוב ישנם שני סוגים של "מקבצי נדבות". ישנם כאלו שיושבים,
מרשרשים בקופת הצדקה ולא עושים כלום. כאשר נותנים להם
מטבע של חצי שקל הם אומרים "תודה" וממשיכים לרשרש.
לעומתם, ישנם כאלו שמנגנים בכלי שיר ומנעימים את האווירה
לעוברים ושבים בקול צלילי המוסיקה הנעימה. גם הם מקבלים
כסף ברחוב, אולם ההבדל ביניהם הוא שהקבצנים שלא עושים

כלום מרגישים בושה, ואילו אותם שמנגנים ברחוב מרגישים שמגיע להם יותר.

מכיוון שהקב"ה רוצה לתת לאדם באופן מושלם בלא הרגשת בושה, צריך הוא "לעבוד" בשביל זה, כדי שיחשוב שזה מגיע לו בדיון ולא בחסד (אם מקבל בלי לעבוד על כך נקרא "לחם חסד"). אותה "עבודה" שצריך האדם לעשות בעוה"ז כדי לזכות בטוב המושלם לעוה"ב, היא לעסוק בתורה, במצוות ובמעשים טובים, וכן להתרחק מעבירות ומעשים רעים. אולם דבר זה כלל אינו פשוט וקל, משום שהקב"ה נתן לאדם יצר הרע, שמפתה אותו לעשות עבירות ולהתרחק מהמטרה שלשמה בא לעולם. נמצא שהאדם שרוי בתוך מלחמה תמידית, ואם יזכה לבחור בדרך הנכונה, יכבוש את יצרו ואת התאוות המרחיקות אותו מהטוב, אז יזכה להגיע לתכלית הטוב - להתענג על ה' בעוה"ב.

ונאמר בגמרא (סוכה נב.): דרש רבי יהודה: לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה³, הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה? ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה?

ובאמת סיבת הבכי של הרשעים מובנת, שהרי כעת בעולם האמת יש להם צער גדול על שהחמיצו את ההזדמנות שהיתה להם לזכות לעוה"ב במחיר מלחמה ביצר הרע שאינו אלא כחוט השערה. אולם קשה, מדוע הצדיקים בוכים ושואלים: "היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה?", הרי כעת הם עומדים ומקבלים שכר רב ועצום על כל מה שעשו.

רבי מרדכי מן זצ"ל כתב ליישב, שהצדיקים בכו מפני שהתברר להם שיצר הרע הוא כהר גבוה, ובלי עזרה משמים לא ניתן היה לנצחו, כמו שמובא שם בגמרא: אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר: 'צופה רשע לצדיק

³ לרשעים היצר הרע נדמה לחוט שערה בגלל שנסיונותיהם קטנים ודקים ובכל זאת אינם עומדים בהם.

ומבקש להמיתו', ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו, שנאמר: 'ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו'. ואם כן כעת מתברר לצדיקים שגם לאחר שהם הצליחו וניצחו את היצר הרע, לא היה זה מכוחות עצמם, אלא בעזרת הקב"ה, וא"כ כל השכר שהם עתידים לקבל מבחינתם הוא בגדר של "לחם חסד", וזו הסיבה לבכייתם.

ואכן, האדם לבדו אינו יכול לנצח את היצר הרע, והוא זקוק לעזרה וסייעתא דשמיא על מנת להצליח במשימה זו, וכל הסיבה שהוא מקבל שכר על המלחמה ביצר הרע, היא משום שהוא משתדל, משקיע, מנסה ומתאמץ בכל כוחו לנצח את יצרו.

ויש לשאול: לשם מה ברא הקב"ה את היצר הרע כה חזק, עד שללא עזרתו לא יהיה ניתן לנצח אותו? אין זאת אלא כדי שכאשר ינצח את יצה"ר לא תיכנס ללבו גאווה והוא יגיע לידי מצב שבו יאמר: אני הצלחתי... אני עשיתי... אני נצחתי...

ומנין לנו שהקב"ה אכן מתגמל את האדם על המאמץ שהוא עושה? ההוכחה לכך טמונה בסתירה הקיימת, לכאורה, בין הפסוק שלפנינו: "וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה", ממנו משמע שהמשכן הוקם מאליו (עפ"י פירש"י), לעומת הפסוק: "וַיִּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן" (מ, יז-יח), ממנו משמע שמשה רבינו הקים את המשכן, ומה היה באמת? האם משה הקים את המשכן או שהוא הוקם מעצמו?

אלא באמת שמשה רבינו לבדו לא היה יכול להקים את המשכן, אלא שהוא התאמץ לעשות זאת והקב"ה עזר לו, כי בלי עזרת ה', לא היה משה יכול לעשות זאת, ואע"פ כן נכתב בתורה הקדושה שמשה רבינו הוא שהקים את המשכן, משום שהקב"ה מחשיב את עושה המאמץ כאילו עשה לבדו. ובדיוק באותו האופן שמשה רבינו קיבל את שכרו, והקמת המשכן נזקפת אליו, כך גם כל אדם הזוכה להתגבר על יצרו, מקבל שכר מושלם על הצלחתו ועל המאמצים שעשה מצדו, שהביאוהו לכך.

כעת נבין את הקשר בין הפסוק שלפנינו: "וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה", לבין המדרש על שכרם של הצדיקים, שהרי הצדיקים אע"פ שמצד עצמם לא היו יכולים להתגבר על היצר הרע, והיו חייבים לעזרה וסיוע משמים, בכל זאת הם מקבלים שכר מושלם בגלל

שהתאמצו, ודבר זה לומדים מהפסוק שלנו שאע"פ שמשנה רבינו לא היה יכול להקים את המשכן לבדו בלא עזרה וסיוע מה', בכל זאת הקמת המשכן נקראת על שמו.

ולפי זה מובן גם המעשה בהמשך המדרש שרבי אבהו שמח כשראה את כל הטוב המוכן לו לעולם הבא, והתבטא: "ואני אמרתי לריק יגעתי". שהתבטאות זו לא נבעה מחוסר אמונה בעוה"ב חס ושלום, אלא מפני שחשב שאם הקב"ה עזר לו להתגבר על יצרו, הוא לא יקבל שכר על כך (או שיקבל שכר מועט), אך כשראה שבכל אופן הקב"ה ברחמיו נותן לאדם שכר מושלם על כך שעשה מצדו מאמץ להתגבר על היצר הרע, כאילו התגבר עליו לבדו, על כך שמח ואמר: "ואני אמרתי לריק יגעתי", כלומר: חשבתי שלא אקבל כל כך הרבה שכר, ובכל זאת הקב"ה נתן לי את שכרי כאילו התגברתי על היצר הרע לבדי (ומתוק האור).

עשה מה שאתה יכול

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לג)

וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַהִקְמָה הַמִּשְׁכָּן,
וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן (מ, יז-יח)

לפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה: איך אפשר הקמתו על ידי אדם? אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, זהו שנאמר הוקם המשכן, הוקם מאליו. (רש"י)

לאחר שהוכנו קרשי המשכן וכליו במאמץ גדול ומשותף לכל בני ישראל, כשהגיע משה רבנו להקים את המשכן ולבנותו על מכונו וגילה את כובד המלאכה הכרוכה בכך, תמה איך יוכל להקים את המשכן בידי אדם. הלא הקרשים כבדי משקל,

העברת הבריתים בהם היא מלאכת אומן, והרכבת המשכן כולו זו עבודת כפיים משמעותית! השיב לו הקדוש ברוך הוא - אתה תעשה ככל יכולתך, ואני אעשה את כל השאר - המשכן יוקם מאליו!

יהודי נדרש לפעול ולעשות, גם אם נראה לו שלא יצליח ובדרך הטבע אין לו סיכוי. יהודי צריך לעשות כמיטב יכולתו, ולקוות לברכת השם במעשיו, שהיא זו שתוביל אותו לתוצאה הרצויה, או גדולה וברוכה ממנה שבעתיים! ישנו פתגם האומר: יהודי צריך לעשות, לא לנסות להועיל! יהודי צריך לעשות, הוא נדרש להתאמץ, לפעול בלי לבחון אם יצליח להשיג, בלי לבדוק אם יצליח להוביל לתוצאה, כי רק בורא עולם קובע איזה מאמץ יצליח, והאם אכן יוביל למטרה. היהודי צריך רק לעשות את שלו, לפעול ככל יכולתו, להתאמץ בכל כוחו, ולקוות לסייעתא דשמיא במעשיו. אסור ליהודי להירתע מהתפקיד שעומד מולו, הוא צריך 'לקפוץ למים', להתחיל בעשייה ולפעול. את כל היתר משלים בורא עולם במידה גדושה, מידו הפתוחה הרחבה והמלאה.

בשנת תש"ב, בזמן שמלחמת העולם השנייה היתה בעיצומה, אלפי יהודים הוגלו אל מחנה דז'ורין שבטרנסניסטריה, שהיה מעין בית כלא ענק, בו חיו היהודים בתת תנאים. הרעב והדוחק היו קשים מנשוא, והקור המקפיא השלים את תמונת החיים הקשה והאכזרית. היהודים במקום עבדו עבודת פרך, ובקושי זכו למנת לחם זעומה ומעט מרק לחם את נפשם היגיעה. בימי החורף גברה המצוקה במחנה כאשר צנחה הטמפרטורה הרבה מתחת לאפס, ובלילות, הקור העז היה הופך למלאך המוות, וקיפח חיייהם של יהודים רבים שלא ניתנו להם אמצעי הגנה מהקור הנורא.

באותה שנה היה האדמו"ר מנדבורנה זצ"ל ילד בן שתים עשרה שנים בלבד, וכבר אז צערם של היהודים במחנה נגע ללבו הרחום והרגיש. הוא לא היה מסוגל לשאת את המחשבה כי הם קופאים בלילות ולאיש לא אכפת. אולם עצי הסקה היו מצרך נדיר ויקר מאוד, לכן נאלצו

היהודים להישאר נתונים לחסדי הסופות והסערות שפקדו אותם, ועם הקור המצמית החודר לעצמות.

הרבי שהיה אז ילד צעיר יכול היה לפטור את עצמו באמירה סתמית: "זה לא לכוחותי, זה גדול מידי לילד בגילי", אולם הרבי בחר לעשות ככל יכולתו, ומידי יום ביומו, מיד לאחר תפילת שחרית, מיהר ויצא אל הקור חודר העצמות, הסתובב כל היום לקושש ענפים וזרדים, ובקושי היה מצליח להשיג כמות זעירה.

באחד הימים בעודו מחפש ענפים וחומרי בעירה, ניגש אליו איכר נכרי ושאל: "ילד, האם אתה מחפש עצים? יש לי עצים למכירה". הרבי הביט בו בחוסר אמון ושאל: "איך זה יתכן? הרי כאן במחנה זה מצרך נדיר ויקר המציאות". "יש לי עצים, והם מוחבאים ביער, בוא אחרי", לחש הגוי, והילד המאושר החל ללכת בעקבותיו למעבה היער. דרך ארוכה ובסופה הגיעו לקרחת יער קטנה, שם היו חבילות ארוזות של עצי הסקה מוכנים לשימוש, ובכמות נכבדה.

האיכר הביט בעינו של הילד המופתע, ונקב בסכום הגדול המבוקש בעבורם. הרבי הביט בעצים, אך נרתע למשמע הסכום. בעודו מהרהר מנין ישוג את הסכום הגדול, שאל את עצמו היאך יוכל להבריח את הסחורה הנדירה מתחת לאפס של הקלגסים הרשעים, שגם הם חיפשו נואשות עצים להסקה. אך האם בכלל כדאי להתאמץ?

הרבי החליט מיד לעשות כמיטב יכולתו. "תן לי שעה", הוא אומר בפשטות לאיכר הערל, "אני צריך לגייס את הכסף". הנכרי מדריך אותו כיצד לשוב למחנה, והילד ממחר לבשר לאביו האדמו"ר (בעל הדבר חיים) על העסקה המוצעת. האדמו"ר היה נרגש מהזכות העצומה שהתגלגלה אליהם להציל נפשות מישראל, והחל לאסוף עם בנו את הסכום הנדרש.

אחרי שעה הועבר הסכום המלא לידי האיכר הנכרי, ואף סוכם כי שעת חצות הלילה תהיה שעת העברת הסחורה לחצר ביתו של הרבי, נותר רק החשש מפני הקלגסים שומרי המחנה, שבוודאי ישמחו להניח את ידיהם על האוצר היקר. בשעה תשע בערב, שבילי המחנה היו ריקים מנפש אדם, מלבד השומרים שפטרלו ללא הרף. בשעה זו, הסתגן הילד החוצה מביתו, הלך בזריזות בעודו עוקב אחרי מבטם של השומרים,

ואץ רץ אל ירכתי המחנה לחפש את ארון החשמל המוסתר. מאחורי גבעת שיחים, הוא מצא את ארון החשמל, פתח את דלתו, ובעזרת אבן גדולה הוא ניפץ את הפיזו המרכזי האחראי על אספקת החשמל במחנה.

אותו לילה היה האפל ביותר בתולדות המחנה. בחסות העלטה והסחת הדעת של השומרים בעקבות התקלה הפתאומית, הצליחו הרבי ויהודים נוספים להעביר את כל אוצר העצים לחצר ביתו, ומשם הפיעו אותם אל בתי היהודים האומללים שהתחננו לעצי הסקה.

הבה נעשה חשבון - האם היה לכך סיכוי מתחילה? האם הגיוני שילד בן שתים עשרה יקושש עצים לכל יהודי המחנה? האם זה סביר שלפתע יפנה אליו איכר נכרי ויציע לו עסקת מכירת עצי הסקה? האם היה ניתן להניח שהעצים יגיעו ליעדם בשלום מתחת לאפם של השומרים?

התשובה לכל השאלות הללו היא: **לא**. זה לא הגיוני, לא סביר ולא מתקבל על הדעת כלל. אבל הרבי לא התייאש ובכל זאת בחר לנסות, לפעול ולעשות כמיטב יכולתו, בלי לחשוב על הסיכוי להצלחת המהלך. כי יהודי קודם כל עושה, קודם מנסה, מפעיל את כל יכולתיו וכישוריו, ומתמסר לעשות ככל יכולתו. ואז הקב"ה מסייעו. כי אם יהודי יעשה מה שהוא יכול לעשות, הקב"ה שהוא כל יכול, יעשה אף הוא מה שהוא יכול לעשות, ואז המטרה תושג ותושלם על הצד הטוב ביותר. הקב"ה מעניק את הכח והסיוע ומוביל את האדם להצלחה היעודה! (רבי אשר קובלסקי)

התודה והברכה

לאמי מורתי מרת שרה בת חיה יהודית תח"י על כל התמיכה והעזרה, העידוד, המילים הטובות והתרומה הנכבדה להוצאת הספר.

להצלחת גבריאל בן סעדה הי"ו.

יה"ר שזכות זו תעמוד להם להצלחה בכל העניינים ברוחניות ובגשמיות ושהשי"ת ימלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה לאורך ימים ושנות חיים, ושיזכו לנחת, שלווה, אושר, שמחה, בריאות, פרנסה טובה וכל מילי דמיטב. אכ"ר.

זכות התרומה תעמוד גם לע"נ:

יצחק רפאל בן לולו ז"ל

התודה והברכה

לבני ובנותי היקרים:

תהילה, ינון, אליה,
מוריה, שירה ויצחק

שאל הי"ו

על שתרמו בהתלהבות מתוך דמי הכיס שלהם כדי שספר זה יצא לאור.

יה"ר שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה, ושיצליחו בכל אשר יעשו.

התודה והברכה

למירב ואלי שרר

על תרומתם לע"נ:

מרדכי בן צפורה ז"ל

צפורה בת דבורה ע"ה

יצחק בן לולו ז"ל

יה"ר שיזכו שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה בחן בחסד וברחמים. ויזכו לשפע של ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, אושר וכבוד והגשמת השאיפות.

לע"נ נורית פוס ע"ה
בת אריה ויהודת
תנצב"ה

לע"נ דואלט נג'אתי ע"ה
בת במון ורבי
נלב"ע ה' בסיון תשע"א
תנצב"ה

לע"נ יעקב בן זוהרה ז"ל
נלב"ע ו' בחשוון תשע"ז
תנצב"ה

לעילוי נשמת
דינה בת מרים ע"ה
תנצב"ה

לע"נ יצחק בן רחל ז"ל
לע"נ בתיה בת לאה ע"ה
תנצב"ה

לע"נ יהודית בת בתיה ז"ל
נלב"ע י"ח בסיון תשע"ג
תנצב"ה

לע"נ שלום האברד ז"ל
בן בצלאל (סגיר) ורבקה
תנצב"ה

לעילוי נשמת
פרלה בלה
בת זמרודה ע"ה
תנצב"ה

לע"נ שלום יעקב ז"ל
בן ר' מנשה וכתון
תנצב"ה

לעילוי נשמת
בועז בן אילנה ז"ל
תנצב"ה

לע"נ אברהם כרכום ז"ל
בן דונה
תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרגלית בת חממה ע"ה
תנצב"ה

התודה והברכה

לידידי היקר הרב **יעקב יהודה** הי"ו על תרומתו הנכבדה ועל העזרה הרבה. יהי"ר שבזכות זה יזכו הוא (יעקב בן ברכה) ואשתו (צופיה בת רבקה) לשפע של ברכה והצלחה, בריאות איתנה ונחת דקדושה מילדיהם: איתמר רפאל, נתנאל חיים, אלחנן, הודיה, אוריאל ונהוראי.

רפואה, ישועה, ברכה, הצלחה וכל מילי דמיטב:

ר' משה בן רחל ורעייתו, ר' יהודה מנחם, שושנה בת רוזה, יעקב בן שושנה, לילך בת שושנה, דניאל בן לולי, יצהר בן שרה, ישראל בן נחמה, משה בן חוה ורעייתו, גיא בן איריס ובני משפחתו, יוסף בן שושנה, חביב בן פרלה, שושנה בת פסיה, ססיה בת רחל, הראל בן רומה, מרים בת אילנה, רחמים בן צפורה, יעקב בן דואלט.

זיווג הגון:

גלית שני בת רחל, אורי בן רות, מוריה בת אסתר, אברהם בן דואלט, יצחק בן דואלט, אליהו בן דואלט, ניסן בן פנינה.

זכות הלימוד גם לעיני:

ברוך בן שרח, ר' יעקב בן ר' מנשה וכתון, לולו בת ויקטוריה, אליהו בן מלכה רגינה, לולי בת אסתר, ר' הלל דוד בן לונה, חנה פוריה בת אסתר, טוביה בן חנה פוריה, אליהו בן חנה פוריה, ידדיה בן חנה פוריה, בתיה בת חנה פוריה, יצחק בן חיה, ר' משה בן אסתר, ר' אברהם בן חנינה, סעדה בת ר' צאלח, חיה בת ר' צאלח, ר' דוד מוסאי בן אברהם ומחטב, חנה מוסאי בת שמואל ורבקה, ציונה בת שושנה, נגיט בן שושנה, חביב בן שושנה, אברהם בן מרים, יעקב בן שולה, עזיז בן דולת, שמואל בן שושנה, חיים בן מורורידס, פנינה בת חנה, דוד צבי זקן בן רבקה, ר' מאיר בן סעדה, רחל בת עליה, עליה בת רחל, עזרא אברהם בן בהיה בוליסה, שמעון יוחאי בן עמליה, רגינה מרגינה בת מסעודה, משה בן שרה, מרי בת שיפרה, ניר בן שושנה, רונן בן רינה, אלישע בן שלמה ויפה דגול, ביוסף בן רחמה קימה, לאה בת חנה קרביץ, וכל מי שאין מי שילמד לעילוי נשמתו.

תנצב"ה

